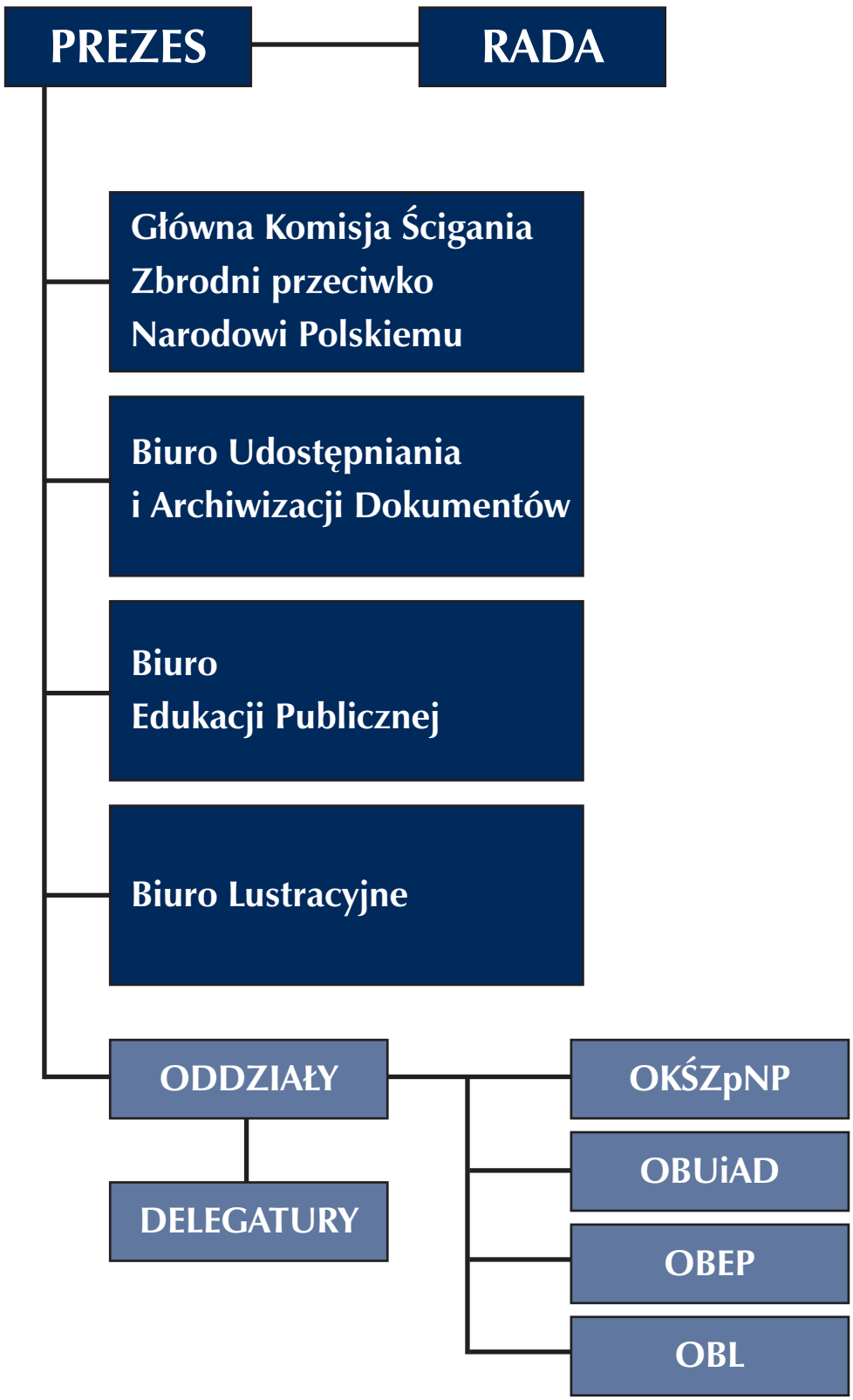
INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ – KOMISJA ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO NARODOWI POLSKIEMU

INFORMACJA O DZIAŁALNOŚCI

1 STYCZNIA 2013 r. – 31 GRUDNIA 2013 r.

Warszawa 2014

Struktura IPN

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ – KOMISJA ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO NARODOWI POLSKIEMU

INFORMACJA O DZIAŁALNOŚCI

1 STYCZNIA 2013 R. – 31 GRUDNIA 2013 R.

Warszawa 2014

SPIS TREŚCI

Wstęp 7

1. Sprawozdanie z działalności Rady IPN 17

2. IPN we współpracy z partnerami społecznymi 21

2.1. Współpraca z instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi 21

2.2. Kluby Historyczne im. gen. Stefana Roweckiego „Grota” 23

2.3. Nagrody „Kustosz Pamięci Narodowej” i „Świadek Historii”, konkursy „Książka Historyczna Roku”, „Najlepszy Debiut Historyczny Roku” i „Audycja Historyczna Roku” . . . 24

3. Współpraca międzynarodowa 29

4. Edukacja i badania naukowe 43

4.1. Badania naukowe. 43

4.1.1. Centralne Projekty Badawcze 44

4.1.2. Oddziałowe Projekty Badawcze 56

4.1.3. Konferencje naukowe i popularnonaukowe. 58

4.1.4. Ekspertyzy 59

4.1.5. Dotacje dla podmiotów zewnętrznych; nadzór merytoryczny nad projektami naukowymi realizowanymi przez podmioty zewnętrzne (także w formie współpracy). . 59

4.1.6. Informacja o uzyskanych stopniach naukowych 61

4.1.7. Letnia i Zimowa Szkoła Historii Najnowszej 61

4.2. Edukacja 62

4.2.1. Edukacja historyczna 62

4.2.2. Działania wystawiennicze 81

4.2.3. Współpraca z mediami i inne działania popularyzujące wiedzę 82

4.3. Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia” 82

4.4. Wydawnictwa IPN 85

4.4.1. Działalność wydawnicza 86

4.4.2. Dystrybucja wydawnictw. 89

5. Działalność archiwalna 91

5.1. Ewidencja 93

5.1.1. Wielkość zasobu kartotecznego i ewidencyjnego 93

5.1.2. Porządkowanie i zabezpieczanie zasobu ewidencyjnego 94

5.1.3. Tworzenie pomocy ewidencyjnych 94

5.1.4. Kwerendy i sprawdzenia 95

5.2. Zasób – gromadzenie i opracowywanie 95
5.2.1. Gromadzenie zasobu 95
5.2.2. Porządkowanie i opracowywanie zasobu. 101
5.2.3. Skontrum 103
5.2.4. Wyodrębniony, tajny zbiór w archiwum IPN. 103
5.2.5. Konserwacja. 104
5.2.6. Magazyny archiwalne 105
5.2.7. Archiwum Zakładowe 105

5.3. Zasoby cyfrowe 106
5.3.1. Tworzenie pomocy archiwalnych. 106
5.3.2. Digitalizacja 108
5.3.3. Opracowywanie dokumentacji audiowizualnej 111

5.4. Udostępnianie dokumentów 113
5.4.1. Główne kategorie wniosków 113
5.4.2. Wnioski uprawnionych podmiotów 117
5.4.3. Wnioski służbowe 118
5.4.4. Wnioski pionu lustracyjnego IPN 119
5.4.5. Realizacja ustawy „dezubekizacyjnej” 120
5.4.6. Wnioski o nadanie odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności 121
5.4.7. Udostępnianie dokumentów w czytelniach 122

5.5. Obsługa bieżąca 122

5.6. Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów – dane statystyczne. 123

6. Ściganie zbrodni. 139

6.1. Stan zatrudnienia prokuratorów
w Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu 140

6.2. Skontrum i śledztwa w sprawach zbrodni nazistowskich 142

6.3. Działalność śledcza Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
w liczbach. 143

6.4. Realizacja obowiązków pionu śledczego IPN innych niż wynikające z ustawy
o IPN-KŚZpNP. 147

6.5. Nadzór służbowy nad działalnością pionu śledczego IPN. 148

6.6. Śledztwa umorzone ze względu na przedawnienie karalności, w związku z uchwałą
Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2010 r. (sygn. I KZP 5/10, OSNKW 2010/7, poz. 55) . . 149

6.7. Udział prokuratorów pionu śledczego IPN w postępowaniach sądowych. 150

6.8. Śledztwa prowadzone w okresie sprawozdawczym budzące szerokie
zainteresowanie społeczne 154

7. Lustracja. 163

7.1. Ewidencja oświadczeń lustracyjnych i publikowanie informacji. 164
7.1.1. Przyjmowanie oświadczeń lustracyjnych oraz informacji o ich uprzednim złożeniu . . .164
7.1.2. Kserokopie oświadczeń lustracyjnych 165
7.1.3. Inne czynności wykonywane przez pracowników SEiS 165
7.1.4. Przygotowywanie i publikowanie informacji o osobach pełniących
funkcje publiczne wymienione w art. 22 ustawy lustracyjnej (SUiP) 166

7.2. Przygotowywanie i publikowanie katalogów tematycznych . . . 169
7.2.1. Przygotowywanie i publikowanie katalogów w „Biuletynie Informacji Publicznej IPN” . . 169

7.3. Przygotowywanie postępowań lustracyjnych . . . 171
7.3.1. Sprawy zainicjowane zgodnie z treścią art. 52a, pkt 2 i 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o IPN-KŚZpNP . . . 171
7.3.2. Sprawy przejęte po byłym urzędzie Rzecznika Interesu Publicznego . . . 179

7.4. Działania analityczno-studyjne . . . 180

8. Budżet . . . 183

8.1. Budżet w układzie klasyfikacji budżetowej . . . 183
8.1.1. Wykonanie dochodów budżetowych . . . 183
8.1.2. Wykonanie wydatków budżetowych . . . 184

8.2. Budżet Instytutu w układzie zadaniowym . . . 197

8.3. Zatrudnienie . . . 199

Wykaz skrótów . . . 201

Fotografie dokumentujące działalność IPN . . . 205

Aneks . . . 225

Załącznik nr 1: Wydawnictwa IPN . . . 227
Załącznik nr 2: Publikacje pracowników IPN . . . 237
Załącznik nr 3: Wystawy IPN . . . 295
Załącznik nr 4: Wykaz konferencji, sesji naukowych i popularnonaukowych . . . 307
Załącznik nr 5: Wykaz wystąpień pracowników IPN podczas międzynarodowych konferencji i sympozjów . . . 315
Załącznik nr 6: Wykaz notacji zrealizowanych w 2013 r. . . . 319
Załącznik nr 7: Spotkania klubów im. gen. Stefana Roweckiego „Grota” w roku 2013 . . . 331

Mapa oddziałów i delegatur IPN . . . 349

Adresy biur, oddziałów i delegatur IPN . . . 350

Wydawnictwa IPN w 2013 roku . . . 351

Wstęp

Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu jest instytucją unikatową. Ustawa uchwalona przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej 18 grudnia 1998 r. nakłada na IPN bardzo szeroki zakres zadań. Publiczna misja realizowana przez Instytut odnosi się zarówno do przeszłości, jak i teraźniejszości, a jednocześnie w wielu aspektach wywiera wpływ na przyszłość. Nałożone przez ustawodawcę obowiązki sprawiają, że Instytut działa na wielu polach, służąc zarówno ofiarom reżimów totalitarnych, współcześnie żyjącym obywatelom, jak i państwu. Misja ta jest realizowana niezależnie od niełatwych okoliczności, których kumulacja nastąpiła w roku 2013 z powodu wymuszonej przeprowadzki siedziby centrali IPN z budynku przy ul. Towarowej 28 do nowej lokalizacji przy ul. Wołoskiej 7. Dzięki profesjonalnej organizacji procesu przejęcia nowego obiektu, jego adaptacji i samej relokacji udało się zminimalizować skutki całej operacji dla bieżącej działalności Instytutu.

I

Zgodnie z preambułą ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. na Instytut Pamięci Narodowej nałożono obowiązek dbania o „zachowanie pamięci o ogromie ofiar, strat i szkód poniesionych przez Naród Polski w latach II wojny światowej i po jej zakończeniu". Jednocześnie IPN musi starać się, aby zapomnieniu nie uległy żadne „bezprawne działania państwa przeciwko obywatelom". Jednym z najważniejszych projektów, który służy tym celom, są prace poszukiwawcze na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach w Warszawie, prowadzone we współpracy z Radą Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. W 2013 r. w toku II etapu badań w kwaterze „Ł" Cmentarza Wojskowego na Powązkach odnaleziono szczątki 83 osób straconych w więzieniu mokotowskim. Rok wcześniej na tym terenie odnaleziono szczątki 112 osób. Ofiary zostały w większości zamordowane strzałem w tył głowy, w identyczny sposób jak oficerowie polscy w Katyniu. Większość pogrzebano w nieoznaczonych zbiorowych dołach śmierci. Zamiarem oprawców było, ażeby ich ofiary na zawsze pozostały anonimowe i aby zaginęła o nich wszelka pamięć. Dzięki zastosowaniu nowoczesnych technologii możliwe jest dzisiaj przezwyciężenie tej spuścizny systemu komunistycznego. Instytut Pamięci Narodowej we współpracy z Pomorskim Uniwersytetem Medycznym powołał Polską Bazę Genetyczną Ofiar Totalitaryzmów (PBGOT). Prowadzone badania genetyczne pozwalają sukcesywnie identyfikować zamordowanych i informować rodziny o miejscu pochowania bliskich. W ubiegłym roku zidentyfikowano trzynastu zamordowanych (łącznie 16), m.in. bohaterów polskiego podziemia z czasów II wojny światowej i okresu powojennego Hieronima Dekutowskiego ps. „Zapora" oraz Zygmunta Szendzielarza ps. „Łupaszka". Poza Powązkami pod egidą IPN prowadzone są prace archeologiczno-ekshumacyjne w kilku innych miejscach w Polsce, m.in. przy areszcie śledczym w Białymstoku, gdzie do tej pory odnaleziono szczątki kilkunastu osób.

Z dążeniem do ustalenia losu ofiar reżimów totalitarnych ściśle wiąże się inna powinność nałożona przez ustawodawcę na IPN, a mianowicie „obowiązek ścigania zbrodni przeciwko pokojowi,

ludzkości i zbrodni wojennych", a także zbrodni komunistycznych. Zadanie to realizują prokuratorzy Głównej i Oddziałowych Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Dzięki powołaniu wyspecjalizowanej jednostki prokuratury osiągnięte wyniki zarówno zakresie wyjaśniania zbrodni z przeszłości, jak i ścigania ich sprawców są znacznie lepsze niż w dekadzie lat dziewięćdziesiątych – przed powołaniem Instytutu Pamięci Narodowej. Prokuratorzy pionu śledczego IPN samodzielnie prowadzą postępowania, włącznie z popieraniem przed sądami wniesionych przez siebie aktów oskarżenia i wnoszeniem odwołań. Prowadzone przez nich śledztwa są bardzo pracochłonne, często bowiem dotyczą nawet tysięcy pokrzywdzonych, a zakres postępowań obejmuje wiele zdarzeń z odległej przeszłości. Wpływ na czas trwania śledztw ma także konieczność przeprowadzania kwerend w archiwach i poszukiwanie świadków zdarzeń. Mimo upływu czasu skala pracy jest wciąż poważna – w 2013 r. zakończono 1286 śledztw. Wśród zakończonych śledztw 769 dotyczyło zbrodni komunistycznych, 474 nazistowskich, 43 zaś innych przestępstw wskazanych w ustawie o IPN. W 11 wypadkach wniesiono do sądu akty oskarżenia. Osiem aktów oskarżenia dotyczy funkcjonariuszy urzędów bezpieczeństwa publicznego obwinionych o fizyczne i psychiczne znęcanie się nad pozbawionymi wolności członkami organizacji niepodległościowych. Ponadto przez sądem stanął były sędzia Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie oraz dwaj komendanci wojewódzcy Milicji Obywatelskiej w Rzeszowie i we Włocławku. Prokuratorzy z pionu śledczego zarzucili im przekroczenie uprawnień, gdy powołując się na nieobowiązujący jeszcze dekret z 12 grudnia 1981 r., nakazali internowanie podczas stanu wojennego 82 osób w Rzeszowie i 25 we Włocławku na długi okres, bezprawnie pozbawiając je wolności.

Oprócz prowadzenia działalności śledczej i uczestniczenia w postępowaniach sądowych prokuratorzy Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu biorą udział również w wielu projektach mających pomóc w przywróceniu pamięci o ofiarach systemów totalitarnych. W 2013 r. IPN kontynuował akcję „Ostatni Świadek". Rok wcześniej prezes Instytutu dr Łukasz Kamiński zaapelował o zgłaszanie się do Oddziałowych Komisji świadków zbrodni faszystowskich lub komunistycznych. Do prokuratorów z pionu śledczego w ciągu ostatniego roku zgłosiły się 32 osoby, które złożyły zawiadomienia o przestępstwach. W następstwie tego wszczęto 7 postępowań karnych. Zeznania pozostałych osób wykorzystano w już toczących się śledztwach.

Pion śledczy angażował się także w prowadzone przez IPN działania na rzecz działaczy członków opozycji z czasów PRL. Zwracali się oni do IPN z prośbami o wsparcie w uzyskaniu odszkodowań, rent i pomocy socjalnej, a także pomoc merytoryczną w postępowaniach sądowych. Prokuratorzy Głównej Komisji opracowują zbiór uprawnień przysługujących takim osobom. Podjęto także prace nad ustaleniem prawnie dopuszczalnych form pomocy, której mogliby udzielić prokuratorzy pionu śledczego w postępowaniach cywilnych i administracyjnych.

II

Jednym z fundamentalnych praw ofiar reżimów totalitarnych i dyktatur, definiowanym między innymi w dokumentach Organizacji Narodów Zjednoczonych, jest prawo do prawdy. Jego realizacja uzależniona jest przede wszystkim od możliwości dostępu do dokumentów z czasów dyktatury. W Polsce najważniejsza dokumentacja dotycząca represji i prześladowań zarówno z okresu II wojny światowej, jak i z czasu komunizmu jest przechowywana i udostępniana przez pion archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej.

Zasób archiwalny Instytutu powiększył się w roku sprawozdawczym o 214 metrów bieżących akt, uzyskanych głównie z jednostek policji, więziennictwa oraz archiwów wojskowych. Ważny nabytek stanowiła dokumentacja pozyskana od Fundacji Ośrodka KARTA w związku z przejęciem przez Instytut programu dokumentacyjno-badawczego „Indeks Represjonowanych". Łącznie pod koniec 2013 r. w archiwach IPN zgromadzono 90,3 km bieżących akt. Stanowią one podstawę pracy innych pionów Instytutu, a na mocy ustawy udostępniane są osobom zainteresowanym zapozna-

niem się ze zgromadzonymi na ich temat dokumentami, badaczom, dziennikarzom i uprawnionym instytucjom (np. sądom).

Pion archiwalny jako priorytetowe zadanie traktował rozbudowę systemu Cyfrowego Archiwum, co w 2013 r. obejmowało zarówno zmianę technologii, jak i wprowadzenie dużej liczby nowych funkcjonalności. W Cyfrowym Archiwum dostępne są już opisy prawie 16,8 mln jednostek archiwalnych (w okresie sprawozdawczym wprowadzono dane 70 tys. j.a.). Równolegle są uzupełniane inne aplikacje, takie jak ZEUS, zawierający opisy i podgląd 94,9 tys. fotografii, oraz EZAN, gromadzący opisy i cyfrowe kopie dokumentów normatywnych organów bezpieczeństwa państwa, obejmujący 21 tys. rekordów.

Kontynuowanie są też prace nad uzupełnianiem opublikowanego w grudniu 2012 r. na stronie internetowej Instytutu inwentarza zasobu archiwalnego, obejmującego opisy akt o szczególnej wartości historycznej i informacyjnej. Należą do nich materiały dotyczące cywilnych i wojskowych organów bezpieczeństwa państwa, cywilnych i wojskowych organów wymiaru sprawiedliwości, więziennictwa oraz instytucji penitencjarnych, organów administracji publicznej, urzędów, instytucji oraz organizacji społeczno-politycznych. Na koniec grudnia 2013 r. baza liczyła łącznie 430 908 rekordów.

Do komórek pionu archiwalnego w 2013 r. wpłynęło 330 tys. wniosków i zapytań. Spośród nich 69,8 tys. związanych było z udostępnianiem dokumentów z zasobu IPN. Największą grupę wniosków stanowiły te dotyczące udostępnienia dokumentów dla pionu lustracyjnego, których liczba wynosiła 17 tys.

III

Jedno z głównych zadań IPN stanowi „przywracanie pamięci", a według ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. oprócz rozliczania zbrodni i osób za nie odpowiedzialnych należy także przypominać o czynach obywateli dokonywanych „na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego i w obronie wolności oraz godności ludzkiej". Jednym z najskuteczniejszych sposobów osiągnięcia tego celu jest edukacja skierowana do jak najszerszego grona odbiorców. Taką też ofertę wypracowało Biuro Edukacji Publicznej, będące jednym z pionów Instytutu. BEP zapewnia nauczycielom ze szkół kontakt z edukatorami posiadającymi odpowiednie przygotowanie merytoryczne i pedagogiczne. Organizują oni w placówkach oświatowych wykłady, lekcje i warsztaty dla młodzieży, wśród nich zajęcia *Co kryją archiwa IPN?*, wykorzystujące wybrane dokumenty z zasobów archiwalnych Instytutu.

IPN od lat stara się wspierać doskonalenie zawodowe pedagogów, zapewniając im dostęp do materiałów źródłowych i pomocniczych zebranych w tekach edukacyjnych oraz prezentując nowoczesne i niekonwencjonalne metody nauczania na różnego typu szkoleniach dla nauczycieli. W 2013 r. kontynuowano program „Lekcje z historii najnowszej". Przeszkoleni przez edukatorów IPN nauczyciele prowadzili w szkołach cykl zajęć dotyczących najnowszych dziejów Polski. W ramach projektu w całym kraju odbyło się łącznie 1730 lekcji dla ok. 41 tys. uczniów.

Pracownicy pionu edukacji, realizując swą misję publiczną, starają się nie pomijać żadnego odbiorcy. Docierają więc także do osób ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi. Działania tego typu prowadzono w ośrodkach takich jak np. Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Niewidomych im. Róży Czackiej w Laskach, Oddział Dzienny Psychiatrii dla Dzieci i Młodzieży w Łańcucie, Regionalny Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjny dla Dzieci i Młodzieży im. bł. Jana Pawła II w Rzeszowie czy Dolnośląski Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 13 dla Niewidomych i Słabowidzących we Wrocławiu. W tego typu działaniach wykorzystywane są między innymi przygotowane w poprzednich latach publikacje o tematyce historyczno-edukacyjnej dla uczniów niewidzących i słabo widzących.

Diametralnie inną grupą odbiorców, która znalazła się w sferze zainteresowania Instytutu, są osoby osadzone w zakładach karnych. Jednym z elementów ich resocjalizacji stały się prelekcje

o tematyce historycznej przeprowadzane w 2013 r. regularnie w prawie 20 więzieniach i aresztach śledczych na terenie kraju.

Instytut sięga też po mniej konwencjonalne metody działania. Rosnącą popularność zdobywają takie formy edukowania masowego odbiorcy, jak: publiczne prelekcje, biegi uliczne czy inscenizacje i rekonstrukcje historyczne. Przy ich organizowaniu bezcenna jest współpraca z samorządami wszystkich szczebli. Dobrym jej przykładem mogą być uroczystości 68. rocznicy tzw. obławy augustowskiej, przeprowadzone wspólnie z Urzędem Gminy Giby 21 lipca 2013 r., w których uczestniczyło 1500 osób, czy też upamiętnienie 70. rocznicy powstania w getcie warszawskim, zorganizowane we współpracy z władzami dzielnicy Warszawa-Wola. Przy tej okazji edukatorzy IPN opracowali zajęcia poświęcone warszawskiemu gettu i przygotowali nauczycieli wolskich szkół do ich prowadzenia.

Instytut celem upamiętnienia szczególnie ważnych rocznic współpracuje z mediami. Aby przypomnieć o tysiącach przedstawicieli polskich elit zamordowanych w pierwszych miesiącach okupacji niemieckiej, Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej w Poznaniu w wspólnie z Radiem Merkury zorganizowało akcję „Zapal znicz pamięci" przeprowadzaną na ziemiach niegdyś wcielonych do III Rzeszy. W jej ramach regionalne rozgłośnie radiowe Polskiego Radia z Poznania, Bydgoszczy, Katowic i Łodzi oraz Radio Merkury i gdańskie Radio Plus wzywały słuchaczy do zapalania zniczy w miejscach straceń i pod pomnikami ofiar niemieckiego terroru. Media wsparły też Instytut podczas obchodów 32. rocznicy wprowadzenia stanu wojennego. Jednym z jej elementów była akcja „Ofiarom stanu wojennego. Zapal światło wolności", polegająca na zapalaniu 13 grudnia świecy – wirtualnie w internecie lub w oknie domu. Tym symbolicznym gestem przypominano zarówno o ofiarach, jak i o podstawowych wartościach, w które uderzał stan wojenny – o wolności, demokracji i prawach człowieka. W Internecie wirtualne światło wolności zapaliło ponad 16 tys. osób. Kilka miesięcy wcześniej, podczas obchodów Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych, w budowie wirtualnego pomnika członków podziemia niepodległościowego wzięło udział ponad 15 tys. osób.

Duże grono odbiorców tego typu działań dowodzi, że edukowanie społeczeństwa za pośrednictwem sieci internetowej przez IPN spotyka się z coraz szerszym odzewem. Aby wzmocnić tę tendencję, Instytut wykorzystuje do celów edukacyjnych media społecznościowe. Fanpage Strefa Edukacyjna IPN na portalu społecznościowym Facebook, założony w lutym 2012 r. i nagrodzony dwa miesiące później I miejscem w konkursie „Czas na Facebook" na najlepszy nowy fanpage instytucji publicznej, w ciągu 22 miesięcy polubiło ponad 8 tys. osób. Co miesiąc dołącza średnio 350 nowych. Wśród miłośników tego fanpage'u oprócz informacji o historii najnowszej wielkim powodzeniem cieszą się organizowane przez Instytut błyskawiczne konkursy rozstrzygane w ciągu jednego dnia, w których nagrodami są gry edukacyjne oraz publikacje. Równolegle działa w sieci coraz więcej budowanych przez pracowników Instytutu portali edukacyjnych. Ogólnie w roku 2013 odnotowano ponad milion odsłon. Największą popularnością cieszyły się portale: www.1wrzesnia39.pl (152 066 wejść), www.pilecki.ipn.gov.pl (109 091 wejść) oraz www.13grudnia81.pl (107 287 wejść). Z najkrócej istniejącego portalu www.zbrodniawolynska.pl od lipca do grudnia 2013 r. skorzystało 17 885 osób.

Rozszerzając swoją działalność na niwie edukacyjnej, Instytut Pamięci Narodowej posługuje się zarówno metodami konwencjonalnymi, jak i całkowicie nowatorskimi. Do tych dawnych i sprawdzonych można zaliczyć współpracę z kilkudziesięcioma najważniejszymi muzeami w Polsce (m.in.: z Muzeum Powstania Warszawskiego, Muzeum Stutthof, Muzeum II Wojny Światowej, Muzeum Wojska Polskiego, Muzeum Niepodległości, Muzeum Historii Żydów Polskich w Warszawie).

Od 2001 r. IPN współpracuje ze Światowym Związkiem Żołnierzy Armii Krajowej oraz innymi organizacjami kombatanckimi. Jednym z elementów tej współpracy są 24 Kluby Historyczne im. gen. Stefana Roweckiego „Grota". W organizowanych w nich spotkaniach, których celem jest upowszechnianie wiedzy o historii z lat 1939–1989 (przede wszystkim o Polskim Państwie Pod-

ziemnym), łącznie wzięło udział kilka tysięcy stałych członków oraz gości. Działalność klubów daje nie tylko możliwość prowadzenia działań edukacyjnych na szeroką skalę, ale także stwarza szansę spotkania pokoleń – przede wszystkim kombatantów z młodzieżą szkolną.

Dorobek IPN tworzy obecnie także ponad 400 wystaw popularyzujących najnowszą historię Polski. Biuro Edukacji Publicznej w 2013 r. przygotowało 21 nowych wystaw oraz zaprezentowało 195 ekspozycji powstałych w ubiegłych latach. Dotarciu do szerszego odbiorcy ma pomóc również akcja dostarczania książek historycznych wydawanych przez Instytut do bibliotek wojewódzkich, skąd dalej trafiały do bibliotek powiatowych i gminnych. Łącznie IPN przekazał ponad 12 tys. książek do różnych zakątków Polski.

Za mniej konwencjonalne sposoby prowadzenia edukacji społeczeństwa należy uznać rozszerzanie oferty działającej w Internecie autorskiej telewizji IPN. Na kanale IPN.tv emitowane są obszerne relacje z działalności Instytutu, takie jak konferencje czy finały ogólnopolskich projektów edukacyjnych. Cyklicznie zamieszczane są nagrania z „Konfrontacji Antoniego Dudka", które odbywają się w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia". W 2013 r. zainicjowany został również projekt „90 sekund z historią najnowszą", będący rodzajem multimedialnego kalendarium. Za udany eksperyment uznać można zrealizowanie we współpracy z twórcami zewnętrznymi Michałem Wilczkiem i Grzegorzem Pastuszakiem teledysku do piosenki Kasi Malejonek *Jedna chwila* z albumu *Panny Wyklęte*. Wideoklip, będący hołdem dla Danuty Siedzikówny ps. „Inka", po umieszczeniu na serwisie YouTube miał już ponad 100 tys. odsłon. Podobnym sukcesem okazał się film animowany *Polak Mały*, przygotowany przez krakowskie Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej. Adresowany do najmłodszych odbiorców obraz pokazuje historię i znaczenie polskich symboli narodowych. Film obejrzało ponad 70 tys. internautów.

Od kilku lat prawdziwą specjalnością IPN stają się gry edukacyjne. Miano gry kultowej, i to nie tylko w Polsce, zdobyła sobie już „Kolejka". Była ona prezentowana podczas największych na świecie targów gier planszowych w Essen. Duże zainteresowanie jej dystrybucją w Rumunii, Niemczech i Stanach Zjednoczonych sprawiło, że trzeba było zwiększyć nakłady. Pomimo że „Kolejka" obecna jest na rynku już trzy lata, w 2013 r. ukazały się dwa nowe wydania międzynarodowe, a cały roczny nakład w liczbie 42 500 egz. został wykupiony przed grudniem. Ogółem IPN wydrukował już 97 000 egz. tej pozycji edukacyjnej, nie zaspokajając mimo to rynkowego popytu. „Kolejkę" wielokrotnie wykorzystywano do popularyzacji historii najnowszej na imprezach masowych, m.in. podczas Nocy Muzeów, Festiwalu Nauki, Nocnego Festiwalu Planszowych Gier Historycznych. Poza tym pracownicy IPN sukcesywnie opracowują kolejne gry edukacyjne, np. „Pamięć '39", „Awans – zostań marszałkiem Polski", „303", „ZnajZnak". W 2013 r. IPN wydał grę „111" nawiązującą do powietrznej obrony Warszawy we wrześniu 1939 r. Gracze mogą w trakcie rozgrywki zapoznać się z historią Brygady Pościgowej oraz udziałem polskiego lotnictwa w kampanii wrześniowej.

IV

Instytut Pamięci Narodowej zgodnie ze swoimi ustawowymi zadaniami zajmuje się badaniem najnowszej historii Polski, pełniąc jednocześnie funkcję instytucji spajającej środowisko naukowe i wspierającej badania prowadzone w innych ośrodkach naukowych. Prace historyków koordynowane są w ramach Centralnych Projektów Badawczych. Spośród jedenastu takich projektów cztery, rekomendowane przez Radę IPN, mają charakter priorytetowy: dzieje okupacji ziem polskich w latach 1939–1945, historia wychodźstwa niepodległościowego po 1939 r., historia PPR i PZPR, wreszcie dzieje kryzysów społecznych i opozycji, ze szczególnym uwzględnieniem wydarzeń roku 1956 i ich następstw. W skład zespołów pracujących w ramach Centralnych Projektów Badawczych wchodzą nie tylko naukowcy na co dzień zatrudnieni w IPN. W CPB „Aparat bezpieczeństwa wobec środowisk twórczych, dziennikarskich i naukowych 1945–1990" uczestniczy 31 badaczy,

z których dwie trzecie pochodzi spoza IPN. Projekt „Polska Zjednoczona Partia Robotnicza 1948–1989" angażuje zespół 62 osób, z czego 14 naukowców nie jest związanych na co dzień z Instytutem. Badacze spoza IPN w liczbie 17 przeważają także w projekcie „Polska emigracja polityczna 1939–1990", z ramienia Instytutu pracuje przy nim 16 historyków.

Inną formą powiększania zasobu wiedzy o przeszłości jest finansowanie przez IPN projektów dokumentacyjnych realizowanych przez podmioty zewnętrzne i nadzór nad nimi. Za jeden z najbardziej efektywnych należy uznać budowę bazy danych obejmującej obywateli państwa polskiego dotkniętych represjami pod okupacją niemiecką w latach 1939–1945. Jego wykonawcą jest Fundacja Polsko-Niemieckie Pojednanie. W 2013 r. baza danych została wzbogacona o dane 168 315 osób, wprowadzono do niej też wzmianki o 160 907 anonimowych ofiarach represji. Aktualnie znajdują się w niej informacje o 4 107 441 ofiar niemieckich represji.

Biuro Edukacji Publicznej kontynuuje program „Notacje", dokonując nagrań relacji świadków historii z okresu 1939–1989. W centrali i oddziałach w 2013 r. zostało nagranych 214 notacji, które są archiwizowane, a następnie wykorzystywane w celach naukowych i edukacyjnych. Można je także obejrzeć na wortalach internetowych IPN oraz na stronach serwisu YouTube. Upamiętnieniu bohaterów z niedawnej przeszłości służy monumentalny projekt dokumentacyjny „*Encyklopedia Solidarności* – ludzie, struktury i wydawnictwa opozycji w Polsce 1976–1989" realizowany we współpracy ze Stowarzyszeniem Pokolenie i Oficyną Wydawniczą Volumen. Encyklopedia docelowo będzie się składać z sześciu tomów, zawierających ogółem ok. 5500 biogramów, 2500 haseł rzeczowych oraz szczegółowe kalendarium. Do tej pory ukazały się dwa tomy, w 2013 r. trwały prace nad trzecim.

Wydanie całej *Encyklopedii Solidarności* będzie jednak tylko jednym z elementów prowadzonej od lat ekspansywnej polityki wydawniczej IPN. W ciągu 2013 r. ukazały się drukiem 142 publikacje, 19 zaś udostępniono w wersjach elektronicznych w różnych formatach. Oprócz liczby warta podkreślenia jest jakość publikowanych książek. Najlepszym jej dowodem jest to, że zdominowały one konkursy na najlepsze publikacje historyczne minionego roku. Nagroda Historyczna „Polityki" za debiut przypadła Przemysławowi Gasztoldowi-Seniowi za monografię *Koncesjonowany nacjonalizm. Zjednoczenie Patriotyczne Grunwald 1980–1990*. Paweł Kowal za wydaną przez IPN oraz IH PAN i Wydawnictwo „Trio" książkę *Koniec systemu władzy. Polityka ekipy gen. Wojciecha Jaruzelskiego w latach 1986–1989* otrzymał Nagrodę im. Profesora Tomasza Strzembosza.

W prestiżowym konkursie Książka Historyczna Roku w kategorii „Najlepsza książka naukowa poświęcona dziejom Polski i Polaków w XX wieku" jury wyróżniło pracę Patryka Pleskota *Kłopotliwa panna „S". Postawy polityczne Zachodu wobec „Solidarności" na tle stosunków z PRL 1980–1989*. Wyróżnienie specjalne otrzymała publikacja *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, przygotowana pod redakcją Tomasza Łabuszewskiego. Za książkę *Sonderlaboratorium SS. Zamojszczyzna –„pierwszy obszar osiedleńczy w Generalnym Gubernatorstwie"* Agnieszka Jaczyńska otrzymała Nagrodę KLIO III stopnia w kategorii autorskiej. W kategorii monografii naukowych Nagrodą KLIO I stopnia wyróżniono wydaną przez IPN pracę Marty Cobel-Tokarskiej *Bezludna wyspa, nora, grób. Wojenne kryjówki Żydów w okupowanej Polsce*.

Wysoka jakość jest też utrzymywana przy redagowaniu czasopism wydawanych przez Instytut Pamięci Narodowej. Periodyk „Pamięć i Sprawiedliwość" wyrósł – zdaniem wielu – na najważniejsze cyklicznie ukazujące się pismo naukowe poświęcone historii najnowszej. Popularnonaukowy miesięcznik „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" po rewitalizacji w niczym nie ustępuje pod względem szaty graficznej innym obecnym na rynku czasopismom dla miłośników historii. Natomiast zawarte w nim artykuły mają tę przewagę, iż dotyczą problematyki mało znanej ogółowi i są oparte na szerokiej kwerendzie źródłowej. Nakład „Pamięci.pl" wynosi 9500 egzemplarzy, z czego ok. 5000 trafia do szkół ponadgimnazjalnych i zainteresowanych gimnazjów jako pomoc dla nauczycieli, a także do wybranych instytucji (bibliotek, placówek naukowych i ośrodków kształcenia nauczycieli).

Historią regionalną zajmuje się z kolei „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" ukazujące się pod egidą Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej IPN w Katowicach. Półrocznik ten ma za zdanie popularyzację badań nad XX-wiecznymi dziejami Górnego Śląska i obszarów sąsiednich.

Do specjalistów zajmujących się archiwaliami skierowany jest „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej", który prezentuje zagadnienia dotyczące szeroko rozumianej archiwistyki w kontekście funkcjonowania IPN. Ważne miejsce w piśmie zajmuje popularyzacja zgromadzonego przez Instytut zasobu przez jego omawianie oraz wydawanie dokumentów. W 2013 r., po dłuższej przerwie, ukazał się nowy numer pisma „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989".

V

Działalność Instytutu Pamięci Narodowej i zbierane przez lata doświadczenia wzbudzają coraz żywsze zainteresowanie poza granicami Polski, co ułatwia realizację art. 53, pkt 4 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r., zgodnie z którym Instytut ma dążyć do „upowszechniania w kraju i za granicą wyników swojej pracy". Po zakończeniu „arabskiej wiosny" i zmianach politycznych, jakie zaszły w Tunezji, tamtejszy rząd postanowił skorzystać z polskich wzorców. We współpracy z MSZ w 2013 r. przeprowadzono w Tunisie serię warsztatów dla przedstawicieli administracji państwowej oraz samorządowej. Urzędnicy, którzy zostali przeszkoleni przez specjalistów z Instytutu, odpowiadają za przygotowywanie reform w dziedzinach uznawanych za kluczowe z punktu widzenia transformacji w afrykańskim państwie.

Podobne zainteresowanie doświadczeniami IPN wykazuje Korea Południowa. Instytut w 2013 r. trzykrotnie gościł delegacje przybyłe z tego kraju. W czerwcu odwiedzili Polskę przedstawiciele tamtejszego Instytutu Narodowej Strategii Bezpieczeństwa, cztery miesiące później Ministerstwa Zjednoczenia Korei, a w grudniu Koreańskiej Narodowej Komisji Praw Człowieka. Podczas spotkań omawiano m.in. funkcjonowanie archiwum IPN i procedury polskiej lustracji. Przybliżano gościom wiedzę o przebiegu okupacji hitlerowskiej oraz zadośćuczynieniu jej ofiarom po zakończeniu wojny. Jednocześnie organizacja Korean War Abductees' Family Union (KWAFU), zrzeszająca rodziny, których członkowie zostali uprowadzeni przez siły bezpieczeństwa lub armię Korei Północnej, zaprosiła przedstawicieli IPN na seminarium w Seulu. Podczas międzynarodowego seminarium „International Cooperation as the Means toward Solving Civilian Abductions" na prośbę KWAFU przedstawiciel IPN zaprezentował problem porwań i deportacji obywateli polskich w głąb Związku Sowieckiego oraz omówił dochodzenia, jakie w tych sprawach prowadzi pion śledczy Instytutu.

W 2013 r. w IPN gościli także czterokrotnie przedstawiciele środowisk dysydenckich z Kuby, przebywający w Polsce na zaproszenie Fundacji Instytutu Lecha Wałęsy. Podobne wizyty składały osoby związane z Białoruskim Centrum Dokumentacyjnym, będącym instytucją pozarządową, zarejestrowaną w Wilnie i zrzeszającą obrońców praw człowieka. Jak zatem widać, obywatele krajów, w których dochodzi do regularnego łamania praw człowieka, szukają pomocy w Polsce. Kierują kroki do IPN, aby znaleźć wsparcie i wiedzę potrzebną do prowadzenia działalności na rzecz demokratyzacji ich ojczyzn. Wychodząc naprzeciw tym potrzebom, IPN współorganizował drugą edycję Warszawskiego Dialogu na rzecz Demokracji. Ta międzynarodowa konferencja jest skierowana do wszystkich osób, instytucji i organizacji działających na rzecz promocji demokracji oraz przestrzegania praw człowieka. Inicjatywa narodziła się w 2012 r. dzięki współpracy IPN z MSZ i skupiła reprezentantów 40 krajów. Tematem przewodnim Dialogu w 2013 r. był wpływ nowych technologii komunikacyjnych na tworzenie się środowiska sprzyjającego rozwojowi demokracji.

Zainteresowanie budzą także doświadczenia zebrane przez IPN w sferze edukacji. Przedstawiciele BEP IPN wzięli udział w dorocznym zjeździe European Association of History Educators „Euroclio" w Erfurcie, gdzie przeprowadzili warsztaty na temat zastosowania gier historycznych w edukacji szkolnej. Jednocześnie od ośmiu lat Biuro Edukacji Publicznej IPN realizuje Program Polonijny, którego adresatami są nauczyciele polscy pracujący poza krajem. Celem programu jest

popularyzowanie historii najnowszej Polski oraz udzielanie wsparcia merytorycznego pedagogom zajmującym się nauczaniem dziejów najnowszych.

Jednym z najważniejszych wyzwań stojących przed Instytutem zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i w sferze międzynarodowej była przypadająca w 2013 r. 70. rocznica zbrodni wołyńskiej. Oprócz inicjatyw krajowych (dwie wystawy, materiały edukacyjne dla nauczycieli) Instytut podejmował wysiłki celem kontynuowania dialogu polsko-ukraińskiego na temat trudnej przeszłości oraz przybliżenia prawdy o rzezi społeczeństwu ukraińskiemu. Wspólnie z polskim Ministerstwem Spraw Zagranicznych zaproszono na wizytę studyjną dziennikarzy z Ukrainy. Jej celem było przybliżenie trudnej tematyki, wywołującej do dziś liczne spory. Na początku czerwca w mediach ukraińskich, m.in. lwowskiej gazecie „Wysokyj Zamok" i ogólnoukraińskiej agencji informacyjnej UKRINFORM, ukazały się obszerne wywiady z prezesem IPN Łukaszem Kamińskim, w których przedstawił on najnowsze ustalenia polskich historyków zajmujących się zbrodnią wołyńską. Nowy portal internetowy Instytutu www.zbrodniawolynska.pl został przygotowany w trzech wersjach językowych: polskiej, ukraińskiej i angielskiej. Pod patronatem Prezydenta RP zorganizowano międzynarodową konferencję naukową „Zbrodnia wołyńska. Historia, pamięć, edukacja. W przededniu 70. rocznicy".

Innym aspektem aktywności IPN na arenie międzynarodowej jest współpraca archiwalna. Prowadzono ją między innymi z Wydzielonym Państwowym Archiwum Służby Bezpieczeństwa Ukrainy, Rosyjskim Państwowym Archiwum Historii Najnowszej, Litewskim Archiwum Akt Specjalnych, Narodowym Archiwum Rumunii. W 2013 r. podpisano nową umowę z Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Gruzji. W efekcie takiej współpracy publikowane są edycje materiałów źródłowych z tych archiwów, a także wiele materiałów ważnych dla najnowszej historii Polski trafia do archiwum IPN w postaci plików cyfrowych.

Instytut współpracuje także z polskimi instytucjami na emigracji, takimi jak Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce, Muzeum Polskie w Rapperswilu i Towarzystwo Historyczno-Literackie – Biblioteka Polska w Paryżu. Pracownicy IPN pomagają w opracowywaniu i digitalizacji zbiorów tych ośrodków. Wykonane kopie dostępne są również w archiwum Instytutu.

Instytut podejmuje też wiele inicjatyw, których celem jest przybliżenie polskiej historii zagranicznym odbiorcom. Przykładem takich działań może być prezentacja za granicą wystawy *Zagłada polskich elit. Akcja AB – Katyń.* W 2013 r. trafiła ona do Stanów Zjednoczonych, gdzie prezentowana była m.in. na Columbia University w Nowym Jorku, Georgetown University w Waszyngtonie, University of Michigan w Ann Arbor oraz na Indiana University, a w Kanadzie na University of Ottawa, University of Toronto oraz w Bibliotece Centralnej w Mississaudze. Ekspozycja trafiła także do polskich szkół w Niemczech w Bielefeld, Chemnitz i Eschborn.

VI

Biuro Lustracyjne realizuje zadania powierzone Instytutowi Pamięci Narodowej na mocy ustawy lustracyjnej z 18 października 2006 r. Powołanie do życia ustawy podyktowane było koniecznością zapewnienia obsady funkcji i stanowisk państwowych wymagających zaufania publicznego przez osoby, które swoim dotychczasowym postępowaniem dawały w przeszłości i dają obecnie gwarancję uczciwości, prawości, poczucia odpowiedzialności za własne słowa i czyny, oraz ze względu na konstytucyjne gwarancje zapewniające obywatelom prawo do jak najpełniejszej informacji o osobach pełniących takie funkcje. Realizacja tych zadań odbywa się dwutorowo – przez udostępnianie informacji o dokumentach z lat 1944–1990, znajdujących się w archiwum IPN, dotyczących osób, których dane publikowane są w trzech katalogach tematycznych (katalog osób rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa państwa, katalog funkcjonariuszy bezpieczeństwa państwa, katalog osób pełniących kierownicze stanowiska partyjne i państwowe PRL) oraz w katalogu osób pełniących najważniejsze funkcje państwowe, a także przez weryfikację

prawdziwości oświadczeń lustracyjnych składanych przez osoby do tego zobowiązane na mocy art. 4 przedmiotowej ustawy.

W katalogach tematycznych opublikowano łącznie informacje o 8584 nowych osobach, w katalogu zaś obejmującym osoby pełniące najważniejsze funkcje publiczne zamieszczono 129 nowych wpisów.

O potrzebie udostępniania takich informacji świadczy niezmiennie wysokie zainteresowanie pracami biura – należy zaznaczyć, że w 2013 r. odnotowano 1 510 991 wejść na stronę internetową, gdzie publikowane są przedmiotowe katalogi. Prokuratorzy biura zweryfikowali około 10 tys. oświadczeń lustracyjnych, w tym w 210 sprawach podjęli decyzję o skierowaniu wniosków do sądu z uwagi na wątpliwość co do zgodności z prawdą badanych oświadczeń, a także przedstawili sądowi 10 stanowisk w tzw. postępowaniach autolustracyjnych. W roku sprawozdawczym zapadły 183 prawomocne orzeczenia sądowe. W 135 orzeczeniach sądy orzekły o niezgodności z prawdą badanych oświadczeń, co stanowi 50-procentowy wzrost liczby takich orzeczeń w stosunku do roku ubiegłego.

***

Wkrótce minie ćwierć wieku od narodzin III Rzeczypospolitej. Przez ponad połowę tego czasu demokratyczny porządek w Polsce współtworzy Instytut Pamięci Narodowej. Działalność IPN pozwala na odbudowę poczucia sprawiedliwości, poznanie zapomnianych oraz celowo fałszowanych wydarzeń z niedawnej przeszłości, służy kształtowaniu postaw obywatelskich oraz kreowaniu pozytywnego obrazu Polski za granicą, jako kraju, który potrafi zmierzyć się z trudną przeszłością oraz wydobywać z niej to, co najbardziej wartościowe – przykłady heroizmu i bohaterstwa oraz przestrogę przed konsekwencjami pogwałcenia podstawowych praw człowieka.

1. Sprawozdanie z działalności Rady IPN

W 2013 r. Rada działała w składzie: prof. Andrzej Chojnowski, prof. Antoni Dudek, prof. Andrzej Friszke, dr Antoni Kura, dr hab. Grzegorz Motyka, dr Artur Mudrecki, prof. Bolesław Orłowski, prof. Andrzej Paczkowski i prof. Tadeusz Wolsza.

Pracami Rady od 5 kwietnia 2012 r. do 4 kwietnia 2013 r. kierował Andrzej Chojnowski, zastępcami przewodniczącego byli: Antoni Dudek, Andrzej Friszke i Artur Mudrecki. Na posiedzeniu w dniu 21 marca odbyły się wybory władz Rady na kadencję 2013–2014 w związku z upływem rocznej kadencji. W wyniku tajnego głosowania przewodniczącym Rady od 5 kwietnia 2013 r. został Artur Mudrecki, a zastępcami przewodniczącego – Grzegorz Motyka i Tadeusz Wolsza.

Rada odbyła w roku sprawozdawczym 19 posiedzeń. Oprócz członków Rady uczestniczyli w nich prezes Instytutu dr Łukasz Kamiński lub delegowani przez niego przedstawiciele, którzy informowali o bieżących sprawach Instytutu oraz odpowiadali na pytania i interpelacje. W zależności od tematu obrad w posiedzeniach uczestniczyli dyrektorzy lub wicedyrektorzy odpowiednich pionów Instytutu oraz pracownicy merytoryczni.

Jednym z głównych tematów obrad była kwestia działalności pionu edukacji publicznej. W związku z przyjętym przez Radę IPN stanowiskiem z dnia 25 października 2012 r., dotyczącym rekomendacji do ogólnopolskich projektów badawczych, 7 lutego i 7 marca Rada omawiała ten problem. Z kolei 21 marca dyskutowano na temat założeń polityki wydawniczej Instytutu, a 25 kwietnia oceniano czasopisma naukowe: „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej", „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska", „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989" oraz „Pamięć i Sprawiedliwość". 22 sierpnia tematem posiedzenia była ocena wydawnictw opublikowanych przez Instytut Pamięci Narodowej w latach 2011–2013, 23 maja zaś dokonano analizy współpracy Instytutu z organizacjami społecznymi.

Ponadto 17 stycznia i 5 września przedmiotem dyskusji Rady była działalność pionu archiwalnego, a w szczególności poziom przygotowania Inwentarza archiwalnego opublikowanego przez prezesa IPN. Ponadto Rada, działając na podstawie art. 39, ust. 3 ustawy o IPN, podjęła 27 decyzji stwierdzających nieważność decyzji prezesa o przejęciu dokumentów do zbioru archiwalnego IPN oraz jedną decyzję stwierdzającą nieważność decyzji Rady.

Podczas posiedzenia 18 lipca omówiono politykę śledczą Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, czego rezultatem było przyjęcie przez Radę w formie uchwały w dniu 5 września rekomendacji dotyczących podstawowych kierunków działalności Instytutu Pamięci Narodowej w zakresie ścigania zbrodni.

W dniu 7 lutego Rada pozytywnie zaopiniowała zgłoszoną kandydaturę prokurator Edyty Karolak na stanowisko dyrektora Biura Lustracyjnego, 17 października zaś omówiła działalność i najistotniejsze problemy stojące przed pionem lustracyjnym.

Rada na bieżąco dokonywała analizy działań organizacyjnych związanych z przeniesieniem siedziby centrali Instytutu Pamięci Narodowej z budynku przy ul. Towarowej 28 do budynku przy ul. Wołoskiej 7 w Warszawie (9 maja i 6 czerwca).

Rada zajmowała się także:

– omówieniem i przyjęciem *Informacji o działalności Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu*, składanej przez prezesa IPN Sejmowi i Senatowi (21 lutego i 7 marca),

– działalnością Biura Dyrektora Generalnego, Biura Budżetu i Finansów oraz Biura Administracyjno-Gospodarczego (6 czerwca),

– działalnością i sprawami bieżącymi komórek odpowiedzialnych za obsługę prawną centrali IPN (7 listopada),

– omówieniem działalności finansowo-księgowej i problematyki zarządzania majątkiem trwałym Instytutu (21 listopada),

– współpracą międzynarodową Instytutu (20 czerwca).

Rada podczas swoich posiedzeń zapoznała się z działalnością delegatur i ich bieżącymi problemami na podstawie informacji przedstawianych przez kierownictwo IPN (12 grudnia) oraz informacji zaprezentowanych przez członków Rady, a pozyskanych w trakcie wizytacji w delegaturach.

Ponadto podczas posiedzenia w dniu 11 kwietnia Rada, zgodnie z art. 24a ustawy o IPN, omówiła przedłożone przez prezesa IPN *Sprawozdanie z działalności IPN za 2012 r.*, które przyjęte zostało ośmioma głosami przy jednym głosie wstrzymującym się.

Należy dodać, że działalność członków Rady to nie tylko udział w posiedzeniach Rady, ale także aktywne uczestniczenie w organizowanych lub współorganizowanych przez Instytut przedsięwzięciach.

Dr hab. Grzegorz Motyka uczestniczył w międzynarodowych konferencjach organizowanych przez IPN: „Być świadkiem Zagłady. W 70. rocznicę powstania w warszawskim getcie" w Warszawie (22–23 kwietnia); „Polacy i Ukraińcy. 70 lat po tragedii wołyńskiej" w Gdańsku (13–14 czerwca); „Wspólna pamięć... Jak myślimy o historii. Seminarium polsko-niemiecko-ukraińskie" w Warszawie (17 czerwca); „Wołyń 1943 r." we Wrocławiu (24 czerwca); „Zbrodnia wołyńska – historia, pamięć, edukacja. W przededniu 70. rocznicy" w Warszawie (27–28 czerwca), zorganizowanej pod patronatem Prezydenta RP.

Prof. Andrzej Paczkowski wystąpił z wykładami podczas II Szkoły Zimowej IPN (18–23 lutego) i VII Szkoły Letniej IPN (2–7 września). Wygłosił też referaty na współorganizowanych przez Instytut konferencjach: „PRL a wojna domowa w Grecji" w Szczecinie (14 czerwca); „Archeologia totalitaryzmu. Ślady represji (1939–1956)" w Łodzi (17–18 października). Wraz z dr. hab. Grzegorzem Motyką uczestniczył jako dyskutant w „Ogólnopolskim seminarium Biura Edukacji Publicznej" (9–11 grudnia) oraz w konferencji „Historiografia dziejów najnowszych w Polsce po 1989 r. Problemy. Wyzwania. Dylematy" w Lublinie (20–22 listopada), w której udział wzięli także profesorowie: Andrzej Paczkowski, Andrzej Friszke i Antoni Dudek.

Prof. Tadeusz Wolsza był uczestnikiem sesji popularnonaukowej „Ze Smoleńska donoszą... Wokół konsekwencji ujawnienia sowieckiej zbrodni na polskich oficerach w Katyniu" w Warszawie (11 kwietnia); wraz z Piotrem Skwiecińskim i Tadeuszem Płużańskim brał udział w dyskusji panelowej odbywającej się po prelekcji filmu w ramach IV Przeglądu Filmowego Echa Katynia w Warszawie (12 kwietnia), uczestniczył też w Polonijnej Letniej Szkole IPN w Oborach (4 lipca), na której wykład wygłosił prof. Bolesław Orłowski.

Prof. Antoni Dudek poza wymienionymi już działaniami prowadził w Centrum Edukacyjnym Instytutu Pamięci Narodowej im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia" przy ul. Marszałkowskiej 21/25 cykl spotkań „Konfrontacje profesora Antoniego Dudka" (publiczne debaty z historykami o najważniejszych problemach historii najnowszej).

Prof. Andrzej Friszke wziął udział w ogólnopolskiej konferencji naukowej „Społeczeństwo polskie w latach 1980–1989" w Warszawie (16–17 maja); w międzynarodowej konferencji naukowej „Zbrodnia wołyńska – historia, pamięć, edukacja. W przededniu 70. rocznicy" oraz w dyskusji „Wałęsa – czy symbol musi dzielić?", współorganizowanej przez Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Łodzi, Centrum Dialogu im. Marka Edelmana w Łodzi i kino Bałtyk (29 października).

Dr prok. Antoni Kura uczestniczył w ogólnopolskiej konferencji naukowej w Warszawie „Rolnicza »Solidarność«. Z dziejów niezależnego ruchu chłopskiego w latach 1980–1989" zorganizowanej przez Biuro Edukacji Publicznej IPN oraz NSZZ RI „Solidarność" (18 marca); w międzynarodowej konferencji naukowej „Zbrodnia wołyńska – historia, pamięć, edukacja. W przededniu 70. rocznicy", zorganizowanej w Warszawie.

Ponieważ przewodniczący Rady jest z urzędu jednocześnie wiceprzewodniczącym Kapituły Nagrody „Kustosz Pamięci Narodowej", w spotkaniach kapituły w roku sprawozdawczym przewodniczącego reprezentowali wiceprzewodniczący dr hab. Grzegorz Motyka i prof. Tadeusz Wolsza.

Uczestniczenie członków Rady w organizowanych przez IPN przedsięwzięciach naukowych pozwala na bezpośrednie zapoznanie się z działalnością Instytutu, ułatwiając dokonanie oceny działań podejmowanych przez Instytut i jego pracowników.

2. IPN we współpracy z partnerami społecznymi

2.1. Współpraca z instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi

Instytut Pamięci Narodowej, realizując swoje ustawowe zadania, współpracuje z wieloma instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi w celu upamiętniania historii Polski i Polaków w latach 1939–1989.

W roku 2013 kontynuowano realizację porozumienia dotyczącego poszukiwania nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego, podpisanego 10 listopada 2011 r. przez Prezesa IPN Łukasza Kamińskiego, ministra sprawiedliwości Krzysztofa Kwiatkowskiego i sekretarza Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa Andrzeja Krzysztofa Kunerta. Na wyróżnienie zasługuje wsparcie, jakiego udziela projektowi Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie, prowadzący Polską Bazę Genetyczną Ofiar Totalitaryzmów.

Podczas dwóch konferencji prasowych – 20 lutego i 22 sierpnia 2013 r. – ogłoszone zostały nazwiska ofiar terroru komunistycznego, odnalezionych w wyniku prac archeologiczno-poszukiwawczych prowadzonych na terenie kwatery „Ł" Cmentarza Wojskowego na Powązkach. Zidentyfikowani zostali: Stanisław Abramowski, Władysław Borowiec, Henryk Borowy-Borowski, Bolesław Budelewski, Hieronim Dekutowski „Zapora", Stanisław Kasznica, Zygfryd Kuliński, Józef Łukaszewicz, Henryk Pawłowski, Tadeusz Pelak, Zygmunt Szendzielarz „Łupaszka", Wacław Walicki, Ryszard Widelski. W roku 2013 przeprowadzono także drugi etap działań ekshumacyjno-poszukiwawczych w kwaterze „Ł" Cmentarza Wojskowego na Powązkach, poszukiwano miejsc pochówku partyzantów oddziału NSZ Henryka Flamego „Bartka" oraz prowadzono prace archeologiczno-ekshumacyjne przy areszcie śledczym w Białymstoku oraz badania georadarowe na terenie Cmentarza Garnizonowego w Gdańsku.

W 2013 r. prezes IPN kontynuował współpracę z organizacjami pozarządowymi, skupiającymi działaczy opozycji antykomunistycznej z lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX w. W roku sprawozdawczym odbyło się kilka spotkań plenarnych, w których udział wzięły stowarzyszenia zrzeszające osoby internowane i represjonowane m.in.: z Częstochowy, Katowic, Radomia i Siedlec. Wyłoniona podczas pierwszego spotkania w Instytucie Pamięci Narodowej tzw. Grupa Robocza przygotowała m.in. w 2013 r. społeczny projekt ustawy „O statusie Weterana Opozycji Antykomunistycznej i Korpusie Weterana Opozycji Antykomunistycznej wobec dyktatury komunistycznej PRL w latach 1971–1989". Projekt został przedstawiony posłom i senatorom. Obecnie w Senacie toczą się prace legislacyjne nad podobnym projektem ustawy przygotowanym z inicjatywy grupy senatorów, obejmującym opieką byłych działaczy opozycji antykomunistycznej. IPN udziela wsparcia merytorycznego tej inicjatywie, a także służy pomocą prawną członkom tychże organizacji.

Wśród licznych organizacji, z którymi stale współpracuje Instytut, ponad sto to stowarzyszenia kombatanckie, zrzeszające zarówno weteranów II wojny światowej, jak i opozycjonistów oraz osoby represjonowane w czasach PRL. Znacząca część prac o charakterze edukacyjnym i dokumentacyjnym podejmowana jest wspólnie z organizacjami ogólnopolskimi, np. Stowarzyszeniem Wolnego Słowa czy Stowarzyszeniem Pokolenie. Do ważnych partnerów Instytutu należy też Centrum Edukacji Obywatelskiej – największa organizacja pozarządowa zajmującą się nowoczesną

edukacją oraz podmioty młodzieżowe jak Związek Harcerstwa Rzeczpospolitej, Związek Harcerstwa Polskiego i Niezależne Zrzeszenie Studentów, a w roku 2013 szczególnie organizacje lokalne, mocno zakorzenione w gminnych i powiatowych społecznościach – muzea i biblioteki oraz stowarzyszenia kultywujące pamięć o lokalnych wydarzeniach i miejscach pamięci. Ważnym partnerem dla IPN są też fundacje m.in. warszawska Fundacja Ośrodka KARTA czy krakowska Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego.

W roku 2013 kontynuowano współpracę z różnymi organizacjami społecznymi w związku z realizacją wniosków o przyznanie odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności, m.in. ze Stowarzyszeniem Osób Represjonowanych w Stanie Wojennym oraz NSZZ „Solidarność".

W roku sprawozdawczym kontynuowana była także rozpoczęta w maju 2011 r. współpraca z Komendą Główną Straży Granicznej. Zgodnie z podpisaną umową, podjęto prace nad przygotowaniem publikacji dokumentów dotyczących formacji granicznych II Rzeczypospolitej. Merytoryczny nadzór nad projektem „Aparat bezpieczeństwa wobec żołnierzy Korpusu Ochrony Pogranicza i funkcjonariuszy Straży Granicznej" objęło Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN.

W ramach prowadzonej działalności edukacyjnej Instytut Pamięci Narodowej zaangażowany jest w upamiętnianie ważnych wydarzeń w historii Polski.

W 2013 r. IPN wraz z Grupą Historyczną Zgrupowanie „Radosław" zorganizował VI Katyński Marsz Cieni, który upamiętnił ofiary zbrodni popełnionej przez Sowietów w 1940 r.

Efektem współpracy między Instytutem Pamięci Narodowej a Urzędem Dzielnicy Wola m.st. Warszawy było stworzenie muralu upamiętniającego 70. rocznicę zbrodni wołyńskiej. Inspiracją do powstania dzieła były autentyczne fotografie mieszkańców Wołynia. Odsłonięcia muralu na ścianie kamienicy przy ul. Młynarskiej 34 w Warszawie dokonali 10 lipca prezes IPN Łukasz Kamiński oraz burmistrz Dzielnicy Warszawa-Wola Urszula Kierzkowska.

Wzorem lat ubiegłych 1 sierpnia IPN wspólnie z Muzeum Powstania Warszawskiego przygotował ogólnopolską akcję przypominającą o kolejnej rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego. 1 sierpnia o godz. 17.00 we wszystkich dużych miastach w Polsce włączono syreny.

W dniu 6 sierpnia 2013 r. w Sali Poselskiej Zamku Królewskiego w Warszawie prezes IPN dr Łukasz Kamiński i wicedyrektor Zamku Królewskiego w Warszawie dr Przemysław Mrozowski w obecności podsekretarz stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego prof. Małgorzaty Omilanowskiej podpisali czteroletnią umowę o współpracy, przewidująca stałą obecność IPN na Zamku Królewskim. Podpisanie umowy poprzedzone zostało otwarciem wystawy „Wygnańcy", która do 15 września prezentowana była na Dziedzińcu Wielkim Zamku.

W 2013 r. IPN po raz drugi objął patronat honorowy nad XXV Biegiem Niepodległości zorganizowanym przez Warszawski Ośrodek Sportu i Rekreacji w dniu Święta Niepodległości. Instytut przygotował ulotkę ilustrowaną zdjęciami najważniejszych budynków historycznych znajdujących się na trasie biegu. Ulotka razem z kieszonkowym wydaniem gry „ZnajZnak" trafiła do pakietów startowych dla uczestników. Ponadto podczas biegu na telebimach wyświetlana była przygotowana przez IPN prezentacja multimedialna przedstawiająca najważniejsze wydarzenia polskiej drogi do niepodległości.

W listopadzie 2013 r. IPN wraz z miastem Wrocław, Ośrodkiem „Pamięć i Przyszłość", Fundacją „Tygodnika Powszechnego", Muzeum Historii Polski i Europejskim Centrum Solidarności był jednym z organizatorów II Międzynarodowego Festiwalu Historycznego „Wiek XX. Anamneses – '89. Korzenie wolności". W ramach festiwalu Instytut Pamięci Narodowej przygotował debatę „Aż zobaczyli, ilu ich..." z udziałem Leszka Budrewicza, Akosa Engelmayera, dr. Łukasza Kamińskiego, Petra Pospichala i Michała Przeperskiego.

Działalność IPN obejmuje również współpracę z różnymi organizacjami społecznymi. IPN wspólnie z Fundacją „Odpowiedzialność Obywatelska", Stowarzyszeniem „13 grudnia" i Stowarzyszeniem „Studenci dla Rzeczpospolitej" upamiętnił 32. rocznicę wprowadzenia stanu wojennego. Instytut wsparł Stowarzyszenie „13 grudnia" w organizacji wieczornicy artystycznej w Bazylice Świętego Krzyża w Warszawie. Instytut dostarczył także materiały edukacyjne, które trafiły do uczestników akcji, oraz

wspomógł młodzieżowe organizacje w popularyzacji i odtworzeniu realiów stanu wojennego, współorganizując rekonstrukcje historyczne w Warszawie i Radomiu. IPN był również partnerem koncertu „Grudniowe głosy – grudniowe losy" przygotowanego przez Teatr Muzyczny Od Czapy. Ponadto w dniach 12–13 grudnia na fasadzie Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie wyświetlona została symboliczna świeczka upamiętniająca ofiary stanu wojennego. Dodatkowo każdy mógł także zapalić – wirtualnie lub w oknie domu – swoje światło wolności. Wirtualnie na stronie internetowej IPN zapaliło je 16 440 osób.

W 2013 r. kontynuowano także wieloletnią współpracę ze Stowarzyszeniem Pokolenie i Oficyną Wydawniczą Volumen przy tworzeniu *Encyklopedii Solidarności*. Jest to projekt dokumentacyjny, w wyniku którego powstanie największe źródło wiedzy o polskiej opozycji antykomunistycznej lat 1976–1989. Pierwszy tom został opublikowany w 2010 r., drugi w 2012 r. Obecnie trwają prace nad kolejnymi tomami.

W 2013 r. Instytut Pamięci Narodowej kontynuował dotychczasową współpracę z organizacjami pozarządowymi nad projektami dokumentującymi straty polskie podczas II wojny światowej. Wspólnie z Fundacją Polsko-Niemieckie Pojednanie realizowano projekt „Pozyskiwanie, weryfikacja i scalanie informacji celem uzupełnienia istniejącej komputerowej imiennej bazy danych obejmującej obywateli państwa polskiego poddanych represjom pod okupacją niemiecką w latach 1939–1945". Projekt stanowi kontynuację programu „Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką 1939–1945", realizowanego w latach 2006–2012. Z kolei Fundacji Instytut Studiów Strategicznych powierzono częściową realizację programu „Index Polaków represjonowanych i zamordowanych za pomoc Żydom w okresie II wojny światowej".

Instytut Pamięci Narodowej na podstawie umowy z 30 kwietnia 2013 r. przejął od Fundacji Ośrodek KARTA program badawczo-dokumentacyjny „Indeks Represjonowanych", zobowiązując się do administrowania i udostępniania zebranych danych o osobach represjonowanych na Wschodzie podczas II wojny światowej.

Szczegółowe informacje o współpracy IPN z mediami, uczelniami wyższymi i samorządami znajdują się w rozdziale 4: „Edukacja i badania naukowe".

2.2. Kluby Historyczne im. gen. Stefana Roweckiego „Grota"

Działalność Klubów Historycznych im. gen. Stefana Roweckiego „Grota" od 2002 r. jest elementem stałej współpracy Instytutu Pamięci Narodowej ze Światowym Związkiem Żołnierzy Armii Krajowej, innymi organizacjami kombatanckimi, Fundacją Filmową Armii Krajowej oraz placówkami oświatowymi i kulturalnymi.

Celem działania klubów jest upowszechnianie historii lat 1939–1989, w tym m.in. wiedzy o Polskim Państwie Podziemnym, walce SZP-ZWZ-AK i innych formacji niepodległościowych z obu okupantami, zbrodniach dokonywanych w Polsce od 1939 r., trwającym pół wieku oporze społecznym przeciw okupantom i niesuwerennej komunistycznej władzy w Polsce.

Prelekcje wygłaszane w klubach opierają się na najnowszych badaniach historycznych i prezentowane są przez historyków – z IPN i spoza Instytutu – zajmujących się danym tematem w ramach swojej pracy naukowej. Coraz częściej wykład jest tylko jednym z wielu środków przekazu, natomiast istotnym ich elementem jest bezpośredni kontakt słuchaczy i prelegentów, możliwość zadania pytań wykładowcom i uczestniczenia w dyskusji na tematy historyczne.

W 2013 r. w całej Polsce działały 24 kluby, a w ich spotkaniach łącznie wzięło udział kilka tysięcy stałych członków i gości. Spotkania cieszą się dużym zainteresowaniem osób w każdym wieku – od gimnazjalistów po seniorów. Są dużym wsparciem dla nauczycieli w ich pracy dydaktycznej – poszerzają zakres wiedzy pedagogów i stanowią doskonałe uzupełnienie lekcji historii dla uczniów.

Korzystając z formuły Klubu Historycznego im. gen. Stefana Roweckiego „Grota", Instytut Pamięci Narodowej nawiązał także współpracę z zakładami karnymi oraz aresztami śledczymi, gdzie również organizowane są prelekcje historyczne.

Od kilku lat kluby posiadają własny portal internetowy (www.klub-generalagrota.pl), na którym każdy z nich ma osobną podstronę z aktualnymi informacjami, zapowiedziami spotkań i relacjami z tych, które już się odbyły. Portal klubów jest prowadzony przez pracownika IPN. Dziennie odnotowuje się kilkaset wejść na stronę, a największym zainteresowaniem cieszy się dział „Baza wiedzy historycznej", szczególnie referaty umieszczone tam w wersji tekstowej lub audio.

Kluby znajdują się pod bezpośrednią opieką dyrektorów oddziałów IPN, którzy do ich prowadzenia wyznaczają odpowiedniego pracownika. Mają swoje społeczne zarządy i rady programowe, złożone z historyków z Instytutu i spoza niego.

Spotkania w klubach odbywają się z różną częstotliwością – od kilku w ciągu roku do kilku miesięcznie. Tematy wykładów są planowane z dużym wyprzedzeniem przez rady programowe klubów. W roku sprawozdawczym łącznie we wszystkich 24 klubach odbyły się 243 spotkania. Pełny wykaz spotkań Klubów Historycznych im. gen. Stefana Roweckiego „Grota" i omawianych podczas nich tematów znajduje się w Aneksie.

2.3. Nagrody „Kustosz Pamięci Narodowej" i „Świadek Historii", konkursy „Książka Historyczna Roku", „Audycja Historyczna Roku" i „Najlepszy Debiut Historyczny Roku"

Instytut Pamięci Narodowej, realizując zadania ustawowe związane z utrwalaniem pamięci o bohaterach narodowych i upowszechnianiem wiedzy o najnowszej historii Polski, ustanowił nagrody „Kustosz Pamięci Narodowej" i „Świadek Historii", organizuje ogólnopolski konkurs na „Audycję Historyczną Roku" oraz konkurs im. Władysława Pobóg-Malinowskiego na „Najlepszy Debiut Historyczny Roku", a także współorganizuje konkurs „Książka Historyczna Roku" o nagrodę im. Oskara Haleckiego.

Nagroda „Kustosz Pamięci Narodowej"

W lipcu 2002 r. prezes Instytutu Pamięci Narodowej prof. Leon Kieres ustanowił honorową nagrodę „Kustosz Pamięci Narodowej". Inicjatorem wyróżnienia był prof. Janusz Kurtyka, ówczesny dyrektor Oddziału IPN w Krakowie.

Tytuł „Kustosza Pamięci Narodowej" przyznawany jest polskim oraz zagranicznym instytucjom, organizacjom społecznym i osobom za szczególnie aktywny udział w upamiętnianiu historii narodu polskiego w latach 1939–1989, a także za działalność publiczną zbieżną z ustawowymi celami Instytutu Pamięci Narodowej. Nagroda ma umocnić szacunek dla narodowej przeszłości, chronić wartości, dzięki którym Polska przetrwała przez lata zniewolenia.

Nagrodę przyznaje kapituła, której przewodniczy prezes IPN. W jej skład wchodzą laureaci nagrody i osoby wskazane przez kapitułę.

W 2013 r. uroczyste wręczenie nagród odbyło się 22 maja na Zamku Królewskim w Warszawie. Tytuł „Kustosza Pamięci Narodowej" otrzymali:

- Tomasz Merta (pośmiertnie) – intelektualista, historyk myśli politycznej, publicysta, w latach 2005–2010 podsekretarz stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalny Konserwator Zabytków;
- Tadeusz Kukiz – popularyzator historii i kultury Kresów, autor cyklu książek o losach obrazów maryjnych przywiezionych do Polski z Kresów po II wojnie światowej;
- Zdzisław Rachtan – żołnierz Armii Krajowej, podporucznik czasu wojny, organizator słynnych w całym kraju „koncentracji" – czerwcowych spotkań w Górach Świętokrzyskich na Wykusie i w Wąchocku, upamiętniających postać dowódcy Zgrupowań Partyzanckich AK Jana Piwnika „Ponurego";
- Biblioteka Polska w Paryżu – najstarsza instytucja polska poza granicami kraju;

• Stowarzyszenie Upamiętniania Polaków Pomordowanych na Wołyniu – gromadzi świadectwa świadków masowych mordów Polaków dokonanych przez ukraińskich nacjonalistów.

W poprzednich latach laureatami nagrody byli:

• w 2012 r. – Julien Bryan (pośmiertnie), Urszula Łukomska, Zygmunt Goławski, Dieter Schenk, Stowarzyszenie Memoriał;

• w 2011 r. – Ewa Siemaszko i Władysław Siemaszko, Adam Macedoński, Adam Borowski, Społeczny Komitet Pamięci Górników KWK „Wujek" poległych w Katowicach 16 grudnia 1981 r., Związek Sybiraków;

• w 2010 r. – Janusz Kurtyka (pośmiertnie), ks. Tadeusz Isakowicz-Zaleski, prof. Jan Łopuski, Komitet Katyński, Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Muzeum Błogosławionego Księdza Jerzego Popiełuszki;

• w 2009 r. – Eugenia Maresch, ks. Czesław Wala, Ludwik Jerzy Rossowski, zespół redakcyjny „Zeszytów Historycznych", Instytut Józefa Piłsudskiego w Londynie, Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce;

• w 2008 r. – Irena Zappe i Jadwiga Zappe, Helena Filipionek, Zygmunt Walkowski, Związek Polaków na Białorusi;

• w 2007 r. – Halina Martinowa, ks. prałat Wacław Karłowicz, Obywatelski Komitet Poszukiwań Mieszkańców Suwalszczyzny Zaginionych w Lipcu 1945 r., Paweł Jasienica (pośmiertnie);

• w 2006 r. – Zakon oo. Paulinów, Czesława i Eugeniusz Cydzikowie, Andrzej Krzysztof Kunert, Zofia i Zbigniew Romaszewscy;

• w 2005 r. – Barbara Otwinowska, gen. Bolesław Nieczuja-Ostrowski, ppłk Stanisław Dąbrowa-Kostka, o. Józef Mońko, Stowarzyszenie „Archiwum Solidarności";

• w 2004 r. – Władysław Bartoszewski, zespół redakcyjny edycji *Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość" w dokumentach*, Zofia Leszczyńska;

• w 2003 r. – prof. Janusz Kazimierz Zawodny, Komisja Historii Kobiet w Walce o Niepodległość, Studium Polski Podziemnej w Londynie;

• w 2002 r. – prof. Elżbieta Zawacka, prof. Tomasz Strzembosz, Andrzej Zagórski.

Nagroda „Świadek Historii"

Od 2009 r. prezes Instytutu Pamięci Narodowej przyznaje również nagrodę honorową „Świadek Historii". Wyróżniane są osoby szczególnie zasłużone dla upamiętniania historii w poszczególnych regionach kraju oraz wspierające pion edukacyjny IPN w jego ustawowej działalności. W roku 2013 nagroda została przyznana w Oddziałach IPN w Białymstoku, Krakowie, Łodzi, Poznaniu i Rzeszowie.

W Oddziale IPN w Białymstoku zostali nią uhonorowani: Wiktor Andrzejczuk (pośmiertnie), Jerzy Bołtuć, Jolanta Hryniewicka, Danuta i Zbigniew Kaszlejowie, Czesław Korenkiewicz, Stanisława Józefa Korolkiewicz, ks. prałat Józef Obrembski (pośmiertnie), Zdzisław Palewicz, Świetłana Sacharczuk, Danuta Skibko, Barbara Świętońska.

W Oddziale IPN w Krakowie laureatami nagrody zostali: Kazimierz Cholewa, Zofia Dublejova (pośmiertnie), Andrzej Jankowski, Józef Jarno, Anna Łakomiec, ks. Władysław Palmowski, Bogusław Sonik.

W Oddziale IPN w Łodzi laureatami nagrody zostali: ks. prał. Tadeusz Bednarek, Krzysztof Andrzej Bronowski, Mieczysław Góra, hm. Krzysztof Jakubiec, Mirosław Łapa, dr Jan Mosiński, Lucjan Muszyński, Ewa i Waldemar Podgórscy, Jerzy Antoni Scheur (pośmiertnie), Andrzej Różan Terlecki (pośmiertnie).

W Oddziale IPN w Poznaniu tytuł „Świadek Historii" otrzymali: Dariusz Downar, Barbara Fabiańska, Dorota Fechner, Marian Fik, Krzysztof Mieczysław Kaźmierczak, Lech Stefaniak oraz Fundacja im. o. Honoriusza Kowalczyka i Polskie Towarzystwo Ziemiańskie Oddział Wielkopolska.

Laureatami nagrody „Świadek Historii" w Oddziale IPN w Rzeszowie zostali: Lidia Teresa Argasińska, Henryk Atemborski, Józef Dalecki (pośmiertnie), Anatolia Gazda, Marian Irzyk, Alojzy

Maliszewski (pośmiertnie), Tadeusz Kazimierz Orłowski (pośmiertnie), ks. infułat Józef Sondej, Aleksander Szymański, Joanna Wierzbicka-Kopeć oraz Zespół Szkół nr 2 im. Jana Kochanowskiego w Łańcucie.

Konkurs „Książka Historyczna Roku" o nagrodę im. Oskara Haleckiego

Konkurs „Książka Historyczna Roku" o nagrodę im. Oskara Haleckiego jest wspólnym przedsięwzięciem trzech instytucji: Instytutu Pamięci Narodowej, Telewizji Polskiej i Polskiego Radia. Konkurs organizowany jest od roku 2008. Celem konkursu jest popularyzowanie dziejów Polski w XX w. oraz krzewienie czytelnictwa książek historycznych. Nagroda im. Oskara Haleckiego w konkursie „Książka Historyczna Roku" przyznawana jest w dwóch kategoriach:

- najlepsza książka naukowa poświęcona dziejom Polski i Polaków w XX w.,
- najlepsza książka popularnonaukowa poświęcona historii Polski w XX w.

Nagrody przyznaje jury w składzie: prof. dr hab. Piotr Franaszek (przewodniczący), prof. dr hab. Adam Dobroński, prof. dr hab. Antoni Dudek, prof. dr hab. Grzegorz Łukomski, prof. dr hab. Andrzej Nowak, prof. dr hab. Wojciech Roszkowski oraz czytelnicy głosujący na stronie internetowej konkursu www.ksiazkahistorycznaroku.pl.

W 2013 r. w kategorii „Najlepsza książka naukowa poświęcona dziejom Polski i Polaków w XX w." zwyciężyła praca Patryka Pleskota *Kłopotliwa panna „S". Postawy polityczne Zachodu wobec „Solidarności" na tle stosunków z PRL 1980–1989*. Nagrodę czytelników w tej samej kategorii przyznano Sławomirowi Cenckiewiczowi, Adamowi Chmieleckiemu, Januszowi Kowalskiemu, Annie K. Piekarskiej za publikację *Lech Kaczyński. Biografia polityczna 1949–2005*.

W kategorii „Najlepsza książka popularnonaukowa poświęcona historii Polski w XX w." zwyciężyła praca Marka Żebrowskiego *Jerzy Giedroyć. Życie przed „Kulturą"*. Nagrodę czytelników w tej samej kategorii otrzymała pozycja autorstwa Marka A. Koprowskiego *Wołyń. Epopeja polskich losów 1939–2013– akt I, akt II*.

Jury pod przewodnictwem prof. dr. hab. Piotra Franaszka zdecydowało ponadto o przyznaniu wyróżnienia specjalnego za książkę *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956* przygotowaną pod redakcją Tomasza Łabuszewskiego. Jest to pierwsze tego typu wyróżnienie w historii konkursu.

Uroczystość wręczenia nagród odbyła się 15 listopada 2013 r. w budynku Telewizji Polskiej w Warszawie. Laureaci otrzymali statuetki i nagrody pieniężne.

Konkurs im. Władysława Pobóg-Malinowskiego na „Najlepszy Debiut Historyczny Roku"

Konkurs im. Władysława Pobóg-Malinowskiego na „Najlepszy Debiut Historyczny Roku" organizowany jest wspólnie przez Instytut Pamięci Narodowej i Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk. Celem konkursu jest promowanie wyników prac młodych badaczy zajmujących się historią najnowszą Polski i zachęcenie ich do kontynuowania kariery naukowej. Skierowany jest do autorów prac magisterskich i doktorskich z zakresu historii Polski i Polaków w XX w.

Nadesłane prace ocenia powołana przez prezesa IPN i dyrektora IH PAN siedmioosobowa komisja konkursowa w składzie: prof. dr hab. Andrzej Paczkowski (przewodniczący), prof. dr hab. Andrzej Chojnowski, prof. dr hab. Antoni Dudek, prof. dr hab. Tomasz Szarota, dr hab. prof. IH PAN Marek Kornat, dr hab. prof. IH PAN Krzysztof Kosiński, oraz dr Władysław Bułhak (sekretarz). Nagrodą w konkursie jest dyplom, opublikowanie pracy przez IPN i IH PAN oraz honorarium wypłacane po podpisaniu umowy wydawniczej.

W 2013 r. miała miejsce siódma edycja konkursu. Do konkursu wpłynęły 32 prace, w tym 8 doktorskich i 24 magisterskie.

W kategorii prac doktorskich dwie różnorzędne II nagrody przyznano: dr Magdalenie Heruday-Kiełczewskiej za pracę *„Solidarność" nad Sekwaną. Działalność Komitetu Koordynacyjnego NSZZ „Solidarność" w Paryżu 1981–1989* oraz dr. Bartłomiejowi Różyckiemu za pracę *Polska*

Ludowa wobec Hiszpanii frankistowskiej i hiszpańskiej transformacji ustrojowej 1945–1977, natomiast dwa wyróżnienia – dr Dominice Czarneckiej za pracę *Pomniki wdzięczności Armii Czerwonej w PRL i III Rzeczypospolitej* i dr. Krzysztofowi Zajączkowskiemu za pracę *Westerplatte. Mechanizmy kształtowania się i funkcjonowania miejsca pamięci*.

W kategorii prac magisterskich I nagrodę przyznano mgr Kindze Żelazko za pracę *Metody kamuflażu zbrodni nazistowskich na ludności żydowskiej*, dwie równorzędne II nagrody – Adamowi Zabłockiemu za pracę *Urząd Bezpieczeństwa w Suwałkach 1944–1956. Powstanie i działalność* i Pawłowi Wronie za pracę *Armia Komendanta. Związek Strzelecki na Lubelszczyźnie w Drugiej Rzeczypospolitej*, ponadto dwa wyróżnienia – Adamowi Radosławowi Suławce za pracę *Ukraiński Jeremiasz. Życie i działalność biskupa stanisławowskiego bł. Grzegorza Chomyszyna (1867–1945)* i Tomaszowi Leszkowiczowi za pracę *Polityka prasowa PZPR w latach 1971–1975*.

Ogólnopolski konkurs na „Audycję Historyczną Roku”

W dniu 19 czerwca 2013 r. podczas konferencji prasowej w Oddziale IPN w Białymstoku prezes IPN dr Łukasz Kamiński ogłosił ogólnopolski konkurs na „Audycję Historyczną Roku”. Inicjatorem konkursu była Barbara Bojaryn-Kazberuk, dyrektor Oddziału IPN w Białymstoku. Celem konkursu jest wyróżnienie i promowanie audycji radiowych i telewizyjnych poświęconych najnowszej historii Polski. Nagrody w konkursie przyznawane są w następujących kategoriach:

- „Wydarzenie” – Grand Prix Prezesa IPN,
- „Losy” – Nagroda Imienia Prezydenta Ryszarda Kaczorowskiego,
- „Historia Regionalna” – Nagroda Dyrektora Oddziału IPN w Białymstoku.

Nagrody przyznało jury w składzie: Janina Jankowska (przewodnicząca), Stefan Truszczyński, dr Andrzej Zawistowski, dr Sławomir Poleszak, dr Paweł Skubisz.

W 2013 r. uroczystość wręczenia nagród odbyła się 26 listopada w Oddziale IPN w Białymstoku. Laureaci otrzymali pamiątkowe statuetki w formie dzwonu i nagrody pieniężne.

Nagrodę Grand Prix Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej w kategorii „Wydarzenie” zdobyła audycja „Zawieszka z Sobiboru” Katarzyny Michalak i Magdy Grydniewskiej z Radia Lublin. W kategorii „Losy” nagrodę przyznano audycji Jolanty Rudnik z Radia Koszalin, zatytułowanej „Czarny temat – Regina”. Nagrodę główną w kategorii „Historia Regionalna” otrzymała Agnieszka Czarkowska z Radia Białystok za audycję „Moja ciotka Zyta”.

Wśród wyróżnionych prac znalazły się również: film dokumentalny *Święty ogień* Jarosława Mańki i Macieja Grabysy z TVP Kraków (wyróżnienie specjalne dyrektora Oddziału IPN w Krakowie); audycja „Opowieści szklanych płytek” Joanny Sikory i Krzysztofa Kiziewicza (wyróżnienie za specjalne wartości poznawcze w kategorii „Historia Regionalna”); audycja „Ostatni Cichociemny” Agnieszki Czarkowskiej (wyróżnienie za specjalne wartości poznawcze w kategorii „Losy”); audycja „Szlakiem śląskich powstańców” Aleksandry Fudali (wyróżnienie za specjalne wartości poznawcze w kategorii „Wydarzenie”).

3. Współpraca międzynarodowa

Instytut Pamięci Narodowej, działając w myśl art. 53, pkt 4 ustawy o IPN, „upowszechnia w kraju i za granicą wyniki swojej pracy oraz badań innych instytucji, organizacji i osób nad problematyką stanowiącą przedmiot jego działania".

Współpraca międzynarodowa Instytutu Pamięci Narodowej w 2013 r. obejmowała działania o charakterze naukowym, archiwalnym i edukacyjnym, takie jak: organizacja międzynarodowych konferencji naukowych, udział pracowników naukowych w konferencjach organizowanych za granicą, kwerendy archiwalne, zagraniczne prezentacje wystaw, zagraniczne promocje publikacji wydanych przez Instytut itd. Działania te skierowano zarówno do odbiorców zagranicznych, jak i do środowisk polonijnych. Instytut inicjował oraz kontynuował współpracę z partnerami zagranicznymi w ramach projektów naukowych, archiwalnych i edukacyjnych o charakterze międzynarodowym. Ważnym elementem działań międzynarodowych IPN jest udział w procesie dzielenia się przez Polskę doświadczeniami w zakresie sprawiedliwości transformacyjnej (*transitional justice*) i rozliczania z przeszłym okresem dyktatury.

Większość działań podejmowanych przez IPN za granicą była możliwa dzięki współpracy z zagranicznymi instytucjami naukowymi i archiwalnymi oraz polskimi placówkami dyplomatycznymi i organizacjami polonijnymi.

W związku z przypadającą w 2013 r. 70. rocznicą zbrodni wołyńskiej IPN przeprowadził szereg działań adresowanych m.in. do odbiorców zagranicznych. Do najważniejszych należały:

• Międzynarodowa konferencja naukowa „Zbrodnia wołyńska – historia, pamięć, edukacja. W przededniu 70. rocznicy" (czerwiec 2013). Honorowy patronat nad konferencją objął Prezydent RP Bronisław Komorowski.

• Wizyta studyjna dziennikarzy z Ukrainy, zorganizowana w pierwszej połowie czerwca wspólnie z Departamentem Dyplomacji Publicznej i Kulturalnej MSZ. Jej celem było przybliżenie ukraińskiej opinii publicznej trudnej tematyki zbrodni wołyńskiej. Swoją wizytę dziennikarze rozpoczęli w Łucku na Ukrainie od spotkania z gubernatorem obwodu oraz ukraińskimi badaczami z miejscowego uniwersytetu. Odwiedzili także wieś Ostrówki, gdzie latem 1943 r. UPA wymordowała 470 Polaków. W Lublinie i Warszawie spotkali się z historykami, prokuratorami oraz ekspertami w dziedzinie stosunków polsko-ukraińskich.

• Wywiady prezesa IPN dla lwowskiej gazety „Wysokyj Zamok", ogólnoukraińskiej agencji informacyjnej HUKRINFORM oraz największego ukraińskiego portalu historycznego www.istpravda.com.ua, w których przedstawił stanowisko polskich badaczy na temat zbrodni wołyńskiej.

• Portal internetowy www.zbrodniawolynska.pl, przygotowany w trzech wersjach językowych: polskiej, ukraińskiej i angielskiej.

• Broszura informacyjna zawierająca podstawowe fakty o zbrodni wołyńskiej, przygotowana jako wsparcie dla polskich placówek dyplomatycznych za granicą.

• Wydanie elektroniczne publikacji IPN *Kresowa księga sprawiedliwych 1939–1945* w trzech wersjach językowych: polskiej, ukraińskiej i angielskiej.

W 2013 r. Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu rozstrzygnął skargę członków rodzin ofiar zbrodni katyńskiej przeciwko Rosji (sprawa *Janowiec i inni przeciwko Rosji*). Instytut

Pamięci Narodowej udzielał wsparcia Ministerstwu Spraw Zagranicznych, reprezentującemu Polskę jako stronę trzecią tego postępowania. Prokuratorzy zespołu śledczego prowadzącego polskie śledztwo w sprawie zbrodni katyńskiej (sygn. S 38/04/Zk) udzielali pomocy merytorycznej w wypracowaniu stanowiska rządu RP. W lutym 2013 r. w skład polskiej delegacji rządowej na rozprawę przed Wielką Izbą ETPC wszedł dyrektor Biura Prezesa dr Krzysztof Persak (w 2011 r. w rozprawie przed Izbą uczestniczył dr Sławomir Kalbarczyk z Biura Edukacji Publicznej). Natomiast w ogłoszeniu wyroku Wielkiej Izby uczestniczyli prezes IPN dr Łukasz Kamiński i prokurator Małgorzata Kuźniar-Plota, referent śledztwa katyńskiego.

Instytut Pamięci Narodowej jest jednym z 21 członków założycieli Platformy Europejskiej Pamięci i Sumienia, powołanej do życia w 2011 r. Jej celem jest współpraca na rzecz poszerzenia wiedzy na temat reżimów totalitarnych i upamiętnienia ich ofiar. Główne zadania organizacji to: stworzenie bazy dokumentacji na temat zbrodni reżimów totalitarnych, zapewnienie do niej bezpłatnego i nieograniczonego dostępu osobom zainteresowanym oraz praca na rzecz spójnej edukacji o reżimach totalitarnych w całej Europie.

W 2013 r. wystawa objazdowa „Totalitarianism in Europe" (powstała w 2012 r. dzięki współpracy organizacji członkowskich Platformy, poświęcona zbrodniom systemów totalitarnych w 13 krajach europejskich podczas II wojny światowej i po niej) była prezentowana w Czechach, Estonii, Holandii, na Litwie, w Niemczech, Polsce, Rumunii, Słowenii i na Ukrainie. W Warszawie otwarcie wystawy odbyło się w maju 2013 r. podczas międzynarodowej konferencji „Współczesne formy upamiętniania miejsc zbrodni ludobójstwa reżimów totalitarnych", współorganizowanej przez Platformę, IPN oraz Muzeum Powstania Warszawskiego.

Ponadto w 2013 r. przygotowany i wydrukowany został materiał edukacyjny dla szkół (*Lest We Forget – Memory of Totalitarianism in Europe. Reader for Secondary School Students*), w którym przedstawione są sylwetki ofiar systemów totalitarnych w Europie, w tym rotmistrz Witold Pilecki oraz Danuta Siedzikówna „Inka". Książka jest dostępna w czterech wersjach językowych: angielskiej, francuskiej, niemieckiej i czeskiej.

W listopadzie 2013 r. prezes Instytutu Pamięci Narodowej uczestniczył w spotkaniu Rady Członków Platformy Europejskiej Pamięci i Sumienia w Hadze. Podczas spotkania przyjęto sześciu nowych członków Platformy. Odbyły się ponadto dwie dyskusje panelowe: pierwsza „Prawo obywateli UE do sprawiedliwości" z udziałem prezesa Łukasza Kamińskiego oraz przedstawicieli Komisji Europejskiej i Parlamentu Europejskiego, druga debata dotyczyła korzeni totalitaryzmu i zgromadziła przedstawicieli świata nauki i polityki.

Europejska Sieć Instytucji Archiwalnych Zajmujących się Aktami Tajnych Służb działa od 2008 r. Jej członkami są instytucje państwowe z Bułgarii, Czech, Niemiec, Polski, Rumunii, Słowacji i Węgier. Status członka obserwatora mają słoweńskie Studium Pojednania Narodowego oraz państwowe archiwa z Estonii, Litwy i Łotwy. Działania Sieci mają na celu przede wszystkim zwiększenie świadomości społecznej i politycznej w zakresie rozliczeń z przeszłością. Istotnym elementem działań jest aktywność edukacyjna skierowana zarówno do krajowej, jak i europejskiej publiczności. W lutym 2013 r. na spotkaniu roboczym w Pradze zaprezentowano wspólną publikację w języku angielskim *Handbook of the European Network of Official Authorities in Charge of The Secret-Police Files*. Obecnie trwają prace nad publikacją w Internecie protokołów i innych materiałów źródłowych odnoszących się do wielostronnych spotkań służb bezpieczeństwa krajów komunistycznych. W pierwszym etapie zostaną opublikowane dokumenty polskie, niemieckie i czeskie.

W 2013 r. w ramach Sieci kontynuowane były prace nad przygotowaniem międzynarodowej wystawy zatytułowanej „The Communist Secret Police and People's Everyday Life" pokazującej, w jaki sposób bezpieka wpływała na życie obywateli w państwach bloku wschodniego w latach 1944/1945–1989/1990. Prace związane z jej przygotowaniem koordynowane są przez Instytut Pamięci Narodowej i Urząd Federalnego Pełnomocnika do spraw Dokumentów Służby Bezpieczeń-

stwa byłej NRD (BStU), a uczestniczą w nich także przedstawiciele słowackiego Instytutu Pamięci Narodu (UPN), węgierskiego Archiwum Historycznego Węgierskich Służb Bezpieczeństwa Narodowego (ABTL) i bułgarskiej Komisji ds. Odtajniania Dokumentów oraz Ujawniania Powiązań z byłymi Organami Bezpieczeństwa Państwa i Wywiadu (COMDOS). Otwarcie wystawy planowane jest na rok 2014.

Instytut Pamięci Narodowej jako instytucja ekspercka w zakresie *transitional justice* w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Zagranicznych uczestniczy w procesie dzielenia się ze społeczeństwami krajów wkraczających na drogę demokratycznej transformacji ustrojowej polskim doświadczeniem w rozrachunku z przeszłością okresu dyktatury.

W 2013 r. IPN był po raz drugi współorganizatorem międzynarodowej konferencji „Warszawski Dialog na rzecz Demokracji" (Warsaw Dialogue for Democracy), skierowanej do wszystkich osób, instytucji i organizacji, działających na rzecz promocji demokracji, rządów prawa i praw człowieka. Inicjatywa narodziła się w 2012 r. dzięki współpracy IPN z MSZ i skupiła reprezentantów 40 krajów. Tematem przewodnim konferencji w 2013 r. był wpływ nowych technologii komunikacyjnych na tworzenie się środowiska sprzyjającego rozwojowi demokracji. Podejmowane były problemy oddolnych i odgórnych procesów demokratyzacyjnych w perspektywie regionalnej oraz globalnej, kwestie sprawiedliwości transformacyjnej, odbudowy społeczeństwa obywatelskiego, edukacji dla demokracji oraz roli kobiet w społeczeństwach w okresie przemian. Dr Łukasz Kamiński, prezes IPN, przewodniczył zorganizowanemu przez Instytut panelowi poświęconemu roli archiwów i dokumentacji w kontekście sprawiedliwości transformacyjnej.

W efekcie współpracy Instytutu Pamięci Narodowej z Ministerstwem Spraw Zagranicznych, Fundacją Solidarności Międzynarodowej oraz uzgodnień z przedstawicielami władzy Republiki Tunezji, jakie prowadził prezes IPN Łukasz Kamiński podczas wizyty w Tunezji, na przełomie września i października 2013 r. zorganizowano w Tunisie serię warsztatów dla przedstawicieli zarówno administracji państwowej, jak i organizacji pozarządowych, odpowiedzialnych za przygotowywanie reform w dziedzinach uznawanych za kluczowe z punktu widzenia transformacji w Tunezji. Rola archiwów państwowych, innych instytucji publicznych oraz organizacji obywatelskich w ustalaniu faktów oraz sposobu rozliczeń z przeszłością, rehabilitacja ofiar oraz lustracja osób publicznych – to główne tematy dwóch warsztatów. Ponadto z inicjatywy Ambasady RP w Tunisie eksperci IPN wzięli udział w międzynarodowej konferencji i warsztatach „Zarządzanie przeszłością w okresie przejściowym: doświadczenie niemieckie i polskie w perspektywie tunezyjskiej", zorganizowanych w Tunisie w marcu 2013 r. przez Arabskie Obserwatorium Religii i Wolności przy udziale niemieckiej Fundacji Konrada Adenauera. W grudniu 2013 r. przedstawiciel IPN podczas konferencji poświęconej sprawiedliwości okresu przejściowego, organizowanej w Tunisie pod patronatem Wysokiego Komisarza ONZ ds. Praw Człowieka, przeprowadził warsztaty poświęcone pamięci społecznej po okresie dyktatury, kształtowaniu obrazu świadomości historycznej i edukacji pozaszkolnej w zakresie historii najnowszej.

W związku z dużym zainteresowaniem polskimi doświadczeniami w rozrachunku z przeszłością wyrażanym przez partnerów zagranicznych w 2013 r. IPN zorganizował wizyty studialne i spotkania, w których brali udział eksperci z Instytutu, jak również innych organizacji zajmujących się pokrewną problematyką (Ośrodek KARTA, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Fundacja Polsko-Niemieckie Pojednanie, Muzeum Powstania Warszawskiego).

Na prośbę Ambasady Republiki Korei w Warszawie w IPN zorganizowano spotkania eksperckie dla przedstawicieli administracji państwowej Korei Południowej. IPN gościł delegację Południowokoreańskiego Instytutu Narodowej Strategii Bezpieczeństwa (czerwiec), Ministerstwa Zjednoczenia Korei (październik) oraz Koreańskiej Narodowej Komisji Praw Człowieka (grudzień). Podczas spotkań omawiano m.in. organizację i funkcjonowanie archiwum IPN, procedury lustracji, represje i łamanie praw człowieka w Polsce w czasie okupacji i po wojnie oraz system kompensacji dla ofiar. Ponadto przedstawiciel IPN wziął udział w międzynarodowym seminarium „International

Cooperation as the Means toward Solving Civilian Abductions" na zaproszenie Korean War Abductees' Family Union (KWAFU). KWAFU zrzesza rodziny południowokoreańskie, których bliscy zostali porwani przez komunistyczną Północ w trakcie wojny koreańskiej. Reprezentant IPN został poproszony o zaprezentowanie problemu deportacji obywateli polskich do Związku Sowieckiego oraz o omówienie śledztw, jakie w tych sprawach prowadzą prokuratorzy Instytutu.

W 2013 r. Instytut Pamięci Narodowej gościł czterokrotnie przedstawicieli niezależnych środowisk z Kuby: dysydentów (w Polsce na zaproszenie Fundacji Instytutu Lecha Wałęsy) oraz niezależnych blogerów, którzy byli zainteresowani działalnością IPN w zakresie poznawania, rozliczania i przekazywania wiedzy o totalitarnej przeszłości, a także archiwami: metodami edycji, weryfikacji i opracowywania dokumentów.

Wizyta studialna przedstawicieli świata nauki, kultury i sztuki z Hiszpanii, zrealizowana z inicjatywy Ministerstwa Spraw Zagranicznych, miała na celu zapoznanie specjalistów z różnych dziedzin z wiedzą o polityce historycznej Polski, z formami przechowywania rozmaitych świadectw historii i udostępniania ich zróżnicowanym grupom społecznym, ze sposobami obiektywnego przedstawiania skontrastowanych opinii o wydarzeniach i procesach historycznych oraz z metodami zachowywania pamięci. Podczas wizyty goście nagrywali materiał do filmu *Varsovia invicta*, który zostanie wyprodukowany wspólnie z Uniwersytetem Ramona Llulla w Barcelonie.

W listopadzie 2013 r. IPN zorganizował warsztaty dla przedstawicieli Białoruskiego Centrum Dokumentacyjnego. Jest to instytucja pozarządowa, zarejestrowana w Wilnie, zrzeszająca obrońców praw człowieka. Goście zapoznali się z funkcjonowaniem Instytutu Pamięci Narodowej. W programie ich pobytu znalazły się wykłady pracowników IPN o pracy archiwum oraz pionu śledczego, edukacyjnego i lustracyjnego. Ponadto goście z Białorusi odwiedzili instytucje współpracujące z IPN: Fundację Ośrodek KARTA, Helsińską Fundację Praw Człowieka, a także spotkali się z dyrektor TV Biełsat Agnieszką Romaszewską-Guzy. Dopełnieniem ich pobytu w Warszawie było zwiedzanie Muzeum Powstania Warszawskiego, Muzeum Błogosławionego Księdza Jerzego Popiełuszki i Cmentarza Wojskowego na Powązkach, ze szczególnym uwzględnieniem kwatery „Ł", gdzie od dwóch lat prowadzone były poszukiwania miejsc pochówku ofiar komunizmu.

W grudniu Instytut Pamięci Narodowej odwiedziła delegacja rosyjska z rektorem Smoleńskiego Uniwersytetu Państwowego oraz dyrektorem Cmentarza i Muzeum w Katyniu; wizyta została zorganizowana z inicjatywy Konsula Generalnego RP w Smoleńsku. Spotkanie miało na celu zapoznanie osób zawodowo zajmujących się historią z polskimi doświadczeniami w dziedzinie upamiętniania przeszłości oraz przedstawienie nowoczesnych, interesujących metod nauczania historii i przekazywania wiedzy następnym pokoleniom.

Międzynarodowa współpraca archiwalna

W 2013 r. Instytut Pamięci Narodowej kontynuował prace nad poszukiwaniem, opracowywaniem oraz publikowaniem materiałów archiwalnych dotyczących Polski i Polaków w XX w., znajdujących się w zasobach archiwalnych instytucji zagranicznych.

Kontynuowano współpracę archiwalną z Wydzielonym Państwowym Archiwum Służby Bezpieczeństwa Ukrainy, opracowując kolejne (IX–XI) tomy wspólnej, polsko-ukraińskiej serii „Polska i Ukraina w latach trzydziestych–czterdziestych XX wieku. Nieznane dokumenty z archiwów służb specjalnych", które przewidziane są do druku w latach 2014–2016. W trakcie spotkań polsko-ukraińskiej grupy roboczej przedstawiono także rezultaty promocji angielskojęzycznej publikacji *Poland and Ukraine in the 30's and 40's of the 20th Century. Unknown Documents from Special Services Archives* w Londynie i omówiono kwestię dalszych prezentacji, m.in. w USA. W lutym 2013 r. odbyło się również spotkanie prezesa IPN z kierownictwem SB Ukrainy w celu omówienia dalszej współpracy. Ponadto serię *Polska i Ukraina w latach trzydziestych–czterdziestych XX w.* zaprezentowano w Domu Polskim w Żytomierzu. Uroczyste prezentacje publikacji *Poland and Ukraine*... odbyły się w Kijowie oraz Warszawie z udziałem przedstawicieli korpusu dyplomatycznego.

Ponadto publikacja była prezentowana na Ukrainie (w Gródku Podolskim i w Chmielnickim oraz w Winnicy), w Stanach Zjednoczonych (na Uniwersytecie Harvarda w Cambridge, Massachusetts, na Uniwersytecie Indiany w Bloomington, Indiana).

W 2013 r. kontynuowano również współpracę naukowo-archiwalną z Centrum Badania Eksterminacji i Ruchu Oporu Mieszkańców Litwy oraz Litewskim Archiwum Specjalnym. Przeprowadzono w archiwach litewskich kwerendę dotyczącą polskiej i litewskiej konspiracji antykomunistycznej w latach 1939–1952 w związku z planowaną na 2014 r. edycją pierwszego tomu publikacji *Litewskie i polskie podziemie niepodległościowe: lipiec 1944 – maj 1945* w serii „Litwini i Polacy pod okupacją sowiecką 1939–1991". Podczas spotkań w Wilnie i Warszawie polsko-litewskiej grupy roboczej omawiano postępy prac nad publikacją źródłową i opracowano harmonogram współpracy. Pod koniec 2013 r. przekazano rezultaty sprawdzeń kartotecznych oraz rozpoczęto wstępne rozmowy na temat kolejnej publikacji z serii.

W okresie sprawozdawczym kontynuowana była współpraca z Narodowymi Archiwami Rumunii. Jej rezultatem jest publikacja *Polscy uchodźcy w Rumunii 1939–1947. Dokumenty z Narodowych Archiwów Rumunii / Refugiații polonezi în România 1939–1947. Documente din Arhivele Naționale ale României*. Uroczysta promocja książki z udziałem m.in. prezesa IPN i ambasadora RP w Rumunii odbyła się w grudniu 2013 r. w Bukareszcie. Podczas pobytu w Bukareszcie prezes IPN dr Łukasz Kamiński spotkał się z dr. Ioanem Draganem, dyrektorem Narodowych Archiwów Rumunii. Omówiono zakres przyszłych badań, jednocześnie obie strony zobowiązały się do przygotowania oficjalnej umowy o współpracy. Prezes IPN spotkał się również z kierownictwem dwóch pozostałych instytucji partnerskich: dr. Andrei Muraru, szefem Instytutu Badania Zbrodni Komunistycznych i Pamięci Emigracji Rumuńskiej, oraz z dr. Dragosem Petrescu, przewodniczącym Krajowej Rady ds. Badania Archiwów Securitate.

W 2013 r. Instytut podjął współpracę naukowo-archiwalną z Archiwum MSW Gruzji. Umowa o współpracy została uroczyście podpisana w Warszawie 21 maja 2013 r. w trakcie wizyty delegacji gruzińskiej w IPN. Ustalono, że obie strony podejmą wspólny projekt wydawniczy na wzór serii wydawanych przez Instytut we współpracy z Ukrainą i Rumunią, dotyczący problematyki Wielkiego Terroru – operacji polskiej NKWD w Gruzji w latach 1937–1938, oraz gruzińskich oficerów kontraktowych w WP w latach 1922–1945. W ramach realizacji umowy w dniach 8–11 października 2013 r. w Tbilisi przedstawiciele Instytutu omówili z prorektorem Akademii Policyjnej MSW Gruzji oraz z dyrektorem archiwum MSW Gruzji zagadnienia dotyczące współpracy w dziedzinie wymiany materiałów archiwalnych oraz rozpoczęcia wspólnego projektu wydawniczego.

Przedstawiciele pionu archiwalnego reprezentowali IPN we wrześniu 2013 r. podczas odbywającej się w Budapeszcie Sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie (MAB).

Ponadto w 2013 r. w ramach umowy o współpracy zawartej w 2011 r. z Towarzystwem Historyczno-Literackim – Biblioteką Polską w Paryżu pracownicy pionu archiwalnego opracowywali, przygotowywali do digitalizacji i skatalogowania dokumenty archiwalne ze spuścizny po Jerzym Jankowskim (1912–1982). Pracownicy BUiAD brali też udział w zorganizowanych przez Bibliotekę Polską w Paryżu uroczystościach związanych z upamiętnieniem 70. rocznicy powstania w getcie warszawskim.

Pion archiwalny IPN kontynuował również opisywanie zespołów i zbiorów archiwalnych dla portalu informacyjnego Archiwum Federalnego w Berlinie (Bundesarchiv), dotyczącego pracy przymusowej wykonywanej na rzecz III Rzeszy w latach II wojny światowej. Zakończenie prac przewiduje się na rok 2014.

Współpraca pionu archiwalnego z Urzędem Federalnego Pełnomocnika do spraw Dokumentów Służby Bezpieczeństwa byłej NRD (BStU) podczas dwóch spotkań grup eksperckich skupiła się na wymianie doświadczeń w zakresie opracowania i konserwacji materiałów przekazanych do zasobu BStU i IPN w formie ścinków.

W wyniku wspomnianych przedsięwzięć zasób archiwalny IPN systematycznie wzbogaca się o nowe nabytki, stanowiące cenne źródło dla badań naukowych. W 2013 r. w oparciu o podpisane umowy pozyskano do zasobu łącznie 57 789 plików cyfrowych kopii dokumentów z archiwów zagranicznych.

W powyższym zakresie prowadzono współpracę z Wydzielonym Państwowym Archiwum SBU, Litewskim Archiwum Akt Specjalnych w Wilnie (LAAS), Instytutem Józefa Piłsudskiego w Ameryce (IJPA), Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Gruzji, Muzeum Polskim w Rapperswilu, Towarzystwem Historyczno-Literackim – Biblioteką Polską w Paryżu, Amerykańskim Muzeum Pamięci Holokaustu w Waszyngtonie i Samem Bryanem, synem amerykańskiego fotoreportera Juliena Bryana.

Ponadto pracownicy pionu archiwalnego uczestniczyli w projekcie European Holocaust Research Infrastructure oraz w spotkaniach organizowanych w ramach członkostwa w Międzynarodowej Radzie Archiwów. Wzięli udział m.in. w odbywającej się w listopadzie w Brukseli konferencji „Joint Eurbica and APEx Meeting Update and Outlooks on the Archives Portal Europe" oraz w konferencji „Democratizing or Privileging: The Future of Access to Archives", zorganizowanej w kwietniu 2013 r. w Dundee w Szkocji przez Centre for Archive and Information Studies.

Współpraca międzynarodowa na polu naukowym i edukacyjnym

a) Międzynarodowa współpraca naukowo-badawcza

Instytut Pamięci Narodowej w 2013 r. prowadził kilka międzynarodowych projektów naukowo-badawczych. W ramach współpracy z Urzędem Federalnego Pełnomocnika do spraw Dokumentów Służby Bezpieczeństwa byłej NRD (BStU) kontynuowane były badania dotyczące współpracy organów bezpieczeństwa krajów socjalistycznych w latach 1944–1990. W projekcie uczestniczą także badacze z Bułgarii, Czech, Rumunii, Słowacji i Węgier. Efektem końcowym tego wieloletniego projektu będzie wydawnictwo źródłowe, zawierające materiały ze wspólnych posiedzeń organów bezpieczeństwa krajów socjalistycznych. Wydawnictwo zostanie przygotowane w językach: polskim, niemieckim i angielskim. W tej chwili trwają prace nad publikacją w Internecie protokołów i innych materiałów źródłowych, odnoszących się do wielostronnych spotkań służb bezpieczeństwa krajów komunistycznych. W pierwszym etapie zostaną opublikowane dokumenty polskie, niemieckie i czeskie.

W ramach współpracy z Rosyjskim Państwowym Archiwum Historii Najnowszej (RGANI) realizowane są postanowienia umowy pomiędzy IPN a RGANI z 3 marca 2011 r. Projekt dotyczy stosunków polsko-sowieckich w epoce poststalinowskiej. W jego pierwszym etapie przedmiotem wspólnych badań jest okres 1954–1964, kojarzony przede wszystkim z osobą sowieckiego przywódcy Nikity Chruszczowa. Zamysłem inicjatorów projektu (IPN i RGANI) jest, aby miał on charakter międzynarodowy, dlatego oprócz polskich i rosyjskich badaczy do udziału w nim zaproszeni zostali także eksperci z innych krajów. Efektem projektu ma być dwujęzyczne wydawnictwo złożone z tomu studiów i kilku tomów dokumentów.

W grudniu 2013 r. podczas spotkania z przedstawicielami Institut für Zeitgeschichte w Monachium omówiono możliwość współpracy obu instytucji zarówno przy organizacji konferencji naukowych, jak i w zakresie wspólnych projektów badawczych oraz wystawienniczych (prezentacja w Monachium wystaw przygotowanych przez IPN). Efektem spotkania jest decyzja o organizacji wiosną 2015 r. w Warszawie międzynarodowej konferencji naukowej pod roboczym tytułem „Political and Transitional Justice in European Dictatorships". Konferencja ma się koncentrować na problematyce *political justice* z perspektywy faszystowskich Niemiec oraz Związku Sowieckiego w latach 1930–1953, obejmując także niemiecki i sowiecki „system sprawiedliwości" na obszarach okupowanych i przymusowo wcielonych. Przedstawiciel działającego w ramach IfZ Centrum Badań nad Holokaustem wyraził szczególne zainteresowanie nawiązaniem współpracy z IPN. Inne tematy badawcze, w ramach których możliwa jest współpraca między IfZ a IPN, to dyktatury w Europie w XX w., procesy demokratyczne w Europie XX w., procesy transformacyjne w Europie.

W maju 2013 r. została powołana nowa, poszerzona o badaczy z zagranicy rada programowa periodyku „Pamięć i Sprawiedliwość". Celem zmiany jest nadanie pismu bardziej międzynarodowego charakteru i częstsza publikacja w nim tekstów prezentujących wyniki badań prowadzonych przez badaczy z zagranicy, które mogą zainteresować polskich czytelników. W skład nowej rady wchodzą: dr Łukasz Kamiński, prof. Paweł Machcewicz, prof. Dariusz Stola, prof. Marek Kornat, prof. Rafał Stobiecki, prof. Ryszard Kaczmarek, prof. Idesbald Goddeeris (Belgia), dr Petr Balžek (Republika Czeska), dr Andrij Portnov (Ukraina), dr Jochen Böhler (Niemcy) i prof. Padraic Kenney (USA).

b) Międzynarodowe konferencje naukowe

Formę szeroko pojętej współpracy międzynarodowej stanowią międzynarodowe konferencje naukowe organizowane corocznie przez IPN. Biorą w nich udział wybitni badacze dziejów najnowszych, reprezentujący uniwersytety i inne placówki naukowo-badawcze z większości krajów europejskich, także USA i Kanady. Większość konferencji międzynarodowych organizowana jest na zasadzie *call for papers*. W odpowiedzi na ogłoszenie zazwyczaj napływa kilkadziesiąt zgłoszeń, co pozwala wybrać referaty najciekawsze, reprezentujące wysoki poziom merytoryczny.

Niewątpliwym wydarzeniem była międzynarodowa konferencja naukowa „Zbrodnia wołyńska – historia, pamięć, edukacja. W przededniu 70. rocznicy" organizowana w dniach 27–28 czerwca 2013 r. przez IPN pod honorowym patronatem Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego. Przez dwa dni naukowcy, publicyści i edukatorzy z Polski i Ukrainy, a także rodziny ofiar i ocaleni z wołyńskiej rzezi dyskutowali nie tylko nad samym przebiegiem wydarzeń sprzed 70 lat oraz o pamięci polskiej i ukraińskiej, ale również o tym, jak dziś upowszechniać tę wiedzę.

Wśród najważniejszych międzynarodowych konferencji naukowych zorganizowanych w 2013 r. wymienić należy trzecią z serii konferencji poświęconych historii wywiadu „Need to Know III. Them vs. Us. Image of the Enemy", która odbyła się w dniach 26–27 września 2013 r. w Visby (Szwecja). Jej współorganizatorami byli Instytut Pamięci Narodowej, Uniwersytet Południowej Danii, Uniwersytet w Uppsali i Baltic Intelligence and Security Studies Association.

W kwietniu 2013 r., w 70. rocznicę powstania w getcie warszawskim, IPN we współpracy z Centrum Badań nad Zagładą Żydów Instytutu Filozofii i Socjologii PAN oraz Żydowskim Instytutem Historycznym zorganizował międzynarodową konferencję naukową „Być świadkiem Zagłady".

Ważnym wydarzeniem była również międzynarodowa konferencja naukowa „Władze komunistyczne wobec ludności niemieckiej w Polsce 1945–1989", która odbyła się w dniach 28–29 listopada 2013 r. w Gliwicach. Jej współorganizatorami byli Instytut Pamięci Narodowej, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej oraz Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk.

Stosunki polsko-niemieckie należą do najtrudniejszych momentów w dziejach Polski w XX stuleciu. Dzięki normalizacji wzajemnych relacji po 1989 r. wiele zjawisk historycznych, które wcześniej prezentowano w sposób zdeformowany i niekompletny, można było badać i opisywać bez uprzedniego ideologicznego skrępowania. Ćwierćwiecze nieskrępowanych badań nad problemem Niemców w Polsce stanowiło dobrą okazję, by podjąć próbę rekapitulacji dotychczasowych ustaleń, ale i spojrzeć w przyszłość, pytając o perspektywy dalszych badań. Idea konferencji zrodziła się w toku polsko-niemieckich rozmów międzyrządowych jako element szerszej koncepcji, przewidującej równoległe badania realizowane przez stronę niemiecką i polską, odpowiednio nad dziejami Polonii w Niemczech, jak i nad losami ludności niemieckiej zamieszkującej w Polsce po 1945 r. Częściową realizacją tego drugiego postulatu była konferencja gliwicka.

Ponadto w 2013 r. IPN zorganizował następujące międzynarodowe konferencje naukowe:

• „Internowania – deportacje – produktywizacja. Mieszkańcy Górnego Śląska w systemie obozowym NKWD-GUPWI 1945–1956" (we współpracy z Institut für Ost- und Ostmitteleuropaforschung, Regensburg), 11–12 marca 2013 r., Katowice;

• „Współczesne formy upamiętniania miejsc zbrodni ludobójstwa reżimów totalitarnych" (we współpracy z Platformą Europejską Pamięci i Sumienia i Muzeum Powstania Warszawskiego), 14–15 maja 2013 r., Warszawa;

• XII Międzynarodowa Konferencja Archiwów Państw Europy Środkowo-Wschodniej z cyklu „Colloquia Jerzy Skowronek dedicata" (we współpracy z Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych), 22–23 maja 2013 r., Warszawa;

• „Oblicza sekularyzacji w myśli filozoficzno-historycznej w XIX i XX wieku" (we współpracy z Zakładem Historii Nowożytnej Uniwersytetu Rzeszowskiego, Instytutem Nauk Religijnych św. Tomasza z Akwinu w Kijowie, Wyższym Seminarium Duchownym Diecezji Kijowsko-Żytomierskiej i Polskim Towarzystwem Teologicznym), 1 czerwca 2013 r., Kijów;

• „Współpraca NKWD/KGB ze służbami bezpieczeństwa państw Europy Środkowo-Wschodniej w latach 1945–1989" (trzecia edycja konferencji organizowanych we współpracy z Instytutem Badania Reżimów Totalitarnych w Pradze, Urzędem Federalnego Pełnomocnika do spraw Dokumentów Służby Bezpieczeństwa byłej NRD i Instytutem Pamięci Narodu), 6–7 czerwca 2013 r., Kraków;

• „PRL a wojna domowa w Grecji" (seminarium we współpracy z Wydziałem Studiów Bałkańskich, Słowiańskich i Orientalnych Uniwersytetu Macedońskiego), 14 czerwca 2013 r., Szczecin;

• „Wołyń 1943" (we współpracy z Instytutem Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego i Ośrodkiem „Pamięć i Przyszłość"), 24 czerwca 2013 r., Wrocław;

• „Stosunki polsko-ukraińskie 1939–1947. Stan badań i perspektywy badawcze" (we współpracy z Instytutem Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego), 19–20 września 2013 r., Rzeszów;

• „Drogi do niepodległości Polski i Irlandii" (we współpracy z Ambasadą RP w Dublinie), 8 października 2013 r., Dublin (Irlandia);

• panel dyskusyjny „Stan i kierunki badań nad historią okupacji niemieckiej w Polsce" (we współpracy z Niemieckim Instytutem Historycznym w Warszawie), 21 października 2013 r., Katowice;

• „Struktury zbrodni. Nowe kierunki badań nad zbrodniami Trzeciej Rzeszy" (we współpracy z Stiftung Gedenkstäten Sachsen-Anhalt – Gedenkstätte ROTER OCHSE Halle (Saale), Stiftung Sächsische Gedenkstätten – Dokumentations- und Informationszentrum Torgau oraz Niemieckim Instytutem Historycznym w Warszawie), 22–23 października 2013 r., Katowice;

• „Życie codzienne osób duchownych i zakonnych w miejscach odosobnienia w Europie Środkowo-Wschodniej (1944/45–1989)", 21 listopada 2013 r., Kraków;

• „Oblicza tożsamości w aspekcie kulturowym" (we współpracy z Fundacją Libertas Culturae, Międzynarodowym Studenckim Centrum Kultury Chrześcijańskiej, Zakładem Historii Nowożytnej Uniwersytetu Rzeszowskiego i Katedrą Historii Kościoła XIX i XX wieku Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II), 30 listopada 2013 r., Rzeszów.

Pracownicy pionu naukowego IPN uczestniczą także w wielu konferencjach i sesjach organizowanych za granicą przez tamtejsze uniwersytety i placówki badawcze, wygłaszając referaty będące rezultatem badań prowadzonych w Instytucie Pamięci Narodowej. Wykaz wystąpień pracowników IPN podczas zagranicznych konferencji i sympozjów w 2013 r. zawiera załącznik nr 5.

c) Zagraniczne prezentacje wystaw

Jedną z form działań edukacyjnych prowadzonych przez Biuro Edukacji Publicznej IPN są prezentacje za granicą wystaw popularyzujących najnowszą historię Polski, zarówno na uniwersytetach, w bibliotekach naukowych, jak również w polskich szkołach i innych placówkach polonijnych. Prezentacjom skierowanym do odbiorców polonijnych najczęściej towarzyszą wykłady, lekcje i inne zajęcia przeznaczone dla nauczycieli i uczniów. Z kolei wystawy na uniwersytetach połączone są z wykładem historyka z IPN lub seminarium.

W 2013 r. za granicą prezentowane były następujące wystawy:

– „Zagłada polskich elit. Akcja AB – Katyń" – USA (University of Virginia w Charlottesville, Columbia University w Nowym Jorku, Georgetown University w Waszyngtonie, Indiana Univer-

sity w Bloomington, University of Michigan w Ann Arbor, Polish Museum of America w Chicago, Parafia św. Ferdynanda w Chicago, Minnesota State Capitol w St. Paul, Polska Szkoła w Minneapolis, Cleveland, Polska Misja w Orchard Lake), Kanada (University of Ottawa, University of Toronto, Mississauga), Niemcy (Bielefeld, Chemnitz i Eschborn k. Frankfurtu);

– „Zimna wojna. Krótka historia podzielonego świata" – Niemcy (Muzeum Polityczne w Rostoku, Muzeum Polityczne w Dreźnie, Oberkirche St. Nikolai w Cottbus);

– „Fenomen »Solidarności«. Migawki z dziejów Polski 1980–1981" – Wielka Brytania (Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny w Londynie), Niemcy (Dom Związków Zawodowych w Kilonii);

– „Polacy na Syberii" – Niemcy (Polska Misja Katolicka w Berlinie);

– „Sprawiedliwi wśród narodów świata. Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej w Polsce południowo-wschodniej w latach 1939–1945" – USA (Polish Museum of America w Chicago), Wielka Brytania (London Jewish Cultural Centre);

– „Rzeczpospolita utracona" – Ukraina (Biblioteka im. Iwana Franki w Symferopolu, Sanktuarium Matki Bożej Latyczowskiej, Królowej Podola i Wołynia w Latyczowie);

– „Samarytanie z Markowej" – Kanada (University of Ottawa);

– „Arcybiskup Ignacy Tokarczuk. Kościół, władza, opór społeczny" – Wielka Brytania (parafia pw. Matki Bożej Częstochowskiej i św. Kazimierza w Londynie);

– „Marzec 1968" – Białoruś (Naukowa Biblioteka Białoruskiej Narodowej Akademii Nauk w Mińsku);

– „Precz Sowieci od Węgier, precz od Polski! Mieszkańcy Szczecina wobec Rewolucji Węgierskiej 1956 r." – Węgry (Budapeszt).

d) Działania na rzecz Polonii

Pion edukacyjny od 2006 r. realizuje „Program polonijny BEP IPN". W ramach programu pracownicy IPN nawiązują kontakty z polonijnymi placówkami oświatowymi, prezentując ofertę edukacyjną, prowadzą dla nauczycieli i uczniów warsztaty, lekcje i wykłady, organizują prezentacje wystaw historycznych, którym towarzyszą zajęcia dla uczniów oraz wykłady dla młodzieży i dorosłych. Wszystkie te działania spotykają się z dużym zainteresowaniem środowisk polonijnych. W roku 2013 w programie uczestniczyło 37 osób.

Są szkoły, z którymi współpraca trwa stale; przykładem takiej placówki jest Sobotnia Szkoła im. Adama Mickiewicza w Minneapolis, która bierze udział w projekcie „Opowiem ci o wolnej Polsce" oraz konkursie „Sprzączki i guziki z orzełkiem ze rdzy...". W szkole przy okazji prezentacji wystaw IPN edukatorzy prowadzili zajęcia m.in. na temat Polaków ratujących Żydów podczas II wojny światowej, Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie oraz wykorzystania gier edukacyjnych na lekcjach historii.

Edukatorzy animują również udział Polonii w przedsięwzięciach edukacyjnych IPN, takich jak: projekty edukacyjne („Opowiem ci o wolnej Polsce. Spotkania młodzieży ze świadkami pamięci", „Kamienie pamięci") i konkursy („Sprzączki i guziki z orzełkiem ze rdzy..."). W ramach tej pracy dotarli do ponad tysiąca nauczycieli oraz kilku tysięcy uczniów żyjących poza granicami kraju.

Od siedmiu lat IPN organizuje także dwutygodniowy kurs „Polonijne Spotkania z Historią Najnowszą" dla nauczycieli i animatorów historii i kultury polskiej pracujących poza granicami kraju. Celem „Polonijnych spotkań..." jest wsparcie merytoryczne uczestników przez odbywające się podczas kursu wykłady i prelekcje dotyczące historii Polski lat 1939–1989.

W ramach programu polonijnego IPN przekazuje bezpłatnie placówkom oświatowym poza granicami kraju materiały edukacyjne – teki edukacyjne, plakaty, filmy, publikacje, katalogi wystaw, gry edukacyjne, które stanowią cenną pomoc dydaktyczną dla nauczycieli.

IPN współpracuje z innymi instytucjami, które prowadzą działania adresowane do Polonii, są to m.in. Stowarzyszenie Wspólnota Polska i Fundacja „Oświata Polska za Granicą".

W ramach realizacji programu w roku 2013 edukatorzy przeprowadzili lekcje, warsztaty i wykłady dla uczniów i nauczycieli w polskich szkołach i placówkach polonijnych, m.in.:

– w Niemczech w Szkolnym Punkcie Konsultacyjnym im. Królowej Rychezy w Eschborn, w Polskiej Misji Katolickiej w Chemnitz i w Szkole Języka i Kultury Polskiej w Bielefeld (prezentując wystawę „Zagłada polskich elit. Akcja AB – Katyń");

– na Węgrzech podczas obchodów 40. rocznicy powstania szkoły polskiej w Budapeszcie;

– w Wielkiej Brytanii w Londynie i w Guildford (podczas konferencji dla nauczycieli polskich szkół sobotnich zorganizowanych przez Polską Macierz Szkolną);

– w Kanadzie w Szkole Polskiej w Mississaudze (w czasie prezentacji wystawy „Zagłada polskich elit. Akcja AB – Katyń");

– w USA w Sobotniej Szkole im. Adama Mickiewicza w Minneapolis (przy prezentacji wystawy „Zagłada polskich elit. Akcja AB – Katyń").

Dużą aktywność na rzecz Polaków za granicą wykazują oddziały IPN. W 2013 r. pracownicy oddziału białostockiego kontynuowali organizację pokazów filmowych w Domu Kultury Polskiej w Wilnie, skierowanych do społeczności polskiej. Oddział zorganizował pięć pokazów. Na Łotwie białostocki OBEP współpracował z Gimnazjum im. Józefa Piłsudskiego w Dyneburgu (dwukrotnie zorganizowano pokazy filmowe) oraz ze Szkołą Podstawową im. Platerów w Krasławiu (szkole przekazano materiały edukacyjne IPN).

Pracownicy oddziału łódzkiego zorganizowali w Liceum Ogólnokształcącym im. Marii Konopnickiej w Poddębicach warsztaty dla dzieci i młodzieży polonijnej z Węgier i Chorwacji, przebywających na koloniach na zaproszenie Fundacji „Inicjatywa Powiatu Poddębickiego". Przeprowadzili również lekcję o gospodarce z wykorzystaniem gry „Kolejka" i prezentację książki *Od niepodległości do niepodległości. Historia Polski 1918–1989* dla uczniów wileńskiej Szkoły Średniej im. Joachima Lelewela oraz Filii Nauczania Podstawowego im. Antoniego Wiwulskiego w Wilnie. Zajęcia odbyły się podczas wizyty dzieci i młodzieży z Wilna w Polsce.

Z kolei w Poznaniu edukatorzy przeprowadzili lekcję terenową „Tramwajem przez historię najnowszą", poświęconą upamiętnieniu Polskiego Państwa Podziemnego i Armii Krajowej, a także wydarzeniom Poznańskiego Czerwca '56 dla licealistów Sekcji Polskiej Liceum Międzynarodowego w Saint-Germain-en-Laye (Francja) podczas ich pobytu w Polsce.

W Chicago, w ramach współpracy między Oddziałem Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie a Zrzeszeniem Nauczycieli Polskich w Ameryce, odbyły się lekcje pokazowe, prelekcje i warsztaty dla nauczycieli w polskich szkołach (Polska Szkoła im. św. Maksymiliana Kolbe, Polska Szkoła im. ks. Stanisława Cholewińskiego, Polska Szkoła im. gen. Tadeusza Kościuszki), obejmujące następujące tematy: „Z flagą narodową przez najnowszą historię Polski", „Najmłodsi bohaterowie Powstania Warszawskiego", „Żołnierze wyklęci", „Wykorzystanie portali internetowych Instytutu Pamięci Narodowej i Muzeum Powstania Warszawskiego do przygotowania lekcji historii".

Pracownicy Oddziału IPN w Warszawie we współpracy z konsulatem zorganizowali we Lwowie w ramach II Przeglądu Najnowszych Filmów Polskich „Pod Wysokim Zamkiem 2013" cykl lekcji z historii Polski zatytułowany „Lekcja historii w kinie", natomiast w Stanisławowie Dzień Polski podczas młodzieżowego seminarium polsko-ukraińsko-żydowskiego ARKA.

Prezes IPN Łukasz Kamiński podczas wizyty w Londynie w marcu wygłosił wykład „Instytut Pamięci Narodowej – współczesne wyzwania" dla Polonii w Bibliotece Polskiej w Londynie.

e) Pozostałe działania edukacyjne i dokumentacyjne za granicą

W czerwcu 2013 r. została wydana międzynarodowa edycja gry „Kolejka" – w kilku językach: angielskim, francuskim, japońskim, niemieckim, polskim i rosyjskim, natomiast w lipcu 2013 r. w Rumunii ukazała się wersja rumuńska. Wiadomość o międzynarodowym wydaniu gry obiegła serwisy informacyjne w kilkudziesięciu krajach: od Malezji przez Izrael po Dominikanę. W 2013 r. gra „Kolejka" była prezentowana m.in. podczas największych na świecie targów gier planszowych SPIEL 2013 w Essen (Niemcy) oraz w Bukareszcie (Rumunia) podczas konferencji „Nowe metody nauczania historii komunizmu", zorganizowanej przez Państwową Szkołę Nauk Politycznych i Ad-

ministracji (SNSPA). Przedstawiciele Instytutu wzięli także udział w konferencji Europejskiego Stowarzyszenia Edukatorów Historii „Euroclio" w Erfurcie (Niemcy) „Reflecting Remembrance. Teaching History for a Common Culture of Remembrance?". Podczas konferencji została zaprezentowana oferta edukacyjna IPN oraz przeprowadzony warsztat na temat roli gier edukacyjnych w nauczaniu historii najnowszej.

Do ważnych działań zalicza się polska obecność na uroczystościach rocznicowych w niemieckich miejscach zagłady. W ramach realizacji projektu edukacyjnego „O tym nie można zapomnieć. Spotkania z kobietami, które przeszły piekło Ravensbrück" w związku z 68. rocznicą wyzwolenia obozu KL Ravensbrück grupa 65 uczniów (finalistów projektu) wraz z opiekunami, dwanaście byłych więźniarek obozu oraz edukatorzy z IPN wzięli udział w uroczystościach rocznicowych w Miejscu Pamięci i Przestrogi w Ravensbrück. Projekt jest realizowany we współpracy z Urzędem ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych oraz Fundacją „Ja kobieta". Natomiast przedstawiciele pionu archiwalnego uczestniczyli w uroczystościach w dniach 13–14 grudnia na terenie b. niemieckiego obozu koncentracyjnego KL Dachau – Miejsca Pamięci KL Dachau, organizowanych przez Stowarzyszenie Wspólnota Polska w ramach obchodów „Roku bł. ks. Stefana Frelichowskiego, więźnia Dachau – w stulecie urodzin (1913–1945)".

W ramach programu „Notacje – relacje świadków historii" przedstawiciele Sekcji Notacji i Opracowań Multimedialnych nagrywają relacje Polaków mieszkających poza granicami kraju. Głównym celem projektu jest udokumentowanie wspomnień świadków historii związanych z emigracją z lat 1939–1989 w ramach projektu o tej tematyce, a także na potrzeby innych projektów edukacyjnych i naukowo-badawczych. Do unikatowych relacji należy zaliczyć nagrane w Niżnym Nowogrodzie w Rosji relacje z Anatolem Michajłowiczem (kombatantem Armii Czerwonej oraz członkiem brygady „Mścicieli Katynia", który zgłosił się na ochotnika do służby w ludowym Wojsku Polskim) oraz Iwanem Tokariewem (synem Jerzego Tokariewa, wiceprezesa Stowarzyszenia Kultury Polskiej „Polonez") czy relacje z bp. Janem Purwińskim (biskupem diecezji kijowsko- żytomierskiej) i ks. Ludwikiem Kamilewskim (proboszczem parafii św. Wacława w Żytomierzu) na temat posługi duszpasterskiej abp. Ignacego Tokarczuka i jego pomocy dla Kościoła na Wschodzie.

W związku z realizowanymi projektami badawczymi pracownicy naukowi IPN prowadzili liczne kwerendy w archiwach zagranicznych. Dotyczyły one m.in. takich zagadnień jak: ziemie polskie pod okupacją 1939–1945, Polskie Państwo Podziemne, Armia Krajowa, Komintern i Polska 1919––1943, konflikt polsko-ukraiński 1939–1947, stosunki polsko-sowieckie po II wojnie światowej, dzieje Kościoła greckokatolickiego w Polsce, dzieje Kościoła katolickiego w Polsce po II wojnie światowej, zagłada Żydów na ziemiach polskich, wprowadzenie stanu wojennego, reakcje władz NRD na powstanie i rozwój NSZZ „Solidarność" w latach 1980–1981 i polska emigracja polityczna 1939–1990. W 2013 r. kwerendy realizowane były m.in.: we Francji (Archiwum Instytutu Literackiego w Maisons-Laffitte pod Paryżem); w Izraelu (Instytut Yad Vashem w Jerozolimie, Archiwum Kibucu Bojowników Getta, Biblioteka Beit Berl Academic College w Kfar Sabie); Kanadzie (Library and Archives Canada); Niemczech (Urząd Federalnego Pełnomocnika do spraw Dokumentów Służby Bezpieczeństwa byłej NRD – BStU, Archiwum Federalne w Berlinie-Lichterfelde, Archiwum Polityczne Ministerstwa Spraw Zagranicznych RFN, Staatsbibliothek w Berlinie, Bundesarchiv-Militärarchiv we Fryburgu Bryzgowijskim, Archiwum Federalne w Koblencji, Uniwersytet w Düsseldorfie); w Rosji (Rosyjskie Państwowe Archiwum Historii Społeczno-Politycznej – RGASPI, Stowarzyszenie Memoriał w Moskwie); na Ukrainie (Centralne Państwowe Archiwum Wyższych Organów Władzy w Kijowie, Państwowe Archiwum Obwodu Tarnopolskiego w Tarnopolu); w USA (Rare Book & Manuscript Library – Butler Library na kampusie Uniwersytetu Columbia, Archiwum ONZ); Wielkiej Brytanii (Studium Polski Podziemnej, Biblioteka Polska, Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego, Instytut Józefa Piłsudskiego w Londynie, National Archives, British Library, Wiener Library).

Współpraca międzynarodowa Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

Współpraca pionu śledczego z zagranicznymi organami ścigania polega przede wszystkim na realizowaniu kierowanych przez obie strony wniosków o udzielenie pomocy prawnej. W 2013 r. prokuratorzy komisji skierowali 145 wniosków o udzielenie pomocy prawnej, w tym 127 do Niemiec, a pozostałe do Izraela, Kazachstanu, Rosji, Szwecji, Wielkiej Brytanii i na Ukrainę. Z kolei prokuratorzy pionu śledczego IPN otrzymali 15 wniosków o pomoc prawną z Niemiec.

Prokuratorzy oddziałowych komisji skierowali także 16 wniosków o udzielenie pomocy prawnej do polskich przedstawicielstw dyplomatycznych lub urzędów konsularnych, zwracając się o przesłuchanie obywateli polskich, przebywających za granicą, oraz o doręczenie pism, a także o inne konieczne czynności. Wnioski skierowano do polskich placówek w Australii, Izraelu, Kanadzie, USA, Wielkiej Brytanii oraz we Włoszech.

W 2013 r. pion śledczy IPN kontynuował współpracę z Centralą Badania Zbrodni Nazistowskich w Ludwigsburgu (Zentrale Stelle der Landesjustizverwaltungen zur Aufklärung nationalsozialistischer Verbrechen). Współpraca koncentruje się głównie na pozyskiwaniu materiałów i decyzji merytorycznych wytworzonych przez niemieckie organy ścigania w sprawach, w których była Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce przekazywała materiały dowodowe, mające służyć w postępowaniach karnych prowadzonych w Niemczech. Informacje te są uzyskiwane na potrzeby kontynuacji śledztw niezakończonych przez pracowników byłej KBZHwP, a ujawnionych w toku skontrum i obecnie sukcesywnie kończonych. Ponadto prokuratorzy IPN udzielali pomocy Centrali w Ludwigsburgu, udostępniając akta prowadzonych postępowań. Prokuratorzy i historycy komisji przeprowadzają także na potrzeby prowadzonych postępowań karnych kwerendy w wybranych archiwach niemieckich, m.in. w Archiwum Federalnym w Berlinie w sprawie masowych zabójstw dokonanych jesienią 1939 r. w Piaśnicy koło Wejherowa.

W 2013 r. dyrektor Głównej Komisji skierował do Niemiec dwa wnioski o uchylenie bezprawnych wyroków wydanych przez organa nazistowskiego wymiaru sprawiedliwości Niemiec w okresie II wojny światowej, sprawy te były przedmiotem dwóch śledztw prowadzonych przez IPN. W jednej otrzymano z Niemiec potwierdzenie uchylenia przedmiotowego wyroku, druga pozostaje w toku. Ponadto w wyniku realizacji wniosków dyrektora Głównej Komisji skierowanych w latach wcześniejszych w okresie sprawozdawczym uzyskano potwierdzenie uchylenia czterech dalszych wyroków sądów niemieckich.

W lipcu 2013 r. naczelnik Wydziału Nadzoru nad Śledztwami GKŚZpNP wziął udział w spotkaniu z przedstawicielami Prokuratury Generalnej Federacji Rosyjskiej, które odbyło się w Prokuraturze Generalnej w Warszawie. Przedstawiciel IPN skierował do delegacji rosyjskiej apel o możliwie jak najszybsze i jak najpełniejsze udzielanie odpowiedzi na wnioski o międzynarodową pomoc prawną, kierowane do strony rosyjskiej. W szczególności zwrócił się o przyspieszenie odpowiedzi na wnioski w sprawie: obławy augustowskiej; przeciwko Wojciechowi Jaruzelskiemu i innym o bezprawne wprowadzenie stanu wojennego w Polsce; deportacji do ZSRR polskich działaczy niepodległościowych z Małopolski (w 2005 r. strona rosyjska odmówiła realizacji tego wniosku); zbrodni ludobójstwa polegającej na pacyfikacji dzielnicy żydowskiej w Stryju oraz w Hołobutowie; zabójstw żołnierzy Batalionów Chłopskich przez funkcjonariuszy PUBP w Zamościu i zabójstwa Bronisławy Michalik i postrzelenia dwóch innych osób przez funkcjonariuszy PUBP w Zamościu; bezprawnego pozbawienia wolności Władysława Mazurka przez funkcjonariuszy NKWD w Pińsku; w śledztwie dotyczącym zabójstwa co najmniej 30 jeńców niemieckich osadzonych w obozie NKWD nr 4 w Gorzowie Wlkp.; bezprawnego pozbawienia wolności Wacława Malinowskiego i 13 innych obywateli polskich, objętych wyrokiem Wojennego Trybunału NKWD obwodu uljanowskiego, i ich represjonowaniu na terytorium ZSRR oraz bezprawnego pozbawienia wolności Antoniego Rymszy przez funkcjonariuszy NKWD i stosowaniu wobec niego niedozwolonych metod śledczych. Strona polska została poinformowana, że realizacja wniosku o przekazanie pozostałych tomów akt śledztwa Naczelnej Prokuratury Wojskowej Federacji Rosyjskiej nr 159 w sprawie

zbrodni katyńskiej nie leży w kompetencjach Prokuratury Generalnej Federacji Rosyjskiej, gdyż zgromadzone w aktach dokumenty są analizowane pod kątem uchylenia tajemnicy państwowej przez specjalną komisję.

4. Edukacja i badania naukowe

Z zapisów ustawowych wynika, że jednym z głównych zadań Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu jest prowadzenie badań z zakresu najnowszej historii Polski i upowszechnianie ich wyników w postaci wydawnictw naukowych, popularnonaukowych, zbiorów dokumentów, a także za sprawą szeroko rozumianej edukacji historycznej, w tym działań w prowadzonych w przestrzeni publicznej, np. w postaci wystaw czy portali internetowych. Specyficznym, również wskazanym ustawowo zadaniem IPN jest informowanie społeczeństwa o strukturach i metodach działania instytucji, w ramach których zostały popełnione zbrodnie nazistowskie i komunistyczne, a także o strukturach, obsadzie personalnej i sposobach działania organów aparatu represji, a co za tym idzie – również o ich ofiarach. Te ostatnie dyrektywy znajdują swoje odzwierciedlenie w generalnym ukierunkowaniu badań naukowych i działań edukacyjnych prowadzonych przez IPN w zakresie polskiej historii najnowszej.

W strukturze Instytutu zadania wynikające z zapisów art. 53 ustawy realizuje przede wszystkim Biuro Edukacji Publicznej (dalej BEP), którym kieruje dr Andrzej Zawistowski. W centrali BEP odpowiednie działania są realizowane przez:

1. Wydział Badań Naukowych,
2. Wydział Edukacji Historycznej,
3. Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia”,
4. Wydział Wydawnictw,
5. Wydział Obsługi Bieżącej.

W oddziałach wykonanie tych zadań leży w kompetencjach jedenastu Oddziałowych Biur Edukacji Publicznej (dalej: OBEP), a konkretnie odpowiednich referatów (w wypadku zadań naukowych i edukacyjno-wystawienniczych) oraz delegowanych pracowników (w wypadku działalności wydawniczej i dystrybucji książek).

4.1. Badania naukowe

Badania naukowe w IPN prowadzą przede wszystkim historycy zatrudnieni w Wydziale Badań Naukowych w centrali BEP w Warszawie oraz Referatach Badań Naukowych poszczególnych OBEP. Badacze pracujący w IPN opracowują również ekspertyzy historyczne – zarówno na potrzeby własne IPN, tj. pionów prokuratorskiego, archiwalnego i lustracyjnego, jak i innych instytucji państwowych (sądów, Urzędu do spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa itd.), a także organizacji społecznych oraz osób prywatnych.

Rada IPN – wykonując swoje uprawnienia ustawowe – zajęła stanowisko w sprawie ustalenia programów badawczych realizowanych w Instytucie i sformułowała w tej sprawie swoje rekomendacje. W myśl tych rekomendacji cztery kierunki badawcze powinny być traktowane priorytetowo, jeśli chodzi o dobór pracowników i zapewnienie środków finansowych na realizację przedsięwzięć w ich ramach. Odnosi się to do tematyki: okupacji ziem polskich w latach 1939–1945, dziejów wychodźstwa polskiego po 1945 r., historii PPR i PZPR, wreszcie kryzysów społecznych i opozycji demokratycznej (ze szczególnym uwzględnieniem wydarzeń roku 1956 i ich następstw).

Podstawową formą realizacji zadań IPN związanych z badaniami nad historią najnowszą są Centralne Projekty Badawcze (dalej: CPB), realizowane przez zespoły naukowców z centrali w Warszawie i regionalnych ośrodków objętych działaniem poszczególnych oddziałów IPN.

W niektórych OBEP, a także w Wydziale Badań Naukowych centrali BEP, za zgodą dyrekcji Biura, realizowane są ponadto Oddziałowe Projekty Badawcze (OPB). Są to projekty, których tematyka dotyczy wydzielonego terytorium (regionu kraju) lub ściśle zakreślonego (czasowo i merytorycznie) problemu badawczego realizowanego w niewielkim, najczęściej kilkuosobowym zespole (co odnosi się np. do zbiorowej edycji konkretnych korpusów źródeł).

4.1.1. Centralne Projekty Badawcze

Większość Centralnych Projektów Badawczych jest realizowana (w zmienionych formach) od początku istnienia Instytutu; wykorzystywane są zarówno prace o charakterze zbiorowym (tj. przygotowywane przez zespoły badaczy), np. w postaci syntez i zbiorów studiów, jak i indywidualne monografie wpisujące się w tematykę konkretnych CPB. W pracach nad poszczególnymi projektami, poza badaczami z BEP, uczestniczą też pracownicy pozostałych pionów IPN (przede wszystkim pracownicy BUiAD i BL), a także szereg badaczy zatrudnionych w innych krajowych i zagranicznych ośrodkach naukowych (uczelnie wyższe, instytuty PAN itp.).

4.1.1.1. Struktura i metody działania aparatu bezpieczeństwa Polski Ludowej

Koordynator CPB – dr hab. Robert Klementowski (OBEP we Wrocławiu)

Zasadniczym celem projektu – który z przyczyn ustawowych ma stale status projektu wiodącego w pracach naukowych IPN – jest odtwarzanie struktur, obsady personalnej, metod i skutków działania aparatu bezpieczeństwa; rekonstrukcja uregulowań dotyczących organizacji pracy organów bezpieczeństwa; wreszcie poszerzenie wiedzy o roli aparatu bezpieczeństwa na tle dziejów politycznych, społecznych, gospodarczych Polski i całej byłej sowieckiej strefy wpływów w Europie Środkowo-Wschodniej.

Realizacja projektu poświęconego strukturom i metodom działania aparatu bezpieczeństwa Polski Ludowej w 2013 r. upłynęła częściowo pod znakiem reorganizacji struktur projektu, w który zaangażowani zostali przedstawiciele wszystkich oddziałów IPN, reprezentujący zarówno BEP, jak i BUiAD. Wynikało to przede wszystkim z przeprowadzonych latem 2013 r. zmian w funkcjonowaniu pionu naukowego BEP. Stały akces do projektu zgłosiło 39 osób, jednak ze względu na szeroko zakrojony zakres tematyczny w jego ramach realizowane są także inicjatywy indywidualne osób formalnie w nim nieuczestniczących.

Zasadnicze cele projektu dotyczą: opracowania monografii Departamentu III MBP (odpowiedzialnego za zwalczanie podziemia niepodległościowego), a także *Leksykonu kadry kierowniczej MBP*; publikowania materiałów źródłowych dotyczących poszczególnych pionów aparatu bezpieczeństwa w latach 1944–1990. Częścią projektu jest wreszcie przygotowywanie wydawnictwa ciągłego w postaci periodyku „Aparat Represji Polski Ludowej 1944–1990", którego redaktorem naczelnym jest dr Dariusz Iwaneczko. Wyrazem aktywności uczestników projektu jest w końcu realizacja inicjatyw indywidualnych – zwykle o charakterze lokalnym.

W 2013 r. rozpoczęły się prace nad przygotowywaniem raportów regionalnych poświęconych powstaniu, strukturom, obsadzie personalnej i działalności jednostek terenowych wchodzących w skład Departamentu III MBP. Pozwoli to na uwypuklenie w formie monografii specyfiki poszczególnych regionów kraju, odzwierciedlając różnice w zakresie kształtowania się życia społecznego oraz aktywności konspiracji i podziemia niepodległościowego po II wojnie światowej (np. Ziemie Zachodnie a Polska wschodnia).

W 2013 r. kontynuowano przygotowania pierwszego tomu *Leksykonu kadry kierowniczej MBP*, w którym wstępnie przewidziano przedstawienie szczegółowych biografii około 250 funkcjonariuszy aparatu bezpieczeństwa z lat 1944–1956.

Wysoce zaawansowane są prace nad tomami normatywów, pozwalających na odtworzenie zasad działania UB i SB na różnych etapach ich istnienia w Polsce Ludowej. W chwili obecnej opracowywane są materiały źródłowe poświęcone pionowi ewidencji operacyjnej i archiwum, pionowi szkolenia MBP, Departamentowi III MSW, Departamentowi V MBP oraz Departamentowi IV MSW. W 2013 r. opublikowany został tom studiów *Osobowe środki pracy operacyjnej – zagadnienia źródłoznawcze* pod redakcją dr. hab. Filipa Musiała.

Zakończono także prace nad kolejnym (XI) tomem periodyku „Aparat Represji Polski Ludowej 1944–1990" i skierowano go do druku.

W odpowiedzi na zapotrzebowanie społeczności lokalnych rozwijane są badania nad regionalnymi strukturami aparatu bezpieczeństwa w ramach projektów indywidualnych. Oddano do druku monografię UB i SB w Zgorzelcu (*Zgorzelecka bezpieka 1945–1990* autorstwa Roberta Klementowskiego). Ukazały się także dwa tomy studiów: *Urząd Bezpieczeństwa na Dolnym Śląsku 1945–1956. Z badań nad organizacją i działalnością aparatu bezpieczeństwa* (red. R. Klementowski, K. Szwagrzyk) oraz *Komunistyczny aparat represji i życie społeczne Opolszczyzny w latach 1945–1989* (red. K. Jasiak). Trwają prace nad innymi terenowymi monografiami dotyczącymi struktur aparatu bezpieczeństwa w Rzeszowie, Nowym Sączu, Gorlicach, województwie gdańskim, Olsztynie, Wschowie czy Bydgoszczy. Monografie te będą się ukazywać stopniowo w latach 2014–2015. W ramach projektu realizowane są także prace poświęcone dziejom wywiadu i kontrwywiadu, opracowywano tom 2 studiów na ten temat (OBEP w Szczecinie).

Efekty badań nad strukturami i działalnością aparatu bezpieczeństwa Polski Ludowej przedstawiano na konferencjach naukowych poświęconych strukturom krakowskim („Wojewódzki aparat bezpieczeństwa w Krakowie w latach 1945–1956", Kraków, 24 października 2013 r.) oraz zagadnieniu szkolenia pracowników policji politycznej („Na wzór »wielkiego brata?«. Szkolenie funkcjonariuszy organów represji w PRL", Warszawa, 7–8 listopada 2013 r.). Rozpoczęto przygotowania do organizacji konferencji o przestępczości funkcjonariuszy MBP i MSW (planowana w Szczecinie w maju 2014 r.).

Uczestnicy projektu angażowali się także w inicjatywy wykraczające poza klasycznie rozumiane badania nad dziejami aparatu bezpieczeństwa. Dotyczy to m.in. prac prowadzonych przez ośrodek wrocławski pod kierunkiem dr. hab. Jarosława Syrnyka, w których ramach przygotowywano tom pokonferencyjny *Antropologia „bezpieki". Nieklasyczna refleksja nad aparatem bezpieczeństwa w Polsce Ludowej* (red. J. Syrnyk, A. Klarman, M. Mazur, E. Kłosek), będący pokłosiem rozważań nad tytułową bezpieką przy wykorzystaniu metod badawczych historii, socjologii, psychologii, antropologii kulturowej, literaturoznawstwa czy językoznawstwa. Interdyscyplinarne podejście do tego zagadnienia spotkało się z dużym zainteresowaniem środowiska naukowego.

4.1.1.2. Aparat bezpieczeństwa w walce z podziemiem politycznym i zbrojnym 1944–1956

Koordynator CPB – dr Tomasz Łabuszewski (OBEP Warszawa)

W długofalowym projekcie uczestniczy 11 badaczy z OBEP w Warszawie, Poznaniu, Lublinie, Białymstoku, Rzeszowie, Gdańsku (Delegatura w Bydgoszczy), Krakowie i Delegatury w Kielcach, a także 4, których udział ma charakter „wygaszający" (tzn. biorą oni jedynie udział w pracach, których finał przewidziany jest na lata 2014–2015). Z projektem współgra szereg inicjatyw oddziałowych, np. współanimowana przez tych samych historyków OBEP seria „Mazowsze i Podlasie w ogniu 1944–1956" dotycząca pierwszej dekady rządów komunistycznych w województwie mazowieckim. Badania w ramach projektu realizowane są w dwóch nurtach tematycznych.

Pierwszy z nich opisuje działalność komunistycznego aparatu represji wymierzoną w podziemie polityczne i zbrojne. Drugi koncentruje się na badaniu struktur powojennego podziemia niepodległościowego. Według tego schematu, w 2013 r. zaprojektowane zostały dwie ogólnopolskie konferencje naukowe. Pierwsza z nich (21–22 listopada 2013 r.) „W imię przyszłości partii. Procesy o łamanie tzw. praworządności socjalistycznej 1956–1957" poświęcona była problematyce rozliczeń zbrodni komunistycznych dokonanych w pierwszym dziesięcioleciu powojennym oraz kwestii zadośćuczynienia i rehabilitacji ofiar zbrodni. Podstawowym założeniem konferencji (w której uczestniczyło 23 prelegentów) była próba odpowiedzi na pytanie, czy w Polsce poza szczeblem centralnym do ww. rozliczeń w ogóle doszło (stąd obowiązek przygotowania raportów przez pracowników wszystkich oddziałów IPN) i czy pojęcie rehabilitacji ofiar miało (poza wyjątkami) jakieś realne odniesienie do rzeczywistości. Konferencji towarzyszył panel dyskusyjny z udziałem prof. Wiesława Władyki, prof. Andrzeja Zybertowicza, dr. hab. Zbigniewa Siemiątkowskiego, dr. Tomasza Żukowskiego i dr. Tomasza Łabuszewskiego (dyskusję prowadził Robert Spałek z OBEP IPN w Warszawie) oraz pokaz filmu *Humer i inni*. Druga konferencja miała charakter monograficzny i dotyczyła najsilniejszej w skali całego kraju struktury powojennego podziemia niepodległościowego – „Obszaru Centralnego Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość". W 13 referatach przedstawiono nie tylko strukturę dowódczą obszaru, ale także wyrastający z niej III Zarząd Główny Zrzeszenia WiN, jak również struktury terenowe z najsilniejszymi okręgami lubelskim i białostockim oraz głównych bohaterów organizacji, np. ppłk. Stanisława Sędziaka. Plon obydwu konferencji uzupełniony o wybór źródeł zaprezentowany zostanie w formie publikacji posesyjnych w latach 2014–2015. W trakcie roku sprawozdawczego trwały prace nad dwiema wcześniejszymi publikacjami posesyjnymi: *W sieci. Rzecz o siatkach wywiadowczych* oraz *Pion walki z tzw. bandytyzmem*, a także nad monografią Narodowego Zjednoczenia Wojskowego (dr Wojciech Muszyński i dr Mariusz Bechta z OBEP IPN w Warszawie). W ramach prac organizacyjnych w roku sprawozdawczym zaprojektowane zostały dwa spotkania – 25 kwietnia i 17 października – podczas których ustalono tematy, przydzielono je wszystkim uczestnikom projektu, przyjęto harmonogramy ich realizacji oraz określono tematy konferencji w 2014 r.: „Obszar Zachodni Zrzeszenia WiN" oraz „Wina i kara. Społeczeństwa wobec rozliczeń zbrodni popełnionych przez reżimy totalitarne 1939–1956".

W ramach omawianego projektu zrealizowany został wydzielony podprojekt w postaci wielotomowego słownika biograficznego *Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956*. Jego koordynatorem jest dr Kazimierz Krajewski, z którym współpracuje Monika Bielak (oboje z OBEP Warszawa). Prace nad V tomem słownika są bardzo zaawansowane, zgromadzono 128 biogramów, autorstwa w większości pracowników IPN, ale też historyków reprezentujących inne placówki naukowe. Obecnie trwają prace redakcyjne nad materiałem złożonym przez autorów biogramów.

4.1.1.3. Władze wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Polsce 1944–1989

Koordynator CPB – dr hab. Konrad Białecki (OBEP Poznań)

W projekt aktualnie zaangażowanych jest 30 osób, wśród których są zarówno pracownicy centrali BEP, OBEP i OBUiAD: w Białymstoku, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Poznaniu, Szczecinie, Warszawie i Wrocławiu, jak i naukowcy spoza IPN, reprezentujący ośrodki akademickie, m.in.: Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Zielonogórski. Obecnie realizowane są trzy ścieżki zbiorowe („Miejsca święte pod nieświętym nadzorem. Władze »Polski Ludowej« wobec sanktuariów", „Polityka władz »Polski Ludowej« wobec chrześcijańskich Kościołów mniejszościowych" oraz „Arcybiskup Jerzy Stroba 1919–1999"), w ramach których przygotowywane są obszerne artykuły mające złożyć się na monografie wieloautorskie. Ponadto 5 autorów pracuje w ramach ścieżek indywidualnych. Efektem ich badań w kolejnych latach będą monografie lub wydawnictwa źródłowe.

Niezależnie od rozpoczętych w 2013 r. ścieżek badawczych, w ramach CPB kończono prace redakcyjne (wraz z Wydziałem Wydawnictw IPN) nad książką *Kluby Inteligencji Katolickiej w latach osiemdziesiątych XX wieku jako przestrzeń niezależnych działań antysystemowych*. Publikacja powinna ukazać się w pierwszej połowie 2014 r.

W 2013 r. w ramach prac nad projektem zorganizowano dwie konferencje: „Arcypasterz czasów przełomu. Arcybiskup Jerzy Stroba 1919–1999" oraz „Władze PRL wobec Kościołów i związków wyznaniowych na Środkowym Nadodrzu w latach 1980–1989", a także wydano dwie książki: *Dobrze... Pamiętnik kleryka-żołnierza Stanisława Gabańskiego (1965–1967)*, oprac. J. Marecki, Kraków 2013 i *Władze wobec Kościołów i związków wyznaniowych na Środkowym Nadodrzu w latach 1956–1970*, red. E. Wojcieszyk, Poznań 2013.

4.1.1.4. Polska emigracja polityczna 1939–1990

Koordynator CPB – dr Sławomir Łukasiewicz (OBEP Lublin)

Zasadniczym celem projektu jest opracowanie nowej syntezy dziejów uchodźstwa polskiego po 1939 r. oraz przygotowanie monografii z tego zakresu. W realizacji projektu bierze aktualnie udział 16 pracowników IPN oraz 17 naukowców spoza IPN. Taka formuła otwiera ważne pole współpracy IPN ze środowiskami akademickimi. Projekt korzysta także ze znakomitego wsparcia BUiAD, a także AAN, reprezentowanego przez dr. Mariusza Olczaka. W Radzie Naukowej zasiadają: prof. Andrzej Friszke, dr Sławomir Łukasiewicz, prof. Paweł Machcewicz, prof. Dariusz Stola i dr Paweł Ziętara.

W 2012 r. rozpoczęto prace nad przygotowaniem raportów diagnozujących stan badań nad wybranymi wątkami dziejów emigracji. Zawierają one również praktyczne propozycje ujęć badawczych, które staną się podstawą do dalszych działań zespołu. W 2013 r. prace projektu koncentrowały się na przygotowaniu tych raportów, w sumie powstało ich 14. Raporty dotyczyły: oceny istniejącej literatury i bazy źródłowej do szacunków rozmieszczenia polskiej emigracji po 1939 r. (prof. Janusz Wróbel, IPN), aktywności politycznej emigrantów (dr Sławomir Łukasiewicz, IPN), interakcji z krajem (dr Paweł Ziętara, Uniwersytet Warszawski), emigracji „solidarnościowej" (dr Patryk Pleskot, IPN), nauk humanistycznych (prof. Rafał Stobiecki, Uniwersytet Łódzki) i niehumanistycznych (dr Joanna Pyłat, Polski Uniwersytet Na Obczyźnie), emigracyjnych mediów (prof. Rafał Stobiecki), polskiej plastyki na emigracji (prof. Jan Wiktor Sienkiewicz, Uniwersytet Mikołaja Kopernika), życia codziennego (dr Paweł Chojnacki, Pracownia „Małe Dzieje"), pozycji polskiej emigracji na tle emigracji środkowoeuropejskich (dr Anna Mazurkiewicz, Uniwersytet Gdański), Polonii amerykańskiej (prof. Joanna Wojdon, Uniwersytet Wrocławski), aktywności środowisk kombatanckich, a także nowych zbiorów na temat emigracji w zasobach Archiwum Akt Nowych (dr Mariusz Olczak, Archiwum Akt Nowych) i emigracji Żydów obywateli polskich po II wojnie światowej (dr hab. Bożena Szaynok, Uniwersytet Wrocławski). W przygotowaniu jest raport o Kościele katolickim na emigracji (prof. Jan Żaryn) i o kulturze na emigracji (dr Małgorzata Ptasińska).

W związku z realizacją projektu w 2013 r. ukazała się książka *O wielką Polskę na wojennym wychodźstwie. Stronnictwo Narodowe wobec rządu gen. Władysława Sikorskiego (1939–1943)*. Ukazało się także wydanie poprawione wraz z wersją cyfrową książki Janusza Wróbla *Uchodźcy polscy ze Związku Sowieckiego 1942–1950*. Jednocześnie trwały prace nad monografiami dr. Sławomira Łukasiewicza o Polskim Ruchu Wolnościowym „Niepodległość i Demokracja" oraz Piotra Kardeli o Stowarzyszeniu Kombatantów Polskich w Stanach Zjednoczonych 1952–1990 oraz Północno-Amerykańskim Studium Spraw Polskich 1976–1984; wspomnieniami Seweryna Ozdowskiego i książką o emigracji „solidarnościowej" w Australii autorstwa Patryka Pleskota; książką *Giedroyc i Ukraina. Ukraińska perspektywa Jerzego Giedroycia i środowiska paryskiej „Kultury"* pod redakcją Magdaleny Semczyszyn i Mariusza Zajączkowskiego; wspomnieniami Jerzego Kulczyckiego i tłumaczeniem książki Alfreda Reischa *Hot Books in the Cold War. The CIA-Funded Secret Western Book Distribution*

Program Behind the Iron Curtain (pod redakcją Małgorzaty Chomy-Jusińskiej); biografią Adama Boryczki autorstwa Krzysztofa Tochmana; biografią Franciszka Wilka autorstwa Roberta Witalca; biografią Kazimierza Sosnkowskiego autorstwa Jerzego Kirszaka; biografią Tadeusza Pełczyńskiego autorstwa Daniela Koresia. Rozpoczęto również prace nad książkami o Zjednoczeniu Polskim Uchodźstwa Wojennego (Łukasz Wolak) oraz Leopoldzie Łabędziu (Marek Hańderek).

Projekt stwarza także okazję do coraz intensywniejszej współpracy międzynarodowej. W minionym roku koordynator projektu konsultował kształt międzynarodowej konferencji naukowej poświęconej emigracjom z Europy Środkowo-Wschodniej, organizowanej przez słowacki Ústav pamäti národa (UPN), Europejska Sieć Pamięć i Solidarność oraz IPN. W konferencji wzięli udział uczestnicy projektu. Do efektów współpracy międzynarodowej należy zaliczyć również udział uczestników projektu w powstaniu takich książek, jak publikacja Idesbalda Goddeerisa *Spioneren voor het communisme. Belgische prominenten en Poolse geheim agenten* czy książka *East Central Europe in Exile,* t. 1–2, pod redakcją Anny Mazurkiewicz.

W 2013 r. kształt projektu pozwolił również na podjęcie działań o charakterze edukacyjnym, z których najważniejsza jest współpraca z Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia". Jej efektem było m.in. trzydniowe szkolenie dla nauczycieli *Historia polskiej emigracji po 1939 roku*.

4.1.1.5. Aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz cudzoziemców

Koordynator CPB – dr hab. Jarosław Syrnyk (OBEP Wrocław)

W Centralnym Projekcie Badawczym IPN „Aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz cudzoziemców" bierze obecnie udział 14 osób, w tym 5 spoza IPN. W działaniach podjętych w roku 2013 skupiono się na dwóch kierunkach; po pierwsze konceptualizacji projektowanych publikacji, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii syntezy dotyczącej działań aparatu bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych (zgodnie m.in. z wytycznymi Rady IPN z jesieni 2012 r.), a po drugie realizacji bieżących, wcześniej zaplanowanych zadań, w tym „rekonstrukcji" stanu osobowego uczestników projektu.

Wspomniana powyżej synteza (w zamierzeniu dwu- lub trzytomowa) ma być podsumowaniem dotychczasowego stanu badań i wiedzy na temat funkcjonowania organów bezpieczeństwa w okresie Polski Ludowej w zakresie działań podejmowanych w stosunku do obywateli polskich narodowości niepolskiej oraz cudzoziemców. Zespół opracowujący syntezę (pod redakcją Igora Hałagidy i Jarosława Syrnyka) wypracował i przyjął schemat pierwszego tomu, obejmującego lata 1944–1957. Tom liczyć będzie ok. 450–500 stron maszynopisu (bez indeksów), na który składać się będą: wizytówka grupy narodowościowej, opis struktur zajmujących się daną grupą narodowościową, opis kierunków działań i ocena skutków działań UB.

Oprócz przygotowywanej syntezy do projektu włączono przedsięwzięcia indywidualne: monografię dr Magdaleny Semczyszyn *Bricha, znaczy ucieczka. Nielegalna emigracja Żydów z Polski 1944–1950* (termin oddania maszynopisu pierwsza połowa 2015 r.); monografię dr. Arkadiusza Słabiga *„Po linii" nacjonalizmu ukraińskiego (1945–1956)*, (termin złożenia maszynopisu druga połowa 2014 r.); monografię dr. Krzysztofa Sychowicza *Nacjonaliści białoruscy* (maszynopis druga połowa 2015 r.); monografię prof. dr. hab. Grzegorza Straucholda *Bezpieka wobec autochtonów* (maszynopis do 15 listopada 2014 r.); monografię Izabeli Kubasiewicz – opracowanie dotyczące uchodźców z Grecji (maszynopis w pierwszej połowie 2015 r.) oraz monografię Marty Supersona-Haładyj – opracowanie na temat powrotów ludności ukraińskiej po akcji „Wisła" (maszynopis w pierwszej połowie 2015 r.).

W ramach realizacji działań bieżących ukończono merytoryczną część pracy nad tomem *Pomiędzy ideologią a socjotechniką*, pod red. Magdaleny Semczyszyn i Jarosława Syrnyka. Tom znajduje

się obecnie w końcowej fazie przygotowania do druku, prawdopodobny termin ukazania się książki to luty 2014 r.

W 2013 r. rozpoczęły się również prace redakcyjne nad tomem *PRL a wojna domowa w Grecji* pod red. Magdaleny Semczyszyn.

4.1.1.6. Aparat władzy wobec środowisk twórczych, dziennikarskich i naukowych

Koordynator CPB – dr Sebastian Ligarski (OBEP Szczecin)

Celem projektu jest przedstawienie struktur, mechanizmów i działalności aparatu władzy wobec twórców kultury, dziennikarzy i pracowników nauki. W całym projekcie uczestniczy 31 osób, większość spoza IPN. Do zespołu CPB przez cały czas dołączają nowe osoby spoza Instytutu, w tym czołowi badacze krajowi analizowanej problematyki oraz osoby współpracujące, np. autorzy artykułów do studiów monograficznych.

W 2013 r. prace koncentrowały się na przygotowaniu czterech tomów studiów (tytuły robocze): *Obraz władzy w plastyce, filmie, muzyce, literaturze, teatrze*, red. Mariusz Mazur; *Autsajderzy twórczości. O twórcach wykluczonych*, red. Sebastian Ligarski; *Naukowcy w systemie. System wobec naukowców*, red. Piotr Franaszek; *Uczelnie w latach 80.*, red. Tomasz Gąsowski.

Rok 2013 r. przyniósł kolejny, 18 już tom z serii wydawniczej „Twórcy, Dziennikarze i Naukowcy" – *Twórcy na służbie, w służbie twórczości* pod red. Sebastiana Ligarskiego – oraz kilka ważnych artykułów zamieszczonych na łamach czasopism naukowych i popularnonaukowych. Członkowie projektu wzięli także udział w przygotowaniu części głównej 29 numeru czasopisma „Glaukopis".

W ramach projektu w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia" zorganizowany został panel dyskusyjny *Twarzą w twarz: publiczność i twórcy w okresie PRL*, w którym udział wzięli: Marek Nowakowski (pisarz), Zygmunt „Muniek" Staszczyk (muzyk, wokalista zespołu T-Love), Jerzy Brukwicki (plastyk), Emilian Kamiński (aktor, były członek Teatru Domowego, szef Teatru Kamienica w Warszawie), prof. Andrzej Chojnowski (historyk). Spotkanie poprowadził prof. Stanisław Bereś (literaturoznawca, krytyk literacki, tłumacz).

4.1.1.7. Zagłada Żydów na ziemiach polskich

Koordynator CPB – dr Aleksandra Namysło (OBEP Katowice), współpraca dr hab. Grzegorz Berendt (OBEP Gdańsk, Uniwersytet Gdański)

W projekcie uczestniczy 12 osób z oddziałów (Białystok, Gdańsk, Katowice, Kielce, Kraków, Lublin, Łódź, Radom, Rzeszów), zatrudnionych zarówno w referatach naukowych, jak i edukacyjnych.

W 2013 r. projekt realizowano w ramach dwóch ścieżek. W ramach pierwszej wszyscy uczestnicy projektu zaangażowali się w realizację programu „Index Polaków represjonowanych i zamordowanych za pomoc Żydom w okresie II wojny światowej", w części wykonanego przez podmiot zewnętrzny (w 2013 r. była nim Fundacja Instytut Studiów Strategicznych w Krakowie). W marcu 2013 r. oddano do redakcji do Wydziału Wydawnictw BEP IPN 500 not Polaków represjonowanych za pomoc Żydom, które stanowią treść publikacji (w formie e-booka) *Rejestr faktów represji na obywatelach polskich za pomoc ludności żydowskiej w okresie II wojny światowej*. Przygotowano (na zlecenie Kancelarii Prezydenta RP) wykaz Polaków zamordowanych za pomoc Żydom. W ramach tej pracy wygenerowano z bazy komputerowej projektu wstępną listę, na której znajdowało się ponad 2 tys. nazwisk. Przeprowadzono pierwszą weryfikację, za wiarygodne uznano 548 przypadków śmierci za pomoc Żydom. Szerszej i dogłębnej weryfikacji wymaga jeszcze ponad tysiąc przypadków. Dodatkowo do czerwca 2013 r. uczestnicy projektu przeprowadzili weryfikację faktów zawartych w dokumentacji zgromadzonej przez Wacława Bielawskiego, prokuratora byłej

Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce, w ramach prowadzonego przez niego śledztwa i opublikowanych w jego pracy (*Zbrodnie na Polakach dokonane przez hitlerowców za pomoc Żydom*, Warszawa 1987). Uczestnicy projektu opracowali również 57 not o kolejnych faktach represji (kategoria: Polacy zamordowani za pomoc Żydom), które znajdą się w części II *Rejestru faktów represji na Polakach pomagających ludności żydowskiej w okresie II wojny światowej* (planowany termin publikacji: grudzień 2014 r.).

W ramach drugiej ścieżki CPB historycy kontynuowali pracę nad rozprawami doktorskimi: *Struktura i funkcjonowanie administracji żydowskiej getta łódzkiego* (Adam Sitarek) i *Kobieta żydowska w okupowanym Krakowie (1939–1945)*, (Martyna Grądzka). Pracowali również nad monograficznym ujęciem następujących zagadnień: *Żydowska Samopomoc Społeczna* (dr Marcin Urynowicz), *Położenie ludności żydowskiej na Wschodnim Górnym Śląsku w latach 1939–1945* (dr Aleksandra Namysło), *Zagłada Żydów w powiecie gorlickim* (dr Elżbieta Rączy i Michał Kalisz), *Zagłada Żydów wileńskich* (dr Ewa Rogalewska), *Szmul Zygielbojm* (Michał Trębacz), *Zagłada Żydów w dystrykcie krakowskim w latach 1939–1945* (dr Elżbieta Rączy) i *Eksterminacja ludności żydowskiej na Polesiu* (dr hab. Grzegorz Berendt).

Jednocześnie w 2013 r. została zawarta umowa z NIH na przygotowanie polskojęzycznej wersji tomu *Arbeit in den nationalsozialistichen Ghettos*, red. J. Hensel, S. Lehnstaedt, Osnabrück 2013, uzupełnionej o nowe zagadnienia. Planowany termin wydania to 2015 r.

W 2013 r. ukazały się: monografia dr Elżbiety Rączy *Zagłada Żydów holenderskich w KL Auschwitz*, drugie wydanie tomu *Zagłada Żydów na polskiej prowincji* pod red. Adama Sitarka, Michała Trębacza, Ewy Wiatr oraz drugie wydanie pracy Ewy Rogalewskiej *Getto białostockie. Doświadczenia Zagłady – świadectwa literatury i życia*.

W ramach projektu zorganizowano dwie międzynarodowe konferencje naukowe: „»Być świadkiem Zagłady«. W 70. rocznicę powstania w warszawskim getcie", Warszawa, 22–23 kwietnia, oraz „Struktury zbrodni. Nowe kierunki badań nad zbrodniami III Rzeszy", Katowice, 22–23 października. Jednocześnie rozpoczęły się prace nad przygotowaniem kolejnej międzynarodowej konferencji naukowej *Wokół pomocy dla Żydów w okupowanej Europie*, której współorganizatorami są Centrum Badań nad Zagładą i Żydowski Instytut Historyczny (planowany termin 13–15 listopada 2014 r.).

4.1.1.8. Struktury i działalność Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej

Koordynator CPB – prof. Jerzy Eisler (dyrektor Oddziału IPN w Warszawie)

W skład zespołu realizującego projekt wchodzą obecnie 62 osoby, z czego 14 osób to badacze zewnętrzni. Funkcję zastępcy koordynatora projektu pełni dr Konrad Rokicki (OBEP Warszawa).

W 2013 r. w ramach programu „Struktury i działalność Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej" zorganizowano cztery spotkania studyjne, mające na celu sprecyzowanie kierunku pracy poszczególnych członków zespołu i wymianę doświadczeń z kwerend archiwalnych. Członkowie CPB brali też udział w konferencjach naukowych, m.in. w konferencji „Elity komunistyczne w Polsce", zorganizowanej przez Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (19–20 września 2013 r.).

Aktywność poszczególnych członków zespołu, wyrażająca się w ich wystąpieniach publicznych i działalności wydawniczej, nie zawsze oddaje całkowity wkład ich pracy. W roku 2013 w ramach projektu powstały następujące publikacje Piotra Brzezińskiego *Zapomniani dygnitarze. Pierwsi sekretarze Komitetu Wojewódzkiego PPR/PZPR w Gdańsku w latach 1945–1990* oraz Sebastiana Drabika *Elita polityczna krakowskiej PZPR w latach 1956–1975*. Większość osób jest jeszcze na etapie daleko zaawansowanych kwerend, które będzie można spożytkować dopiero w 2014 r. i latach następnych. Do najbardziej zaawansowanych działań realizowanych w ramach CPB należy zaliczyć monografie i prace zbiorowe: Artura Bądkowskiego *Władze wobec nauki i szkolnictwa*

wyższego w Wielkopolsce 1948–1990, Andrzeja Boboli *KW PZPR w Warszawie 1975–1990*, Rafała Drabika, Rafała Jarosza i Michała Mroczka *I sekretarze KW PZPR na Lubelszczyźnie. Słownik biograficzny*, Jerzego Eislera *„Siedmiu wspaniałych". Poczet pierwszych sekretarzy KC PZPR*, Andrzeja Mońki *Mechanizm władzy. Funkcjonowanie aparatu partyjnego na przykładzie KW PZPR w Białymstoku*, Pawła Szulca *Propaganda władz w okresie stalinowskim na Pomorzu Zachodnim* (tytuł roboczy), Mirosława Szumiły *Roman Zambrowski (1909–1977). Studium z dziejów elity komunistycznej w Polsce*, Marcina Żukowskiego *Finanse PZPR (1948–1990)*; *Elity komunistyczne w Polsce*, red. M. Szumiło, M. Żukowski (koedycja z UMCS). Wymienione prace powinny ukazać się drukiem w latach 2014–2015.

4.1.1.9. Ziemie polskie pod okupacją 1939–1945

Koordynator CPB – dr Marek Gałęzowski (BEP centrala)

Działalność naukowa koncentrowała się na trzech zasadniczych zagadnieniach: okupacji niemieckiej ziem polskich, pierwszej i drugiej okupacji sowieckiej (z uwzględnieniem problematyki dotyczącej struktur okupacyjnego aparatu represji i życia codziennego obywateli polskich w tym czasie) oraz na Polskim Państwie Podziemnym i formach przeciwstawiania się totalitaryzmowi nazistowskiemu i sowieckiemu. Taki kierunek badań zostanie również zachowany w dalszej przyszłości.

W okresie sprawozdawczym ustalono zasady dotyczące stałych wydawnictw projektu oraz skład kolegium redakcyjnego głównego wydawnictwa – *Polska pod okupacją 1939–1945. Studia i materiały* oraz wydawnictwa wspierającego – *Z dziejów walk o niepodległość*. Kontynuowano badania nad poszczególnymi zagadnieniami z dziejów obu okupacji, zarówno w ujęciu całości ziem II Rzeczypospolitej, jak i dziejów regionalnych. Wynikiem tych badań było ukazanie się kilku publikacji, m.in. monografii: Tomasza Berezy (OBEP Rzeszów) *Wokół Piskorowic. Przyczynek do dziejów konfliktu polsko-ukraińskiego na Zasaniu w latach 1939–1945*, Marka Gałęzowskiego *Przeciw dwóm zaborcom. Konspiracja piłsudczykowska w kraju w latach 1939–1947*, Rafała Sierchuły (OBEP Poznań) *Lech Karol Neyman (1908–1948). Biografia polityczna*, obszernego tomu dokumentów *Inspektorat piotrkowski Armii Krajowej w dokumentach i komentarzach* w opracowaniu dr. Tomasza Toborka (OBEP Łódź), który należy ocenić bardzo wysoko, materiałów pokonferencyjnych *„Dziś za jednego Niemca śmierć poniesie 50 Polaków"* pod red. Janusza Wróbla, (OBEP Łódź), dotyczących zbrodni niemieckiej w Zgierzu, oraz wydawnictwa źródłowego *Relacje wojenne ziemian – perspektywa dwóch pokoleń*, oprac. Marcin Chorązki (OBEP Kraków).

W marcu 2013 r. ukazał się drugi tom wydawnictwa *Z dziejów walk o niepodległość.* W znacznej części wypełniły go studia biograficzne poświęcone uczestnikom walk o niepodległość Polski w pierwszej połowie XX w. Wśród bohaterów opracowania znajdują się legioniści i oficerowie Wojska Polskiego, a w czasie II wojny światowej wybitni oficerowie Armii Krajowej – płk Józef Szostak „Filip" i mjr Alfred Mieczysław Klausal „Mecenas", a także konspiratorzy pokolenia wychowanego w II Rzeczypospolitej, jak Stefan Górski „Brzeg", cichociemny, żołnierz AK, zamordowany po wojnie z wyroku władz komunistycznych. Opublikowano także rozprawę poświęconą kontrowersyjnej postaci Stefana Piękosia – legionisty i oficera WP, który w czasie wojny związał się z PAL, uznającą w tym okresie zwierzchność komunistycznego Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego. W tomie zamieszczono również 29 biogramów oficerów służby czynnej WP zamordowanych w Katyniu i Charkowie oraz oficerów rez. WP pochodzenia żydowskiego, którzy zginęli z rąk NKWD w Bykowni. Stanowią one przede wszystkim efekt prac Daniela Koresia, poświęconych dziejom 50. pp, oraz Marka Gałęzowskiego, badającego udział polskich Żydów w zmaganiach o Niepodległą. Ponadto przygotowano i oddano do recenzji trzeci tom wydawnictwa *Z dziejów walk o niepodległość*. Trwały również prace nad pierwszym tomem wydawnictwa *Polska pod okupacją 1939–1945*, do którego artykuły zostaną przekazane na początku 2014 r.

Spośród prac szczegółowych prowadzonych w roku 2013 w ramach wspomnianych głównych tematów projektu dr Sławomir Kalbarczyk (BEP centrala) zajmował się zagadnieniem życia codziennego i represyjną polityką sowiecką wobec obywateli polskich w czasie pierwszej okupacji sowieckiej, finalizował również prace nad biografią Kazimierza Bartla. Oporem społecznym na Kresach Północno-Wschodnich RP w czasie pierwszej okupacji sowieckiej, z uwzględnieniem tematyki działań sowieckich wobec obywateli polskich oraz życia codziennego na tym obszarze, zajmował się dr Jerzy J. Milewski (OBEP Białystok). Dr Sebastian Piątkowski (OBEP Lublin, Delegatura w Radomiu) badał zbrodnie niemieckie, przestępczość pospolitą w pierwszych latach okupacji oraz propagandę w Generalnym Gubernatorstwie wobec obywateli polskich. Efektem prac dotyczących ostatniego zagadnienia było opracowanie monografii *Okupacja i propaganda. Dystrykt radomski Generalnego Gubernatorstwa w publicystyce polskojęzycznej prasy niemieckiej (1939–1945)*, która znajduje się w druku. Badania nad zbrodniami niemieckimi na terenach wiejskich GG kontynuował dr Tomasz Domański (OBEP Kraków, Delegatura w Kielcach). Zagadnienie zbrodni niemieckich podejmowali również dr Tomasz Ceran (OBEP Gdańsk, Delegatura w Bydgoszczy), dr Izabella Mazanowska (OBEP Gdańsk, Delegatura w Bydgoszczy), dr Joanna Lubecka (OBEP Kraków), Tomasz Sudoł (BEP centrala) oraz dr Maria Wardzyńska (BEP centrala), której opracowanie dziennika Kazimierza Sakowicza na temat zbrodni w Ponarach po uzyskaniu bardzo dobrych recenzji znajduje się na etapie redakcji i ukaże się w 2014 r. Szerokie badania źródłoznawcze w niemieckich archiwach oraz dotyczące niemieckiego aparatu represji w GG prowadził dr Marcin Przegiętka (BEP centrala), a badania nad strukturami i działalnością niemieckiej policji bezpieczeństwa na ziemiach polskich wcielonych do III Rzeszy – Jan Daniluk, który opublikował książkę *SS w Gdańsku. Wybrane zagadnienia*. Ponadto problematykę związaną z niemiecką okupacją Górnego Śląska badali historycy z OBEP Katowice – dr Mirosław Sikora i dr Grzegorz Bębnik. Badania nad różnymi aspektami dziejów Polski Podziemnej kontynuowali Marek Hańderek (BEP centrala), Paweł Niziołek (OBEP Białystok) Aleksandra Pietrowicz (OBEP Poznań), dr Krzysztof Tochman (OBEP Rzeszów), Maciej Żuczkowski (BEP centrala), przekazując opracowane przez siebie materiały do trzeciego tomu wydawnictwa *Z dziejów walk o niepodległość*. Historycy z OBEP Wrocław dr Jerzy Kirszak i dr Daniel Koreś prowadzili liczne kwerendy związane z biografistyką uczestników walk o niepodległość Polski w pierwszej połowie XX w., ze szczególnym uwzględnieniem biografii oficerów WP. Wyniki swoich badań zaprezentowali przede wszystkim w wydawnictwie *Wojsko – polityka – społeczeństwo. Studia z historii społecznej od antyku do współczesności* (*Wrocławskie studia z historii wojskowości*, t. 2), red. J. Jędrysiak, D. Koreś, G. Strauchold, K. Widziński (Wrocław 2013), a także *Z dziejów walk o niepodległość* (w którego komitecie redakcyjnym zasiadają).

Z ważniejszych wydarzeń związanych z realizacją projektu na uznanie zasługuje stopień zaawansowania autonomicznego projektu badawczego pod kierunkiem dr. hab. Igora Hałagidy (OBEP Gdańsk) – *Straty osobowe duchowieństwa greckokatolickiego, prawosławnego i rzymskokatolickiego w czasie konfliktu polsko-ukraińskiego 1939–1947*. Zagadnień badanych w ramach projektu dotyczyła międzynarodowa konferencja naukowa zorganizowana przez dr Aleksandrę Namysło oraz Sebastiana Rosenbauma i Ewelinę Małachowską (OBEP Katowice) – „Struktury zbrodni. Nowe kierunki badań nad zbrodniami Trzeciej Rzeszy", która odbyła się w październiku 2013 r. w Katowicach.

4.1.1.10. Władze PRL wobec kryzysów społecznych i opozycji demokratycznej 1956–1976

Koordynator CPB – dr Paweł Sasanka (BEP centrala)

W marcu 2013 r. w wyniku dyskusji merytorycznych naukowców BEP IPN i konsultacji z Radą IPN doszło do wyłączenia części prac prowadzonych w ramach dotychczasowego CPB „Władze PRL wobec kryzysów społecznych i opozycji demokratycznej 1956–1989" i skupienia się w tym

programie na traktowanych priorytetowo badaniach nad okresem 1956–1976, ze szczególnym uwzględnieniem przebiegu i następstw polskiego Października. Badacze koncentrujący się dotychczas na problematyce opozycji demokratycznej, NSZZ „Solidarność" i oporu społecznego po 1976 r. (ponad połowa dotychczasowych uczestników) kontynuują pracę w ramach CPB „Opozycja w Polsce 1976–1989. Encyklopedia Solidarności". Tym samym relacja między dwoma pokrewnymi tematycznie CPB została uporządkowana.

Aktualnie w realizacji CPB „Władze PRL wobec kryzysów społecznych i opozycji demokratycznej 1956–1976" uczestniczy 21 osób, w tym trzech badaczy zewnętrznych. Działania zespołu badaczy koncentrują się na przygotowaniu wydawnictwa poświęconego przebiegowi kryzysu społeczno-politycznego w poszczególnych regionach w 1956 r. Na potrzeby uczestników projektu jego koordynator prowadzi szeroką centralną kwerendę w Archiwum Akt Nowych (trwa pierwszy etap kwerendy dotyczącej KC PZPR 1953–1964). Nie zakończono jeszcze kompletowania zespołu, który przygotuje zbiór studiów poświęconych różnym wątkom kryzysu 1956 r.

Poza pracami o charakterze zbiorowym duży nacisk położono na indywidualne monografie. Oprócz uczestników Centralnego Projektu Badawczego przygotowują je również badacze spoza IPN. Dr hab. Wanda Jarząbek pracuje nad syntezą *Październik 1956 r. w Polsce w polityce międzynarodowej* (tytuł roboczy), a Paweł Ceranka kończy pisanie monografii *Klub Krzywego Koła jako salon polityczny i kulturalny Warszawy 1955–1962*. Spośród badaczy zajmujących się rokiem 1956 pracę nad indywidualnymi monografiami rozpoczęli: dr Marcin Bukała – *Rok 1956 w województwie rzeszowskim* (tytuł roboczy), Krzysztof Filip – *Październik 1956 w województwie gdańskim* (tytuł roboczy), dr Eryk Krasucki nad książką poświęconą odwilżowemu tygodnikowi „Ziemia i Morze", dr Katarzyna Maniewska – *Opór społeczny i opozycja antykomunistyczna w województwie bydgoskim w latach 1956–1980* (tytuł roboczy), dr Marcin Markiewicz – *Białostocczyzna w latach przełomu* (tytuł roboczy), dr Paweł Sasanka – *Warszawy czasu przełomu dzień powszedni* (tytuł roboczy), dr Michał Wenklar – *Rok 1956 w Małopolsce na tle wydarzeń w kraju* (tytuł roboczy), dr Elżbieta Wojcieszyk – *Rok 1956 w Wielkopolsce. Polityka – gospodarka – kultura* (tytuł roboczy).

W ramach projektu trwają także prace nad innymi monografiami wpisującymi się w tematykę CPB. Dr Artur Kubaj (OBEP Szczecin) pracuje nad biografią mecenasa Władysława Siły-Nowickiego, Andrzej Czyżewski (OBEP Łódź) nad monografią *Łódzki Marzec '68. Studium z historii historiografii i pamięci zbiorowej* (tytuł roboczy).

4.1.1.11. Opozycja w Polsce 1976–1989. Encyklopedia Solidarności

Koordynator – dr Grzegorz Waligóra (OBEP Wrocław)

„Opozycja w Polsce 1976–1989. Encyklopedia Solidarności" to wspólny monumentalny projekt dokumentacyjny, realizowany przez Instytut Pamięci Narodowej, Stowarzyszenie Pokolenie i Oficynę Wydawniczą Volumen. Docelowo będzie się na nią składać sześć tomów zawierających ogółem ok. 5500 biogramów działaczy, 2500 haseł rzeczowych oraz szczegółowe kalendarium. W ramach ustaleń zawartego z partnerami zewnętrznymi porozumienia IPN zajmuje się pracami merytorycznymi i redakcyjnymi, natomiast Stowarzyszenie Pokolenie jest odpowiedzialne za zarządzanie stroną internetową oraz skład i druk kolejnych tomów.

W celu usprawnienia prac organizacyjnych związanych z realizacją CPB na początku 2013 r. powołano Komitet Zarządzający *Encyklopedii* w składzie: dr Łukasz Kamiński (prezes Instytutu Pamięci Narodowej), Przemysław Miśkiewicz (przewodniczący Stowarzyszenia Pokolenie), dr Andrzej Zawistowski (dyrektor Biura Edukacji Publicznej IPN), dr Władysław Bułhak (z-ca dyrektora BEP IPN) oraz dr Grzegorz Waligóra (redaktor naczelny *Encyklopedii Solidarności*). Redakcję naukową projektu tworzą: dr Grzegorz Waligóra (redaktor naczelny ES), Łukasz Sołtysik (z-ca redaktora naczelnego), Kamil Dworaczek (sekretarz redakcji), Marcin Zwolski i Leszek Próchniak. Pod

koniec maja 2013 r. w wyniku omówionych już wyżej przesunięć kompetencji w ramach poszczególnych CPB do prac w projekcie *Encyklopedia Solidarności* zostało włączonych 50 pracowników BEP, specjalizujących się w problematyce funkcjonowania opozycji w PRL w latach 1976–1989. Priorytetowym i nadrzędnym celem zespołu CPB pozostało jednak nadal przygotowanie papierowego wydania III tomu *Encyklopedii*, co powinno nastąpić w pierwszym kwartale 2015 r. Trzeci tom składać się będzie z 1200 biogramów i 500 haseł rzeczowych.

W 2013 r. redakcja naukowa odbyła siedem posiedzeń, na których opracowała szczegółowy program dalszych prac nad *Encyklopedią Solidarności*. Trzykrotnie zebrał się Komitet Zarządzający oraz pięciokrotnie zorganizowano spotkania z koordynatorami oddziałowymi. Od maja do końca grudnia 2013 r. przeprowadzono gruntowną weryfikację zebranego w latach 2007–2010 materiału oraz istniejących siatek biogramów i haseł. Rozpoczęto też prace nad przebudową strony internetowej *Encyklopedii Solidarności* (m.in. usunięto słabe merytorycznie hasła i biogramy, pozostałe zaś oznaczono jako „opublikowane w I lub II tomie" oraz „wersje robocze"). Od sierpnia 2013 r. rozpoczęto wprowadzać na stronę materiał ikonograficzny do ok. 1200 biogramów, w dużej części będący efektem współpracy z BUiAD. Do grudnia 2013 r. w oddziałach przygotowano ok. 800 biogramów przewidzianych do III tomu *Encyklopedii*.

Od stycznia do września zorganizowano promocję II tomu *Encyklopedii Solidarności* w 20 miastach (Białystok, Bolesławiec, Gdańsk, Gorzów Wlkp., Jelenia Góra, Katowice, Kielce, Kraków, Legnica, Lublin, Łódź, Olsztyn, Opole, Poznań, Radom, Rzeszów, Szczecin, Wałbrzych, Warszawa, Wrocław).

Poza pracami nad *Encyklopedią* uczestnicy projektu prowadzą samodzielne badania nad opozycją w PRL w latach 1976–1989. W ramach programu dr hab. Marek Wierzbicki (Delegatura w Radomiu) koordynuje projekt dotyczący Federacji Młodzieży Walczącej, w ramach którego ukazała się w minionym roku książka jego autorstwa *Młodzieżowa opozycja polityczna u schyłku PRL 1980–1990. Fakty, konteksty, interpretacje*, oraz została skierowana do recenzji praca zbiorowa pod red. M. Wierzbickiego *Federacja Młodzieży Walczącej 1984–1990*.

Ponadto nakładem IPN w Katowicach ukazała się obszerna monografia Dariusza Węgrzyna poświęcona regionowi NSZZ „Solidarność" Podbeskidzie w latach 1980–1983.

Niebawem powinna się również ukazać drukiem książka dr Moniki Litwińskiej (OBEP Kraków) poświęcona historii Ruchu „Wolność i Pokój" oraz nagrodzona w konkursie Europejskiego Centrum Solidarności na najlepszą pracę doktorską książka dr Marty Marcinkiewicz (OBEP Szczecin) *Ośrodki odosobnienia w województwie koszalińskim w latach 1981–1982*, a także praca zbiorowa pod red. Krzysztofa Brzechczyna (OBEP Poznań) *Realny socjalizm – „Solidarność" – kapitalizm. Wokół myśli politycznej Leszka Nowaka*.

Z publikacji źródłowych przygotowanych przez uczestników CPB w 2013 r. należy wymienić opracowany przez dr. Grzegorza Majchrzaka (BEP centrala) wraz z Janem M. Owsińskim drugi tom stenogramów z I Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność".

Pod koniec roku 2013 opublikowana została edycja źródeł *Narodziny „Solidarności". Krajowa Komisja Porozumiewawcza 17 IX – 10 XI 1980 r.* (oprac. Tomasz Kozłowski, BEP centrala) oraz: *Zapiski internowanego Ryszarda Buksa* (oprac. Artur Brożyniak, OBEP Rzeszów), *Niezależne Zrzeszenie Studentów w Krakowie 1980–1981* (oprac. Henryk Głębocki, OBEP Kraków), *Przeciw komunie. Relacje działaczy Regionu Świętokrzyskiego i opozycji 1980–1989* (oprac. Marzena Grosicka, Katarzyna Polit, Ryszard Śmietanka-Kruszelnicki, Delegatura w Kielcach). Ponadto w 2013 r. uczestnicy CPB *Encyklopedii Solidarności* kontynuowali prace nad kolejnymi 14 monografiami, 11 edycjami źródeł i 5 opracowaniami zbiorowymi, które w większości powinny się ukazać w 2014 lub 2015 r., wśród nich wymienić należy monografie: *Konfederacja Polski Niepodległej* (Grzegorz Wołk, BEP centrala); *Niezależne Zrzeszenie Studentów 1980–1981* (Kamil Dworaczek, OBEP Wrocław) czy *Region Środkowo-Wschodni NSZZ „Solidarność" 1980–1981* (dr Marcin Dąbrowski, OBEP Lublin).

W 2013 r. odbyły się również trzy konferencje naukowe: „NSZZ »Solidarność« 1980–1989 w zakładach pracy" (Wrocław); „Między solidaryzmem a niepodległością. Myśl polityczna i działalność »Solidarności Walczącej«" (Poznań); „W kierunku społeczeństwa alternatywnego. Myśl społeczno-polityczna i działalność Ruchu Społeczeństwa Alternatywnego 1983–1990" (Gdańsk).

4.1.1.12. Poszukiwanie nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego 1944–1956

Koordynator CPB – dr hab. Krzysztof Szwagrzyk (pełnomocnik prezesa IPN)

Projekt jest efektem podpisanego 10 listopada 2011 r. przez prezesa IPN-KŚZpNP, ministra sprawiedliwości i sekretarza Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa listu intencyjnego dotyczącego prowadzenia wspólnych działań na rzecz odnalezienia wciąż nieznanych dotąd miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego z lat 1944–1956.

Do najważniejszych prac wykonanych w ramach projektu zaliczyć należy przeprowadzenie drugiego etapu działań ekshumacyjno-poszukiwawczych w kwaterze „Ł" Cmentarza Wojskowego na Powązkach w Warszawie. W wyniku prac realizowanych od 13 maja do 7 czerwca 2013 r. na powierzchni kilkuset metrów kwadratowych odnaleziono szczątki 83 osób (82 mężczyzn i jednej kobiety), straconych w więzieniu mokotowskim w Warszawie w latach 1948–1956. Większość ofiar umieszczona została w dołach zbiorowych (od dwóch do pięciu osób), a ¾ odnalezionych szczątków nosiło ślady charakterystyczne dla katyńskiej metody uśmiercania. Poza więźniami okresu stalinowskiego wydobyto także 99 szczątków żołnierzy niemieckich pochowanych wzdłuż muru cmentarnego. Równolegle z pracami ekshumacyjnymi prowadzono badania w zakresie identyfikacji. Podczas dwóch konferencji prasowych – 20 lutego i 22 sierpnia – ogłoszono zidentyfikowane nazwiska ofiar komunistycznego terroru. Ujawniono tożsamości: Stanisława Abramowskiego, Władysława Borowca, Henryka Borowego-Borowskiego, Bolesława Budelewskiego, Hieronima Dekutowskiego, Stanisława Kasznicy, Zygfryda Kulińskiego, Józefa Łukaszewicza, Henryka Pawłowskiego, Tadeusza Pelaka, Zygmunta Szendzielarza, Wacława Walickiego, Ryszarda Widelskiego. Trzeci, ostatni i najtrudniejszy etap ekshumacji przeprowadzony zostanie na dawnym polu więziennym w 2014 r. W wyniku prac sondażowych ustalono, że szczątki ok. 90 osób znajdują się pod współczesnymi pomnikami. Dotarcie do nich możliwe jest dwoma sposobami – przez czasową rozbiórkę istniejących pomników i podjęcie szczątków ofiar komunizmu lub przez zastosowanie metody górniczej – wkopu bocznego z obszaru leżącego wzdłuż ogrodzenia cmentarza. Obie metody wymagają nakładu znacznych środków pieniężnych.

W 2013 r. prace poszukiwawcze koncentrowały się także na zlokalizowaniu miejsca ukrycia szczątków blisko 200 partyzantów oddziału NSZ Henryka Flamego „Bartka". Prace poszukiwawcze prowadzono na obszarze kilku hektarów w pobliżu wsi Barut, zabudowań dawnych leśniczówek „Kroner" i „Lug" k. Łambinowic, w lesie w pobliżu leśniczówki „Huberus" k. Barutu, na terenie dawnej posiadłości Scharfenberg (obecnie Grudzieniec) i na polu w pobliżu wsi Wierzbie. Pomimo wykorzystania do prowadzonych badań specjalistycznego sprzętu: georadaru, sondy Foerstera i wykrywaczy metali, nie natrafiono na zbiorową mogiłę partyzantów NSZ.

W 2013 r. zrealizowano także drugi etap prac archeologiczno-ekshumacyjnych przy areszcie śledczym w Białymstoku. Ich celem było odnalezienie zwłok więźniów straconych w więzieniu w Białymstoku. W efekcie poszukiwań na terenie przyległym do więzienia odnaleziono szczątki kilkunastu osób. Sposób uśmiercenia ofiar, ułożenie szczątków, rodzaj odkrytej w jamach grobowych amunicji i znalezione przy zamordowanych rzeczy osobiste wskazują, że ich śmierć nastąpiła prawdopodobnie w 1941 r., a sprawcami były władze hitlerowskie. Dalsze badania będą prowadzone w 2014 r.

Na terenie Białostocczyzny prowadzono też prace poszukiwawcze zwłok dziesięciu partyzantów grupy AK pod dowództwem Stanisława Wołoncieja „Konusa", zabitych przez NKWD wiosną 1945 r. w pobliżu Narewki.

W drugiej połowie roku wykonano badania georadarowe na terenie Cmentarza Garnizonowego przy ul. Giełguda w Gdańsku, w prawdopodobnym miejscu pochówku Danuty Siedzikówny „Inki" i Feliksa Selmanowicza „Zagończyka". Kontynuowanie prac archeologiczno-ekshumacyjnych planowane jest na rok 2014.

W dniach 20–24 sierpnia na terenie cmentarza przy ul. Wałbrzyskiej w Warszawie przeprowadzono wizję lokalną. Czynności zmierzają do przygotowania prac ekshumacyjnych, które potwierdzą lokalizację pochówków więziennych dokonywanych na tej nekropolii w latach 1946–1948.

Ostatnimi działaniami terenowymi przeprowadzonymi w 2013 r. były prace archeologiczne w lasach w pobliżu miejscowości Gądki pod Poznaniem, pow. Kórnik, których celem było odnalezienie miejsc pochówku osób straconych w okresie stalinizmu. Podstawą podjęcia kolejnych prac była nowa relacja, uzyskana od córki leśniczego, który określił położenie miejsca, gdzie grzebano więźniów. Mimo przekopania kilkuset metrów kwadratowych lasu uzyskano wynik negatywny.

Należy podkreślić, że warunkiem powodzenia projektu jest ścisła współpraca IPN, ROPWiM, Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie (prowadzącego Polską Bazę Genetyczną Ofiar Totalitaryzmów), Ministerstwa Sprawiedliwości (Instytutu Ekspertyz Sądowych w Krakowie) oraz samorządów (m.st. Warszawy i Wrocławia).

Działania zespołu były obiektem licznych komentarzy medialnych, zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Efektem prac stały się publikacje naukowe i udział członków zespołu w wielu wystąpieniach publicznych i konferencjach w kraju i za granicą.

4.1.2. Oddziałowe Projekty Badawcze

Oprócz przedstawionych wyżej projektów centralnych (CPB), zgodnie z wprowadzonymi w życie w 2013 r. zmodyfikowanymi zasadami organizacji pracy naukowej, w BEP i OBEP mogą być realizowane Oddziałowe Projekty Badawcze (w przypadku centrali BEP – Wydziałowe Projekty Badawcze). W wyjątkowych przypadkach są też nadal realizowane projekty indywidualne poza systemem CPB i OPB. Mają one jednak charakter „wygasający". OPB jest projektem, którego tematyka dotyczy jedynie wydzielonego terytorium lub ściśle zakreślonego problemu badawczego. Celem podobnych przedsięwzięć jest reagowanie na potrzeby lokalne, a w niektórych przypadkach także na potrzeby środowisk emigracyjnych i kombatanckich względnie rozmaitych instytucji państwowych, np. w sferze polityki międzynarodowej.

W Wydziale Badań Naukowych centrali BEP realizowane są zatem dwa podobne projekty. Pierwszy z nich to nowa edycja monumentalnego wydawnictwa *Armia Krajowa w dokumentach* wydanego pierwotnie nakładem Studium Polski Podziemnej w Londynie. Koordynatorem odpowiedniego projektu jest dr hab. Waldemar Grabowski. Pierwszy tom został już skierowany do prac wydawniczych. Kontynuowane są prace nad drugim tomem.

Drugi projekt realizowany w centrali BEP ma charakter współpracy zespołu historyków z IPN i Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie z Rosyjskim Państwowym Archiwum Historii Najnowszej (RGANI). Koordynatorem projektu jest dr Władysław Bułhak. W ramach prac aktualnie opracowywane są 4 tomy źródeł odnoszących się do stosunków polsko-sowieckich w latach 1953–1965, to jest od śmierci Józefa Stalina do początków rządów Leonida Breżniewa, a także towarzyszący im tom studiów rysujący szerszy kontekst owych stosunków. Wykonano już wstępne makiety planowanych tomów. Przygotowane jest też tłumaczenie wytypowanych dokumentów na język polski. Zgodnie z obowiązującym harmonogramem wydawnictwo powinno zostać zaprezentowane w 2015 r.

W OBEP Gdańsk realizowany jest OPB „Regionalne ośrodki władzy w województwie gdańskim". W projekcie oprócz jego koordynatora dr. Daniela Wicentego uczestniczą: dr hab. Grzegorz Berendt, Piotr Brzeziński i Marcin Węgliński. W ramach projektu dr hab. Grzegorz Berendt gromadzi materiały do zaplanowanego tekstu o funkcjonowaniu Miejskiej Rady Narodowej w Gdańsku

w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX w. Piotr Brzeziński zainicjował badania (kwerenda w archiwach lokalnych) nad najnowszymi dziejami Pruszcza Gdańskiego. Dr Daniel Wicenty prowadzi kwerendę archiwalną do opracowania pod roboczym tytułem *System gdańskiej nomenklatury*.

W OBEP Katowice realizowane są dwa OPB. Pierwszy z nich „Kwestie narodowościowe na Górnym Śląsku w latach 1914–1945" stanowi próbę przedstawienia wybranych aspektów narodowościowych przewartościowań na Górnym Śląsku w newralgicznym dla niego czasie. Jego koordynatorem jest dr Grzegorz Bębnik. Ponieważ w projekt ten zaangażowanych jest jedynie dwóch pracowników, nie może być na razie mowy o jednolitej monografii. Prowadzone prace są już w dużym stopniu zaawansowane, w obydwu przypadkach wykonane zostały kwerendy w archiwach krajowych oraz zagranicznych (głównie niemieckich), jak również kwerenda odpowiednich tytułów prasowych. Na bieżąco analizowana jest literatura przedmiotu. Zebrane informacje zostały w niewielkiej części wykorzystane w kilku publikacjach popularnonaukowych.

Drugi projekt, OPB, realizowany przez OBEP Katowice „Polityka, gospodarka i społeczeństwo w województwie śląskim/katowickim w latach 1945–1990", ma dużo bardziej rozbudowany charakter. Jego koordynatorem jest dr Adam Dziuba. Działania związane z projektem dotyczą szeregu aspektów funkcjonowania województwa śląskiego/katowickiego w PRL i stanowią zbiorowy wysiłek kilku pracowników, nieukierunkowany jednak na stworzenie jednolitej syntezy. Większość uczestników rozpoczyna dopiero prace badawcze, realizując wstępny etap prac – planuje koncepcje i układ monografii, rozpoczyna kwerendę w literaturze przedmiotu i materiałach archiwalnych. Wyjątkiem jest dr Dariusz Węgrzyn, który kontynuuje rozpoczęte wcześniej prace badawcze nad zagadnieniem deportacji Górnoślązaków do ZSRR. Stąd większy poziom zaawansowania, wyrażający się w zorganizowaniu workshopu *Internowania – deportacje – produktywizacja. Mieszkańcy Górnego Śląska w systemie obozowym GUPWI NKWD 1945–1956* wraz z Sebastianem Rosenbaumem (Katowice, 11–12 marca 2013 r.) oraz wydaniu tomu *Wywózka. Deportacja mieszkańców Górnego Śląska do obozów pracy przymusowej w Związku Sowieckim w 1945 r. Faktografia – konteksty – pamięć* (wspólnie z Sebastianem Rosenbaumem).

W OBEP Kraków i podległej mu Delegaturze w Kielcach realizowany jest OPB „Władza i społeczeństwo w Małopolsce i na Ziemi Świętokrzyskiej 1945–1989/1990", który koordynuje dr hab. Filip Musiał. Celem projektu jest przeprowadzenie regionalnych badań nad problematyką aparatu władzy i społeczeństwa (zwłaszcza działalności opozycyjnej), których efektem byłyby lokalne studia przypadków lub małe monografie. W ramach projektu podjęte zostaną badania nad problemami pozostającymi w związku z kierunkami badań przyjętymi w projektach ogólnopolskich, jednak – z różnych względów – niemieszczącymi się w tych projektach. Publikacje wydawane w ramach projektu w założeniu będą więc stanowiły – w ujęciu regionalnym – uzupełnienie badań realizowanych w ramach ogólnopolskich projektów OBEP IPN. Projekt jest realizowany w dwóch ścieżkach podstawowych: „Władza i społeczeństwo w Małopolsce", „Władza i społeczeństwo na Ziemi Świętokrzyskiej" oraz w ścieżce uzupełniającej „Lokalny aparat władzy wobec Kościoła katolickiego", w jej ramach zakończone zostaną działania rozpoczęte w poprzednich latach w ramach regionalnych przedsięwzięć OBEP. Proponowana tematyka będzie w miarę możliwości rozszerzana o kolejne zagadnienia, zakłada się przede wszystkim próbę włączenia do prac badaczy z innych pionów IPN (przede wszystkim OBUiAD i OBL) oraz badaczy zewnętrznych. Projekt zakłada również realizację przedsięwzięć wynikających z bieżącej pracy OBEP i będących konsekwencją poleceń dyrektora Oddziału IPN w Krakowie, szczególnie tych, które odpowiadają oczekiwaniom środowisk lokalnych. W dalszej perspektywie przewiduje się powolne wygaszanie badań nad pierwszą dekadą Polski Ludowej i zintensyfikowanie badań nad latami 1957–1976, najsłabiej opisanymi w literaturze regionalnej.

W OBEP w Lublinie realizowany jest OPB „Dzieje Lubelszczyzny 1944–1956". Jego koordynatorem jest dr Tomasz Osiński. Projekt przewiduje opisanie życia politycznego, społecznego, gospodarczego i kulturalnego wspomnianego regionu w latach tuż powojennych i w epoce

stalinizmu. W pierwszym półroczu 2013 r. nastąpiło przygotowanie planu pracy oraz zagadnień, które zostaną opracowane w ramach projektu oraz listy uczestników projektu.

W OBEP w Poznaniu realizowany jest OPB „Ziemiaństwo polskie w XX wieku". Jego koordynatorem jest dr Agnieszka Łuczak. Projekt zaplanowany jest jako wspólne przedsięwzięcie interdyscyplinarnego zespołu naukowców i ma za zadanie uzupełnienie stanu wiedzy na temat ziemiaństwa, a szczególnie jego sytuacji po 1939 r., wobec przemian społecznych i politycznych, do jakich doszło wskutek wybuchu II wojny światowej, okupacji niemieckiej i sowieckiej ziem polskich, a następnie wprowadzenia w Polsce systemu komunistycznego. Projekt dotyczyć będzie przede wszystkim lat 1918–1990, w uzasadnionych merytorycznie przypadkach może jednak wykraczać poza zaproponowane ramy czasowe.

W OBEP Rzeszów kontynuowane są dwa niewielkie (każdy realizowany przez dwie osoby) OPB, a mianowicie „Osobowy wykaz ofiar konfliktu polsko-ukraińskiego w latach 1939–1948" i „Represje wobec Kościołów katolickich metropolii lwowskich w latach 1939–1950".

W OBEP Warszawa realizowane są trzy OPB. Pierwszy z nich „Warszawa nie?pokonana" poświęcony jest najnowszej historii Warszawy w latach 1939–1989 i ma charakter długodystansowy. Koordynatorem projektu jest dr Tomasz Łabuszewski. Dotychczas jego wynikiem jest siedem publikacji książkowych. Prace nad kolejnymi tematami są bardzo zaawansowane. W perspektywie lat 2014–2016 planuje się kolejnych 12 publikacji książkowych. W 2013 r. w ramach programu przygotowane zostały trzy pozycje: P. Pleskot, *Dyplomata, czyli szpieg? Działalność służb kontrwywiadowczych PRL wobec zachodnich placówek dyplomatycznych w Warszawie (1956–1989)*, t. 1–2 (monografia i wybór opracowanych dokumentów); B. Noszczak, *Warszawa niezłomna 1980–1989. Antysystemowe formy opozycji i oporu społecznego w stolicy (1980–1989)*, (tom pokonferencyjny); *Niebezpieczna wolność. Uczeń Polski. Fakty, wspomnienia, dokumenty*, red. B. Noszczak. Prace nad kolejnym tomem dobiegają końca (B. Noszczak, *Antykomunistyczna konspiracja młodzieżowa w Warszawie 1945–1989*).

Dwa kolejne warszawskie OPB są merytorycznie powiązane i dają cenny efekt synergii: „Mazowsze i Podlasie w ogniu 1944–1956" oraz „Dopalanie Kresów". Koordynatorem obydwu jest dr Kazimierz Krajewski. Pierwszy OPB poświęcony jest badaniom pierwszej dekady rządów komunistycznych na terenie województwa mazowieckiego. Założeniem programu był udział w poszczególnych przedsięwzięciach, oprócz pracowników OBEP IPN w Warszawie, historyków z lokalnych ośrodków badawczych na Mazowszu. Docelowym rezultatem cyklu „powiatowego" prowadzonego w ramach omawianego OPB jest przygotowanie obszernej syntezy monografii *Podziemie niepodległościowe na Mazowszu [na terenie b. Obszaru Warszawskiego AK] w latach 1944–1956* współautorstwa dr. Kazimierza Krajewskiego i dr. Tomasza Łabuszewskiego. Drugi z pokrewnych OPB poświęcony jest badaniom nad najnowszą historią ziem utraconych (województw wschodnich II Rzeczypospolitej) i jest wynikiem z jednej strony indywidualnych zainteresowań badawczych pracowników OBEP IPN w Warszawie dotyczących najnowszej historii Kresów, z drugiej zaś powierzenia przez prezesa IPN Oddziałowi Warszawskiemu działań naukowo-badawczych i edukacyjnych na terenie dzisiejszej Białorusi. W latach 2012–2013 została przygotowana do druku publikacja w ramach omawianego OPB – *Szlakiem Narbutta 1943–1945*. W ramach projektu prowadzono też uzupełniające kwerendy do publikacji o Inspektoracie Grodzieńskim AK-AKO-WiN (dr Tomasz Łabuszewski).

4.1.3. Konferencje naukowe i popularnonaukowe

Powszechnie przyjętą formą współpracy i wymiany poglądów przez naukowców są konferencje i sesje naukowe oraz warsztaty przeznaczone dla węższych kręgów specjalistów. W roku sprawozdawczym Biuro Edukacji Publicznej było organizatorem całego szeregu podobnych przedsięwzięć, samodzielnie i wspólnie z partnerami zewnętrznymi, reprezentującymi uniwersytety i różne placówki naukowo-badawcze z kraju i z zagranicy. Dużym oddźwiękiem w środowiskach histo-

ryków i metodologów historii cieszyła się konferencja „Historiografia dziejów najnowszych po 1989 r. Problemy, wyzwania, dylematy", zorganizowana w Lublinie 20–22 listopada 2013 r. przez tamtejsze OBEP i Instytut Historii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. Podobnie z dużym zainteresowaniem spotkała się również konferencja „W imię przyszłości partii. Procesy o łamanie tzw. praworządności socjalistycznej 1956–1957", zorganizowana 21–22 listopada 2013 r. przez OBEP Warszawa.

Wśród konferencji zorganizowanych przez BUiAD na uwagę zasługuje „Fonoteka w Cyfrowym Archiwum", zorganizowana 28 października 2013 r. pod honorowym patronatem Polskiego Komitetu do spraw UNESCO. Podczas konferencji przedstawiciele instytucji gromadzących zbiory dźwiękowe i IPN omówili problematykę opracowania, przechowywania i udostępniania archiwaliów dźwiękowych oraz udostępniania materiałów Archiwum Historii Mówionej. 29 listopada 2013 r. BUiAD wspólnie z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu i Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie zorganizowało sympozjum archiwalne poświęcone „Zasadzie strukturalnej jako podstawie opisu archiwaliów w zintegrowanych systemach informacji archiwalnej".

Nieco inny wymiar i znaczenie miały organizowane przez BEP i OBEP konferencje popularnonaukowe. Z zasady skierowane są one do pasjonatów historii, którzy dzięki temu mają okazję skonfrontować swoją wizję przeszłości z wiedzą najwybitniejszych specjalistów od danej epoki czy problematyki. W roku sprawozdawczym podobne konferencje dotyczyły przede wszystkim tematów rocznicowych, takich jak np. rocznica śmierci gen. Władysława Sikorskiego w katastrofie gibraltarskiej.

W 2013 r. centrala IPN oraz oddziały przygotowały 75 konferencji oraz sesji naukowych i popularnonaukowych. Pełny wykaz zawiera załącznik nr 4.

4.1.4. Ekspertyzy

Po likwidacji w 2010 r. odrębnej Sekcji Ekspertyz obowiązek przygotowywania ekspertyz na potrzeby centralnych urzędów administracji państwowej, sądów, prokuratorów IPN, osób prywatnych oraz innych podmiotów spoczywa na historykach pracujących w Wydziale Badań Naukowych w centrali BEP oraz w Referatach Badań Naukowych w Oddziałowych Biurach Edukacji Publicznej. Przykładowo dr Maria Wardzyńska (Wydział Badań Naukowych centrali BEP) sporządziła 35 ekspertyz dotyczących różnych aspektów okupacji niemieckiej w Polsce. Najważniejsze z nich dotyczyły: egzekucji dokonanej 16 stycznia 1945 r. na dziedzińcu ratusza w Ciechanowie; akcji niemczenia polskich mieszkańców ziem włączonych do III Rzeszy; warunków, w jakich znajdowały się polskie dzieci na ziemiach włączonych do Rzeszy; obozu dla internowanych oraz obozu dla wysiedlonych, które zostały założone w Tczewie na terenie fabryki „Arkona"; charakteru obozów w Działdowie i Cerekwicy, obozów „Dulag 121" i „KL Warschau" w Warszawie, podobozu KL Mauthausen w Linzu, wreszcie rozporządzeń dotyczących komunikacji pocztowej i telegraficznej, wprowadzonych na terenach wcielonych do Rzeszy.

4.1.5. Dotacje dla podmiotów zewnętrznych; nadzór merytoryczny nad projektami naukowymi realizowanymi przez podmioty zewnętrzne (także w formie współpracy)

W 2013 r. wspierano następujące projekty naukowe i dokumentacyjne:

– „Zagłada Żydów na ziemiach polskich". W roku sprawozdawczym w ramach tego projektu realizacja programu „Index Polaków represjonowanych i zamordowanych za pomoc Żydom w okresie II wojny światowej" spoczywała częściowo na podmiocie zewnętrznym. W wyniku ogłoszonego konkursu częściową realizację projektu przejęła Fundacja Instytut Studiów Strategicznych w Krakowie. W zakresie jej zadań określonych na lata 2013–2015 znalazło się m.in.: przeprowadzanie

kwerend zagranicznych i krajowych, weryfikacja merytoryczna pozyskanych danych oraz modernizacja techniczna istniejącej bazy danych. Efektem finalnym będzie przekazanie IPN zebranych danych w formie bazy danych kompatybilnej z istniejącą bazą wykorzystywaną w projekcie. Do końca 2013 r. przeprowadzono kwerendy w czterech ośrodkach zagranicznych. Dzięki współpracy z Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych przeprowadzono kwerendę w Centralnym Archiwum Obwodu Lwowskiego oraz w Archiwum Dolnej Saksonii w Hanowerze. Prowadzona we Lwowie kwerenda objęła osiem zespołów archiwalnych. W wyniku analizy około stu teczek osobowych więźniów osadzonych w niemieckim więzieniu kryminalno-śledczym we Lwowie ustalono tożsamość pięciu osób represjonowanych za pomoc Żydom. Kwerenda realizowana w Archiwum Dolnej Saksonii w Hanowerze (10 zespołów) przyniosła wynik negatywny, niemniej wskazano na konieczność jej kontynuowania w pozostałych oddziałach wspomnianego archiwum, zlokalizowanych na terenie Dolnej Saksonii. Uzupełniający i weryfikacyjny charakter miała kwerenda prowadzona w Bundesarchiv Berlin. Jej celem było wytypowanie inwentarzy zespołów archiwum, które podczas kwerend prowadzonych w latach poprzednich zostały pominięte lub przebadane częściowo lub pobieżnie. W wyniku szczegółowej kwerendy inwentarzy 18 zespołów wytypowano co najmniej 140 jednostek do dalszej analizy. Celem kwerendy prowadzonej w Amerykańskim Muzeum Pamięci Holokaustu w Waszyngtonie było zakończenie badań nad zawartością materiałów skopiowanych przez USHMM w archiwach byłych republik radzieckich (białoruskich, estońskich, litewskich, rosyjskich i ukraińskich), a dotyczących Kresów Wschodnich II RP i ludności polskiej zamieszkującej te tereny przed II wojną światową (6 zespołów). W wyniku ww. prac nie odnaleziono przypadków represji Polaków. Kwerenda krajowa objęła Archiwum Żydowskiego Instytutu Historycznego. Ponowiono analizę materiałów znajdujących się w zespołach: „Relacje" (tj. 880 relacji z województw: białostockiego, lwowskiego, nowogródzkiego, stanisławowskiego, warszawskiego i wołyńskiego) oraz Dział Odznaczeń Yad Vashem (80 teczek); rozpoczęto kwerendę w zespole Pamiętniki (7 tomów). W sumie ustalono 67 przypadków represji. Ponadto wykonano kwerendę w miesięczniku „Słowo Żydowskie" z lat 2009–2013 (22 przypadki represji) i w sześciu Księgach Pamięci (10 przypadków represji). Fundacja Instytut Studiów Strategicznych zgodnie z wytyczonymi zadaniami prowadziła równolegle prace nad modyfikacją i modernizacją komputerowej bazy danych, a także skontrum, porządkowaniem i archiwizowaniem kopii materiałów pozyskanych dla programu od 2006 r. W wyniku przeprowadzonych przez Fundację w ostatnim kwartale roku kwerend odnaleziono 110 przypadków represji Polaków za pomoc Żydom. Część z nich to fakty znajdujące się już w bazie projektu, część to fakty nowe, wymagające wnikliwej weryfikacji. Kwerenda prowadzona w 2013 r. wymaga kontynuacji w roku następnym.

– „Pozyskiwanie, weryfikacja i scalanie informacji celem uzupełnienia istniejącej komputerowej imiennej bazy danych obejmującej obywateli państwa polskiego poddanych represjom pod okupacją niemiecką w latach 1939–1945" – stanowi kontynuację projektu dokumentacyjnego „Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką 1939–1945", realizowanego w latach 2006–2012. Na mocy umowy podpisanej 19 sierpnia 2013 r. realizacja projektu powierzona została Fundacji Polsko-Niemieckie Pojednanie. Fundacja zobowiązała się do sporządzenia w latach 2013–2015 co najmniej 500 tys. nowych rekordów dotyczących ofiar niemieckich represji w czasie II wojny światowej w oparciu o źródła znajdujące się w polskich i zagranicznych bazach i zbiorach archiwalnych.

W 2013 r. baza projektu (tzw. wejściowy zbiór danych), zawierająca dziś informacje o 3 778 219 ofiarach i osobach represjonowanych w różnych formach przez III Rzeszę Niemiecką, została wzbogacona o dane 168 315 osób oraz informacje o 160 907 anonimowych ofiarach represji. Aktualnie w bazie znajdują się informacje o 4 107 441 ofiarach represji pod okupacją niemiecką.

W trakcie prac pozyskano i wprowadzono do bazy m.in. dane odnoszące się do osób przebywających po wojnie w obozach tzw. dipisów, pochodzących z Archiwum Międzynarodowego Biura Poszukiwań w Bad Arolsen, anonimowych i znanych z nazwiska ofiar wykazanych w „Rejestrze miejsc i faktów zbrodni popełnionych przez okupanta hitlerowskiego na ziemiach polskich w latach

1939–1945", wykazów więźniów zestawionych w ramach prac Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu IPN i jej prawnych poprzedniczek, osób zmarłych w obozie w Konstantynowie, osób wymienionych w dokumentach Rady Żydowskiej w Zamościu, figurujących w aktach Urzędu Śledczego w Poznaniu, więzienia w Częstochowie, wreszcie w aktach Komendanta Policji Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa dla Dystryktu Radom.

Ponadto w ramach realizacji wspomnianej umowy Fundacja zajmowała się pracami analityczno-informatycznymi związanymi z utrzymaniem i scalaniem danych w ramach bazy ofiar represji, udostępnianiem informacji o indywidualnych represjach za pośrednictwem Internetu (baza www.straty.pl), weryfikacją i aktualizacją zgromadzonych danych, co w okresie sprawozdawczym odnosiło się do więźniów obozów koncentracyjnych w Ravensbrück, Mittelbau-Dora i Sachsenhausen.

4.1.6. Informacja o uzyskanych stopniach naukowych

Pracownicy BEP IPN prowadzący badania naukowe stale podnoszą swoje kwalifikacje, czego dowodem jest uzyskiwanie przez kolejne osoby stopni i tytułów naukowych. W 2013 r. tytuł naukowy profesora otrzymał Jan Żaryn. W 2013 r. stopień doktora habilitowanego uzyskali: dr Waldemar Grabowski (BEP centrala), dr Adam Dziurok (OBEP Katowice), dr Henryk Głębocki (OBEP Kraków), dr Konrad Białecki (OBEP Poznań). Stopnie doktorskie otrzymali: Grzegorz Majchrzak (BEP centrala), Kamila Churska-Wołoszczak i Karol Nawrocki (OBEP Gdańsk), Bogusław Tracz (OBEP Katowice), Monika Litwińska i Dawid Golik (OBEP Kraków), Marcin Dąbrowski i Mariusz Zajączkowski (OBEP Lublin), Karolina Bittner (OBEP Poznań), Katarzyna Zawadka, Marcin Bukała i Krzysztof Tochman (OBEP Rzeszów), Magdalena Semczyszyn i Marta Marcinkiewicz (OBEP Szczecin).

W 2013 r. stopnie doktorskie uzyskali następujący pracownicy pionu archiwalnego: Krzysztof Langowski (BUiAD centrala), Daniel Gucewicz (OBUiAD w Gdańsku), Marta Marszałek (OBUiAD w Katowicach), Krzysztof Busse (Delegatura w Radomiu), Zbigniew Stanuch (OBUiAD w Szczecinie), Tomasz Skonieczny (OBUiAD we Wrocławiu).

Stopnie doktorskie uzyskali także pracownicy pionu lustracyjnego i śledczego: Edyta Adamczyk-Pluta (OBL Rzeszów), Rafał Drabik (OBL Lublin) i Dariusz Gabrel (GKŚZpNP).

4.1.7. Letnia i Zimowa Szkoła Historii Najnowszej

W lutym 2013 r. w Palczewie odbyła się po raz drugi Zimowa Szkoła Historii Najnowszej, natomiast we wrześniu 2013 r. w miejscowości Wola Chojnata po raz siódmy zorganizowano Letnią Szkołę Historii Najnowszej. W związku z bardzo dużym zainteresowaniem i dużą liczbą zgłoszeń od 2012 r. impreza organizowana jest dwukrotnie w ciągu roku jako edycja zimowa i letnia. W każdej edycji wzięło udział 20 osób.

Propozycja została przygotowana z myślą o doktorantach i studentach starszych lat, podejmujących w swoich badaniach problematykę związaną z najnowszymi dziejami Polski. W programie szkoły znalazły się wykłady i warsztaty prowadzone przez znanych historyków: prof. Antoniego Dudka, prof. Jerzego Eislera, prof. Grzegorza Motykę, prof. Andrzeja Paczkowskiego, dr. Andrieja Portnova, prof. Rafała Stobieckiego, prof. Dariusza Stolę, dr. Janosa Tischlera, prof. Rafała Wnuka i dr hab. Bożenę Szaynok), dyskusje, zajęcia seminaryjne prowadzone przez dr. Łukasza Kamińskiego i dr. Władysława Bułhaka oraz warsztaty (m.in. związane z wykorzystaniem w pracy badawczej akt aparatu bezpieczeństwa oraz źródeł historii mówionej, jak również szkolące umiejętność wystąpień publicznych i pisania tekstu popularnonaukowego). Każdy z uczestników był zobowiązany do przygotowania i zaprezentowania dwudziestominutowego referatu na temat własnych planów badawczych lub aktualnie realizowanych prac. Referaty uczestników Szkoły są publikowane przez Biuro Edukacji Publicznej w oddzielnej serii wydawniczej. Idea Szkoły będzie kontynuowana w 2014 r.

4.2. Edukacja

Za działalność popularyzatorską i edukacyjną w IPN odpowiedzialny jest przede wszystkim Wydział Edukacji Historycznej Biura Edukacji Publicznej IPN, referaty edukacyjne w Oddziałowych Biurach Edukacji Publicznej IPN, a także historycy edukatorzy zatrudnieni w delegaturach oddziałów IPN. Aktywność ta ma na celu przede wszystkim wspieranie kształcenia historycznego Polaków oraz upowszechnianie w różnych formach wiedzy o najnowszej historii Polski. W ofercie edukacyjnej BEP IPN znajdują się m.in.: lekcje, lekcje muzealne, wykłady, konwersatoria, warsztaty, wystawy, prezentacje, oferty doskonalenia zawodowego dla nauczycieli, rajdy, konkursy, przeglądy filmowe itp. W ramach tej aktywności w każdym miesiącu realizowanych jest przynajmniej kilkadziesiąt (często ok. 100) inicjatyw skierowanych do szerokiego kręgu odbiorców, w szczególności zaś do środowisk szkolnych i akademickich. Część działań o charakterze edukacyjnym ma charakter stały i jest regularnie powtarzana w ramach kalendarza wynikającego z cyklu szkolnego oraz cyklu kalendarza rocznic historycznych.

4.2.1. Edukacja historyczna

Biuro Edukacji Publicznej IPN, prowadząc szeroko rozumianą edukację historyczną, stara się objąć nią jak największą liczbę odbiorców. Jego edukatorzy współpracują ze szkołami wszystkich typów, z uwzględnieniem szkół dla młodzieży ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi, nauczycielami, wychowawcami oraz placówkami doskonalenia zawodowego pedagogów. Organizowane i prowadzone są lekcje, wykłady, warsztaty, konwersatoria, seminaria i zajęcia terenowe. Rosnącą popularność zdobywają takie formy, jak debaty oksfordzkie, biegi uliczne czy inscenizacje i rekonstrukcje historyczne. Prezentowane są wystawy historyczne, którym towarzyszą dostosowane do wystaw zajęcia – lekcje, konwersatoria, warsztaty i wykłady. Pracownicy wydziału edukacyjnego przygotowują ogólnopolskie i regionalne konkursy historyczne i projekty edukacyjne dla uczniów, nauczycieli, studentów, a także dla innych odbiorców. Podobnie jak w latach ubiegłych edukatorzy IPN organizują i prowadzą różnorodne formy doskonalenia zawodowego dla nauczycieli historii, wiedzy o społeczeństwie, wiedzy o kulturze, języka polskiego i innych przedmiotów. Zajęcia merytoryczne prowadzone są także na zaproszenie innych instytucji edukacyjnych, organizacji pozarządowych i władz samorządowych. Kontynuowana jest ścisła współpraca z polskimi ośrodkami edukacyjnymi oraz kulturalnymi poza granicami kraju. Coraz częściej udaje się dzięki tej współpracy przekazywać wiedzę o historii najnowszej Polski nie tylko środowiskom polonijnym, ale także cudzoziemcom. BEP IPN współpracuje również aktywnie z innymi instytucjami zainteresowanymi popularyzacją historii najnowszej, takimi jak radio, telewizja, prasa, samorządy lokalne, muzea, fundacje, organizacje harcerskie czy stowarzyszenia kombatanckie, starając się odpowiadać na ich potrzeby.

Zajęcia prowadzone były także dla osadzonych w zakładach karnych. Duże osiągnięcia w powyższych dziedzinach mają zwłaszcza oddziały terenowe IPN, np. OBEP Katowice. W 2013 r. w ramach trzeciej edycji projektu edukacyjnego „Dziedzictwo pokoleń" dla funkcjonariuszy Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Katowicach zorganizowana została konferencja edukacyjna „Gen. Władysław Sikorski – wojskowy i polityk". Od września 2013 r. we wszystkich szesnastu jednostkach (7 zakładów karnych i 9 aresztów śledczych) zaprezentowano wystawę poświęconą gen. Sikorskiemu, którą przygotował krakowski Oddział IPN i która cieszyła się dużym zainteresowaniem wśród osadzonych. Koordynatorzy projektu z ramienia Służby Więziennej wygłaszali prelekcje, oprowadzali osadzonych po wystawie, udostępniali katalogi wystawy. Przedsięwzięcie OBEP Katowice i OISW w Katowicach wpisywało się w obchody 70. rocznicy śmierci gen. Sikorskiego.

Wśród instytucji, z którymi BEP IPN współpracuje na niwie edukacyjnej, szczególne miejsce zajmują placówki muzealne w Polsce i poza jej granicami. Pracownicy BEP IPN współpracowa-

li z kilkudziesięcioma muzeami w Polsce (m.in. z Muzeum Powstania Warszawskiego, Muzeum II Wojny Światowej, Muzeum Wojska Polskiego, Muzeum Historii Żydów Polskich w Warszawie, Archiwum i Muzeum Archidiecezjalnym w Białymstoku, Muzeum AK w Krakowie, Miejscem Pamięci Fundacji „Krzyżowa" dla Porozumienia Europejskiego) i za granicą (m.in. z Yad Vashem i United States Holocaust Memorial Museum, Muzeum Polskim w Ameryce z siedzibą w Chicago).

Ponadto BEP IPN nawiązał i podtrzymywał współpracę z instytucjami podejmującymi stałe lub doraźne działania edukacyjne w zakresie historii najnowszej, m.in.: z Polskim Towarzystwem Historycznym, Stowarzyszeniem Memoriał, European Association of History Educators „Euroclio", Radą Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, Ośrodkiem KARTA, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Domem Spotkań z Historią, NSZZ „Solidarność", organizacjami harcerskimi, Światowym Związkiem Żołnierzy Armii Krajowej, Polskim Związkiem Byłych Więźniów Politycznych, Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych, Związkiem Żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych, Zrzeszeniem „Wolność i Niezawisłość", Związkiem Sybiraków, Związkiem Więźniów Politycznych Okresu Stalinowskiego, Stowarzyszeniem Wolnego Słowa, Stowarzyszeniem Rodzina Katyńska, Europejskim Centrum Solidarności. Oddziały IPN współpracują także z instytucjami i stowarzyszeniami regionalnymi, m.in.: z Ośrodkiem Brama Grodzka-Teatr NN, domami kultury i bibliotekami publicznymi. Współpraca dotoczyła przede wszystkim wspólnych przedsięwzięć (wydawnictwa edukacyjne, projekty, konkursy, wystawy) oraz udziału przedstawicieli IPN jako prelegentów w konferencjach organizowanych przez te ośrodki. Pracownicy IPN goszczą także z wykładami i prelekcjami w instytucjach państwowych, takich jak Centrum Przygotowań do Misji Zagranicznych Ministerstwa Obrony Narodowej w Kielcach, ośrodkach szkolenia Służby Więziennej i jednostkach wojskowych.

Od 2012 r. BEP IPN do celów edukacyjnych zaczął wykorzystywać media społecznościowe. Fanpage Strefa Edukacyjna IPN na portalu społecznościowym Facebook służy upowszechnianiu informacji zarówno o historii najnowszej, jak i konkretnych akcjach podejmowanych przez IPN. Ten sposób komunikacji wykorzystywany jest także okolicznościowo, np. przy organizacji Śląskiego Turnieju Debat Oksfordzkich.

4.2.1.1. Uroczystości rocznicowe

Organizowane przez BEP działania publiczne często związane są z rocznicami najważniejszych wydarzeń w najnowszej historii Polski. Szczególne miejsce w działaniach rocznicowych IPN zajęła 70. rocznica zbrodni ukraińskich nacjonalistów na Polakach na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej. Instytut Pamięci Narodowej podjął szereg działań służących upowszechnieniu wiedzy o masowych mordach oraz upamiętnieniu ofiar. W kampanii IPN za szczególnie ważne uznano podkreślenie sprawczej roli Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów frakcji Stepana Bandery (OUN-B) oraz związanej z nią Ukraińskiej Powstańczej Armii (UPA). Działania IPN skierowane były nie tylko do Polaków, ale także do Ukraińców.

W ramach obchodów wśród wielu inicjatyw o zasięgu ogólnopolskim i regionalnym Biuro Edukacji Publicznej zorganizowało w dniach 27 i 28 czerwca 2013 r. międzynarodową konferencję naukową „Zbrodnia wołyńska – historia, pamięć, edukacja. W przededniu 70. rocznicy" z udziałem polskich i ukraińskich historyków. Patronat honorowy nad konferencją objął Prezydent RP Bronisław Komorowski. W Warszawie zaprezentowane zostały dwie wystawy: „Polacy–Ukraińcy 1943–1945. »Antypolska akcja« OUN i UPA Bandery. Rzeź wołyńsko-galicyjska w dokumentach ukraińskich" (Oddział IPN w Lublinie) oraz „Wołyń 1943. Wołają z grobów, których nie ma" (Oddział IPN w Szczecinie we współpracy ze Stowarzyszeniem Wspólnota Polska oraz Towarzystwem Miłośników Wołynia i Polesia). Ponadto prezes IPN objął patronatem Koncert Pamięci, zorganizowany na placu Zamkowym w Warszawie przez Społeczny Komitet Organizacyjny Obchodów Rocznicy 11 Lipca.

W 2013 r. do istniejących już portali o charakterze edukacyjnym dołączył nowy – uruchomiony w trzech wersjach językowych – www.zbrodniawolynska.pl, zawierający informacje, kalendarium,

relacje świadków, dane o śledztwach prowadzonych przez prokuratorów IPN-KŚZpNP, materiał zdjęciowy oraz publikacje na temat zbrodni. W bibliotece cyfrowej bezpłatnie udostępniono w trzech wersjach językowych (polskiej, ukraińskiej i angielskiej) wydanie elektroniczne publikacji *Kresowa księga sprawiedliwych 1939–1945* opracowanej przez Romualda Niedzielkę (BEP centrala). Uzupełnieniem portalu internetowego była drukowana broszura informacyjna zawierająca podstawowe fakty o zbrodni wołyńskiej. W założeniu broszura zawierająca krótki, syntetyczny wykład na temat zbrodni miała być m.in. wsparciem dla polskich placówek dyplomatycznych za granicą. Prawie w całości tematyce wołyńskiej poświęcony był także czerwcowy numer czasopisma popularnonaukowego IPN „Pamięć.pl – Biuletyn IPN". Formą upamiętnienia ofiar zbrodni wołyńskiej był stworzony z inicjatywy IPN mural na warszawskiej Woli. Powstał on dzięki współpracy z Urzędem Dzielnicy Wola m.st. Warszawy. Odsłonięcia muralu na ścianie kamienicy przy ul. Młynarskiej 34 dokonali w dniu 10 lipca prezes IPN Łukasz Kamiński oraz burmistrz dzielnicy Wola Urszula Kierzkowska.

Biuro Edukacji Publicznej przygotowało materiały edukacyjne dla szkół „Kto tego nie widział, nigdy w to nie uwierzy...". Publikacja zawiera m.in. rys historyczny dotyczący stosunków polsko-ukraińskich w latach 1918–1945, scenariusze zajęć dydaktycznych o zbrodni wołyńskiej na tle innych ludobójstw XX w., materiały pomocnicze do zajęć, w tym mapy, a także materiały dla nauczycieli, jak rozmawiać z młodzieżą o drastycznych tematach, w tym ekspertyzę psychologiczną. IPN ogłosił także konkurs dla nauczycieli szkolnych i wykładowców akademickich na scenariusz lekcji lub zajęć tematycznych poświęconych zbrodni wołyńskiej.

W siedmiu miastach: Warszawie, Łodzi, Rzeszowie, Wrocławiu, Gdyni, Katowicach i Szczecinie, zorganizowano przegląd filmowy „Echa Wołynia". Przegląd był okazją do zaprezentowania filmów dokumentalnych, opowiadających o dramatycznych losach Polaków na Kresach Wschodnich Rzeczypospolitej.

Konferencje, wykłady, wystawy i inne wydarzenia przygotowały też oddziały IPN w całej Polsce. Przykładem może być lipcowa wyprawa naukowa do miejsc martyrologii na Wołyniu dla młodzieży szkolnej i studenckiej organizowana przez Oddział IPN w Krakowie. Wśród konferencji na uwagę zasługuje m.in. duża konferencja naukowa „Stosunki polsko-ukraińskie w latach 1939–1947. Stan badań i postulaty badawcze", zorganizowana we wrześniu przez Oddział IPN w Rzeszowie wspólnie z Uniwersytetem Rzeszowskim.

W pierwszej połowie czerwca 2013 r. IPN wspólnie z Ministerstwem Spraw Zagranicznych zorganizował wizytę studyjną dziennikarzy z Ukrainy, której celem było przybliżenie trudnej tematyki zbrodni wołyńskiej. Prezes IPN Łukasz Kamiński udzielił trzech obszernych wywiadów mediom ukraińskim, w których przedstawił stanowisko polskich badaczy na temat zbrodni wołyńskiej.

Edukatorzy i pracownicy naukowi IPN aktywnie włączyli się w obchody Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych. Zarówno oddziały, jak i centrala były organizatorami imprez, wspierały liczne inicjatywy samorządowe i społeczne. Na stronach internetowych IPN kliknięciem można było oddać hołd żołnierzom podziemia niepodległościowego i wziąć udział w budowie ich wirtualnego pomnika. W akcji wzięło udział ponad 15 tys. osób. Do włączenia się w obchody zachęcaliśmy także szkoły – do wszystkich gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych zostały wysłane pakiety materiałów pomocnych w przygotowaniu szkolnych uroczystości. Znalazły się w nich płyta DVD ze spektaklem Sceny Faktu Teatru Telewizji „Pseudonim »Anoda«", broszura z komentarzem historycznym dr. Tomasza Łabuszewskiego oraz 5 plakatów z wizerunkami bohaterów powojennego podziemia. W Warszawie Żołnierzom Wyklętym został poświęcony przejazd Masy Krytycznej – 2 marca 2013 r. rowerzyści przejechali trasą związaną z historią powojennego podziemia niepodległościowego (pl. Zamkowy – ul. Koszykowa – więzienie przy ul. Rakowieckiej – Pomnik Męczenników Terroru Komunistycznego 1944–1956). Upamiętnianie Żołnierzy Wyklętych obejmowało także wykłady, pokazy i przeglądy filmowe (m.in.: w Białymstoku, Kielcach, Krakowie, Nowej Słupi, Szczecinie i Warszawie), prezentacje wystaw tematycznie związanych z podziemiem niepodległościowym, gry miejskie, sesje naukowe i popularnonaukowe oraz lekcje

dla młodzieży i wykłady dla szerokiej publiczności. Instytut był z tej okazji także organizatorem przedsięwzięć o wymiarze artystycznym, np. koncertu „Waszej Pamięci, Żołnierze Wyklęci" w Filharmonii Krakowskiej (we współpracy ze Stowarzyszeniem Passionart) czy koncertu hip-hopowego poświęconego Żołnierzom Wyklętym (we współpracy z Białostockim Ośrodkiem Kultury). Obchodom towarzyszyły inscenizacje i rekonstrukcje, m.in. inscenizacja historyczna „Zasadzka Żołnierzy Wyklętych" w Koszalinie.

Ogólnopolski wymiar miały obchody 32. rocznicy wprowadzenia stanu wojennego pod hasłem „Ofiarom stanu wojennego. Zapal światło wolności". Motywem przewodnim obchodów była akcja zapalania świecy – wirtualnie lub w oknach domów – przypominającej zarówno o ofiarach, jak i o podstawowych wartościach, w które uderzał stan wojenny – wolności, demokracji i prawach człowieka. Akcja została nagłośniona w mediach i spotkała się z szerokim odzewem społecznym. Spot wyprodukowany przez pracowników Sekcji Notacji i Opracowań Multimedialnych został wyemitowany przez TVP. Patronat nad akcją objął Prezydent RP Bronisław Komorowski. Wirtualne światło wolności zapaliło ponad 16 tys. osób. W zapalanie świec włączyły się także samorządy lokalne i szkoły m.in.: z Białegostoku, Ciechanowa, Gdyni, Giżycka, Krakowa, Oleśnicy, Olkusza, Ostrołęki, Płocka, Pułtuska, Sandomierza i Warszawy oraz Urzędy Wojewódzkie Mazowiecki i Podkarpacki. Na stronie internetowej IPN www.pamiec.pl zostały zamieszczone materiały do pobrania dla szkół – film *Próba generalna*, plakaty i ulotki, scenariusz zajęć o stanie wojennym. W stolicy otwarto wystawę plenerową „Ofiary stanu wojennego", zorganizowano także po raz drugi projekt edukacyjno-historyczny „Autobus stanu wojennego" – przykład edukacji pozaszkolnej, w ramach którego pasażerowie Ikarusa z lat osiemdziesiątych mogli spojrzeć na znane sobie miejsca przez pryzmat wydarzeń stanu wojennego. Opowieść przewodnika uzupełniał koncert piosenek opozycyjnych z lat osiemdziesiątych. Wśród wydarzeń artystycznych organizowanych przez IPN warto wymienić również drugi już wieczór autorski Emiliana Kamińskiego w Teatrze Kamienica, przypominający spektakle Teatru Domowego z lat osiemdziesiątych. Ponadto 13 grudnia prezes IPN Łukasz Kamiński wręczył Krzyże Wolności i Solidarności ośmiu osobom odznaczonym na mocy postanowienia Prezydenta RP. Uroczystość odbyła się w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia". Ponadto w dniach 12–13 grudnia na fasadzie Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie wyświetlona została symboliczna świeczka upamiętniająca ofiary stanu wojennego. W Krakowie obchodom towarzyszyła kampania upamiętniająca to wydarzenie przez emisje spotów w telewizji tramwajowej MTV na terenie Krakowa oraz przekazanie do szkół filmu edukacyjnego *13 grudnia. Dlaczego?* W wielu ośrodkach miejskich zaprezentowano wystawy tematycznie związane ze stanem wojennym (m.in. „Kopalnia strajkuje... Strajk i pacyfikacja Kopalni Wujek 13–16 grudnia 1981 r.", „586 dni stanu wojennego"), odbywały się rekonstrukcje historyczne, spotkania młodzieży ze świadkami historii, prelekcje i wykłady, sesje naukowe i popularnonaukowe oraz pokazy filmowe.

Tradycyjnie także organizowano liczne działania (m.in.: lekcje, wykłady, przeglądy filmowe, w tym IV Przegląd Filmowy Echa Katynia), mające na celu upamiętnienie ofiar zbrodni katyńskiej, II wojny światowej, zagłady Żydów, bohaterów walczących o odzyskanie niepodległości, opozycji demokratycznej w PRL itp. Aktywność ta miała zarówno charakter ogólnopolski, jak i regionalny, prowadzona była też w środowiskach polonijnych. Wśród działań rocznicowych warto wymienić akcję medialno-edukacyjną „Zapal znicz pamięci", zainaugurowaną przez OBEP IPN w Poznaniu we współpracy z Radiem Merkury, przeprowadzoną w wielu miejscach Wielkopolski, Pomorza, Kujaw, Śląska i Ziemi Łódzkiej. Miała ona przypomnieć o polskich elitach zamordowanych w pierwszych miesiącach okupacji niemieckiej 1939 r. Polegała na skoordynowanej z pięcioma rozgłośniami radiowymi akcji wzywającej do zapalania zniczy w miejscach straceń i pod pomnikami przypominającymi o ofiarach niemieckiego terroru na ziemiach wcielonych w czasie wojny do III Rzeszy Niemieckiej, gdzie tylko do końca 1939 r. Niemcy zamordowali około 40 tys. osób. Wspólna inicjatywa Instytutu Pamięci Narodowej oraz pięciu regionalnych rozgłośni radiowych Polskiego Radia z Poznania, Bydgoszczy, Katowic i Łodzi oraz Radia Plus Gdańsk spotkała się

z ogromnym odzewem. Słuchacze przesłali do Radia Merkury Poznań ponad 300 fotografii z przebiegu akcji, dokumentujących zapalanie zniczy w ponad 100 miejscach. Znicze zapalono w tym roku także w więzieniu Berlin Plötzensee i obozie koncentracyjnym Sachsenhausen. Akcji towarzyszyły rajdy rowerowe i wycieczki edukacyjne, podczas których odwiedzano miejsca pamięci narodowej.

Ten sam oddział oprócz działań upamiętniających co roku poznański Czerwiec '56 zorganizował wykłady i zajęcia dla szkół, w tym projekt medialno-edukacyjny „28 czerwca wywieś flagę". Wraz z wydaniem „Głosu Wielkopolskiego" 26 czerwca 2006 r. ukazała się ulotka nt. poznańskiego Czerwca 1956 r. Kontynuowany był też projekt edukacyjny „Tramwajem przez historię najnowszą" realizowany we współpracy z MPK Poznań oraz Muzeum Powstania Poznańskiego Czerwca 1956.

BEP IPN włączył się w obchody 70. rocznicy powstania w getcie warszawskim, współpracując z władzami dzielnicy Warszawa-Wola. Edukatorzy IPN przygotowali zajęcia poświęcone warszawskiemu gettu i przeszkolili nauczycieli wolskich szkół w prowadzeniu tych zajęć. Sami również przeprowadzili zajęcia warsztatowe w bibliotekach publicznych na terenie dzielnicy. OBEP IPN w Szczecinie przedstawił projekt edukacyjny „Młodzi młodym, czyli studenci w szkołach", w zajęciach poświęconych powstaniu w getcie uczestniczyło ok. 800 uczniów z 30 szkół.

Podobnie jak w roku ubiegłym, IPN włączył się w obchody Święta Niepodległości, będąc jednym z partnerów XXV Biegu Niepodległości. Do pakietów startowych dołączona została miniaturowa wersja gry „ZnajZnak" oraz ulotki informujące o miejscach związanych z najnowszą historią Polski, znajdujących się na trasie biegu. W uroczystości z okazji Święta Niepodległości włączyły się też aktywnie oddziałowe BEP, organizując prelekcje, pokazy filmowe i wykłady. Warto wymienić film animowany *Polak Mały*, przygotowany przez krakowski OBEP, adresowany do najmłodszych, pokazujący historię i znaczenie polskich symboli narodowych. Film był dystrybuowany w szkołach podstawowych i przedszkolach w Małopolsce, za pośrednictwem Internetu obejrzało go ponad 70 tys. widzów. Oddziały wspierały działania związane ze 150. rocznicą powstania styczniowego, współorganizując koncerty, konferencje i wystawy. Były także organizatorami wielu akcji upamiętniających wydarzenia o charakterze regionalnym, np. 70. rocznicę akcji likwidacyjnej w getcie białostockim, 70. rocznicę likwidacji krakowskiego getta, 70. rocznicę zbrodni na rodzinie Baranków i ukrywanych przez nią Żydach, 70. rocznicę pacyfikacji wsi Michniów, 60. rocznicę zamordowania kpt. Kazimierza Kamieńskiego „Huzara", 50. rocznicę śmierci ostatniego polskiego partyzanta sierż. Józefa Franczaka „Lalusia".

4.2.1.2. Edukacja z wykorzystaniem Internetu

IPN stosuje różnorodne i bardzo atrakcyjne formy upowszechniania wiedzy historycznej, wykorzystując w tym celu możliwości, jakie stwarza Internet. Oprócz stale unowocześnianej głównej strony internetowej IPN są to przede wszystkim edukacyjne portale tematyczne, strona internetowa miesięcznika „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" oraz portal edukacyjny o tej samej nazwie, a także profil na portalu społecznościowym Facebook.

Edukacyjne portale tematyczne

Gromadzą one materiały historyczne – dokumenty, zdjęcia, nagrania, a także opracowania historyków poświęcone wybranym zagadnieniom bądź postaciom z historii najnowszej. W 2013 r., w 70. rocznicę zbrodni popełnionej przez nacjonalistów ukraińskich na ludności polskiej Wołynia i Galicji Wschodniej, został uruchomiony kolejny portal – www.zbrodniawolynska.pl, przygotowany w trzech wersjach językowych: polskiej, ukraińskiej (www.wolynskyjzloczyn.eu) i angielskiej (www.volhyniamassacre.eu). Portal zawiera podstawowe dane na temat zbrodni wołyńskiej, kalendarium, relacje świadków, informacje o śledztwach prowadzonych przez prokuratorów IPN-KŚZpNP, materiał zdjęciowy oraz czytelnię, w której można znaleźć publikacje na temat zbrodni.

Tabela 1. Statystyka odwiedzin portali internetowych IPN

Adres portalu	Liczba odwiedzin w 2013 r.	Rok uruchomienia	Liczba odwiedzin od uruchomienia portalu
ipn.gov.pl ipn.gov.pl/en	4 572 047	2006	51 900 259
pamiec.pl	1 486 162	2012	1 607 814
1wrzesnia39.pl	152 066	2009	1 143 769
pilecki.ipn.gov.pl	109 091	2008	1 029 633
13grudnia81.pl	107 287	2007	1 990 004
martiallaw.pl	88 832	2009	184 358
slady.ipn.gov.pl	82 608	2007	1 247 747
sierpien1980.pl	79 687	2008	546 457
martyrologiawsipolskich.pl	76 290	2011	294 223
en.pilecki.ipn.gov.pl	70 122	2008	191 377
marzec1968.pl	62 290	2008	677 578
rok1989.pl	61 650	2009	321 991
zyciezazycie.pl	52 701	2011	237 061
grudzien70.ipn.gov.pl	52 215	2010	450 180
june56.ipn.gov.pl	50 077	2011	99 819
year1989.pl	46 305	2009	148 558
czerwiec56.ipn.gov.pl	41 531	2010	316 254
kultura-niezalezna.pl	43 256	2009	461 129
popieluszko.pl	42 225	2009	908 079
bibliografia.ipn.gov.pl	34 342	2008	315 390
warsawdialogue.pl	32 231	2012	41 626
warsawdialogue.pl/en	28 745	2012	34 206
truthaboutcamps.eu en.truthaboutcamps.eu	25 219	2012	124 752
en.popieluszko.pl	21 241	2010	62 649
czerwiec76.ipn.gov.pl	20 936	2011	91 774
korbonski.ipn.gov.pl	19 416	2009	138 635
poznan1956.ipn.gov.pl	19 003	2011	35 183
okulicki.ipn.gov.pl	18 247	2011	58 814
zbrodniawolynska.pl	17 885	2013	17 855
en.korbonski.ipn.gov.pl	14 475	2011	31 997
volhyniamassacre.eu	1915	2013	1915
wolynskyjzloczyn.eu	755	2013	755

„Pamięć.pl" – portal edukacyjny i strona miesięcznika

W 2013 r. kontynuowana była rozbudowa portalu edukacyjnego pamiec.pl. Portal stanowi realizację projektu, którego celem jest wyeksponowanie i promowanie w nowoczesny sposób oferty edukacyjnej IPN, skierowanej do nauczycieli, młodzieży i wszystkich zainteresowanych najnowszą historią Polski, obejmującej również zasoby elektroniczne. W zakładce „Portale tematyczne" zgromadzono odniesienia do tematycznych portali edukacyjnych IPN. W zakładce „Biblioteka Cyfrowa" portal oferuje publikacje IPN – książki, periodyki, materiały edukacyjne, do pobrania w formatach pdf, epub lub mobi. Na portalu można również odsłuchać audycje nagrodzone w Ogólnopolskim Konkursie „Audycja Historyczna Roku", zagrać online w wybrane gry IPN, a także zapoznać się z materiałami promocyjnymi związanymi z grami wydanymi przez Instytut. W dziale IPN.tv użytkownicy znajdą relacje wideo z ważnych wydarzeń IPN, przygotowywane przez sekcję notacji BEP. W zakładce „Fotokronika IPN" udostępniane są galerie zdjęć z wybranych bieżących wydarzeń z kalendarza Instytutu. W 2013 r. rozpoczęto prace nad uruchomieniem na stronie głównej portalu krótkich komentarzy wideo pracowników naukowych IPN, dotyczących wydarzeń z codziennego kalendarium historycznego. Z portalem powiązany jest miesięcznik „Pamięć.pl – Biuletyn IPN". Na stronie głównej portalu udostępniane są wybrane artykuły z archiwalnych numerów, jak i rozmowy (połączone nieraz z materiałami wideo) z autorami publikacji wydawanych przez Instytut. Portal wspiera akcje edukacyjne IPN, w tym budowę wirtualnego pomnika Żołnierzy Wyklętych z okazji Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych oraz zapalenie wirtualnej świecy w ramach akcji „Ofiarom stanu wojennego. Zapal światło wolności". Do każdej wymienionej akcji internetowej dołączyło w 2013 r. ponad 16 tys. osób.

Media społecznościowe

IPN posiada profil na portalu społecznościowym Facebook. Zamieszczane są tam teksty, zdjęcia, materiały filmowe i linki, dotyczące działalności Instytutu oraz tematów związanych z historią najnowszą, zwłaszcza rocznic i ważnych postaci historycznych. Ponadto publikowane są tam informacje dotyczące nowości wydawniczych, spotkań dyskusyjnych, publicznych wykładów, pokazów filmów czy konkursów edukacyjnych dla młodzieży organizowanych przez Instytut. Opracowywane i publikowane jest kalendarium historyczne w postaci krótkich tekstów ilustrowanych zdjęciem, związanych z bieżącą datą. Powodzeniem wśród internautów cieszą się konkursy sprawdzające wiedzę historyczną oraz znajomość działalności IPN. Główny profil IPN na Facebooku (własne profile mają też niektóre oddziały) polubiło przeszło 23 500 użytkowników, profil Biura Edukacji Publicznej Strefa Edukacyjna IPN – niemal 8250 internautów (dane z 20 stycznia 2014 r.).

Programy bezpłatnej dystrybucji wydawnictw IPN

Za pośrednictwem Internetu, dzięki wykorzystaniu odpowiednio skonfigurowanego systemu e-commerce, Instytut zrealizował w 2013 r. dwa programy bezpłatnej dystrybucji wydawnictw IPN – dla uczniów, nauczycieli, szkół, bibliotek publicznych i organizacji zajmujących się edukacją młodzieży. Do rąk osób składających zamówienia trafiły bezpłatne egzemplarze gry edukacyjnej „ZnajZnak" (program „Znaki dwa klasa gra" za pośrednictwem strony www.znajznak.pl) oraz pakiety z publikacjami IPN w ramach drugiej edycji programu „Biblioteka na to czeka". W 2013 r. projekt „Biblioteka na to czeka" został rozszerzony o wydawnictwa oddziałowe, co spowodowało znaczne wzbogacenie oferty. Wydawnictwa IPN skierowane zostały do bibliotek publicznych, tak aby jak najszersze grono czytelników mogło mieć do nich dostęp. Na stronie internetowej Instytutu została umieszczona specjalnie przygotowana aplikacja, dzięki której każda biblioteka publiczna mogła zamówić wybrany przez siebie pakiet 20 tytułów. Wśród publikacji znalazły się zarówno wydawane przez Instytut książki, albumy i materiały pokonferencyjne, jak i periodyki IPN: „Pamięć i Sprawiedliwość", „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989" czy „Pamięć.pl – Biuletyn IPN". Książki dostarczono do bibliotek wojewódzkich i ich filii w Białymstoku, Bydgoszczy,

Gdańsku, Gorzowie Wlkp., Katowicach, Kielcach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Opolu, Poznaniu, Rzeszowie, Toruniu, Wrocławiu, Zielonej Górze, skąd dalej trafiały do wskazanych bibliotek publicznych, powiatowych i gminnych. Cała akcja cieszyła się bardzo dużym zainteresowaniem w środowisku bibliotekarskim. Łącznie IPN przekazał ponad 12 tys. książek, które trafiły do różnych zakątków Polski, w tym do bardzo niewielkich filii bibliotecznych. Patronat nad projektem objęło Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich.

Program „Znaki dwa klasa gra" miał w 2013 r. dwie edycje, z czego druga jest kontynuowana od września 2013 r. do chwili obecnej. Program „Biblioteka na to czeka" był realizowany od maja do grudnia 2013 r.

4.2.1.3. Współpraca z instytucjami zajmującymi się kształceniem nauczycieli

Podobnie jak w latach ubiegłych, kontynuowana była szeroka współpraca z kuratoriami oraz ośrodkami doskonalenia nauczycieli i ośrodkami metodycznymi w całym kraju. Jej ramy, wypracowane w ciągu ostatnich lat, pozostają stałe i wpisują się w cykl kształcenia będącego wypadkową zmian programowych w polskiej edukacji, rocznic ważnych wydarzeń historycznych, a także głośnych wydarzeń kulturalnych (np. premier filmów). Realizując projekty edukacyjne, akcje i konkursy, IPN zwraca się do kuratoriów z prośbą o rekomendacje i zamieszczenie na stronach internetowych informacji o przedsięwzięciach Instytutu. Efektem jest wzrost zainteresowania projektami BEP IPN realizowanymi w środowisku nauczycielskim.

Odbiorcami oferty edukacyjnej IPN są nauczyciele historii, wiedzy o społeczeństwie, języka polskiego, religii, wiedzy o kulturze, podstaw przedsiębiorczości i innych przedmiotów. W ramach działań doskonalenia zawodowego organizowano konferencje, sesje, wykłady, warsztaty i kursy, w tym metodyczne, wśród których ważne miejsce zajmują cykle seminaryjno-warsztatowe realizowane jako kursy doskonalenia podnoszące kwalifikacje zawodowe. Instytut Pamięci Narodowej od lat stara się wspierać doskonalenie zawodowe nauczycieli, prezentując nowoczesne i niekonwencjonalne metody nauczania na różnego typu szkoleniach, często współorganizowanych przez instytucje zajmujące się kształceniem nauczycieli. W 2013 r. kontynuowane były działania wspierające nauczycieli i metodyków we wdrażaniu reformy nauczania historii, zwłaszcza w kontekście wprowadzenia historii najnowszej do klas I szkół ponadgimnazjalnych. Wśród propozycji znalazły się m.in. warsztaty i szkolenia dotyczące nauczania wątkowego, sposobów nauczania historii Polski w oparciu o materiały edukacyjne IPN oraz wykorzystywania materiałów archiwalnych w pracy z uczniami. W trakcie konferencji metodycznych organizowanych dla nauczycieli przez doradców metodycznych historii, wiedzy o społeczeństwie i języka polskiego regularnie pojawiają się informacje o propozycjach edukacyjnych IPN, a także promocja dotychczasowych działań. Współpraca z doradcami metodycznymi ma charakter stały. Ważną grupą zainteresowaną propozycjami IPN są co roku nauczyciele zdobywający kolejny stopień awansu zawodowego.

Oprócz szkoleń związanych z „Tekami Edukacyjnymi IPN" w 2013 r. głównym tematem zajęć merytorycznych dla nauczycieli była zbrodnia wołyńska. W związku z obchodami 70. rocznicy zbrodni na Wołyniu wykłady i warsztaty związane z tą tematyką spotkały się z dużym zainteresowaniem wśród nauczycieli. W wielu przypadkach nawiązano stałą współpracę, polegającą na wspólnym realizowaniu projektów edukacyjnych, konkursów dla uczniów, bieżącej wymianie informacji i przekazywaniu wiadomości dla nauczycieli za pośrednictwem stron internetowych oraz całorocznych cykli warsztatów i wykładów zarówno dla uczniów, jak i dla nauczycieli.

Doświadczenia edukatorów IPN są cenne nie tylko dla nauczycieli polskich, ale często wykorzystywane są także w kształceniu nauczycieli z innych krajów. W ramach współpracy z European Association of History Educators „Euroclio" przedstawiciele BEP IPN wzięli udział w dorocznym zjeździe organizacji w Erfurcie, gdzie przeprowadzili warsztat na temat zastosowania gier

historycznych w edukacji szkolnej. Warsztat i informacje o działalności IPN zostały bardzo ciepło przyjęte, a Instytut jako organizację zaproszono do przystąpienia do zrzeszenia „Euroclio". W 2013 r. podjęte zostały również przygotowania do szkolenia dla nauczycieli z Europy Zachodniej oraz przedstawicieli światowych organizacji zrzeszających nauczycieli. Szkolenie ma za zadanie przybliżenie zagadnień z najnowszej historii Polski.

Warto podkreślić, że pracownicy zajmujący się w IPN sprawami edukacji historycznej starają się uczestniczyć w szkoleniach nie tylko jako wykładowcy, ale również jako korzystający ze szkoleń organizowanych przez tak renomowane placówki edukacyjno-muzealnicze jak Yad Vashem.

4.2.1.4. Współpraca ze szkołami wyższymi, środowiskiem studenckim oraz uniwersytetami trzeciego wieku

BEP IPN współpracuje z uczelniami na terenie całego kraju. Wspólne przedsięwzięcia przyjmują różnorodne formy, zgodne z możliwościami IPN i potrzebami naszych partnerów. Wspólnie organizowane są wystawy, konferencje naukowe, dyskusje panelowe, seminaria i warsztaty, wykłady dla studentów, naukowcy z różnych uczelni biorą udział w projektach naukowych i edukacyjnych BEP, np. w pracach komisji konkursów organizowanych przez IPN. Naukowcy i edukatorzy BEP i OBEP w 2013 r. współpracowali z wieloma uczelniami wyższymi i placówkami badawczymi zarówno w kraju, jak i za granicą, m.in. z Instytutem Historii PAN, Instytutem Studiów Politycznych PAN, Uniwersytetem Gdańskim, Uniwersytetem Śląskim w Katowicach, Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetem Jagiellońskim w Krakowie, Akademią Górniczo-Hutniczą w Krakowie, Uniwersytetem Wrocławskim, Instytutem Historii Litwy w Wilnie.

Stale uaktualniana i modyfikowana jest oferta dla studentów. Do nich adresowane są konferencje naukowe i popularnonaukowe, warsztaty źródłoznawcze, dyskusje odbywające się na uczelniach oraz prezentowane wystawy IPN. W wielu oddziałach studenci mają możliwość odbycia stażu lub praktyk studenckich, jak również działania w charakterze wolontariuszy. Pracownicy IPN współpracują m.in. z kołami naukowymi studentów historii, organizacjami samorządów studenckich, Niezależnym Zrzeszeniem Studentów, Stowarzyszeniem Studenci dla Rzeczypospolitej. Edukatorzy IPN prowadzą także zajęcia w ramach uniwersytetów trzeciego wieku, m.in. w Białymstoku, Kętach, Luboniu, Łapanowie, Łodzi i Szamotułach.

4.2.1.5. Współpraca z samorządami. Działania na rzecz społeczności lokalnych

Szczególnie ważna i bogata jest współpraca BEP i OBEP IPN z samorządami wszystkich szczebli. Współpraca przybiera różne formy w zależności od okoliczności i potrzeb: od patronatów nad przedsięwzięciami organizowanymi przez oddziały IPN po czynny udział organizacyjny i współfinansowanie. Wspólnie z władzami samorządowymi IPN organizuje konferencje historyczne, cykle wykładów, spotkań, a także promuje związki z „małą ojczyzną", m.in. przybliżając historię najnowszą. Szczególne wsparcie władz samorządowych rożnego szczebla otrzymały – jak co roku – szkoły realizujące przygotowane przez IPN projekty edukacyjne „Opowiem ci o wolnej Polsce. Spotkania młodzieży ze świadkami historii" oraz „Kamienie pamięci. Nauczyciele historii prawdziwej", a także konkursy regionalne. Podczas prezentacji wyników bardzo często uczniów wspierali organizacyjnie przedstawiciele władz lokalnych. Przedstawiciele IPN są tradycyjnie zapraszani na obchody rocznic związanych z lokalną historią, a ich udział często wiąże się z wygłaszaniem okolicznościowych prelekcji. Przykładem mogą być uroczystości 68. rocznicy obławy augustowskiej, przeprowadzone 21 lipca 2013 r. we współpracy z Urzędem Gminy Giby, w których wzięło udział ok. 1500 osób.

W swojej pracy oddziały koncentrują się nie tylko na upamiętnianiu ważnych dat z historii Polski, ale przede wszystkim na utrwalaniu ważnych, a czasami zapomnianych wydarzeń z historii regionów. Takimi źródłami informacji są publikacje wydawane przez oddziały IPN. Niezwykle popularnym działaniem na rzecz społeczności lokalnej jest też udostępnianie wystaw. Oprócz prezentowania wystaw w szkołach wypożyczane są one i prezentowane w kościołach, domach kultury, dzięki czemu z tematyką historii najnowszej mogą zapoznać się mieszkańcy danych miejscowości. W 2013 r. m.in. we współpracy z Urzędem Miasta i Gminy Serock zaprezentowano wystawę „Zagłada polskich elit. Akcja AB – Katyń", a wspólnie z Samorządowym Ośrodkiem Kultury w Nowej Dębie wystawę „»Z największą brutalnością«... Zbrodnie Wehrmachtu w Polsce wrzesień–październik 1939 r."

Przykładem dobrej praktyki jest upamiętnienie 70. rocznicy powstania w getcie warszawskim, zorganizowane we współpracy z władzami dzielnicy Warszawa Wola. Edukatorzy IPN nie tylko przygotowali zajęcia na temat getta warszawskiego i przeszkolili nauczycieli szkół w prowadzeniu tych zajęć, ale i sami prowadzili zajęcia warsztatowe w bibliotekach publicznych na terenie dzielnicy. Szczególnie aktywnie władze i instytucje samorządowe (m.in. z Białegostoku, Ciechanowa, Gdyni, Giżycka, Krakowa, Oleśnicy, Olkusza, Ostrołęki, Płocka, Pułtuska, Sandomierza i Warszawy) włączyły się w ogólnopolską akcję IPN pod hasłem „Ofiarom stanu wojennego. Zapal światło wolności", przeprowadzoną 13 grudnia 2013 r.

Często spotykanymi formami współpracy IPN z samorządami są organizacje gier terenowych i rekonstrukcji historycznych. Oprócz młodzieży szkolnej jednymi z głównych adresatów są środowiska kombatanckie, zapraszane na szczególnych zasadach do honorowego udziału w wielu przedsięwzięciach oddziałów. Inicjatywą cieszącą się od lat bardzo dużą popularnością są spotkania Klubu Historycznego im. Stefana Roweckiego „Grota" organizowane regularnie m.in. przez Oddziały IPN w Lublinie, Łodzi, Warszawie i we Wrocławiu.

W 2009 r. z inicjatywy oddziału IPN w Białymstoku ustanowiono honorową nagrodę „Świadek Historii". Laureatami nagrody są osoby szczególnie zasłużone dla upamiętniania historii Narodu Polskiego w poszczególnych regionach kraju oraz wspierające pion edukacyjny IPN w realizacji jego ustawowej działalności. W 2013 r. uhonorowano nią 49 osób i instytucji z oddziałów IPN w Białymstoku, Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Rzeszowie.

Ważna jest też stała współpraca wszystkich oddziałów z samorządowymi centrami kulturalnymi oraz bibliotekami miejskimi i gminnymi, które stały się beneficjentami programu IPN „Biblioteka na to czeka".

4.2.1.6. Działania edukacyjne skierowane do uczniów i nauczycieli

W 2013 r. centrala i Oddziały BEP IPN kontynuowały różne formy działań edukacyjnych skierowane bezpośrednio do nauczycieli historii, wiedzy o społeczeństwie i języka polskiego oraz dzieci i młodzieży wszystkich poziomów kształcenia. Oprócz znanych już działań wprowadzono nowe, odpowiadające zmieniającym się potrzebom pedagogów i uczniów, np. realizowane we współpracy z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji cykle warsztatów dla nauczycieli i metodyków dotyczące realizacji przedmiotu historia i społeczeństwo.

Wśród propozycji dla nauczycieli znalazły się:

– konferencje edukacyjne i metodyczne;

– cykle seminaryjno-warsztatowo-wykładowe, np. w ramach Akademii Historii Najnowszej realizowane przez OBEP w Rzeszowie we współpracy z Podkarpackim Centrum Edukacji Nauczycieli;

– warsztaty źródłoznawcze dla nauczycieli historii, m.in. „Fotografia jako szczególne źródło informacji w nauczaniu historii najnowszej" na przykładzie Aktion Reinhardt (OBEP Lublin), „Archiwa służb specjalnych – możliwości wykorzystania edukacyjnego" (OBEP Wrocław);

– warsztaty dotyczące zagadnień z historii najnowszej Polski i regionu, które często są formą dokształcania nauczycieli innych specjalności (polonistów, nauczycieli wiedzy o społeczeństwie),

np. dotyczące zbrodni wołyńskiej, powstania w getcie warszawskim (OBEP Szczecin), obławy augustowskiej (OBEP Białystok) czy polskiego kina – „Polskie kino powojenne: twórcy i filmy" (OBEP Warszawa);

– realizowane we wszystkich oddziałach kursy doskonalenia zawodowego przygotowujące do pracy z pakietami i materiałami edukacyjnymi oraz grami historycznymi, wydanymi przez IPN, m.in.: „Polacy ratujący Żydów w latach II wojny światowej", „Zbrodnia Katyńska", „Kto tego nie widział, nigdy w to nie uwierzy...", „Kolejka");

– wykłady i cykle wykładów prowadzone we wszystkich komórkach edukacyjnych Instytutu;

– wykłady podczas zewnętrznych konferencji metodycznych dla nauczycieli;

– sesje naukowe organizowane przez IPN z udziałem nauczycieli;

– konferencje popularnonaukowe organizowane z myślą o nauczycielach;

– warsztaty, szkolenia, debaty, projekty, projekcje filmów dokumentalnych i fabularnych połączone z prelekcjami i inne przedsięwzięcia o charakterze edukacyjnym.

W końcu sierpnia 2013 r. do wszystkich szkół w Polsce trafiły – jak co roku – przesyłki zawierające ofertę edukacyjną IPN, zaproszenie do udziału w ogólnopolskich działaniach edukacyjnych „Opowiem ci o wolnej Polsce" oraz „Kamienie pamięci. Żołnierze »Burzy« 44". Jednocześnie kolportowane były wydawnictwa z regionalnymi ofertami Oddziałowych Biur Edukacji Publicznej.

4.2.1.7. Program Polonijny BEP

Od ośmiu lat Biuro Edukacji Publicznej IPN realizuje Program Polonijny, którego adresatami są nauczyciele polscy pracujący poza krajem. Celem programu jest popularyzowanie historii najnowszej Polski poza granicami oraz udzielanie wsparcia merytorycznego pedagogom zajmującym się uczeniem o najnowszych dziejach. W ramach realizacji programu w 2013 r. edukatorzy BEP IPN przeprowadzili lekcje, warsztaty i wykłady dla uczniów i nauczycieli polskich szkół w USA (Minneapolis), Szwecji (Lund, Göteborg), na Ukrainie (Iwanofrankowsk), we Francji (Paryż). Choć głównym adresatem tych wizyt są społeczności szkolne, regułą jest jednak, że przedstawiciele IPN starają się dotrzeć z wykładami otwartymi także do przedstawicieli Polonii niezwiązanych ze szkołami. Wizytom takim towarzyszy zwykle prezentacja wystawy. Wystawa „Fenomen »Solidarności«. Migawki z dziejów Polski 1980–1981" pokazywana była w Polskim Ośrodku Społeczno-Kulturalnym w Londynie (Wielka Brytania) oraz w Domu Związkowym w Kilonii (Niemcy). Wystawa „Zagłada polskich elit. Akcja AB – Katyń" prezentowana była w USA (m.in.: Columbia University w Nowym Jorku, Georgetown University w Waszyngtonie, Muzeum Polskie w Ameryce w Chicago i Polska Misja w Orchard Lake), w Kanadzie (University of Ottawa, University of Toronto oraz Biblioteka Centralna w Mississaudze), w polskich szkołach w Niemczech (Bielefeld, Chemnitz i Eschborn), a wystawa „Komunizm – La Belle Époque" w Bańskiej Bystrzycy (Słowacja). IPN współpracuje także ze Zrzeszeniem Nauczycieli Polskich w Ameryce, czego efektem były lekcje pokazowe, prelekcje i warsztaty dla nauczycieli, przeprowadzone przez pracowników rzeszowskiego oddziału IPN w szkołach polskich w Chicago.

W lipcu 2013 r. BEP IPN zorganizowało VII Polonijne Spotkania z Historią Najnowszą. Na spotkania zostało zakwalifikowanych 37 nauczycieli praktyków, uczących zarówno w szkołach podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, jak i w ośrodkach dla dorosłych. Uczestnicy wzięli udział w wykładach przybliżających historię najnowszą oraz warsztatach pozwalających na doskonalenie umiejętności prowadzenia zajęć zarówno dla dzieci, jak i dorosłych. Udział w konferencji wzięli nauczyciele z polskich szkół na terenie Białorusi, Litwy, Niemiec, Republiki Czeskiej, Rosji, Rumunii, Słowacji, Stanów Zjednoczonych, Ukrainy, Węgier i Włoch. Program realizowany od 2007 r. cieszy się już renomą w środowiskach nauczycieli polonijnych, a w 2008 r. został uhonorowany nagrodą im. Ireny i Franciszka Skowyrów, przyznawaną przez Instytut Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

Do Polaków mieszkających na stałe bądź czasowo poza granicami Polski skierowane zostały także liczne działania, często mające już pewne tradycje, odbywające się m.in. na Litwie (w Wilnie w ramach Edukacyjnego Przeglądu Filmowego „Kino pamięci. Polskie miesiące" w roku 2013 pokazano 5 filmów, w tym m.in. *Kwaterę Ł* w reż. Arkadiusza Gołębiewskiego); na Łotwie (w Dyneburgu pokazano 3 projekcje filmów), na Ukrainie (przekazano książki i materiały edukacyjne dla polskiej szkoły w Krzemieńcu i Czortkowie, w konsulacie we Lwowie zorganizowano Dzień Polski, pokazano film *Śmierć Rotmistrza Pileckiego* w Iwanofrankiwsku, odbył się II Przegląd Filmów Polskich we Lwowie w ramach bloku filmowego *Lekcja historii w kinie*, przedstawiono program edukacyjny „Pamięć naszych ojców"). Nasi edukatorzy prowadzą zajęcia dla dzieci polskich mieszkających poza granicami kraju, a przebywających w Polsce na koloniach i wycieczkach (młodzież z Białorusi, Chorwacji, Czech, Francji, Litwy, Niemiec, Norwegii, Słowacji, Ukrainy i Węgier).

Akcje, których adresatami byli przedstawiciele lokalnej Polonii i obywatele danego kraju, odbywały się często we współpracy z konsulatami i ambasadami RP. Były to najczęściej prezentacje wystaw, pokazy filmowe, prelekcje i wykłady, organizowane w placówkach polskich, m.in. w Grodnie, Lwowie, Mińsku, Symferopolu, Winnicy.

4.2.1.8. Działania edukacyjne BEP skierowane bezpośrednio do uczniów

Bezpośrednio do uczniów skierowano m.in. następujące propozycje:

– lekcje, warsztaty i wykłady dotyczące najważniejszych wydarzeń i zagadnień z historii najnowszej, w tym 70. rocznicy zbrodni wołyńskiej i powstania w getcie warszawskim (prowadzone zarówno w siedzibach BEP i OBEP, jak i w szkołach oraz bibliotekach);

– lekcje, warsztaty i wykłady na temat najważniejszych wydarzeń i zagadnień z regionalnej historii najnowszej (prowadzone w siedzibach BEP i OBEP oraz w szkołach). Warto podkreślić tu rosnące zainteresowanie historią regionalną, czego przykładem jest niesłabnąca popularność zajęć dotyczących takich zagadnień, jak np. obława augustowska, regionalni bohaterowie podziemia niepodległościowego, miejsca zbrodni komunistycznych i hitlerowskich, przejawy buntu i opozycji antykomunistycznej w regionach, losy społeczności lokalnych w czasie II wojny światowej, zagłada gett w poszczególnych miastach;

– kursy historii najnowszej dla uczniów przygotowujących się do egzaminu maturalnego i tzw. korepetycje z historii najnowszej, m.in. w Białymstoku, Józefowie n. Wisłą, Lesznie, Lublinie, Opalenicy, Poznaniu, Pułtusku, Radomiu, Szczecinie, Warszawie, Wągrowcu, Zbąszynie, Zielonej Górze i Żaganiu;

– turnieje historyczne i gier planszowych (m.in. w Białymstoku, Lublinie, Poznaniu, Szczecinie, Warszawie i we Wrocławiu);

– przeglądy i pokazy filmowe poprzedzone wprowadzającymi wykładami i podsumowywane dyskusją lub prelekcjami (prowadzone regularnie przez OBEP IPN w Białymstoku) czy np. Edukacyjny Przegląd Filmowy „Kino pamięci. Polskie miesiące" zaprezentowany w Domu Kultury Polskiej w Wilnie;

– wykłady otwarte i cykle wykładów prowadzone przez historyków z BEP (w siedzibie BEP i oddziałów IPN), a także na zaproszenie domów kultury, muzeów, klubów, stowarzyszeń i innych placówek oświatowych w całym kraju;

– serie działań podejmowanych w okresie przerw w nauce szkolnej (np. ferie z IPN, wakacje z IPN, lato w mieście, m.in. w Gorzowie Wlkp., Jarosławiu, Koszalinie, Krakowie, Lublinie, Myczkowcach, Poznaniu, Rzeszowie).

Kontynuowana była także – również w zakresie spotkań ze świadkami historii – działalność edukacyjna w ramach Klubów Kistorycznych im. gen. Stefana Roweckiego „Grota" oraz im. ppłk. Łukasza Cieplińskiego, działającego przy Oddziale IPN w Rzeszowie.

4.2.1.9. Rajdy, gry miejskie i terenowe lekcje historii

Nadal dużą popularnością wśród młodzieży cieszyły się imprezy propagujące wiedzę na temat najnowszej historii Polski w niekonwencjonalny sposób – rajdy, gry miejskie, terenowe lekcje historii, konwersatoria terenowe etc.

Wśród nich warto wymienić:

– gry miejskie: „Tarcza Rolanda" – śladami konspiracji ziemiańskiej w Krakowie w ramach Dnia Pamięci Ofiar Gestapo (OBEP Kraków), I Koszalińską Historyczną Grę Miejską „Nie jesteśmy żadną bandą... Losy Żołnierzy Wyklętych" (OBEP Szczecin);

– rajdy: V Rajd Pieszy „Śladami żołnierzy 5. Brygady Wileńskiej AK" (OBEP Białystok); rajd „Śladami kpt. Kazimierza Kamieńskiego »Huzara«" (OBEP Białystok); XII i XIII Rajd Rowerowy „Śladami historii najnowszej" (OBEP Lublin); XI Rajd Pieszy „Szlakiem żołnierzy 5. Wileńskiej Brygady AK mjr. »Łupaszki«" (OBEP Gdańsk); VI Rajd Edukacyjny „Szlakami mjr. Jana Piwnika »Ponurego« i gen. Antoniego Hedy »Szarego«" (OBEP Kraków); I i II Rajd Rowerowy „Drogami Niepodległości" (OBEP Lublin); Rajd Edukacyjny do grobów pomordowanych w czasie okupacji na terenie ziemi szamotulskiej (OBEP Poznań); I Rajd Rowerowy „Ścieżkami historii" upamiętniający Powstanie Warszawskie (OBEP Poznań); Rajd edukacyjno-historyczny „Szlakiem zgrupowania partyzanckiego Hieronima Dekutowskiego »Zapory«" (OBEP Rzeszów); VI Rajd Historyczny „Kryptonim DESER" dla młodzieży szkół średnich powiatu dębickiego, „Szlakiem Partyzanckim II Zgrupowania Armii Krajowej Obwodu Dębica" (OBEP Rzeszów); Rajd edukacyjno-historyczny „Szlakiem kurierów beskidzkich" (OBEP Rzeszów); VI Rajd „Szlakiem Żołnierzy Wyklętych" (OBEP Warszawa); Rajd rowerowy „Szlakiem Żołnierzy Wyklętych" (OBEP Warszawa), Rajd „Wędrowanie dwóch pokoleń patriotów" (OBEP Wrocław).

4.2.1.10. Inne formy ogólnopolskich działań edukacyjnych

Do powyższych propozycji o charakterze ogólnym, realizowanych przez komórki Instytutu, należy doliczyć zorganizowane działania o charakterze ogólnopolskim.

W 2013 r. kontynuowano program „Lekcje z historii najnowszej". Przeszkoleni przez edukatorów IPN nauczyciele prowadzili w szkołach na wszystkich poziomach nauczania cykl lekcji dotyczących najnowszych dziejów Polski. Do szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych adresowane są tematy: „PRL – państwo totalitarne?"; „Prześladowani i aparat terroru 1944–1989"; „Sztuka w służbie propagandy"; „Dzieje pewnego eksperymentu – gospodarka PRL"; „W samo południe – wybory 4 czerwca 1989 r."; „Historie żołnierzy z wyrokiem – polskie podziemie niepodległościowe po 1945 r."; „Grudniowy wstał świt, nie wiedział nic nikt – stan wojenny w Polsce"; do szkół podstawowych – „Z flagą narodową poprzez najnowszą historię Polski"; „A więc wojna... – polski wrzesień 1939 r." Lekcja „Polacy ratujący Żydów w czasie II wojny światowej", adresowana do szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, posiada specjalnie przystosowaną wersję dla uczniów starszych klas szkoły podstawowej. W ramach projektu „Lekcje z historii najnowszej" w 2013 r. w całym kraju zrealizowano łącznie 1730 lekcji dla ok. 41 tys. uczniów.

Kontynuowane były również lekcje „Co kryją archiwa IPN?", które są wspólnym przedsięwzięciem Biura Edukacji Publicznej IPN oraz Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN. Są to lekcje archiwalne wykorzystujące wybrane dokumenty z archiwum Instytutu. Zajęcia zostały przygotowane w katowickim oddziale IPN, ze względu jednak na swoją wartość źródłoznawczą prowadzone są we wszystkich oddziałach. Lekcja składa się z dwóch części: w pierwszej uczniowie poznają zasady działania archiwum i proces postępowania ze zgromadzonymi tam dokumentami; w drugiej analizują przykładowe dokumenty. W 2013 r. do istniejących już scenariuszy regionalnych – łódzkiego i białostockiego – dołączył scenariusz powstały w oddziale krakowskim.

W 2013 r. kontynuowano także działania skierowane do środowiska dzieci i młodzieży ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi. Dzięki podejmowanym od 2010 r. próbom dotarcia do tych środowisk poprzez wydawnictwa edukacyjne można zaobserwować dalszy wzrost zainteresowania i uczestnictwa w projektach edukacyjnych i konkursach uczniów ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi. Oddział IPN we Wrocławiu od kilku lat wydaje publikacje edukacyjne skierowane do nauczycieli uczniów niewidzących i słabowidzących – w tym roku przygotował również projekty edukacyjne dla uczniów Dolnośląskiego Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego nr 13 dla Niewidomych i Słabowidzących we Wrocławiu oraz dla Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci Niewidomych im. Róży Czackiej w Laskach. Pracownicy BEP IPN prowadzą od lat zajęcia dla dzieci długotrwale hospitalizowanych lub przechodzących rehabilitację (współpraca m.in. z Oddziałem Dziennym Psychiatrii dla Dzieci i Młodzieży w Łańcucie, Regionalnym Ośrodkiem Rehabilitacyjno-Edukacyjnym dla Dzieci i Młodzieży im. bł. Jana Pawła II w Rzeszowie). Zajęcia prowadzone są także w Specjalnych Ośrodkach Szkolno-Wychowawczych, m.in.: w Lublinie, Sulęcinie i Zamościu.

W kwietniu 2013 r. odbył się IV Przegląd Filmowy Echa Katynia. Po raz pierwszy pokazy filmowe odbywały się nie tylko w Warszawie, ale także w Białymstoku, Gdyni, Krakowie, Lublinie, Rzeszowie, Szczecinie, Tarnowie i we Wrocławiu. Dzięki temu liczba widzów wzrosła do ok. 2500 osób. 8 zaprezentowanych filmów w szerokiej perspektywie ukazywało zbrodniczą naturę obu dwudziestowiecznych totalitaryzmów, nawiązując zarówno do samej zbrodni katyńskiej, jak i innych zbrodni popełnionych w czasie II wojny światowej (mord na Polakach w Piaśnicy czy obława augustowska). Pokazom towarzyszyły dyskusje panelowe, w których wzięli udział historycy, świadkowie historii oraz dziennikarze. Kolejna edycja przeglądu odbędzie się w kwietniu 2014 r.

Tradycyjnie już oddziały IPN włączyły się aktywnie w akcję „Noc Muzeów", udostępniając wystawy, organizując przeglądy filmowe, prezentacje, konkursy i turnieje gier. Archiwum IPN (centrala) w tym roku po raz ostatni otworzyło dla zwiedzających magazyny archiwalne w budynku IPN przy ul. Towarowej 28. Zaprezentowano zwiedzającym m.in. sprzęt używany do digitalizacji, wideokomparator, a także wyposażenie pracowni konserwacji. Zwiedzający mieli możliwość aktywnego uczestnictwa w prowadzeniu kwerend archiwalnych. Dla dzieci przeprowadzono lekcje archiwalne oraz gry i zabawy z okresu PRL-u.

Wzorem lat ubiegłych przedstawiciele BUiAD wzięli udział w IV Warszawskim Pikniku Archiwalnym zorganizowanym przez Archiwum PAN i Polskie Towarzystwo Archiwalne. W 2013 r. spotkanie poświęcone było problematyce młodzieży.

Poszukując nowych dróg dotarcia do szerokich kręgów odbiorców, przede wszystkim młodzieży, Instytut Pamięci Narodowej w 2013 r. był współorganizatorem imprez o charakterze artystycznym, warto tu wymienić koncert „Panny Wyklęte", który się odbył się w Warszawie we wrześniu 2013 r., czy koncert „Tajne komplety" w Krakowie. Pracownicy Instytutu przygotowali także teledysk do piosenki z płyty „Panny Wyklęte", który w znaczący sposób przyczynił się do popularyzacji postaci Danuty Siedzikówny „Inki" (ponad 100 tys. widzów w Internecie).

4.2.1.11. Historyczne gry planszowe i materiały edukacyjne

IPN od kilku lat rozwija działania związane z grami planszowymi, rozumiane nie tylko jako wydawanie nowych gier i dodrukowywanie wyprzedanych tytułów, ale jako poszerzanie możliwości wykorzystywania istniejących już gier planszowych (wydanych nie tylko przez IPN) w celach edukacyjnych. W 2013 r. kontynuowano zajęcia w oparciu o przygotowane w latach 2009–2012 gry: „Pamięć '39", „Awans – zostań marszałkiem Polski", „303", „ZnajZnak" i „Kolejka".

Ta ostatnia – opowiadająca o gospodarce PRL – od 3 lat cieszy się niesłabnącą popularnością. IPN wykorzystał popularność tej najlepszej polskiej gry planszowej (uznanej za Grę Roku 2012) w celu edukacji historycznej społeczeństwa nie tylko w Polsce, ale i na świecie. Gra „Kolejka" była

prezentowana podczas największych na świecie targów gier planszowych w Essen. Duże zainteresowanie jej dystrybucją, zwłaszcza w Polsce, Rumunii, Niemczech i USA, spowodowało konieczność zwiększenia nakładów. W 2013 r. ukazały się dwa kolejne wydania międzynarodowe, a cały roczny nakład w liczbie 42 500 egz. został wykupiony przed grudniem 2013 r. Ogółem przez trzy lata IPN wydrukował już 97 000 egz. tej pozycji edukacyjnej.

Realizując swoją misję edukacyjną, IPN zaprosił szkoły oraz biblioteki do wzięcia udziału w ogólnopolskim projekcie „Znaki dwa – klasa gra", związanym z wydaną w grudniu 2012 r. grą „ZnajZnak". W ramach trwającego w 2013 r. projektu nauczyciele i edukatorzy, chcąc wykorzystać grę „ZnajZnak" podczas swoich zajęć, otrzymywali bezpłatny egzemplarz. Do projektu zgłosiło się ponad 4500 instytucji, a 3300 egz. gry przekazano zastępom harcerzy z ZHP i ZHR oraz Skautom Europy. Do projektu przyłączyły się szkoły nie tylko z Polski, ale także z USA i Mołdawii. Na stronie internetowej pamiec.pl umieszczona została baza pomysłów na edukacyjne wykorzystanie tej gry, nadesłanych przez nauczycieli biorących udział w projekcie „Znaki dwa – klasa gra". W oparciu o grę „ZnajZnak" została także przygotowana wersja dla najmłodszych „ZnajZnak – Pamięć", oparta na popularnym memo, a pozwalająca dzieciom w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym na zapoznanie się z elementami historii najnowszej Polski.

Kieszonkowa wersja gry „ZnajZnak" trafiła do 12 tys. uczestników tegorocznego Biegu Niepodległości. Kolejnych kilka tysięcy egzemplarzy wersji kieszonkowej było dystrybuowane jako nagroda w konkursach organizowanych przez BEP IPN, głównie podczas Pikniku Naukowego Polskiego Radia i Centrum Nauki Kopernik. W 2013 r. gra „ZnajZnak" była głównym motywem bardzo dobrze ocenianego stanowiska IPN.

Z okazji 74. rocznicy wybuchu II wojny światowej IPN wydał grę „111" omawiającą temat powietrznej obrony Warszawy w 1939 r. Oparta na sprawdzonym edukacyjnie pomyśle gry „303" pozwala uczniom na zapoznanie się z historią Brygady Pościgowej i polskiego lotnictwa we wrześniu 1939 r.

W całym kraju, a także w ośrodkach polonijnych, organizowane są liczne turnieje w oparciu o gry edukacyjne powstałe w IPN. Podczas nich młodzież wykazuje się nie tylko znajomością reguł gry, ale także wiedzą historyczną z zakresu prezentowanego w grach tematu. Gry były wielokrotnie wykorzystywane do popularyzacji historii najnowszej na imprezach masowych (pikniki edukacyjne, „Noc Muzeów", konwenty i kluby gracza, Festiwal Nauki, Nocny Festiwal Planszowych Gier Historycznych) i spotykały się z dużym uznaniem odbiorców. Przygotowany w oparciu o gry „303" i „111" blok zajęć dla szkół, złożony z części *stricte* edukacyjnej (prezentacja multimedialna) i turnieju gry, prezentowany był w wielu polskich szkołach. Multimedialne zajęcia w oparciu o grę „ZnajZnak" były przeprowadzane nie tylko w Polsce, ale także wśród Polonii w Niemczech, USA i Kanadzie.

Gry edukacyjne Instytutu dystrybuowane były zarówno przez wewnętrzną sieć sprzedaży IPN, jak również przez dystrybutorów zewnętrznych.

Wśród materiałów edukacyjnych, jakie ukazały się w 2013 r., znalazły się m.in.: „Kto tego nie widział, nigdy w to nie uwierzy... Zbrodnia Wołyńska. Historia i pamięć" pod red. O. Tumińskiej (także w wersji elektronicznej), „Kalendarz nauczyciela. Rok szkolny 2013/2014" pod red. J. Wasilewskiego, komiks *Radomski Czerwiec '76* autorstwa A. Kutkowskiego, a także *Mapa historyczna Polska 1939–1945 – podziały administracyjne*, oprac. G. Nawrot, J. Wróbel.

Ponadto wiele wydarzeń historycznych opatrzono drukami okolicznościowymi przeznaczonymi do użytku dydaktycznego, np. ulotki, broszury i foldery towarzyszące obchodom Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych i rocznicy wprowadzenia stanu wojennego, rajdom, wystawom. Wśród naszych wydawnictw pojawiły się także publikacje adresowane do użytkowników czytników elektronicznych, np. album w formacie pdf, epub, mobi i ibook oraz w wersjach polskiej i angielskiej przygotowany przez Oddział IPN w Rzeszowie – *Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie w rysunkach Antoniego Wasilewskiego* autorstwa P. Chmielowca, J. Izdebskiego, K. Tochmana

i M. Krzanickiego, oraz *Krzyk szarego człowieka. Ryszard Siwiec 1909–1968* autorstwa J. Izdebskiego i M. Krzanickiego (wersja polska, czeska i angielska).

4.2.1.12. Konkursy historyczne

W maju 2013 r. została ogłoszona IV edycja konkursu „»Sprzączki i guziki z orzełkiem ze rdzy...«. Katyń 73 lata po zbrodni", organizowanego przez Biuro Edukacji Publicznej IPN we współpracy z Fundacją Wspólnota Pokoleń. Na konkurs nadesłano 417 prac przygotowanych przez 614 uczniów – od I edycji konkursu w 2010 r. utrzymuje się stały wzrost zainteresowania tą inicjatywą, pierwotnie zaplanowaną jako jednorazowa impreza rocznicowa. Nagrodą dla autorów i opiekunów 30 prac był wyjazd edukacyjny w celu zwiedzenia otwartego jesienią 2012 r. polskiego cmentarza wojennego w Bykowni. Rozpoczęły się prace nad kolejną edycją albumu *Sprzączki i guziki z orzełkiem ze rdzy... Obraz ofiar zbrodni katyńskiej w pracach młodego pokolenia*, prezentującego sylwetki zamordowanych bohaterów prac konkursowych.

W związku z 70. rocznicą zbrodni wołyńskiej Biuro Edukacji Publicznej IPN przeprowadziło konkurs dla nauczycieli i wykładowców akademickich na scenariusz zajęć dla młodzieży na temat tych wydarzeń. Nadesłano 36 prac (w tym scenariusze nauczycieli z Niemiec i Słowacji). Nagrodą w konkursie był trzydniowy objazd naukowy po Wołyniu, podczas którego zwycięzcom towarzyszyli specjaliści od tego tematu – Ewa Siemaszko i dr Leon Popek.

W 2013 r. odbył się także Ogólnopolski Konkurs na „Audycję Historyczną Roku" zorganizowany przez białostocki IPN, adresowany do dziennikarzy, twórców filmów dokumentalnych i audycji radiowych. Do jury wpłynęło 49 prac. Finał konkursu odbył się 26 listopada 2013 r.

Konkurs fotograficzny „Pamięć w obiektywie" zorganizowany na portalu społecznościowym facebook.com za pośrednictwem aplikacji konkursowej osadzonej na fanpage'u Strefa Edukacyjna IPN był skierowany do użytkowników portalu facebook.com. Zadaniem uczestników było zrobienie zdjęcia wybranego przez siebie miejsca pamięci związanego z walką o niepodległość Polski do roku 1989. Do konkursu zgłoszono 157 fotografii – możliwość oddawania głosów na zdjęcia przez użytkowników Facebooka przyczyniła się do popularyzacji Strefy Edukacyjnej IPN.

Oprócz konkursów ogólnopolskich w całym kraju odbywały się konkursy regionalne, organizowane i współorganizowane przez Oddziałowe Biura Edukacji Publicznej:

– OBEP Białystok – konkurs historyczny „Epitafium dla... Oficera, któremu posadziliśmy Dąb Pamięci", przygotowany we współpracy ze Stowarzyszeniem Rodzina Katyńska Oddział w Olsztynie, Wydziałem Edukacji Urzędu Miasta Olsztyn, ks. prałatem Julianem Żołnierkiewiczem oraz konkurs historyczny „Wiedzy o Armii Krajowej i jej poprzedniczkach w okresie od września 1939 do stycznia 1945", we współpracy z Centrum Kształcenia Zawodowego w Wysokiem Mazowieckiem.

– OBEP Gdańsk – konkurs „Ślady historii najnowszej w mojej miejscowości" dla uczniów wszystkich typów szkół.

– OBEP Katowice – Powiatowy Konkurs Pieśni Historycznej zrealizowany we współpracy z Gimnazjum nr 12 w Częstochowie oraz Samorządowym Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli; XII Międzypowiatowy Konkurs Historyczny „Czy znasz historię Częstochowy i regionu częstochowskiego?" zorganizowany we współpracy z Gimnazjum nr 9 w Częstochowie oraz Muzeum w Częstochowie; IV Wojewódzki Konkurs Historyczno-Literacki „Prawda i kłamstwo o Katyniu" – we współpracy z posłanką RP Jadwigą Wiśniewską; konkurs „Stanisław Sojczyński 1910–1947" przeprowadzony wraz z Sekcją Oświaty NSZZ „Solidarność" w Częstochowie.

– OBEP Kraków – konkurs „Przymusowi emigranci II wojny światowej. W 70. rocznicę tragicznej śmierci Premiera i Naczelnego Wodza gen. Władysława Sikorskiego", zrealizowany we współpracy z Małopolskim Kuratorium Oświaty, Urzędem Marszałkowskim Województwa Małopolskiego oraz Uniwersytetem Jagiellońskim; konkurs „O ojców groby ostrz miecz", przeprowadzony wraz ze szkołami średnimi powiatu bieckiego, gorlickiego, nowosądeckiego; konkurs

„Polacy na Syberii", zrealizowany we współpracy z Powiatowym Centrum Edukacji w Gorlicach; konkurs „Żołnierze Wyklęci – Bohaterowie Antykomunistycznego Podziemia", przeprowadzony we współpracy z Biurem Poselskim Posła do Parlamentu Europejskiego Zbigniewa Ziobry, Biurem Poselskim Andrzeja Romanka, Posła na Sejm RP, oraz Muzeum Okręgowym w Nowym Sączu; konkurs „Kresy – polskie ziemie wschodnie w XX wieku. Dramatyczne losy Polaków na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej", zrealizowany we współpracy z Uniwersytetem Papieskim im. Jana Pawła II w Krakowie oraz Małopolskim Kuratorium Oświaty; konkurs „Polskie Kresy Wschodnie 1921–1944", skierowany do uczniów szkół ponadgimnazjalnych województwa świętokrzyskiego; II Wojewódzki Konkurs Historyczno-Literacki „Rzecz o Powstaniu 1863", przeprowadzony wraz z Wojewódzką Biblioteką Pedagogiczną w Kielcach, Samorządowym Ośrodkiem Doradztwa Metodycznego i Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach.

– OBEP Lublin – konkurs „Miejsca martyrologii na Zamojszczyźnie", we współpracy z Biblioteką Pedagogiczną w Zamościu; I Turniej Historyczny „Polacy wobec okupacji" (dla uczniów szkół podstawowych).

– OBEP Poznań – konkurs „Poznański Czerwiec 1956 w naszej pamięci", skierowany do młodzieży ze szkół ponadpodstawowych; konkurs „Polska i Polacy w czasie II wojny światowej", przeprowadzony wraz z Gimnazjum nr 1 w Luboniu; konkurs „Losy Bliskich i losy Dalekich...", zrealizowany we współpracy z Wielkopolskim Kuratorium Oświaty.

– OBEP Rzeszów – konkurs „Oblicza PRL-u. Kryzysy w PRL", zorganizowany we współpracy z Samorządowym Liceum Ogólnokształcącym w Głogowie Małopolskim, Podkarpackim Centrum Edukacji Nauczycieli oraz Stowarzyszeniem Instytut Tradycji; konkurs poezji współczesnej „Niepokorne słowa i nuty", zorganizowany pod patronatem Marszałka Województwa Podkarpackiego; konkurs plastyczny „Namaluj historię dziadków", zrealizowany wraz z Zespołem Szkół Plastycznych w Rzeszowie oraz Podkarpackim Centrum Edukacji Nauczycieli; konkurs „Stan wojenny w Polsce. Stan wojenny w relacjach świadków historii" – we współpracy z Zarządem Regionu Rzeszowskiego NSZZ „Solidarność"; konkurs zorganizowany w związku z obchodami 25. rocznicy strajków o „Solidarność" w Stalowej Woli, zrealizowany we współpracy z „Solidarnością" Region Ziemia Sandomierska oraz NSZZ „Solidarność" Huty Stalowa Wola.

– OBEP Szczecin – IV Turniej Historyczny „Szare Szeregi", adresowany do uczniów szkół podstawowych; III Turniej Historyczny „Szerokim gestem. Zamieszajmy w peerelowskim kotle" dla młodzieży ponadgimnazjalnej; I wojewódzki konkurs wiedzy o działalności i życiu rtm. Witolda Pileckiego, zorganizowany we współpracy ze Starostwem Powiatowym w Kołobrzegu oraz Zespołem Szkół Ogólnokształcących im. Mikołaja Kopernika w Kołobrzegu; konkurs „Lubuska mapa pamięci. Miejsca, ludzie, wydarzenia", zrealizowany we współpracy z Lubuskim Kuratorium Oświaty, ZR NSZZ „Solidarność", Archiwum Państwowym w Gorzowie Wlkp., Muzeum Lubuskim, Wojewódzkim Ośrodkiem Metodycznym w Gorzowie Wlkp. oraz Wojewódzką i Miejską Biblioteką Publiczną w Gorzowie Wlkp.

– OBEP Wrocław – Wrocławski Almanach Filmowy. Konkurs „Pomarańczowa Alternatywa" dla uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych; II edycja konkursu „Żołnierze wyklęci. Bohaterowie naszej wolności" adresowanego do uczniów wszystkich typów szkół; Dolnośląski Konkurs Wiedzy o Armii Krajowej dla gimnazjalistów, przygotowany we współpracy z Gimnazjum nr 18 we Wrocławiu; konkurs „Żołnierze Wyklęci – zapomniani bohaterowie" zorganizowany dla młodzieży szkół ponadpodstawowych Opolszczyzny.

Pracownicy oddziałowych Biur Edukacji Publicznej IPN uczestniczyli także jako jurorzy w konkursach realizowanych przez inne podmioty (np. konkurs „Losy żołnierza i dzieje oręża polskiego w latach 1887–1922. O niepodległość i granice Rzeczypospolitej", Olimpiada Wiedzy o Prawach Człowieka).

Biuro Edukacji Publicznej było partnerem Polskiego Towarzystwa Historycznego organizującego olimpiadę historyczną. W ramach współpracy pracownicy BEP IPN wygłosili 15 wykładów dla nauczycieli w Białymstoku, Gdańsku, Gorzowie Wlkp., Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Olsz-

tynie, Opolu, Poznaniu, Radomiu, Rzeszowie, Szczecinie, Warszawie oraz we Wrocławiu. Wszyscy uczniowie oraz ich opiekunowie biorący udział w etapie okręgowym olimpiady otrzymali wydawany przez IPN miesięcznik dotyczący historii najnowszej „Pamięć.pl – Biuletyn IPN". Także podczas finału olimpiady uczniowie i nauczyciele wysłuchali wykładu na temat represji stalinowskich wobec polskich oficerów. Wszystkim uczestnikom finału olimpiady przekazano publikacje i gry edukacyjne IPN. W etapie okręgowym wzięło udział ok. 1200 uczestników, w samym finale zaś 200. Zwycięzca otrzymał czek na 100 publikacji wydanych przez IPN.

4.2.1.13. Projekty edukacyjne

Projekty ogólnopolskie

W czerwcu 2013 r. konferencją podsumowującą zakończyła się szósta edycja projektu edukacyjnego „Opowiem ci o wolnej Polsce. Spotkania ze świadkami historii", zrealizowanego we współpracy z Fundacją Centrum Edukacji Obywatelskiej i Muzeum Powstania Warszawskiego. Najważniejszym celem programu jest przybliżenie uczniom najnowszej historii Polski przez rozmowy ze świadkami historii – uczestnikami wydarzeń lat 1939–1989. Wśród złożonych prac były opracowania powstałe w oparciu o nieznane źródła. Relacje świadków historii, tworzące bogaty materiał źródłowy, są opracowywane i archiwizowane, a najciekawsze udostępnione na stronie internetowej projektu. W roku szkolnym 2012/2013 do projektu zgłosiło się 55 grup projektowych, w których pracowało prawie 500 uczniów wszystkich typów szkół. Jesienią 2013 r. ruszyła kolejna, siódma edycja tego projektu – zakończenie planowane jest na maj 2014 r. W ramach VII edycji odbyły się warsztaty dla uczniów szkół z całej Polski, biorących udział w projekcie.

W roku szkolnym 2012/2013 odbyła się czwarta edycja projektu „Kamienie pamięci. Nauczyciele historii prawdziwej", w której wzięło udział ponad 100 uczniów oraz 60 nauczycieli. Rezultatem działań podjętych przez uczestników projektu było upamiętnienie nauczycieli, którzy niezależnie od trudności i zagrożeń przekazywali uczniom niezakłamaną wiedzę o historii Polski, i upowszechnienie wiedzy na ich temat przez artykuły, strony internetowe, wystawy czy tablice pamiątkowe. Projekt ma charakter otwarty, skierowany był do osób indywidualnych, uczniów pod opieką nauczyciela, drużyn i zastępów harcerskich, kół naukowych i grup rekonstrukcyjnych. Podczas konferencji podsumowującej projekt w czerwcu 2013 r. uczestnicy zaprezentowali swoje prace (zebrane materiały, opracowane dokumenty, zdjęcia, wywiady). Tradycyjnie już otrzymali pamiątkowe statuetki – kamienie pamięci. Wraz z nowym rokiem szkolnym rozpoczęliśmy kolejną, piątą edycję projektu, związaną z rocznicą akcji „Burza", która przypada w 2014 r.

Od lutego 2013 r. rozpoczęliśmy ogólnopolski projekt edukacyjny „Patroni naszych ulic". Adresatami projektu są mieszkańcy ulic noszących nazwę postaci z najnowszej historii Polski. Do końca 2013 r. Biuro Edukacji Publicznej przygotowało i wydrukowało siedem broszur informacyjnych dotyczących: płk. Łukasza Cieplińskiego, gen. Augusta Emila Fieldorfa „Nila", gen. Leopolda Okulickiego „Niedźwiadka", rtm. Witolda Pileckiego, bł. księdza Jerzego Popiełuszki, gen. Kazimierza Sosnkowskiego oraz marszałka Józefa Piłsudskiego. Naszymi partnerami w projekcie są: Związek Harcerstwa Polskiego, Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej, Royal Rangers Polska, Muzeum Ziemi Mińskiej, Młodzieżowy Dom Kultury w Tomaszowie Mazowieckim. W kolportowanie broszur zaangażowało się 29 drużyn i zastępów harcerskich. Dotarły do mieszkańców ulic: Fieldorfa, Okulickiego, Pileckiego, Piłsudskiego, Popiełuszki i Sosnkowskiego w Brusach, Bydgoszczy, Częstochowie, Gdańsku, Głownie, Gorzowie Wielkopolskim, Kaliszu, Kluczborku, Krakowie, Legnicy, Lublinie, Mińsku Mazowieckim, Nowym Sączu, Opolu, Piastowie, Pionkach, Poznaniu, Radomiu, Rzeszowie, Szczecinie, Świdnicy, Tomaszowie Mazowieckim, Warszawie i Zielonej Górze. Po 9,5 tys. książeczek o Piłsudskim, Fieldorfie i Cieplińskim zostało rozprowadzone jako dodatek do pisma „Pamięć.pl – Biuletyn IPN". Ponadto broszury o Cieplińskim rozdano uczestnikom uroczystości odsłonięcia jego pomnika w Rzeszowie.

Biuro Edukacji Publicznej IPN wspiera także program edukacyjny „Katyń... Ocalić od zapomnienia", realizowany przez Stowarzyszenie Parafiada im. św. Józefa Kalasancjusza.

Lokalne projekty edukacyjne

W 2013 r. znacząco wzrosła liczba projektów edukacyjnych o charakterze lokalnym, adresowanych do uczniów wszystkich poziomów edukacji, a realizowanych przez następujące oddziały:

– OBEP Białystok – cykl wykładów „Katyń w 73. rocznicę zbrodni", projekt „Katyń – ocalić od zapomnienia",

– OBEP Gdańsk – „Niedźwiedź Wojtek i jego wojenne opowieści" (cykl zajęć, w których wzięło udział około 1700 uczniów szkół podstawowych),

– OBEP Katowice – V Śląski Turniej Debat Oksfordzkich,

– OBEP Kraków – cykle spotkań dyskusyjnych w ramach Krakowskiej Loży Historii Współczesnej i w Klubie „Kamieniołom", cykliczne warsztaty „Ukraińcy wobec zbrodniczych działań OUN-UPA na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej w latach 1943–1944", II edycja projektu „Kresy – polskie ziemie wschodnie w XX wieku", „Ferie zimowe z historią w tle", czyli skrócony kurs z historii najnowszej,

– OBEP Łódź – warsztaty „Społeczeństwo obywatelskie w stanie wojennym w Polsce",

– OBEP Poznań – warsztaty „Powstanie Warszawskie", „Poznański Czerwiec 1956", wykłady i warsztaty w ramach projektu edukacyjnego „Wehikuł czasu",

– OBEP Rzeszów – cykl wykładów w ramach Akademii Historii Najnowszej, cykl warsztatów „Historia herbu i flagi Polski", IX Festiwal Piosenki Patriotycznej i Wojskowej,

– OBEP Szczecin – projekt edukacyjny „Przystanek: Polska 1939–1989", IV Turniej Historyczny „Szare Szeregi", debata oksfordzka „Okrągły stół – bez niego komunizm w Polsce by nie upadł",

– OBEP Warszawa – Festiwal Komiksu Historycznego.

4.2.1.14. Notacje – nagrania filmowe świadków historii

Biuro Edukacji Publicznej w ramach programu „Notacje" dokumentuje wspomnienia świadków historii z okresu 1939–1989. W 2013 r. w centrali i oddziałach zostało nagranych 214 notacji wideo oraz audio. Zarchiwizowane i zdigitalizowane nagrania są wykorzystywane w celach naukowych i edukacyjnych, a także publikowane na historycznych wortalach internetowych IPN oraz na stronach serwisu YouTube.

Sekcja Notacji i Opracowań Multimedialnych w 2013 r. przygotowała trzy spoty w ramach projektów rocznicowych. Dotyczyły one obchodów Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych, 70. rocznicy rzezi wołyńskiej oraz kampanii społecznej IPN „Ofiarom stanu wojennego. Zapal światło wolności". Wszystkie były emitowane na kilku kanałach TVP oraz w Internecie.

Oprócz krótkich form multimedialnych zrealizowany został film dokumentalny *When they come...* skierowany do odbiorców obcojęzycznych, opowiadający o trudnych losach Polski w czasie II wojny światowej. W filmie wykorzystano wiele fragmentów notacji znajdujących się w archiwum Sekcji Notacji i Opracowań Multimedialnych. Film został umieszczony na serwisie YouTube i do tej pory cieszy się dużym zainteresowaniem internautów.

Również w ramach kanału IPN.tv cyklicznie zamieszczane są nagrania z „Konfrontacji Antoniego Dudka", które odbywają się w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia". Już pierwsze odcinki cyklu pokazały duże zainteresowanie tego rodzaju debatami. Sekcja Notacji dokumentuje również wiele wydarzeń z działalności Biura Edukacji Publicznej. Ich efektem są m.in. dwa krótkometrażowe filmy dokumentalne, będące jednocześnie relacją z wyjazdów edukacyjnych. Oprócz filmów na kanale IPN.tv emitowane są obszerne relacje z wydarzeń dotyczących działalności IPN, takich jak konferencje czy finały ogólnopolskich projektów edukacyjnych itp. W roku 2013 zainicjowany został również projekt „90 sekund z historią najnowszą",

będący rodzajem multimedialnego kalendarium. Historycy IPN będą w nim prezentować najważniejsze wydarzenia z najnowszej historii Polski. Pierwsze nagrania zostaną opublikowane w 2014 r.

Jednym z największych sukcesów w zakresie produkcji multimedialnych BEP w 2013 r. był teledysk do piosenki Kasi Malejonek *Jedna chwila* z albumu *Panny Wyklęte*. Został on zrealizowany we współpracy z twórcami zewnętrznymi: Michałem Wilczkiem oraz Grzegorzem Pastuszakiem. Na serwisie YouTube klip ten, będący hołdem dla Danuty Siedzikówny „Inki", ma już ponad 100 tys. odsłon.

Pracownicy sekcji po raz drugi realizowali również projekt „Wola pamięci", upamiętniający ofiary niemieckich zbrodni popełnionych w warszawskiej dzielnicy Wola w pierwszych dniach Powstania Warszawskiego.

W 2013 r. odbyły się szkolenia z zakresu nagrywania relacji świadków historii dla uczestników projektu edukacyjnego „O tym nie można zapomnieć. Spotkania z kobietami, które przeszły piekło Ravensbrück" oraz uczniów Polonijnego Liceum Ogólnokształcącego Niepublicznego „Klasyk". Ponadto zorganizowane zostało wewnętrzne szkolenie dla pracowników Oddziałowych Biur Edukacji Publicznej IPN.

4.2.2. Działania wystawiennicze

Dorobek IPN obejmuje ponad 400 wystaw edukacyjnych popularyzujących najnowszą historię Polski głównie z okresu 1939–1989. Powstają one niejednokrotnie przy współudziale partnerów zewnętrznych, zarówno krajowych, jak i zagranicznych, m.in.: instytutów naukowych, placówek muzealnych, organizacji kombatanckich i samorządów lokalnych.

Wystawy prezentowane są regularnie w placówkach IPN, zwłaszcza w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia" w Warszawie, a także gościnnie na uczelniach, w muzeach i innych instytucjach zewnętrznych. Wystawy plenerowe udostępniane są szerokiej publiczności na głównych skwerach i ulicach miast. Na przykład wystawa „Wołyń 1943. Wołają z grobów, których nie ma" (jedna z kilku wystaw IPN upamiętniających 70. rocznicę zbrodni wołyńskiej) otwarta została w lipcu 2013 r. na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie. Niektóre wystawy przygotowywane są także w wersji multimedialnej i prezentowane w Internecie (np. wystawa „Krzyk szarego człowieka. Ryszard Siwiec 1909–1968" udostępniana na stronie: www.ryszardsiwiec.com). Wystawom towarzyszą foldery i katalogi, a także propozycje zajęć dla młodzieży szkolnej. Wernisaże wystaw połączone są często z sesjami naukowymi, w których oprócz pracowników IPN biorą udział przedstawiciele środowisk naukowych i świadkowie historii. Wystawy systematycznie wypożyczane są bezpłatnie szkołom oraz placówkom kulturalnym i oświatowym w kraju i za granicą.

Wśród kilkuset prezentowanych w 2013 r. przez IPN wystaw warto odnotować kilkadziesiąt ekspozycji zorganizowanych poza granicami kraju, m.in. na: Białorusi, we Francji, w Kanadzie, na Litwie, w Niemczech, na Słowacji, Ukrainie, w USA, na Węgrzech i w Wielkiej Brytanii. Ekspozycje przygotowane zostały we współpracy ze środowiskami uniwersyteckimi, miejscowymi instytucjami oraz środowiskami polonijnymi (m.in. Polskim Ośrodkiem Społeczno-Kulturalnym w Londynie, Kongresem Polsko-Kanadyjskim, Towarzystwem Niemiecko-Polskim w Kilonii, nauczycielami lokalnych szkół polskich) oraz przy wsparciu przedstawicielstw dyplomatycznych RP. Szczególny charakter miał cykl zagranicznych prezentacji wystawy edukacyjnej IPN „Zagłada polskich elit. Akcja AB – Katyń". W 2013 r. była ona prezentowana w piętnastu miastach w USA, Kanadzie i Niemczech, m.in.: na Columbia University w Nowym Jorku, Georgetown University w Waszyngtonie, University of Toronto w Kanadzie oraz w gmachu Minnesota State Capitol w Saint Paul. Podczas wernisaży i wykładów przedstawiano dorobek naukowy i edukacyjny Instytutu Pamięci Narodowej, dystrybuowano publikacje IPN (katalogi, albumy, książki, periodyki itp.) oraz prowadzono zajęcia edukacyjne dla uczniów i nauczycieli.

W 2013 r. IPN przygotował 23 nowe wystawy oraz zaprezentował 194 wystawy z lat ubiegłych. Ich pełna lista znajduje się w Aneksie, w załączniku nr 3.

4.2.3. Współpraca z mediami i inne działania popularyzujące wiedzę

Podobnie jak w latach ubiegłych, pracownicy pionu edukacyjnego IPN szeroko współpracowali z mediami zarówno ogólnopolskimi, jak też lokalnymi i regionalnymi. Zakres współpracy obejmował przede wszystkim tematykę historyczną, rocznicową oraz bieżące wydarzenia z pracy IPN (sesje naukowe, konferencje, wystawy itd.). Należy podkreślić zaangażowanie centrali i oddziałów w działania odbywające się przy udziale lub pod patronatem mediów, jak festiwale nauki czy coraz liczniejsze pikniki historyczne i naukowe.

Niektóre oddziały regularnie współpracują z regionalną prasą przy wydawaniu stałych dodatków poświęconych historii (np. dodatek „Historia" w małopolskim „Dzienniku Polskim", wydawany przy pomocy OBEP Kraków) lub w formie cyklicznych audycji radiowych (program „Pamiętamy" w rzeszowskim Radiu Via czy „Ślady Pamięci" w Polskim Radiu Rzeszów). Współpraca ta jest podejmowana także przy okazji działań edukacyjnych, jak kolejna edycja akcji „Zapal znicz pamięci" zorganizowana wspólnie przez OBEP Poznań i poznańskie Radio Merkury. Podkreślić należy bieżącą współpracę pracowników IPN z programami Polskiego Radia, ogólnopolskimi stacjami komercyjnymi oraz regionalnymi rozgłośniami publicznymi i komercyjnymi, związaną z komentowaniem aktualnych rocznic z najnowszej historii Polski. Na uwagę zasługuje zwłaszcza prezentacja okolicznościowych spotów IPN w Telewizji Polskiej, przypominających o Narodowym Dniu Pamięci Żołnierzy Wyklętych i rocznicy wprowadzenia stanu wojennego.

W roku 2013 kontynuowano dotychczasową współpracę między IPN a Polskim Radiem SA. W czerwcu Biuro Edukacji Publicznej IPN – jak co roku – uczestniczyło w warszawskim XVII Pikniku Naukowym Polskiego Radia i Centrum Nauki Kopernik. Instytut Pamięci Narodowej stale współpracuje również z Festiwalem Nauki, organizując lekcje i warsztaty dla młodzieży. Zakres powyższej współpracy to głównie komentarze na temat ważnych rocznic historycznych, wydarzeń z dziedziny najnowszej historii Polski. Historycy z IPN byli stałymi gośćmi programów realizowanych przez TVP i TVP Historia oraz telewizje regionalne.

4.3. Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia"

Dzięki zaangażowaniu zespołu swoich pracowników, współpracowników i wolontariuszy Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia" stało się w ostatnich latach znaczącym punktem na mapie warszawskich instytucji nauki i kultury.

Centrum prowadzi własną działalność edukacyjną, ale także udostępnia swoje pomieszczenia na rzecz działalności prowadzonej przez Wydział Edukacji Historycznej BEP, Oddziałowe Biura Edukacji Publicznej czy Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów. BUiAD umieścił tu w okresie sprawozdawczym (w związku z przeprowadzką z dotychczasowej siedziby przy ul. Towarowej) swoją główną czytelnię.

W roku sprawozdawczym w Centrum zaprezentowano 14 wystaw, odbyło się 21 promocji książek, zorganizowano też 24 różne przedsięwzięcia i programy edukacyjne skierowane do środowisk nauczycielskich.

CE jest miejscem prezentacji ważnych osiągnięć IPN w dziedzinie naukowej, edukacyjnej, wystawienniczej oraz wydawniczej. Jest też siedzibą Biblioteki IPN, zawierającej dostępny dla wszystkich zainteresowanych bogaty księgozbiór, gromadzony metodycznie od połowy XX w., dotyczący problematyki historii najnowszej, zwłaszcza zbrodni komunistycznych i nazistowskich, a także ich ofiar. Biblioteka posiada i udostępnia czytelnikom komplet wydawnictw własnych

Instytutu, zarówno tych wydanych w centrali, jak i w poszczególnych oddziałowych seriach wydawniczych.

Centrum Edukacyjne na bieżąco współpracuje z licznymi szkołami wszystkich poziomów edukacyjnych oraz instytucjami, w tym Klubem Historycznym im. gen. Stefana Roweckiego „Grota", Forum Dialogu Między Narodami, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawskim Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń, Urzędem m.st. Warszawy, Ośrodkiem Rozwoju Edukacji, Domem Spotkań z Historią, Muzeum Historii Żydów Polskich, Fundacją Kresy-Syberia, Radiem Warszawa, Radiem Campus, Radiem Plus.

Działania CE skierowane do nauczycieli

W ramach organizowanych przez Centrum Edukacyjne serii kursów i seminariów dla nauczycieli w okresie sprawozdawczym odbyły się m.in.:

– trzydniowe seminarium dla nauczycieli historii, języka polskiego i wiedzy o kulturze „Kultura i polityka na emigracji", prezentujące najważniejsze aspekty historii polskiej emigracji politycznej w XX w.;

– II i III edycja kursów „Państwo. Naród. Społeczeństwo. Kurs historii XX wieku";

– kurs „Polacy bez Polski, czyli losy przymusowo wysiedlonych do Związku Sowieckiego";

– szkolenie z nauczania wątkowego na lekcjach nowego przedmiotu historia i społeczeństwo dla nauczycieli konsultantów placówek doskonalenia nauczycieli, doradców metodycznych oraz nauczycieli historii i WOS, program realizowany jest we współpracy z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji (ORE);

– cztery seminaria „Holokaust – sposoby przedstawiania"; jest to kurs doskonalący dla nauczycieli wszystkich poziomów edukacyjnych, organizowany we współpracy z Międzynarodowym Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokauście, składający się z trzech części: pierwsza odbywa się raz w miesiącu w CE „Przystanek Historia" (od października 2012 r. do kwietnia 2013 r.), druga to dwudniowe seminarium w MCEAH w Oświęcimiu, prowadzone przez pracowników MCEAH (maj 2013 r.), trzecia to trzydniowy wyjazd studyjny do Teresina w Czechach, byłego tranzytowego getta (czerwiec 2013 r.).

Programy CE skierowane do uczniów i studentów

Wychodząc naprzeciw potrzebom uczniów różnych poziomów nauczania i studentów warszawskich szkół wyższych, CE zorganizowało:

– sześć popularnych spotkań pod hasłem „Uczniowie obchodzą ważne rocznice historyczne";

– zajęcia dla maturzystów „Ferie zimowe z historią najnowszą w tle", przygotowujące ich do egzaminu maturalnego z historii;

– serię zajęć edukacyjnych „Lato w mieście", były to działania skierowane do dzieci dotyczące historii i życia codziennego w PRL w latach osiemdziesiątych XX w.;

– ponad 50 zajęć warsztatowych „Spacerkiem po wystawie" dla uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, a także dla uczestników szkolnych wycieczek do Warszawy;

– ponad 150 lekcji i wykładów z serii „Historia XX wieku";

– konkurs dla uczniów szkoły podstawowej „Bohater spod Monte Cassino".

Ponadto zorganizowano ponad 20 różnych warsztatów i innych przedsięwzięć edukacyjnych, m.in.: „O tym nie można zapomnieć" – serię spotkań z kobietami, które przeszły piekło obozów koncentracyjnych i łagrów sowieckich, czy III Festiwal Komiksów Historycznych wraz z towarzyszącą mu wystawą prac Marka Szyszki.

CE brało też aktywny udział we współpracy z warszawskim oddziałem Erasmus Student Network, organizując spotkania pod hasłem „Contemporary History of Poland. Erasmus Student Project", a także w projekcie edukacyjnym „Wspólna historia Polaków i Czechów", będącym kontynuacją kilkuletniej współpracy między Stowarzyszeniem Czeskich Nauczycieli Historii PANT

z Ostrawy i Biura Edukacji Publicznej IPN. CE zorganizowało i przeprowadziło kilka serii zajęć z historii najnowszej dla osób niepełnosprawnych.

Imprezy otwarte dla wszystkich zainteresowanych

W okresie sprawozdawczym pracownicy CE przygotowali 48 różnego rodzaju przedsięwzięć o charakterze otwartym, dostępnych dla wszystkich zainteresowanych najnowszymi dziejami Polski. Spośród nich warto wymienić:

– seminarium otwarte „Konfrontacje profesora Antoniego Dudka" – cykl dyskusji o historii najnowszej prowadzonych przez prof. Antoniego Dudka z udziałem znanych historyków: dr. Adama Leszczyńskiego, dr. Piotra Gontarczyka i prof. Grzegorza Motyki;

– seminarium otwarte „Oblicza PRL" – prezentuje różne aspekty życia codziennego w Polsce Ludowej;

– seminarium otwarte „Jednostka w trybach represji" – cykl wykładów dr Alicji Bartuś o sytuacji społeczno-politycznej w krajach, w których w XX w. doszło do popełnienia zbrodni ludobójstwa lub systemowo łamane są podstawowe prawa człowieka;

– seminarium otwarte „Pod sierpem i młotem" – studium porównawcze ustroju Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz innych państw bloku wschodniego;

– seminarium otwarte „Historia w teatrze po 1989 r.", podczas którego prezentowane są współczesne spektakle odnoszące się do wydarzeń historycznych;

– całoroczny cykl spotkań z osobami ważnymi dla najnowszej historii Polski „Ludzie z charakterem. Spotkania ze świadkami historii" – gościem cyklu był Krzesimir Dębski, wybitny kompozytor muzyki filmowej;

– spotkania dla rodzin z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym, przybliżające najnowszą historię Polski za pomocą gier i zabaw edukacyjnych pod hasłem „Rodzinna sobota";

– całoroczny cykl spotkań ze znanymi aktorami, którzy wspominają życie społeczne i kulturalne Polski Ludowej „Aktorzy opowiadają o PRL" – gośćmi cyklu byli m.in.: Irena Karel, Halina Rowicka, Henryk Boukołowski i Krzysztof Kalczyński.

Prezentacje wystaw w CE

W roku sprawozdawczym w Centrum Edukacyjnym „Przystanek Historia" odbyły się liczne prezentacje wystaw przygotowanych przez IPN oraz instytucje z nim współpracujące. Od stycznia do grudnia 2013 r. w CE IPN można było zobaczyć następujące ekspozycje:

– wystawa „Sonderlaboratorium SS. Zamojszczyzna – »pierwszy obszar osiedleńczy w Generalnym Gubernatorstwie«" (OBEP Lublin), 3 stycznia – 8 lutego 2013 r.;

– wystawa „Zimna wojna. Krótka historia podzielonego świata" (OBEP Warszawa), 12 lutego – 8 marca 2013 r.;

– wystawa „I trzeba było żyć... Kobiety w KL Ravensbrück", Muzeum Martyrologii „Pod Zegarem" (OBEP Lublin), 11–29 marca 2013 r.;

– wystawa „Minęło ponad pół wieku, lecz pamięć pozostaje. Życie w krakowskim getcie" (OBEP Kraków), 2–19 kwietnia 2013 r.;

– wystawa „Raj niemieckiej wspólnoty narodowej" (Dokumentationszentrum Prora, Fundacja Polsko-Niemieckie Pojednanie, Instytut Pamięci Narodowej), 24 kwietnia – 12 maja 2013 r.;

– wystawa „Totalitarianism in Europe" (Platforma Europejska Pamięci i Sumienia), 3 maja – 3 czerwca 2013 r.;

– wystawy komiksów i prac uczniów: komiksy historyczne i wojenne Krzysztofa Wyrzykowskiego; projekty murali o tematyce historycznej Rafała Roskowińskiego; prace uczniów laureatów ogólnopolskiego konkursu „Epizody z historii najnowszej Polski w komiksie" zorganizowanego przez CE IPN „Przystanek Historia" pod patronatem ministra edukacji narodowej; prace uczniów laureatów ogólnopolskiego konkursu „Bohater spod Monte Cassino" zorganizowanego przez SP

nr 70 pod patronatem IPN; reprodukcje plansz z komiksu „Dzieci i ludzie" Marzeny Sowy (Marzi) i Sandrina Revela, 7 czerwca – 8 lipca 2013 r.;

– wystawa „Polacy–Ukraińcy 1943–1945. »Antypolska akcja« OUN i UPA Bandery. Rzeź wołyńsko-galicyjska w dokumentach ukraińskich" (OBEP Lublin), 10 lipca – 10 sierpnia 2013 r.;

– wystawa „Zwycięzcy" (Goverdose, Surge Polonia), 15–31 sierpnia 2013 r.;

– wystawa „A więc wojna!!! Ludność cywilna we wrześniu '39", 5–14 września 2013 r. (OBEP Lublin);

– wystawa „Przetrwanie przez sztukę" (Staatliche Bibliothek Regensburg, Institut für Ost-und Südosteuropaforschung), 16 września – 14 października 2013 r.;

– wystawa „Wypędzeni 1939" (Związek Miast Polskich), 15 października – 6 listopada 2013 r.;

– wystawa „Służby specjalne II Rzeczypospolitej 1918–1939. Blaski i cienie" (Centralny Ośrodek Szkolenia Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w Emowie im. gen. dyw. Stefana Roweckiego „Grota", Instytut Pamięci Narodowej), 12–23 listopada 2013 r.;

– wystawa „Przez Morze Czerwone. Rzeczpospolita Polska na Uchodźstwie 1945–1990" (OBEP Warszawa, Archiwum Emigracji Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu), 26 listopada – 7 stycznia 2013 r.

4.4. Wydawnictwa IPN

Za działalność wydawniczą IPN i dystrybucję odpowiada Wydział Wydawnictw BEP, który zajmuje się przygotowaniem do druku wszelkich publikacji ukazujących się z logo IPN (książek, zbiorów dokumentów, relacji, czasopism itd.). Prace te obejmują każdorazowo redakcję merytoryczno-językową, korektę, redakcję techniczną, opracowanie projektu graficznego, skład komputerowy, wreszcie kontrolę etapu druku (wykonywanego przez drukarnie wyłonione w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego).

W 2013 r. IPN rozpoczął udostępnianie publikacji w formatach dostosowanych do czytników elektronicznych na stronie biblioteki cyfrowej portalu pamiec.pl. Ukazały się też pierwsze publikacje zgodnie z nowymi obowiązującymi w IPN zasadami w ramach centralnych projektów badawczych, opatrzone logo projektu.

Publikacje IPN zostały zauważone i uhonorowane następującymi nagrodami:

– Nagroda Historyczna „Polityki" – Przemysław Gasztold-Seń za książkę debiut *Koncesjonowany nacjonalizm. Zjednoczenie Patriotyczne Grunwald 1980–1990*, Warszawa 2012;

– Nagroda im. Profesora Tomasza Strzembosza – dr Paweł Kowal za publikację *Koniec systemu władzy. Polityka ekipy gen. Wojciecha Jaruzelskiego w latach 1986–1989*, ISP PAN, IPN i Trio, Warszawa 2012;

– Książka Historyczna Roku – nagroda im. Oskara Haleckiego w kategorii „Najlepsza książka naukowa poświęcona dziejom Polski i Polaków w XX wieku" – Patryk Pleskot, *Kłopotliwa panna „S". Postawy polityczne Zachodu wobec „Solidarności" na tle stosunków z PRL (1980–1989)*, Warszawa 2013;

– Nagroda KLIO I stopnia w kategorii monografii naukowych – Marta Cobel-Tokarska za książkę *Bezludna wyspa, nora, grób. Wojenne kryjówki Żydów w okupowanej Polsce*, Warszawa 2012;

– Nagroda KLIO III stopnia w kategorii autorskiej – Agnieszka Jaczyńska za książkę *Sonderlaboratorium SS. Zamojszczyzna – „pierwszy obszar osiedleńczy w Generalnym Gubernatorstwie"*, Warszawa 2012;

– Nagroda KLIO III stopnia w kategorii monografii – Patryk Pleskot za *Kłopotliwą pannę »S«. Postawy polityczne Zachodu wobec »Solidarności« na tle stosunków z PRL (1980–1989)*, Warszawa 2013;

– wyróżnienie specjalne w konkursie o Nagrodę KLIO w kategorii edytorskiej otrzymała publikacja *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956* pod

redakcją Tomasza Łabuszewskiego; Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa przyznała też Tomaszowi Łabuszewskiemu nagrodę PRO MEMORIA;

– Nagroda Literacka Miasta Radomia – Szczepan Kowalik za książkę *Konflikt wyznaniowy w Wierzbicy. Niezależna parafia w polityce władz PRL (1962–1977*), Lublin 2012;

– nagroda w konkursie PGE na najlepszą publikację dotyczącą energetyki jądrowej i jej wpływu na społeczeństwo, środowisko i gospodarkę w ramach programu „Atom dla nauki" – Robert Klementowski za opracowanie *W cieniu sudeckiego uranu. Kopalnictwo uranu w Polsce 1947–1973*, Wrocław 2010.

Wiele publikacji Instytutu otrzymało nominacje do nagród:

– Nagroda Historyczna im. Kazimierza Moczarskiego – Przemysław Gasztold-Seń, *Koncesjonowany nacjonalizm. Zjednoczenie Patriotyczne Grunwald 1980–1990*;

– Nagroda im. Profesora Tomasza Strzembosza – Marta Cobel-Tokarska, *Bezludna wyspa, nora, grób. Wojenne kryjówki Żydów w okupowanej Polsce*; Agnieszka Jaczyńska, *Sonderlaboratorium SS. Zamojszczyzna – „pierwszy obszar osiedleńczy w Generalnym Gubernatorstwie"*;

– Nagroda Historyczna „Polityki" – Agnieszka Jaczyńska, *Sonderlaboratorium SS. Zamojszczyzna – „pierwszy obszar osiedleńczy w Generalnym Gubernatorstwie"*; Marta Cobel-Tokarska, *Bezludna wyspa, Nora, Grób. Wojenne kryjówki Żydów w okupowanej Polsce*; Paweł Kowal, *Koniec systemu władzy. Polityka ekipy gen. Wojciecha Jaruzelskiego w latach 1986–1989*; *Bez wątpienia było warto!* Z Markiem Adamkiewiczem rozmawia Michał Siedziako.

4.4.1. Działalność wydawnicza

W okresie sprawozdawczym ze środków IPN wydano 142 publikacje, w tym 16 książek przygotowanych zostało przez pracowników pionu archiwalnego. Ponadto 19 publikacji zostało udostępnionych w wersjach elektronicznych w tym w formacie PDF/epub/mobi. Dla porównania w 2012 r. ukazało się 166 publikacji, a w 2011 r. – 153.

W 2013 r. w poszczególnych seriach centralnych ukazało się 20 książek:
– w serii „Dokumenty" – 3 pozycje
– w serii „Monografie" – 5 pozycji
– w serii „Relacje i wspomnienia" – 3 pozycje
– w serii „Dziennikarze, Twórcy, Naukowcy" – 1 pozycja
– w serii „Letnia Szkoła Historii Najnowszej" – 1 pozycja
– w serii „Patroni naszych ulic" – 7 pozycji

W seriach oddziałowych ukazało się 75 książek:
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Białymstoku – 4 pozycje
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Gdańsku – 11 pozycji
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Katowicach – 2 pozycje
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Krakowie – 13 pozycji
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Lublinie – 5 pozycji
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Łodzi – 6 pozycji
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Poznaniu – 10 pozycji
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Rzeszowie – 9 pozycji
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Szczecinie – 4 pozycje
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Warszawie – 7 pozycji
– w serii wydawniczej Oddziału IPN we Wrocławiu – 4 pozycje

Poza seriami ukazało się 29 pozycji, w tym:
– varia – 15 pozycji
– informatory – 4 pozycje
– katalogi wystaw – 5 pozycji
– wydawnictwa multimedialne i okolicznościowe – 5 pozycji.

Ponadto ukazały się periodyki:
– „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989" – 1 numer
– „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" – 2 numery
– „Pamięć i Sprawiedliwość" – 3 numery
– „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" – 11 numerów, w tym 1 numer o podwójnej objętości
– „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" – 1 numer.
Szczegółowy wykaz wydawnictw IPN znajduje się w załączniku nr 1.

„Pamięć i Sprawiedliwość"

Wiodące pismo IPN wyrosło, zdaniem wielu, na najważniejszy współcześnie polski periodyk poświęcony historii najnowszej. W roku sprawozdawczym ukazały się 3 tomy: 20, 21 i 22 tego czasopisma. W 2013 r. periodyk otrzymał 5 punktów na liście ministerialnej (lista „B").

Tom 20 w głównej mierze podejmuje temat metodyki i metodologii badań historycznych. Artykuły dotyczą m.in. historii mówionej w warsztacie historyka mentalności, kategorii wzniosłości w historiografii PRL, problemu wiarygodności materiałów wytworzonych przez bezpiekę; funkcjonowania struktur szeroko rozumianego aparatu represji w PRL, zniszczenia poddawanego licznym represjom ziemiaństwa po II wojnie światowej, dramatycznego przesiedlenia ludności łemkowskiej z Polski do USRR czy wreszcie losów boksera Tadeusza Pietrzykowskiego, więźnia KL Auschwitz. Dział główny uzupełniają edycje dokumentów oraz recenzje.

Tematem numeru 21 „Pamięci i Sprawiedliwości" jest historia społeczna Polski 1939–1989. Tom rozpoczyna się od eseju Anny Siwek, ukazującego doświadczenie totalitaryzmu (komunizmu) w myśli ks. prof. Józefa Tischnera. W części studyjnej znalazły się: tekst Sebastiana Piątkowskiego o realiach życia codziennego w Generalnym Gubernatorstwie w początkach okupacji na podstawie ogłoszeń z „Gońca Krakowskiego"; artykuł Konrada Słowińskiego o życiu codziennym Polaków w latach 1956–1970, opisywanym w listach do „Przyjaciółki"; tekst Konrada Rokickiego na temat skarg obywateli na działalność MO, skierowanych do Biura Skarg i Listów MSW w latach sześćdziesiątych, siedemdziesiątych i osiemdziesiątych; artykuł Pawła Wierzbickiego, analizujący podziały ideowe w środowisku opozycji politycznej w PRL lat 1976–1989. Studia bloku głównego uzupełniają teksty z działu „Varia", edycje dokumentów i recenzje.

Tematyka numeru 22 to polityka historyczna i polityka pamięci. W ankiecie historycznej na temat „Historia a wyobrażenie przeszłości" wypowiedziało się grono historyków i specjalistów z historii najnowszej. W dziale głównym znalazły się teksty poświęcone: wyobraźni historycznej, zmianom w pamięci przeszłości Polaków po 1989 r., przedstawianiu wydarzeń historycznych w nowych muzeach, wpływowi obrazów fotograficznych na pamięć zbiorową, wykorzystaniu komiksu historycznego w edukacji, rekonstrukcjom historycznym i rozliczeniu z komunizmem w Europie Środkowej. W bloku „Recenzje" po raz pierwszy pojawił się dział poświęcony konferencjom.

„Pamięć.pl – Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej"

Miesięcznik popularnonaukowy poświęcony jest – podobnie jak jego poprzednik – najnowszej historii Polski, ze szczególnym uwzględnieniem statutowych zadań IPN (tematyka zbrodni niemieckich i komunistycznych, działalność opozycji antykomunistycznej i aparatu bezpieczeństwa PRL). W przeciwieństwie jednak do „Biuletynu Instytutu Pamięci Narodowej" nie ma charakteru monograficznego, lecz układ magazynu, dzięki czemu zapewnia czytelnikom szerokie spektrum tematyczne i chronologiczne, uwzględniając jednak rocznice istotnych wydarzeń. Na łamach „Pamięci.pl" publikowane są rozmowy z historykami, świadkami historii, artykuły pracowników IPN i autorów zewnętrznych, dokumenty i zdjęcia (wraz z omówieniem).

Ponadto w czasopiśmie umieszczane są informacje o organizowanych przez Instytut wystawach i akcjach, najważniejszych przedsięwzięciach badawczych i edukacyjnych oraz najnowszych publikacjach. Duży nacisk położony został na walor edukacyjny pisma – dotyczy to nie tylko

działu „Edukacja historyczna", w którym poruszane są tematy związane z problematyką nauczania, szkolnictwa czy edukacji społecznej, lecz całego czasopisma. Szczególną rolę odgrywają tu takie działy jak: „Z archiwum IPN" i „Stopklatka". Ich celem jest prezentacja i analiza dokumentów oraz fotografii znajdujących się w zasobie IPN. Oba te działy stanowią także wyróżnik na tle innych czasopism historycznych i podkreślają IPN-owski charakter miesięcznika.

W 2013 r. ukazało się jedenaście numerów „Pamięci.pl", w tym jeden podwójny (pojedyncze o objętości 72 stron, podwójny – 104 stron). Do każdego numeru dołączono dodatek w postaci płyt DVD, plakatów lub innych materiałów związanych z konkretnym numerem lub prowadzoną przez IPN akcją. Nakład czasopisma wynosi 9500 egzemplarzy, z czego ok. 5 tys. trafia do szkół ponadgimnazjalnych i zainteresowanych gimnazjów, jako pomoc dla nauczycieli, a także do wybranych instytucji (szczególnie bibliotek, placówek naukowych i ośrodków kształcenia nauczycieli).

Czasopismo jest również wysyłane do mediów. W wolnej sprzedaży można je było nabyć m.in. w sieciach salonów EMPiK i Relay oraz we wszystkich punktach sprzedaży IPN. Po 2–3 miesiącach od chwili wydania każdy numer jest również umieszczany w formie elektronicznej na stronie internetowej IPN i portalu pamiec.pl.

„Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej"

Głównym celem tego specjalistycznego wydawnictwa archiwalnego IPN jest prezentowanie zagadnień dotyczących szeroko rozumianej archiwistyki w kontekście funkcjonowania archiwum IPN. Ważne miejsce zajmuje też popularyzacja zgromadzonego zasobu przez krytyczne omówienia oraz edycje dokumentów archiwalnych. Periodyk znajduje się na liście czasopism punktowanych MNiSW. W wyniku pozytywnie zakończonego kolejnego procesu ewaluacji czasopismo otrzymało w 2013 r. 4 punkty na liście ministerialnej (lista „B"). Figuruje także w międzynarodowej bazie indeksacyjnej IC Journals Master List. W 2013 r. ukazał się szósty tom pisma. Opublikowano w nim łącznie 25 artykułów podzielonych na osiem działów: „Archiwum", „Zasób archiwalny", „Rozproszone dziedzictwo", „Archiwa na świecie", „Dokumenty", „Varia", „Artykuły recenzyjne i recenzje", „Kronika". Zamieszczone w nich artykuły dotyczyły m.in. zasad funkcjonowania ewidencji operacyjnej Służby Bezpieczeństwa oraz doświadczeń IPN w tworzeniu cyfrowych zbiorów fotograficznych i w ich wykorzystywaniu na przykładzie dokumentacji kampanii wrześniowej 1939 r. Przedstawiały także m.in. charakterystykę archiwaliów dotyczących Polskiego Państwa Podziemnego, źródła do dziejów NSZZ „Solidarność" w zasobie archiwalnym Oddziału IPN w Łodzi oraz nieznane „kronenbergia" w zasobie Delegatury IPN w Bydgoszczy. Nowością w periodyku był dział „Archiwa na świecie". Opublikowane w nim teksty dotyczyły problemu archiwów i pamięci historycznej w Hiszpanii na przełomie XX i XXI w. oraz dostępu do archiwów w Republice Południowej Afryki. Dużo miejsca poświęcono także kwestii rozproszenia polskiego dziedzictwa archiwalnego, przybliżając m.in. projekt „Polska rozproszona. Program zabezpieczania polskiego dziedzictwa archiwalnego za granicą". W 6 tomie periodyku znalazły się również wspomnienia australijskiego ambasadora Johna Burgessa z pobytu w Warszawie w latach 1980–1984, a także dwie edycje materiałów archiwalnych. Pierwsza prezentowała zapisy zeszytu odpraw Wojskowego Sądu Rejonowego w Katowicach, druga była poświęcona katastrofie w 1972 r. w Wielkopolskich Zakładach Przemysłu Ziemniaczanego w Luboniu. W periodyku podjęto temat wzrostu aktywności mniejszości narodowych w Polsce po przemianach październikowych w 1956 r. Znalazły się w nim także recenzje trzech edycji źródeł oraz sprawozdania z VI Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich „Zatrzymać przeszłość, dogonić przyszłość", konferencji archiwalnej „Polonica bliżej kraju" oraz międzynarodowej konferencji „Współpraca NKWD/KGB ze służbami bezpieczeństwa państw Europy Środkowo-Wschodniej w latach 1945–1989".

„Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989"

Głównym celem periodyku jest pogłębienie, skoordynowanie oraz upowszechnienie prac badawczych dotyczących aparatu represji w PRL: Resortu Bezpieczeństwa Publicznego PKWN, Mi-

nisterstwa Bezpieczeństwa Publicznego, Komitetu ds. Bezpieczeństwa Publicznego, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, wojskowych i granicznych służb specjalnych, służb więziennych, Milicji Obywatelskiej, sądownictwa i prokuratury oraz jednostek paramilitarnych. Pismo podzielone jest na kilka działów obejmujących: metodologię, struktury, dokumenty, wspomnienia funkcjonariuszy (w publikacji pod nazwą „w oczach własnych"), biogramy, recenzje i materiały bibliograficzne. W roku sprawozdawczym ukazał się jeden tom. W 2013 r. czasopismo otrzymało 1 punkt na liście ministerialnej (lista „B").

W 10 numerze czasopisma zamieszczone zostały opisy struktur organów bezpieczeństwa dotychczas nieznanych w szerszym zakresie, takich jak Komitet Bezpieczeństwa Państwowego (przy Radzie Ministrów) ZSRR w latach 1975–1991, Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej czy Wojskowa Służba Wewnętrzna KBW i WOP, Wojskowa Służba Wewnętrzna Jednostek Wojskowych MSW.

Ponadto podjęto m.in. problematykę związaną z aktywnością operacyjną polskiej bezpieki wobec środowisk emigracyjnych, działalnością KBW, jak również problematykę agentury w środowiskach opozycyjnych i studenckich. Zamieszczono też opracowane dokumenty dotyczące m.in. schyłkowego okresu funkcjonowania SB. W numerze znalazły się również recenzje książek dotyczących zagadnień związanych z funkcjonowaniem organów bezpieczeństwa w PRL. W dziale „Biogramy" na uwagę zasługuje tekst dotyczący „kata z Mokotowa", który m.in. wykonał wyrok na rtm. Witoldzie Pileckim.

„CzasyPismo. O historii Górnego Śląska"

„CzasyPismo" to projekt Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej IPN w Katowicach – półrocznik, którego zadaniem jest popularyzowanie badań historycznych nad XX-wiecznymi dziejami Górnego Śląska i obszarów sąsiednich. W roku sprawozdawczym ukazały się 2 tomy.

Na „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2013, nr 1 (3) składają się 23 artykuły i jeden wywiad, przegląd publikacji Oddziału IPN w Katowicach, omówienia książek innych wydawnictw oraz kalendarium wydarzeń. Tematem głównym numeru jest działalność totalitarnych partii politycznych w regionie górnośląskim od lat trzydziestych do osiemdziesiątych XX w. Szereg tekstów wiąże się z różnymi aspektami funkcjonowania totalitaryzmów na Górnym Śląsku: działalnością WUBP w Katowicach, nazistowską „polityką pamięci", zbrodniami eutanazyjnymi, obyczajami laickimi w czasach PRL, I wojną światową. Przedstawiono kilka sylwetek osób związanych z regionem (m.in. o. Daniela Rufeisena). Osobny blok tworzą trzy artykuły o migracjach z Górnego Śląska do RFN, a całość zamyka wywiad z prof. Wojciechem Kunickim o Wilhelmie Szewczyku.

W „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2013, nr 2 (4) zamieszczono 20 artykułów oraz obszerny wywiad z historykiem sportu i dziennikarzem Andrzejem Gowarzewskim, przegląd najnowszych publikacji Oddziału IPN w Katowicach, omówienia książek innych wydawnictw o historii regionu w XX w. oraz kalendarium imprez i wydarzeń. Temat główny numeru to sport i jego polityczna otoczka w regionie górnośląskim w XX w. Kilka tekstów poświęcono innej tematyce, m.in. oskarżonej o współpracę z Gestapo Helenie Mathei „Matejance", współzawodnictwu pracy, modernistycznej architekturze w Katowicach w okresie międzywojennym. Zaprezentowano również sylwetkę działaczki opozycyjnej Teresy Baranowskiej oraz niepublikowane dotąd materiały o górnikach poległych 16 grudnia 1981 r. w kopalni Wujek.

4.4.2. Dystrybucja wydawnictw

W 2013 r. Sekcja Dystrybucji Wydawnictw podjęła intensywne działania informacyjno-promocyjne, organizując 10 kampanii reklamowych w Tramwajach Warszawskich oraz autobusach MZA (gra „ZnajZnak", gra „111", wystawa „Wołyń 1943. Wołają z grobów, których nie ma", spotkanie z prof. Antonim Dudkiem w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia", reklama „Pamięci.pl", wystawa „Wypędzeni", spotkanie z Ryszardem Bugajskim, spotkanie „Moda w PRL",

V kiermasz wydawnictw IPN, akcja „Światło wolności" 13 grudnia). Ponadto 6 września 2013 r. po ulicach Warszawy kursował zabytkowy tramwaj z grupą rekonstrukcyjną „Radosław" reklamujący grę „111". Realizowana jest też stała akcja reklamowa pamieci.pl – w autobusach oraz wagonach metra codziennie emitowane jest kalendarium historyczne z logo IPN oraz „Pamięć.pl – Biuletyn IPN".

Dystrybucja czasopisma „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" wzrosła w poszczególnych miesiącach od 18% do 60%. Dzięki staraniom Sekcji Dystrybucji Wydawnictw pismo oprócz sieci EMPiK jest dostępne również w sieci Inmedio (10), Relay (6), Hubiz (2), Discover Poland (1) oraz m.in.: w Głównej Księgarni Naukowej im. Bolesława Prusa, na lotnisku Okęcie, Dworcu Centralnym oraz Dworcu Zachodnim, w hipermarketach (Klif, Real, Tesco, Auchan, Carrefour).

IPN uczestniczył w 2013 r. w 4 największych targach książek: Targi Książki Katolickiej (11–14 kwietnia 2013 r.), III Warszawskie Targi Książki (16–19 maja 2013 r.), Targi Książki w Krakowie (23–26 października 2013 r.), XXII Targi Książki Historycznej (28 listopada – 1 grudnia 2013 r.). W Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia" zorganizowano cieszące się coraz większą popularnością kiermasze wydawnictw IPN (4 czerwca i 8 listopada 2013 r.).

Mimo wielu działań podejmowanych w celu zwiększenia sprzedaży publikacji, wciąż nierozstrzygnięty pozostaje problem rozszerzenia oferty w oddziałowych punktach sprzedaży. Dużym utrudnieniem jest funkcjonowanie − w ramach struktury IPN − 12 płatników podatku od towarów i usług (11 oddziałów i centrala). W związku z tym Biuro Budżetu i Finansów IPN wystąpiło do Ministerstwa Finansów z prośbą o zmianę ilości podatników z 12 na 1. Pod koniec listopada 2013 r. wpłynęła do IPN odpowiedź odmowna. Trwają prace nad wypracowaniem nowej koncepcji rozbudowy dystrybucji w oddziałach.

Instytut Pamięci Narodowej we współpracy z PKP SA włączył się w międzynarodowy ruch społeczny Bookcrossing, przekazując na tzw. półki-wypożyczalnie swoje wydawnictwa. Bookcrossing działa na zasadzie „podaj dalej". Kampania propaguje czytanie oraz łatwy i bezpłatny dostęp do książek.

Akcja „Książka w podróży" jako element polskiego Bookcrossingu rozpoczęła się od pozyskania i „uwolnienia" blisko 1000 książek, które znalazły się w każdym Nowym Biurze Dworcowym (w Warszawie, Gdańsku, Gdyni, Poznaniu, Wrocławiu i Katowicach). IPN przekazał do tej akcji 230 publikacji o różnej tematyce historycznej. Uroczyste otwarcie pierwszej półki z książkami IPN odbyło się 27 września 2013 r. z udziałem prezesa Łukasza Kamińskiego.

W 2013 r. IPN zorganizował II edycję projektu „Biblioteka na to czeka" obejmującego wysyłkę publikacji historycznych do bibliotek. Książki dostarczono do bibliotek wojewódzkich, skąd dalej trafiały do wskazanych bibliotek publicznych, powiatowych i gminnych. Projekt został zrealizowany pod patronatem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Łącznie IPN przekazał ponad 12 tys. książek, które trafiły do różnych zakątków Polski, w tym do bardzo niewielkich filii bibliotecznych.

5. Działalność archiwalna

Pion archiwalny Instytutu tworzą: Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów (BUiAD), oddziałowe biura udostępniania i archiwizacji dokumentów (OBUiAD) oraz wydziały udostępniania i archiwizacji dokumentów w delegaturach (WUiAD).

Zgodnie z obowiązującym w IPN Regulaminem organizacyjnym, w ramach Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Warszawie funkcjonują:

1. Wydział Informacji i Sprawdzeń,
2. Wydział Zarządzania Zasobem Archiwalnym,
3. Wydział Zasobów Cyfrowych,
4. Wydział Udostępniania,
5. Wydział Obsługi Bieżącej,
6. Samodzielna Sekcja Badań Archiwalnych i Edycji Źródeł.

Odpowiednio w oddziałowych biurach udostępniania i archiwizacji dokumentów funkcjonują referaty: informacji i sprawdzeń, gromadzenia, opracowywania i obsługi magazynów, udostępniania, stanowisko kancelaryjne oraz stanowisko edycji źródeł.

Odmienną strukturę, z uwagi na brak własnego zasobu archiwalnego, posiada OBUiAD w Warszawie. W jego skład wchodzą referaty: Reprografii, Obsługi Czytelni, Udostępniania Dokumentów do celów Naukowych i Dziennikarskich, Udostępniania Dokumentów Uprawnionym Osobom Fizycznym, Udostępniania Dokumentów Uprawnionym Instytucjom oraz stanowisko kancelaryjne.

Na dzień 31 grudnia 2013 r. pion archiwalny dysponował 90,3 km bieżącymi akt. Zasób archiwalny Instytutu powiększył się w roku sprawozdawczym o 214,25 m.b. akt uzyskanych głównie z jednostek policji, więziennictwa oraz archiwów wojskowych. Ważny nabytek stanowiła dokumentacja zakupiona od Fundacji Ośrodka KARTA w związku z przejęciem przez Instytut programu dokumentacyjno-badawczego „Indeks Represjonowanych". Wraz z bazą przejęta została odpowiedzialność za jej obsługę.

Do najważniejszych przedsięwzięć minionego roku zaliczyć należy kontynuowanie prac nad uzupełnianiem opublikowanego w grudniu 2012 r. na stronie internetowej Instytutu *Inwentarza zasobu archiwalnego* obejmującego opisy akt o szczególnej wartości historycznej i informacyjnej. Prace prowadzone były systematycznie, a ich efektem było zamieszczenie 310 211 kolejnych rekordów. Na koniec grudnia 2013 r. baza liczyła łącznie 430 908 rekordów opisujących materiały o charakterze nieosobowym, które zgodnie z wytycznymi Rady Instytutu Pamięci Narodowej podlegały publikacji w pierwszej kolejności. Należą do nich materiały dotyczące cywilnych i wojskowych organów bezpieczeństwa państwa, cywilnych i wojskowych organów wymiaru sprawiedliwości, więziennictwa oraz instytucji penitencjarnych, organów administracji publicznej, urzędów, instytucji oraz organizacji społeczno-politycznych.

Podstawę wspomnianego wyżej elektronicznego inwentarza, prezentującego zasób Instytutu i zapewniającego jego opis na poziomie jednostek archiwalnych, stanowią przygotowane zgodnie z zaleceniami Rady IPN dane z systemu Cyfrowe Archiwum.

Z uwagi na fakt, że podstawowym celem systemu jest ułatwienie zarządzania zasobem archiwalnym oraz korzystania z niego przez pracowników Instytutu i użytkowników zewnętrznych, priorytetowym zadaniem pionu archiwalnego w roku sprawozdawczym była kontynuacja rozbudowy

Cyfrowego Archiwum zarówno pod względem ilościowym, jak i funkcjonalnym. W 2013 r. wdrożono drugi, najtrudniejszy etap realizacji systemu. Obejmował on zarówno zmianę technologii, jak i wprowadzenie dużej listy nowych funkcjonalności. System rozbudowano o moduł digitalizacji jednostek archiwalnych, digitalizacji i opisu kart kartotecznych, obsługi wypożyczeń, zwrotów magazynowych oraz obiegu materiałów archiwalnych między pracownikami, jak również moduł ewidencjonowania wniosków o udostępnienie dokumentów i wniosków o zastrzeżenie danych osobowych oraz informacji wrażliwych. Dużym ułatwieniem dla korzystających okazały się nowe wyszukiwarki. Warto również wspomnieć, że w grudniu 2013 r. pozytywnie zakończono testy akceptacyjne III etapu projektu. Udostępnienie funkcji planowane jest na styczeń 2014 r.

W Cyfrowym Archiwum dostępne są już opisy prawie 16,8 mln jednostek archiwalnych, z których w okresie sprawozdawczym wprowadzono 70,3 tys. Równolegle są uzupełniane inne aplikacje, takie jak ZEUS, zawierający opisy i podgląd 94,9 tys. fotografii oraz EZAN – gromadzący opisy i cyfrowe kopie dokumentów normatywnych organów bezpieczeństwa państwa, obejmujący 21 tys. rekordów.

Wśród innych aplikacji wykorzystywanych w pracy pionu archiwalnego trzeba wspomnieć o bazie Międzynarodowej Służby Poszukiwawczej (OuSArchiv), zawierającej kopie cyfrowe dokumentów i informacje o osobach prześladowanych przez III Rzeszę, bazie „Kartoteki", która gromadzi cyfrowe kopie kart ewidencyjnych byłej Służby Bezpieczeństwa, a także wspomnianej wyżej bazie danych „Indeks Represjonowanych", zawierającej informacje o obywatelach polskich represjonowanych w ZSRR po 17 września 1939 r.

Wśród najważniejszych zadań pionu archiwalnego wyróżnić należy także proces digitalizacji zbiorów. W 2013 r. zdigitalizowano w całym pionie archiwalnym ponad 46,7 tys. jednostek archiwalnych oraz prawie 23 tys. fotografii. Owoce tych działań widoczne są w czytelniach Instytutu, w których stopniowo wzrasta liczba udostępnień dokumentów w formie cyfrowej.

W 2013 r. do komórek pionu archiwalnego wpłynęło łącznie 330,3 tys. wniosków, kwerend, zapytań, zrealizowano natomiast 339,8 tys. (tabela 1). Spośród wniosków wpływających 69,8 tys. związanych było z udostępnianiem dokumentów z zasobu IPN. W stosunku do 2012 r., gdy złożono ponad 64 tys. wniosków, oznacza to wzrost o prawie 5,8 tys. spraw.

Największą grupę złożonych wniosków stanowiły wnioski o udostępnienie dokumentów dla pionu lustracyjnego. W 2013 r. pracownicy Biura Lustracyjnego oraz oddziałowych biur lustracyjnych skierowali do pionu archiwalnego prawie 17 tys. wniosków.

W omawianym okresie sprawozdawczym zauważalny był wzrost liczby przyjętych wniosków: służbowych pracowników Instytutu, w tym głównie z pionu edukacyjnego (5,8 tys.); naukowo-badawczych (prawie 6 tys.); dziennikarskich (2,5 tys.), a także wniosków o udzielenie badaczom i dziennikarzom informacji ze zbiorów danych, rejestrów i kartotek (razem 1,6 tys.).

W 2013 r. zmniejszyła się natomiast znacznie liczba wniosków organów wymiaru sprawiedliwości. W omawianym roku sprawozdawczym wpłynęło ponad 4 tys. tego typu wniosków, dla porównania w roku poprzednim otrzymano ich ok. 12 tys. Nadal większość ww. spraw związana była z realizacją Ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2004 r., nr 8, poz. 67 z późn. zm.), zwanej dalej ustawą „dezubekizacyjną".

Archiwiści Instytutu przeprowadzili też w części ewidencyjnej zasobu archiwalnego Instytutu prawie 239 tys. sprawdzeń dla służb specjalnych, pionu lustracyjnego oraz dla komórek organizacyjnych udostępniania w ramach prowadzonych przez nie kwerend.

W związku z realizowanymi wnioskami w czytelniach Instytutu udostępniono 158 tys. j.a.

W 2013 r. do centrali Instytutu wpłynęło 660 wniosków o nadanie odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności, realizowanych na podstawie Ustawy z dnia 5 sierpnia 2010 r. o orderach i odznaczeniach (Dz.U. z 2010 r., nr 155, poz. 1041).

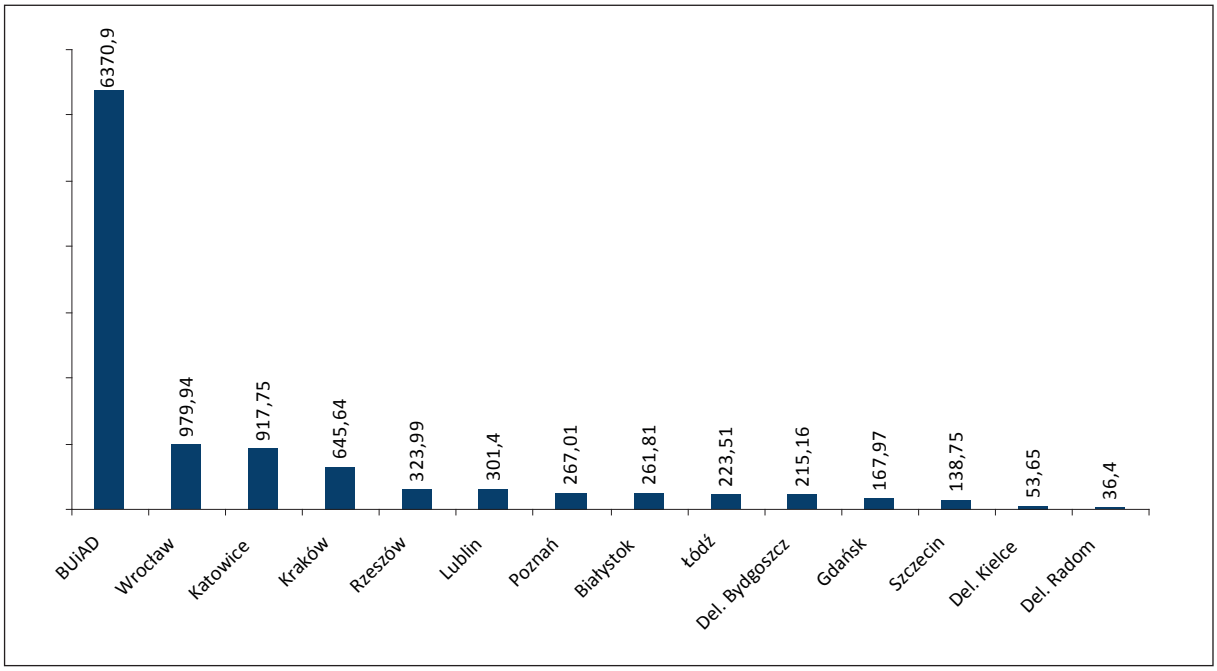
Ponadto do ważnych przedsięwzięć realizowanych w roku sprawozdawczym należały prace nad projektem „Księga jakości", opracowywanym w celu usprawnienia realizacji zadań pionu archiwalnego. Projekt obejmował przygotowanie katalogu obowiązujących regulaminów i procedur dotyczących dokonywania sprawdzeń w zasobie archiwalnym, porządkowania i udostępniania zasobu archiwalnego. Prace zakończono, natomiast opracowane procedury wprowadzone zostaną w styczniu 2014 r.

5.1. Ewidencja

5.1.1. Wielkość zasobu kartotecznego i ewidencyjnego

W archiwum Instytutu Pamięci Narodowej zgromadzono 10 903,88 m.b. materiałów ewidencyjnych, z czego 6370,9 m.b. pozostaje w dyspozycji Wydziału Informacji i Sprawdzeń Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie. Oprócz BUiAD IPN w Warszawie największą ilość materiałów ewidencyjnych posiadają: OBUiAD IPN we Wrocławiu (łącznie 979,94 m.b.), OBUiAD w Katowicach (łącznie 917,75 m.b.) i OBUiAD w Krakowie (łącznie 645,64 m.b.).

Wykres 1. Kartoteki i inne materiały ewidencyjne w zasobie IPN (w m.b.)

W omawianym okresie sprawozdawczym w skali całego Instytutu pozyskano do zasobu łącznie 24 m.b. materiałów ewidencyjnych.

W przypadku Wydziału Informacji i Sprawdzeń BUiAD w 2013 r. do zasobu przejętych zostało 2,4 m.b. kart, z tego 1,5 m.b. kart z Wojskowej Komendy Uzupełnień Warszawa-Mokotów oraz 0,9 m.b. kart z Wydziału Zarządzania Zasobem Archiwalnym BUiAD (dalej: WZZA), przeniesionych do zbioru ogólnego z tajnego, wyodrębnionego zbioru w archiwum IPN (po uchyleniu zastrzeżenia). Wydział Informacji i Sprawdzeń przejął również z WZZA 100 kartotek (łącznie 7 m.b. kart) historycznych i pomocniczych po b. Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Ponadto Wydział Informacji i Sprawdzeń zwrócił 1,046 m.b. kart (2756 kart) uznanych za niepodlegające przekazaniu do IPN. Zwrot nastąpił do Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego – 2515 kart

(0,89 m.b.); Straży Granicznej – 239 kart (0,155 m.b.) oraz do Służby Kontrwywiadu Wojskowego – 2 karty (0,001 m.b.). Dodatkowo do WZZA przekazano 19 spisów zdawczo-odbiorczych (22 m.b. kart) dotyczących materiałów kartotecznych przekazanych przez b. Główną Komisję Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, a do oddziałów i delegatur IPN – dublety inwentarzy kartkowych zespołów archiwalnych dotyczących postępowań karnych toczonych na podstawie dekretu PKWN z dnia 31 sierpnia 1944 r. przed polskimi sądami powszechnymi (tzw. sierpniówek) – ok. 4 m.b. kart.

Większość nabytków w OBUiAD i delegaturach to materiały ewidencyjne pochodzące ze zbioru wyodrębnionego (włączone po zniesieniu zastrzeżenia), karty wyłączone z dokumentacji aktowej w trakcie porządkowania materiałów archiwalnych, karty przekazane przez WKU, karty postępowań karnych toczonych na podstawie dekretu PKWN z dnia 31 sierpnia 1944 r. Dodatkowo OBUiAD w Gdańsku przekazał do zasobu Delegatury IPN w Bydgoszczy kartotekę paszportową KPMO Chojnice (6 m.b.), Kartotekę zgłoszeń pobytu czasowego cudzoziemców KPMO w Chojnicach (0,70 m.b.) i Kartotekę cudzoziemców i bezpaństwowców KPMO w Chojnicach (0,70 m.b.). Łącznie z materiałami pozyskanymi z wojskowych komend uzupełnień zasób ewidencyjny Delegatury IPN w Bydgoszczy zwiększył się w 2013 r. o 8,58 m.b.

5.1.2. Porządkowanie i zabezpieczanie zasobu ewidencyjnego

Prace nad porządkowaniem i zabezpieczaniem materiałów ewidencyjnych prowadzone w jednostkach organizacyjnych Instytutu w 2013 r. stanowiły kontynuację prac rozpoczętych w poprzednich okresach sprawozdawczych. Polegały one przede wszystkim na scalaniu i układaniu kartotek, wkładaniu kart w zabezpieczające kieszenie foliowe, podklejaniu filmoplastem i ich opisywaniu, zabezpieczaniu w kartonach bezkwasowych kserokopii dzienników rejestracyjnych i archiwalnych oraz poddawaniu materiałów zabiegom konserwatorskim.

W Wydziale Informacji i Sprawdzeń BUiAD IPN w Warszawie pracom porządkowym i konserwatorskim poddano łącznie **36,5** m.b. następujących kartotek: WKU Warszawa-Mokotów, osobowej zbrodniarzy hitlerowskich, tematycznej po b. Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce, osób ubezpieczonych i zatrudnionych na terenie b. dystryktu warszawskiego (w tym volksdeutschów), historycznych po byłej Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu: kartoteki Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Niemieckich w Bydgoszczy dot. osób zaginionych i pomordowanych pochodzących z terenów byłych Prus Zachodnich (Westpreussen) i Kraju Warty (Wartheland), kartoteki osobowej członków Oddziałów Szturmowych Narodowosocjalistycznej Niemieckiej Partii Robotniczej – Pułk w Lublinie (SA der NSDAP – Standarte Lublin), kartoteki osobowej członków Narodowosocjalistycznej Opieki Społecznej w Łodzi (Nationalsozialistische Volkswohlfahrt Litzmannstadt), kartoteki osób zatrzymanych przez niemiecką tajną policję państwową w Bydgoszczy, kartoteki osób zatrzymanych przez niemiecką tajną policję państwową w Radomiu/Kielcach (Der Kommandeur der Sicherheitspolizei und des SD für den Distrikt).

Wśród zadań zrealizowanych w 2013 r. w oddziałach i delegaturach IPN należy wymienić prace prowadzone w OBUiAD we Wrocławiu nad uporządkowaniem Kartoteki paszportowej WUSW w Opolu, a także uporządkowanie w OBUiAD w Katowicach 8 m.b. kart paszportowych oraz 5 m.b. kart z kartoteki zagadnieniowej (tzw. „Piotrusie").

Ponadto w Delegaturze IPN w Bydgoszczy uporządkowano kartotekę członków ORMO po 1954 r. oraz poddano foliowaniu m.in. kartotekę osób występujących w zainteresowaniu operacyjnym b. WUSW Bydgoszcz.

5.1.3. Tworzenie pomocy ewidencyjnych

W roku sprawozdawczym w Sekcji Pomocy Ewidencyjnych Wydziału Informacji i Sprawdzeń funkcjonowało 5 baz danych (925 423 rekordy), a w Sekcji Udzielania Informacji z Akt Okupacyj-

nych Wydziału Informacji i Sprawdzeń – 195 baz danych. Do istniejących już baz nie wprowadzono żadnych nowych rekordów, nie wycofano także żadnej z baz.

Jednocześnie w Sekcji Udzielania Informacji z Akt Okupacyjnych utworzono 13 baz danych obejmujących nazwiska osób represjonowanych przez organy administracji nazistowskiej – ogółem 42 373 rekordy.

W oddziałach i delegaturach IPN w 2013 r. prowadzone były dalsze prace nad porządkowaniem, scalaniem i uzupełnianiem istniejących już baz elektronicznych oraz kartotek.

Ponadto zarówno w centrali, jak i w terenowych jednostkach organizacyjnych Instytutu trwały priorytetowe prace nad wprowadzaniem, uzupełnianiem, edycją, weryfikacją i aktualizowaniem danych w ogólnopolskim systemie Cyfrowe Archiwum oraz w Inwentarzu Archiwalnym IPN.

5.1.4. Kwerendy i sprawdzenia

Podobnie jak w poprzednim okresie sprawozdawczym, w 2013 r. Wydział Informacji i Sprawdzeń BUiAD oraz odpowiadające mu referaty i sekcje w jednostkach organizacyjnych Instytutu realizowały kwerendy i udzielały odpowiedzi na zapytania wpływające z Biura Lustracyjnego, oddziałowych biur lustracyjnych oraz uprawnionych służb specjalnych, a także (za pośrednictwem komórek właściwych w sprawach udostępniania) zapytania związane z realizacją wniosków osób ubiegających się o wgląd w kopie dotyczących ich dokumentów, wniosków prokuratorskich, naukowo-badawczych oraz innych uprawnionych organów. Realizowane były również – w specjalnym trybie – zapytania wystosowane w związku z wnioskami dotyczącymi nadania odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności, a także z wnioskami dotyczącymi realizacji przepisów ustawy „dezubekizacyjnej".

W 2013 r. do komórek organizacyjnych właściwych w sprawach ewidencji wpłynęło łącznie 230 212 zapytań, a udzielono odpowiedzi na 238 738 zapytań. Podobnie jak w roku poprzednim, największą liczbę wpływających i zrealizowanych spraw stanowiły zapytania z pionu lustracyjnego IPN – odpowiednio 143 961 wpływających i 148 804 zrealizowane zapytania, a także z jednostek pionu archiwalnego (wydział, referaty i sekcje udostępniania) – odpowiednio 73 267 i 76 305 zapytań. Udzielono również 13 629 odpowiedzi na zapytania skierowane ze służb specjalnych.

W 2013 r. do Wydziału Informacji i Sprawdzeń BUiAD wpłynęło 44 429 zapytań. Udzielono 46 449 odpowiedzi, przy czym dla Wydziału Udostępniania, referatów oraz sekcji udostępniania – 33 197, natomiast dla służb specjalnych – 13 252.

Wśród oddziałów i delegatur Instytutu najwięcej zapytań ewidencyjnych zrealizowały: OBUiAD we Wrocławiu (20 874, przy wpływie 17 103 zapytań), OBUiAD w Katowicach (17 117, wpływ – 16 273), OBUiAD w Krakowie (15 934, wpływ – 15 112), OBUiAD w Poznaniu (15 317, wpływ – 15 498) oraz OBUiAD w Białymstoku (15 119, wpływ – 15 356). W pozostałych jednostkach liczba zrealizowanych zapytań mieści się między 11 a 14 tys. spraw. Szczegółowe dane dotyczące wpływu oraz realizacji zapytań ewidencyjnych prezentuje tabela 2.

5.2. Zasób – gromadzenie i opracowywanie

5.2.1. Gromadzenie zasobu

Zasób archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej z końcem 2013 r. osiągnął rozmiar 90 285,94 m.b. Dokumentacja znajdująca się w centrali IPN w Warszawie stanowi jedną trzecią tej liczby, czyli 31 042,15 m.b., natomiast pozostała część rozdzielona jest między archiwa 10 oddziałów i 4 delegatur. Spośród nich największym zasobem dysponują oddziały w Katowicach (11 788 m.b.), we Wrocławiu (9837 m.b.) i w Krakowie (6274 m.b.). Szczegółowe dane zawiera tabela 3.

W stosunku do 2012 r. archiwum IPN powiększyło się o 214,25 m.b. akt. Najwięcej nabytków z 2013 r. pochodziło z jednostek policji (125 m.b.). Akta te – podobnie jak dokumentacja przekazana przez jednostki więziennictwa (38 m.b.), archiwa wojskowe (29 m.b.) oraz sądy (13 m.b.) – zostały pozyskane w wyniku prowadzonych w ostatnich latach przeglądów w tych instytucjach, mających na celu odnalezienie materiałów, które zgodnie z ustawą o IPN podlegają przekazaniu do zasobu Instytutu.

Wielkość nabytków w BUiAD w Warszawie w okresie od stycznia do grudnia 2013 r. osiągnęła wartość 79,18 m.b.

Największy nabytek stanowiła dokumentacja przekazana przez Fundację Ośrodka KARTA w związku z przejęciem przez Instytut programu dokumentacyjno-badawczego „Indeks Represjonowanych" – 42,39 m.b. Na zbiór ten składają się m.in. oryginały ankiet personalnych „Indeksu Represjonowanych", kopie dokumentów ze zbiorów Stowarzyszenia Memoriał, kwestionariusze ewidencyjne i ankiety do „Księgi Zmarłych Związku Sybiraków", kopie dokumentów ze zbioru „Archiwum Wschodnie".

W grupie darów i kolekcji prywatnych do najciekawszych nabytków należy zaliczyć ankiety personalne członków Ogólnopolskiego Klubu Pawłodarczyka przekazane przez Stanisława Jerzego Alexandrowicza.

Kolejną pod względem wielkości kategorię stanowiły materiały archiwalne przyjęte z archiwów policyjnych – 15,24 m.b. Z Głównego Archiwum Policji włączono do zasobu akta osobowe funkcjonariuszy, materiały dotyczące ZOMO, ROMO, NOMO, BCP. Z Komendy Stołecznej Policji przyjęto akta paszportowe, w tym dokumenty podróży z lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych.

W 2013 r. kontynuowano gromadzenie materiałów archiwalnych z archiwów wojskowych, z których pozyskano 12,31 m.b. akt. Przejęto m.in. teczki akt personalnych i karty ewidencyjne żołnierzy z Wojskowej Komendy Uzupełnień Warszawa-Mokotów.

W ramach prac z zakresu gromadzenia przygotowano do przejęcia znajdujący się w posiadaniu Sekcji Ekspertyz Biura Edukacji Publicznej zbiór akt Wydziału Badawczo-Dokumentacyjnego GKBZHwP, OKBZH w Warszawie oraz Wydziału Śledczego z lat 1965–1990. Uporządkowano 72 m.b. akt: wypisy z ksiąg zgonów, materiały do publikacji sylwetek zbrodniarzy, ankiety GKBZHwP dotyczące miejsc i faktów zbrodni oraz obozów, korespondencję bieżącą Wydziału Badawczo-Dokumentacyjnego z lat 1965–1990 i inne typy dokumentacji, a także 7,35 m.b. kartotek pomocniczych przygotowanych w Wydziale Badawczo-Dokumentacyjnym i Wydziale Śledczym. Jednocześnie wydzielono 9,6 m.b. dokumentacji do brakowania – stare bezwartościowe i puste okładki i fascykuły, dublety publikacji, dublety lub kopie zestawień, kopie inwentarzy akt do zespołów przechowywanych w archiwach państwowych.

Instytut Pamięci Narodowej kontynuował także pozyskiwanie kopii materiałów archiwalnych z instytucji zagranicznych. W 2013 r. w oparciu o umowę o współpracy podpisaną w 2010 r. z Instytutem Józefa Piłsudskiego w Ameryce (IJPA) pozyskano kopie archiwum Władysława Pobóg-Malinowskiego – 4734 pliki cyfrowe. Z Litewskiego Archiwum Akt Specjalnych (LAAS) otrzymano 8848 plików cyfrowych z kopiami dokumentów Komitetu Bezpieczeństwa Państwowego Litewskiej Socjalistycznej Republiki Sowieckiej w Wilnie, dokumentujących działania skierowane przeciwko członkom polskiego podziemia niepodległościowego. Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Gruzji przekazało do Instytutu 10 255 plików cyfrowych kopii dokumentów dotyczących Polaków represjonowanych w ZSRR w latach 1925–1951. W ramach współpracy z Muzeum Polskim w Rapperswilu pozyskano zbiory kopii dokumentów stanowiących spuścizny gen. Bronisława Prugara-Ketlinga oraz Jerzego Stempowskiego – łącznie 42 443 pliki. Współpraca z Wydzielonym Archiwum Państwowym SBU zaowocowała otrzymaniem od strony ukraińskiej ok. 300 plików cyfrowych materiałów dotyczących Armii Krajowej (szkolenie bojowe). Na podstawie umowy zawartej z Towarzystwem Historyczno-Literackim – Biblioteką Polską w Paryżu utworzono 133 j.a., zdigitalizowano 131 j.a. (27 014 plików) oraz opracowano i przygotowano do skanowania 172 j.a.

Archiwum IPN pozyskało również kopie cyfrowe unikatowych dokumentów i fotografii Juliena Bryana wykonanych na terenie ZSRR w latach 1930–1960 oraz w Polsce w 1958 r. Wzbogacą one istniejącą już w archiwum IPN „Kolekcję Juliena Bryana w Warszawie". Realizacja projektu jest rezultatem porozumienia między Samem Bryanem – synem Juliena Bryana, a prezesem IPN Łukaszem Kamińskim. Pracownicy BUiAD wykonali kopie ponad 1880 stron dokumentów oraz około 7 tys. obrazów fotograficznych.

W ramach współpracy z Amerykańskim Muzeum Pamięci Holokaustu w Waszyngtonie (The United States Holocaust Memorial Museum) dokonywano w BUiAD mikrofilmowania archiwaliów z zasobu IPN. Ogólnie w 2013 r. zmikrofilmowano 84 j.a., czyli łącznie wytworzono 17 546 klatek mikrofilmów.

Oddziałowe Biura Udostępniania oraz Delegatury IPN w 2013 r. prowadziły współpracę z różnymi instytucjami oraz osobami prywatnymi, czego wynikiem było pozyskanie do ich archiwów wielu cennych dokumentów. Do najciekawszych darowizn OBUiAD w Białymstoku należą przekazane do IPN przez Jacka Bagińskiego wydobyte z ziemi w trakcie prac budowlanych w miejscowości Stary Gromadzyn dokumenty wytworzone w latach 1941–1942 przez lokalne struktury ZWZ-AK. Dokumentacja zawiera m.in.: spis współpracowników władzy sowieckiej z lat 1939––1941, spis volksdeutschów i posterunków żandarmerii niemieckiej oraz protokoły aktów oskarżenia. Dokumentacja jest w znacznym stopniu zniszczona na skutek długotrwałego przechowywania w ziemi w metalowym pojemniku po amunicji i wymaga przeprowadzenia specjalistycznych prac konserwatorskich. Ciekawym nabytkiem jest dokumentacja przekazana przez Szymona Zyberynga, stanowiąca jedyne źródło do dziejów białostockiego Niezależnego Zrzeszenia Studentów w latach 1989–1990. Od anonimowego darczyńcy pozyskano *Księgę rejestracji zlikwidowanych organizacji młodzieżowych z lat 1952–1954* prowadzoną przez WUBP w Białymstoku.

Wśród dokumentów przejętych w 2013 r. przez OBUiAD w Gdańsku znalazły się m.in. kopie akt sprawy obiektowej kryptonim „Jesień 70" dot. Grudnia 1970 r. na terenie Elbląga, transmisje radiowe z homilii oraz mszy św. odprawionych przez papieża Jana Pawła II podczas pielgrzymki w Polsce w 1983 r., transmisje mszy św. z kazaniami ks. Jerzego Popiełuszki, nagrania dźwiękowe rozmów delegacji rządowej z Międzyzakładowym Komitetem Strajkowym w Stoczni Gdańskiej im. Lenina w sierpniu 1980 r., a także materiały administracyjne, akta osobowe, teczki lokali służbowych SB.

Do najbardziej interesujących nabytków OBUiAD w Katowicach należą: przekazane w darze materiały (w wersji elektronicznej) dotyczące Antoniego Latochy, w tym jego wspomnienia z obozu koncentracyjnego w Dachau, publikacje i wydawnictwa z biblioteki b. WUSW w Katowicach, a także akta byłej Górnośląskiej Brygady WOP (m.in. dzienniki operacyjno-sprawozdawcze strażnic WOP).

Najciekawszymi nabytkami OBUiAD w Krakowie są materiały: Wydziału Kadr, Wydziału Ogólnego, Kompanii Konwojowo-Ochronnej, Wydziału ds. Walki z Przestępczością Gospodarczą, Wydziału Inspekcji, KM MO w Krakowie, dotyczące m.in. spraw emerytalno-rentowych funkcjonariuszy, zabezpieczenia porządku publicznego i bezpieczeństwa podczas wyborów, uroczystości i imprez masowych (w tym pielgrzymek papieskich), współdziałania MO i SB. Spośród darów natomiast wyróżnić należy materiały przekazane przez Janusza Kwiatkowskiego (cyfrowe kopie dziennika Emilii i Zdzisława Kwiatkowskich prowadzonego podczas deportacji do ZSRR w 1940 r., cyfrowe kopie dokumentów urzędowych i listów z okresu zsyłki, cyfrowe kopie przedwojennych fotografii rodzinnych) i Magdalenę Muż-Krajcer (cyfrowe kopie listów i kart pocztowych przesyłanych z KL Auschwitz, KL Neuengamme i KL Ravensbrück przez więźniów z rodziny Górkiewiczów).

Największą część nabytków pozyskanych przez OBUiAD w Lublinie stanowią materiały przekazane przez policję, wśród których na wyróżnienie zasługują zachowane akta b. Komitetu Zakładowego PZPR KW MO/WUSW w Siedlcach, pozyskane z Komendy Wojewódzkiej Policji w Radomiu.

Spośród materiałów przejętych przez OBUiAD w Łodzi wyróżnić należy interesującą, składającą się z 274 j.a. kolekcję materiałów bezdebitowych i akcydensów dokumentujących działalność środowisk opozycyjnych w PRL, przekazaną przez Piotra Olesia.

Ciekawy materiał pozyskał OBUiAD w Poznaniu od osób prywatnych: wspomnienia, życiorys, korespondencję oraz prywatne dokumenty cichociemnego Kazimierza Bernaczyka-Słońskiego, a także wspomnienia Mariana Koszyckiego, więźnia obozu koncentracyjnego Buchenwald. Sporą część nabytków tworzą również biuletyny, informatory oraz druki bezdebitowe „Solidarności" i niezależnych organizacji młodzieżowych. W grudniu 2013 r. Fundacja „Wielkopolskie Archiwum »Solidarności«" przekazała do Oddziału IPN w Poznaniu kopie elektroniczne materiałów archiwalnych dotyczących NSZZ „Solidarność" Region Wielkopolska, które zostały włączone w formie elektronicznej do zasobu archiwalnego Oddziału IPN w Poznaniu. Przejęty zbiór zawiera 53 j.a., a stanowią go m.in.: druki bezdebitowe, sprawozdania, pisma informacyjne oraz ankiety osobowe. Szczegółowe informacje na temat zgromadzonego materiału znajdują się w Cyfrowym Archiwum i są dostępne w czytelniach IPN na terenie kraju.

W minionym roku zasób archiwalny OBUiAD w Rzeszowie został zwiększony o darowizny przekazane od osób prywatnych. Stanowią one przede wszystkim osobiste dokumenty ofiarodawców i ich rodzin, w skład których wchodzą m.in.: zdjęcia, różnego typu publikacje i wydawnictwa książkowe. Interesujący materiał stanowią również akta zakończonych procesów lustracyjnych przekazywane przez Sąd Okręgowy w Rzeszowie.

Do najciekawszych nabytków, które w 2013 r. zasiliły zasób szczecińskiego oddziału Instytutu, należą kopie protokołów oględzin i sekcji zwłok ofiar wydarzeń z grudnia 1970 r. sporządzone w Zakładzie Medycyny Sądowej Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie. Materiały te zostały przekazane przez dr. Krzysztofa Szczura, który został powołany na biegłego w 1993 r. w śledztwie dotyczącym szczecińskich wydarzeń grudniowych. Do ciekawych materiałów zaliczyć należy również przekazane przez Ryszarda Wyżgę dokumenty dotyczące jego działalności opozycyjnej, a w szczególności zbiór znaczków pocztowych sygnowanych przez Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność". Spośród pozostałej dokumentacji przekazanej w formie darowizny do zasobu oddziału na uwagę zasługują materiały dokumentujące strajk w Fabryce Mechanizmów Samochodowych „Polmo" w Szczecinie w sierpniu 1980 r., przekazane przez Jana Cichockiego. Zasób archiwalny zasiliły w minionym roku kartoteki wytworzone przez Okręgową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Koszalinie, dotyczące m.in.: spraw sądowych prowadzonych przez Sąd Okręgowy, Apelacyjny i Wojewódzki w Koszalinie, sądy okręgowe w Słupsku i Wałczu w latach czterdziestych i pięćdziesiątych, kartoteki osób represjonowanych i ofiar III Rzeszy, kartoteki robotników przymusowych, kartoteki obozowe, kartoteki imienne funkcjonariuszy gestapo oraz funkcjonariuszy Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Koszalinie.

Za najciekawsze nabytki minionego roku OBUiAD we Wrocławiu można uznać bogaty zbiór fotografii dotyczących życia prywatnego i zawodowego mjr. Władysława Ołtarzewskiego (seniora) i Władysława Ołtarzewskiego „Kordiana" oraz oddziału AK pod dowództwem Jana Piwnika „Ponurego", a także zbiór dokumentacji finansowej, dotyczącej rozdysponowania kwoty 80 mln zł przez podziemne struktury „Solidarności", przekazanej przez byłego skarbnika RKS „Solidarność" Dolnego Śląska – Kazimierza Jerie.

Do interesujących nabytków, o które wzbogaciło się archiwum Delegatury IPN w Bydgoszczy w roku sprawozdawczym, można zaliczyć akta śledztw po byłej Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich/Okręgowej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Instytut Pamięci Narodowej w Bydgoszczy, a także materiały przekazane w formie darowizn przez prywatnych darczyńców, m.in.: kolekcję Jana Perejczuka zawierającą wydawnictwa, ulotki, plakaty dotyczące NSZZ „Solidarność"; dar Aldony Balcer w postaci fotografii, pieniędzy zastępczych czy bonu aprowizacyjnego z obozu jenieckiego dla polskich oficerów w Murnau podczas II wojny światowej.

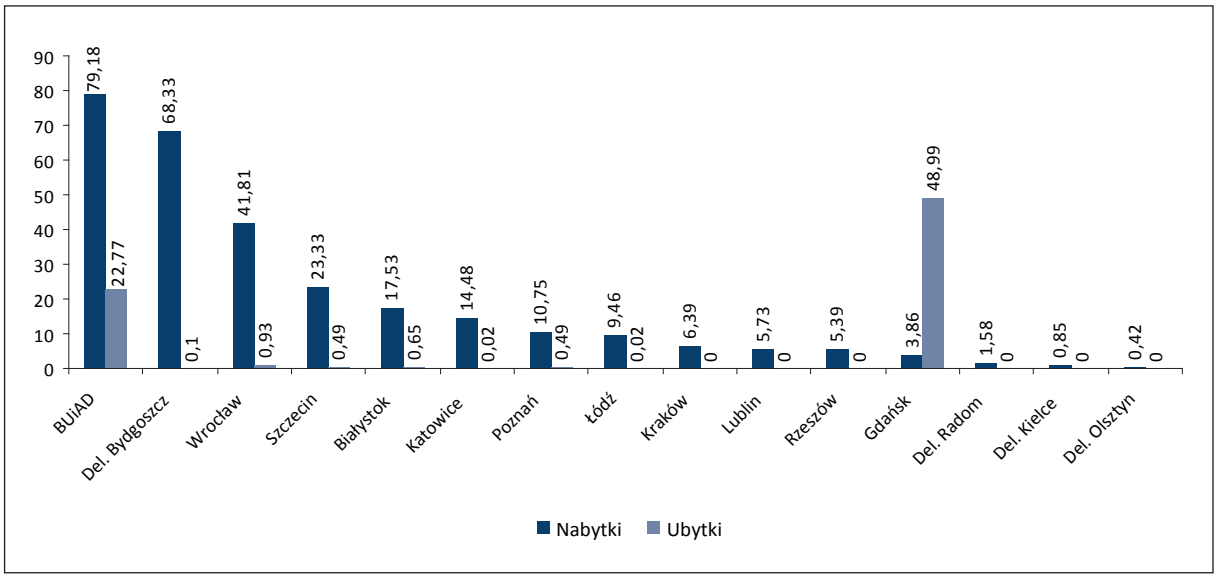
Delegatura IPN w Kielcach przejęła w omawianym okresie sprawozdawczym akta spraw o uznanie za zmarłego, prowadzonych w Sądzie Powiatowym we Włoszczowie, Wydział Zamiejscowy w Szczekocinach w latach 1952–1963 oraz w Sądzie Powiatowym we Włoszczowie w latach 1952––1974, a także akta postępowań lustracyjnych Sądu Okręgowego w Kielcach. Wśród darów i ko-

lekcji prywatnych znalazły się dokumenty dotyczące Andrzeja Eubicha, więźnia KL Gross-Rosen, przekazane przez Bogdana Eubicha.

Główne nabytki Delegatury IPN w Radomiu w okresie sprawozdawczym stanowiły akta administracyjne MO/SB.

W omawianym okresie do zasobu Delegatury IPN w Olsztynie dołączona została darowizna Romualda Łabanowa zawierająca zdjęcia oraz relacje funkcjonariusza MO z pierwszych lat powojennych PRL.

Wykres 2. Nabytki i ubytki w okresie sprawozdawczym (w m.b.)

Pracownicy Sekcji Kształtowania i Ewidencji Zasobu Archiwalnego BUiAD w Warszawie prowadzili w 2013 r. przeglądy akt w następujących instytucjach:

– Komenda Główna Policji, Biuro Ochrony Informacji Niejawnych – 1138 j.a.,

– Archiwum Aresztu Śledczego Warszawa-Mokotów – ok. 78 m.b.,

– Wojskowa Komenda Uzupełnień Warszawa-Ochota – 2000 teczek akt personalnych oraz 100 000 kart ewidencyjnych, z czego do przejęcia wyodrębniono 309 teczek akt personalnych oraz 6666 kart ewidencyjnych.

Pracownicy OBUiAD w Białymstoku prowadzili przegląd akt w jednostkach organizacyjnych policji i wojskowych komendach uzupełnień (WKU). Kontynuowano prace w archiwum zakładowym Komendy Wojewódzkiej Policji w Białymstoku związane z przeglądem i oceną dokumentacji wytworzonej przez pion łączności byłej SB. Przeprowadzono także kwalifikację przydatności do realizacji celów statutowych IPN dokumentacji zgromadzonej w wojskowych komendach uzupełnień w Białymstoku, Giżycku i Łomży.

OBUiAD w Gdańsku kontynuował w 2013 r. współpracę z Wojewódzkim Sztabem Wojskowym w Gdańsku oraz podległymi jednostkami WKU. Obecnie Archiwum WKU w Gdyni przygotowuje do przekazania oddziałowi gdańskiemu wytypowane jednostki archiwalne oraz karty ewidencyjne, których przejęcie nastąpi w 2014 r. Ponadto w ramach współpracy z Komendą Wojewódzką Policji w Gdańsku i podległymi jej jednostkami dokonano przeglądu spisów zdawczo-odbiorczych oraz protokołów brakowania. Przejrzano 1591 j.a. Podczas przeglądu spisów zdawczo-odbiorczych wytypowano do przejęcia 110 j.a. Dodatkowo sądy i prokuratury Apelacji Gdańskiej przeprowadzają na potrzeby IPN kwerendę dotyczącą repertoriów, akt postępowań prokuratorskich, akt spraw karnych, akt spraw o wykroczenia, prowadzonych w latach 1944–1990 przeciwko osobom represjonowanym z motywów politycznych, oraz akt spraw lustracyjnych. Z kolei areszty śledcze i zakłady

karne w województwie pomorskim – Zakład Karny w Braniewie i Areszt Śledczy w Elblągu oraz Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Olsztynie – przeprowadzają na potrzeby IPN kwerendę dotyczącą akt personalnych funkcjonariuszy oraz dokumentacji związanej z pracą operacyjną wykonywaną przez komórki Wydziału Specjalnego Centralnego Zarządu Więziennictwa oraz Wydziału Ochrony Centralnego Zarządu Zakładów Karnych i podległych mu jednostek w latach 1956–1989.

Przegląd materiałów archiwalnych prowadzony przez archiwistów OBUiAD w Katowicach objął takie instytucje jak: wojskowe komendy uzupełnień, sądy, areszty śledcze i zakłady karne oraz Komenda Wojewódzka Policji w Katowicach i jednostki jej podległe. Szacowana wielkość materiałów przeznaczonych do przejęcia wynosi ok. 15 m.b.

W roku sprawozdawczym oddział krakowski IPN prowadził przegląd materiałów kategorii B zarchiwizowanych w Komendzie Wojewódzkiej Policji w Krakowie, gdzie przeglądowi poddano 1147 j.a., natomiast do przejęcia zakwalifikowano 97 j.a. Dokonano także przeglądu materiałów wytworzonych w jednostkach Wojsk Ochrony Pogranicza, zarchiwizowanych w Karpackim Oddziale Straży Granicznej.

W 2013 r. OBUiAD w Lublinie kontynuowało przegląd materiałów archiwalnych w Komendzie Wojewódzkiej Policji w Lublinie, Komendzie Wojewódzkiej Policji z siedzibą w Radomiu, Komendzie Powiatowej Policji we Włodawie, Komendzie Miejskiej Policji w Chełmie oraz Komendzie Miejskiej Policji w Zamościu.

W ramach współpracy z policją pracownicy Referatu Gromadzenia, Opracowywania i Obsługi Magazynów w Łodzi zaopiniowali 68 protokołów brakowań z Komendy Wojewódzkiej Policji w Łodzi oraz jednostek jej podległych. Kontynuowano również przegląd dokumentacji personalnej funkcjonariuszy MO. Łącznie w okresie sprawozdawczym w archiwach policyjnych kwerendzie poddano 8352 j.a., z których do przejęcia zakwalifikowano 88 j.a.

W omawianym okresie archiwiści poznańskiego oddziału IPN prowadzili przegląd dokumentacji zgromadzonej w archiwach wojskowych komend uzupełnień: w Archiwum Wojskowym w Oleśnicy, Archiwum Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, Archiwum Straży Granicznej oraz w archiwach policji. Łącznie przejrzano około 270 m.b., z czego przejęto 2,5 m.b. materiałów archiwalnych.

OBUiAD w Rzeszowie kontynuował przejmowanie materiałów z Komendy Wojewódzkiej Policji w Rzeszowie i jednostek jej podległych. Są to głównie materiały administracyjne dotyczące Wydziału Łączności WUSW w Krośnie, Przemyślu, Rzeszowie i Tarnobrzegu. Wszystkie wyselekcjonowane dokumenty zostały przekazane do zasobu rzeszowskiego oddziału IPN. Oddział kontynuował także współpracę z jednostkami Służby Więziennej. W minionym roku przejęto teczki akt personalnych funkcjonariuszy Służby Więziennej pełniących służbę w Wydziale Ochrony w okresie 1947–1989, znajdujące się dotychczas w dyspozycji Zakładu Karnego w Uhercach. Zbiór liczy 119 j.a., co stanowi 0,7 m.b. W pozostałych jednostkach Służby Więziennej kwerenda, która przeprowadzana jest przez pracowników SW, wciąż trwa.

W oddziale szczecińskim sfinalizowano rozpoczętą w latach poprzednich kwerendę przeprowadzoną za pośrednictwem Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Koszalinie w zasobach aktowych podległych mu jednostek penitencjarnych. W roku sprawozdawczym przejęto do zasobu 1235 akt osobowych funkcjonariuszy służby więziennej. Do zasobu przejęto również ujawnione już po zakończeniu przeglądów akta z wojskowych komend uzupełnień. Za pośrednictwem Oddziałowego Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Gdańsku uzyskano z Archiwum Marynarki Wojennej w Gdyni skorowidz do repertorium Prokuratury Bazy Marynarki Wojennej w Świnoujściu. W roku sprawozdawczym OBUiAD w Szczecinie kontynuował współpracę z Komendą Wojewódzką Policji w Gorzowie Wielkopolskim i Szczecinie w zakresie przejmowania akt funkcjonariuszy SB pełniących służbę m.in. w Wydziale Łączności WUSW. W jej wyniku zasób zasiliło 180 j.a. osobowych funkcjonariuszy WUSW ww. jednostek. Z Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie otrzymano dodatkowo 25 tomów uzupełnień dokumentów do przekazanych w latach ubiegłych akt osobowych funkcjonariuszy.

W okresie sprawozdawczym prace nad typowaniem materiałów w celu przejęcia do wrocławskiego archiwum OBUiAD IPN odbywały się w archiwum Komendy Wojewódzkiej Policji w Opolu i podległych jej jednostkach terenowych oraz w archiwum zakładowym likwidowanego Sudeckiego Oddziału Straży Granicznej w Kłodzku. W obu instytucjach opiniowano dokumentację przeznaczoną do brakowania.

Archiwiści Delegatury IPN w Bydgoszczy kontynuowali przeglądy akt i kart ewidencyjnych w wojskowych komendach uzupełnień. Przejęto 69 j.a. teczek akt personalnych oraz 6406 kart ewidencyjnych. Wytypowano do przejęcia kolejnych 5048 kart ewidencyjnych. Obecnie trwa przegląd teczek akt osobowych wojskowych funkcjonariuszy służby bezpieczeństwa w WKU w Bydgoszczy oraz kart ewidencyjnych w WKU w Bydgoszczy i WKU we Włocławku. W minionym roku dokonano także przeglądu materiałów w Komendzie Wojewódzkiej Policji w Bydgoszczy oraz jednostkach podległych, w wyniku którego przejęto 223 j.a.

Delegatura w Kielcach dokonała w 2013 r. przeglądu materiałów archiwalnych w Komendzie Wojewódzkiej Policji w Kielcach – przejrzano 425 j.a.

Natomiast pracownicy Delegatury w Radomiu dokonali przeglądu materiałów archiwalnych w Sądzie Rejonowym w Przysusze.

Większość ubytków w zasobie poszczególnych oddziałów i delegatur była związana z przekazywaniem materiałów archiwalnych między jednostkami Instytutu zgodnie z zasadą pertynencji terytorialnej. Największe przekazanie (48,98 m.b.) związane było z oddaniem przez OBUiAD w Gdańsku, zgodnie z zasadą przynależności zespołowej do WUiAD w Bydgoszczy, zbioru akt paszportowych przejętych z Komendy Powiatowej Policji w Chojnicach. Duży ubytek (22,36 m.b.) stanowiły materiały przekazane do ABW przez BUiAD. W toku przeprowadzonych analiz stwierdzono, że dokumenty te nie spełniały przesłanek określonych w ustawie o Instytucie Pamięci Narodowej, które zezwalałyby na ich przechowywanie w IPN.

5.2.2. Porządkowanie i opracowywanie zasobu

W 2013 r. opracowywanie zasobu archiwalnego prowadzono zgodnie z „Instrukcją określającą zasady technicznego opracowania materiałów archiwalnych przechowywanych w zasobie archiwalnym IPN-KŚZpNP", stanowiącą załącznik do uchwały nr 10/11 Rady IPN. Zakłada ona m.in.:

– zliczanie zapisanych stron materiałów archiwalnych,

– zszywanie jedynie akt udostępnianych poza IPN,

– przekazywanie do konserwacji dokumentów w złym stanie zachowania, którym po wykonaniu prac zabezpieczających i paginacji nadawana jest postać cyfrowa i tworzona jest oprawa introligatorska,

– wyłączanie z teczek spraw innej dokumentacji niż papierowa, tj. mikrofilmów szpulowych, szklanych negatywów, kaset VHS itp.,

– dokonywanie oceny dokumentacji w kontekście przepisów ustawy o ochronie informacji niejawnych.

W 2013 r. w ramach opracowywania dokumentacji aktowej w BUiAD podjęto lub kontynuowano następujące zagadnienia:

1. Opracowywanie techniczne jednostek archiwalnych wytypowanych w toku kwerend do udostępnienia, a także na potrzeby tworzenia „Katalogu zawierającego dane osobowe pracowników, funkcjonariuszy i żołnierzy organów bezpieczeństwa państwa", o którym mowa w art. 52a, pkt 6 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej.

2. Opracowywanie dokumentów przekazanych do zasobu IPN w workach ewakuacyjnych, w stanie tzw. rozsypu, bez ewidencji archiwalnej. W 2013 r. przeprowadzono selekcję dokumentacji przekazanej przez byłe Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji do BUiAD IPN, formując fascykuły dla poszczególnych komórek organizacyjnych:

– Gabinetu Ministra Spraw Wewnętrznych z lat 1979–1980,
– Departamentu III MSW z lat 1973–1975,
– Departamentu V MSW z lat 1979–1984,
– Departamentu Szkolenia i Doskonalenia Zawodowego MSW z lat 1977–1978,
– Departamentu Społeczno-Administracyjnego MSW z 1971 r.,
– Departamentu Finansowego MSW z lat 1971–1973,
– Samodzielnej Sekcji Funduszu Specjalnego [„O"] MSW z lat 1971–1972,
– Biura „C" MSW z lat 1983–1986,
– Biura Paszportów MSW 1971–1986,
– Zarządu Kontroli Ruchu Granicznego MSW z lat 1961–1979,
– Wojsk Ochrony Pogranicza z lat 1956–1965,
– Komendy Głównej Straży Pożarnych z 1985 r.,
– Komendy Wojewódzkiej MO w Gdańsku z lat 1960–1976.

Razem uporządkowano 12,6 m.b. rozsypu akt.

3. Systematyzowanie i porządkowanie dokumentacji byłej Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. W 2013 r. prace dotyczyły:

– wprowadzenia rekordów do bazy (Access) wraz z rozpoznaniem i wstępnym porządkowaniem akt,
– porządkowania i odtwarzania układu spraw według repertorium korespondencji ogólnej (KO) i dziennika prezydialnego (Prez) w bazie spraw korespondencji ogólnej za lata 1967–1973 (746 pozycji).

W oddziałach i delegaturach opracowywanie dokumentacji było związane przede wszystkim z uzupełnianiem opisów archiwaliów w systemie Cyfrowe Archiwum. Dane na temat przebiegu tych prac zostaną przedstawione w części dotyczącej zasobów cyfrowych. Prace związane z opracowywaniem i porządkowaniem zasobu dotyczyły w okresie sprawozdawczym przede wszystkim nabytków.

Materiały archiwalne przed udostępnieniem poddawane są opracowaniu technicznemu. Czynność ta sprowadza się do zabezpieczenia teczki w taki sposób, aby uchronić ją przed zniszczeniem, kradzieżą, zdekompletowaniem bądź zagubieniem poszczególnych dokumentów. Prace polegają na odbudowie (nadaniu) układu poszczególnych dokumentów wewnątrz teczki, zliczeniu stron lub kart w jednostce archiwalnej, czasami ich przeszyciu, zliczeniu zdjęć, wyodrębnieniu nośników nietypowych i zastąpieniu ich wglądówkami (np. zdjęciami lub obrazami cyfrowymi wyłączonych eksponatów). Opracowaniem technicznym według wspomnianych wyżej zasad objęto łącznie w centrali, oddziałach i delegaturach 80 148 j.a., w tym w BUiAD w Warszawie opracowano 26 816 j.a. Wśród oddziałów największą liczbę jednostek zabezpieczono w ten sposób w Poznaniu – 11 155 j.a., we Wrocławiu – 7275 j.a. oraz w Katowicach – 5362 j.a.

Spośród innych zadań związanych z opracowywaniem i porządkowaniem można wymienić m.in. następujące prace:

– w OBUiAD w Białymstoku – odtwarzano układ pierwotny sygnatur zbioru akt paszportowych WUSW w Białymstoku;

– w OBUiAD w Katowicach – wydzielono, uporządkowano i sklejono znajdujące się w workach ewakuacyjnych podarte akta operacyjne w ilości 0,5 m.b.;

– w OBUiAD w Lublinie – prowadzono prace nad uporządkowaniem i przełożeniem materiałów (akt administracyjnych i sądowych) do pudeł bezkwasowych (przełożono 23 m.b. akt), kontynuowano uporządkowanie oraz przełożenie do pudeł bezkwasowych 54,2 m.b. akt paszportowych WUSW w Siedlcach oraz WUSW w Białej Podlaskiej;

– w OBUiAD w Rzeszowie – przeglądowi w celu ustalenia klauzuli tajności poszczególnych teczek poddano ponad 2572 j.a. Ze względu na dużą liczbę wypożyczeń materiałów archiwalnych w minionym roku opracowywano głównie akta niezbędne do realizacji kwerend, wniosków oraz do celów naukowo-badawczych. Z tego powodu nie opracowywano całych zespołów archiwalnych, tylko poszczególne jednostki;

– w OBUiAD w Szczecinie – po weryfikacji klauzul tajności odtajniono 554 j.a. W ramach opracowywania zespołu WUSW w Szczecinie kontynuowano działania związane ze scalaniem akt osobowych funkcjonariuszy SB;

– w OBUiAD we Wrocławiu – kontynuowano rozpoczęte w 2012 r. porządkowanie serii akt paszportowych WUSW w Opolu. Prace polegają na ułożeniu akt według dawnych sygnatur archiwalnych, wiązaniu w paczki i ponownym układaniu na regałach archiwalnych. Dotychczas uporządkowano ok. 180 000 j.a. akt paszportowych, co stanowi 702 m.b.;

– w Delegaturze w Bydgoszczy – uporządkowano zgodnie z układem pierwotnym sygnatur wytwórcy 544 m.b. akt paszportowych byłego WUSW w Bydgoszczy;

– w Delegaturze w Kielcach – zakończono prace związane z opracowaniem zespołu byłego Wojskowego Sądu Rejonowego w Kielcach.

5.2.3. Skontrum

W 2013 r. w związku z dyslokacją zasobu w BUiAD nie przeprowadzono prac z zakresu skontrum. Prace takie prowadzono natomiast w oddziałach w Białymstoku, Gdańsku, Krakowie, Szczecinie, we Wrocławiu oraz w delegaturach w Bydgoszczy i Olsztynie.

W Delegaturze w Olsztynie, w związku z przeprowadzką, jaka miała miejsce na przełomie stycznia i lutego 2013 r., sprawdzeniu poddano cały zasób omawianej jednostki (265 m.b.). Z kolei skontrum przeprowadzone przez OBUiAD w Gdańsku objęło 46 982 j.a., co stanowi 186,47 m.b. dokumentacji. W oddziale krakowskim skontrum dotyczyło tzw. biblioteki WUSW w Krakowie, obejmującej 10 182 j.a., tj. 57,2 m.b. Duży zakres prac przeprowadziła także Delegatura w Bydgoszczy, w której skontrum dotyczyło 22 088 j.a., co stanowi 53,68 m.b. OBUiAD w Szczecinie przeprowadziło skontrum wszystkich materiałów przekazanych do jego zasobu w formie darowizn. Pozostałe oddziały, czyli OBUiAD we Wrocławiu i w Białymstoku, przeprowadziły prace obejmujące odpowiednio 2679 j.a. (34,89 m.b.) oraz 2195 j.a. (22,16 m.b.).

5.2.4. Wyodrębniony, tajny zbiór w archiwum IPN

Wielkość zbioru zastrzeżonego aktowego i ewidencyjnego na koniec okresu sprawozdawczego wynosiła ogółem 538,18 m.b., w tym 24,80 m.b. stanowiły kartoteki, 16,3 m.b. pomoce, 497,08 m.b. dokumenty aktowe.

W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2013 r. prezes IPN wydał ogółem 435 decyzji odnoszących się do wyodrębnionego, tajnego zbioru w archiwum IPN, w tym 354 decyzje uchylające zastrzeżenie dostępu do dokumentów, 8 decyzji zatwierdzających zastrzeżenie dostępu do dokumentów, 47 decyzji umarzających postępowanie w sprawie zatwierdzenia zastrzeżenia dostępu do dokumentów oraz 26 decyzji umarzających postępowanie w sprawie uchylenia zastrzeżenia dostępu do dokumentów. Ponadto skierowano 28 projektów decyzji do Rady IPN. W okresie sprawozdawczym ze zbioru zastrzeżonego do zbioru ogólnego przeniesiono 784 j.a. i 0,27 m.b. kart ewidencji operacyjnej oraz 1,10 m.b. kart ewidencyjnych funkcjonariuszy byłej SB.

W omawianym okresie do Sekcji Obsługi Zbioru Wyodrębnionego WZZA wpłynęło 14 558 zapytań, w tym 9864 z Biura Lustracyjnego i oddziałowych biur lustracyjnych, 4660 od uprawnionych służb specjalnych oraz 34 z Wydziału Udostępniania i referatów udostępniania. W okresie tym udzielono 15 212 odpowiedzi, w tym 10 976 pionowi lustracyjnemu, 4129 służbom specjalnym oraz 107 pionowi udostępniania. Ze zbioru zastrzeżonego udostępniono 192 j.a. prokuratorom Biura Lustracyjnego i oddziałowym biurom lustracyjnym oraz 2 j.a. prokuratorom Oddziałowych Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2013 r. uprawnionym służbom udostępniono ogółem 5054 j.a.

5.2.5. Konserwacja

W 2013 r. Sekcja Konserwacji i Zabezpieczania Zasobu Archiwalnego WZZA realizowała trzy podstawowe zadania:

– konserwowanie materiałów archiwalnych zgromadzonych w zasobie IPN,

– nadzór nad warunkami przechowywania materiałów archiwalnych w magazynach BUiAD,

– obsługę komory fumigacyjnej.

Konserwacji właściwej poddano wybrane jednostki archiwalne z zasobu centrali, a także oddziałów (Białystok, Katowice, Kraków) oraz Delegatury IPN w Bydgoszczy. Zły stan zachowania uniemożliwiał lub utrudniał korzystanie z dokumentów. Interwencja konserwatorska miała na celu zahamowanie procesu degradacji podłoża papierowego, wzmocnienie mechaniczne i polepszenie walorów estetycznych. Przy pracach zastosowano metody, środki i materiały spełniające wymagania dotyczące norm i zasad konserwacji dokumentów archiwalnych.

Do najczęściej wykonywanych zabiegów należało rozszywanie dokumentów, oczyszczanie podłoża, zabiegi odkwaszania preparatem bezwodnym lub w środowisku wodnym przy użyciu płynów odkwaszająco-konserwujących, suszenie, prasowanie, reperacje, laminowanie, szycie ksiąg i dokumentów aktowych, oprawę (w tym wykonywanie specjalnych opakowań i obwolut).

Działania konserwatorskie notowane są na bieżąco w rejestrze prac, a przeprowadzone czynności wpisywane do Cyfrowego Archiwum.

W okresie sprawozdawczym przeprowadzono konserwację 141 j.a. Kontynuowano zabezpieczanie dokumentów wyodrębnionego, tajnego zbioru IPN (9607 kart). Procesowi oczyszczania poddano 319 negatywów z okresu II wojny światowej.

Do najciekawszych prac w okresie sprawozdawczym można zaliczyć konserwację następujących archiwaliów:

– dokumentów z lat 1942–1944 odnalezionych we wsi Korzeniste na Podlasiu, przechowywanych w metalowej skrzynce na amunicję;

– akt prokuratorskich dotyczących śmiertelnego pobicia Stanisława Pyjasa,

– dokumentów z terenu obozu w Chełmnie, wśród nich licznych dokumentów papierowych z getta łódzkiego, a także przedmiotów kultu religijnego, monet, odłamków kostnych,

– albumu z materiałami i fotografiami SS-manów ukraińskich;

– dokumentów obozu w Łambinowicach przeznaczonych na wystawę organizowaną przez Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu. Dodatkowo została sporządzona ekspertyza konserwatorska oraz nadzorowano przekazanie dokumentów na wystawę.

W ramach nadzoru nad warunkami przechowywania materiałów archiwalnych prowadzono systematyczne pomiary temperatury i wilgotności względnej w pomieszczeniach magazynowych i wybranych miejscach pracy. Ze względu na podejrzenie skażenia mikrobiologicznego zlecono doraźne badania mikrobiologiczne dokumentów (32 wymazy).

W zakresie obsługi komory fumigacyjnej w 2013 r. przeprowadzono 14 procesów fumigacji, a skuteczność dezynfekcji sprawdzano każdorazowo. Wykonano wszystkie prace związane z bezpiecznym działaniem komory (kalibracja czujników tlenku etylenu, zakup atestowanych aparatów ucieczkowych S-Cap-Air, badania sanepidu).

Oddziały i delegatury Instytutu z reguły wykonują tylko podstawowe zabiegi zabezpieczające, takie jak: podklejanie rozdarć, prasowanie, czyszczenie pojedynczych dokumentów, wykonanie obwolut. Materiały wymagające bardziej specjalistycznych działań przekazywane są do Sekcji Konserwacji BUiAD. W OBUiAD w Rzeszowie dzięki zakupionym dwóm laminatorom możliwe jest zabezpieczanie materiałów archiwalnych metodą wtapiania filmoplastu R. W okresie sprawozdawczym w rzeszowskim oddziale konserwacji poddano 4274 karty, znajdujące się w 35 j.a.

OBUiAD w Białymstoku także dysponuje nowym laminatorem – Excellam 655 Q, umożliwiającym laminowanie dokumentów o formacie A2. W danym okresie sprawozdawczym pracownicy

oddziału poddali konserwacji 11 231 kart, w tym 422 przy użyciu laminatora i filmoplastu R, podkleili 13 afiszów i map.

OBUiAD w Łodzi zabiegom konserwatorskim poddało 854 j.a. W 21 przypadkach była to konserwacja całych akt.

5.2.6. Magazyny archiwalne

Na dzień 31 grudnia 2013 r. Wydział Zarządzania Zasobem Archiwalnym sprawował opiekę nad 22 pomieszczeniami magazynowymi w trzech różnych lokalizacjach w Warszawie (obiekty przy ul. Towarowej 28, ul. Kłobuckiej 21, placu Krasińskich 2/4/6). Ponadto w związku z przeniesieniem centrali IPN z budynku przy ul. Towarowej 28 na ul. Wołoską 7 w budynkach „Mars" i „Orion" kompleksu przy ul. Wołoskiej zorganizowano dodatkowe punkty wydań materiałów archiwalnych.

W okresie sprawozdawczym magazyny archiwalne BUiAD zrealizowały ogółem 72 810 zamówień na wypożyczenie jednostek archiwalnych. Na stan magazynu przyjęto ponownie 94 654 j.a. Do kwerend przeprowadzanych bezpośrednio w pomieszczeniach archiwum BUiAD wydano 4700 j.a. Ponadto z magazynów BUiAD wydano pracownikom Wydziału Zasobów Cyfrowych 34 250 j.a. w celu stworzenia ich opisu w Cyfrowym Archiwum. Z magazynów oddziałów i delegatur wypożyczono łącznie 241 795 j.a.

Podobnie jak w latach ubiegłych, również i w 2013 r. wykonywano prace porządkowe i reorganizacyjne:

1. W związku ze zmianą siedziby IPN z lokalizacji na ul. Towarowej do archiwum na ul. Kłobuckiej przeniesiono 4300 m.b. materiałów archiwalnych, a w ramach samych magazynów na ul. Kłobuckiej dodatkowo miejsce przechowywania zmieniło się dla 3700 m.b.
2. Zabezpieczono w pudłach bezkwasowych dokumentację Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, Stołecznego Urzędu Spraw Wewnętrznych, Komendy Wojewódzkiej MO w Warszawie oraz jednostek więziennictwa i instytucji penitencjarnych (749 m.b.).
3. W związku z odbudową struktury dokumentacji Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego nową sygnaturę nadano 3820 j.a.
4. Uporządkowano oraz osygnowano 4600 j.a. ze spisu IPN BU 2516, na który składają się karty uposażeń Wyższej Szkoły Oficerskiej im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie.
5. W ramach prac związanych z odbudowywaniem struktury biblioteki wojskowej nadano układ i nowe sygnatury 1507 j.a.

Spośród prac porządkowych w magazynach archiwalnych oddziałów IPN można wymienić m.in.:

– w OBUiAD w Łodzi – szereg czynności mających na celu prawidłowe zabezpieczenie zasobu archiwalnego, w tym m.in. przepakowania szczególnie narażonych ze względu na wiek akt Tajnej Policji Państwowej w Łodzi z tekturowych pudeł do teczek bezkwasowych (ponad 3000 j.a.), fotografii i negatywów z okresu okupacji hitlerowskiej do poliestrowych koszulek oraz pudeł z bezkwasowego kartonu muzealnego (ponad 800 fotografii), ok. 200 ksiąg więziennych z lat 1945–1957 do pudeł z bezkwasowego kartonu muzealnego, 992 j.a. akt sądowych do teczek bezkwasowych;

– w OBUiAD w Poznaniu – poddano konserwacji oraz niezbędnym naprawom regały znajdujące się w pomieszczeniach magazynowych.

5.2.7. Archiwum Zakładowe

Na dzień 31 grudnia 2013 r. zasób Archiwum Zakładowego liczył 46 395 j.a., co stanowiło 699,04 m.b. (z czego kategorii A – 17 286 j.a., tj. 184,76 m.b., a kategorii B – 29 109 j.a., tj. 514,28 m.b.), zarejestrowanych w 1269 spisach zdawczo-odbiorczych i 63 aneksach do spisów.

W 2013 r. włączono do zasobu Archiwum Zakładowego 6486 j.a., co stanowiło 112,84 m.b. (z czego kategorii A – 1715 j.a., tj. 21,47 m.b., natomiast kategorii B – 4771 j.a., tj. 91,37 m.b.), rejestrując je w 155 spisach zdawczo-odbiorczych i 15 aneksach do spisów. W okresie sprawozdawczym Archiwum wypożyczyło 1344 j.a.

W 2013 r. kontynuowano prace w zakresie realizacji Uchwały nr 5/09 Kolegium IPN-KŚZpNP z 8 września 2009 r. w sprawie wyłączenia materiałów po byłej GKBZpNP, znajdujących się w Archiwum Zakładowym, i włączenia ich do zasobu historycznego IPN-KŚZpNP.

W archiwach zakładowych oddziałów i delegatur IPN znajduje się łącznie 903,91 m.b. dokumentacji, w tym kategorii A – 417 m.b., kategorii B – 486 m.b. W ciągu 2013 r. przejęły one 174 m.b. Wśród oddziałów IPN największy metraż mają archiwa zakładowe, prowadzone w OBUiAD w Warszawie (138,9 m.b.), w Lublinie (103,7 m.b.) oraz we Wrocławiu (101,3 m.b.). Odnotowano łącznie 2164 wypożyczenia – z tego najwięcej (489 j.a.) udostępniło Archiwum Zakładowe Oddziału IPN w Białymstoku.

5.3. Zasoby cyfrowe

Do najważniejszych osiągnięć pionu archiwalnego należy szeroko zakrojona cyfryzacja zasobu zgromadzonego w archiwum IPN. W okresie sprawozdawczym w ramach tego przedsięwzięcia kontynuowano proces digitalizacji materiałów archiwalnych oraz opracowywania elektronicznych pomocy archiwalnych, przede wszystkim systemu Cyfrowe Archiwum, który docelowo będzie zawierać informacje o całym zasobie Instytutu. Cyfrowe Archiwum umożliwi efektywne gromadzenie i udostępnianie w formatach cyfrowych danych o zasobie oraz pracach na nim prowadzonych. Wspomagać też będzie proces digitalizacji i obsługi materiałów archiwalnych, w tym ich udostępniania.

Cyfrowe Archiwum stanowi również podstawę publikowanego na stronie internetowej IPN Inwentarza archiwalnego, zapewniającego opis zasobu na poziomie jednostek archiwalnych.

W centrali IPN zadania dotyczące cyfryzacji zasobu archiwalnego IPN realizowane są przez Wydział Zasobów Cyfrowych (dalej: WZC), natomiast w oddziałach i delegaturach prace te kontynuują referaty i sekcje gromadzenia, opracowywania i obsługi magazynów.

5.3.1. Tworzenie pomocy archiwalnych

W okresie sprawozdawczym prace związane z tworzeniem pomocy archiwalnych koncentrowały się głównie na kontynuowaniu opisu materiałów archiwalnych z zasobu IPN w systemie Cyfrowe Archiwum. Prace nad projektem realizowane są w ramach umowy na „Dostawę, instalację i konfigurację aplikacji »Cyfrowe Archiwum« wraz ze sprzętem, na którym będzie ona zainstalowana, oraz przeszkolenie pracowników Zamawiającego w zakresie jej obsługi", zawartej w dniu 30 października 2012 r. między Instytutem Pamięci Narodowej a konsorcjum, w którego skład wchodzą Comp SA i Enigma Systemy Ochrony Informacji Sp. z o.o.

Ze względu na rozmiary przedsięwzięcia zostało ono podzielone na etapy. Pierwszy etap projektu został wdrożony 15 grudnia 2012 r. i obejmował tworzenie, edycję i wgląd w opisy jednostek archiwalnych, natomiast od 13 listopada 2013 r. prowadzone były prace w nowej wersji systemu, wdrożonej w drugim etapie projektu Cyfrowe Archiwum. W ramach aktualizacji systemu dokonano zmiany technologii aplikacji, dodano nową rolę w systemie (koordynator opisu jednostek archiwalnych), odpowiedzialną za przebieg prac w obrębie modułu opisu jednostek archiwalnych, dodano również moduł digitalizacji jednostek archiwalnych, digitalizacji i opisu kart kartotecznych, obsługi wypożyczeń, zwrotów magazynowych oraz cyrkulacji materiałów archiwalnych między pracownikami, jak również moduł ewidencjonowania wniosków o udostępnienie dokumentów i wniosków o zastrzeżenie danych osobowych i informacji wrażliwych.

Należy zaznaczyć, że pracownicy Sekcji Tworzenia Pomocy Archiwalnych BUiAD we współpracy z archiwistami w oddziałach IPN dokonali uporządkowania danych w systemie Cyfrowe Archiwum przed wdrożeniem nowej wersji systemu.

Do końca 2013 r. Cyfrowe Archiwum w skali kraju objęło 16 mln 848 tys. rekordów opisujących poszczególne jednostki archiwalne. W roku sprawozdawczym wprowadzono do systemu ogółem 70 335 rekordów na poziomie opisu jednostek archiwalnych, ponadto dokonano uzupełnienia lub korekty 337 687 rekordów oraz zweryfikowano 449 586 rekordów. Szczegółowe dane zawiera tabela 4.

Pracownicy BUiAD wprowadzili do systemu Cyfrowe Archiwum 29 049 rekordów na poziomie opisu jednostek archiwalnych i 12 058 rekordów zawierających informacje o osobach występujących w tych jednostkach. Dokonali także uzupełnienia lub korekty 71 187 istniejących już rekordów. Wszystkie rekordy, zarówno wprowadzone, jak i zmodyfikowane, przeszły proces weryfikacji ich poprawności (łącznie ocenie poddano 108 264 rekordy).

W oddziałach i delegaturach IPN wprowadzanie danych do systemu Cyfrowe Archiwum stanowiło również jedno z priorytetowych zadań i wymagało dużego zaangażowania archiwistów. W 2013 r. wprowadzili oni 41 286 rekordów na poziomie opisu jednostek archiwalnych, dokonali uzupełnienia lub korekty 266 500 istniejących już rekordów, a także zweryfikowali 341 322 rekordy.

Zgodnie z art. 5 Ustawy z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. z 2010 r., nr 79, poz. 522) umieszczono kolejne grupy rekordów w Inwentarzu archiwalnym IPN. Ogółem w 2013 r. w inwentarzu opublikowano 310 211 opisów jednostek archiwalnych dotyczących materiałów o charakterze nieosobowym, które zgodnie z wytycznymi Rady Instytutu podlegały publikacji w pierwszej kolejności (materiały dotyczące cywilnych i wojskowych organów bezpieczeństwa państwa, cywilnych i wojskowych organów wymiaru sprawiedliwości, więziennictwa oraz instytucji penitencjarnych, organów administracji publicznej, urzędów, instytucji oraz organizacji społeczno-politycznych).

W projekt Cyfrowe Archiwum oraz Inwentarz Publiczny IPN szczególnie zaangażowana jest Sekcja Tworzenia Pomocy Archiwalnych Wydziału Zasobów Cyfrowych BUiAD. W celu zwiększenia głębi informacyjnej oraz przejrzystości systemu kontynuowano wprowadzanie opisów dotyczących aktotwórców i struktur zespołowych. Archiwiści Sekcji Tworzenia Pomocy Archiwalnych (dalej: STPA) we współpracy z archiwistami w oddziałach IPN zweryfikowali i dodali do systemu łącznie 634 elektroniczne karty aktotwórców, podzespołów, serii i podserii.

Ponadto archiwiści STPA brali udział w tworzeniu projektów wytycznych w sprawie opisu archiwalnego materiałów cywilnych organów wymiaru sprawiedliwości, instytucji penitencjarnych oraz Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Zawierały one wskazania co do sposobu opracowywania akt wytworzonych lub zarchiwizowanych przez instytucje zakwalifikowane do wyżej wymienionych działów tematycznych. Oprócz tego grupa administratorów systemu Cyfrowe Archiwum czuwała nad dodawaniem haseł wzorcowych w zakresie pól stanowiących pola wyboru.

Pracownicy STPA uczestniczyli także w testach wewnętrznych oraz testach akceptacyjnych systemu Cyfrowe Archiwum. W dniach 9–12 grudnia 2013 r. przeprowadzono szkolenia dla użytkowników „expert user" systemu w celu przygotowania wytypowanych osób do prowadzenia kursów w zakresie wszystkich funkcjonalności systemu. Prowadzono również konsultacje z użytkownikami w ramach obsługi centrum wsparcia ca.pomoc.

W trakcie realizowanych prac prowadzono także weryfikację danych osobowych na potrzeby Biura Lustracyjnego oraz oddziałowych biur lustracyjnych (łącznie w 2013 r. zrealizowano 557 zapytań).

Ponadto w STPA prowadzono prace na innych systemach informatycznych niż wyżej wymienione. Uzupełniano rekordy w systemie „ewidencjonowania zarządzeń i innych aktów normatywnych

EZAN". Rozbudowę bazy EZAN kontynuowano również w większości oddziałów, dzięki czemu powiększyła się ona o 2195 nowych rekordów. Według stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. baza zawierała łącznie 21 218 rekordów.

W związku z wdrożeniem nowej wersji systemu Cyfrowe Archiwum pracownicy STPA przygotowywali w programie Access bazę opisu dokumentów w jednostkach archiwalnych, która będzie stanowić podstawę nowego elementu modułu opisu jednostek archiwalnych systemu. Łącznie sporządzono 859 opisów.

Kontynuowane były także prace nad projektem „Index Polaków represjonowanych i zamordowanych za pomoc Żydom w okresie II wojny światowej". W minionym roku opracowano 329 j.a., zwiększając o taką samą liczbę rekordów tworzoną równocześnie elektroniczną bazę danych.

5.3.2. Digitalizacja

Proces cyfryzacji materiałów archiwalnych w IPN przebiega dwutorowo. Obejmuje on digitalizację planową, która dotyczy wybranych zespołów lub zbiorów zawierających materiały szczególnie cenne, znajdujące się w złym stanie technicznym lub zagrożone uszkodzeniem ze względu na częste użytkowanie. Digitalizacji planowej poddawane są kartoteki, jak również wybrane zespoły dokumentacji aktowej, całość zbioru mikrofilmów i mikrofisz, a także dokumentacja audiowizualna. Skanowane są wszystkie jednostki archiwalne poddawane specjalistycznym zabiegom konserwatorskim.

Drugi kierunek prac to digitalizacja na bieżące potrzeby, czyli wykonywanie kopii materiałów archiwalnych zamawianych przez wnioskodawców. Wykonywane są wówczas pełne kopie jednostek, przeznaczone do trwałego przechowywania, co również ma wartość zabezpieczającą.

Kopie cyfrowe służą przede wszystkim zabezpieczeniu dokumentacji przed fizyczną degradacją, na którą narażone są oryginały ze względu na częste użytkowanie i konieczność wykonywania wielokrotnie kopii z tych samych akt lub transportu między jednostkami organizacyjnymi Instytutu. Należy przy tym pamiętać, że duża część dokumentów została sporządzona na materiałach niskiej jakości, w tym na zakwaszonym papierze, co w połączeniu z niewłaściwymi warunkami przechowywania u poprzednich dysponentów grozi uszkodzeniem lub zniszczeniem. Drugi istotny powód digitalizacji to usprawnienie procesu udostępniania, większość bowiem tworzonych teraz kopii dokumentacji aktowej powstaje w związku z realizacją bieżących zamówień użytkowników. Kopia cyfrowa może być udostępniona więcej niż jednej osobie w tym samym czasie, a wykorzystanie protokołu FTP umożliwia jej szybkie przesłanie do jednostek organizacyjnych Instytutu.

Digitalizacja w ramach pionu archiwalnego IPN obejmuje kilka odrębnych procesów wynikających z różnorodności zgromadzonego zasobu. Poniżej osobno zostanie omówiona digitalizacja dokumentacji aktowej i mikrofilmowej oraz kartotek. Wykonanie kopii cyfrowych fotografii, filmów i nagrań dźwiękowych zostało opisane w części sprawozdania dotyczącej zbiorów audiowizualnych w zasobie Instytutu.

W okresie sprawozdawczym pracownicy pionu archiwalnego IPN wykonali wzorcowe kopie cyfrowe 33 193 j.a. dokumentacji aktowej (4 975 897 plików zajmujących 99 063 GB) oraz 13 523 j.a. dokumentacji w formie mikrofilmów i mikrofisz (1 011 450 plików o pojemności 8140 GB). Rezultaty tych prac prezentuje szczegółowo tabela 5.

Prace związane z wykonywaniem wzorcowych kopii cyfrowych przeznaczonych do trwałego przechowywania realizuje w centrali Sekcja Digitalizacji, wchodząca w skład Wydziału Zasobów Cyfrowych BUiAD. Tworzenie kopii wzorcowych przeprowadzane jest zgodnie z zapisami „Stanowiskowej instrukcji skanowania materiałów archiwalnych z zasobu IPN-KŚZpNP. Wykonywanie kopii wzorcowych". Prowadzony jest również stały nadzór nad procesem migracji na urządzenia

magazynujące centrali kopii elektronicznych, tworzonych w OBUiAD. Ma to kluczowe znaczenie dla ujednolicenia standardów digitalizacji w całym kraju.

Pracownia digitalizacji BUiAD jest największa spośród pracowni digitalizacji Instytutu. Obsługa pracowni liczy 28 osób, w tym 17 pracujących na zestawach komputerowych zaopatrzonych w skanery z automatycznym podajnikiem, służące głównie do digitalizacji materiałów w formie rozszytej. 3 pracowników obsługuje skanery do mikrofisz i mikrofilmów, 2 osoby pracują na skanerach książkowych. Kolejne 5 stanowisk wykorzystuje się do weryfikacji, opracowywania i przenoszenia na nośniki cyfrowe wytworzonych kopii. Pozostałe skanery, stanowiące wyposażenie uzupełniające pracowni, wykorzystywane są w pracach biurowych lub udostępniane w celu realizacji umów współpracy z innymi instytucjami.

Pod koniec 2013 r. zakupiono dwa nowe skanery. Pierwszy to skaner książkowy Zeutschel 140000, a drugi to skaner do mikrofilmów Zeutschel OM 1600. W ten sposób powiększono i unowocześniono rozbudowaną już bazę sprzętową sekcji. Zakup pozwoli na przyspieszenie realizacji zamówień, w szczególności na akta w formie zwartej (księgi, mapy itp.).

Należy zaznaczyć, że w 2013 r. nie wszystkie skanery wykorzystywane były w stopniu optymalnym. Problemy lokalowe powstałe po zmianie siedziby Instytutu spowodowały konieczność oddelegowania 7 osób do prac w jednostkach terenowych IPN w Białymstoku, Katowicach, Szczecinie i Radomiu. W 2014 r. planowana jest przeprowadzka do docelowej lokalizacji pracowni, w nowo powstałym budynku przy ul. Kłobuckiej. Nowocześnie wyposażone, funkcjonalne pomieszczenia pozwolą na swobodne rozlokowanie sprzętu i zwiększenie komfortu pracy.

W 2013 r. wykonano i umieszczono na urządzeniach magazynujących 14 262 kopie elektronicznych akt złożonych z 2 271 373 plików, zajmujących łącznie 46 826 GB. Wykonano również kopie 4997 mikrofilmów, czyli 682 495 plików, co stanowi 5207 GB danych.

W omawianym okresie wykonano 3312 kopii j.a. na płytach CD/DVD na potrzeby wypożyczeń magazynowych oraz 1763 nośników optycznych zamówionych w czytelni, razem 4075 płyt. Świadczy to o tym, że coraz większa liczba osób, które chcą zapoznać się z materiałami mającymi kopie elektroniczne, wybiera możliwość skorzystania z nich za pomocą aplikacji DigiArch lub w formie cyfrowej na zabezpieczonych komputerach w czytelniach akt jawnych.

W minionym roku kontynuowano współpracę z instytucjami zagranicznymi. Do centralnego repozytorium cyfrowego włączono kopie cyfrowe pozyskane m.in. z Muzeum Polskiego w Rapperswilu, Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku, Litewskiego Archiwum Akt Specjalnych z siedzibą w Wilnie czy Biblioteki Polskiej w Paryżu.

W ramach współpracy z Amerykańskim Muzeum Pamięci Holokaustu w Waszyngtonie (The United States Holocaust Memorial Museum) dokonywano mikrofilmowania archiwaliów z zasobu IPN. Ogólnie w 2013 r. zmikrofilmowano 84 j.a., czyli łącznie wytworzono 17 546 klatek mikrofilmów.

Pracownicy Sekcji Digitalizacji zostali również zaangażowani do prac związanych z realizacją projektu Cyfrowe Archiwum. Wyznaczone osoby brały udział w tworzeniu oraz testach modułów mających wspierać pracę Sekcji Digitalizacji, czyli: modułu digitalizacji materiałów archiwalnych w formie teczek spraw, modułu digitalizacji kartotek, modułu opisu kart kartotecznych – które zostały już wdrożone – oraz modułu obsługi wykonywania usług reprograficznych i rozpoznawania tekstu OCR.

Digitalizację wzorcową prowadzi również 10 oddziałów, a także 4 delegatury dysponujące własnym zasobem. Wykonują one kopie dokumentacji aktowej przede wszystkim w celu realizowania bieżących zamówień. Obecnie większość jednostek organizacyjnych prowadzących digitalizację akt dysponuje skanerami przemysłowymi o wysokiej wydajności. Wykorzystywane są także inne, specjalistyczne skanery do kopiowania materiałów wielkoformatowych, ksiąg, mikrofilmów i fotografii. W związku z zakupem nowego sprzętu oraz użyczeniem kilku skanerów przez BUiAD liczba urządzeń w oddziałach zwiększyła się w stosunku do roku 2012. Łącznie OBUiAD i delegatury dysponowały 84 skanerami oraz 12 aparatami cyfrowymi.

W pracowniach reprograficznych oddziałów i delegatur Instytutu w okresie sprawozdawczym wykonano kopie wzorcowe 18 931 j.a. dokumentacji aktowej, zajmujących 52 237 GB pamięci w postaci 2 704 524 plików.

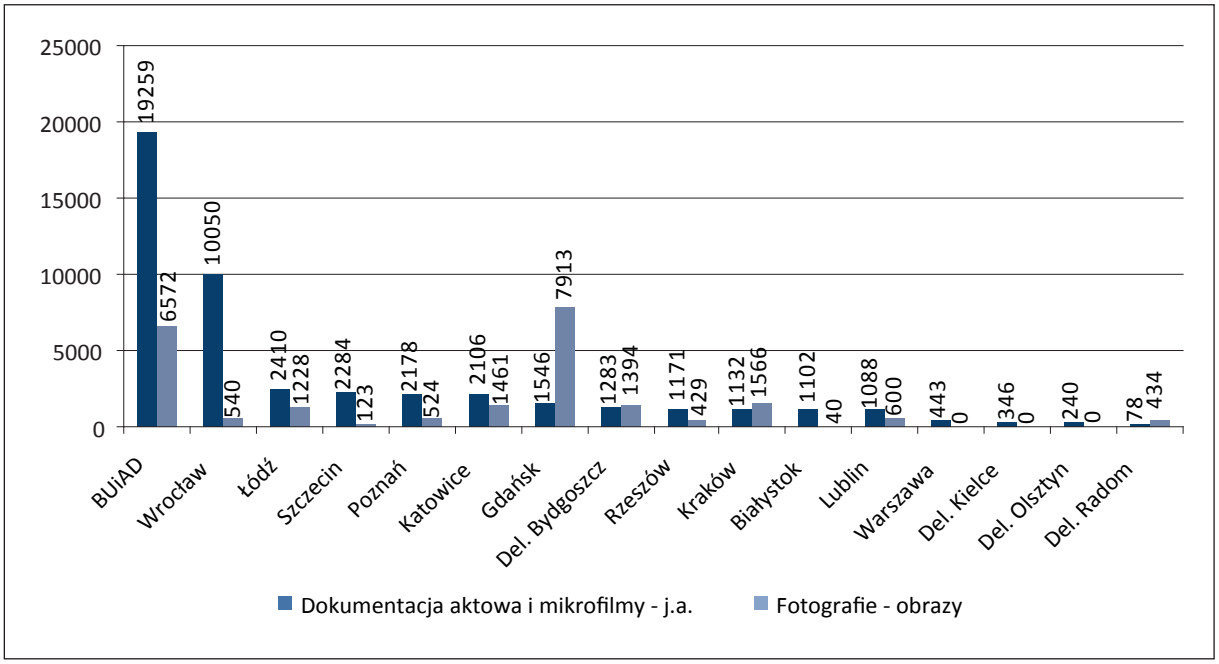
Największą liczbę jednostek archiwalnych zdigitalizował oddział we Wrocławiu (2668), w Łodzi (2410) i w Szczecinie (2259).

Równolegle prowadzona jest planowa digitalizacja dokumentacji w formie mikrofilmów szpulowych i mikrofisz. Z wykorzystaniem wypożyczonych skanerów poszczególne oddziały digitalizują całość znajdującego się w ich zasobie zbioru mikrofisz. Proces skanowania poprzedzają prace przygotowawcze polegające głównie na przeglądzie i oznaczaniu każdej mikrofiszy oraz na zabezpieczeniu przez włożenie do sygnowanych kopert.

W 2013 r. użyczonym skanerem do digitalizacji mikrofisz Zeutschel OM 1500 dysponowała pracownia digitalizacji OBUiAD we Wrocławiu, gdzie wykonano skany 7382 mikrofisz, co stanowi 296 958 plików, zajmujących 2681 GB.

Zbiór cyfrowych kopii mikrofilmów i mikrofisz w oddziałach i delegaturach Instytutu powiększył się łącznie o 8526 j.a. (328 955 plików o pojemności 2933 GB).

Wykres 3. Liczba zdigitalizowanych materiałów archiwalnych w 2013 r.

Oprócz kopii wzorcowych wykonywane są także kopie użytkowe, udostępniane wnioskodawcom. Szczegółowe dane zawiera tabela 6. W okresie sprawozdawczym w pionie archiwalnym IPN wykonano 488 922 karty kserokopii, 459 133 karty wydruków oraz 862 771 plików cyfrowych z kopiami materiałów archiwalnych.

Należy zaznaczyć, że systematycznie spada liczba wykonywanych kserokopii, których wytwarzanie powoduje stopniową degradację oryginalnych materiałów archiwalnych. Ponadto wart podkreślenia jest fakt stałego wzrostu liczby wykonywanych wydruków. Wynika to ze zwiększenia ilości udostępniania materiałów mających już wcześniej swoje kopie elektroniczne.

W Sekcji Digitalizacji BUiAD, ze względu na dużą liczbę zamówień, w przypadku gdy zamówienia obejmowały tylko fragment jednostki archiwalnej, zrezygnowano z pełnej digitalizacji akt. W 2013 r. zrealizowano w ten sposób zamówienia dotyczące 659 j.a.

W 2013 r. w Pracowni Digitalizacji i w Sekcji Opracowywania Dokumentacji Audiowizualnej BUiAD wykonano kopie użytkowe w formie 18 865 plików cyfrowych (z 9239 j.a.), udostępnione

na 1808 płytach CD/DVD, a ponadto sporządzono 103 920 kart wydruków oraz 5603 karty kserokopii.

W oddziałach i delegaturach wykonano kopie z 13 983 j.a. (843 906 plików cyfrowych), udostępnione na 5170 płytach CD/DVD, a ponadto sporządzono 355 213 kart wydruków oraz 483 319 kart kserokopii. Większa liczba kopii w formie papierowej wykonywana w OBUiAD i delegaturach wynika z innego zakresu ich zadań związanych z udostępnianiem dokumentów (m.in. w ramach realizacji wniosków z art. 30 ust.1 ustawy o IPN).

W okresie sprawozdawczym kontynuowane były prace w Wydziale Informacji i Sprawdzeń BUiAD dotyczące digitalizacji kartotek. Zdigitalizowana została kartoteka osobowa Niemieckiej Tajnej Policji Państwowej w Ciechanowie/Płocku (Geheime Staatspolizei, Staatspolizeistelle Zichenau/Schröttersburg) – 2 m.b.

Do skanowania przygotowano 18 m.b. kartotek byłych cywilnych organów bezpieczeństwa państwa (prace obejmowały wyjęcie kart z koszulek, usunięcie elementów metalowych, podklejenie filmoplastem, zniesienie klauzul tajności oraz przeliczenie kart). Ponadto w Wydziale Informacji i Sprawdzeń dokonano weryfikacji 6233 rekordów pod kątem poprawności indeksacji kart, usunięto 1483 rekordy w związku z realizacją wniosków o zastrzeżenie i zabezpieczenie kart ewidencyjnych, jak również w związku ze zwrotem kart do właściwych dysponentów, zeskanowano 41 kart włączonych na mocy decyzji prezesa IPN do zbioru ogólnego oraz zeskanowano 10 093 karty po przeprowadzeniu ich weryfikacji i anonimizacji.

Bazy zawierające dane z kartoteki ogólnoinformacyjnej byłego Biura „C" MSW, udostępnione wcześniej w aplikacji „Kartoteki", przekazano do konwersji na potrzeby Cyfrowego Archiwum IPN. Pozostałe bazy oczekują na weryfikację według kompletnego wykazu kartoteki umieszczonej w specjalnym zbiorze zastrzeżonym ABW.

W roku 2013 w oddziałach i delegaturach prace związane z digitalizacją materiałów ewidencyjnych dotyczyły przede wszystkim kartotek pomocniczych, nabytków włączanych do kartotek zeskanowanych wcześniej i pozyskanych w ostatnim czasie. W OBUiAD w Katowicach zdigitalizowano ponad 23 m.b. kartoteki paszportowej, w Krakowie ponad 5 m.b. kartoteki paszportowej, w Łodzi ponad 8 m.b. kartoteki osób, które podpisały niemiecką listę narodowościową (DVL), natomiast w Delegaturze w Bydgoszczy zdigitalizowano około 6 m.b. kartoteki członków ORMO do 1954 r. Ogółem w OBUiAD i delegaturach zdigitalizowano 44,3 m.b. zasobu kartotecznego, to jest 120 772 karty.

Należy zaznaczyć, że w połowie 2013 r. na polecenie BUiAD prace nad cyfryzacją kartotek zostały wstrzymane. Wynikało to ze zmiany instrukcji skanowania oraz konieczności przekazania zdigitalizowanych materiałów do Cyfrowego Archiwum.

5.3.3. Opracowywanie dokumentacji audiowizualnej

Audiowizualny zasób BUiAD w Warszawie tworzą materiały fotograficzne, filmowe i dźwiękowe. W jego skład wchodzi około 3,5 mln zdjęć, 1500 j.a. materiałów filmowych oraz 600 j.a. zawierających zapis dźwiękowy. W oddziałach i delegaturach znajduje się około 35,5 mln fotografii, stanowiących głównie część dokumentacji aktowej, 520 filmów i 930 j.a. nagrań dźwiękowych. Nowe materiały audiowizualne pozyskały oddziały w Gdańsku, Krakowie i we Wrocławiu, m.in. w formie darów. Dla większości tego typu dokumentacji wykonano kopie cyfrowe już w latach poprzednich.

Działania Sekcji Opracowywania Dokumentacji Audiowizualnej, należącej do Wydziału Zasobów Cyfrowych BUiAD, polegają na digitalizacji, opracowaniu technicznym i merytorycznym dokumentacji audiowizualnej.

Sekcja koordynuje również prace związane z budową odpowiednich środowisk informatycznych, pozwalających na cyfrowe opracowanie materiałów fotograficznych i audiowizualnych, takich jak system ZEUS. Podejmuje także przedsięwzięcia edukacyjne, wydawnicze i wystawiennicze związane z poszerzaniem wiedzy o materiałach audiowizualnych posiadanych przez IPN.

Materiały zdjęciowe

Systematycznie opracowywana jest dokumentacja fotograficzna z wykorzystaniem bazy ZEUS. Zasady digitalizacji, opracowania i wprowadzenia obrazu fotograficznego do bazy reguluje „Instrukcja archiwizowania fotografii w systemie ZEUS".

Obecnie system ZEUS zawiera 94 895 rekordów. W 2013 r. wprowadzono 20 966 rekordów, w tym 12 199 rekordów z zasobu BUiAD. Fotografie w głównej mierze dotyczyły działalności opozycji w latach osiemdziesiątych w Polsce (demonstracji, wieców, członków opozycji), uroczystości kościelnych w latach osiemdziesiątych, I Zjazdu NSZZ „Solidarność" w Gdańsku, wizyty wiceprezydenta USA George'a Busha w Polsce w 1987 r., obrazu powojennych zniszczeń polskich miast i wsi, getta warszawskiego, powojennych ekshumacji, portretów osób z Centrali Przesiedleńczej oraz członków Hitlerjugend z Kraju Warty. W 2013 r. rozpoczęto wprowadzanie zdjęć z zakładów fotograficznych działających w czasie II wojny światowej na terenach województwa katowickiego oraz fotografii dotyczących polskiego podziemia niepodległościowego po 1945 r.

Na potrzeby bazy ZEUS, jak również na potrzeby wnioskodawców prowadzona jest digitalizacja dokumentacji fotograficznej. W okresie sprawozdawczym w Sekcji Opracowywania Dokumentacji Audiowizualnej (dalej: SODA) zdigitalizowano 6572 jednostki archiwalne materiałów fotograficznych (6572 pliki cyfrowe o łącznej pojemności 103 GB), natomiast w oddziałach i delegaturach IPN w sumie zdigitalizowano 16 252 j.a. materiałów fotograficznych (16 546 plików cyfrowych o łącznej pojemności 297 GB). Dane na temat digitalizacji fotografii w poszczególnych jednostkach IPN zawiera tabela 5.

W zakresie opracowywania dokumentacji fotograficznej pracownicy SODA zrealizowali następujące zadania:

– zakończono skanowanie ksiąg inwentarzowych zasobu zdjęciowego Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, co stanowi łącznie 75 ksiąg (7343 skany),

– zeskanowano zdjęcia przedstawiające demonstracje uliczne i wiece opozycji z lat osiemdziesiątych oraz partie zdjęć z pojedynczych jednostek archiwalnych, co stanowi łącznie 5118 skanów zdjęć,

– zeskanowano kolekcję zdjęć Konrada Sieniewicza, co stanowi łącznie 1396 skanów zdjęć,

– pozyskano i zeskanowano kolekcję zdjęć Barbary Hoff, co stanowi łącznie 58 skanów zdjęć,

– opracowano technicznie i uporządkowano około 10 500 kopii cyfrowych dokumentów oraz fotografii z kolekcji Juliena Bryana. Dotyczą one wydarzeń w Rosji z lat 1930–1959 i Polski z 1958 r. Pozyskano je w czasie wizyty pracowników sekcji w USA,

– opracowano merytorycznie i wprowadzono do aplikacji Cyfrowe Archiwum i ZEUS: kolekcję Macieja Kossowskiego (28 pozycji w Cyfrowym Archiwum, 430 rekordów w bazie ZEUS), kolekcję Juliena Bryana (272 pozycje w CA, 2383 rekordy w bazie ZEUS) oraz kolekcję Jerzego Lecha Szóstko (54 pozycje w CA, 1939 rekordów w bazie ZEUS).

Łącznie w centrali BUiAD do Cyfrowego Archiwum wprowadzono 727 rekordów na poziomie jednostki archiwalnej i 1139 rekordów na poziomie indeksu osobowego.

Ponadto udzielano informacji o zasobie fotograficznym BUiAD pracownikom Wydziału Udostępniania i OBUiAD Warszawa w zakresie identyfikacji, lokalizacji, pochodzenia oraz praw autorskich do interesujących wnioskodawców zdjęć. Dokonano analizy stanu prawnego 219 zdjęć w zakresie autorskich praw majątkowych i zgody na wykorzystanie przez wnioskodawców.

Materiały audiowizualne

W 2013 r. kontynuowano proces przenoszenia zdigitalizowanej dokumentacji audiowizualnej na macierz BUiAD IPN. Powyższe prace dotyczyły opracowania cyfrowej kopii wzorcowej materiału audiowizualnego, przygotowania osobno kopii użytkowej dla celów udostępniania (w wypadku dokumentacji filmowej nanoszono logo IPN) i dokonania wpisu do Cyfrowego Archiwum.

Materiały filmowe

W okresie sprawozdawczym w SODA zdigitalizowano 8 j.a. dokumentacji filmowej (25 496 plików cyfrowych) o łącznej pojemności 972 GB. W przypadku dokumentacji filmowej zapisanej na kasetach VHS z powodu starzenia się nośnika zaistniała potrzeba rekonstrukcji filmu celem przygotowania odpowiedniej cyfrowej kopii wieczystej.

Na macierz dyskową BUiAD wprowadzono 117 j.a. (255 plików) o łącznej pojemności 220 GB (proces polega na przygotowaniu wcześniej zdigitalizowanego pliku wzorcowego w formacie AVI oraz pliku do udostępnienia w formacie mpg2 wraz z logo IPN). W wielu przypadkach zaistniała potrzeba poprawienia jakości dźwięku i jego synchronizacji z obrazem.

Wprowadzono do systemu Cyfrowe Archiwum 411 rekordów na poziomie jednostki archiwalnej i 2683 rekordy na poziomie indeksu osobowego.

Ponadto na bieżąco udzielano informacji o zasobie filmowym na potrzeby Wydziału Udostępniania i OBUiAD Warszawa oraz:

– koordynowano udostępnienie materiałów filmowych dotyczących Grudnia ’70 na potrzeby realizacji filmu Andrzeja Wajdy *Wałęsa. Człowiek z nadziei*,

– zrealizowano 4 zamówienia wykonania specjalnych kopii (wykopiowanie fragmentów precyzyjnie wskazanych przez wnioskodawcę, wgranie na kasety DV-cam, płyty DVD i inne),

– przegrano 6 materiałów filmowych dotyczących Marca ’68 i Grudnia ’70 w formatach PAL i HD o łącznej pojemności 60 GB na potrzeby realizacji filmu dokumentalnego *„Solidarność” według kobiet.*

Materiały audio

W okresie sprawozdawczym w SODA zdigitalizowano 21 j.a. materiałów dźwiękowych z zasobu BUiAD (90 plików o pojemności 55 GB). Ponadto zdigitalizowane zostały materiały m.in. z Bydgoszczy, Katowic i Krakowa – 49 j.a. (137 plików wave) o pojemności 91 GB, które po opracowaniu zwrócono do oddziałów.

Wgrano na macierz dyskową BUiAD 47 pozycji (853 pliki) o łącznej pojemności 248 GB. Wprowadzono 60 rekordów w aplikacji Cyfrowe Archiwum wraz z 664 indeksami osobowymi. Przeprowadzono prace konserwatorskie polegające na rekonstrukcji 19 nagrań i renowacji 9 taśm z zasobu BUiAD IPN. Poddano konserwacji 11 taśm przysłanych z OBUiAD w Lublinie. Przeprowadzano okresowe przeglądy i czyszczenie sprzętu do odtwarzania taśm szpulowych.

Pracownicy SODA wykonywali także kopie materiałów fotograficznych i audiowizualnych z zasobu BUiAD na potrzeby udostępniania – łącznie przygotowali 27 płyt CD/DVD (razem 8574 j.a.).

Kopie cyfrowe materiałów dźwiękowych wykonywane były także w 3 oddziałach IPN: w Gdańsku wykonano 22 j.a. (68 plików), we Wrocławiu 10 j.a. (28 plików) oraz w Krakowie 3 j.a. (24 pliki).

5.4. Udostępnianie dokumentów

Udostępnianie dokumentów odbywało się na zasadach określonych w Ustawie z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 2007 r., nr 63, poz. 424 z późn. zm.) i Ustawie z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. 2007 r., nr 63, poz. 425 z późn. zm.).

5.4.1. Główne kategorie wniosków

Wnioski przewidziane w ustawie o IPN oraz ustawie o ujawnianiu informacji realizowano w BUiAD, OBUiAD oraz delegaturach IPN. Dodatkowo Wydział Udostępniania BUiAD prowadził kwerendy i udostępniał dokumenty do celów służbowych prokuratorom oraz pozostałym pracownikom

IPN. Prowadził kwerendy archiwalne w sprawach rozstrzyganych przez prezesa IPN. Wykonywał zadania nałożone na Instytut na mocy innych ustaw, m.in. Ustawy z dnia 16 października 1992 r. o orderach i odznaczeniach (Dz.U. z 1992 r., nr 90, poz. 450 z późn. zm.), w zakresie rozpatrywania wniosków o przyznanie odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności oraz Ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2004 r., nr 8, poz. 67 z późn. zm.), zwanej ustawą „dezubekizacyjną".

Komórki organizacyjne pionu archiwalnego Instytutu właściwe w sprawach udostępniania realizowały następujące kategorie wniosków:

– wnioski o potwierdzenie lub zaprzeczenie w formie zaświadczenia, czy dane wnioskodawcy są tożsame z danymi zawartymi w katalogu funkcjonariuszy, współpracowników, kandydatów na współpracowników organów bezpieczeństwa państwa, o których mowa w art. 5, oraz innych osób, udostępnionym w Instytucie Pamięci Narodowej od dnia 26 listopada 2004 r. (na podstawie art. 29 a ustawy o IPN);

– wnioski o udostępnienie do wglądu dokumentów dotyczących wnioskodawcy lub osoby nieżyjącej najbliższej wnioskodawcy (na podstawie art. 30, ust. 1 ustawy o IPN);

– wnioski o wydanie kopii dokumentów udostępnionych wnioskodawcy (na podstawie art. 34, ust. 1 ustawy o IPN);

– wnioski o wydanie zgromadzonych w archiwum IPN przedmiotów, które w momencie utraty stanowiły własność wnioskodawcy lub były w jego posiadaniu (na podstawie art. 34, ust. 5 ustawy o IPN);

– wnioski o podanie danych identyfikujących tożsamość pracowników i funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa oraz osób, które przekazywały o wnioskodawcy informacje organom bezpieczeństwa państwa (na podstawie art. 35, ust. 1 i 2 ustawy o IPN);

– wnioski w sprawie załączenia do zbioru dokumentów dotyczących wnioskodawcy własnych uzupełnień, sprostowań, uaktualnień, wyjaśnień, a także dokumentów lub ich kopii (na podstawie art. 35b ustawy o IPN);

– wnioski o udostępnienie do wglądu dokumentów osobowych funkcjonariusza lub pracownika organów bezpieczeństwa państwa (na podstawie art. 35c, ust. 1 ustawy o IPN);

– wnioski o wydanie kopii dokumentów z akt osobowych funkcjonariusza lub pracownika organów bezpieczeństwa państwa (na podstawie art. 35c, ust. 3 ustawy o IPN);

– wnioski o udostępnienie dokumentów w celu wykonywania zadań ustawowych – w tym wnioski sądów, prokuratur, urzędów administracji publicznej, policji, służb specjalnych (na podstawie art. 36, ust. 1, pkt 1 ustawy o IPN);

– wnioski o udostępnienie dokumentów w celu prowadzenia badań naukowych (na podstawie art. 36, ust. 1, pkt 2 ustawy o IPN);

– wnioski o udostępnienie dokumentów w celu publikacji materiału prasowego (na podstawie art. 36, ust. 1, pkt 3 ustawy o IPN);

– wnioski o udzielenie badaczom i dziennikarzom informacji ze zbiorów danych, rejestrów i kartotek (na podstawie art. 36, ust. 4b ustawy o IPN);

– wnioski o zastrzeżenie danych osobowych i tzw. danych wrażliwych (na podstawie art. 37 ustawy o IPN);

– wnioski o udostępnienie kopii akt spraw lustracyjnych (na podstawie art. 18, ust. 5 ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa);

– wnioski o udostępnienie dokumentów dotyczących osoby publicznej (na podstawie art. 25 ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa);

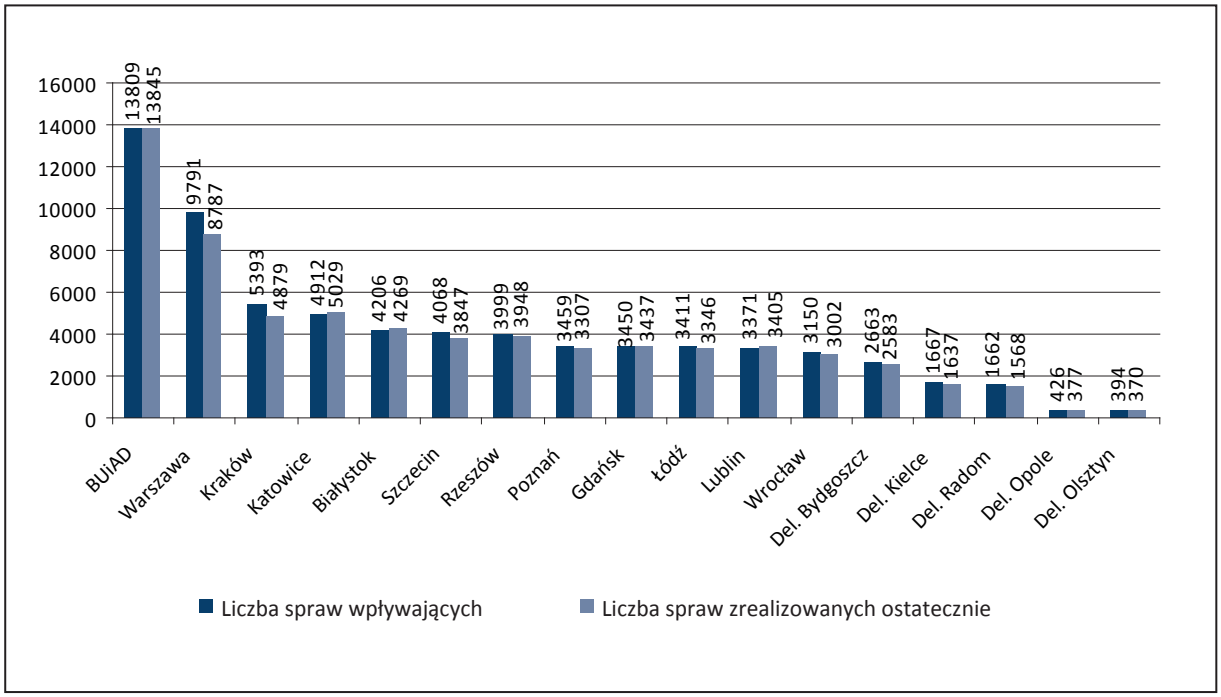
– wnioski o nadanie odznaczenia Krzyża Wolności i Solidarności (na podstawie art. 15a Ustawy z dnia 16 października 1992 r. o orderach i odznaczeniach);

– wnioski o wydanie informacji o przebiegu służby w organach bezpieczeństwa państwa (na podstawie art. 13a, ust. 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r., ustawy „dezubekizacyjnej");

– wnioski służbowe pracowników IPN.

W 2013 r. komórki organizacyjne pionu archiwalnego właściwe w sprawach udostępniania przyjęły łącznie 69 831 wnioski a zrealizowały 67 636.

Wykres 4. Realizacja spraw w poszczególnych jednostkach pionu archiwalnego (dane Wydziału Udostępniania, referatów udostępniania w oddziałach i sekcji w delegaturach)

W omawianym okresie sprawozdawczym zauważalny był wzrost liczby przyjętych wniosków: służbowych pracowników Instytutu, w tym głównie z pionów lustracyjnego (16 998) i edukacyjnego (5796), naukowo-badawczych (5977) i dziennikarskich (2523), a także wniosków o udzielenie badaczom i dziennikarzom informacji ze zbiorów danych, rejestrów i kartotek (razem 1607).

Od 1 stycznia 2013 r. Wydział Udostępniania przyjął łącznie 13 809 spraw. W tym samym okresie do OBUiAD w Warszawie wpłynęło 9791 wniosków (jest to o ponad 2000 więcej spraw niż w latach 2010–2012). OBUiAD w Krakowie przyjął 5393 wnioski, OBUiAD w Katowicach – 4912, OBUiAD w Białymstoku – 4206, OBUiAD w Szczecinie – 4068. Powyżej 3000 spraw zarejestrowały również oddziały w Rzeszowie, Poznaniu, Gdańsku, Łodzi, Lublinie oraz Wrocławiu.

Do oddziałów i delegatur Instytutu nadal licznie wpływają wnioski o wgląd w dokumenty dotyczące wnioskodawcy (art. 30 ust. 1 ustawy o IPN). W 2013 r. przyjęto łącznie 3743 takie wnioski, z tego 832 w OBUiAD w Warszawie. Ogółem w toku realizacji ww. spraw udostępniono 10 253 j.a. Wnioskodawcy, którzy zapoznali się z dokumentami, mogli skorzystać z prawa do otrzymania ich kopii. Wydano łącznie 313 149 kart kopii uwierzytelnionych i nieuwierzytelnionych. Informację o realizacji tych wniosków zawiera tabela 7.

Zgodnie z ustawą o IPN w przypadku dokumentów wytworzonych przez wnioskodawcę lub przy jego udziale w ramach czynności wykonywanych w związku z jego pracą lub służbą w organach bezpieczeństwa państwa albo w związku z czynnościami wykonywanymi w charakterze tajnego informatora lub pomocnika przy operacyjnym zdobywaniu informacji dokumenty dotyczące wnioskodawcy są udostępniane wyłącznie w formie kopii na mocy decyzji administracyjnej. W 2013 r. wydano 221 takich decyzji.

Do Instytutu wpłynęły również 154 wnioski o podanie nazwisk i dalszych danych identyfikujących tożsamość byłych pracowników, funkcjonariuszy i tajnych współpracowników organów bezpieczeństwa państwa. W wydanych notach ujawniono wnioskodawcom dane osobowe, dotyczące łącznie 419 funkcjonariuszy i tajnych współpracowników.

W ostatnim roku zmalała liczba kierowanych przez byłych pracowników i funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa wniosków o wydanie kopii ich dokumentów osobowych. W 2013 r. złożono 341 takich wniosków (w 2012 r. wpłynęły 873), zrealizowano 384. W wyniku ich rozpatrzenia wydano wnioskodawcom 18 955 kart kopii dokumentów osobowych. Najwięcej wniosków przyjął oddział warszawski – 126, tam też wydano 6968 kopii kart z 464 j.a.

W stosunku do 2012 r. o 12 proc. zwiększyła się liczba wniosków składanych przez naukowców. Szczegółowe dane zawiera tabela 8. Badacze złożyli 5977 wniosków o udostępnienie dokumentów, z czego 378 skierowali naukowcy mieszkający za granicą. Zrealizowano 5616 tego typu wniosków (w tym 365 dla badaczy zagranicznych) i w czytelniach Instytutu udostępniono 79 604 j.a. oraz wydano 357 487 kopii, odpisów i wypisów zamówionych przez wnioskodawców prowadzących badania (w tym 314 892 kopie elektroniczne).

W 2013 r. zwiększyła się także liczba nowych wniosków w kategorii spraw o udostępnienie dokumentów w celu publikacji materiału prasowego (tabela 9) – dziennikarze złożyli 2523 wnioski (w tym 40 zagranicznych). Zrealizowano 1628 wniosków. Dziennikarze skorzystali z 17 626 j.a. oraz otrzymali 113 828 zamówionych kopii (w tym 108 993 kopie elektroniczne). Wnioski naukowców i dziennikarzy najliczniej wpływały do OBUiAD w Warszawie (4218), OBUiAD w Krakowie (959) oraz OBUiAD w Gdańsku (632).

W omawianym okresie sprawozdawczym badacze i dziennikarze korzystali z możliwości uzyskania informacji ze znajdujących się w zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej zbiorów danych, rejestrów i kartotek organów bezpieczeństwa państwa, w tym także dotyczących tożsamości tajnych informatorów lub pomocników przy operacyjnym zdobywaniu informacji. Naukowcy i dziennikarze złożyli 1607 takich wniosków. W okresie sprawozdawczym zakończono realizację 1562 spraw (tabela 10).

W 2013 r. w większej liczbie niż w 2012 r. wpływały do oddziałów i delegatur w 2013 r. następujące kategorie wniosków:

– wnioski na podstawie art. 29a ustawy o IPN – złożono 231 wniosków. Wydano 229 zaświadczeń, w tym 220 potwierdzających, że dane wnioskodawców nie są tożsame z danymi zawartymi w katalogu funkcjonariuszy, współpracowników, kandydatów na współpracowników organów bezpieczeństwa państwa, o których mowa w art. 5, oraz innych osób, udostępnionym w Instytucie Pamięci Narodowej od 26 listopada 2004 r.;

– wnioski na podstawie art. 35b ustawy o IPN uprawniającego wnioskodawcę do złożenia uzupełnień do zbioru dotyczących go dokumentów – wpłynęło 36 wniosków, uzupełnienia dołączono do 66 j.a. i 70 pomocy ewidencyjnych;

– wnioski na podstawie art. 35c ust. 1 ustawy o IPN – skierowano 214 wniosków o udostępnienie do wglądu dokumentów osobowych funkcjonariusza lub pracownika organów bezpieczeństwa państwa – udostępniono 257 j.a.

Zmniejszyła się natomiast liczba wpływających wniosków w następujących sprawach:

– w sprawie zastrzeżenia danych osobowych oraz innych informacji i danych (na podstawie art. 37 ustawy o IPN) skierowano 7 wniosków; zastrzeżeń dokonano w 3 j.a., nie dokonano zastrzeżeń w pomocach ewidencyjnych;

– o udostępnienie kopii akt spraw lustracyjnych (na podstawie art. 18 ust. 5 ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa) – przyjęto 4 wnioski, udostępniono wnioskodawcom 1424 kopie kart;

– w celu udostępnienia dokumentów dotyczących osoby publicznej (na podstawie art. 25 ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa) – złożono 53 wnioski; w związku z ich realizacją udostępniono 220 j.a., w tym kopie akt, odpisy, wypisy i wyciągi.

5.4.2. Wnioski uprawnionych podmiotów

W ramach działalności archiwalnej wydział i referaty udostępniania realizowały swoje zadania ustawowe, prowadząc kwerendy oraz udostępniając materiały: organom wymiaru sprawiedliwości i ścigania, organom administracji publicznej oraz osobom fizycznym.

W okresie sprawozdawczym znacznie zmniejszyła się liczba wniosków dla organów wymiaru sprawiedliwości i ścigania, chociaż w skali kraju nadal stanowiły one najliczniejszą grupę spraw realizowanych dla uprawnionych podmiotów. Łącznie na 4217 spraw dla organów wymiaru sprawiedliwości i ścigania ukończono 4660, przy czym wypożyczono lub udostępniono 5591 j.a.

Najliczniejsze w tej grupie były reprezentowane sprawy wynikające z rozpatrywania przez sądy odwołań od decyzji wydawanych przez dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego MSWiA oraz dyrektora Biura Emerytalnego Służby Więziennej. Szerzej ta kwestia została omówiona w części dotyczącej realizacji ustawy „dezubekizacyjnej" (tabela 11).

W 2013 r. organy administracji publicznej skierowały do IPN 3293 wnioski, w wyniku których udostępniono lub wypożyczono 3482 j.a. (tabela 12). Większość z nich była realizowana w oddziałach i delegaturach, a 843 w OBUiAD w Warszawie. Wydział Udostępniania w centrali BUiAD zrealizował 205 spraw, udostępnił lub wypożyczył 103 j.a.

W przypadku osób fizycznych, tak jak w latach ubiegłych, znaczną część stanowiły kwerendy o tematyce wschodniej, tj. dotyczące repatriacji i „mienia zabużańskiego" oraz represji stosowanych wobec obywateli polskich przebywających na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej i byłych terenach ZSRR. Większość spośród złożonych 2762 wniosków osób fizycznych została zrealizowana w oddziałach i delegaturach IPN – 2382 (na łączną liczbę 2790 zakończonych spraw). W centrali IPN przyjęto 422 wnioski (tabela 13).

Pracownicy Wydziału Udostępniania realizowali kwerendy archiwalne na potrzeby osób występujących do prezesa Instytutu Pamięci Narodowej z następującymi wnioskami:

– o wydanie decyzji potwierdzających uwięzienie w latach 1944–1956 bez wyroku za działalność polityczną lub religijną związaną z walką o suwerenność i niepodległość Polski oraz z wnioskami o potwierdzenie faktu eksterminacji lub przymusowego wynarodowienia, realizowanymi w związku z art. 8, ust. 2, pkt 2, lit. a i b Ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz.U. z 2002 r., nr 42, poz. 371 z późn. zm.);

– o wydanie decyzji potwierdzających okres osadzenia bez wyroku w więzieniach lub innych miejscach odosobnienia na terytorium Polski po dniu 31 grudnia 1956 r. za działalność polityczną w związku z realizacją art. 117, ust. 3 Ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2004 r., nr 39, poz. 353 z późn. zm.).

W ramach szeroko zakrojonej działalności naukowej Wydział Udostępniania realizował i koordynował działania referatów i sekcji udostępniania w ramach ogólnopolskich projektów związanych z umowami zawartymi przez IPN z instytucjami oraz stowarzyszeniami z kraju i z zagranicy:

1. Kontynuowano udostępnianie akt dla Fundacji Polsko-Niemieckie Pojednanie w związku z prowadzonym programem dokumentacyjnym „Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką". Przekazano zdigitalizowane materiały z zasobu po byłej Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, zawierające informacje o osobach represjonowanych – udostępniono 2888 j.a.

2. Zrealizowano wniosek Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa dotyczący wytypowania i udostępnienia wszelkich materiałów przejętych przez IPN z archiwów rosyjskich i ukraińskich na potrzeby realizowanej przez ROPWiM publikacji poświęconej 3435 ofiarom NKWD, których nazwiska znajdują się na tzw. ukraińskiej liście katyńskiej. Wytypowano i wskazano 1139 j.a., z czego przygotowano do udostępnienia ponad 700 j.a. (w postaci cyfrowej i papierowej).

3. Kontynuowano kwerendę do wniosku Ministra Sprawiedliwości dotyczącego sporządzenia wykazu osób skazanych wyrokami wojskowych sądów rejonowych (WSR) na podstawie art. 8 Dekretu o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy bytu Państwa Polskiego z dnia 16 listopada 1945 r. (Dz.U. z 1945 r., nr 53, poz. 300) oraz na podstawie innych aktów, w oparciu o które została orzeczona kara śmierci lub więzienia, a wobec których nie toczyło się postępowanie na mocy Ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. z 1991 r., nr 34, poz. 149 z późn. zm.). Następstwem tych działań są wnioski Ministra Sprawiedliwości kierowane do sądów o unieważnienie orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych z powodów politycznych w PRL. W 2013 r. kwerendę w przedmiotowej sprawie zakończyły wszystkie jednostki organizacyjne IPN oprócz centrali. W BUiAD trwają końcowe sprawdzenia w materiałach, które do chwili obecnej były wypożyczone poza IPN.

4. Kontynuowano kwerendy na potrzeby wystawy stałej Europejskiego Centrum Solidarności. W 2013 r. Centrum udostępniono około 1000 cyfrowych kopii j.a., około 500 cyfrowych kopii fotografii oraz 20 płyt DVD zawierających materiały audiowizualne.

Jednocześnie w 2013 r. kontynuowano projekty rozpoczęte w latach poprzednich. Udostępniano archiwalia w związku z przygotowywanymi przez Najwyższą Izbę Kontroli publikacjami dotyczącymi oddziałów partyzanckich działających podczas okupacji niemiecko-sowieckiej oraz Żołnierzy Wyklętych, jak również w związku z publikacją dotyczącą działalności Niezależnego Zrzeszenia Studentów. Udostępniono 193 j.a. i 177 fotografii.

Na podstawie umowy zawartej między IPN a Fundacją Kresy-Syberia kontynuowano współpracę mającą na celu m.in. pomoc przy tworzeniu Wirtualnego Muzeum Kresy-Syberia (udostępniono 26 j.a.). Zakończono udostępnianie akt Fundacji Ośrodka KARTA do publikacji realizowanej we współpracy z IPN zatytułowanej „Wyklęci". W okresie sprawozdawczym udostępniono 47 j.a. oraz 9 fotografii. W ramach kontynuowanej współpracy z Muzeum Jana Pawła II udostępniono na potrzeby projektowanej ekspozycji głównej 91 j.a. oraz 42 fotografie.

5.4.3. Wnioski służbowe

Pracownicy pionu archiwalnego realizowali kwerendy archiwalne oraz udostępniali materiały archiwalne w związku z realizacją wniosków służbowych składanych zgodnie z regulaminem udostępniania dokumentów dla celów służbowych w następujących kategoriach:

– wnioski prokuratorów GKŚZpNP oraz OKŚZpNP,

– wnioski pracowników Biura Edukacji Publicznej oraz oddziałowych Biur Edukacji Publicznej,

– wnioski pracowników BUiAD, oddziałowych biur i delegatur IPN oraz innych jednostek i komórek organizacyjnych Instytutu Pamięci Narodowej,

– wnioski pozostałych uprawnionych pracowników IPN.

Spośród ważniejszych kwerend realizowanych w 2013 r. w tej kategorii należy wymienić te związane z projektami badawczymi, wydawniczymi i śledztwami:

1. kwerendy do projektu „Poszukiwanie nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego lat 1944–1956" – na potrzeby projektu przeprowadzono kwerendy dotyczące kilkuset osób;

2. ogólnopolska kwerenda dotycząca 750 osób – wyszukiwanie materiałów ikonograficznych za pomocą bazy Cyfrowe Archiwum oraz innych podręcznych baz z listy biogramów z 1 tomu *Encyklopedii Solidarności*;

3. obszerne kwerendy do 3 tomu *Encyklopedii Solidarności*;

4. ogólnopolska kwerenda dotycząca działaczy NZS;

5. ogólnopolska kwerenda dotycząca odnalezienia materiałów ikonograficznych oraz filmowych o nielegalnych obchodach Święta Niepodległości 11 listopada w PRL;

6. ogólnopolska kwerenda w ramach projektu dotycząca odnalezienia materiałów ikonograficznych do biogramów żołnierzy podziemia niepodległościowego, a także przedstawionych podczas Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych organizowanych przez Fundację Niepodległości. Załączona lista poszukiwanych liczyła ok. 250 osób;

7. kwerenda do tematu *Wywiad cywilny PRL*, udostępniono około 1000 j.a.;

8. ogólnopolska kwerenda do tematu *Wywiad i kontrwywiad II RP i AK*;

9. ogólnopolska kwerenda do tematu *Władze PRL wobec opozycji 1956–1989*, około 2500 j.a. do udostępnienia;

10. ogólnopolska kwerenda do tematu *Wydarzenia roku 1953 w Polsce*;

11. obszerna kwerenda do tematu *Wojskowe organy bezpieczeństwa państwa w latach 1943––1990*, ponad 2000 j.a. do udostępnienia;

12. ogólnopolska kwerenda dotycząca odnalezienia wszelkich informacji dotyczących około 200 osób powołanych do odbycia ćwiczeń wojskowych rezerwy w listopadzie 1982 r.;

13. kwerendy do śledztwa w sprawie udziału funkcjonariuszy państw komunistycznych w związku przestępczym o charakterze zbrojnym, między innymi w celu pozbawienia życia Karola Wojtyły i inne;

14. kwerendy do śledztwa w sprawie funkcjonowania w latach 1956–1989 w strukturach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Warszawie związku, który miał na celu dokonywanie przestępstw, w szczególności zbrodni zabójstw działaczy opozycji politycznej i duchowieństwa.

W toku rozpatrywania wniosków dla pracowników pionu śledczego i badawczego IPN oraz innych uprawnionych pracowników Instytutu w całym pionie archiwalnym zakończono realizację 9377 spraw, z tego w Wydziale Udostępniania 2857. W centrali BUiAD udostępniono 12 242 j.a., natomiast do służbowego wykorzystania wypożyczono 7432 j.a. W oddziałach i delegaturach zakończono realizację 6520 spraw tego typu, przy czym pracownikom innych pionów Instytutu udostępniono 35 395 j.a. i wypożyczono 15 540 j.a.

W 2013 r. zauważalny był wzrost liczby wniosków o udostępnienie dokumentów kierowanych przez pracowników pionu badawczego. Również zdecydowana większość z wymienionej liczby udostępnionych materiałów archiwalnych była wykorzystywana przez pracowników BEP i OBEP. Szczegółowe dane dotyczące spraw dla pionów śledczego i badawczego zawierają tabele 14 i 15.

Należy podkreślić, że w obecnym okresie sprawozdawczym bardzo liczną grupę spraw służbowych stanowią wnioski o wypożyczenie akt potrzebnych w prowadzonych kwerendach, które są kierowane do innych jednostek organizacyjnych pionu archiwalnego. Pracownicy pionu archiwalnego złożyli 15 348 takich wniosków. Zrealizowano łącznie 14 361 spraw i wypożyczono 46 720 j.a. (tabela 16). Najwięcej takich spraw (4459) wpłynęło do Wydziału Udostępniania w centrali BUiAD. W 2013 r. zakończono tam realizację 4145 spraw, w ramach których wypożyczono oddziałowym biurom oraz delegaturom Instytutu 21 152 j.a. Z kolei OBUiAD i delegatury wypożyczyły lub udostępniły innym komórkom organizacyjnym pionu archiwalnego 25 568 j.a., realizując 10 216 spraw.

Przy wymianie materiałów archiwalnych między jednostkami organizacyjnymi Instytutu stosowany był protokół transferu plików FTP, pozwalający na przesyłanie cyfrowych kopii dokumentów, w tym przede wszystkim skanów akt i mikrofilmów (głównie w formacie PDF) oraz plików fotografii i filmów w stosownych dla nich formatach.

5.4.4. Wnioski pionu lustracyjnego IPN

W okresie sprawozdawczym liczba wniosków skierowanych do pionu archiwalnego przez pracowników Biura Lustracyjnego oraz oddziałowych biur lustracyjnych wyniosła łącznie 16 998. W 2013 r. zrealizowano 16 669 spraw, udostępniono lub wypożyczono 49 626 j.a. (tabela 17). Za realizację spraw pionu lustracyjnego odpowiada Sekcja Udostępniania do Celów Lustracyjnych w Wydziale Udostępniania.

Sekcja rozpatrzyła łącznie 3856 wniosków nadesłanych z Biura Lustracyjnego oraz oddziałowych biur lustracyjnych o przeprowadzenie kwerendy i wypożyczenie lub udostępnienie materiałów archiwalnych. W 2013 r. zrealizowano 3817 takich wniosków, udostępniono lub wypożyczono 5602 j.a. W omawianym okresie pracownicy sekcji zrealizowali pełne kwerendy lustracyjne odnośnie do 10 391 osób, kwerendy dotyczące 1430 osób, poszerzające wyniki sprawdzeń uzyskane z pełnych sprawdzeń lustracyjnych oraz kwerendy dotyczące 1546 osób, przeprowadzone w celu zamieszczenia informacji w katalogach IPN. W okresie sprawozdawczym w elektronicznych pomocach ewidencyjnych znajdujących się w kabinie teleinformatycznej, odnoszących się do części zbioru wyodrębnionego znajdującego się w gestii AW i ABW, dokonywano sprawdzeń dotyczących 11 821 wniosków.

W oddziałach i delegaturach udostępniono lub wypożyczono pracownikom pionu lustracyjnego 44 024 j.a.

5.4.5. Realizacja ustawy „dezubekizacyjnej”

Realizacją wniosków organów emerytalno-rentowych i innych podmiotów składanych na podstawie Ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji [...], zwanej „dezubekizacyjną”, zajmuje się powołany w tym celu w BUiAD zespół zadaniowy.

Zespół zajmuje się przede wszystkim przygotowywaniem odpowiedzi na pisma sądów okręgowych oraz Sądu Apelacyjnego Warszawie, rozpatrujących odwołania od decyzji wydawanych przez dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz dyrektora Biura Emerytalnego Służby Więziennej.

W 2013 r. wpłynęły łącznie 1784 pisma sądowe w sprawie przebiegu służby funkcjonariuszy w organach bezpieczeństwa państwa, wydania kopii akt osobowych oraz uzasadnienia zakwalifikowania konkretnej jednostki organizacyjnej MSW do organów bezpieczeństwa państwa wraz z przedstawieniem dokumentów normatywnych, merytorycznego odnoszenia się do podnoszonych podczas rozprawy przez stronę skarżącą zarzutów i składanych wniosków. Dodatkowo w realizacji pozostało 461 spraw dotyczących funkcjonariuszy, w stosunku do których wszczęta została procedura uchylenia zastrzeżenia dostępu do dokumentów znajdujących się w zbiorze, o którym mowa w art. 39 ustawy o IPN.

Na dzień 31 grudnia 2013 r. zrealizowano 2184 pisma sądowe, z czego 189 skierowano do realizacji do jednostek organizacyjnych Instytutu, które wystawiały zakwestionowane informacje o przebiegu służby. Na potrzeby realizacji ww. kategorii pism wykonano kwerendę w około 1500 j.a. znajdujących się w zasobie BUiAD. Wypożyczono (w wersji elektronicznej) 961 j.a. z jednostek organizacyjnych IPN.

Do sądu okręgowego lub sądu apelacyjnego przesłano ponad 100 000 kopii kart (wyciągi, kopie akt, kopie akt normatywnych).

Do zadań zespołu należy także udzielanie odpowiedzi na pisma indywidualne byłych funkcjonariuszy, objętych skutkami ustawy „dezubekizacyjnej” oraz pisma uprawnionych podmiotów. W 2013 r. wpłynęły 163 pisma, zrealizowano 161.

Ponadto do Instytutu Pamięci Narodowej wpływają nadal wnioski Zakładu Emerytalno-Rentowego MSW oraz Biura Emerytalnego SW, składane w trybie art. 13 a ust. 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Służby Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2004 r., nr 8, poz. 67 z późn. zm.). W 2013 r. ww. uprawnione podmioty złożyły 5 wniosków obejmujących zapytania dotyczące 2125 świadczeniobiorców. Do dnia 31 grudnia 2013 r. udzielono odpowiedzi w sprawie wszystkich osób objętych wnioskami, z czego wystawiono 201 informacji o przebiegu służby, a w przypadku 130 osób uznano, że zgromadzone w IPN dokumenty nie pozwalają na stwierdzenie, czy osoby te pełniły

służbę w organach bezpieczeństwa państwa. W pozostałych przypadkach nie odnaleziono żadnych dokumentów osobowych.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że wnioski uprawnionych organów emerytalnych realizowane są zarówno w centrali, jak i w oddziałach oraz delegaturach IPN. Zespół działający w ramach Wydziału Udostępniania BUiAD przyjmuje, rejestruje i dystrybuuje korespondencję nadsyłaną przez organy emerytalno-rentowe oraz sprawuje nadzór nad realizacją zadania w oddziałach i delegaturach Instytutu.

5.4.6. Wnioski o nadanie odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności

Funkcjonujący w BUiAD zespół do spraw realizacji wniosków o nadanie odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności kontynuował w 2013 r. prace nad realizacją wspomnianych wniosków. Ponad dwuletnia praktyka w zakresie prac nad wnioskami, ostateczne ujednolicenie procedur i owocna współpraca z jednostkami terenowymi Instytutu skutkowały sprawną realizacją spraw wszczętych zarówno z inicjatywy prezesa IPN, jak również organizacji społecznych i zawodowych. Liczba wniosków wpływających do centrali Instytutu utrzymywała się na wysokim poziomie.

W 2013 r. zwiększyła się liczba i ranga uroczystości organizowanych przez Instytut Pamięci Narodowej, podczas których osobą upoważnioną do dokonania aktu dekoracji w imieniu Prezydenta RP był Prezes Instytutu. Zaznaczyć należy w tym miejscu, że prezes IPN został dwukrotnie w 2013 r. upoważniony także do wręczenia Orderu Odrodzenia Polski V klasy, przyznanego postanowieniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej szczególnie zasłużonym działaczom opozycji antykomunistycznej.

Zespół do spraw realizacji wniosków o nadanie Krzyża Wolności i Solidarności, podobnie jak w roku poprzednim, lecz teraz na większą skalę, podjął się wszelkich czynności związanych z organizacją uroczystości, koordynując działania kilku komórek organizacyjnych Instytutu i zacieśniając współpracę z Kancelarią Prezydenta RP.

Wykorzystując doświadczenia zdobyte w tym zakresie w 2012 r., przy współpracy z Biurem Edukacji Publicznej oraz Biurem Prezesa IPN w 2013 r. zorganizowano cztery uroczystości, podczas których prezes IPN uhonorował działaczy opozycji niepodległościowej z lat 1981–1989. Okazją do uroczystości były: 25. rocznica strajków o „Solidarność" w Stalowej Woli, edycja projektu „Kamienie pamięci. Nauczyciele historii prawdziwej", inicjatywa odznaczenia uczestników młodzieżowych organizacji antykomunistycznej opozycji, obchody 32. rocznicy wprowadzenia stanu wojennego. Odznaczeni zostali również uczestnicy młodzieżowych organizacji antykomunistycznej opozycji, takich jak: Niezależne Zrzeszenie Studentów, Ruch Młodej Polski, Federacja Młodzieży Walczącej, Ruch „Wolność i Pokój", Pomarańczowa Alternatywa i Formacja Tranzytoryjna TOTART.

Do końca 2013 r. z inicjatywy prezesa IPN i organów uprawnionych do Instytutu Pamięci Narodowej wpłynęło łącznie 660 wniosków z wyrażoną zgodą na przedstawienie do odznaczenia Krzyżem Wolności i Solidarności. Łącznie ze sprawami pozostałymi do rozpatrzenia z 2012 r. stanowiło to grupę 826 wniosków.

Przygotowano do przesłania do Kancelarii Prezydenta RP 559 wniosków spełniających wymogi formalne i sygnowanych podpisem Prezesa IPN. Ponadto 73 wnioski zostały przez Kancelarię odrzucone z uwagi na uprzednie odznaczenie orderami wyższego rzędu kandydatów proponowanych do Krzyża Wolności i Solidarności. 18 wniosków, dotyczących osób posiadających podwójne obywatelstwo i na stałe mieszkających poza granicami kraju, skierowano do sprawdzenia od Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Ogółem w 2013 r. zespół do spraw realizacji wniosków o nadanie Krzyża Wolności i Solidarności zrealizował 732 wnioski (669 wniosków poddanych weryfikacji i 63 kwerendy do wniosków), a prace nad pozostałymi 94 wnioskami nadal trwają.

W okresie sprawozdawczym Krzyżem Wolności i Solidarności odznaczono 426 osób.

5.4.7. Udostępnianie dokumentów w czytelniach

Materiały archiwalne udostępniane są użytkownikom w czytelniach Instytutu lub wypożyczane jednostkom organizacyjnym IPN i uprawnionym instytucjom takim jak: służby specjalne, organy wymiaru sprawiedliwości i ścigania oraz organy administracji publicznej. Użytkownicy czytelni mają możliwość skorzystania z pomocy ewidencyjnych: systemu Cyfrowe Archiwum, aplikacji ZEUS, a także podręcznych księgozbiorów. Dostępne w czytelniach stanowiska komputerowe pozwalają na korzystanie z cyfrowych kopii zamówionych materiałów. W oddziałach, delegaturach oraz w centrali BUiAD funkcjonują aplikacje informatyczne przeznaczone do udostępniania zdigitalizowanych kopii dokumentów.

W 2013 r. w czasie 20 093 wizyt czytelnicy zapoznali się z 158 474 j.a. (tabela 18). W czytelniach Instytutu udostępniono w formie elektronicznych kopii 54 650 j.a. OBUiAD w Warszawie dysponuje obecnie dwoma czytelniami: na pl. Krasińskich 2/4/6 oraz po przeprowadzce z ul. Towarowej 28 – przy ul. Marszałkowskiej 21/25. W obydwu warszawskich czytelniach udostępniane były dokumenty na potrzeby wszystkich kategorii wniosków realizowanych przez OBUiAD, BUiAD, także tych wnioskodawców, których wnioski realizowały inne oddziały, a których życzeniem było zapoznawanie się z aktami w Warszawie.

W 2013 r. w obydwu czytelniach użytkownicy złożyli 6292 wizyty. Wnioskodawcom udostępniono 57 394 j.a., z czego 20 436 w formie elektronicznej.

Na terenie kraju do najczęściej odwiedzanych należały czytelnie: OBUiAD w Krakowie, w której w trakcie 1959 wizyt wnioskodawcy zapoznali się z 11 549 j.a., oraz OBUiAD w Katowicach, gdzie czytelnicy podczas 2295 wizyt przejrzeli 7733 j.a. Dużą liczbę wizyt (powyżej 1000) odnotowały czytelnie w OBUiAD w Białymstoku, Gdańsku i Poznaniu. Pod względem liczby udostępnionych jednostek wyróżnia się czytelnia gdańskiego oddziału, w której czytelnicy zapoznali się z 13 889 j.a.

Na uwagę zasługują również te czytelnie, w których udostępniono największą liczbę kopii cyfrowych; są to czytelnie OBUiAD w Poznaniu i Szczecinie, gdzie zdigitalizowane kopie stanowiły ponad połowę udostępnionych materiałów.

Możliwość samodzielnego kopiowania dokumentów przez wnioskodawców, wprowadzona w „Regulaminie samodzielnego wykonywania kopii dokumentów udostępnionych w pracowniach naukowych i czytelniach akt jawnych IPN-KŚZpNP przy użyciu cyfrowych aparatów fotograficznych" na mocy Zarządzenia nr 47/12 Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu z dnia 31 lipca 2012 r., wpłynęła na znaczne ograniczenie liczby zamówień kierowanych do reprografii w celu wykonania kopii udostępnionych dokumentów. Jednocześnie wprowadzenie w ubiegłym roku ujednoliconego systemu obejmującego realizację zleceń wnioskodawców o wydanie kopii, pobieranie opłat oraz wystawianie not księgowych z tytułu wykonania usług reprograficznych znacznie usprawniło działalność czytelni.

Zaznaczyć należy ponadto, że użytkownicy czytelni w omawianym okresie szeroko korzystali z elektronicznych baz komputerowych, w tym z Cyfrowego Archiwum, ZEUS, bazy OuSArchiv, pozwalających na samodzielne przeprowadzanie kwerend. Wykorzystywana była także aplikacja Digi-arch wspomagająca udostępnianie cyfrowych kopii akt.

5.5. Obsługa bieżąca

Zadania zapewniające bieżącą obsługę działalności BUiAD realizuje w Centrali Wydział Obsługi Bieżącej, natomiast w OBUiAD stanowiska obsługi kancelaryjnej. W ramach Wydziału Obsługi Bieżącej funkcjonują dwie sekcje: Obsługi Kancelaryjnej oraz Analiz i Sprawozdań.

Do zadań Sekcji Analiz i Sprawozdań należy: merytoryczny nadzór i kontrola spraw realizowanych przez BUiAD, OBUiAD i delegatury Instytutu Pamięci – w okresie sprawozdawczym przepro-

wadzono kontrole w 12 jednostkach organizacyjnych; przygotowywanie analiz spraw realizowanych przez pion archiwalny (w tym dotyczących informacji w celu udzielenia informacji publicznej) oraz analiz dotyczących m.in. poprawności prowadzonych postępowań, możliwości podjęcia współpracy archiwalnej lub wydawniczej z Instytutem Pamięci Narodowej; merytoryczna analiza dokumentacji zebranej w toku rozpatrywania odwołań i zażaleń kierowanych do drugiej instancji; opracowywanie i analizowanie okresowych informacji statystycznych dotyczących pracy jednostek i komórek organizacyjnych pionu archiwalnego; przygotowywanie na potrzeby dyrektora BUiAD projektów procedur i rozwiązań organizacyjnych dotyczących funkcjonowania pionu archiwalnego.

Pracownicy sekcji odpowiadają również za przesyłkę elektronicznych kopii materiałów archiwalnych protokołem FTP, prowadzenie ewidencji przesyłanych plików oraz wydawanie nadesłanych kopii jednostek archiwalnych referentom z BUiAD i OBUiAD w Warszawie. W okresie sprawozdawczym z BUiAD wysłano kopie 19 965 jednostek, natomiast między oddziałami i delegaturami za pośrednictwem BUiAD przesłano kopie 10 934 jednostek.

5.6. Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów – dane statystyczne

Tabela 1. Liczba spraw, wniosków, kwerend, zapytań*

Oddział	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie
BUiAD	85 811	90 950
Białystok	19 643	19 470
Gdańsk	16 846	16 787
Katowice	21 193	22 153
Kraków	20 506	20 814
Lublin	17 897	18 420
Łódź	18 205	18 111
Poznań	18 966	18 631
Rzeszów	19 419	19 626
Szczecin	17 600	17 875
Warszawa	9 791	8 787
Wrocław	20 386	24 009
Delegatura Bydgoszcz	16 139	16 214
Delegatura Kielce	13 750	13 750
Delegatura Olsztyn	448	424
Delegatura Opole	426	377
Delegatura Radom	13 319	13 406
Razem	**330 345**	**339 804**

* Powyższe dane zawierają: wnioski realizowane przez komórki udostępniania, wnioski o przyznanie odznaczenia KWiS, kwerendy przeprowadzane w związku z realizacją ustawy „dezubekizacyjnej", zapytania kierowane do komórek ewidencji, sprawy związane z udostępnianiem dokumentów oraz zapytania realizowane przez Sekcję Obsługi Zbioru Wyodrębnionego.

Tabela 2. Liczba zapytań*

Oddział	Liczba zapytań wpływających				Liczba zapytań zrealizowanych			
	ogółem	służby specjalne	Biuro Lustracyjne i OBL	Wydział, sekcje i referaty udostępniania	ogółem	służby specjalne	Biuro Lustracyjne i OBL	Wydział, sekcje i referaty udostępniania
BUiAD	44 429	12 584	0	31845	46 449	13 252	0	33197
Białystok	15 356	3	13 003	2 350	15 119	3	12 746	2 370
Gdańsk	13 396	0	10 808	2 588	13 350	0	10 762	2 588
Katowice	16 273	198	10 548	5 527	17 117	177	11 026	5 914
Kraków	15 112	168	10 466	4 478	15 934	168	11 105	4 661
Lublin	13 849	3	11 736	2 110	14 338	3	12 197	2 138
Łódź	14 015	3	10 603	3 409	13 986	3	10 603	3 380
Poznań	15 498	0	11 178	4 319	15 317	0	10 494	4 823
Rzeszów	14 463	8	10 942	3 513	14 677	7	11 109	3 561
Szczecin	13 532	0	10 238	3 294	14 025	0	10 727	3 298
Wrocław	17 103	16	11 584	5 503	20 874	16	14 910	5 948
Warszawa	0	0	0	0	0	0	0	0
Delegatura Bydgoszcz	13 392	0	11 173	2 219	13 547	0	11 312	2 235
Delegatura Kielce	12 083	0	10 908	1 175	12 113	0	10 907	1 206
Delegatura Olsztyn	54	0	0	54	54	0	0	54
Delegatura Radom	11 657	0	10 774	883	11 838	0	10 906	932
Suma	**230 212**	**12 983**	**143 961**	**73 267**	**238 738**	**13 629**	**148 804**	**76 305**

* Dotyczy zapytań realizowanych przez Wydział Informacji i Sprawdzeń oraz odpowiadające mu komórki organizacyjne w oddziałach i delegaturach. Sprawy realizowane na rzecz innych podmiotów niż służby specjalne i BL oraz OBL są przekazywane do komórek informacji i sprawdzeń za pośrednictwem WU, referatów i sekcji udostępniania.

Tabela 3. Stan zasobu archiwalnego

Oddział	Stan zasobu na dzień: 31.12.2013 (w m.b.)															
	UOP (zlikwidowany) ABW	AW	*WSI (zlikwidowane)* SKW SWW	MSWiA	Policja	Policja (materiały paszportowe)	Więziennictwo	OKŚZpNP	Archiwa państwowe	Archiwa wojskowe	Straż Graniczna	Organy administracji publicznej	Sądy i prokuratury powszechne	Sądy i prokuratury wojskowe	Dary i kolekcje prywatne	**Razem**
BUiAD	7 438,98	312,29	1 353,81	7 296,11	240,5	7 406,05	146,72	1 788,35	145,01	1 695,25	929,51	1 957,26	134,97	125,32	72,02	31 042,15
Białystok	531,7	0	0	0	337,01	1 796,31	24,8	27,28	97,26	221,62	24,9	149,35	99,09	9,2	15,37	3 333,89
Gdańsk	529,51	0	0	0	343,24	2 190,57	45,85	40,78	11,67	249,85	14,8	8,72	41,03	0	14,02	3 490,04
Katowice	1 303,53	0	0	130,81	448,92	9 035,8	121,67	20,24	76,72	70,58	20,04	254,56	295,47	0,01	9,98	11 788,33
Kraków	771,62	0	0	33,78	447,81	4 016,4	52,99	102,29	119	87,4	13,29	505,82	55,07	2,13	66,14	6 273,74
Lublin	539,93	0	0	0	382,79	1 655,12	16,44	63,49	11	156,57	6,54	13,4	125,5	0	15,09	2 985,87
Łódź	375,33	0	0	0	463,71	2 855,61	53,66	206,9	20,66	27,82	0	115,61	143,98	2,37	8,4	4 274,05
Poznań	645,065	0	0	0,2	286,82	3 151,85	68,66	85,19	0,47	34,79	18,14	497,41	116,1	2,61	52,97	4 960,275
Rzeszów	351,07	0	0	22,9	173,18	2 032,49	25,26	42,21	60	25,42	5,2	137,42	60,35	0	10,86	2 946,36
Szczecin	488,89	0,58	0	59,03	293,11	1 925,3	112,64	21,07	11,26	106,55	8,91	223,37	108,71	0,58	14,02	3 374,02
Wrocław	1 554,06	0,22	0	0	649,44	5 759,92	169,56	113,92	29,99	141,24	38,72	1 077,3	249,5	16,09	36,79	9 836,75
Del. Bydgoszcz	572,69	0,07	0,04	37,85	264,17	1 437,19	67,8	93,73	2,86	173,6	0	260,27	231,87	33,35	5,23	3180,72
Del. Kielce	378,14	0	0	27	80,17	787,52	5,7	17,9	21,01	23,78	0	327,38	72,98	0	0,56	1742,14
Del. Olsztyn	0	0	0	0	0	0	148,42	4,12	0	10,08	0	0	102,04	0	0,9	265,56
Del. Radom	194,69	0	0	7,61	52,21	324,75	4,5	0	0	0,41	0	156,7	49,88	0	1,29	792,04
Razem	**15 675,21**	**313,16**	**1 353,85**	**7 615,29**	**4 463,08**	**4 4374,88**	**1 064,67**	**2 627,47**	**606,91**	**3 024,96**	**1 080,05**	**5 684,57**	**1 886,54**	**191,66**	**323,64**	**90 285,94**

Tabela 4. Cyfrowe Archiwum

Oddział	wprowadzonych w okresie sprawozdawczym	zmodyfikowanych w okresie sprawozdawczym	zweryfikowanych w okresie sprawozdawczym
	jednostki archiwalne	jednostki archiwalne	jednostki archiwalne
BUiAD	29 049	71 187	108 264
Białystok	4 776	20 056	25 548
Gdańsk	7 481	24 260	34 106
Katowice	1 924	30 305	38 801
Kraków	4 200	27 820	38 413
Lublin	2 775	12 124	14 965
Łódź	2 419	36 736	39 060
Poznań	5 348	27 796	37 357
Rzeszów	1 198	21 546	23 842
Szczecin	700	21 413	23 147
Wrocław	1 125	24 515	32 943
Delegatura Bydgoszcz	5 115	8 780	18 729
Delegatura Kielce	1 897	7 674	8 732
Delegatura Olsztyn	180	1 042	1 205
Delegatura Radom	2 148	2 433	4 474
Razem	**70 335**	**337 687**	**449 586**

Tabela 5. Digitalizacja – wykonanie kopii wzorcowych*

Oddział	Rodzaj dokumentacji	j.a./obrazy**	GB	pliki
BUiAD	dokumentacja aktowa	14 262	46 826,42	2 271 373
	mikrofilmy i mikrofisze	4 997	5 207,7	682 495
	dokumentacja fotograficzna	6 572	103,678	6 572
	dokumentacja filmowa	8	972,3	25 496
	dokumentacja dźwiękowa	21	55,1	90
Białystok	dokumentacja aktowa	1 054	2 972,68	156 307
	mikrofilmy i mikrofisze	48	11,3	2 101
	dokumentacja fotograficzna	40	3,06	40
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0	0
Gdańsk	dokumentacja aktowa	1 542	3 359,4053	232 645
	mikrofilmy i mikrofisze	4	3,331	1 136
	dokumentacja fotograficzna	7 913	140,843	7 913
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	22	38,67	68

Katowice	dokumentacja aktowa	1 986	6 162,26	288 187
	mikrofilmy i mikrofisze	120	26,49	4 544
	dokumentacja fotograficzna	1 461	20,31	1 461
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0	0
Kraków	dokumentacja aktowa	1 089	4 088,992	210 529
	mikrofilmy i mikrofisze	43	56,333	4 244
	dokumentacja fotograficzna	1 566	25,49	1 860
	dokumentacja filmowa	3	0,59	3
	dokumentacja dźwiękowa	3	14,72	24
Lublin	dokumentacja aktowa	1 002	3 116,611	118 928
	mikrofilmy i mikrofisze	86	75,518	7 651
	dokumentacja fotograficzna	600	13,99	600
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0	0
Łódź	dokumentacja aktowa	2 410	3 879,48	186 394
	mikrofilmy i mikrofisze	0	0	0
	dokumentacja fotograficzna	1 228	16,75	1 228
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0	0
Poznań	dokumentacja aktowa	1 457	3 713,4	197 272
	mikrofilmy i mikrofisze	721	7,09	867
	dokumentacja fotograficzna	524	18,48	524
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0	0
Rzeszów	dokumentacja aktowa	1 171	3 262,2	164 581
	mikrofilmy i mikrofisze	0	0	0
	dokumentacja fotograficzna	429	13,427	429
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0	0
Szczecin	dokumentacja aktowa	2 259	6 772,535	34 2057
	mikrofilmy i mikrofisze	25	16,65	2 807
	dokumentacja fotograficzna	123	2,55	123
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0	0
Warszawa	dokumentacja aktowa	399	1492,33	93197
	mikrofilmy i mikrofisze	44	22,97	4585
	dokumentacja fotograficzna	0	0	0
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0	0

Oddział	Rodzaj dokumentacji	j.a./obrazy**	GB	pliki
Wrocław	dokumentacja aktowa	2 668	7 260,39	353 667
	mikrofilmy i mikrofisze	7 382	2 681,8	296 958
	dokumentacja fotograficzna	540	8,67	540
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	10	20,15	28
Delegatura Bydgoszcz	dokumentacja aktowa	1 283	4 189,88	260152
	mikrofilmy i mikrofisze	0	0	0
	dokumentacja fotograficzna	1 394	32,08	1394
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0	0
Delegatura Kielce	dokumentacja aktowa	297	1 100,47	50 847
	mikrofilmy i mikrofisze	49	29,69	3 896
	dokumentacja fotograficzna	0	0	0
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0	0
Delegatura Olsztyn	dokumentacja aktowa	240	597,045	35 570
	mikrofilmy i mikrofisze	0	0	0
	dokumentacja fotograficzna	0	0	0
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0	0
Delegatura Radom	dokumentacja aktowa	74	269	14 191
	mikrofilmy i mikrofisze	4	1,4	166
	dokumentacja fotograficzna	434	1,5	434
	dokumentacja filmowa	0	0	0
	dokumentacja dźwiękowa	0	0	0
Razem	dokumentacja aktowa	33 193	99 063,098	4 975 897
	mikrofilmy i mikrofisze	13 523	8 140,27	1 011 450
	dokumentacja fotograficzna	22 824	400,828	23 118
	dokumentacja filmowa	11	972,89	25 499
	dokumentacja dźwiękowa	56	128,64	210

* Skanowana dokumentacja aktowa definiowana jest trzema rodzajami plików, tj. plikami wzorcowymi tiff dla każdej skanowanej karty, strony lub klatki mikrofilmu, plikiem użytkowym PDF wykonanym dla całej skanowanej jednostki archiwalnej oraz elektroniczną kartą inwentarzową w postaci pliku XML. Standard skanowania dokumentacji aktowej zakłada wykonywanie kopii wzorcowych przy zachowaniu rozdzielczości 300 dpi, 24-bitowej głębi kolorów oraz zapis danych w formacie tiff. Skanowanie dokumentacji fotograficznej odbywa się przy zachowaniu formatu tiff, rozdzielczości 600 dpi oraz 24-bitowej głębi kolorów dla zdjęć kolorowych i 8-bitowej dla zdjęć czarno-białych. Obrazy cyfrowe fotografii otrzymują rozmiar nie mniejszy niż 13 na 18 cm.
** W przypadku dokumentacji fotograficznej liczba digitalizowanych jednostek podawana jest w obrazach.

Tabela 6. Reprografia*

Oddział	Kserokopie (karty)	Skany dokumentacji aktowej			Wydruki (karty)
		j.a.	pliki	liczba CD i DVD	
BUiAD	5 603	9 239	18 865	1808	103 920
Białystok	14 742	114	4 403	33	6 790
Gdańsk	28 929	1 686	83 770	96	21 478
Katowice	124 750	1 766	2 050	472	54 306
Kraków	80 598	1 135	37 282	148	7 855
Lublin	327	603	64 082	19	0
Łódź	59 273	195	9 470	66	22 279
Poznań	35 991	487	1 069	117	16 950
Rzeszów	4 490	65	211	6	0
Szczecin	11 374	84	1 633	14	30 739
Warszawa	72 829	2 367	237 740	675	104 341
Wrocław	11 928	2 814	353 708	2 794	48 208
Delegatura Bydgoszcz	0	2 506	47 831	635	33 129
Delegatura Kielce	3 906	35	286	49	5 912
Delegatura Olsztyn	4 831	0	0	0	0
Delegatura Opole	11 748	0	0	0	2 229
Delegatura Radom	17 603	126	371	46	997
Razem	**488 922**	**23 222**	**862 771**	**6 978**	**459 133**

* Dotyczy kopii wykonanych wyłącznie na bieżące potrzeby, w celu udostępnienia użytkownikom (wykonane wg innych standardów niż przewidziane w „Stanowiskowej instrukcji skanowania” oraz zamówienia nieobejmujące całych jednostek archiwalnych).

Tabela 7. Realizacja wniosków o udostępnienie dokumentów (art. 30–35 ustawy o IPN)

Oddział	Wnioski o udostępnienie dokumentów							Wnioski o wydanie kopii dokumentów					Wnioski o wydanie przedmiotów				Wnioski o podanie nazwisk i dalszych danych identyfikujących byłych pracowników, funkcjonariuszy i TW								
					Liczba udostępnionych dokumentów						Liczba wydanych kopii (karty)														
	Przyjęte	W trakcie realizacji	Zrealizowane	Liczba wnioskodawców, którym udostępniono dokumenty	j.a.	karty	Liczba decyzji w trybie art. 31 ust. 1 ustawy o IPN	Przyjęte	W trakcie realizacji	Zrealizowane	Uwierzytelnionych	Nieuwierzytelnionych	Przyjęte	W trakcie realizacji	Zrealizowane	Liczba wydanych przedmiotów	Przyjęte	W trakcie realizacji	Zrealizowane	Liczba not ujawniających dane funkcjonariuszy i TW	Liczba funkcjonariuszy ujawnionych w notach	Liczba TW ujawnionych w notach	Liczba decyzji odmawiających podania danych funkcjonariuszy i TW	Liczba funkcjonariuszy, których podania danych odmówiono	Liczba TW, których podania danych odmówiono
Białystok	259	83	247	129	442	12364	6	121	0	121	12246	1	0	0	0	0	21	3	20	19	0	37	8	0	17
Gdańsk	225	101	221	171	1178	37041	9	134	3	135	2115	21352	0	0	0	0	6	1	5	3	0	10	1	0	2
Katowice	327	146	353	201	564	22860	20	183	0	189	19088	881	0	0	0	0	17	2	18	15	0	24	13	0	149
Kraków	271	130	264	169	1015	17423	15	158	0	158	7820	9030	0	0	0	0	10	5	13	11	90	32	9	6	25
Lublin	236	114	219	113	933	35366	15	123	0	124	33545	0	0	0	0	0	38	148	13	85	10	75	13	0	13
Łódź	248	77	240	118	612	14143	12	115	0	115	15304	235	0	0	0	0	8	1	8	5	0	6	2	0	2
Poznań	289	106	298	164	778	81869	12	116	4	116	13851	7521	1	0	1	0	11	6	13	17	0	25	10	0	62
Rzeszów	190	88	177	130	972	13371	11	128	0	128	1208	10523	0	0	0	0	5	0	5	2	8	0	3	0	7
Szczecin	262	130	269	181	470	47035	12	165	0	166	25540	0	0	0	0	0	7	0	9	5	0	13	9	0	63
Warszawa	832	228	892	529	1711	87350	85	570	0	570	86236	0	2	0	2	6	12	4	10	8	0	11	6	0	15
Wrocław	224	166	226	100	322	12104	14	85	0	85	9075	1262	0	0	0	0	1	0	3	3	0	3	0	0	5
Delegatura Bydgoszcz	130	54	130	73	459	12642	8	69	0	69	10335	0	0	0	0	0	8	3	6	4	0	12	5	0	45
Delegatura Kielce	85	24	81	59	303	5512	0	55	0	55	7017	533	0	0	0	0	4	3	3	7	35	8	6	19	26
Delegatura Olsztyn	66	0	68	45	275	4345	1	43	0	43	4341	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	12	0	0	0
Delegatura Opole	55	122	45	35	56	4021	0	35	0	35	4021	0	0	0	0	0	5	4	0	0	0	0	0	0	0
Delegatura Radom	44	35	51	29	163	10127	1	20	0	20	895	9174	0	0	1	0	1	13	7	3	0	8	7	0	38
Razem	**3743**	**1604**	**3781**	**2246**	**10253**	**417573**	**221**	**2120**	**7**	**2129**	**252637**	**60512**	**3**	**0**	**4**	**6**	**154**	**193**	**133**	**191**	**143**	**276**	**92**	**25**	**469**

Tabela 8. Wnioski naukowo-badawcze

Oddział	Liczba wniosków wpływających	Liczba wniosków w trakcie realizacji	Liczba wniosków zrealizowanych ostatecznie	Liczba udostępnionych jednostek archiwalnych
BUiAD*	29	0	31	0
Białystok	247	68	230	3 660
Gdańsk	519	139	525	6 107
Katowice	163	51	162	3 402
Kraków	715	285	676	5 148
Lublin	384	182	360	5 967
Łódź	121	31	107	2 681
Poznań	229	200	212	5 616
Rzeszów	247	45	251	2 019
Szczecin	185	118	159	5 817
Warszawa	2 515	990	2 349	25 316
Wrocław	72	79	43	5 486
Delegatura Bydgoszcz	243	60	247	2 222
Delegatura Kielce	118	72	110	913
Delegatura Olsztyn	15	23	9	1 358
Delegatura Opole	67	26	44	2 720
Delegatura Radom	108	47	101	1 172
Razem	**5 977**	**2 416**	**5 616**	**79 604**

*Podane wielkości odnoszą się do spraw przekazanych zgodnie z właściwością miejscową do oddziałów IPN.

Tabela 9. Wnioski dziennikarskie

Oddział	Liczba wniosków wpływających	Liczba wniosków w trakcie realizacji	Liczba wniosków zrealizowanych ostatecznie	Liczba udostępnionych jednostek archiwalnych
BUiAD*	5	0	5	0
Białystok	21	4	28	59
Gdańsk	113	46	79	978
Katowice	49	12	47	839
Kraków	244	126	138	1 641
Lublin	47	6	41	165
Łódź	32	5	29	945
Poznań	78	37	54	668
Rzeszów	39	5	35	237
Szczecin	31	11	24	591

Oddział	Liczba wniosków wpływających	Liczba wniosków w trakcie realizacji	Liczba wniosków zrealizowanych ostatecznie	Liczba udostępnionych jednostek archiwalnych
Warszawa	1 703	930	1 005	10 618
Wrocław	37	15	36	406
Delegatura Bydgoszcz	83	19	68	119
Delegatura Kielce	27	14	20	132
Delegatura Olsztyn	3	9	4	3
Delegatura Opole	5	2	8	194
Delegatura Radom	6	2	7	31
Razem	**2 523**	**1 243**	**1 628**	**17 626**

*Podane wielkości odnoszą się do spraw przekazanych zgodnie z właściwością miejscową do oddziałów IPN.

Tabela 10. Wnioski o udzielenie informacji (art. 36 ust. 4b)*

Oddział	Liczba wniosków wpływających	Liczba wniosków w trakcie realizacji	Liczba wniosków zrealizowanych ostatecznie	Liczba wydanych odpisów, wypisów i wyciągów ze zbiorów danych (karty)	Liczba tajnych informatorów lub pomocników przy operacyjnym zdobywaniu informacji, których tożsamość ujawniono
Białystok	432	42	402	168	62
Gdańsk	8	3	6	12	3
Katowice	26	0	26	0	0
Kraków	505	473	188	1 066	47
Lublin	60	24	91	88	3
Łódź	93	5	89	2 016	66
Poznań	48	17	39	485	30
Rzeszów	16	0	16	285	31
Szczecin	0	0	0	0	0
Warszawa	268	81	537	552	217
Wrocław	15	0	35	240	10
Delegatura Bydgoszcz	53	19	51	761	17
Delegatura Kielce	9	2	16	4	0
Delegatura Olsztyn	0	0	0	0	0
Delegatura Opole	49	3	46	0	3
Delegatura Radom	25	6	20	8	5
Razem	**1 607**	**675**	**1 562**	**5 685**	**494**

* Dotyczy wniosków badaczy i dziennikarzy o uzyskanie informacji ze znajdujących się w zasobie archiwalnym IPN zbiorów danych, rejestrów i kartotek organów bezpieczeństwa państwa, w tym dotyczących tożsamości tajnych informatorów lub pomocników przy operacyjnym zdobywaniu informacji. W tabeli podano dane łącznie dla naukowców i dziennikarzy.

Tabela 11. Realizacja spraw dla organów wymiaru sprawiedliwości i ścigania

Oddział	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw w trakcie realizacji	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie	Liczba jednostek archiwalnych	
				udostępnionych	wypożyczonych
BUiAD	1 794	75	2 200	0	0
Białystok	117	2	126	1	27
Gdańsk	144	7	146	24	258
Katowice	224	19	236	273	326
Kraków	303	29	300	1 059	208
Lublin	147	89	159	0	212
Łódź	115	5	117	0	231
Poznań	132	7	131	1	154
Rzeszów	174	8	168	346	0
Szczecin	107	8	112	68	70
Warszawa	260	15	284	1 433	41
Wrocław	278	29	276	91	181
Delegatura Bydgoszcz	138	5	139	0	194
Delegatura Kielce	134	0	135	0	119
Delegatura Olsztyn	43	18	26	0	101
Delegatura Opole	1	0	1	3	0
Delegatura Radom	106	2	104	158	12
Razem	**4 217**	**318**	**4 660**	**3 457**	**2 134**

Tabela 12. Realizacja spraw dla organów administracji publicznej

Oddział	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw w trakcie realizacji	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie	Liczba jednostek archiwalnych	
				udostępnionych	wypożyczonych
BUiAD	206	30	205	93	10
Białystok	192	12	185	37	0
Gdańsk	97	12	90	258	12
Katowice	267	26	287	18	7
Kraków	458	139	463	0	303
Lublin	63	2	75	0	39
Łódź	263	40	235	118	224
Poznań	39	8	36	71	17
Rzeszów	124	2	132	49	0
Szczecin	84	12	88	79	50
Warszawa	843	177	865	1 860	8
Wrocław	579	97	567	195	1
Delegatura Bydgoszcz	56	11	52	8	18
Delegatura Kielce	15	3	14	4	3
Delegatura Olsztyn	5	0	5	0	0
Delegatura Opole	0	0	0	0	0
Delegatura Radom	2	1	1	0	0
Razem	**3 293**	**572**	**3 300**	**2 790**	**692**

Tabela 13. Realizacja spraw dla osób fizycznych

Oddział	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw w trakcie realizacji	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie
BUiAD	422	24	408
Białystok	156	18	158
Gdańsk	153	25	141
Katowice	266	39	295
Kraków	157	20	180
Lublin	127	28	135
Łódź	194	13	191
Poznań	184	29	192
Rzeszów	96	12	93
Szczecin	80	3	83

Warszawa	600	25	585
Wrocław	167	30	164
Delegatura Bydgoszcz	87	13	90
Delegatura Kielce	40	4	41
Delegatura Olsztyn	20	1	19
Delegatura Opole	0	0	0
Delegatura Radom	13	5	15
Razem	**2 762**	**289**	**2 790**

Tabela 14. Realizacja spraw dla pionu śledczego IPN

Oddział	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw w trakcie realizacji	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie	Liczba jednostek archiwalnych	
				udostępnionych	wypożyczonych
BUiAD	505	224	456	238	2 058
Białystok	124	14	122	660	140
Gdańsk	99	27	113	132	79
Katowice	229	29	237	1 573	38
Kraków	153	106	181	221	827
Lublin	208	63	193	0	777
Łódź	136	15	127	106	0
Poznań	232	62	230	221	416
Rzeszów	399	43	398	465	39
Szczecin	426	186	389	1 099	7
Warszawa	0	0	0	0	0
Wrocław	288	76	264	658	6 208
Delegatura Bydgoszcz	241	29	240	0	603
Delegatura Kielce	44	5	41	65	43
Delegatura Olsztyn	8	8	7	10	11
Delegatura Opole	74	0	73	100	0
Delegatura Radom	321	53	314	281	273
Razem	**3 487**	**940**	**3 385**	**5 829**	**11 519**

Tabela 15. Realizacja spraw dla pionu edukacyjnego IPN

Oddział	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw w trakcie realizacji	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie	Liczba jednostek archiwalnych	
				udostępnionych	wypożyczonych
BUiAD	2 269	346	2 292	11 098	4 927
Białystok	120	5	138	1 241	219
Gdańsk	351	107	316	3 094	235
Katowice	167	48	132	1 450	425
Kraków	596	48	552	2 369	1 458
Lublin	334	64	317	1 474	590
Łódź	199	21	182	1 270	495
Poznań	119	29	141	834	340
Rzeszów	425	54	407	1 715	637
Szczecin	453	77	419	3 207	213
Warszawa	0	0	0	0	0
Wrocław	272	49	263	1 292	301
Delegatura Bydgoszcz	232	42	214	2 015	279
Delegatura Kielce	74	6	72	339	228
Delegatura Olsztyn	13	11	17	258	0
Delegatura Opole	126	0	126	1 896	0
Delegatura Radom	46	18	32	378	2
Razem	**5 796**	**925**	**5 620**	**33 930**	**10 349**

Tabela 16. Realizacja spraw dla BUiAD, OBUiAD i WUiAD

Oddział	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw w trakcie realizacji	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie	Liczba jednostek archiwalnych wypożyczonych
BUiAD	4 459	1 057	4 145	21 152
Białystok	775	61	810	2 059
Gdańsk	613	26	650	2 051
Katowice	957	58	997	3 779
Kraków	844	170	794	2 424
Lublin	753	75	750	2 703
Łódź	660	20	648	1 765
Poznań	678	111	642	1 436

Rzeszów	510	42	498	1 454
Szczecin	611	58	607	1 311
Warszawa	1 942	613	1 427	1
Wrocław	1 000	190	925	2 256
Delegatura Bydgoszcz	567	41	543	1978
Delegatura Kielce	535	17	530	1 377
Delegatura Olsztyn	124	35	120	462
Delegatura Opole	0	0	0	0
Delegatura Radom	320	54	275	512
Razem	**15 348**	**2 628**	**14 361**	**46 720**

Tabela 17. Realizacja wniosków o udostępnienie dokumentów dla pionu lustracyjnego IPN

Oddział	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw w trakcie realizacji	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie	Liczba jednostek archiwalnych	
				udostępnionych	wypożyczonych
BUiAD	3 856	574	3817	111	5 491
Białystok	1 562	55	1617	9 121	3 582
Gdańsk	800	35	768	1 384	965
Katowice	1 844	133	1833	4 391	708
Kraków	844	48	872	282	3 107
Lublin	769	92	771	154	2 110
Łódź	1 146	17	1140	1 452	174
Poznań	1 188	191	1095	1 520	972
Rzeszów	1 577	11	1566	4 812	108
Szczecin	1 514	156	1381	4 634	249
Warszawa	0	0	0	0	0
Wrocław	44	1	43	23	157
Delegatura Bydgoszcz	691	30	661	1 477	1 355
Delegatura Kielce	489	9	482	0	511
Delegatura Olsztyn	28	18	18	0	67
Delegatura Opole	0	0	0	0	0
Delegatura Radom	646	71	605	228	481
Razem	**16 998**	**1 441**	**16 669**	**29 589**	**20 037**

Tabela 18. Działalność Czytelni Akt Jawnych

Oddział	Liczba wizyt	Liczba udostępnionych j.a.	W tym j.a. udostępnione w formie elektronicznej
Białystok	1 338	13 201	1 492
Gdańsk	1 122	13 889	5 972
Katowice	2 295	7 733	2 102
Kraków	1 959	11 549	4 509
Lublin	863	6 562	2 283
Łódź	681	5 764	2 117
Poznań	1 224	7 848	4 263
Rzeszów	685	3 894	1 438
Szczecin	713	6 001	3 275
Warszawa	6 292	57 394	20 436
Wrocław	786	6 235	2 266
Delegatura Bydgoszcz	868	6 415	1 428
Delegatura Kielce	498	2 017	562
Delegatura Olsztyn	165	2 742	383
Delegatura Opole	277	4 986	1 514
Delegatura Radom	327	2 244	610
Razem	**20 093**	**158 474**	**54 650**

6. Ściganie zbrodni

Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu stanowiąca integralną część Instytutu Pamięci Narodowej w okresie sprawozdawczym realizowała zadania określone w Ustawie z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Umiejscowienie prokuratorów Komisji Ścigania w Instytucie Pamięci Narodowej, a nie w prokuraturze powszechnej, miało i ma na celu zagwarantowanie prowadzenia śledztw w sposób najbardziej efektywny i rzetelny.

Zgodnie z ustawą o IPN, Komisją Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu kieruje dyrektor Głównej Komisji, pełniący jednocześnie funkcję zastępcy Prokuratora Generalnego. Wynika stąd obowiązek sporządzenia sprawozdania rocznego z działalności KŚZpNP zarówno dla Prokuratora Generalnego, będącego służbowym przełożonym dyrektora Głównej Komisji, jak również dla prezesa IPN. Prokuratorzy Komisji Ścigania prowadzą śledztwa w 11 oddziałowych komisjach oraz siedmiu delegaturach. Oddziałowymi komisjami kierują naczelnicy. Praca prokuratorów pionu śledczego IPN jest nadzorowana przez Wydział Nadzoru nad Śledztwami Głównej Komisji, w którego skład wchodzi sześciu prokuratorów.

Prokuratorzy oddziałowych komisji prowadzą śledztwa w sprawach zbrodni nazistowskich, komunistycznych oraz innych przestępstw stanowiących zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne (art. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o IPN). Ściganiu podlegają wyłącznie czyny, które stanowiły przestępstwo w świetle przepisów obowiązujących w czasie ich popełnienia, a ich sprawcy do tej pory nie zostali pociągnięci do odpowiedzialności karnej.

Prokuratorzy Komisji samodzielnie prowadzą postępowania, włącznie z popieraniem przed sądami wniesionych przez siebie aktów oskarżenia i wnoszeniem środków odwoławczych.

W 2013 r. prokuratorzy Komisji Ścigania zakończyli 1286 śledztw, w tym: 769 dotyczących zbrodni komunistycznych (Zk), 474 dotyczące zbrodni nazistowskich (Zn) oraz 43 śledztwa dotyczące innych przestępstw stanowiących zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne oraz przestępstw z artykułu 54 i 55 ustawy o IPN (Zi).

W okresie sprawozdawczym w IPN kontynuowano zapoczątkowaną w dniu 7 marca 2012 r. akcję „Ostatni Świadek". Prezes IPN skierował wówczas apel do osób, które dysponują wiedzą o zdarzeniach mogących mieć znamiona zbrodni określonych w art. 1, pkt 1, lit. a Ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o IPN-KŚZpNP, o zgłaszanie się do oddziałowych komisji celem złożenia zawiadomień i zeznań odnoszących się do owych zdarzeń. Wskazana akcja miała umożliwić otrzymanie dodatkowych informacji, prócz tych uzyskiwanych w toku prowadzonych przez prokuratorów IPN postępowań, od ofiar i świadków przestępstw, których ściganie należy do właściwości pionu śledczego IPN. Uzyskane w ten sposób dane pozwoliłyby nie tylko na przeprowadzenie postępowań karnych w zgłoszonych sprawach, ale także mogłyby stanowić cenny materiał źródłowy w badaniach prowadzonych między innymi przez pracowników Biura Edukacji Publicznej IPN.

W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2013 r. w ramach akcji „Ostatni Świadek" do oddziałowych komisji zgłosiły się łącznie 32 osoby, które złożyły zawiadomienia o przestępstwach oraz zeznania w charakterze świadków. Następstwem tych zawiadomień było wszczęcie przez prokuratorów oddziałowych komisji 7 postępowań karnych. Dwadzieścia pięć osób poinformowało

o zdarzeniach będących już przedmiotem śledztw prowadzonych w oddziałowych komisjach. W tych przypadkach zgłaszające się osoby zostały przesłuchane w charakterze świadków w ramach spraw pozostających w biegu.

Należy podkreślić, że akcja „Ostatni Świadek" stanowiła znakomitą okazję nie tylko do uzyskania informacji o nieznanych dotąd wydarzeniach dotyczących najnowszej historii Polski, o których wiedza mogła zniknąć bezpowrotnie wraz z odchodzącymi ludźmi, ale także dała szansę na pociągnięcie do odpowiedzialności nieukaranych do tej pory sprawców zbrodni nazistowskich i komunistycznych.

Mając na uwadze znaczenie tej akcji oraz efekty, jakie przyniosła ona w ubiegłych latach, dyrektor Głównej Komisji wystąpił w październiku 2013 r. do prezesa IPN o rozważenie skierowania ponownego apelu w ramach akcji „Ostatni Świadek", a naczelników oddziałowych komisji zobowiązał do podkreślania znaczenia tej akcji w kontaktach ze środkami masowego przekazu oraz do wystąpienia do dyrektorów oddziałów IPN z prośbą, aby w ramach swojej działalności publicznej informowali o prowadzonej przez IPN akcji.

W okresie sprawozdawczym odnotowano niepokojące zjawisko zmniejszenia się obsady kadrowej prokuratorów. Na podstawie uchwał Krajowej Rady Prokuratury w stan spoczynku przeszło w roku 2013 siedmiu prokuratorów oddziałowych komisji i jeden prokurator Głównej Komisji. Faktem jest, że pion śledczy IPN, będący szczególną jednostką prokuratury, powołaną do ścigania określonej kategorii przestępstw popełnionych w okresie od dnia 17 września 1939 r. do dnia 31 lipca 1990 r., stanowiących pewien zamknięty czasowo katalog zbrodni, jest determinowany upływającym czasem (przypomnijmy jednak, że takie zbrodnie jak zbrodnie przeciwko ludzkości, w tym zbrodnie ludobójstwa, zgodnie z art. 43 Konstytucji RP nie ulegają przedawnieniu). Warto w tym miejscu zauważyć, że w porównaniu z rokiem 2012 liczba śledztw zarówno prowadzonych, jak i zakończonych przez prokuratorów Komisji w roku 2013 zauważalnie wzrosła, natomiast liczba prokuratorów wyraźnie zmalała. W 2013 r. wolne etaty po odejściu prokuratorów zostały wygaszone. Omawiana kwestia zmniejszenia się stanu osobowego oddziałowych komisji może wpłynąć na efektywność prowadzonych śledztw w roku 2014.

Drugim zauważalnym elementem destabilizującym status zawodowy prokuratorów Komisji Ścigania są prowadzone nadal w 2013 r. prace legislacyjne nad nową ustawą o prokuraturze, obejmującą również zmiany w ustawie o Instytucie Pamięci Narodowej. Proponowane rozwiązania w projekcie zmian ustawowych są skrajnie niekorzystne dla prokuratorów Komisji Ścigania, co może mieć dalszy wpływ na brak stabilności kadrowej Komisji ŚZpNP. Mimo wielokrotnie przygotowywanych i kierowanych w 2013 r. do organu mającego inicjatywę ustawodawczą projektów rozwiązań dotyczących statusu prokuratorów Komisji – kwestia ta pozostaje otwarta. Proponowane pod koniec 2013 r. rozwiązania ze strony Instytutu nie uzyskały aprobaty i nie były uwzględnione przez aparat legislacyjny. Pożądaną sytuacją byłoby przyjęcie takich rozwiązań dotyczących równorzędności stanowisk dla prokuratorów IPN kończących swoją pracę w Komisji Ścigania i powracających do pracy w prokuraturze powszechnej, jakie przyjęto w przypadku prokuratorów prokuratury wojskowej. Konieczność wprowadzenia jednolitych przepisów dotyczących równorzędności stanowisk wynika z określonej przez art. 1 ustawy o prokuraturze zasady jednolitości prokuratury, nakładającej na wszystkich prokuratorów takie same obowiązki i przyznających im takie same prawa, niezależnie od miejsca pełnienia służby. Proponowane rozwiązania stanowią wyłom w jednolitym dotychczas systemie gwarancji służącym sędziom i prokuratorom, a w konsekwencji mogą doprowadzić do destabilizacji kadrowej w Komisji Ścigania i negatywnie odbić się na pracy tego organu.

6.1. Stan zatrudnienia prokuratorów w Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

W dniu 1 stycznia 2013 r. pionowi śledczemu IPN przyznano łącznie 105 etatów prokuratorskich (97 – przypadało na oddziałowe komisje i 8 – na Główną Komisję). Faktycznie w tym dniu

obowiązki wykonywało łącznie 91 prokuratorów – 84 pracowało w oddziałowych komisjach, a 7 w Głównej Komisji).

W dniu 31 grudnia 2013 r. Komisja Ścigania posiadała łącznie 99 etatów prokuratorskich (91 – oddziałowe komisje i 8 – Główna Komisja). Natomiast faktycznie obowiązki wykonywało wówczas łącznie 86 prokuratorów, w tym 79 w oddziałowych komisjach i 7 w Głównej Komisji. W dniu 31 grudnia 2013 r. sześciu prokuratorów przebywało na długotrwałych zwolnieniach lekarskich.

Tabela 1. Stan zatrudnienia i liczba etatów w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2013 r.

Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu	Stan na dzień 1 stycznia 2013 r.		Stan na dzień 31 grudnia 2013 r.	
	Etaty	Liczba prokuratorów faktycznie wykonujących obowiązki	Etaty	Liczba prokuratorów faktycznie wykonujących obowiązki
Białystok	9	8	8	8
Gdańsk	9	6	9	7
Katowice	6	6	6	6
Kraków	10	8	9	7
Lublin	12	11	12	11
Łódź	6	5	5	5
Poznań	7	7	7	6
Rzeszów	7	5	7	4
Szczecin	7	7	7	7
Warszawa	15	13	14	12
Wrocław	9	8	7	6
Główna Komisja	8	7	8	7
Razem	**105**	**91**	**99**	**86**

Średnie krajowe obciążenie na jednego prokuratora pionu śledczego w 2013 r. wynosiło 29,20 śledztwa (w 2012 r. – 26,68), a średnia liczba zakończonych postępowań – 16,27 (w 2012 r. – 14,02).

Tabela 2. Obciążenie prokuratorów i poziom efektywności ich pracy w poszczególnych oddziałowych komisjach w 2013 r.

Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu	Liczba spraw zarejestrowanych – stan na 1.01.2013 r.	Liczba spraw zarejestrowanych w 2013 r.	Liczba postępowań prowadzonych w okresie od 1.01. do 31.12.2013 r.	Liczba spraw załatwionych w 2013 r.	Liczba prokuratorów OK – stan na 31.12.2013 r.	Obciążenie na jednego prokuratora d/f	Średnie załatwienie spraw przez prokuratora e/f
a	b	c	d	e	f	g	h
Białystok	106	95	201	97	8	**25,13**	**12,13**
Gdańsk	76	106	182	103	7	**26**	**14,71**
Katowice	115	99	214	114	6	**35,66**	**19**
Kraków	136	92	228	110	7	**32,57**	**15,71**

Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu	Liczba spraw zarejestrowanych – stan na 1.01.2013 r.	Liczba spraw zarejestrowanych w 2013 r.	Liczba postępowań prowadzonych w okresie od 1.01. do 31.12.2013 r.	Liczba spraw załatwionych w 2013 r.	Liczba prokuratorów OK – stan na 31.12.2013 r.	Obciążenie na jednego prokuratora d/f	Średnie załatwienie spraw przez prokuratora e/f
Lublin	109	160	269	162	11	**25**	**15**
Łódź	85	84	169	91	5	**33,8**	**18,2**
Poznań	111	99	210	100	6	**35**	**16,66**
Rzeszów	80	123	203	146	4	**50,75**	**36,5**
Szczecin	89	85	174	95	7	**24,9**	**13,6**
Warszawa	113	147	260	146	12	**21,66**	**12,16**
Wrocław	94	103	197	122	6	**32,83**	**20,33**
Razem	**1114**	**1193**	**2307**	**1286**	**79**	**29,20**	**16,27**

Obecnie w sześciu oddziałowych komisjach funkcjonuje 7 delegatur, których siedziby znajdują się w: Bydgoszczy, Gorzowie Wielkopolskim, Kielcach, Koszalinie, Olsztynie, Radomiu i w Opolu.

W delegaturach w Bydgoszczy i Radomiu zatrudnionych jest po trzech prokuratorów, w pozostałych po jednym prokuratorze.

6.2. Skontrum i śledztwa w sprawach zbrodni nazistowskich

W 2013 r. prokuratorzy oddziałowych komisji kontynuowali czynności związane z podejmowaniem i doprowadzaniem do merytorycznego zakończenia śledztw byłych: Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i Okręgowych Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Po zakończeniu w 2009 r. prac dotyczących skontrum stwierdzono bowiem, że w archiwum IPN przechowywane są akta 5131 śledztw byłej GKBZpNP i byłej OKBZpNP w sprawach zbrodni nazistowskich, które pozostawały w stadium zawieszenia lub zostały przekazane do archiwum, choć nie zostały zakończone końcowymi decyzjami merytorycznymi i wymagały kontynuowania.

Dodatkowo celem merytorycznego zakończenia komisjom oddziałowym przekazano 711 jednostek aktowych dotyczących bezprawnych orzeczeń wydanych wobec obywateli polskich w latach 1939–1945 przez niemieckie sądy specjalne oraz 233 jednostki archiwalne zawierające akta śledztw z różnych Okręgowych Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce, w tym niezakończonych decyzjami merytorycznymi, w sprawach przestępstw popełnionych przez żołnierzy Wehrmachtu na terenie Polski w okresie II wojny światowej. Materiały te zawierały szereg zawiadomień o zbrodniach popełnionych w Polsce przez żołnierzy z jednostek Wehrmachtu oraz protokołów przesłuchania w drodze pomocy prawnej świadków, które Główna Komisja BZpNP gromadziła bez formalnego wszczęcia postępowania karnego.

W 2013 r. prokuratorzy oddziałowych komisji, zgodnie z wydanymi przez dyrektora Głównej Komisji wytycznymi i zaleceniami, sukcesywnie podejmowali zawieszone postępowania (235 śledztw) i kontynuowali w nich czynności procesowe zmierzające do merytorycznego zakończenia postępowań (267 spraw).

Do grudnia 2013 r. prokuratorzy podjęli łącznie 1168 śledztw, z których zakończyli 948. W ciągu trzech lat zakończono zatem 1/5 śledztw, które zostały zawieszone przez byłą Główną Komisję i okręgowe komisje bądź pozostawione bez biegu, a następnie złożone do archiwum.

Postępowania w tych sprawach są pracochłonne, a co za tym idzie, także czasochłonne. W śledztwach tych bowiem nierzadko występuje znaczna, czasami tysiące osób, liczba pokrzywdzonych, a zakres postępowań obejmuje nawet dziesiątki czy setki zdarzeń.

Na czas trwania postępowań wpływ ma także znaczny okres oczekiwania na realizację wniosków o międzynarodową pomoc prawną. W toku śledztw w tej kategorii spraw przeprowadzenie dowodów z dokumentów często następuje w drodze międzynarodowej pomocy prawnej, która jest realizowana przez prokuraturę państwa wezwanego do udzielenia takiej pomocy. Przedmiotem wniosków o międzynarodową pomoc w tych sprawach, poza uzyskaniem dokumentów przechowywanych w archiwach państwowych, sądowych i wojskowych, są także przesłuchania świadków, zapytania o miejsca ewentualnego pobytu osób, co do których zachodzi podejrzenie, że mogłyby być sprawcami czynów będących przedmiotem postępowań, bądź uzyskanie aktów zgonów tych osób. Jak wskazuje dotychczasowa praktyka, czas oczekiwania na podjęcie czynności prawnych przez instytucje będące adresatami wniosków o pomoc prawną wynosi nierzadko od kilku do nawet kilkunastu miesięcy.

Wpływ na czas trwania śledztw w omawianych sprawach ma także konieczność przeprowadzania kwerend w archiwach krajowych oraz konieczność poszukiwania świadków zdarzeń mających miejsce przed kilkudziesięciu laty, a będących przedmiotem śledztw w tej kategorii spraw.

Nie bez znaczenia dla sprawności tych postępowań pozostaje również wysokość środków finansowych, które można było przeznaczyć na tłumaczenie na język polski dokumentów uzyskanych za granicą. Poniższa tabela prezentuje podejmowanie i załatwianie spraw ujawnionych w trakcie prac skontrum w odniesieniu do poszczególnych Oddziałowych Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Tabela 3. Liczba postępowań podjętych i zakończonych przez Oddziałowe KŚZpNP w 2013 r.

Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu	Liczba spraw podjętych	Liczba spraw zakończonych decyzjami merytorycznymi
Białystok	10	11
Gdańsk	28	45
Katowice	14	11
Kraków	6	13
Lublin	63	72
Łódź	21	17
Poznań	30	28
Rzeszów	4	18
Szczecin	15	12
Warszawa	28	20
Wrocław	16	20
Razem	**235**	**267**

6.3. Działalność śledcza Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w liczbach

Prokuratorom oddziałowych komisji z poprzedniego okresu statystycznego pozostało do załatwienia łącznie 1114 spraw: 644 – dotyczące zbrodni komunistycznych, 430 – zbrodni nazistowskich, 36 – zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości, w tym zbrodni ludobójstwa, a także 4 sprawy dotyczące czynów określonych w art. 54 i 55 ustawy o IPN (przepisy te penalizują zachowania

skierowane przeciwko dokumentom, które powinny znaleźć się lub też znajdują się w zasobach archiwalnych IPN, oraz publiczne i wbrew faktom negowanie zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu).

W 2013 r. w oddziałowych komisjach zarejestrowano łącznie 1193 nowe postępowania (w tym 735 spraw dotyczących zbrodni komunistycznych, 428 – zbrodni nazistowskich, 20 – zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości, w tym zbrodni ludobójstwa, oraz 10 – czynów określonych w art. 54 i 55 ustawy o IPN). Należy zwrócić uwagę, że w okresie statystycznym, podobnie jak w 2012 r., zwiększyła się liczba nowych postępowań dotyczących zbrodni komunistycznych (o 31 spraw). W dalszym ciągu do oddziałowych komisji zgłaszają się bowiem pokrzywdzeni, wnoszący o wyjaśnienie okoliczności popełnionych zbrodni.

W okresie sprawozdawczym prokuratorzy pionu śledczego IPN zakończyli 1286 postępowań (769 z nich dotyczyło zbrodni komunistycznych, 474 – zbrodni nazistowskich, 34 – zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości, w tym zbrodni ludobójstwa, oraz 9 – czynów opisanych w art. 54 i 55 ustawy o IPN) oraz przesłuchali w charakterze podejrzanych 27 osób. Wydaniem postanowienia o umorzeniu śledztwa zakończono 967 postępowań, w tym – 616 na podstawie art. 322, § 1 kpk, kolejnych 351 zaś – umorzeniem z innych powodów (art. 17, § 1, pkt 1–11 kpk, np. wobec śmierci podejrzanego, wobec braku ustawowych znamion czynu zabronionego).

Po przeprowadzeniu postępowania sprawdzającego prokuratorzy oddziałowych komisji w 160 sprawach wydali postanowienia o odmowie wszczęcia śledztwa, a w 123 – inne decyzje kończące postępowanie (np. decyzję o połączeniu danego postępowania sprawdzającego z innymi prowadzonymi już postępowaniami lub decyzję o przekazaniu postępowania według właściwości).

W okresie statystycznym spośród 45 zażaleń wniesionych na postanowienie prokuratora o odmowie wszczęcia śledztwa (23) lub o umorzeniu śledztwa (22) dwa zostały uwzględnione przez prokuratora w trybie art. 463, § 1, i 465, § 1 kpk. Pozostałe zażalenia skierowano do rozpoznania przez właściwe sądy. W sześciu przypadkach sądy uwzględniły złożone zażalenia. Cztery z uwzględnionych zażaleń dotyczyły postanowień o odmowie wszczęcia śledztwa, a dwa decyzji o umorzeniu postępowania.

W okresie statystycznym prokuratorzy skierowali do sądów 11 aktów oskarżenia, którymi objęto łącznie 11 oskarżonych.

Tabela 4. Sprawy zakończone w 2013 r. z uwzględnieniem rodzaju zbrodni, podjętej decyzji oraz okresu prowadzenia śledztwa

	Decyzja końcowa	Postępowania prowadzone przez okres do 1 roku	Postępowania prowadzone przez okres do 3 lat	Postępowania prowadzone przez okres do 5 lat	Postępowania prowadzone przez okres powyżej 5 lat	Razem
Zk	umorzenie	356	139	23	16	534
	odmowa wszczęcia śledztwa	120	10	-	-	130
	akt oskarżenia	6	1	2	2	11
	zawieszenie	7	3	1	4	15
	inny sposób	70	5	1	3	79
Zn	umorzenie	261	127	14	8	410
	odmowa wszczęcia śledztwa	19	2	-	-	21
	akt oskarżenia	-	-	-	-	-
	zawieszenie	1	5	1	1	8
	inny sposób	26	4	-	5	35

Zi	**umorzenie**	14	3	-	6	23
	odmowa wszczęcia śledztwa	9	-	-	-	9
	akt oskarżenia	-	-	-	-	-
	zawieszenie	-	-	-	2	2
	inny sposób	2	-	-	7	9
	Razem	**891**	**299**	**42**	**54**	**1286**

Najwięcej decyzji końcowych podjęto w postępowaniach, w których czas trwania śledztwa nie przekraczał roku – 891 decyzji, oraz w sprawach trwających nie dłużej niż 3 lata – 299 decyzji.

W 2013 r. Sąd Okręgowy w Katowicach Wydział XXI Karny rozpoznał wniosek prokuratora Oddziałowej Komisji w Katowicach w sprawie o sygn. S 15/02/Zk o wydanie europejskich nakazów aresztowania wobec Jana P. i Romana S. (vel R.), byłych członków plutonu specjalnego ZOMO biorących udział w dniu 16 grudnia 1981 r. w pacyfikacji kopalni Wujek, podejrzanych o popełnienie czynu z art. 158, § 3 kk i art. 159 kk w zw. z art. 11, § 2 kk – obecnie zamieszkałych w Republice Federalnej Niemiec. Odnośnie pierwszego z nich sąd nie uwzględnił wniosku prokuratora z uwagi na stwierdzenie, że według prawa niemieckiego postępowanie przeciwko temu podejrzanemu zostało prawomocnie zakończone przez organa ścigania Republiki Federalnej Niemiec. Natomiast co do drugiego z podejrzanych sąd uwzględnił wniosek prokuratora i wydał europejski nakaz aresztowania.

Z uwagi na długotrwałą przeszkodę uniemożliwiającą kontynuowanie postępowań w 26 śledztwach wydano postanowienia o ich zawieszeniu. W dniu 31 grudnia 2013 r. we wszystkich oddziałowych komisjach zawieszono łącznie 57 śledztw, tj. o 8 postępowań mniej niż na zakończenie poprzedniego okresu sprawozdawczego.

Tabela 5. Informacja o zawieszonych śledztwach w okresie od stycznia do grudnia 2013 r.

Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu	Liczba postanowień o zawieszeniu śledztwa wydanych w 2013 r.	Zawieszone postępowania – stan na 1.01.2013/stan na 31.12.2013 r.
Białystok	1	6/5
Gdańsk	-	2/2
Katowice	3	1/3
Kraków	2	7/5
Lublin	2	15/13
Łódź	2	8/8
Poznań	-	2/1
Rzeszów	8	5/3
Szczecin	-	2/0
Warszawa	4	14/14
Wrocław	3	3/3
Razem	**25**	**65/57**

W 2013 r. prokuratorzy pionu śledczego IPN przesłuchali łącznie 5922 świadków, w tym 4547 w ramach własnych śledztw prowadzonych w poszczególnych oddziałowych komisjach, kolejnych zaś 1375 świadków w ramach pomocy prawnej na rzecz innych oddziałowych komisji.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że prokuratorzy pionu śledczego IPN osobiście wykonują większość czynności i osobiście przesłuchują świadków w prowadzonych śledztwach (jedynie w nielicznych sprawach powierza się wykonywanie czynności innym organom, np. policji).

Poniższa tabela przedstawia liczbę postępowań wymagających wieloletniego zbierania materiału dowodowego, w których niemożliwe jest szybkie wydanie decyzji merytorycznej kończącej śledztwo, mimo upływu wielu lat od ich wszczęcia lub podjęcia z zawieszenia danego postępowania.

Tabela 6. Liczba śledztw prowadzonych przez OK z uwzględnieniem okresu trwania postępowań (stan na 31 grudnia 2013 r.)

Kategoria śledztw	Śledztwa prowadzone przez okres do 1 roku	Śledztwa prowadzone przez okres do 3 lat	Śledztwa prowadzone przez okres do 5 lat	Śledztwa prowadzone przez okres powyżej 5 lat	Razem
Zk	363	119	17	111	610
Zn	229	98	29	28	384
Zi	6	2	0	19	27
Razem	**598**	**219**	**46**	**158**	**1021**

W dalszym ciągu wysoka jest liczba śledztw prowadzonych przez okres dłuższy niż 5 lat, która na dzień 31 grudnia 2013 r. wynosiła 158 spraw, na koniec 2012 r. – 174 sprawy. Obecnie najwięcej śledztw prowadzonych przez okres ponad 5 lat dotyczy zbrodni komunistycznych – 111 śledztw. Drugą grupę pod względem liczebności stanowi 28 postępowań dotyczących zbrodni nazistowskich popełnionych w okresie II wojny światowej.

Nadal wysoka jest też liczba śledztw prowadzonych przez okres od roku do trzech lat – 219 (na zakończenie 2012 r. spraw takich było 228). W okresie sprawozdawczym zmniejszyła się natomiast z 31 (na koniec 2012 r.) do 19 (na koniec 2013 r.) liczba śledztw zarejestrowanych w repertorium pod sygnaturą Zi, dotyczących m.in. zbrodni popełnionych na ludności polskiej przez nacjonalistów ukraińskich w okresie II wojny światowej.

Tabela 7. Czas trwania śledztw w odniesieniu do oddziałowych komisji w 2013 r.

Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu	Liczba śledztw trwających powyżej 3 i 5 lat pozostających do załatwienia na dzień 1 stycznia 2013 r.	Liczba śledztw trwających powyżej 3 i 5 lat załatwionych na dzień 31 grudnia 2013 r.	Liczba śledztw trwających powyżej 3 i 5 lat pozostających do załatwienia na dzień 1 stycznia 2014 r.
Białystok	35	10	42
Gdańsk	9	3	8
Katowice	17	8	15
Kraków	21	17	15
Lublin	22	7	23
Łódź	17	5	14
Poznań	10	4	10
Rzeszów	26	8	19
Szczecin	15	5	16
Warszawa	27	11	21
Wrocław	29	14	19
Razem	**228**	**92**	**202**

Na dzień 1 stycznia 2014 r. w oddziałowych komisjach pozostawały do załatwienia 202 śledztwa, których czas prowadzenia przekroczył 3 i 5 lat.

6.4. Realizacja obowiązków pionu śledczego IPN innych niż wynikające z ustawy o IPN-KŚZpNP

Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu dotychczas nie uzyskała faktycznej możliwości realizacji obowiązku przekazywania danych do Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych, stosownie do przepisu art. 20, ust. 1 Ustawy z dnia 6 lipca 2001 r. o gromadzeniu, przetwarzaniu i przekazywaniu informacji kryminalnych (Dz.U. z 2010 r., nr 29, poz. 153). Wynika to z faktu, że z uwagi na ograniczony zakres informacji podlegających przekazaniu zakup aplikacji dostępowej i uruchomienie sztywnego łącza z KCIK z powodu wysokich kosztów jest ekonomicznie nieuzasadnione. Uwarunkowania te spowodowały, że kierownictwo IPN podjęło decyzję o opracowaniu własnej aplikacji dostępowej przez informatyków IPN. Prac tych dotychczas nie zakończono.

Pion śledczy IPN kontynuuje, zgodnie z poleceniem dyrektora Głównej Komisji z dnia 26 marca 2007 r., przegląd wszystkich spraw sądów okręgowych prowadzonych w oparciu o Ustawę z dnia 23 lutego 1991 r. o uznanie za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. z 1991 r., nr 34, poz. 149 z późn. zm.). Czynności te mają na celu ujawnienie informacji dających podstawy do wszczęcia z urzędu śledztw w sprawach zbrodni komunistycznych. Do 31 grudnia 2013 r. prokuratorzy dokonali przeglądu ponad 15 893 (w 2013 r. – 3095) postępowań sądowych. W toku tych działań wyselekcjonowano materiał uzasadniający podjęcie czynności procesowych w 877 sprawach.

Prokuratorzy pionu śledczego IPN oprócz wykonywania czynności procesowych biorą czynny udział w spotkaniach ze stowarzyszeniami osób pokrzywdzonych, prowadzą wykłady dla młodzieży szkolnej i studentów oraz uczestniczą w sympozjach naukowych.

W 2013 r. podjęto próbę zrealizowania postulatów przedstawicieli opozycji demokratycznej działającej w okresie PRL, którzy zwracali się do IPN o pomoc w sprawie uzyskania przez nich odszkodowań oraz właściwego korzystania z przysługujących im uprawnień wynikających z przepisów prawa karnego, cywilnego, administracyjnego, prawa pracy, uprawnień rentowych, ochrony zdrowia czy z przepisów dotyczących uzyskania pomocy socjalnej. Prokuratorzy Głównej Komisji opracowują zbiór uprawnień przysługujących takim osobom. Podjęto także prace nad ustaleniem prawnie dopuszczalnych form pomocy, której mogliby udzielić prokuratorzy pionu śledczego w postępowaniach cywilnych, administracyjnych oraz wynikających z Ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. z 1991 r., nr 34, poz. 149 z późn. zm.).

Prokuratorzy pionu śledczego w okresie objętym sprawozdaniem uzyskali orzeczenia w wyniku złożonych wniosków z żądaniami odszkodowania za poniesioną szkodę i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, złożonych na podstawie Ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznanie za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. z 1991 r., nr 34, poz. 149 z późn. zm.). W wyniku skierowanego do Sądu Okręgowego w Warszawie przez Oddziałową Komisję w Szczecinie w dniu 25 września 2012 r. wniosku o odszkodowanie i zadośćuczynienia na rzecz rodziny nieżyjącego uczestnika podziemia niepodległościowego represjonowanego w latach 1946–1955 pokrzywdzonym udało się takie odszkodowanie uzyskać.

W dniu 25 marca 2013 r. Sąd Okręgowy w Gliwicach w sprawie o sygn. IV Ko 1/13 przychylił się z kolei do wniosku prokuratora pionu śledczego IPN, zasądzając łączną kwotę 200 tys. zł tytułem odszkodowania i zadośćuczynienia.

6.5. Nadzór służbowy nad działalnością pionu śledczego IPN

W Komisji Ścigania, zgodnie z art. 49 ustawy o IPN, nie stosuje się terminów dotyczących ukończenia śledztwa określonych w art. 310 kpk (w świetle tego przepisu śledztwo powinno być ukończone w ciągu 3 miesięcy i tylko w uzasadnionych wypadkach okres śledztwa może być przedłużony na dalszy czas oznaczony przez prokuratora nadzorującego śledztwo lub prokuratora bezpośrednio przełożonego wobec prokuratora, który prowadzi śledztwo, nie dłuższy jednak niż rok). Prokuratorzy oddziałowych komisji są jednak zobowiązani do składania prokuratorom Wydziału Nadzoru nad Śledztwami Głównej Komisji sprawozdań kwartalnych z działań podejmowanych w ramach prowadzonych postępowań. Wyjątek stanowią śledztwa o przestępstwa z art. 54 i 55 ustawy o IPN, które podlegają przedłużeniu na zasadach ogólnych. Dodatkowym instrumentem wspomagającym nadzorowanie działalności oddziałowych komisji są wizytacje przeprowadzane przez prokuratorów Wydziału Nadzoru w poszczególnych oddziałowych komisjach.

W okresie sprawozdawczym dyrektor Głównej Komisji zarządził wizytacje Oddziałowej Komisji w Krakowie i Oddziałowej Komisji w Szczecinie. Zakres wizytacji został określony zgodnie z przepisem § 89 rozporządzenia ministra sprawiedliwości z dnia 24 marca 2010 r. „Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury" (Dz.U. z 2010 r., nr 49, poz. 296 z późn. zm.).

Prokuratorzy Głównej Komisji w okresie statystycznym przeprowadzili również 32 bieżące kontrole w oddziałowych komisjach, co było zgodne z planem najważniejszych działań Wydziału Nadzoru nad Śledztwami Głównej Komisji na rok 2013.

Wyniki każdej z przeprowadzonych wizytacji i bieżących kontroli były przedstawiane w formie pisemnej dyrektorowi Głównej Komisji. Stanowiły one także podstawę do opracowywania zaleceń mających na celu usunięcie dostrzeżonych braków i usprawnienie pracy poszczególnych oddziałowych komisji. Wnioskowano między innymi o dokonanie oceny obciążenia poszczególnych prokuratorów w celu równomiernego podziału obowiązków.

Na podstawie § 79, ust. 1 i 2 „Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury" prokuratorzy Głównej Komisji sprawują również zwierzchni nadzór służbowy, którym w okresie sprawozdawczym objęto 18 śledztw prowadzonych przez prokuratorów oddziałowych komisji. W 2013 r. nie zainicjowano żadnego zwierzchniego nadzoru służbowego.

W 2013 r. oddziałowe komisje skierowały do Głównej Komisji 11 spraw w trybie § 122, ust. 4 „Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury", z wnioskami o rozstrzygnięcie sporu o właściwość miejscową. Po zapoznaniu się z aktami przedłożonych spraw oraz argumentacją zawartą w uzasadnieniach wniosków o rozstrzygnięcie sporów o właściwość miejscową uwzględniono 9 wniosków – 4 złożone przez Oddziałową Komisję w Warszawie, 2 złożone przez Oddziałową Komisję w Katowicach oraz wnioski złożone przez Oddziałowe Komisje w Rzeszowie, Poznaniu i Lublinie. Po rozpoznaniu wniosków przekazano nadesłane wraz z nimi sprawy do dalszego prowadzenia innym oddziałowym komisjom.

W okresie sprawozdawczym naczelnicy oddziałowych komisji otrzymali 99 wniosków o udostępnienie informacji publicznej. W 91 przypadkach przekazali je właściwemu dyrektorowi oddziału, informując go o swoim pozytywnym dla wnoszącego stanowisku. W pozostałych 8 przypadkach wnosili o negatywne rozpoznanie wniosku. Dyrektor Głównej Komisji otrzymał 7 podobnych wniosków, w których w 5 przypadkach wystąpił o pozytywne ich rozpoznanie przez dyrektora generalnego IPN, a w 2 – o negatywne.

W związku z ustaleniem się linii orzecznictwa sądów administracyjnych, dotyczącej właściwości organów Instytutu Pamięci Narodowej w zakresie rozpoznawania wniosków o udostępnienie informacji publicznej, w kwietniu 2013 r. dyrektor Głównej Komisji skierował do naczelników oddziałowych komisji pismo instrukcyjne. W piśmie wskazano, że dotychczasowa praktyka rozpoznawania wniosków o udostępnienie informacji publicznej przez dyrektora Głównej Komisji

i naczelników oddziałowych komisji w świetle orzecznictwa NSA jest nieprawidłowa. Zgodnie z ustalonym obecnie stanowiskiem prawnym Naczelnego Sądu Administracyjnego, odpowiedzi na wnioski o udzielenie informacji publicznej, również w sprawach należących do właściwości Komisji Ścigania, udziela dyrektor generalny IPN albo dyrektor właściwego oddziału IPN.

Tabela 8. Liczba wniosków dotyczących udzielenia informacji publicznej otrzymanych w 2013 r.

Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu	Wnioski o udzielenie informacji	Udzielone informacje	Odmowa udzielenia informacji	Wszystkie zakończone
Białystok	20	19	1	20
Gdańsk	8	8	-	8
Katowice	2	2	-	2
Kraków	0	0	-	0
Lublin	23	23	-	23
Łódź	10	10	-	10
Poznań	4	4	-	4
Rzeszów	10	10	-	10
Szczecin	7	7	-	7
Warszawa	12	5	7	12
Wrocław	3	3	-	3
GKŚZpNP	7	5	2	7
Razem	**106**	**96**	**10**	**106**

Podkreślić należy, że w 2013 r. do naczelników oddziałowych komisji wpłynęły 4 skargi, które zostały uznane za niezasadne.

Do Wydziału Nadzoru Głównej Komisji wpłynęły natomiast 3 skargi, z których 2 rozpoznano i uznano za bezzasadne, jedna skarga nie została rozpoznana z uwagi na oczekiwanie na akta śledztwa, z którymi zapoznawał się Rzecznik Praw Obywatelskich – o fakcie tym skarżący został powiadomiony.

6.6. Śledztwa umorzone ze względu na przedawnienie karalności, w związku z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2010 r. (sygn. I KZP 5/10, OSNKW 2010/7, poz. 55)

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2010 r., określająca terminy przedawnienia karalności zbrodni komunistycznych zagrożonych karą poniżej pięciu lat pozbawienia wolności, w dalszym ciągu wpływa na decyzje merytoryczne podejmowane przez prokuratorów pionu śledczego, jednakże z każdym kolejnym rokiem wpływ ten jest coraz mniejszy. W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2013 r. w oddziałowych komisjach z uwagi na upływ okresu przedawnienia zakończono łącznie 41 postępowań. Tendencja spadkowa wynika z faktu, że w latach 2010–2011 zakończono postępowania, które w dniu podjęcia uchwały przez Sąd Najwyższy pozostawały w biegu. W roku 2012 zakończono sprawy wpływające na bieżąco do oddziałowych komisji oraz pojedyncze postępowania wszczęte w latach wcześniejszych, w których konieczne było rozstrzygnięcie, czy czyny będące przedmiotem postępowania stanowią zbrodnię przeciwko ludzkości, w roku 2013 zaś – jedynie sprawy wpływające na bieżąco do oddziałowych komisji.

Tabela 9. Postępowania zakończone na podstawie art. 17, § 1, pkt 1, 2 i 6 kpk w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2013 r.

Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu	Śledztwa Zk stan na 1.01.2013/ /31.12.2013 r.	Liczba spraw zarejestrowanych w repertorium Zk w 2013 r.	Liczba spraw zakończonych przez prokuratorów na podstawie art. 17, § 1, pkt 6 kpk	Liczba spraw zakończonych przez prokuratorów na podstawie art. 17, § 1, pkt 1 i 2 kpk	Liczba spraw zakończonych przez sądy na podstawie art. 17, § 1, pkt 1 i 2 kpk /art. 17, § 1, pkt 6 kpk
Białystok	61/54	71	3	11	0/0
Gdańsk	20/40	43	0	0	0/0
Katowice	63/50	53	1	9	0/1
Kraków	92/81	67	5	21	0/0
Lublin	50/51	77	2	13	0/0
Łódź	55/51	55	0	6	0/0
Poznań	64/60	53	3	5	0/0
Rzeszów	44/36	80	18	16	0/1
Szczecin	58/42	52	2	36	0/0
Warszawa	77/87	103	2	48	0/1
Wrocław	61/60	83	5	28	0/1
Razem	**645/612**	**737**	**41**	**193**	**0/4**

6.7. Udział prokuratorów pionu śledczego IPN w postępowaniach sądowych

W roku 2013 prokuratorzy Oddziałowych Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu skierowali do sądów 11 aktów oskarżenia przeciwko 11 sprawcom zbrodni komunistycznych: 5 aktów oskarżenia przygotowali prokuratorzy Oddziałowej Komisji w Rzeszowie, 3 akty oskarżenia – prokuratorzy Okręgowej Komisji w Warszawie oraz po jednym akcie oskarżenia skierowały Oddziałowe Komisje w Gdańsku, Krakowie i Poznaniu. Żadne z tych postępowań nie zostało jeszcze zakończone chociażby nieprawomocnym orzeczeniem.

Większość skierowanych aktów oskarżenia dotyczyła fizycznego i psychicznego znęcania się nad pozbawionymi wolności członkami organizacji niepodległościowych lub osobami podejrzanymi o pomaganie członkom takich organizacji przez byłych funkcjonariuszy Powiatowych Urzędów Bezpieczeństwa Publicznego (5 aktów oskarżenia) lub Wojewódzkich Urzędów Bezpieczeństwa Publicznego (2 akty oskarżenia). Jeden akt oskarżenia skierowano przeciwko byłemu wicedyrektorowi Departamentu Śledczego MBP w Warszawie, zarzucając mu, że nie dopełniał obowiązków w zakresie kontroli zasadności i terminowości podejmowanych czynności procesowych w przebiegu śledztw MBP w Warszawie prowadzonych przeciwko 10 osobom, co skutkowało bezprawnym pozbawieniem wolności pokrzywdzonych z powodu ich wcześniejszej działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w strukturach organizacji niepodległościowych (AK, WiN, SN).

W jednym przypadku prokurator oskarżył byłego sędziego Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie, zarzucając mu, że będąc zobowiązany do kontroli zasadności i terminowości czynności procesowych podejmowanych zgodnie z ówcześnie obowiązującymi przepisami prawa, dotyczącymi przedłużenia okresu stosowania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania na okres powyżej 6 miesięcy, nie dopełnił tych obowiązków w przebiegu postępowań przeciwko trzem osobom.

Dwa akty oskarżenia dotyczyły byłych komendantów wojewódzkich Milicji Obywatelskiej: w Rzeszowie i we Włocławku, którym prokuratorzy zarzucili przekroczenie przysługujących im uprawnień w ten sposób, że powołując się na nieistniejący Dekret z dnia 12 grudnia 1981 r. o ochronie bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego w czasie obowiązywania stanu wojennego, wydali decyzje o internowaniu 82 osób (w Rzeszowie) oraz 25 osób (we Włocławku), czym doprowadzili do ich bezprawnego, długotrwałego pozbawienia wolności.

W roku 2013 zakończyły się postępowania sądowe przeciwko 27 oskarżonym w sprawach, w których akty oskarżenia skierowano w latach wcześniejszych. Prawomocne orzeczenia zapadły w stosunku do 9 oskarżonych, w tym: postępowanie przeciwko 6 oskarżonym sądy umorzyły wobec śmierci sprawcy na zasadzie art. 17 § 1 pkt 5 kpk; postępowanie przeciwko 2 oskarżonym sądy umorzyły z uwagi na upływ okresu przedawnienia karalności na zasadzie art. 17 § 1 pkt 6 kpk; jeden oskarżony został uniewinniony przez sąd odwoławczy; w sprawie tej skierowano kasację. Orzeczenia nieprawomocne zapadły wobec 18 oskarżonych: 14 oskarżonych zostało skazanych; 11 oskarżonych skazano na kary od 1 roku i 6 miesięcy do 2 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania na okres 3 lat próby. Dwóch oskarżonych sąd skazał na kary 2 lat pozbawienia wolności w zawieszeniu na okres 3 lat oraz kary grzywny w wymiarze 8 tys. zł i 9 tys. zł, zobowiązując ich jednocześnie do przeproszenia pokrzywdzonych przez opublikowanie stosownego ogłoszenia w prasie. Jeden oskarżony został skazany na dwa lata pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia tej kary. Wszyscy skazani zostali obciążeni kosztami postępowania sądowego oraz opłat sądowych. Postępowanie przeciwko jednemu oskarżonemu umorzono na podstawie przepisów ustawy z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii (Dz.U. nr 64, poz. 390). Postępowanie przeciwko 2 oskarżonym sądy umorzyły z uwagi na upływ okresu przedawnienia karalności na zasadzie art. 17 § 1 pkt 6 kpk. Jeden oskarżony został uniewinniony.

Prokuratorzy komisji ścigania wnieśli 5 apelacji w stosunku do 15 oskarżonych oraz zażalenie w trybie art. 459 kpk na postanowienie sądu o umorzeniu postępowania na zasadzie art. 17, § 1, pkt 6 kpk. W przypadku 2 oskarżonych w 2013 r. na skutek wniesionych apelacji wyroki zostały uchylone i sprawy przekazano do ponownego rozpoznania, pozostałe postępowania odwoławcze nie zostały zakończone.

W tym samym okresie obrońcy oskarżonych wnieśli 2 apelacje, na skutek wniesionej apelacji wobec jednego oskarżonego sąd odwoławczy uchylił wyrok skazujący sądu I instancji i umorzył postępowanie na zasadzie art. 17, § 1, pkt 6 kpk, w sprawie tej skierowano kasację dyrektora Głównej Komisji w 2014 r. Jedno postępowanie odwoławcze nie zostało zakończone.

W roku 2013 dyrektor Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – zastępca Prokuratora Generalnego wniósł dwie kasacje od orzeczeń sądów w sprawach przeciwko sprawcom zbrodni komunistycznych, w tym:

1. Od wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 sierpnia 2012 r., sygn. akt WA 17/12, w sprawie przeciwko Tadeuszowi J., oskarżonemu o przestępstwo z art. 246 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 11 lipca 1932 r. kk (Dz.U. nr 60, poz. 571 z późn. zm.) w zw. z art. 2, ust. 1 i art. 3 Ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 2007 r., nr 63, poz. 424 z późn. zm.).

Wyrokiem z dnia 14 marca 2012 r., sygn. akt So 40/09, Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego mu przestępstwa, stanowiącego zbrodnię komunistyczną, niebędącego jednak zbrodnią przeciwko ludzkości, i na podstawie art. 17, § 1, pkt 6 kpk postępowanie umorzył z uwagi na upływ okresu przedawnienia karalności.

Sąd Najwyższy po rozpoznaniu apelacji prokuratora wyrok ten utrzymał w mocy.

Dyrektor Głównej Komisji zarzucił zaskarżonemu wyrokowi m.in. rażące naruszenie prawa karnego procesowego, które miało istotny wpływ na treść orzeczenia, tj. art. 433, § 2 kpk w zw. z art. 457, § 3 kpk, polegające na zaniechaniu rozważenia oraz ustosunkowania się przez Sąd odwoławczy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku do wszystkich zarzutów i wniosków podniesionych

w apelacji prokuratora Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie oraz nieokreśleniu przyczyn uznania wszystkich zarzutów i wniosków apelacji za niezasadne. Postanowieniem z dnia 23 kwietnia 2013 r., sygn. akt WK 2/13, Sąd Najwyższy oddalił kasację jako oczywiście bezzasadną.

Orzeczenie to uznano za kontrowersyjne, odnosząc się bowiem do poszczególnych zarzutów apelacji prokuratora, sąd odwoławczy nie ustosunkował się merytorycznie do żadnego z argumentów podnoszonych na ich poparcie, ograniczając się do przyznania słuszności argumentacji zawartej w uzasadnieniu sądu I instancji. Taka konstrukcja orzeczenia sądu odwoławczego nie odpowiada wymaganiom określonym przez art. 433, § 2 kpk i art. 457, § 3 kpk, doprecyzowanym przez ustalone orzecznictwo Sądu Najwyższego, przywołane w treści kasacji (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2012 r., sygn. akt IV KK 361/11 – LEX nr 1163358; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2012 r., sygn. akt V KK 304/11 – LEX nr 1163973; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 czerwca 2011 r., sygn. akt V KK 24/11 – LEX nr 848182).

2. Od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 3 czerwca 2013 r., sygn. Akt II AKa 82/13, w sprawie przeciwko Stanisławowi K., oskarżonemu o popełnienie przestępstwa z art. 258, § 2 kk w zw. z art. 2, ust. 1 Ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (t.j. Dz.U. z 2007 r., nr 63, poz. 424 z późn. zm.). Stanisław K. jest jednym z oskarżonych w sprawie przeciwko autorom wprowadzenia stanu wojennego w dniu 13 grudnia 1981 r. Wyrokiem z dnia 12 stycznia 2012 r., sygn. akt VIII K 24/08, Sąd Okręgowy w Warszawie uniewinnił oskarżonego Stanisława K. od popełnienia zarzucanego mu czynu. Po rozpoznaniu apelacji prokuratora Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrok Sądu Okręgowego utrzymał w mocy. W omawianej sprawie nie wyznaczono jeszcze terminu rozprawy kasacyjnej.

Prokuratorzy Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu występowali również przed Sądem Najwyższym w dwóch sprawach zainicjowanych wniesieniem kasacji przez obrońców skazanych, w tym:

1. W sprawie sygn. akt III KK 74/13 Sąd Najwyższy rozpoznał kasacje obrońców od wyroku Sądu Okręgowego w Zamościu z dnia 17 września 2012 r., sygn. II Ka 685/11, skazującego Jana K. Obrońcy skazanego zarzucili zaskarżonemu wyrokowi obrazę prawa materialnego, to jest art. 3 Ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 2007, nr 63, poz. 424 z późn. zm.), polegającą na niezasadnym uznaniu przypisanych skazanemu przestępstw za zbrodnię przeciwko ludzkości i wynikającej stąd obrazy przepisów postępowania, to jest art. 17, § 1, pkt 6 kpk, polegającej na zaniechaniu umorzenia postępowania z uwagi na upływ okresu przedawnienia. Sąd Najwyższy podzielił argumentację przedstawioną w odpowiedzi na kasację przez prokuratora Głównej Komisji i postanowieniem z dnia 21 sierpnia 2013 r. kasację oddalił.

2. W sprawie sygn. akt II KK 26/13 Sąd Najwyższy rozpoznał kasację obrońcy skazanego Jerzego K. od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 27 czerwca 2012 r., sygn. akt X Ka 491/12. Obrońca skazanego zarzucił zaskarżonemu wyrokowi obrazę przepisów postępowania, która miała wpływ na treść wyroku, to jest art. 17, § 1, pkt 7 i 11 kpk oraz art. 327, § 2 i 4 kpk, stanowiącą bezwzględną podstawę odwoławczą określoną w art. 439, § 1, pkt 8 i 9 kpk, polegającą na wszczęciu i prowadzeniu postępowania przygotowawczego mimo uprzedniego prawomocnego umorzenia postępowania przygotowawczego oraz na niewydaniu przez sąd postanowienia o umorzeniu postępowania, mimo zaistnienia do tego obligatoryjnej przesłanki (art. 327, § 4 kpk). Sąd Najwyższy podzielił argumentację przedstawioną w odpowiedzi na kasację przez prokuratora Głównej Komisji i postanowieniem z dnia 19 września 2013 r. kasację oddalił.

W tej sprawie Sąd Najwyższy wyraził pogląd prawny, że „przepis art. 45, ust. 1 Ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 2007 r., nr 63, poz. 424 ze zm.) stanowi samoistną podstawę kompetencyjną

do wszczęcia i prowadzenia śledztwa o niepodlegające przedawnieniu zbrodnie przeciwko ludzkości, pokojowi oraz o zbrodnie wojenne. Oznacza to, że w przypadku uzasadnionego podejrzenia popełnienia zbrodni należącej do powyższej kategorii nie można *de lege lata* – z uwagi na zasadę ich nieprzedawniania – wywodzić obowiązku podjęcia, wznowienia bądź uchylenia wcześniejszego prawomocnego postanowienia o umorzeniu postępowania przygotowawczego o ten sam czyn z powodu przedawnienia, który nie był jednak kwalifikowany jako zbrodnia przeciwko ludzkości, wydanego przez organy państwa totalitarnego, gdyż unicestwiłoby to skutki postanowień konwencyjnych, nakazujących bezterminowe i bezwarunkowe ściganie i karanie takich zbrodni. Istniejące w demokratycznych systemach prawnych instrumenty, chroniące realizację zasady *ne bis in idem* i pełniące zarazem bardzo ważną rolę gwarancyjną, nie mogą być wykorzystywane jako narzędzie służące uchylaniu się przed wymiarem sprawiedliwości za te zbrodnie, w sytuacji gdy czynów takich poprzednio z przyczyn politycznych nie kwalifikowano jako stanowiące zbrodnie". Stanowisko prawne w omawianej sprawie jest niezwykle istotne w dalszej praktyce Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Prokurator Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu występował ponadto przed Sądem Najwyższym w sprawie sygn. akt I KZP 7/13, której przedmiotem było rozstrzygnięcie w przedmiocie pytania prawnego Sądu Okręgowego w Krakowie.

Sąd ten zwrócił się do Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy – „czy samo tylko podjęcie – w ramach postępowania *in rem* prowadzonego w czasie obowiązywania kodeksu postępowania karnego z 1969 r., przed upływem terminu przedawnienia karalności przestępstwa określonego w art. 101 kk z 1997 r., przez uprawniony organ – czynności procesowych nakierowanych na ściganie danej osoby z powodu określonego przestępstwa, przy braku wydania przez prokuratora w toku takiego postępowania postanowienia o przedstawieniu podejrzanemu zarzutu w trybie art. 269, § l kpk z 1969 r., jest wystarczające do przyjęcia, że nastąpiło wówczas »wszczęcie postępowania przeciwko osobie« w rozumieniu art. 102 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. kk (Dz.U. z 1997 r., nr 88, poz. 553)".

Dyrektor Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu wnosił o wydanie postanowienia o odmowie podjęcia uchwały, wskazując, że zarówno na gruncie Kodeksu postępowania karnego z 1969 r., jak i obecnie obowiązującego Kodeksu postępowania karnego zakres pojęcia „wszczęcie postępowania przeciwko osobie" nie budził wątpliwości i pojęcie to w doktrynie i orzecznictwie utożsamiane było z wydaniem postanowienia o przedstawieniu zarzutów. Postanowieniem z dnia 25 września 2013 r. Sąd Najwyższy podzielił stanowisko dyrektora Głównej Komisji i odmówił podjęcia uchwały.

Prokurator Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu występował także w postępowaniu apelacyjnym przed Sądem Apelacyjnym w Warszawie, w sprawie sygn. akt II AKa 82/13 przeciwko Czesławowi K., Stanisławowi K. i innym (postępowanie przeciwko autorom wprowadzenia stanu wojennego w dniu 13 grudnia 1981 r.).

Prokurator zaskarżył wydane w tej sprawie postanowienie z dnia 27 maja 2013 r. o zawieszeniu postępowania przeciwko Czesławowi K. z uwagi na jego stan zdrowia i uczestniczył w postępowaniu odwoławczym. Sąd Apelacyjny w Warszawie w innym składzie – postanowieniem z dnia 1 października 2013 r. nie uwzględnił zażalenia prokuratora i zaskarżone postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie utrzymał w mocy.

W roku 2013 w Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu odnotowano jedną skargę wniesioną w dniu 27 grudnia 2013 r. na podstawie art. 2, ust. 1 Ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz.U. nr 179, poz. 1843 z późn. zm.). Sąd dotychczas nie wyznaczył terminu posiedzenia w tej sprawie. Ponadto Sąd Okręgowy w Siedlcach II Wydział Karny w dniu 3 stycznia 2013 r. rozstrzygnął sprawę skargi wniesionej jeszcze w 2012 r. i postanowił tę skargę oddalić.

Prokuratorzy Głównej Komisji wzięli udział w rozprawach apelacyjnych i kasacyjnych, stając przed sądem 10 razy.

6.8. Śledztwa prowadzone w okresie sprawozdawczym budzące szerokie zainteresowanie społeczne

Utrzymuje się duże zainteresowanie społeczne śledztwami w sprawach zbrodni dokonanych na osobach narodowości polskiej przez ukraińskich nacjonalistów na terenie przedwojennych województw wschodnich II Rzeczypospolitej, tj. na Wołyniu (śledztwo prowadzi Oddziałowa Komisja w Lublinie) i Galicji Wschodniej (śledztwa prowadzą oddziałowe komisje w Rzeszowie i we Wrocławiu), w okresie od lutego 1943 r. do lutego 1944 r., i powszechnie nazywanych „rzezią wołyńską". Czyny te, jako zaistniałe na obszarze II Rzeczypospolitej w okresie II wojny światowej, na mocy Ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o IPN-KŚZpNP należą do właściwości rzeczowej pionu śledczego IPN. Zbrodnicze działania podjęte przez sprawców w ramach zaplanowanej akcji ukraińskich nacjonalistów miały na celu zniszczenie w całości polskiej grupy narodowościowej zamieszkującej te tereny.

Przykładem takiej sprawy może być prowadzone przez Oddziałową Komisję we Wrocławiu śledztwo w sprawie zbrodni ludobójstwa dokonanych przez nacjonalistów ukraińskich w latach 1940–1946 na terenie powiatu Żółkiew, woj. lwowskie. W toku śledztwa ustalono, że nacjonaliści ukraińscy na terenie powiatu żółkiewskiego dokonali w tych latach ludobójstwa nie mniej niż 512 osób narodowości polskiej, a nieustalona liczba pokrzywdzonych doznała poważnych obrażeń ciała. Do zdarzeń doszło w 37 miejscowościach, z czego najtragiczniejsze to zabójstwa: we wsi Kłodno Wielkie, gdzie zginęło nie mniej niż 90 osób, we wsi Mosty Wielkie – nie mniej niż 67 osób, we wsi Mosty Stare – nie mniej niż 50 osób, we wsi Strzemień – nie mniej niż 37 osób, we wsi Kupiczwola – nie mniej niż 24 osoby, we wsi Wola Wysocka – nie mniej niż 21 osób, we wsi Rekliniec – nie mniej niż 20 osób.

Mimo podjęcia szeregu czynności śledczych, w tym przesłuchania kilkuset świadków, dokonania dogłębnych analiz w archiwach w całej Polsce i za granicą, zebrania obszernej dokumentacji, nie udało się w sposób niebudzący wątpliwości ustalić tożsamości sprawców.

Podobnie duże zainteresowanie publiczne wzbudza śledztwo w sprawie zbrodni ludobójstwa dokonanych przez nacjonalistów ukraińskich w okresie od grudnia 1941 r. do kwietnia 1945 r. w powiecie Borszczów, woj. tarnopolskie, na ludności narodowości polskiej, w wyniku czego w 28 miejscowościach powiatu śmierć poniosło nie mniej niż 501 osób o ustalonych danych osobowych.

W niektórych przypadkach sprawcami zbrodni były osoby znane pokrzywdzonym. Przesłuchani świadkowie wskazali je z nazwiska, imienia, pseudonimu, wykonywanego zawodu czy pełnionej czasowo funkcji. Jednak dane te, choć wysoce obciążające, uwzględniając całokształt okoliczności sprawy, nie zostały procesowo zweryfikowane. Przyczyniły się do tego okoliczności obiektywne, w tym wiek wskazanych osób w chwili popełnienia przestępstwa i niemożność sprawdzenia ich linii obrony, a także zbyt mała liczba danych pozwalających na ustalenie ich tożsamości czy fakt wywiezienia wielu osób podejrzewanych o sprzyjanie nacjonalistom ukraińskim na Syberię, wreszcie brak stosownych umów w obrocie prawnym z Ukrainą, pozwalających na ściganie i ukaranie sprawców tych zbrodni w przypadku ich ustalenia.

Realizując zapisy ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej, prokuratorzy pionu śledczego wszczynają i prowadzą śledztwa dotyczące zbrodni popełnionych w czasie II wojny światowej na narodzie polskim. Dotyczy to między innymi śledztwa w sprawie zbrodni katyńskiej, które zostało wszczęte na mocy postanowienia prokuratora Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu z dnia 30 listopada 2004 r., co stanowiło moment przełomowy w procesie rozliczania zbrodni komunistycznych.

Przedmiotem śledztwa jest zbrodnia katyńska w pełnym zakresie – to jest udziału w zabójstwie nie mniej niż 21 768 obywateli polskich w okresie od 5 marca do bliżej nieustalonego dnia i miesiąca 1940 r. w Moskwie, Charkowie, Smoleńsku, Katyniu, Kalininie (obecnie Twer) i innych miejscach na terytorium Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, w szczególności na tzw. Zachodniej Białorusi i Zachodniej Ukrainie. W ocenie prokuratora znajdującej pełne oparcie w zgromadzonym materiale dowodowym oraz aktach prawa międzynarodowego i krajowego czyny te, dokonane w celu wyniszczenia części polskiej grupy narodowej, stanowiły pogwałcenie obowiązujących praw i zwyczajów wojennych, a w szczególności uregulowań IV konwencji haskiej z dnia 18 października 1907 r. dotyczącej praw i zwyczajów wojny lądowej oraz konwencji genewskiej z dnia 27 lipca 1929 r. dotyczącej traktowania jeńców wojennych. W konsekwencji prokurator Komisji Ścigania zakwalifikował zbrodnię katyńską jako zbrodnię wojenną i zbrodnię przeciwko ludzkości z art. 118, § 1 kk z 1997 r. w zbiegu z art. 123, § 1, pkt 3 i 4 kk z 1997 r. w zbiegu z art. 1, pkt 1 Dekretu z dnia 31 sierpnia 1944 r. o wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstwa i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz dla zdrajców Narodu Polskiego w zw. z art. 11, § 2 kk z 1997 r. w zw. z art. 2, ust. 1 i art. 3 ustawy o IPN.

Prokuratorzy zespołu śledczego w latach 2009−2013 udzielali wielokrotnie pomocy merytorycznej Pełnomocnikowi MSZ do spraw postępowań przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w Strasburgu m.in. przez sporządzenie 9 szczegółowych informacji i opinii na potrzeby toczącego się przed Trybunałem postępowania w sprawie zawisłych dwóch skarg katyńskich wniesionych przez kilkunastu obywateli polskich przeciwko Federacji Rosyjskiej. W ramach pomocy świadczonej dla MSZ udostępniono na podstawie zarządzenia Oddziałowej Komisji w Warszawie kopie akt śledztwa rosyjskiego nr 159, które strona rosyjska przekazała do prowadzonego w IPN śledztwa katyńskiego S 38/04/Zk, jak również przekazano kserokopie wielu dokumentów z akt śledztwa S 38/04/Zk.

Przekazane informacje, opinie oraz kserokopie wielu dokumentów stały się podstawą opracowania przez MSZ stanowiska rządu RP w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w Strasburgu (Izbą i Wielką Izbą Trybunału).

Prokuratorzy pionu śledczego, realizując postulaty mieszkańców okolic Augustowa, wszczęli śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznych w postaci zabójstwa w lipcu 1945 r. w nieustalonym miejscu około 600 osób zatrzymanych na terenie Suwalszczyzny podczas obławy augustowskiej dokonanej przez wojska NKWD i oddziały Smiersz 3 Frontu Białoruskiego, przy współudziale funkcjonariuszy UB, MO oraz żołnierzy ludowego Wojska Polskiego. W toku śledztw ustalono, że osobami odpowiedzialnymi za przeprowadzenie likwidacji zatrzymanych obywateli polskich, członków Armii Krajowej byli zastępca szefa Głównego Dowództwa Kontrwywiadu Wojskowego Smiersz przy Ludowym Komisariacie Obrony Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich generał-major Iwan Iwanowicz Gorgonow i szef Dowództwa Kontrwywiadu Wojskowego Smiersz przy Ludowym Komisariacie Obrony Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich 3 Frontu Białoruskiego Armii Czerwonej generał-lejtnant Paweł Wasiljewicz Zelenin. Ustalono, że Iwan Iwanowicz Gorgonow, narodowości rosyjskiej, urodził się w 1903 r. i zmarł w 1994 r., a Paweł Wasiljewicz Zelenin, narodowości rosyjskiej, urodził się w 1902 r. i zmarł w 1965 r. Prokuratorzy wielokrotnie zwracali się do rosyjskich organów wymiaru sprawiedliwości o udostępnienie istotnych dokumentów dla pełnego wyjaśnienia przebiegu akcji, zwanej obławą augustowską. W dniu 23 lipca 2013 r. do Prokuratury Generalnej RP wpłynęło pismo z dnia 19 lipca 2013 r. Prokuratury Generalnej Federacji Rosyjskiej, z którego treści wynika, że na podstawie art. 2 Europejskiej konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych z dnia 20 kwietnia 1959 r. i art. 17 Umowy między Rzeczpospolitą Polską a Federacją Rosyjską o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych z dnia 16 września 1996 r.: „realizacja wskazanych wniosków nie wydaje się możliwa". Mimo braku dokumentów przechowywanych w rosyjskich archiwach, prokuratorzy w dalszym ciągu będą podejmowali czynności procesowe zmierzające do pełnego wyjaśnienia tej zbrodni komunistycznej.

W dniu 30 grudnia 2013 r. prokurator Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie zakończył śledztwo w sprawie sprowadzenia niebezpieczeństwa katastrofy w komunikacji powietrznej w dniu 4 lipca 1943 r. w Gibraltarze, w wyniku której na pokładzie Liberatora MK II nr ewid. AL 523, należącego do 511 dywizjonu brytyjskich Królewskich Sił Powietrznych, ponieśli śmierć: premier i Naczelny Wódz Sił Zbrojnych RP gen. broni Władysław Sikorski, gen. bryg. Tadeusz Klimecki, płk Andrzej Marecki, por. Józef Ponikiewski, por. Zofia Leśniowska, Adam Kułakowski i Jan Gralewski. Śledztwo to zostało wszczęte w związku z ukazującymi się opracowaniami technicznymi oraz historycznymi, podważającymi rzetelność wyników prac brytyjskiej komisji powypadkowej z 1943 r., co uzasadniało podejrzenie spowodowania śmierci gen. Władysława Sikorskiego oraz osób mu towarzyszących.

W toku śledztwa zebrano całość dostępnej dokumentacji źródłowej związanej z katastrofą gibraltarską zarówno z archiwów i instytucji na terenie Polski, jak i w Wielkiej Brytanii. Doprowadzono do ekshumacji szczątków gen. Władysława Sikorskiego, gen. Tadeusza Klimeckiego, płk. Andrzeja Mareckiego i por. Józefa Ponikiewskiego. Zasięgnięto opinii specjalistów z zakresu medycyny sądowej. Przeprowadzono liczne badania dodatkowe pozwalające na uzyskanie jak największej ilości liczby mogących dostarczyć wiedzy na temat okoliczności katastrofy. Przesłuchano w charakterze świadków bliższych i dalszych członków rodzin ofiar, głównie pod kątem uzyskania informacji umożliwiającej ich dalszą procesową weryfikację. Ustalono dane ostatnich dwóch żyjących świadków zdarzenia, w tym radiooperatora na brytyjskim okręcie ratunkowym, który uczestniczył m.in. w podniesieniu z morza zwłok gen. Władysława Sikorskiego. Osoby te przesłuchano w charakterze świadków. W efekcie podjętych na szeroką skalę działań procesowych wykluczono ponad wszelką wątpliwość, aby śmierć Naczelnego Wodza oraz pozostałych poddanych badaniom pośmiertnym osób została spowodowana w sposób przestępczy przed wylotem z Gibraltaru. Obraz sekcyjny oraz wyniki badań dodatkowych ukazały, że śmierć pokrzywdzonych nastąpiła w przebiegu wypadku komunikacyjnego, w okolicznościach zbliżonych do tych ustalonych przez komisję brytyjską z 1943 r. Wówczas jako przyczynę katastrofy przyjęto zablokowanie sterów wysokości samolotu, do którego doszło z przyczyn niemożliwych do ustalenia. Przeprowadzone w toku śledztwa dowody nie dostarczyły podstaw do potwierdzenia, ale i jednocześnie wykluczenia tezy, iż do katastrofy doszło wskutek zawinionego działania człowieka, a więc sabotażu. Idąc dalej, w przebiegu postępowania nie zebrano dostatecznych danych przemawiających za przyjęciem znamion zbrodni komunistycznej.

Innym ważnym śledztwem jest także postępowanie dotyczące przesiedleń ludności cywilnej z okupowanego regionu białostockiego w głąb dawnego Związku Radzieckiego w okresie od 1939 do 1941 r. Do chwili obecnej przesłuchano w sumie ponad 3 tys. świadków, którzy w latach 1939–1941 byli wywiezieni na tereny b. ZSRR. Prowadzone są działania zmierzające do ustalenia osób odpowiedzialnych za wywózki z Białostocczyzny. W toku śledztwa ustalono osoby, które w latach 1939–1941 pełniły funkcje we władzach radzieckich w regionie białostockim. Podjęto także działania zmierzające do sporządzenia pełnego wykazu osób deportowanych. W dniu 20 grudnia 2011 r. skierowano do Republiki Kazachstanu wniosek o udzielenie pomocy prawnej w sprawie karnej – „o nadesłanie do akt śledztwa materiałów archiwalnych zawierających wykazy z liczbami i nazwiskami przesiedlonych w latach 1939–1941 Polaków i ich rozmieszczeniem na terenie Kazachskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej". W odpowiedzi uzyskano wykazy materiałów pozostających w związku z przedmiotem śledztwa, a przechowywanych w kazachskich archiwach centralnych oraz poszczególnych archiwach lokalnych. W październiku 2013 r. zwrócono się do Prokuratury Republiki Kazachstanu, występując o ponad 200 dokumentów istotnych dla prowadzonego śledztwa.

W okresie statystycznym kontynuowane były także śledztwa dotyczące zbrodni popełnionych na narodzie polskim i innych narodach na obszarze II Rzeczypospolitej przez funkcjonariuszy III Rzeszy, m.in.:

– Śledztwo w sprawie zbrodni nazistowskich popełnionych w latach 1941–1944 w obozie koncentracyjnym na Majdanku w Lublinie, polegających w szczególności na dokonywaniu masowych i indywidualnych zabójstw, jak też na stosowaniu wszelkich innych metod i sposobów zagłady osadzonych w tym obozie więźniów różnych narodowości.

– Śledztwo w sprawie naruszenia w okresie od maja 1940 r. do stycznia 1945 r. w Oświęcimiu i innych miejscowościach prawa międzynarodowego stanowiącego zbrodnię przeciwko ludzkości przez przedstawicieli władzy państwa niemieckiego, polegającego na pozbawieniu wolności obywateli polskich poprzez osadzenie ich w obozie koncentracyjnym KL Auschwitz-Birkenau i poddanie ich tam nieludzkiemu traktowaniu oraz dokonywaniu ich zabójstw. Celem prowadzonego postępowania jest kompleksowe i wszechstronne wyjaśnienie okoliczności zbrodni, a także: organizacji i funkcjonowania obozu zagłady KL Auschwitz-Birkenau, liczby i danych osób osadzonych w obozie, liczby ofiar śmiertelnych, a przede wszystkim ustalenie pełnej listy funkcjonariuszy III Rzeszy Niemieckiej pełniących służbę w obozie i ustalenie popełnionych przez nich czynów na szkodę więźniów obozu.

– Śledztwo w sprawie masowych zabójstw obywateli polskich w okresie od 10 września 1939 r. do 12 grudnia 1939 r. w Karolewie, pow. Sępólno Krajeńskie. Postępowanie dotyczy zabójstwa co najmniej 2643 osób, głównie mieszkańców powiatu sępoleńskiego, tyle bowiem zwłok prawdopodobnie ujawniono podczas ekshumacji przeprowadzonych w latach 1945–1947.

– Śledztwo w sprawie masowych zabójstw obywateli polskich dokonanych jesienią 1939 r. w Piaśnicy koło Wejherowa. Postępowanie podjęto z zawieszenia w dniu 31 sierpnia 2011 r. Zbrodnia została dokonana przez okupanta niemieckiego w ramach akcji likwidacji polskiej inteligencji i Polaków uznanych za wrogich Niemcom, przygotowanej przed napaścią Niemiec na Polskę w Głównym Urzędzie Bezpieczeństwa Rzeszy („operacja Tannenberg"). Ofiarami byli mieszkańcy Gdańska, Gdyni, Pucka, Wejherowa i innych okolicznych miejscowości, a także pensjonariusze i pacjenci niemieckich szpitali i zakładów psychiatrycznych, przewożonych transportem kolejowym do Wejherowa z Pomorza Zachodniego i Meklemburgii, oraz prawdopodobnie obywatele polscy z terenu III Rzeszy. Do dnia dzisiejszego nie ustalono liczby zamordowanych i dysponujemy jedynie szacunkowymi danymi. Według niektórych z nich może ona wynosić nawet od 12 tys. do 14 tys..

– Śledztwo w sprawie zbrodni zabójstwa popełnionej przez Niemców na 100 Polakach w publicznej egzekucji w Zgierzu 20 marca 1942 r. Egzekucja ta była jedną z największych i najbardziej okrutnych publicznych egzekucji, jakich dopuścili się Niemcy na okupowanych ziemiach polskich.

– Śledztwo w sprawie zbrodni przeciwko ludzkości popełnionych przez funkcjonariuszy SS i gestapo w okresie od 10 października 1939 r. do 25 kwietnia 1944 r. w Forcie VII w Poznaniu. W wyniku przeprowadzonych czynności procesowych, na podstawie zeznań kilkuset przesłuchanych świadków oraz zabezpieczonej dokumentacji, ustalono, że w więzieniu policyjnym Fort VII w Poznaniu zamordowano co najmniej 4500 osób. W przypadku 676 osób ustalono ich tożsamość. W Forcie VII w skrajnie ciężkich warunkach życia grożących biologicznym wyniszczeniem osadzono co najmniej 16 899 osób narodowości polskiej.

– Śledztwo w sprawie zbrodni przeciwko ludzkości polegającej na zamordowaniu w listopadzie 1939 r. w Owińskach, Poznaniu i innych miejscowościach przez działających w celu wyniszczenia polskiej grupy narodowościowej funkcjonariuszy III Rzeszy, członków SS-Sonderkommando I Lange – około 1000 pacjentów Zakładu Psychiatrycznego w Owińskach.

– Śledztwo w sprawie dokonanego przez funkcjonariuszy niemieckich władz okupacyjnych ludobójstwa około 750 tys. Polaków, Żydów i osób innych narodowości w niemieckim obozie koncentracyjnym w Treblince w okresie od lipca 1942 r. do 1944 r. Celem śledztwa jest ustalenie składu osobowego funkcjonariuszy z obozów Treblinka I i Treblinka II, jak również jak najszersze zidentyfikowanie osób pokrzywdzonych.

– Śledztwo w sprawie zbrodni ludobójstwa polegającej na zamordowaniu 8 i 9 sierpnia 1944 r. w ruinach Teatru Wielkiego w Warszawie około 350 osób. W toku śledztwa zebrano obszerny materiał

dowodowy w postaci przesłuchań świadków wydarzeń, w tym również osób, które przesłuchiwano w latach czterdziestych, siedemdziesiątych i osiemdziesiątych ubiegłego wieku, oraz osób wykonujących prawa zmarłych pokrzywdzonych. Uzyskano też dostępną w polskich archiwach dokumentację archiwalną odnoszącą się do zdarzeń objętych przedmiotem śledztwa. Ponadto nawiązano współpracę z Centralą Krajowych Administracji Wymiaru Sprawiedliwości ds. Wyjaśniania Zbrodni Narodowosocjalistycznych w Ludwigsburgu w Republice Federalnej Niemiec. W jej ramach prowadzone były kwerendy w archiwach niemieckich, a w szczególności w oddziałach Archiwum Federalnego – Archiwum Wojskowym we Freiburgu (Abteilung Militärarchiv), w Oddziale „Rzesza Niemiecka" (Abteilung Deutsches Reich), w Archiwum Deutsche Dienststelle (Wehrmachtsauskunftsstelle) w Berlinie oraz w archiwum akt Centrali w Ludwigsburgu. Poszukiwania dokumentacji zawierającej informacje umożliwiające ustalenie sprawców zbrodni prowadzono również w Archiwum Federalnym w Koblencji. W ramach współpracy z Centralą Krajowych Administracji Wymiaru Sprawiedliwości w Ludwigsburgu uzyskano ponadto protokoły z przesłuchań byłych funkcjonariuszy brygady Dirlewangera, przeprowadzonych w latach sześćdziesiątych ubiegłego wieku, protokoły z przesłuchań żyjących jeszcze, ustalonych byłych członków tej jednostki oraz decyzje końcowe, które zapadły w niemieckich postępowaniach dotyczących zbrodni popełnionych w czasie tłumienia Powstania Warszawskiego. Na podstawie zgromadzonych dowodów ustalono, że w pierwszych dniach Powstania Warszawskiego żołnierze niemieccy wypędzili ludność cywilną z budynków mieszkalnych znajdujących się w pobliżu Teatru Wielkiego, tj. z rejonu ulic Trębackiej, Focha, Krakowskiego Przedmieścia, Wierzbowej, Senatorskiej, Fredry i Alberta, a następnie umieścili ją w ruinach opery i podzielili na dwie grupy. Jedną, w której znajdowały się kobiety z małymi dziećmi, żołnierze niemieccy wypędzili z Warszawy do obozu przejściowego w Pruszkowie. Natomiast drugą, w której znalazło się łącznie około 350 mężczyzn i chłopców w wieku kilkunastu lat, Niemcy zatrzymali w ruinach Teatru Wielkiego. Grupa ta 8 i 9 sierpnia 1944 r. została przez żołnierzy niemieckich rozstrzelana, a zwłoki spalone. Dwóm młodym wówczas chłopcom Marianowi Waldemarowi Ś. i Jerzemu S. udało się zbiec z miejsca egzekucji. Czynności przeprowadzone w śledztwie pozwoliły na ustalenie nazwisk jedynie 33 ofiar zbrodni. Nie odnaleziono natomiast ani w archiwach polskich, ani w archiwach niemieckich materiałów pomocnych w ustaleniu sprawców zbrodni popełnionych 8 i 9 sierpnia 1944 r. w Teatrze Wielkim. Zważywszy, że w toku śledztwa nie zdołano ustalić osób odpowiedzialnych za zabójstwo około 350 cywilnych mieszkańców Warszawy w dniach 8 i 9 sierpnia 1944 r. w ruinach Teatru Wielkiego oraz za usiłowanie dokonania zabójstwa Mariana Waldemara Ś. i Jerzego S., prowadzone postępowanie karne umorzono z powodu niewykrycia sprawców.

Osobną kategorię śledztw budzących szerokie zainteresowanie polskiego społeczeństwa stanowią postępowania dotyczące zbrodni komunistycznych popełnionych w latach 1944–1989 przez polskie władze komunistyczne. Do takich spraw można zaliczyć:

– Śledztwo w sprawie internowania działaczy opozycji demokratycznej z terenu byłego województwa nowosądeckiego w związku z wprowadzeniem w grudniu 1981 r. stanu wojennego. W toku tego postępowania zgromadzono obszerny materiał dowodowy, na który składają się zeznania świadków, dokumentacja archiwalna wytworzona przez byłą Służbę Bezpieczeństwa, Milicję Obywatelską i Służbę Więzienną oraz opinie biegłych. Na tej podstawie ustalono okoliczności internowania działaczy NSZZ „Solidarność". W byłym województwie nowosądeckim internowano łącznie 77 osób, w tym 4 kobiety. Większość z nich została umieszczona w ośrodku odosobnienia w Załężu.

Ustalono także, że decyzje o internowaniu wydawane były przez byłego komendanta wojewódzkiego MO w Nowym Sączu oraz jego zastępcę ds. Służby Bezpieczeństwa. Wszystkie decyzje oparto na tekście nieobowiązującego i nigdy niewydanego dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o ochronie bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego w czasie obowiązywania stanu wojennego w powiązaniu z faktem, że przepisy wprowadzające stan wojenny zostały opublikowane w Dzienniku Ustaw dopiero po 17 grudnia 1981 r., z czego wynikało, że autorzy decyzji o interno-

waniu działali bez podstawy prawnej. Tym samym wynikające z treści tych decyzji pozbawienie wolności przedstawicieli opozycji demokratycznej było nielegalne. Czyny te stanowiły więc zbrodnie komunistyczne oraz zbrodnie przeciwko ludzkości polegające na stosowaniu represji z powodu przynależności pokrzywdzonych do struktur opozycji i opierały się na arbitralnym uznaniu, że będą oni czynnie sprzeciwiać się władzy po wprowadzeniu stanu wojennego. Internowanych poddawano intensywnej indoktrynacji, nakłaniając ich do podpisywania tzw. lojalek czy podjęcia współpracy ze Służbą Bezpieczeństwa. Część pokrzywdzonych została zmuszona do wyjazdu z Polski na stałe. Pociągnięcie ustalonych sprawców wyżej wymienionych czynów do odpowiedzialności karnej okazało się jednak niemożliwe z uwagi na ich śmierć.

– Śledztwo w sprawie zbrodni przeciwko ludzkości, będącej jednocześnie zbrodnią komunistyczną, polegającej na mających miejsce w roku 1952 w Poznaniu przekroczeniach uprawnień przez nieustalonych funkcjonariuszy tamtejszego Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego, a tym samym funkcjonariuszy państwa komunistycznego, którzy przekraczając swoje uprawnienia, znęcali się fizycznie i psychicznie nad tymczasowo aresztowanymi harcerzami V Hufca Harcerzy im. ks. Józefa Poniatowskiego w Poznaniu. Funkcjonariusze bili pokrzywdzonych i kopali ich po całym ciele, popełniając w ten sposób zbrodnię przeciwko ludzkości i zbrodnię komunistyczną.

Śledztwo umorzono 11 lipca 2013 r. w stosunku do Bonifacego K., Antoniego L., Kazimierza J., Andrzeja M., Mieczysława J. i Jana M. z powodu ich śmierci, a wobec pozostałych sprawców z racji ich niewykrycia.

– Śledztwo przeciwko byłemu komendantowi wojewódzkiemu Milicji Obywatelskiej w Krośnie i jego zastępcy ds. Służby Bezpieczeństwa, podejrzanym o dopuszczenie się wspólnie i w porozumieniu w okresie od 12 grudnia 1981 r. do 7 grudnia 1982 r. w Krośnie, Jaśle, Uhercach, Łupkowie, Rzeszowie, Kielcach, Nisku i Gołdapi, podczas i w związku z urzędowaniem, ciągu przestępstw – określonego w art. 91, § 1 kk – będących zbrodniami komunistycznymi i jednocześnie zbrodniami przeciwko ludzkości przez przekroczenie swoich uprawnień, na szkodę interesu publicznego i prywatnego, które polegało na stosowaniu represji ze względu na podejrzenie przynależności do określonej grupy społeczno-politycznej, to jest NSZZ „Solidarność” – przez pozbawienie wolności 69 jej członków, mimo braku podstaw prawnych i faktycznych do ich zatrzymania. Funkcjonariusze ci wydali polecenie zatrzymania pokrzywdzonych oraz zadecydowali o ich internowaniu oraz osadzeniu w ośrodku odosobnienia, powołując się na nieistniejący dekret z dnia 12 grudnia 1981 r. o ochronie bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego w czasie obowiązywania stanu wojennego.

– Śledztwo dotyczące przekroczenia uprawnień służbowych przez osoby pełniące kierownicze funkcje w warszawskich strukturach Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej, polegającego na utworzeniu w okresie od 1982 r. do 1989 r. zorganizowanego związku, w którego skład wchodzili członkowie tej organizacji, mającego na celu popełnianie przestępstw na szkodę uczestników manifestacji patriotycznych i kierowaniu nim.

Tabela 10. Informacja statystyczna z działalności Oddziałowych Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu za okres styczeń–grudzień 2013 r.

Jednostka	Pozostało z poprzedniego okresu	w tym			Wpływ	w tym			Załatwiono	w tym			Pozostało	w tym			Zastosowano aresztowanie	Skierowano do sądu		Zawieszono	Odmówiono wszczęcia / Załatwiono w inny sposób	Umorzono na podst. art. 17 § 1 pkt 1-11 kpk	Umorzono na podst. art. 322 kpk
		Zk	Zn	Zi/Zi 54-55		Zk	Zn	Zi/Zi 54-55		Zk	Zn	Zi/Zi 54-55		Zk	Zn	Zi/Zi 54-55		Akt oskarżenia / w tym osób	Wniosek o amnestię				
0		1a	1b	1c	2	2a	2b	2c	3	3a	3b	3c	4	4a	4b	4c	5	6	7	8	9	10	11
Bi	106	61	45	-/-	95	71	21	3/-	97	73	23	1/-	104	59	43	2/-	-	-/-	-	1	7/15	16	58
Gd	76	20	55	1/-	106	43	60	1/2	103	23	77	2/1	79	40	38	-/1	-	1/1	-	-	8/4	40	50
Ka	115	63	52	-/-	99	53	44	-/2	114	66	47	-/1	100	50	49	-/1	-	-/-	-	3	7/12	44	48
Kr	136	92	43	-/1	92	65	26	1/-	110	78	30	1/1	118	79	39	-/-	-	1/1	-	2	11/10	50	36
Lu	109	50	56	3/-	160	77	82	1/-	162	76	83	3/-	107	51	55	1/-	-	-/-	-	2	19/13	8	120
Łd	85	55	30	-/-	84	55	29	-/-	91	59	32	-/-	78	51	27	-/-	-	-/-	-	2	12/1	26	50
Po	111	64	47	-/-	99	53	46	-/-	100	57	43	-/-	110	60	50	-/-	-	1/1	-	-	11/11	23	54
Rz	80	44	30	6/-	123	80	31	12/-	146	88	44	14/-	57	36	17	4/-	-	5/5	-	8	16/14	53	50
Sz	89	58	29	1/1	85	52	32	1/-	95	68	25	1/1	79	42	36	1/-	-	-/-	-	-	22/9	37	27
Wa	113	77	34	-/2	147	103	39	-/5	146	93	48	-/5	114	87	25	-/2	-	3/3	-	4	38/19	34	48
Wr	94	60	9	25/-	103	83	18	1/1	122	88	22	12/-	75	55	5	14/1	-	-/-	-	3	9/15	20	75
Razem	**1114**	**644**	**430**	**36/4**	**1193**	**735**	**428**	**20/10**	**1286**	**769**	**474**	**34/9**	**1021**	**610**	**384**	**22/5**	**-**	**11/11**	**-**	**25**	**160/123**	**351**	**616**

Tabela 11. Informacja statystyczna z działalności Oddziałowych Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu za okres styczeń–grudzień 2013 r.

Jednostka	Liczba przesłuchanych świadków w śledztwach własnych			Liczba przesłuchanych świadków w drodze pomocy prawnej dla innych OK			Liczba przesłuchanych podejrzanych w śledztwach własnych			Liczba przesłuchanych podejrzanych w drodze pomocy prawnej dla innych OK			Zażalenia skierowane do sądu Zażalenia uwzględnione przez prokuratora w trybie art. 463 § 1 i 465 § 1 kpk		Zażalenia uwzględnione przez sąd		Prawomocne postanowienia		Osądzono osób	Uniewinniono osób	Skazano osób	Zastosowano amnestię co do osób	Umorzono na podstawie art. 17 § 1 pkt 1-11 kpk	Wniesiono apelację		Wnioskowano kasację	Zastosowano art. 160 § 4 kpk
	Zk	Zn	Zi/Zi 54-55	Zk	Zn	Zi/Zi 54-55	Zk	Zn	Zi/Zi 54-55	Zk	Zn	Zi/Zi 54-55	na umorzenie	na odmowę wszczęcia	na umorzenie	na odmowę wszczęcia	345 kpk	397 kpk							Sąd Okręgowy	Sąd Apelacyjny		
0	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38
Bi	210	350	2/-	53	8	4/-	1	-	-/-	-	-	-/-	3/-	3/-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-/-*	-/-*	-	-
Gd	70	60	8/1	104	18	21/-	1	-	-/-	-	-	-/-	-/-	3/-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1/1*	-/-*	-	-
Ka	226	158	-/-	188	19	7/-	-	-	-/-	-	-	-/-	1/-	1/-	-	-	-	-	2	-	-	-	2	-/-*	1/-*	-	-
Kr	185	13	-/-	74	20	10/-	8	-	-/-	-	-	-/-	6/1	-/-	-	-	-	-	2	1	-	-	1	1/-*	-/-*	-	-
Lu	287	393	307/-	62	8	11/-	-	-	-/-	-	-	-/-	2/-	-/-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-/-*	-/-*	-	-
Łd	94	48	-/-	82	16	13/-	-	-	-/-	-	-	-/-	1/-	1/-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-/-*	-/-*	-	-
Po	128	119	-/-	60	26	7/-	3	-	-/-	-	-	-/-	2/-	1/-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-/-*	-/-*	-	-
Rz	499	190	61/-	41	6	2/-	4	-	-/-	-	-	-/-	3/-	1/-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1/-*	-/-*	-	-
Sz	161	34	3/1	48	28	26/-	5	-	-/-	-	-	-/-	2/-	5/-	1	2	-	-	14	-	13	-	1	2/-*	-/-*	-	-
Wa	423	130	-/9	132	71	16/3	-	-	-/-	3	-	-/-	1/-	7/-	-	2	-	-	4	-	1	1	2	-/1*	-/-*	-	-
Wr	215	5	144/13	139	20	32/-	-	-	-/-	2	-	-/-	1/1	1/-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-/-*	-/-*	-	-
Razem	2498	1500	525/24	983	240	149/3	22	-	-/-	5	-	-/-	22/2	23/-	2	4	-	-	24	1	14	1	8	5/2*	1/-*	-	-
Σ	4547			1375			22			5			45/2		2	4	-	-	24	1	14	1	8	6/2*		-	-

* Liczba zażaleń wniesionych w trybie art. 459 § 1 i 3 kpk.

7. Lustracja

Biuro Lustracyjne zajmuje się realizacją zadań ustawowych określonych w Ustawie z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, zwanej dalej ustawą o IPN, i Ustawie z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa w latach 1944–1990 oraz treści tych dokumentów, zwanej dalej ustawą lustracyjną, na pięciu głównych polach:

– przyjmowanie i rejestracja oświadczeń lustracyjnych (art. 52a, pkt 1 ustawy o IPN);

– sygnalizowanie odpowiednim organom o niewywiązywaniu się z obowiązków nałożonych przez ustawę (art. 52a, pkt 4 ustawy o IPN); czynności te wykonuje Sekcja Ewidencji Oświadczeń Lustracyjnych i Sygnalizowania;

– opracowanie i publikacja katalogów (art. 52a, pkt 6, 7 i 8 ustawy o IPN) oraz informacji w „Biuletynie Informacji Publicznej IPN" (art. 22 i 23 ustawy lustracyjnej); czynności te wykonuje Sekcja Udostępniania i Publikacji oraz Wydział Przygotowywania i Publikacji Katalogów;

– analiza oświadczeń lustracyjnych i zbieranie materiałów niezbędnych do ich właściwej oceny, a także przygotowywanie i obsługa postępowań lustracyjnych (art. 52a, pkt 3 ustawy o IPN);

– udział prokuratorów BL w charakterze oskarżycieli w postępowaniach lustracyjnych, w tym także w tych wszczętych w czasie obowiązywania poprzedniej ustawy lustracyjnej na wniosek Rzecznika Interesu Publicznego i niezakończonych przed wejściem w życie ustawy z 2006 r. (art. 63a, ust. 2 ustawy lustracyjnej); czynności te wykonują Referaty Przygotowywania Postępowań Lustracyjnych (oddziałowe biura lustracyjne) i Wydział Przygotowywania i Nadzoru nad Postępowaniami Lustracyjnymi (centrala).

W roku sprawozdawczym zarejestrowano w bazie „Oświadczenia" 2915 nowych oświadczeń. W trzech katalogach tematycznych opublikowano dane dotyczące 8584 nowych osób. W katalogu osób pełniących funkcje publiczne opublikowano 129 nowych wpisów. Powyższe katalogi, zamieszczone w „Biuletynie Informacji Publicznej IPN-KŚZpNP" na stronie internetowej http://katalog.bip.ipn.gov.pl, odwiedzono 1 510 991 razy.

Zdecydowanie zwiększono liczbę zainicjowanych procedur weryfikujących prawdziwość oświadczeń lustracyjnych (11 289).

Prokuratorzy skierowali 211 wniosków o wszczęcie postępowania lustracyjnego z uwagi na uzasadnioną wątpliwość co do prawdziwości badanego oświadczenia i przedstawili 10 stanowisk w tzw. postępowaniach autolustracyjnych. W 183 sprawach zapadły prawomocne orzeczenia sądowe, w tym 135 orzeczeń uznających, że kwestionowane oświadczenia lustracyjne są niezgodne z prawdą.

Należy też odnotować, że prokurator Biura Lustracyjnego Jacek Wygoda w dniach 30 września – 4 października 2013 r. uczestniczył w warsztatach dla przedstawicieli organizacji pozarządowych zaangażowanych w budowę społeczeństwa obywatelskiego i obronę praw człowieka w Tunezji. Natomiast 2 października 2013 r. dyrektor Edyta Karolak wspólnie z zastępcą dyrektora Biura Lustracyjnego Radosławem Petermanem przedstawili informację na temat działalności Biura podczas spotkania z przedstawicielami Sekcji Naukowej Ministerstwa Zjednoczenia Korei Południowej. Ponadto zastępca dyrektora Biura Lustracyjnego Radosław Peterman poprowadził spotkanie z grupą Białoruskiego Centrum Dokumentacji, poświęcone polskiemu modelowi lustracji. Pion

lustracyjny we współpracy z pionem archiwalnym przygotował opracowanie na temat struktur komunistycznego aparatu represji *Historyczno-prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa państwa w Polsce Ludowej (1944–1990). Zbiór studiów*.

Szczegółowe zestawienie danych dotyczące działalności Biura Lustracyjnego i podległych mu oddziałowych biur lustracyjnych za rok 2013 wygląda następująco.

7.1. Ewidencja oświadczeń lustracyjnych i publikowanie informacji

7.1.1. Przyjmowanie oświadczeń lustracyjnych oraz informacji o ich uprzednim złożeniu

W minionym roku do głównych zadań Sekcji Ewidencji i Sygnalizowania (SEiS) należało przyjmowanie oświadczeń lustracyjnych oraz informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego nadesłanych do Biura Lustracyjnego przez organy wymienione w art. 8 Ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnieniu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. z 2007 r., nr 63, poz. 425 wraz ze zm.), zwanej dalej ustawą lustracyjną.

Wstępna weryfikacja oświadczeń obejmuje ocenę zgodności z wymogami formalnymi druku oświadczenia lustracyjnego oraz sposobu jego wypełnienia, co pozwala oddzielić te oświadczenia, które należy zwrócić organom je przysyłającym ze szczegółowym wyjaśnieniem przyczyny zwrotu. Powyższe ukazuje załączona tabela.

Tabela 1. Zwroty oświadczeń lustracyjnych i informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia

Powód zwrotu	Liczba
Sprzeczne w treści	23 oświadczenia
Druk oświadczeń zakwestionowany wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego	15 oświadczeń
Druk „Ściśle Tajne" oraz Druk „Ściśle Tajne" – dodatkowy	13 oświadczeń
INNE (funkcje, wiek, oświadczenia „prywatne", brak podpisu oraz informacje o złożeniu oświadczenia na druku niekonstytucyjnym bądź z tytułu pełnienia funkcji niepodlegającej lustracji)	255 oświadczeń 58 informacji
Kolejne oświadczenie	470 oświadczeń
Suma zwrotów (oświadczeń lustracyjnych i informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego)	776 oświadczeń 58 informacji

Reasumując, w 2013 r. do zasobu oświadczeń lustracyjnych przyjęto 2915 nowych oświadczeń lustracyjnych (wprowadzono do aplikacji *oświadczenie* i nadano numer). Ponadto przyjęto 2891 informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia.

W sumie w zasobie BL znajduje się 299 698 oświadczeń lustracyjnych oraz 44 035 informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego – stan na 31 grudnia 2013 r.

Wśród oświadczeń lustracyjnych przechowywanych w zasobie Biura Lustracyjnego znajduje się 2785 oświadczeń, w których osoby je wypełniające oświadczyły, że pracowały, pełniły służbę bądź współpracowały z organami bezpieczeństwa PRL.

Sekcja Ewidencji i Sygnalizowania prowadziła także korespondencję dotyczącą potwierdzenia faktu złożenia oświadczenia lustracyjnego, udostępnienia treści oświadczenia, oryginału bądź jego kserokopii w związku z wnioskami od: uprawnionych osób, sądów, prokuratur, oddziałowych biur lustracyjnych i innych organów.

W sumie w 2013 roku na wnioski ww. organów udzielono odpowiedzi dotyczących 2860 osób.

Biuro Lustracyjne IPN nie posiada kompetencji w zakresie kontroli wywiązywania się z obowiązku złożenia oświadczenia lustracyjnego przez osoby do tego zobligowane na mocy art. 7, ust. 1 ustawy lustracyjnej. Dysponuje jedynie oświadczeniami przekazywanymi przez organy pozasądowe właściwe do ich przyjmowania, wskazane w art. 8 ustawy z dnia 18 października 2006 r. W świetle przepisów ustawy lustracyjnej to ww. organy wraz z podmiotami uprawnionymi do obsadzania konkretnych funkcji publicznych mają zapewnić dopełnienie obowiązku składania oświadczeń lustracyjnych przez osoby do tego zobowiązane (osoba, która nie złożyła takiego oświadczenia lub złożyła je po terminie, nie powinna objąć funkcji publicznej, a jeżeli już ją pełni, powinna zostać odwołana). Istotnym elementem pracy SEiS jest jednak sygnalizowanie odpowiednim organom o niewywiązywaniu się organów pozasądowych z obowiązku nałożonego w oparciu o art. 52a, ust. 4 Ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 2007 r., nr 63, poz. 424 ze zm.), tj. z obowiązku odebrania i przesłania do Biura Lustracyjnego oświadczeń lustracyjnych. Należy zauważyć, że kilkuletnia komunikacja między organami, o których mowa wyżej, i Biurem Lustracyjnym prowadzona nie tylko w drodze oficjalnej korespondencji, ale również roboczych kontaktów telefonicznych z osobami odpowiadającymi za oświadczenia lustracyjne w tych instytucjach, sprawiła, iż skala nieprawidłowości znacząco się zmniejszyła.

Niemniej jednak w 2013 r. Biuro Lustracyjne skierowało pisma informujące o braku oświadczeń lustracyjnych bądź informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia do siedemdziesięciu pięciu organów (m.in. były to szkoły wyższe, urzędy miast i gmin, starostwa powiatowe, urzędy wojewódzkie).

W wyniku korespondencji sygnalizacyjnej podjętej przez Biuro Lustracyjne do dnia 31 grudnia 2013 r. wpłynęły 162 oświadczenia lustracyjne oraz 120 informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia.

7.1.2. Kserokopie oświadczeń lustracyjnych

Stałym elementem pracy SEiS było wykonywanie poświadczonych za zgodność z oryginałem kserokopii oświadczeń lustracyjnych oraz przekazanie ich do oddziałowych biur lustracyjnych celem podjęcia przez nie czynności w ramach przygotowań postępowań lustracyjnych. Prowadzony jest rejestr wykonanych kserokopii oświadczeń lustracyjnych.

W sumie w 2013 r. wykonano 9319 sztuk kserokopii.

7.1.3. Inne czynności wykonywane przez pracowników SEiS

Ponadto w październiku 2013 r. część pracowników SEiS rozpoczęła porządkowanie informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia, polegające na przejrzeniu trzech zbiorów (informacje napływające w wyniku wyborów samorządowych w 2010 r., wyborów parlamentarnych w 2011 r. oraz wpływające na bieżąco tworzyły odrębne zbiory) celem stworzenia jednego zbioru informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia. W wyniku tych czynności utworzono jedną bazę elektroniczną informacji o złożeniu oświadczeń lustracyjnych w miejsce trzech dotychczas istniejących. Jednocześnie uzupełniano lub uściślano nazwy kolejnych funkcji osób, które złożyły takie informacje. Czynności dotyczące porządkowania informacji będą kontynuowane w następnym roku.

Do innych czynności wykonywanych przez pracowników SEiS należało:

– wprowadzanie na bieżąco do aplikacji *oświadczenie* (stanowiącej elektroniczny zapis oświadczenia) wpływających oświadczeń lustracyjnych oraz zatwierdzanie danych,

– selekcjonowanie oświadczeń lustracyjnych pod kątem art. 22 ustawy lustracyjnej w związku z ustawowym obowiązkiem publikowania w BIP informacji zawartych w dokumentach organów bezpieczeństwa państwa, a dotyczących osób pełniących funkcje publiczne wymienione w art. 22

ustawy, oraz informowanie Sekcji Udostępniania i Publikacji o fakcie wpływu oświadczeń lustracyjnych tych osób,

– udzielanie odpowiedzi na zapytanie o datę złożenia oświadczenia lustracyjnego,

– obsługa bazy PESEL (4 pracowników posiada takie uprawnienia),

– obsługa systemu *Kancelaria* oraz wykonywanie wszelkich czynności kancelaryjnych związanych z ekspedycją poczty.

7.1.4. Przygotowywanie i publikowanie informacji o osobach pełniących funkcje publiczne wymienione w art. 22 ustawy lustracyjnej (SUiP)

W okresie sprawozdawczym Sekcja Udostępniania i Publikacji w ramach wykonywania czynności służbowych przygotowała 8 publikacji, które nastąpiły w dniach 25 stycznia 2013 r., 12 marca 2013 r., 8 maja 2013 r., 29 maja 2013 r., 10 lipca 2013 r., 6 września 2013 r., 6 listopada 2013 r. i 17 grudnia 2013 r. W rezultacie w „Biuletynie Informacji Publicznej IPN" w „Katalogu osób pełniących funkcje publiczne" (art. 22 ustawy lustracyjnej) opublikowano informacje odnośnie do 129 nowych, dotychczas niepublikowanych w tym wykazie osób obejmujących funkcje publiczne.

Wpisy dotyczyły osób pełniących funkcje w administracji i samorządzie terytorialnym (łącznie 80 osób), w organach wymiaru sprawiedliwości – sądownictwa i prokuratury (33 osoby), w kierownictwie poszczególnych resortów rządowych, gabinetów Prezydenta RP i Prezesa Rady Ministrów (14 osób) oraz w Sejmie RP – posłowie (2 osoby).

Tabela 2. Nowe wpisy w katalogu art. 22 opublikowane w 2013 r. (dane osób wcześniej niepublikowanych)

Punkty art. 22	Funkcje publiczne	25.01.2013	12.03.2013	8.05.2013	29.05.2013	10.07.2013	9.09.2013	6.11.2013	17.12.2013	Łącznie
Pkt 3	Posłowie do Sejmu RP	0	0	0	0	0	1	1	0	2
Pkt 4	Członkowie Rady Ministrów	0	0	1	0	0	0	0	1	2
Pkt 5	Sędziowie Sądu Najwyższego	0	1	2	0	0	0	0	0	3
Pkt 7	Sędziowie Naczelnego Sądu Administracyjnego	0	4	8	0	1*	0	3	0	16
Pkt 8	Członkowie Trybunału Stanu	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Pkt 10	Prezes Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa	0	0	0	0	0	1	0	0	1
Pkt 12	Prezesi sądów apelacyjnych	0	1	0	0	0	0	0	0	1
	Prezesi Wojskowych Sądów Okręgowych	0	0	1	0	0	0	0	0	1
	Prezesi Wojewódzkich Sądów Administracyjnych	0	0	1	0	0	0	0	0	1

Pkt 17	Sekretarze stanu	0	1	1	0	0	0	0	0	2
	Podsekretarze stanu	1	1	3	1	2	0	1	1	10
Pkt 20	Wicemarszałkowie województwa	0	0	1	0	0	1	0	0	2
	Członkowie zarządu województwa	1	1	1	0	3	0	0	0	6
	Prezydenci miast	0	0	0	0	0	1	0	0	1
	Burmistrzowie	1	2	4	0	0	1	1	0	9
	Starostowie powiatu	0	2	1	1	0	1	0	0	5
	Wicestarostowie powiatu	1	0	1	2	0	0	1	3	8
	Członkowie zarządu powiatu	2	6	2	8	3	5	5	5	36
	Wójtowie gmin	1	4	1	2	0	1	2	2	13
Utworzone w 2010 r.	Prokuratorzy Prokuratury Generalnej RP	5	0	0	4	0	0	0	0	9
Łącznie		**13**	**23**	**28**	**18**	**9**	**12**	**14**	**12**	**129**

* W stanie spoczynku.

Oprócz tego dokonano modyfikacji 596 już istniejących wpisów, w trakcie których uzupełniono wyniki kwerend archiwalnych, odnotowano zmiany funkcji publicznych, przejścia w stan spoczynku, aktualizowano dane osobowe oraz dopisano do wpisów katalogowych informacje o zarządzeniach prokuratorów o pozostawieniu spraw bez dalszego biegu wobec braku wątpliwości co do zgodności z prawdą badanych oświadczeń lustracyjnych i prawomocne orzeczenia sądowe w zakończonych sprawach lustracyjnych. Niekiedy, najczęściej w przypadku pojedynczych modyfikacji, zachodziło kilka tego typu zdarzeń jednocześnie w obrębie jednego wpisu katalogowego odnośnie do jednej osoby, np.: dopisanie zarządzenia lub wyroku lustracyjnego (ogólnie dopisano 268 nowych zarządzeń i wyroków lustracyjnych, w tym 242 wśród modyfikowanych wpisów i 26 wśród nowo publikowanych), uzupełnienie stanu kwerendy archiwalnej lub zmiana funkcji publicznej (przywrócenie wpisu katalogowego do BIP po przerwie związanej z ustaniem przyczyn nakazujących jego dalszą publikację, przejście w stan spoczynku, objęcie nowej funkcji publicznej).

W ramach zmiany funkcji spełniających powyższe kryteria w 2013 r. odnotowano 87 takich wpisów katalogowych. Ponadto 33 razy wprowadzono zmiany funkcji publicznych w zakresie odnotowania:

1) objęcia co najmniej 1 dodatkowej funkcji publicznej,

2) utraty co najmniej 1 ze sprawowanych funkcji publicznych, przy pozostawieniu co najmniej 1 funkcji uzasadniającej dalszą publikacje wpisu katalogowego w BIP.

Część przeprowadzonych aktualizacji miała związek ze zmianami w strukturach administracyjnych samorządu terytorialnego (nadanie praw miejskich, zmiany siedzib jednostek organizacyjnych) i administracji państwowej (np. połączenie ministerstw).

W ramach publikacji katalogów wycofano także z BIP IPN rekordy katalogowe dotyczące 156 osób, które przestały pełnić określone w ustawie funkcje publiczne.

W okresie sprawozdawczym działające pod nadzorem Biura Lustracyjnego oddziałowe biura lustracyjne opracowały łącznie 95 nowych wpisów katalogowych dotyczących osób składających

oświadczenia lustracyjne (wśród nich 35 wpisów na wniosek Biura Lustracyjnego na podstawie materiałów uzyskanych z wcześniej zgromadzonych i pozostających w posiadaniu oddziałowych biur lustracyjnych wyników kwerend lustracyjnych oraz nowych kwerend archiwalnych). W Biurze Lustracyjnym samodzielnie wszczęto w pionie archiwalnym kwerendy archiwalne i opracowano wpisy odnośnie do danych 6 osób po raz pierwszy publikowanych. Opracowano także informacje o 28 osobach pełniących funkcje publiczne, lecz ze względu na wiek niepodlegających procedurze lustracyjnej.

Poza tym pracownicy sekcji wykonywali analizy materiałów archiwalnych wykorzystywanych w procedurach lustracyjnych, zlecali kwerendy archiwalne i opracowywali wpisy do katalogu, a także przekazywali zebrane wyniki kwerend archiwalnych do oddziałowych biur lustracyjnych – 7 kwerend.

Kluczowe znaczenie przy dokonywaniu wpisów, aktualizacji i modyfikacji w tym katalogu miało uzyskiwanie informacji wskazujących na konieczność dokonania takich zmian. Źródła informacji są różnorakie – oprócz oficjalnej i przeważnie nieregularnie wpływającej do Instytutu Pamięci Narodowej lub bezpośrednio do Biura Lustracyjnego korespondencji dotyczącej zmian personalnych w pierwszej kolejności wykorzystuje się szeroko pojęty monitoring środków społecznej komunikacji, przede wszystkim w Internecie i prasie. Pracownicy sekcji regularnie dokonują przeglądu stron internetowych: ministerstw, Sejmu, Senatu, Państwowej Komisji Wyborczej, Parlamentu Europejskiego, Prezydenta RP, Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Prokuratury Generalnej RP, Naczelnej Prokuratury Wojskowej, wojewódzkich sądów administracyjnych, sądów apelacyjnych, prokuratur apelacyjnych, Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego, Wojskowego Sądu Okręgowego w Poznaniu, Trybunału Konstytucyjnego oraz pozostałych instytucji centralnych wymienionych w art. 22, ust. 1 ustawy lustracyjnej i ich serwisów informacyjnych. W odniesieniu do stanowisk samorządowych (wymienionych w pkt. 20 art. 22, a więc wójtów, burmistrzów i prezydentów miast oraz członków zarządów powiatów i województw) analogiczny monitoring zmian personalnych prowadzą właściwe oddziałowe biura lustracyjne, które zgodnie z właściwością terytorialną opracowały również wpisy katalogowe odnoszące się do osób obejmujących stanowiska publiczne w urzędach centralnych.

Prowadzony od kilku lat monitoring w przeciwieństwie do oficjalnej urzędowej korespondencji pozwala na szybsze zareagowanie na zauważone zmiany w obsadzie stanowisk publicznych i zainicjowanie ustalonych procedur.

Podstawowym źródłem informacji w tym zakresie powinny być zasadniczo oświadczenia lustracyjne (bądź informacje o ich złożeniu). Możliwość ich wykorzystania na potrzeby publikacji katalogu jest jednak ograniczona ze względu na znaczne opóźnienia w przekazywaniu tych dokumentów do Biura Lustracyjnego IPN w stosunku do momentu objęcia funkcji publicznej (w tej sytuacji trudno byłoby zachować terminy, o których mowa w art. 23, ust. 1), a także często brak precyzyjnego określenia sprawowanej funkcji publicznej, wynikający ze sposobu wypełniania oświadczeń przez osoby podlegające procedurom lustracyjnym.

Oficjalną korespondencję dotyczącą zmian na stanowiskach, o których mowa w art. 22 ustawy, przysyłały: Naczelny Sąd Administracyjny, Wydział Kadr Instytutu Pamięci Narodowej, urzędy wojewódzkie, Prokuratura Generalna RP, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Kancelaria Prezydenta RP, Sąd Najwyższy, Kancelaria Sejmu, Najwyższa Izba Kontroli, Państwowa Komisja Wyborcza oraz oddziałowe biura lustracyjne.

Niezależnie od wyżej omówionych procedur wykorzystywano również kontakty robocze z osobami upoważnionymi do udzielania stosownych informacji: w Wojskowym Sądzie Okręgowym w Warszawie, Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, krajowych instytucjach udzielających informacji na temat Parlamentu Europejskiego, Ministerstwie Sprawiedliwości, Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa, Naczelnej Prokuraturze Wojskowej, wojewódzkich sądach administracyjnych, w urzędach wojewódzkich i administracji samorządowej.

7.2. Przygotowywanie i publikowanie katalogów tematycznych

7.2.1. Przygotowywanie i publikowanie katalogów w „Biuletynie Informacji Publicznej IPN”

W 2013 r. Biuro Lustracyjne wraz z oddziałowymi biurami lustracyjnymi, wypełniając zadania określone zapisami w art. 52a, pkt 6, 7 i 8, w art. 52aa, pkt 3 oraz w art. 52b, pkt 1 i 2a ustawy o IPN-KŚZpNP, przygotowywało i publikowało katalogi tematyczne: funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa PRL, osób zajmujących kierownicze stanowiska partyjne i państwowe b. PRL i osób rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa PRL. W roku sprawozdawczym przygotowano 8 publikacji, które zawierały informacje o materiałach ujawnionych w zasobach IPN w odniesieniu do 8584 osób, o których takich informacji uprzednio nie publikowano w trzech wyżej wymienionych katalogach tematycznych „Biuletynu Informacji Publicznej IPN”. Dokonano także modyfikacji już istniejących wpisów w odniesieniu do 1282 osób wymienionych w tych katalogach.

Tabela 3. Liczba osób, których dane opublikowano w poszczególnych katalogach

Katalog funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa PRL	5727 (4939 nowych wpisów i 788 modyfikacji)
Katalog osób zajmujących kierownicze stanowiska partyjne i państwowe PRL	2720 (2357 nowych wpisów i 363 modyfikacje)
Katalog osób rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa PRL	1419 (1288 nowych wpisów i 131 modyfikacji)
Razem	**9866** (8584 nowe wpisy i 1282 modyfikacje)

Publikacje katalogów, zamieszczonych na stronie internetowej http://katalog.bip.ipn.gov.pl/ w ramach „Biuletynu Informacji Publicznej IPN”, odwiedzono 1 510 991 razy.

Przygotowywanie wpisów do katalogu osób rozpracowywanych wymaga przeprowadzenia w zasobie archiwalnym IPN szerokiej i pełnej kwerendy, co ma bezpośredni wpływ na liczbę opublikowanych danych. Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN na potrzeby Biura Lustracyjnego realizuje określoną porozumieniem między tymi pionami Instytutu liczbę kwerend, które obejmują przede wszystkim osoby podlegające lustracji.

Katalog osób zajmujących kierownicze stanowiska partyjne i państwowe opracowywany jest głównie w wyniku kwerend prowadzonych poza Instytutem (m.in. w Archiwum Akt Nowych i Archiwum Sejmu RP, Archiwum Kancelarii Prezesa Rady Ministrów oraz archiwach państwowych), natomiast wpisy do katalogu funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa PRL przygotowywane są na podstawie zgromadzonych w zasobie archiwalnym IPN akt osobowych. W obu katalogach z uwagi na obiektywne możliwości BUiAD obecnie pomijana jest przy publikacji część informacji określonych w zapisie ustawowym (art. 52b, ust. 1, pkt 5 ustawy o IPN-KŚZpNP dotyczący zapisów ewidencyjnych, tj. informacji zawartych w dziennikach rejestracyjnych i archiwalnych, kartotekach i dokumentach o podobnym charakterze). W przyszłości katalogi będą uzupełniane o te informacje. W katalogu osób zajmujących kierownicze stanowiska partyjne i państwowe PRL do końca 2013 r. opublikowano informacje dotyczące większości najważniejszych osób, które były członkami Rady Ministrów państwa komunistycznego do dnia 23 sierpnia 1989 r.

W minionym roku Biuro Lustracyjne oraz jego oddziały kontynuowały wysyłanie pism z prośbą o wyrażenie zgody na publikację w katalogu osób rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa PRL. Zapytano o zgodę na publikację danych 2765 osób, w tym także zwrócono się do krewnych osób zmarłych (taką możliwość dopuszcza nowelizacja art. 52a pkt 7 ustawy o IPN z marca

2010 r.). Zgodę na publikację wyraziło 1095 osób, a w 83 przypadkach chęć publikacji wyrazili krewni osób zmarłych.

W katalogu osób rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa PRL (art. 52a pkt 7 ustawy o IPN) w pierwszej kolejności publikowane są dane osób, które otrzymały w Instytucie Pamięci Narodowej status „pokrzywdzonego" na podstawie art. 6 ustawy o IPN (uchylonego 15 marca 2007 r. w wyniku nowelizacji ustawy) lub złożyły do Instytutu wniosek o udostępnienie dokumentów (art. 30 ustawy o IPN), oraz osób, wobec których Biuro Lustracyjne prowadzi sprawdzenie lustracyjne. W dalszej kolejności publikowane są dane osób wytypowanych na podstawie zachowanych akt operacyjnych i śledczych oraz zapisów w zachowanej dokumentacji ewidencyjnej.

Z uwagi na równoczesne wykonywanie przez Biuro Lustracyjne IPN licznych zadań nałożonych przez ustawodawcę – prowadzenie sprawdzeń i przygotowywanie postępowań lustracyjnych oraz opracowywanie katalogów tematycznych i wykazu osób pełniących funkcje publiczne – przygotowanie publikacji katalogów tematycznych jest procesem rozłożonym w czasie.

Wpisy do katalogów tematycznych i wykazu osób publicznych są przygotowywane i wstępnie weryfikowane przede wszystkim w oddziałowych biurach lustracyjnych. W roku sprawozdawczym wprowadziły one do aplikacji katalogowo-portalowej dane około 21 tys. osób. Szczegółową pracę 11 oddziałowych biur lustracyjnych w ubiegłym roku przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4. Zestawienie liczby wpisów do aplikacji portalowo-katalogowej dokonywanych przez oddziałowe biura lustracyjne przy przygotowaniu publikacji katalogowych

Katalogi /OBL	Białystok	Gdańsk	Katowice	Kraków	Lublin	Łódź	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Razem w OBL
Katalog funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa PRL												
Liczba osób wprowadzonych i w trakcie opracowania w OBL	1405	304	23	21	1	118	47	37	397	144	14	2511
Liczba osób zweryfikowanych w OBL i przekazanych do BL	975	1185	966	1136	666	660	1500	853	1830	785	792	11348
Razem	**2380**	**1489**	**989**	**1157**	**667**	**778**	**1547**	**890**	**2227**	**929**	**806**	**13859**
Katalog osób zajmujących kierownicze stanowiska partyjne i państwowe PRL												
Liczba osób wprowadzonych i w trakcie opracowania w OBL	116	258	78	19	159	936	86	36	0	105	50	1843
Liczba osób zweryfikowanych w OBL i przekazanych do BL	101	268	457	271	535	180	240	123	388	131	140	2834
Razem	**217**	**526**	**535**	**290**	**694**	**1116**	**326**	**159**	**388**	**236**	**190**	**4677**
Katalog rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa PRL												
Liczba osób wprowadzonych i w trakcie opracowania w OBL	304	144	21	6	38	193	36	113	107	108	130	1200
Liczba osób zweryfikowanych w OBL i przekazanych do BL	197	258	81	172	104	52	76	81	126	37	52	1236
Razem	**501**	**402**	**102**	**178**	**142**	**245**	**112**	**194**	**233**	**145**	**182**	**2436**

Wykaz osób pełniących funkcje publiczne wymienione w art. 22 ustawy lustracyjnej												
Liczba osób wprowadzonych i w trakcie opracowania w OBL	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2
Liczba osób zweryfikowanych w OBL i przekazanych do BL	8	11	9	20	3	9	17	4	6	18	17	122
Razem	**8**	**11**	**9**	**20**	**3**	**9**	**17**	**4**	**6**	**19**	**18**	**124**
Razem we wszystkich katalogach	**3106**	**2428**	**1635**	**1645**	**1506**	**2148**	**2002**	**1247**	**2854**	**1329**	**1196**	**21096**

Biuro Lustracyjne oraz oddziałowe biura lustracyjne w trakcie prac przy opracowywaniu i publikowaniu katalogów tematycznych (art. 52a, pkt 6, 7 i 8 ustawy o IPN) dokonały analiz prawno-historycznych, których wyniki znalazły odzwierciedlenie w przygotowanej we współpracy z pionem archiwalnym publikacji na temat struktur aparatu bezpieczeństwa państwa PRL *Historyczno-prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa państwa w Polsce Ludowej (1944–1990). Zbiór studiów.*

7.3. Przygotowywanie postępowań lustracyjnych

7.3.1. Sprawy zainicjowane zgodnie z treścią art. 52a, pkt 2 i 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o IPN-KŚZpNP

Na podstawie wymogów ustawowych i procedur realizowanych przez Biuro Lustracyjne prokuratorzy oddziałowych biur lustracyjnych zgodnie z treścią art. 52a, ust. 2 i 3 ustawy o IPN analizują oświadczenia lustracyjne, zbierają informacje niezbędne do ich prawidłowej oceny i przygotowują postępowania lustracyjne. W toku prowadzonych czynności zgodnie z treścią art. 52e, ust.3, 3a, 4 mogą żądać nadesłania akt i dokumentów (zarówno przez Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN, jak i inne instytucje, a także archiwa, takie jak np.: ABW, CAW, MON). Przeprowadzają ich analizę, koordynują prowadzoną w sprawie kwerendę archiwalną, przesłuchują świadków – zarówno funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa wytwarzających analizowaną dokumentację, jak i osoby rozpracowywane, których dotyczą wytworzone dokumenty, powołują biegłych (przede wszystkim z zakresu badania pisma ręcznego), a w przypadku ustalenia, że zgromadzony w ten sposób materiał dowodowy uzasadnia wątpliwość co do zgodności z prawdą badanego oświadczenia – wysyłają do osoby składającej badane oświadczenie zawiadomienie o możliwości złożenia wyjaśnień zgodnie z treścią art. 52e ust. 3 i w konsekwencji przyjmują takie wyjaśnienia.

W każdej sprawie prokurator sporządza decyzję końcową:

– wniosek o wszczęcie postępowania lustracyjnego,

– stanowisko w toku postępowania autolustracyjnego kierowane do sądu (art. 20, ust. 5 ustawy lustracyjnej),

– w przypadku braku wątpliwości co do zgodności z prawdą badanego oświadczenia – zarządzenie o pozostawieniu sprawy bez dalszego biegu.

Wszystkie decyzje każdorazowo zawierają uzasadnienie.

Oczywiste jest, że w wytyczaniu kierunków i zakresu poszukiwań materiałów archiwalnych, m.in. w zasobach Instytutu, w analizie szeregu materiałów prokuratorzy, mając na uwadze specyfikę tych działań, ich zakres i obszerność, korzystają z pomocy historyków i archiwistów pracujących w Biurze Lustracyjnym i oddziałowych biurach lustracyjnych. Tę część działalności ilustruje m.in. rubryka 8 z tabeli 5 wskazująca, że w ubiegłym roku skierowano łącznie 21 333 zapytania kwerendowe. Analiza uzyskanych w tym trybie materiałów archiwalnych prowadzona jest także przez prokuratorów.

Prokurator samodzielnie dokonuje też analizy dokumentów przechowywanych w tajnym zbiorze, o którym mowa w art. 39 ustawy o IPN.

W minionym roku oddziałowe biura lustracyjne zainicjowały 11 289 nowych postępowań mających na celu weryfikację prawdziwości złożonych oświadczeń. Zakończono łącznie 10 002 sprawy, w tym:

– skierowano 211 wniosków o wszczęcie postępowania lustracyjnego z uwagi na uzasadnioną wątpliwość co do prawdziwości badanych oświadczeń,

– skierowano 10 stanowisk w tzw. postępowaniach autolustracyjnych prowadzonych na podstawie art. 20, ust. 5 ustawy lustracyjnej; w 2013 r. od osób zainteresowanych wpłynęło do sądów 6 wniosków o wszczęcie postępowania autolustracyjnego w tym trybie; we wszystkich tych sprawach sąd wszczął postępowanie autolustracyjne,

– wydano 8750 zarządzeń o pozostawieniu spraw bez dalszego biegu wobec braku stwierdzenia takiej wątpliwości,

– w 978 sprawach wydano zarządzenie o pozostawieniu sprawy bez dalszego biegu z innych przyczyn (np. na podstawie art. 17, § 1, pkt 11 wobec śmierci osoby lustrowanej i innych powodów),

– 53 sprawy wykreślono jako załatwione w inny sposób (np. przekazano według właściwości do innego biura). Powyższe ukazuje tabela.

Tabela 5. Informacje o wpływie i załatwieniu spraw przygotowujących postępowanie lustracyjne za 2013 r.

Miesiąc	pozostałość z poprzedniego okresu	wpływ do Ppl	zakończono ogółem	liczba wniosków o autolustrację od osób zainteresowanych (art. 20, ust. 5)	odmowa wszczęcia postępowania autolustracyjnego	Etap postępowania			Zakończenie				
						sprawy, w których przeprowadzono czynności z art. 52e, ust. 3 ustawy o IPN	liczba zapytań skierowanych w kwerendach szczegółowych (łącznie)	liczba przesłuchanych świadków	stanowisko prokuratora w sprawie autolustracji	skierowanie wniosku o wszczęcie postępowania lustracyjnego	zarządzenie o pozostawieniu sprawy bez biegu z uwagi na brak wątpliwości	zarządzenie o pozostawieniu sprawy bez biegu z innych przyczyn (art. 17, § 1 pkt 11 i inne)	załatwiono w inny sposób
Styczeń	3499	973	1002	0	0	24	2924	66	0	7	782	213	0
Luty		868	914	0	0	22	1662	74	1	15	811	87	0
Marzec		959	1134	2	0	21	1948	72	1	9	1012	111	1
Kwiecień		1664	820	0	0	38	1682	109	1	16	675	122	6
Maj		987	927	0	0	30	1758	74	1	12	800	109	5
Czerwiec		1069	1069	2	0	38	1648	100	0	13	886	146	24
Lipiec		971	796	0	0	52	1625	106	1	22	708	54	11
Sierpień		808	839	0	0	40	1563	107	2	22	759	55	1
Wrzesień		890	754	0	0	40	1844	108	0	14	689	50	1
Październik		642	356	1	0	62	1526	130	1	24	315	16	0
Listopad		751	721	1	0	32	2043	117	0	23	691	4	3
Grudzień		707	670	0	0	27	1110	69	2	34	622	11	1
Razem		**11289**	**10002**	**6**	**0**	**426**	**21333**	**1132**	**10**	**211**	**8750**	**978**	**53**

Prezentowane wyniki statystyczne uzyskano przy opisanym poniżej stanie kadrowym prokuratorów oddziałowych biur lustracyjnych, który w 2013 r. przedstawiał się następująco:

– w OBL w Białymstoku dwóch prokuratorów prowadziło 1502 sprawy (477 spraw niezakończonych w 2012 r. i 1025 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2013 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 751 spraw rocznie (62 sprawy miesięcznie);

– w OBL w Gdańsku dwóch prokuratorów prowadziło 1583 sprawy (636 spraw niezakończonych w 2012 r. i 947 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2013 r.), tym samym na jednego prokuratora przypadało średnio 791,5 sprawy (65,9 sprawy miesięcznie);

– w OBL w Katowicach trzech prokuratorów prowadziło 1393 sprawy (347 spraw niezakończonych w 2012 r. i 1046 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2013 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 464,3 sprawy (38,6 sprawy miesięcznie);

– w OBL w Krakowie trzech prokuratorów prowadziło 1850 spraw (697 spraw niezakończonych w 2012 r. i 1153 sprawy zarejestrowane w okresie od stycznia do grudnia 2013 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 616,6 sprawy (51,3 sprawy miesięcznie). Należy zauważyć, że delegowany do pełnienia służby w tym biurze prokurator Biura Lustracyjnego przebywał na długotrwałym zwolnieniu lekarskim od 1 stycznia 2013 r. Decyzją Prokuratora Generalnego z dniem 3 września 2013 r. został odwołany z delegacji i przywrócony do pracy w centrali Biura Lustracyjnego, nadal jednak pozostawał na zwolnieniu lekarskim i z dniem 2 listopada 2013 r. uchwałą Krajowej Rady Prokuratury został przeniesiony w stan spoczynku;

– w OBL w Lublinie 1 prokurator prowadził 703 sprawy (120 spraw niezakończonych w 2012 r. i 583 sprawy zarejestrowane w okresie od stycznia do grudnia 2013 r.); prowadził więc średnio 58,5 sprawy miesięcznie;

– w OBL w Łodzi dwóch prokuratorów prowadziło 1191 spraw (350 spraw niezakończonych w 2012 r. i 841 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2013 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 595,5 sprawy (49,6 sprawy miesięcznie). Trzeci prokurator pozostający na etacie biura przebywał na długotrwałym zwolnieniu lekarskim od 4 stycznia 2013 r. do 31 grudnia 2013 r.;

– w OBL w Poznaniu dwóch prokuratorów prowadziło 1644 sprawy (174 sprawy niezakończone w 2012 r. i 1470 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2013 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadały 822 sprawy (68,5 sprawy miesięcznie);

– w OBL w Rzeszowie trzech prokuratorów prowadziło 1220 spraw (378 spraw niezakończonych w 2012 r. i 842 sprawy zarejestrowane w okresie od stycznia do grudnia 2013 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 406,6 sprawy (33,8 sprawy miesięcznie);

– w OBL w Szczecinie dwóch prokuratorów prowadziło łącznie 1368 spraw (62 sprawy niezakończone w 2012 r. i 1306 spraw zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2013 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadały 684 sprawy (57 spraw miesięcznie);

– w OBL w Warszawie trzech prokuratorów prowadziło łącznie 1106 spraw (184 sprawy niezakończone w 2012 r. i 922 sprawy zarejestrowane w okresie od stycznia do grudnia 2013 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 386 spraw (32 sprawy miesięcznie). Należy odnotować, że w związku z tym, iż prokurator pozostający na etacie tego biura przebywał na długotrwałym zwolnieniu lekarskim od 1 stycznia 2013 r. do 26 października 2013 r., kiedy to uchwałą Krajowej Rady Prokuratury został przeniesiony w stan spoczynku, decyzją Prokuratora Generalnego do wykonywania obowiązków w biurze został delegowany prokurator OKŚZpNP z dniem 15 czerwca 2013 r. Następnie wobec złożenia przez tego prokuratora wniosku o przeniesienie do OBL w Warszawie z dniem 2 grudnia 2013 r. na mocy decyzji Prokuratora Generalnego został on przeniesiony do pełnienia obowiązków w OBL w Warszawie;

– w OBL we Wrocławiu dwóch prokuratorów prowadziło 1228 spraw (74 sprawy niezakończone w 2012 r. i 1154 sprawy zarejestrowane w okresie od stycznia do grudnia 2013 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 614 spraw (51 spraw miesięcznie). Decyzją Prokuratora

Generalnego z dniem 19 lipca 2013 r. do pełnienia obowiązków w OBL we Wrocławiu został przeniesiony prokurator OKŚZpNP we Wrocławiu.

Tabela 6. Statystyka obciążenia w 2013 r. w oddziałowych biurach lustracyjnych

Oddziałowe Biuro Lustracyjne	Liczba spraw zarejestrowanych – stan na 1.01.2013 r.	Liczba spraw zarejestrowanych w 2013 r.	Liczba postępowań prowadzonych w okresie od 1.01 do 31.12.2013 r.	Liczba spraw załatwionych w 2013 r.	Liczba prokuratorów OBL – stan na 31.12.2013 r.	Obciążenie jednego prokuratora d/f	Średnie załatwienie spraw przez prokuratora e/f
a	b	c	d	e	f	g	h
Białystok	477	1025	1502	902	2	751	451
Gdańsk	636	947	1583	1244	2	791,5	622
Katowice	347	1046	1393	899	3	464,33	299,66
Kraków	697	1153	1850	923	3	616,66	307,6
Lublin	120	583	703	554	1	703	554
Łódź	350	841	1191	751	2	595,5	375,5
Poznań	174	1470	1644	1339	2	822	669,5
Rzeszów	378	842	1220	829	3	406,6	276,3
Szczecin	62	1306	1368	829	2	684	414,5
Warszawa	184	922	1106	797	3	386,6	265,6
Wrocław	74	1154	1228	935	2	614	467,5
Razem	**3499**	**11289**	**14788**	**10002**	**25**	**591,5**	**400**

Odnosząc się do zróżnicowania liczby spraw przypadających na prokuratora w poszczególnych jednostkach, stwierdzić trzeba, że zależy to od wielu czynników. Pierwszym elementem warunkującym obciążenie danego biura sprawami są limity zapytań kwerendowych w tzw. kwerendach wstępnych, uzgadniane corocznie z Biurem Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów. Uwzględniając jednak liczbę etatów prokuratorskich w poszczególnych biurach, należy zauważyć, że przydział tych limitów został zróżnicowany. I tak na przykład OBL w Krakowie miał możliwość skierowania zapytania wobec 100 osób miesięcznie, OBL w Warszawie wobec 80 osób, OBL w Łodzi wobec 80 osób, OBL w Lublinie wobec 40 osób, OBL w Białymstoku wobec 80 osób. Przyznanie limitu było każdorazowo uzależniane od stanu osobowego danej jednostki i od jakości (charakteru) spraw pozostających w biegu w danym biurze.

W toku prowadzonych czynności, weryfikujących prawdziwość badanych oświadczeń lustracyjnych, przesłuchano łącznie 1132 świadków. Należy jednak wspomnieć, że przesłuchania świadków w toku procedur lustracyjnych związane są z istotnym obciążeniem czasowym – świadkowie są bowiem w przeważającej większości funkcjonariuszami organów bezpieczeństwa państwa i osobami rozpracowywanymi, których dotyczyły przekazywane informacje, będącymi obecnie w podeszłym wieku, i wielokrotnie z uwagi na stan zdrowia i przebyte choroby nie są w stanie stawić się na przesłuchanie w siedzibie oddziałowego biura lustracyjnego. Wiąże się to zatem z koniecznością prowadzenia przesłuchań w miejscu zamieszkania świadka, na ogół odległym od siedziby Oddziałowego Biura Lustracyjnego. I tak np. prokurator OBL w Lublinie wielokrotnie przesłuchiwał świadków w Chełmie, Radomiu, Siedlcach, Zamościu. Prokuratorzy

z OBL w Gdańsku prowadzili przesłuchania w Bydgoszczy i Toruniu. Prokuratorzy OBL w Białymstoku prowadzili przesłuchania świadków w Augustowie, Giżycku, Łomży i Olsztynie. Prokuratorzy z OBL w Katowicach prowadzili przesłuchania w Częstochowie, Tarnowskich Górach, Wiśle, a nawet – z uwagi na problemy kadrowe w OBL we Wrocławiu i niemożność wykonania przesłuchań przez biuro – także we Wrocławiu. Prokuratorzy OBL w Rzeszowie prowadzili czynności przesłuchania świadków w Dębicy, Krośnie, Łańcucie, Mielcu i Przemyślu. Czynność przesłuchania świadka prowadzona jest bezpośrednio przez prokuratora i nie ma możliwości zlecenia jej np. policji.

Zgodnie z treścią art. 52e, ust. 3 ustawy o IPN-KŚZpNP do 426 osób, których oświadczenia analizowano, skierowano pismo informujące o możliwości złożenia wyjaśnień.

Tabela 7. Informacje o wpływie i załatwieniu spraw według oddziałów

OBL	Pozostałość z poprzedniego okresu	Wpływ do Ppl	Zakończono ogółem	Liczba wniosków o autolustrację od osób zainteresowanych (art. 20, ust. 5)	Odmowa wszczęcia postępowania autolustracyjnego	Etap postępowania			Zakończenie				
						Sprawy, w których przeprowadzono czynności z art. 52e, ust. 3 ustawy o IPN	Liczba zapytań skierowanych w kwerendach szczegółowych (łącznie)	Liczba przesłuchanych świadków	Stanowisko prokuratora w sprawie autolustracji	Skierowanie wniosku o wszczęcie postępowania lustracyjnego	Zarządzenie o pozostawieniu sprawy bez biegu z uwagi na brak wątpliwości	Zarządzenie o pozostawieniu sprawy bez biegu z innych przyczyn (art. 17, § 1, pkt 11 i inne)	Załatwiono w inny sposób
Białystok		1025	902	0	0	68	1851	86	2	17	847	33	3
Gdańsk		947	1244	1	0	43	152	141	0	23	1102	116	3
Katowice		1046	899	1	0	64	1447	141	1	24	778	96	0
Kraków		1153	923	1	0	38	1521	72	0	24	822	76	1
Lublin		583	554	0	0	25	1933	75	0	10	460	84	0
Łódź		841	751	1	0	23	1618	121	1	18	631	101	0
Poznań		1470	1339	0	0	32	5150	77	1	23	1197	117	1
Rzeszów		842	829	1	0	45	1652	224	2	30	736	60	1
Szczecin		1306	829	0	0	20	943	67	0	10	765	53	1
Warszawa		922	797	1	0	29	779	62	3	9	601	141	43
Wrocław		1154	935	0	0	39	4287	66	0	23	811	101	0
Razem		**11289**	**10002**	**6**	**0**	**426**	**21333**	**1132**	**10**	**211**	**8750**	**978**	**53**

Zbiorcze koszty zakończonych postępowań w 2013 r. (wezwania, zwroty kosztów dojazdu dla świadków, opinie biegłych) kształtowały się następująco:

Tabela 8. Koszty postępowań prowadzonych i zakończonych w oddziałowych biurach lustracyjnych

Oddziałowe Biuro Lustracyjne	Poniesione koszty postępowań
Białystok	22 582,83
Gdańsk	69 743,82
Katowice	32 055,15
Kraków	42 316,14
Lublin	20 185,13
Łódź	19 500,75
Poznań	47 795,79
Rzeszów	43 834,00
Szczecin	19 790,00
Warszawa	21 366,84
Wrocław	28 509,20
Razem	**367 679,65**

Na uwagę zasługuje także fakt, że w okresie sprawozdawczym odnotowano znaczny wzrost liczby zapadających orzeczeń sądowych, w tym łącznie 183 orzeczenia prawomocne. Wśród tych orzeczeń w 135 sprawach stwierdzono niezgodność z prawdą złożonych i analizowanych przez sąd oświadczeń lustracyjnych, co stanowi liczbę niemalże dwukrotnie większą niż w roku 2012. W 10 sprawach sąd podzielił stanowisko prokuratora Biura Lustracyjnego złożone w trybie art. 20, ust. 5a ustawy lustracyjnej i orzekł o zgodności z prawdą złożonych oświadczeń (postępowania autolustracyjne). W 32 przypadkach sąd orzekł o zgodności z prawdą złożonych oświadczeń lustracyjnych, nie podzielając stanowiska zajmowanego przez prokuratora Biura Lustracyjnego.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, że w jednej sprawie (sygn. Ppl Lu 146/11) Sąd Apelacyjny w Lublinie jako sąd odwoławczy zmienił orzeczenie sądu okręgowego, stwierdzające, że badane oświadczenie jest niezgodne z prawdą, i uznał, że oświadczenie to jest zgodne z prawdą. Podobna sytuacja miała miejsce w sprawie rozpatrywanej przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku, który jako sąd odwoławczy zmienił orzeczenie Sądu Okręgowego uznające, że badane oświadczenie jest niezgodne z prawdą, i przyjął, że jest ono zgodne z prawdą (Ppl Gd 327/09).

Należy także wspomnieć, że w kolejnych 5 sprawach zapadły prawomocne orzeczenia o umorzeniu postępowań lustracyjnych, w tym:

– w dwóch sprawach na podstawie art. 17, § 1, pkt 5 kpk w zw. z art. 19 ustawy lustracyjnej wobec uznania, że lustrowany zmarł (Ppl Ka 377/11 i Ppl Wr 136/11);

– w jednej sprawie na podstawie art. 17, § 1, pkt 1 kpk w zw. z art. 19 ustawy lustracyjnej wobec uznania, że z opinii powołanego biegłego wynikało, iż oświadczenie lustracyjne nie zostało sporządzone przez osobę, której dane w nim widniały. Powyższe nie było możliwe do zweryfikowania na etapie czynności prokuratorskich z uwagi na niestawienie się lustrowanego celem złożenia wyjaśnień zgodnie z art. 52e, ust. 3 ustawy o IPN (Ppl Lu 443 /11);

– w jednej sprawie sąd umorzył postępowanie lustracyjne na podstawie art. 17, § 1, pkt 2 w zw. z art. 19 ustawy lustracyjnej i uznał, że wypełniając oświadczenie lustracyjne, osoba lustrowana działała w warunkach błędu (Ppl Wa 318 /11);

– w jednej sprawie sąd umorzył postępowanie lustracyjne na podstawie art. 17, § 1, pkt 11 kpk w zw. z art. 19 ustawy lustracyjnej, uznając, że zachodzi negatywna przesłanka procesowa (Ppl Kr 416/11);

– w jednej sprawie sąd odmówił wszczęcia postępowania (Ppl Bi 367/12) wobec ustalenia, że osoba, której dane figurowały w badanym oświadczeniu, nie wypełniała tego dokumentu i nie złożyła pod nim podpisu (oświadczenie zostało sfałszowane przed przekazaniem go do BL).

Odnosząc się do powyższych danych w świetle podnoszonych zarzutów dotyczących niskiej skuteczności wniosków o wszczęcie postępowania lustracyjnego, stwierdzić należy, że określenie takie w odniesieniu do postępowań lustracyjnych jest nieuzasadnione. Materiał dowodowy zgromadzony w tych sprawach to dokumentacja archiwalna wytworzona – w zdecydowanej większości – przez funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa PRL w latach 1944–1990, osoby w podeszłym już wieku, często przewlekle chorujące, mające problemy z odtworzeniem zdarzeń sprzed ponad 20 lat. Wielokrotnie na różnych etapach postępowania składały one odmienne w treści zeznania, powołując się na problemy z pamięcią. Wielu autorów badanych dokumentów nie można przesłuchać z powodu ich śmierci. Funkcjonariusze zeznający w postępowaniach lustracyjnych w charakterze świadków w celu ochrony swoich dawnych źródeł informacji, a także z innych powodów wielokrotnie składają zeznania, z których wynika, że fałszowali dokumentację operacyjną, jednoznacznie wskazującą na fakt współpracy poszczególnych osób z organami bezpieczeństwa państwa w różnych jej formach, podając w ten sposób w wątpliwość wiarygodność podstawowego materiału dowodowego, jaki zachował się w tych sprawach. Zeznania składane są w poczuciu bezkarności za przestępstwa fałszerstwa dokumentów czy też poświadczania nieprawdy co do okoliczności mających znaczenie prawne w sporządzanych przez nich materiałach o charakterze operacyjnym.

Wprawdzie treść art. 2, ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o IPN-KŚZpNP wskazuje, że przestępstwa takie stanowią jedną z postaci zbrodni komunistycznych, których karalność zgodnie z art. 4, ust. 1a tej ustawy rozpoczyna się od dnia 1 sierpnia 1990 r. i upływa po 30 latach, a więc z dniem 1 sierpnia 2020 r., to jednak orzecznictwo Sądu Najwyższego zapoczątkowane uchwałą SN z dnia 25 maja 2010 r., sygn. I KZP 5/10, wskazuje, że cytowany już przepis art. 4, ust. 1a ustawy o IPN nie stanowi samodzielnej podstawy normatywnej do ustalania terminu przedawnienia karalności zbrodni komunistycznych określonych w art. 2, ust. 1 tej ustawy, a przy ustalaniu tym konieczne jest uwzględnienie przepisów regulujących przedawnienie karalności przestępstw zawartych w przepisach Kodeksu karnego z 1969 r. (po nowelizacji z dnia 7 lipca 1995 r., Dz.U. nr 95, poz. 475), Kodeksu karnego z 1997 r. oraz ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz.U. nr 88, poz. 554 z późn. zm.). W konsekwencji Sąd Najwyższy w cytowanej uchwale orzekł, że wszystkie występki kwalifikowane jako zbrodnie komunistyczne zagrożone karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności, co do których nie wszczęto postępowania, przedawniły się z upływem 1 stycznia 1995 r., a więc jeszcze wtedy, gdy ważny był Kodeks karny z 1969 r., i przed uchwaleniem ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

W tym miejscu wskazać należy, że przestępstwa fałszerstwa dokumentów oraz poświadczania nieprawdy co do okoliczności mających znaczenie prawne, opisane w art. 187, 193 lub 194 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. oraz w art. 265, § 1, art. 266, § 1 i 2 i art. 267 ustawy z dnia 19 kwietnia 1969 r. kk, które wymienione zostały w cyt. art. 2, ust. 1 ustawy o IPN, zagrożone są karami nieprzekraczającymi 5 lat pozbawienia wolności, a zatem zgodnie z cytowaną uchwałą SN przedawniły się już 1 stycznia 1995 r. Jedynym przestępstwem tej kategorii wymienionym w art. 2, ust. 1 ustawy o IPN, które zgodnie ze wskazanym orzecznictwem Sądu Najwyższego nie uległo jeszcze przedawnieniu, jest opisany w art. 266, § 4 Kodeksu karnego z 1969 r. czyn poświadczenia przez funkcjonariusza publicznego nieprawdy w wystawionym dokumencie w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, który zagrożony jest karą pozbawienia wolności od roku do lat 10. Jak wynika jednak z dotychczasowej praktyki, przepis ten w realiach spraw rozpoznawanych przez pion śledczy IPN nie ma zastosowania.

Niejednokrotnie materiał dowodowy zgromadzony na etapie przygotowywania postępowania lustracyjnego przez prokuratora jest uzupełniany także przez lustrowanego o jego wyjaśnienia, posiadane dokumenty lub dane świadków dopiero na etapie postępowania sądowego.

Sąd orzekający musi ocenić, czy dana osoba swoim działaniem wypełniła wszystkie przesłanki tajnej i świadomej współpracy w rozumieniu art. 3a ustawy lustracyjnej, dookreślone w orzecznictwie Sądu Najwyższego (II KK 160/06) i Trybunału Konstytucyjnego (K 39/97):

1. współpraca musi polegać na kontaktach z organami bezpieczeństwa państwa i przekazywaniu informacji tym organom,
2. musi mieć charakter świadomy,
3. winna być tajna, co oznacza, że fakt nawiązania współpracy oraz jej przebieg mają pozostać tajemnicą, w szczególności wobec tych osób i środowisk, których miały dotyczyć przekazywane informacje,
4. musi wiązać się z operacyjnym zdobywaniem informacji przez organy bezpieczeństwa państwa,
5. nie może ograniczać się do samej deklaracji woli, lecz winna realizować się w świadomie podejmowanych konkretnych działaniach w celu urzeczywistnienia podjętej współpracy.

Wszystkie zaistniałe wątpliwości zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 5, § 2 kpk rozstrzyga się na korzyść lustrowanych. Należy też podkreślić, że często ocena materiału dowodowego dokonana przez sąd I instancji skrajnie różni się od oceny sądu odwoławczego czy nawet Sądu Najwyższego.

Procedur lustracyjnych i ich wyników nie można zatem w sposób prosty przyrównać do procedur karnych, o czym świadczyć może bardzo obszerne, chociaż niejednolite orzecznictwo, w tym orzecznictwo Sądu Najwyższego.

Wniosek o wszczęcie postępowania lustracyjnego nie jest aktem oskarżenia.

Poziom skomplikowania materii w sprawach lustracyjnych jest również nieporównywalny z innymi sprawami, czemu dał wyraz ustawodawca, przekazując orzekanie w tych sprawach zawodowym składom sędziów sądu okręgowego. Prawdopodobieństwo skazania w następstwie aktu oskarżenia jest tym samym z wielu przyczyn znacznie większe aniżeli stwierdzenie nieprawdziwości oświadczenia lustracyjnego w następstwie wniosku prokuratora z przyczyn podanych powyżej.

Wskazać należy, że art. 52 e ustawy o IPN-KŚZpNP zobowiązuje prokuratora Biura Lustracyjnego do występowania z wnioskiem o wszczęcie postępowania lustracyjnego zawsze wtedy, gdy powstaje wątpliwość co do zgodności z prawdą badanego oświadczenia.

Podkreślić w tym miejscu trzeba, że o zasadności kierowanych wniosków o wszczęcie postępowania lustracyjnego do sądów w skali całego kraju świadczyć powinno to, iż w zaledwie dwóch sprawach w 2013 r. sądy wydały postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania lustracyjnego po rozpoznaniu wniosku prokuratora.

W jednej sprawie Sąd Okręgowy w Olsztynie jeszcze przed wszczęciem postępowania w oparciu o informacje uzyskane od lustrowanego i wydaną w ich następstwie opinię biegłego stwierdził, że analizowane oświadczenie nie zostało podpisane przez lustrowanego (Ppl Bi 381/12). Decyzja ta jest prawomocna.

W drugiej sprawie Sąd Okręgowy w Olsztynie nie uwzględnił wniosku prokuratora, uznając, że jest on przedwczesny, a materiał dowodowy nie został dostatecznie skompletowany. Na postanowienie to prokurator OBL w Białymstoku złożył zażalenie. Sąd Apelacyjny w Białymstoku uwzględnił powyższe zażalenie i przekazał sprawę sądowi okręgowemu do dalszego prowadzenia (Ppl Bi 391/11). Sprawa zatem pozostaje w biegu.

Udział prokuratorów w postępowaniach lustracyjnych prowadzonych przed sądami przedstawiał się następująco:

– w OBL w Warszawie dwóch prokuratorów tego biura i jeden prokurator delegowany z OKŚZpNP w Warszawie odnotowało 103 dni wokandowe w Sądzie Okręgowym w Warszawie i Sądzie Okręgowym Warszawa-Praga, a także 23 dni wokandowe przed Sądem Apelacyjnym w Warszawie jako sądem odwoławczym;

– w OBL w Katowicach trzech prokuratorów odnotowało 170 dni wokandowych przed Sądem Okręgowym w Katowicach i Sądem Okręgowym w Gliwicach, a także 7 dni wokandowych przed Sądem Apelacyjnym w Katowicach jako sądem odwoławczym;

– w OBL w Krakowie trzech prokuratorów odnotowało 45 dni wokandowych przed Sądem Okręgowym w Krakowie, Sądem Okręgowym w Kielcach i Sądem Okręgowym w Nowym Sączu, a 13 wokand przed Sądem Apelacyjnym w Krakowie jako sądem odwoławczym;

– w OBL w Lublinie jeden prokurator odnotował 62 dni wokandowe przed Sądem Okręgowym w Lublinie i 6 dni wokandowych przed Sądem Apelacyjnym w Lublinie jako sądem odwoławczym;

– w OBL w Białymstoku dwóch prokuratorów odnotowało 58 dni wokandowych przed Sądem Okręgowym w Białymstoku i Sądem Okręgowym w Olsztynie, a także 13 dni wokandowych przed Sądem Apelacyjnym w Białymstoku jako sądem odwoławczym;

– w OBL w Gdańsku dwóch prokuratorów odnotowało 78 dni wokandowych przed Sądem Okręgowym w Gdańsku, Sądem Okręgowym w Toruniu i Sądem Okręgowym w Bydgoszczy, a także 10 dni wokandowych przed Sądem Apelacyjnym w Gdańsku jako sądem odwoławczym;

– w OBL w Łodzi dwóch prokuratorów odnotowało 31 dni wokandowych przed Sądem Okręgowym w Łodzi i 5 dni wokandowych Sądem Apelacyjnym w Łodzi jako sądem odwoławczym;

– w OBL w Szczecinie dwóch prokuratorów odnotowało 30 dni wokandowych przed Sądem Okręgowym w Szczecinie, Sądem Okręgowym w Koszalinie i 8 dni wokandowych przed Sądem Apelacyjnym w Szczecinie jako sądem odwoławczym;

– w OBL w Rzeszowie trzech prokuratorów odnotowało 88 dni wokandowych przed Sądem Okręgowym w Rzeszowie i 12 dni wokandowych przed Sądem Apelacyjnym w Rzeszowie jako sądem odwoławczym;

– w OBL w Poznaniu dwóch prokuratorów odnotowało 56 dni wokandowych; prokuratorzy tego biura występują przed Sądem Okręgowym w Poznaniu, Sądem Okręgowym w Zielonej Górze i Sądem Apelacyjnym w Poznaniu jako sądem odwoławczym;

– w OBL we Wrocławiu jeden prokurator odnotował 53 dni wokandowe przed Sądem Okręgowym we Wrocławiu i 10 dni wokandowych przed Sądem Apelacyjnym we Wrocławiu jako sądem odwoławczym.

W roku sprawozdawczym prokuratorzy Biura Lustracyjnego (centrali) opracowali i skierowali do Prokuratora Generalnego RP 20 projektów kasacji w celu wystąpienia przez niego do Sądu Najwyższego, zgodnie z treścią art. 21b, ust. 6 ustawy lustracyjnej.

W 12 sprawach Prokurator Generalny RP wystąpił z kasacją do Sądu Najwyższego. W 4 sprawach Sąd Najwyższy przychylił się do przedmiotowych kasacji, uchylił orzeczenia sądu apelacyjnego i przekazał te sprawy do ponownego rozpoznania. W 1 sprawie Sąd Najwyższy uchylił orzeczenie Sądu Apelacyjnego i umorzył postępowanie. W 6 sprawach Sąd Najwyższy oddalił kasacje Prokuratora Generalnego jako oczywiście bezzasadne. Jedna skarga kasacyjna nie została dotychczas rozpoznana przez sąd.

W roku statystycznym prokuratorzy Biura Lustracyjnego występowali także przed Sądem Najwyższym w 15 rozprawach związanych z kasacjami złożonymi przez obrońców lustrowanych.

W 14 sprawach Sąd Najwyższy oddalił kasacje jako bezzasadne, w 1 sprawie uchylił orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie i uznał, że lustrowany złożył zgodne z prawdą oświadczenie (wyrok o sygn.V KK 31/13 z dnia 24 kwietnia 2013 r.).

Biuro Lustracyjne objęło nadzorem służbowym 236 postępowań przygotowujących postępowania lustracyjne.

7.3.2. Sprawy przejęte po byłym urzędzie Rzecznika Interesu Publicznego

W roku sprawozdawczym kontynuowano postępowania przejęte po byłym urzędzie Rzecznika Interesu Publicznego. Nadal zawieszony był bieg trzech spraw zalegających w sądach okręgowych

w Gdańsku, Warszawie i Katowicach z uwagi na stan zdrowia lustrowanych. Sąd Okręgowy w Łodzi umorzył postępowanie w kolejnej sprawie z wniosku Rzecznika Interesu Publicznego z powodu śmierci lustrowanego.

Zapadły także prawomocne orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie, Warszawie i Sądu Okręgowego w Katowicach:

– w sprawie o sygn. II AKa 56/13 orzeczeniem z dnia 4 lipca 2013 r. Sąd Apelacyjny w Rzeszowie utrzymał w mocy orzeczenie sądu I instancji i uznał, że lustrowany złożył niezgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne. Zauważyć należy, że sprawa ta była prowadzona od początku w następstwie decyzji Sądu Najwyższego o wznowieniu prawomocnie zakończonego postępowania lustracyjnego z uwagi na treść orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu;

– w sprawie o sygn. II AKa 176/13 orzeczeniem z dnia 23 września 2013 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie utrzymał w mocy orzeczenie sądu I instancji i uznał, że lustrowany złożył niezgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne. Zauważyć należy, że sprawa ta była prowadzona od początku w następstwie decyzji Sądu Najwyższego o wznowieniu prawomocnie zakończonego postępowania lustracyjnego z uwagi na treść orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu;

– w sprawie o sygn. XVI K 134/19 orzeczeniem z dnia 24 czerwca 2013 r. Sąd Okręgowy w Katowicach orzekł o zgodności z prawdą badanego oświadczenia.

Należy też odnotować, że w 2013 r. w biegu przed sądami okręgowymi pozostawały także 3 kolejne sprawy, których bieg został wznowiony decyzją Sądu Najwyższego zgodnie z art. 540, § 3 kpk wobec treści orzeczeń zapadłych przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w Strasburgu. W sprawach tych Trybunał orzekł, że w toku procedury lustracyjnej doszło do naruszenia prawa lustrowanych do obrony i zasady „równości broni" z uwagi na fakt, iż nie mieli oni wystarczającego i nieograniczonego dostępu do materiałów archiwalnych stanowiących materiał dowodowy, a które opatrzone były klauzulami tajności i przechowywane tym samym w kancelarii tajnej sądu.

W roku sprawozdawczym 2 z tych postępowań zakończono wydaniem orzeczeń o niezgodności z prawdą badanych oświadczeń lustracyjnych (orzeczenia te są nieprawomocne), trzecie pozostaje w biegu przed sądem.

Nadal prowadzona jest 1 sprawa z wniosku Rzecznika Interesu Publicznego przed Sądem Okręgowym w Krakowie i 2 sprawy przed Sądem Okręgowym w Katowicach.

7.4. Działania analityczno-studyjne

Sekcja Analityczno-Studyjna funkcjonuje w ramach Wydziału Przygotowywania i Nadzoru nad Postępowaniami Lustracyjnymi. Do zadań sekcji należy: dokonywanie analiz prowadzonych przez oddziałowe biura lustracyjne kwerend archiwalnych w ramach procedur Ppl pod kątem oceny ich prawidłowości i szczegółowości; analiza posiadanych pomocy ewidencyjnych i materiałów archiwalnych z zasobu Instytutu Pamięci Narodowej i innych archiwów pod kątem wytypowania tych, dotyczących osób, które złożyły oświadczenia lustracyjne; analiza dostępnych źródeł pod kątem ujawnienia informacji o zgonie osób, które złożyły oświadczenia lustracyjne; analiza materiałów archiwalnych mogących mieć znaczenie w postępowaniach Ppl; współpraca z prokuratorem Biura Lustracyjnego (w zakresie prawidłowości prowadzenia kwerendy) przy postępowaniach przygotowujących postępowania lustracyjne objętych nadzorem oraz bieżące wsparcie merytoryczne oddziałowych biur lustracyjnych w prowadzonych postępowaniach.

W ramach tych zadań:

– w trakcie analizowania materiałów archiwalnych zgromadzonych w toku czynności lustracyjnych (kwerenda szczegółowa) ujawniono zapisy świadczące o możliwej współpracy lub służbie w organach bezpieczeństwa PRL odnośnie do 91 osób, które złożyły oświadczenia lustracyjne, zaprzeczając w nich służbie, pracy lub współpracy z organami bezpieczeństwa PRL. W następ-

stwie tego do oddziałowych biur lustracyjnych skierowano pisma z zaleceniem wszczęcia i przeprowadzenia postępowań przygotowujących procedurę lustracyjną, dotyczącą 51 osób (w okresie od 1 stycznia 2013 r. do 9 kwietnia 2013 r.);

– dokonano ok. 31 200 sprawdzeń w bazie PESEL-Net (odnośnie do osób, które złożyły oświadczenia lustracyjne), w wyniku czego ujawniono zgon 517 z nich powyższe informacje przekazano właściwym oddziałowym biurom lustracyjnym, co pozwoliło na wyeliminowanie z dalszej weryfikacji oświadczeń lustracyjnych tych osób;

– dokonano ok. 500 sprawdzeń w bazie PESEL-Net na potrzeby Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie;

– na podstawie elektronicznych baz danych IPN-KŚZpNP dokonano wstępnej weryfikacji, pod kątem zapisów świadczących o ewentualnej współpracy lub służbie w organach bezpieczeństwa państwa PRL, wpływających nowych oświadczeń lustracyjnych w liczbie 1132 – sprawdzeń dokonywano do maja 2013 r.;

– pod nadzorem prokuratora Biura Lustracyjnego dokonano analizy 7355 zarządzeń wydanych przez prokuratorów oddziałowych biur lustracyjnych, pod kątem prawidłowości przeprowadzonej kwerendy archiwalnej;

– pod nadzorem prokuratora Biura Lustracyjnego sprawdzono 1312 zarządzeń o pozostawieniu sprawy bez dalszego biegu wydanych w 2008 r. w celu ustalenia, czy odnośnie osób, których one dotyczyły, nie zostały przejęte do zasobu Instytutu Pamięci Narodowej nowe materiały archiwalne (niebędące w dyspozycji BUiAD w chwili wydawania zarządzenia);

– we współpracy z prokuratorem Biura Lustracyjnego dokonano przeglądu 180 spraw Ppl (w tym 63 podczas kontroli przeprowadzanych w oddziałowych biurach lustracyjnych i 117 spraw zamówionych do Biura Lustracyjnego, w następstwie czego skierowano do OBL pisma dotyczące 65 spraw, zawierające uwagi odnośnie do przeprowadzonej kwerendy i dokonanych ustaleń, sformułowano uwagi dotyczące kwerendy, zalecono uzupełnienie bądź poprawienie kwerendy, ewentualnie kontynuowanie czynności. Ponadto dokonywano szeregu bieżących analiz i konsultacji dla oddziałowych biur lustracyjnych w trwających procedurach Ppl;

– w ramach sprawdzeń osób figurujących łącznie w bazie Zaopatrzenia Emerytalnego Żołnierzy Zawodowych oraz ich Rodzin – Zezzor (baza zapytań Zakładu Emerytalno-Rentowego MSW i Biura Emerytalnego Służby Więziennej) i bazie „Oświadczenie" zamówiono i poddano analizie dokumenty obrazujące przebieg służby (otrzymane z ZER MSW i BE SW) odnośnie do 358 osób;

– w celu wykorzystania w postępowaniach Ppl przesłano do właściwych oddziałowych biur lustracyjnych dokumenty obrazujące przebieg służby, uzyskane z ZER MSW, BE SW, wojskowych komend uzupełnień lub komend wojewódzkich policji (i równorzędnych) odnośnie do 363 osób;

– dokonano analizy zamówionych jednostek archiwalnych – 159 w ramach IPN oraz 347 z innych instytucji i urzędów;

– w wyniku pracy sekcji odnośnie do 30 osób wysłano informację do BUiAD w celu zmiany zapisów tworzonych na potrzeby ZER MSW (zawartych w bazie w Zezzor), dotyczących przebiegu służby, oraz informację o możliwości przejęcia materiałów podlegających obowiązkowi przekazania do IPN (TAP 16 osób), a będących w dyspozycji oddziałowych biur lustracyjnych;

– we współpracy z prokuratorem Biura Lustracyjnego przeprowadzono pełną kwerendę lustracyjną dotyczącą 40 osób; zgromadzone materiały będą przekazane w roku 2014 do właściwych oddziałowych biur lustracyjnych;

– na bieżąco przekazywano pracownikom katalogi tematyczne („Rozpracowywanych", „Osób publicznych", „Funkcjonariuszy" i „Nomenklatury"), ujawnione w toku analizy postępowań Ppl lub/i jednostek aktowych, informacje oraz materiały archiwalne mające wpływ na kształt wpisów w aplikacji portalowo-katalogowej bądź skutkujące utworzeniem nowych rekordów;

– we współpracy z prokuratorem Biura Lustracyjnego prowadzono bieżące analizy sprawozdań, wpływających z oddziałowych biur lustracyjnych, z kwerend archiwalnych przeprowadzonych w toku procedur Ppl objętych nadzorem.

Ponadto pracownicy sekcji organizowali i prowadzili cykliczne szkolenia merytoryczne dla pracowników oddziałowych biur lustracyjnych i Biura Lustracyjnego.

8. Budżet

8.1. Budżet w układzie klasyfikacji budżetowej

Budżet Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu został określony ustawą budżetową na rok 2013 w następujących wielkościach:

Tabela 1. Dochody i wydatki IPN-KŚZpNP wg ustawy budżetowej na 2013 r. w tys. zł

Dochody budżetowe	**2 106**
Wydatki budżetowe	**246 211**
z tego:	
– dotacje	500
– świadczenia na rzecz osób fizycznych	4 262
– wydatki bieżące	220 683
– wydatki majątkowe	20 766

Na podstawie Ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy budżetowej na rok 2013 budżet Instytutu Pamięci Narodowej został zmniejszony o kwotę 756 tys. zł do kwoty 245 455 tys. zł. Budżet Instytutu Pamięci Narodowej po nowelizacji przedstawiał się następująco:

Tabela 2. Dochody i wydatki IPN-KŚZpNP wg ustawy o zmianie ustawy budżetowej na 2013 r. w tys. zł

Dochody budżetowe	**2 106**
Wydatki budżetowe	**245 455**
z tego:	
– dotacje	500
– świadczenia na rzecz osób fizycznych	4 218
– wydatki bieżące	220 149
– wydatki majątkowe	20 588

8.1.1. Wykonanie dochodów budżetowych

W 2013 r. Instytut Pamięci Narodowej realizował dochody w dziale 751 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa w ramach następujących rozdziałów klasyfikacji budżetowej:

– **Rozdział 75101** – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa,
– **Rozdział 75112** – Jednostki podległe Instytutowi Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu,
– **Rozdział 75194** – Dochody państwowej jednostki budżetowej uzyskane z tytułu przejętych zadań, które w 2010 r. były realizowane przez gospodarstwa pomocnicze.

Tabela 3. Wykonanie dochodów IPN-KŚZpNP w 2013 r. w tys. zł

Lp.	Wyszczególnienie	§	Ustawa budżetowa na 2013 r.	Wykonanie w 2013 r.
	Dział 751 – ogółem		**2 106**	**3 319**
1.	Grzywny, mandaty i inne kary pieniężne od osób fizycznych	0570	0	209
2.	Grzywny i inne kary pieniężne od osób prawnych i innych jednostek organizacyjnych	0580	0	148
3.	Wpływy ze spłat oprocentowanych pożyczek udzielonych sędziom i prokuratorom na zaspokojenie ich potrzeb mieszkaniowych	0700	434	424
4.	Dochody z najmu i dzierżawy składników majątkowych Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego lub innych jednostek zaliczanych do sektora finansów publicznych oraz innych umów o podobnym charakterze	0750	50	14
5.	Wpływy z usług	0830	221	153
6.	Wpływy ze sprzedaży wyrobów	0840	1 152	1871
7.	Wpływy ze sprzedaży składników majątkowych	0870	3	19
8.	Pozostałe odsetki	0920	81	74
9.	Wpływy z różnych dochodów	0970	163	407
10.	Różnice kursowe	1510	2	

Głównym źródłem dochodów Instytutu były wpływy ze sprzedaży publikacji i gier edukacyjnych wydawanych przez Instytut.

8.1.2. Wykonanie wydatków budżetowych

Realizacja wydatków Instytutu Pamięci Narodowej w ramach poszczególnych działów klasyfikacji budżetowej przedstawiała się następująco:

Dział 751 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa, w tym:
– **Rozdział 75101** – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa;
– **Rozdział 75112** – Jednostki podległe Instytutowi Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu;

Dział 753 – Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, w tym:
– **Rozdział 75302** – Uposażenia prokuratorów w stanie spoczynku oraz uposażenia rodzinne.

Wielkości wydatków przedstawione w obu rozdziałach działu 751 odzwierciedlają poziom wydatków poniesionych na bieżącą działalność Instytutu związaną z realizacją zadań ustawowych określonych ustawą o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Na-

rodowi Polskiemu, a wydatki w dziale 753 obejmują wypłaty uposażeń dla prokuratorów w stanie spoczynku oraz uposażeń rodzinnych.

Strukturę wykonania wydatków budżetowych w części 13 – Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w poszczególnych działach i rozdziałach według grup ekonomicznych określonych w ustawie budżetowej przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 4. Wykonanie planu wydatków IPN-KŚZpNP w 2013 r. w tys. zł

Wyszczególnienie	Rok 2012	Rok 2013					
	Wykonanie	Ustawa budżetowa	Nowelizacja ustawy budżetowej	Plan po zmianach	Wykonanie	6:5	6:2
						proc.	
1	2	3	4	5	6	7	8
Część 13 – ogółem	**223 109**	**246 211**	**245 455**	**245 455**	**243 476**	**99,2**	**109,1**
Dotacje	364	500	500	300	300	100	82,4
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	3 004	4 262	4 218	4 174	3 907	93,6	130,1
Wydatki bieżące	207 577	220 683	220 149	220 448	218 884	99,3	105,4
Wydatki majątkowe	12 164	20 766	20 588	20 533	20 385	99,3	167,6
w tym:							
Dział 751 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	**221 126**	**243 215**	**242 459**	**242 459**	**240 707**	**99,3**	**108,9**
Dotacje	364	500	500	300	300	100	82,4
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	1 021	1 266	1 222	1 178	1 138	96,6	111,5
Wydatki bieżące	207 577	220 683	220 149	220 448	218 884	99,3	105,4
Wydatki majątkowe	12 164	20 766	20 588	20 533	20 385	99,3	167,6
w tym:							
Rozdział 75101 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa	**94 868**	**110 217**	**109 970**	**110 324**	**108 893**	**98,7**	**114,8**
Dotacje	364	500	500	300	300	100	82,4
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	700	641	641	733	696	95,0	99,4
Wydatki bieżące	83 429	91 714	91 467	91 784	90 506	98,6	108,5
Wydatki majątkowe	10 375	17 362	17 362	17 507	17 391	99,3	167,6
Rozdział 75112 – Jednostki podległe Instytutowi Pamięci Narodowej	**126 258**	**132 998**	**132 489**	**132 135**	**131 814**	**99,8**	**104,4**
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	321	625	581	445	442	99,3	137,7
Wydatki bieżące	124 148	128 969	128 682	128 664	128 378	99,8	103,4
Wydatki majątkowe	1 789	3 404	3 226	3 026	2 994	98,9	167,4

1	2	3	4	5	6	7	8
Dział 753 – Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne	**1 983**	**2 996**	**2 996**	**2 996**	**2 769**	**92,4**	**139,6**
w tym:							
Rozdział 75302 – Uposażenia prokuratorów w stanie spoczynku oraz uposażenia rodzinne	**1 983**	**2 996**	**2 996**	**2 996**	**2 769**	**92,4**	**139,6**

W trakcie roku budżetowego 2013 prezes Instytutu wydał 24 decyzje dotyczące przeniesienia wydatków między rozdziałami 75101 i 75112 oraz między paragrafami klasyfikacji budżetowej. Decyzje zostały wydane zgodnie z art. 171 Ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych z późn. zm. Przeniesienia wydatków miały na celu dostosowanie planów centrali i poszczególnych oddziałów do potrzeb jednostek. Przeniesienia zostały dokonane m.in. w celu realizacji zaplanowanych zadań merytorycznych, w tym związanych z działalnością wydawniczą, wystawienniczą i poszukiwaniem miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego. Środki zostały przeznaczone również na zakup niezbędnego sprzętu, w tym profesjonalnych skanerów do procesu digitalizacji oraz komputerów. Dokonano też niezbędnych remontów, np. remontu dachu w obiekcie oddziału IPN w Katowicach.

Przeniesienia wydatków majątkowych między rozdziałami 75112 i 75101 miały na celu m.in. zakupy inwestycyjne związane z zagwarantowaniem sprawności systemów IT po zmianie siedziby centrali Instytutu, kamery cyfrowej i zestawu fotograficznego na potrzeby działalności edukacyjnej (O/IPN w Białymstoku), serwera dedykowanego (O/IPN w Rzeszowie), UPS oraz zasilaczy awaryjnych do serwerowni (O/IPN w Poznaniu i w Krakowie), samochodów osobowych w miejsce wyeksploatowanych, które generowały znaczne koszty na naprawy (O/IPN w Katowicach i w Poznaniu).

W związku z protokołami z posiedzenia Kolegium Prokuratorów Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz Kolegium Prokuratorów Biura Lustracyjnego dokonano przeniesienia środków między centralą i poszczególnymi oddziałami Instytutu na wypłatę przyznanych pożyczek na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych prokuratorów zatrudnionych w poszczególnych jednostkach.

Plan wydatków budżetowych po zmianach, z uwzględnieniem nowelizacji ustawy budżetowej na rok 2013, wynosił 245 455 tys. zł. Wydatki wyniosły 243 476 tys. zł, co stanowi 99,2 proc. planu. Należy wskazać, że koszty przeprowadzki wśród wydatków wykazanych powyżej wynosiły łącznie we wszystkich paragrafach 11,2 mln zł.

Wykonanie wydatków w poszczególnych działach i grupach wydatków

Dział 751 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa

Wydatki Instytutu w dziale 751 wyniosły 240 707 tys. zł, co stanowi 99,3 proc. planu po zmianach oraz 108,9 proc. wydatków poniesionych w 2012 r. Struktura wydatków w poszczególnych grupach ekonomicznych przedstawia się następująco:

8.1.2.1. Dotacje

w tys. zł

§ 2810 – dotacja celowa z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie zadań zleconych do realizacji fundacjom	300

Kwota dotacji celowej została przeznaczona na realizację dwóch zadań publicznych:

– pozyskiwanie, weryfikację i scalanie informacji celem uzupełnienia komputerowej imiennej bazy danych obywateli państwa polskiego poddanych represjom ze strony okupanta niemieckiego w latach 1939–1945 za pomoc ludności żydowskiej;

– pozyskiwanie, weryfikację i scalanie informacji celem uzupełnienia komputerowej imiennej bazy danych obywateli państwa polskiego poddanych represjom pod okupacją niemiecką w latach 1939–1945.

Zadania są wykonywane przez podmioty wyłonione w wyniku rozstrzygnięcia konkursów, tj. Fundację Instytut Studiów Strategicznych oraz Fundację Polsko-Niemieckie Pojednanie, z którymi podpisano umowy na realizację ww. zadań w latach 2013–2015.

W trakcie roku budżetowego zmniejszono plan wydatków na dotacje z planowanej w ustawie budżetowej na 2013 r. kwoty 500 tys. zł do kwoty 300 tys. zł, co m.in. było wynikiem rezygnacji Fundacji Ośrodka KARTA z dalszego prowadzenia programu dokumentacyjno-badawczego „Indeks Represjonowanych". Zgodnie z rekomendacją Rady IPN, Instytut zakupił od Fundacji dokumentację niezbędną do kontynuowania programu w ramach BUiAD.

Wydatki na dotacje w 2013 r. zmalały o 17,6 proc. w odniesieniu do roku 2012.

8.1.2.2. Świadczenia na rzecz osób fizycznych

Wykonanie wydatków w tej grupie wyniosło ogółem 1 138 tys. zł i przedstawia się następująco:

	w tys. zł
§ 3020 – nagrody i wydatki osobowe niezaliczane do wynagrodzeń	481
§ 3030 – różne wydatki na rzecz osób fizycznych	493
§ 3040 – nagrody o charakterze szczególnym niezaliczone do wynagrodzeń	40
§ 3250 – stypendia różne	124

i dotyczy:

– świadczeń wynikających z przepisów o bezpieczeństwie i higienie pracy (zakup odzieży ochronnej dla pracowników archiwów i pracowników fizycznych, w tym fartuchów, rękawic, maseczek, obuwia ochronnego, zakup kurtek dla inspektorów nadzoru, zwrot kosztów zakupu okularów pracownikom zatrudnionym przy monitorach komputerowych, zakup wody dla pracowników),

– zakupu umundurowania wewnętrznej służby ochrony i wypłaty ekwiwalentu za jego czyszczenie,

– postępowań sądowych i prokuratorskich, w tym zwrotu kosztów podróży świadkom biorącym udział w tych postępowaniach oraz zwrotu utraconych wynagrodzeń,

– wynagrodzeń wypłacanych na podstawie odrębnych przepisów, w szczególności biegłym w postępowaniu dochodzeniowym, sądowym, wynagrodzeń tłumaczy przysięgłych,

– wypłaty diet dla członków Rady Instytutu,

– zakupu nagród dla laureatów konkursów edukacyjno-historycznych organizowanych przez Instytut, m.in. w konkursach „Audycja Historyczna Roku", „Namaluj historię dziadków" oraz nagród na IX Festiwalu Piosenki Patriotycznej i Wojskowej,

– wypłaty stypendiów doktorskich pracownikom Instytutu,

– wypłaty odprawy i zasądzonego odszkodowania dla pracownika.

Wydatki na świadczenia na rzecz osób fizycznych w 2013 r. wzrosły o 11,5 proc. w stosunku do roku 2012.

8.1.2.3. Wydatki bieżące

Wydatki bieżące stanowią największą pozycję w dziale 751. Wydatki te wyniosły 218 884 tys. zł, co stanowi 99,3 proc. planu po zmianach. W stosunku do 2012 r. wydatki bieżące wzrosły o 5,4 proc. Największy udział w tej grupie stanowiły wynagrodzenia osobowe w kwocie 137 934 tys. zł.

8.1.2.3.1. Wynagrodzenia osobowe

Wydatki na wynagrodzenia wyniosły:

	w tys. zł
§ 4010 – wynagrodzenia osobowe pracowników	106 317
§ 4030 – wynagrodzenia osobowe prokuratorów	21 866
§ 4040 – dodatkowe wynagrodzenie roczne	9 751

W 2013 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Instytucie Pamięci Narodowej wyniosło łącznie z wypłatami z zakładowego funduszu nagród, z tzw. trzynastką, 5490 zł, w tym przeciętne wynagrodzenie osób nieobjętych mnożnikowym systemem wynagrodzeń (urzędnicy) – 4857 zł, a prokuratorów – 15 294 zł.

Wykonanie zatrudnienia oraz wykorzystanie środków na wynagrodzenia prezentują dane zawarte w poniższej tabeli.

Tabela 5. Przeciętne zatrudnienie i wynagrodzenie w IPN-KŚZpNP w latach 2012 i 2013 wg Rb-70

Wyszczególnienie	Wykonanie 2012 r.			Wykonanie 2013 r.		
	Przeciętne zatrudnienie	Wynagrodzenie (w tys. zł)	Przeciętne wynagrodzenie przypadające na 1 pracownika zatrudnionego na pełnym etacie (w zł)	Przeciętne zatrudnienie	Wynagrodzenie (w tys. zł)	Przeciętne wynagrodzenie przypadające na 1 pracownika zatrudnionego na pełnym etacie (w zł)
Część 13 ogółem w tym:	2 105	135 387	5 360	2 093	137 902	5 490
Osoby nieobjęte mnożnikowym systemem wynagradzania § 4010, § 4040	1 972	114 514	4 839	1 966	114 594	4 857
Prokuratorzy § 4030, § 4040	133	20 873	13 078	127	23 308	15 294

Wzrost przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w 2013 r. w porównaniu z 2012 r. wynika głównie ze wzrostu wynagrodzeń prokuratorów na skutek:

– wzrostu przeciętnego wynagrodzenia w II kwartale 2012 r. stanowiącego podstawę do ustalenia wynagrodzenia zasadniczego prokuratorów w 2013 r. w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w II kwartale 2010 r., które stanowiło podstawę do ustalenia wynagrodzenia zasadniczego prokuratorów w 2012 r. (wskaźnik wzrostu 9,3 proc.);

– przeniesienia w stan spoczynku 10 prokuratorów Instytutu, co spowodowało konieczność wypłaty odpraw emerytalnych i ekwiwalentów za niewykorzystany urlop wypoczynkowy.

8.1.2.3.2. Honoraria i wynagrodzenia bezosobowe

	w tys. zł
§ 4090 – honoraria	365
§ 4170 – wynagrodzenia bezosobowe	1 630

Wydatki na honoraria dotyczyły głównie działalności edukacyjnej prowadzonej przez pion edukacyjny IPN i były związane przede wszystkim z zakupem licencji.

Wydatki na wynagrodzenia bezosobowe są wypłacane na podstawie umowy-zlecenia lub umowy o dzieło. Dotyczą przede wszystkim działalności edukacyjnej (np. prowadzenie lekcji z najnowszej historii Polski) i wydawniczej (recenzje, korekty), jak również prowadzonych prac badawczych. Wydatki obejmowały również wynagrodzenia dla biegłych sądowych i tłumaczy przysięgłych wykonujących prace wynikające z postanowień prokuratorów Oddziałowych Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Wynagrodzenia z tytułu umów-zleceń dotyczą także prac porządkowych w obiektach oddziałów Instytutu oraz na przyległych do nich terenach, w tym odśnieżania, a także wynagrodzenia za przeprowadzenie szkoleń.

W 2013 r. zgodnie z przepisami Ustawy z dnia 7 grudnia 2012 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z realizacją ustawy budżetowej zostały wprowadzone limity na wynagrodzenia bezosobowe. Wielkość wynagrodzeń bezosobowych w częściach budżetu państwa będących w dyspozycji tego samego dysponenta nie mogła w 2013 r. przekroczyć wielkości wynagrodzeń bezosobowych zaplanowanych w ustawie budżetowej na 2012 r.

Limit na wynagrodzenia bezosobowe przyznany Instytutowi na 2013 r. wynosił 1 747 tys. zł. Wykonanie limitu wyniosło 1 610 tys. zł.

8.1.2.3.3. Pochodne od wynagrodzeń

Wykonanie wydatków wyniosło:

	w tys. zł
§ 4110 – składki na ubezpieczenie społeczne	19 575
§ 4120 – składki na Fundusz Pracy	2 408

Składki na ubezpieczenia społeczne i na Fundusz Pracy wypłacono zgodnie z przepisami Ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz Ustawy z dnia 21 grudnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

8.1.2.3.4. Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych

	w tys. zł
§ 4440 – odpisy na Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych	2 454

Odpis zrealizowano zgodnie z przepisami Ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o Zakładowym Funduszu Świadczeń Socjalnych (t.j. Dz.U. z 1996 r., nr 70, poz. 33 z późn. zm.) oraz Ustawy z dnia 7 grudnia 2012 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z realizacją ustawy budżetowej (Dz.U. z 2012 r., poz. 1456).

Zgodnie z art. 1 Ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z realizacją ustawy budżetowej do naliczania wysokości odpisu w 2013 r. przyjęto przeciętne wynagrodzenie miesięczne w gospodarce narodowej w II półroczu 2010 r. w wysokości 2 917,14 zł.

8.1.2.3.5. Podatki i opłaty na rzecz budżetu państwa

	w tys. zł
§ 4470 – cła	1
§ 4510 – opłaty na rzecz budżetu państwa	74
§ 4530 – podatek od towarów i usług (VAT)	1

Wydatki dotyczyły opłaty za użytkowanie wieczyste gruntu nieruchomości położonej w Warszawie przy ul. Towarowej 28, gdzie znajdowała się centrala Instytutu, oraz opłaty za uzyskanie karnetu ATA w celu przewozu do USA i Kanady wystawy „Zagłada polskich elit" w związku z planowaną tam prezentacją wystawy.

8.1.2.3.6. Podatki i opłaty na rzecz budżetów jednostek samorządu terytorialnego

	w tys. zł
§ 4480 – podatek od nieruchomości	681
§ 4520 – opłaty na rzecz budżetów jednostek samorządu terytorialnego	55

Wydatki dotyczą:

– podatku od nieruchomości w lokalizacjach w Warszawie przy pl. Krasińskich 2/4/6, ul. Towarowej 28 i ul. Kłobuckiej 21 oraz podatku od nieruchomości płaconych przez oddziały Instytutu,

– opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi.

8.1.2.3.7. Zakup towarów i usług

Pozycja dotyczy wydatków związanych z utrzymaniem zajmowanych obiektów oraz prowadzeniem działalności statutowej.

Główne wydatki w tej grupie to:

	w tys. zł
§ 4210 – zakup materiałów i wyposażenia	6 740

Wyżej wymieniona kwota obejmuje wydatki na zakup materiałów specjalistycznych na potrzeby archiwów (m.in. filmoplastów, teczek, kartonów, kopert, okładek bezkwasowych, materiałów klejących), materiałów związanych z działalnością edukacyjną (m.in. do organizacji wystaw, konferencji itp.), sprzętu biurowego (m.in.: mebli, komputerów, skanerów, projektorów), podstawowych materiałów biurowych, tonerów i materiałów eksploatacyjnych do użytkowanego sprzętu, akcesoriów komputerowych (drukarek, dysków, myszy, klawiatur itp.), apteczek i wyposażenia do nich, środków czystości, paliwa, części i akcesoriów do samochodów służbowych oraz prenumeratę prasy. Zakupiono również na potrzeby prowadzonej działalności edukacyjnej publikacje książkowe *Polska w II wojnie światowej* oraz *Całopalny. Protest Ryszarda Siwca*. Druga z publikacji stanowiła dodatek do wrześniowego numeru czasopisma „Pamięć.pl – Biuletyn IPN".

	w tys. zł
§ 4240 – zakup pomocy naukowych, dydaktycznych i książek	357

Wydatki dotyczą m.in. zakupu książek do bibliotek prowadzonych przez centralę i oddziały Instytutu oraz realizacji projektów filmowych do celów edukacyjnych.

	w tys. zł
§ 4260 – zakup energii	4 974

Wydatki obejmują opłaty za dostawę energii elektrycznej, cieplnej, gazu oraz wody. Ich wielkość jest generowana przez liczbę lokali użytkowych i zależy od powierzchni lokali oraz zużycia energii.

	w tys. zł
§ 4270 – zakup usług remontowych	6 334

Wydatki poniesiono m.in. na: naprawy i konserwację sprzętu i urządzeń biurowych, urządzeń wentylacyjnych, klimatyzacyjnych i grzewczych, konserwację dźwigów, systemów zabezpieczeń technicznych, systemu alarmowego, sygnalizacji napadu i włamania, wykrywania, sygnalizacji i automatycznego gaszenia, systemu nawilżania, telewizji dozorowej, centralnego ogrzewania, instalacji wodociągowo-kanalizacyjnej, węzła cieplnego, serwis pogwarancyjny aktywnych urządzeń sieci LAN/WLAN, utrzymanie sprawności technicznej sieci telekomunikacyjnej, naprawę taboru samochodowego oraz na remont pomieszczeń. Wykonano m.in.:

– prace remontowo-adaptacyjne w obiektach w Warszawie przy ul. Wołoskiej 7 i ul. Kłobuckiej 21 wynikające ze zmiany siedziby centrali Instytutu,

– remont przeciekającego dachu w budynku Oddziału IPN w Katowicach,

– prace remontowe klatek schodowych w obiektach oddziałów IPN w Białymstoku, Lublinie, Poznaniu, Wrocławiu i krakowskiego Oddziału IPN w Wieliczce,

– prace przystosowujące ciągi komunikacyjne do poruszania się osób niepełnosprawnych w budynku Oddziału IPN w Lublinie oraz naprawę stropów,

– remont instalacji elektrycznej w budynkach Oddziałów IPN w Poznaniu i Szczecinie;

– termoizolację ścian budynków Oddziału IPN w Łodzi,
– remont pomieszczeń w Delegaturze IPN w Olsztynie,
– naprawę okien, klimatyzacji i remont sanitariatów w budynku krakowskiego Oddziału IPN w Wieliczce.

w tys. zł

§ 4280 – zakup usług zdrowotnych 141

Wydatki dotyczą badań okresowych i kontrolnych pracowników.

§ 4300 – zakup pozostałych usług 18 356

Wydatki poniesiono głównie na:
– utrzymanie pomieszczeń biurowych i archiwów w Warszawie oraz w 11 oddziałach (m.in.: usługi porządkowe i eksploatacyjne użytkowanych obiektów, wywóz nieczystości, monitoring obiektów),
– działalność merytoryczną, w tym organizowanie wystaw, konferencji, sesji, projektów edukacyjnych, konkursów historycznych, druk publikacji (książek, czasopism, albumów), planszowych gier edukacyjnych, katalogów wystaw, poszukiwanie nieznanych miejsc pochowków ofiar totalitaryzmów,
– wynajem powierzchni magazynowej na potrzeby wydawnictw,
– usługi pocztowe,
– usługi transportowe (m.in. transport wystaw),
– dostęp do sieci PESEL-Net,
– usługi związane z transmisją danych,
– usługi wsparcia technicznego dla systemów informatycznych,
– zakup licencji do oprogramowania,
– opłatę abonamentu RTV.

w tys. zł

§ 4350 – zakup usług dostępu do sieci Internet 103
§ 4360 – opłaty z tytułu zakupu usług telekomunikacyjnych telefonii komórkowej 191
§ 4370 – opłaty z tytułu zakupu usług telekomunikacyjnych telefonii stacjonarnej 720
§ 4380 – zakup usług obejmujących tłumaczenia 481

Wydatki dotyczą tłumaczeń dokonanych w związku z działalnością merytoryczną Instytutu, w tym m.in.:
– edukacyjną (tłumaczenie artykułów, dokumentów do wydawanych publikacji i albumów, tłumaczenie publikacji IPN na jęz. obce, folderów wystawienniczych, tekstów wystaw, tłumaczenie na konferencjach międzynarodowych),
– archiwalną (tłumaczenie materiałów archiwalnych),
– śledczą (tłumaczenia materiałów procesowych na potrzeby prowadzonych postępowań, tłumaczenie postanowień prokuratorów).

w tys. zł

§ 4390 – zakup usług obejmujących wykonanie ekspertyz, analiz i opinii 38

Wydatki dotyczą opinii rzeczoznawców, m.in. grafologicznych do publikacji, z zakresu kryminalistyki do prowadzonych postępowań oraz wyceny samochodu służbowego w celu jego sprzedaży.

w tys. zł

§ 4400 – opłaty za administrowanie i czynsze za budynki,
lokale i pomieszczenia garażowe 8 736

Wydatki dotyczą opłat za administrowanie oraz opłat czynszu w obiektach centrali i oddziałów Instytutu.

8.1.2.3.8. Pozostałe wydatki

w tys. zł

§ 4140 – wpłaty na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych 2 002
§ 4410, § 4420 – podróże służbowe krajowe i zagraniczne 2 840

Wydatki dotyczą m.in.:

– wyjazdów archiwistów w związku z przejmowaniem akt oraz prowadzeniem kwerend,

– wyjazdów pracowników pionu edukacyjnego związanych z działalnością naukowo-edukacyjną, w tym prezentowaniem wystaw i organizowaniem sesji naukowych poza siedzibami jednostek organizacyjnych Instytutu, uczestnictwem w seminariach, konferencjach itp., także poza granicami kraju,

– wyjazdów prokuratorów w związku z prowadzonymi śledztwami.

w tys. zł

§ 4430 – różne opłaty i składki 275

Wydatki dotyczą m.in. ubezpieczeń majątkowych, w tym ubezpieczenia OC i AC samochodów służbowych, budynków i sprzętu elektronicznego, organizowanych wystaw, ubezpieczenia pracowników na czas podróży służbowych, uczestników wyjazdów edukacyjnych organizowanych przez Instytut, opłat za dozór techniczny dźwigów, przyłącze wody, zajęcie pasa ruchu drogowego. Wydatki są dokonywane w miesiącach opłat polis ubezpieczeniowych.

w tys. zł

§ 4450 – udzielone pożyczki na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych sędziów i prokuratorów 441
§ 4610 – koszty postępowania sądowego i prokuratorskiego 356

Wydatki poniesiono m.in. na tłumaczenia i analizy zlecone przez prokuratorów na potrzeby prowadzonych postępowań, opinie sądowo-lekarskie, kserokopie dokumentów z archiwum niezbędne w prowadzeniu postępowań, podróże służbowe prokuratorów wykonujących czynności w toku postępowania prokuratorskiego, doręczanie pism i wezwań.

w tys. zł

§ 4700 – szkolenia pracowników niebędących członkami korpusu służby cywilnej 614

Wydatki dotyczą szkoleń pracowników Instytutu, w tym m.in. prokuratorów, specjalistycznych szkoleń dla archiwistów, pracowników administracji, szkoleń z zakresu kadry zarządzającej Instytutu, szkoleń finansowych, informatycznych, zamówień publicznych, prawa budowlanego, prawa pracy, ZFŚS, bhp, szkoleń dla pracowników służb ochrony. Szkolenia są związane z podnoszeniem kwalifikacji zawodowych pracowników oraz ze zmieniającymi się przepisami prawa.

w tys. zł

§ 4950 – różnice kursowe 7

Wydatki są związane z rozliczaniem służbowych podróży zagranicznych.

8.1.2.4. Wydatki majątkowe

Środki na wydatki majątkowe przyznane ustawą budżetową na 2013 r. wynosiły 20 766 tys. zł i były o 8602 tys. zł wyższe od wysokości środków przeznaczonych na ten cel w roku 2012. W wyniku nowelizacji ustawy budżetowej z 14 października 2013 r. środki na wydatki majątkowe zostały zmniejszone do kwoty 20 588 tys. zł. Dodatkowo przeniesienia wydatków na podstawie decyzji prezesa IPN-KŚZpNP spowodowały w trakcie roku zmniejszenie planu wydatków majątkowych do kwoty 20 533 tys. zł. Wydatki majątkowe wyniosły 20 385 tys. zł, co stanowi 99,3 proc. planu.

Realizacja wydatków majątkowych:

§ 6050 – wydatki inwestycyjne zrealizowano na kwotę 12 416 tys. zł, tj. 99,5 proc. planu finansowego na 2013 r.,

§ 6060 – wydatki na zakupy inwestycyjne zrealizowano na kwotę 7969 tys. zł, tj. 99 proc. planu finansowego na 2013 r.

Tabela 6. Wydatki majątkowe IPN-KŚZpNP w 2013 r. w tys. zł

Wyszczególnienie	Rok 2012	Rok 2013			Proc.
	Wykonanie	Ustawa budżetowa po nowelizacji	Plan po zmianach	Wykonanie	5:4 proc.
1	2	3	4	5	6
Wydatki majątkowe ogółem	12 164	20 588	20 533	20 385	99,3
z tego:					
§ 6050	7 448	12 482	12 482	12 416	99,5
§ 6060, w tym:	4 716	8 106	8 051	7 969	99,0
rozdz. 75101	2 927	4 880	5 025	4 975	99,0
rozdz. 75112	1 789	3 226	3 026	2 994	98,9

Tabela 7. Realizacja wydatków majątkowych w 2013 r. w tys. zł

Lp.	NAZWA INWESTYCJI	Wydatki zrealizowane w 2013 r.
1.	**Inwestycje pozostałe polegające na budownictwie ujęte w par. 6050, w tym:**	**12 416**
1.1.	Przebudowa i rozbudowa budynku „B” przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie ze zmianą funkcji z produkcyjnej na administracyjno-biurową	6 985
1.2.	Adaptacja budynku przy ul. Grunwaldzkiej 214–216 na potrzeby siedziby Oddziału IPN w Gdańsku	2 790
1.3.	Adaptacja budynku przy ul. Wołoskiej 7 w Warszawie na potrzeby centrali IPN	2 175
1.4.	Przystosowanie pomieszczenia 02 w budynku C przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie do wymogów tzw. pomieszczenia bezpiecznego	41
1.5.	Modernizacja oświetlenia w maszynowniach wind w budynku C przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie	4
1.6.	Wykonanie instalacji elektrycznej zasilającej budynek F przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie	6
1.7.	Rozbudowa siedziby Oddziału IPN w Lublinie	188
1.8.	Wykonanie instalacji gaszenia gazem w serwerowni Oddziału IPN w Łodzi	57
1.9.	Wykonanie instalacji gaszenia gazem w serwerowni Oddziału IPN w Rzeszowie	34
1.10.	Przebudowa instalacji wodociągowej ppoż. w siedzibie Oddziału IPN w Poznaniu	90

Lp.	NAZWA INWESTYCJI	Wydatki zrealizowane w 2013 r.
1.11.	Rozbudowa systemu przeciwzalaniowego w siedzibie Oddziału IPN w Poznaniu	8
1.12.	Wykonanie systemu kontroli dostępu do pomieszczenia serwerowni w siedzibie Oddziału IPN we Wrocławiu	12
1.13.	Termomodernizacja siedziby Delegatury IPN w Koszalinie	7
1.14.	Montaż systemu kontroli dostępu oraz telewizji dozorowej w siedzibie Delegatury IPN w Olsztynie	19
2.	**Zakupy inwestycyjne niezwiązane z budownictwem, ujęte w par. 6060**	**7 969**
2.1. Rozdział 75101, w tym:		4 975
	Sprzęt komputerowy	2 478
	Zakup wartości niematerialnych i prawnych	1 355
	Pozostały sprzęt	1 058
	Środki transportu	84
2.2. Rozdział 75112		2 994
	Sprzęt komputerowy	1 128
	Zakup wartości niematerialnych i prawnych	60
	Pozostały sprzęt	1 292
	Środki transportu	514

Efekty rzeczowe realizowanych w 2013 r. zadań inwestycyjnych

Inwestycje prowadzone przez Instytut w 2013 r. skupiały się w dużej mierze wokół działań związanych z koniecznością zapewnienia niezbędnych do realizacji zadań ustawowych warunków technicznych i lokalowych w związku z koniecznością opuszczenia dotychczasowej siedziby centrali IPN. Z tego też powodu priorytetowym, choć wcześniej nieplanowanym zadaniem było wykonanie prac projektowych i adaptacja części budynku przy ul. Wołoskiej 7 w Warszawie. W pozostałym zakresie realizacja zadań inwestycyjnych w 2013 r. stanowiła kontynuację podjętego w poprzednich latach projektu digitalizacji zasobów archiwalnych administrowanych przez Instytut. Proces ten poprzez sukcesywne wdrażanie nowych technik opracowania i udostępniania materiałów historycznych w sposób znaczący przyczynił się do zwiększenia dostępności archiwaliów, pozwalając jednocześnie znacznie ograniczyć zagrożenia, jakie wiążą się z ich częstym kopiowaniem bądź udostępnianiem oryginałów. W 2013 r. kontynuowano również inwestycje związane z zapewnieniem właściwych warunków lokalowych w oddziałach IPN.

Zrealizowano następujące zadania inwestycyjne:

• Zaprojektowano i zrealizowano remont i adaptację budynku przy ul. Wołoskiej 7 w Warszawie. Zakres robót inwestycyjnych obejmował modernizację instalacji elektrycznej wraz z wykonaniem instalacji zasilania gwarantowanego wyposażonej w agregat prądotwórczy, wykonanie systemów kontroli dostępu, sygnalizacji włamania i dozoru wizyjnego, modernizację pomieszczenia serwerowni wraz z montażem systemu gaszenia gazem, modernizację instalacji sanitarnych oraz zmianę układu funkcjonalnego części pomieszczeń. Adaptacja pomieszczeń w połączeniu z oddaniem do użytkowania budynku B przy ul. Kłobuckiej 21 zaspokoi potrzeby lokalowe centrali IPN po wypowiedzeniu najmu nieruchomości przy ul. Towarowej 28 w Warszawie. Zajmowana część budynku przy ul. Wołoskiej 7 została przekazana w trwały zarząd Instytutu. W związku z koniecz-

nością zmiany siedziby zakupiono za kwotę 2122 tys. zł urządzenia aktywne oraz oprogramowanie węzła centralnego WAN umożliwiające uruchomienie w nowej lokalizacji sieci rozległej Instytutu, 5 szaf serwerowych oraz dodatkowe systemy zasilania awaryjnego.

• Kontynuowano prace związane z adaptacją budynku magazynowego B przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie na potrzeby komórek odpowiedzialnych za obsługę i udostępnianie zasobów archiwalnych. W związku ze zmianą siedziby centrali IPN zadanie to nabrało szczególnej rangi jako przedsięwzięcie, które pozwoli na zapewnienie bazy lokalowej dla zadań BUiAD. Dzięki przygotowaniu szeregu profesjonalnych pomieszczeń (pracowni ZEUS, AVID, reprografii, konserwacji archiwaliów oraz czytelni akt jawnych i niejawnych) w bezpośrednim sąsiedztwie centralnego archiwum IPN możliwe będzie skomasowanie w ramach obiektów zlokalizowanych w kompleksie Kłobucka 21 całości struktur BUiAD. Stworzenie spójnego układu funkcjonalnego usprawni prace z materiałami archiwalnymi i przyspieszy proces digitalizacji dokumentów historycznych. Dodatkowo w nowo realizowanym obiekcie planowana jest główna serwerownia IPN, dzięki której na szerszą skalę możliwe będzie przechowywanie i udostępnianie zdigitalizowanych materiałów archiwalnych. Do chwili obecnej w budynku zrealizowano wszystkie prace konstrukcyjne i instalacyjne, elewacje oraz przebudowę dachu. Do zakończenia pozostały roboty wykończeniowe posadzek oraz montaż i uruchomienie urządzeń odpowiedzialnych za funkcjonowanie wszystkich systemów w obiekcie. Zakończenie robót budowlanych przewidziane jest na II kwartał 2014 r. W przygotowanych w ramach inwestycji pomieszczeniach w roku 2013 zamontowano systemy składowania akt za kwotę 238 tys. zł.

• W pozostałych budynkach kompleksu przy ul. Kłobuckiej 21 zrealizowano zadania związane z przystosowaniem obiektów do zmian w sposobie ich wykorzystania wynikających z konieczności przeniesienia do tego kompleksu części struktur IPN z budynku przy ul. Towarowej 28 w Warszawie. W tym zakresie zrealizowano prace związane z przystosowanie pomieszczenia 02 w budynku C do umieszczenia w nim bezpiecznego systemu teleinformatycznego oraz zakupiono serwer, napęd taśmowy, przełączniki sieciowe oraz urządzenie zasilania awaryjnego niezbędne do przetwarzania informacji niejawnych. Pomieszczenie takie było niezbędne do realizacji zadań ustawowych przez Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów po opuszczeniu budynku przy ul. Towarowej 28. Ponadto wykonano instalację zasilania elektrycznego do budynku magazynowego F, co w znaczny sposób przyczyni się do lepszego wykorzystania powierzchni magazynowej. Dodatkowo zmodernizowano oświetlenie w maszynowniach wind zgodnie z zaleceniami Urzędu Dozoru Technicznego.

• W roku 2013, kontynuując rozbudowę Cyfrowego Archiwum, wdrożono drugi z pięciu etapów systemu, który obejmował zarówno zmianę technologii, jak i wprowadzenie dużej listy nowych funkcjonalności. System rozbudowano o moduły rejestrujące opis i digitalizację materiałów archiwalnych, moduły ewidencjonowania wniosków o udostępnienie dokumentów i wniosków o zastrzeżenie danych osobowych oraz informacji wrażliwych, a także moduł obsługi wypożyczeń, zwrotów magazynowych oraz obiegu materiałów archiwalnych między pracownikami. Ponadto w grudniu 2013 r. pozytywnie zakończono testy akceptacyjne III etapu projektu. Zgodnie z zawartą umową, realizacja przedsięwzięcia następuje etapowo, przy czym pełną funkcjonalność system osiągnie do dnia 15 grudnia 2014 r. Koszty realizacji zadania w 2013 r. wyniosły 1158 tys. zł. W celu przyspieszenia procesu digitalizacji zakupiono w centrali IPN również 2 profesjonalne skanery materiałów archiwalnych oraz 2 urządzenia do odczytu mikrofilmów i mikrofisz za łączną kwotę 549 tys. zł.

• Rozpoczęto adaptację zabudowanej nieruchomości położonej w Gdańsku przy ul. Grunwaldzkiej 214–216. Uzyskana Decyzją nr 16/11 Ministra Skarbu Państwa z dnia 12 kwietnia 2011 r. nieruchomość, po przebudowie i adaptacji zlokalizowanych na niej obiektów, pozwoli na zgromadzenie całości struktur oddziału w ramach jednego kompleksu i wyeliminuje problemy organizacyjne związane z rozlokowaniem struktur oddziału w kilku, znacznie oddalonych od siebie obiektach zlokalizowanych na terenie Gdańska i Gdyni. W ramach zakresu inwestycji zrealizowanego w 2013 r. wykonano wszystkie prace rozbiórkowe oraz część robót konstrukcyjnych. Po adaptacji

nieruchomości Instytut uzyska połączony pod względem komunikacyjnym i funkcjonalnym zespół budynków o łącznej powierzchni użytkowej 3600 m^2, w tym 680 m^2 profesjonalnie przygotowanej i wyposażonej powierzchni magazynów materiałów archiwalnych. Zakończenie robót zaplanowano na II kwartał 2016 r.

• Wykonano systemy instalacji gaśniczych w serwerowaniach zlokalizowanych w obiektach IPN w Łodzi przy ul. E. Orzeszkowej 31/35 oraz w Rzeszowie przy ul. Słowackiego 18. Zainstalowane systemy uzupełnią posiadane dotychczas systemy detekcji pożaru, które jako zabezpieczenia bierne nie gwarantowały pełnego bezpieczeństwa zgromadzonych w serwerowniach urządzeń oraz danych. Montaż systemów gaszenia w siedzibie łódzkiego oddziału IPN wymagał przebudowy pomieszczenia serwerowni.

• Opracowano dokumentację i rozpoczęto realizację rozbudowy Oddziału IPN w Lublinie (roboty rozbiórkowe). Zaprojektowana inwestycja zlokalizowana jest przy ul. Wodopojnej 4a w bezpośrednim sąsiedztwie obecnej siedziby oddziału przy ul. Szewskiej 2. Inwestycja ma na celu uzyskanie obiektu, który pozwoli na rezygnację z pomieszczeń dotychczas wynajmowanych w różnych punktach Lublina, zapewnienie właściwych warunków dla realizacji zadań przez prokuratorów OKŚZpNP i OBL, a także na zabezpieczenie sali konferencyjno-wystawienniczej oraz odpowiednich warunków pracy dla pracowników naukowych. Pośrednim efektem budowy projektowanego obiektu będzie poprawienie warunków pracy w budynku przy ul. Szewskiej 2, co umożliwi polepszenie obsługi interesantów oraz stworzy właściwe warunki do zabezpieczania i opracowywania zasobu archiwalnego. Ponadto dzięki połączeniu obu obiektów jedną siecią teleinformatyczną będzie możliwe znaczne usprawnienie funkcjonowania jednostki i zwiększenie poziomu bezpieczeństwa zasobów informatycznych.

• W siedzibie Oddziału IPN w Poznaniu, na podstawie opracowanej w roku 2012 dokumentacji projektowej, zmodernizowano instalację hydrantową ppoż., co w znaczny sposób poprawiło poziom bezpieczeństwa budynku przez umożliwienie przeprowadzenia skutecznej akcji gaśniczej na wypadek powstania pożaru. Ponadto w budynku rozbudowano system sygnalizacji zalania wodą.

• W siedzibie Delegatury IPN w Olsztynie wykonano system kontroli dostępu oraz system dozoru wizyjnego, natomiast w siedzibie Oddziału IPN we Wrocławiu rozbudowano istniejące systemy o kontrolę dostępu do pomieszczenia serwerowni.

Dodatkowo w celu usprawnienia prowadzonych procesów digitalizacji danych w ramach projektu Cyfrowe Archiwum zakupiono na potrzeby oddziałów:

- 14 serwerów i macierzy dyskowych niezbędnych do zapewnienia funkcjonowania oraz zwiększenia dostępności systemów IT,
- 10 profesjonalnych skanerów do digitalizacji materiałów archiwalnych,
- 10 przełączników sieciowych,
- 3 stacje robocze dedykowane do obróbki materiałów zdigitalizowanych.

Z pozostałych zakupów inwestycyjnych realizowanych w 2013 r. wymienić należy zakup:

- urządzeń sygnalizacji pożaru w budynku oraz systemów gaszenia gazem w serwerowniach Oddziału IPN w Szczecinie,
- bezprzewodowych systemów ppoż. oraz ochrony do obiektów centrali IPN w Warszawie,
- urządzeń do odkwaszania papieru, kontroli mikrobiologicznej archiwaliów oraz uzupełniania ubytków masą papierową na potrzeby centrali IPN,
- 9 serwerów domen i plików,
- 8 zasilaczy awaryjnych do zabezpieczenia pracy serwerów,
- magnetofonu szpulowego do odczytu taśm profesjonalnych,
- licencji na oprogramowanie do tworzenia kopii zapasowych oraz licencji na korzystanie z systemu informacji prawnej,

- kasy pancernej na potrzeby kasy w budynku przy ul. Wołoskiej 7,
- systemu kancelarii na potrzeby IPN,
- 6 samochodów osobowych i osobowo-dostawczych, które zastąpią wyeksploatowane pojazdy,
- 8 urządzeń klimatyzacyjnych wraz z montażem w serwerowniach, pracowniach reprografii i pomieszczeniach biurowych,
- wyposażenia do prezentacji w sali konferencyjnej,
- sprzętu biurowego i komputerowego, w tym m.in.: 25 kserokopiarek i urządzeń wielofunkcyjnych, 3 skanerów, 3 niszczarek dokumentów, urządzenia do kopertowania, 78 zestawów komputerowych i komputerów przenośnych, monitora wielofunkcyjnego,
- pozostałe zakupy inwestycyjne to m.in.: odśnieżarka, 4 aparaty fotograficzne, 2 kamery i telewizor do prezentacji multimedialnych, meble biurowe, laminator rolkowy, defibrylator, 15 nawilżaczy powietrza.

Dział 753 – Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne

W dziale 753 Instytut Pamięci Narodowej realizuje wydatki w ramach rozdziału 75302 – uposażenia sędziów i prokuratorów w stanie spoczynku oraz uposażenia rodzinne, w § 3110 – świadczenia społeczne.

Zgodnie z ustawą budżetową na rok 2013 plan wydatków w dziale 753 został określony kwotą w wysokości 2996 tys. zł. Wydatki wyniosły 2769 tys. zł, co stanowi 92,4 proc. planu.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. liczba świadczeniobiorców wyniosła 32 osoby, w tym 28 osób otrzymywało uposażenie dla prokuratora w stanie spoczynku, a 4 osoby uposażenie rodzinne.

8.2. Budżet Instytutu w układzie zadaniowym

W 2013 r. Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu realizował zadania ustawowe w ramach budżetu zadaniowego, zgodnie z następującą klasyfikacją zadaniową:

Funkcja 1. Zarządzanie państwem

Zadanie 1.9. Gromadzenie i zarządzanie dokumentami organów określonych w ustawie o IPN, prowadzenie śledztw, działalność lustracyjna, edukacyjna i naukowo-badawcza

Celem zadania było upowszechnianie wiedzy o najnowszej historii Polski na podstawie zgromadzonego materiału archiwalnego i ściganie zbrodni przeciwko narodowi polskiemu. Do pomiaru stopnia realizacji celu zadania jako miernik przyjęto „stopień realizacji zadania w proc." Miernik zaplanowano w wysokości 100 proc., a wykonano na poziomie 114,67 proc. Na realizację zadania Instytut przeznaczył kwotę 242 459 tys. zł (plan po zmianach). Wydatki wyniosły 240 707 tys. zł, w tym wydatki majątkowe 20 385 tys. zł.

W ramach zadania 1.9. Instytut realizował następujące podzadania:

Podzadanie 1.9.1. Udostępnianie dokumentów i informacji o zbiorach zgromadzonych w archiwach IPN

Celem podzadania był wzrost liczby udostępnionych dokumentów w postaci cyfrowej wszystkim kategoriom wnioskodawców i upowszechnienie dostępu do informacji o zasobie archiwalnym. Miernikiem służącym do pomiaru stopnia realizacji celu podzadania była „liczba uporządkowanych i opracowanych dokumentów udostępnionych w postaci cyfrowej wszystkim kategoriom wnioskodawców". Instytut zaplanował miernik na poziomie 49 260, a wykonał w wysokości 58 883. Na realizację podzadania Instytut zaplanował kwotę 123 173 tys. zł (plan po zmianach). Wydatki wyniosły 121 940 tys. zł, w tym wydatki majątkowe 14 019 tys. zł.

W ramach podzadania 1.9.1. Instytut wykonywał działania związane z gromadzeniem, porządkowaniem, opracowywaniem, konserwacją, digitalizowaniem i udostępnianiem dokumentów oraz publikowaniem wydawnictw źródłowych na podstawie zasobu archiwalnego.

Podzadanie 1.9.2. Prowadzenie śledztw w sprawie zbrodni nazistowskich, komunistycznych oraz przeciwko ludzkości i innych

Celem podzadania było zagwarantowanie obywatelom konstytucyjnego prawa do wszechstronnego i bez nieuzasadnionej zwłoki wyjaśnienia przez uprawniony organ wszystkich okoliczności dotyczących zbrodni nazistowskich, komunistycznych, wojennych, przeciwko ludzkości i pokojowi. Do pomiaru stopnia realizacji celu podzadania służył miernik „liczba postępowań załatwionych przez prokuratorów IPN w ciągu roku". Miernik zaplanowano w wysokości 1180, a wykonano w wysokości 1286. Na realizację podzadania Instytut zaplanował kwotę 31 863 tys. zł (plan po zmianach). Wydatki wyniosły 31 790 tys. zł, w tym wydatki majątkowe 661 tys. zł.

W ramach podzadania realizowano działania związane z prowadzeniem ww. śledztw, prowadzeniem postępowań skargowych oraz zadania wynikające ze skontrum.

Podzadanie 1.9.3. Przygotowanie i publikowanie informacji dotyczących funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa, osób rozpracowywanych, funkcjonariuszy państwowych i partyjnych w latach 1944–1990 oraz osób publicznych, prowadzenie rejestru oświadczeń lustracyjnych i ich analiza, przygotowanie postępowań lustracyjnych

Celem podzadania była publikacja w BIP IPN zgodnie z art. 22 ust. 1 i 2 tzw. ustawy lustracyjnej z 2006 r. i w katalogach zgodnie z art. 52a, pkt 6, 7 i 8 ustawy o IPN z 1998 r. oraz przygotowywanie postępowań lustracyjnych. Do pomiaru stopnia realizacji celu podzadania służył miernik „liczba osób, odnośnie do których zebrano i ostatecznie zweryfikowano informacje". Miernik zaplanowano w wysokości 17 720, a wykonano w wysokości 18 715. Na realizację podzadania Instytut zaplanował kwotę 27 825 tys. zł (plan po zmianach), wydatki wyniosły 27 685 tys. zł, w tym wydatki majątkowe 1644 tys. zł.

W ramach podzadania realizowano działania polegające na opracowywaniu i publikowaniu w BIP IPN informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990, przygotowaniu i publikowaniu katalogów tematycznych oraz prowadzeniu postępowań lustracyjnych.

Podzadanie 1.9.4. Prowadzenie działalności edukacyjnej, badawczej i popularyzatorskiej

Celem podzadania było prowadzenie badań naukowych nad najnowszą historią Polski i ich upowszechnianie. Do pomiaru stopnia realizacji celu podzadania służył miernik „ilość przedsięwzięć". Miernik zaplanowano w wysokości 1723, a wykonano w wysokości 2146. Na realizację podzadania Instytut zaplanował kwotę 59 598 tys. zł (plan po zmianach), wydatki wyniosły 59 292 tys. zł, w tym wydatki majątkowe 4061 tys. zł.

W ramach podzadania realizowano działania związane z działalnością wydawniczą, wystawienniczą, prowadzeniem kursów, warsztatów, konkursów historycznych, organizowaniem konferencji, seminariów, sesji naukowych, popularnonaukowych i dydaktycznych oraz realizacją projektów naukowych, dokumentalnych i edukacyjnych.

Funkcja 13. Zabezpieczenie społeczne i wspieranie rodziny

Zadanie 13.2. Świadczenia społeczne

Celem zadania była realizacja ustawowo określonych zobowiązań Skarbu Państwa w zakresie wypłaty świadczeń na rzecz prokuratorów przechodzących w stan spoczynku i ich rodzin. Do pomiaru stopnia realizacji celu zadania służył miernik „liczba uprawnionych do uposażenia w stanie spoczynku oraz liczba uprawnionych do uposażenia rodzinnego przypadających na 100 czynnych

prokuratorów". Instytut zaplanował miernik na poziomie 17,42, a wykonał w wysokości 26,23. Na realizację zadania Instytut przeznaczył kwotę 2996 tys. zł. Wydatki wyniosły 2769 tys. zł.

W ramach zadania 13.2 Instytut realizował podzadanie 13.2.5. Uposażenia dla sędziów i prokuratorów w stanie spoczynku i uposażenia rodzinne. Cel podzadania był tożsamy z celem zadania 13.2. W ramach podzadania realizowane były działania związane z wypłatą przedmiotowych uposażeń i świadczeń.

8.3. Zatrudnienie

Przeciętne zatrudnienie pracowników w 2013 r. w Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu wynosiło 2182,78 etatu. Według stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. w Instytucie zatrudnionych było 2230 osób, co w przeliczeniu na etaty stanowi 2182,31 etatu, w tym 122 etaty prokuratorskie. W pionie śledczym Instytutu zatrudnienie w etatach wynosiło 94 prokuratorów. W pionie lustracyjnym zatrudnienie w etatach wynosiło 28 prokuratorów.

Wśród pracowników zatrudnione są osoby niepełnosprawne. Przeciętne zatrudnienie osób niepełnosprawnych w Instytucie w 2013 r. wynosiło 19,32 etatu. Według stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. zatrudnionych było 19 osób niepełnosprawnych na 18 etatach.

Pracownicy Instytutu posiadają wysokie kwalifikacje. Instytut zatrudnia specjalistów m.in. z zakresu prawa, historii i administracji. W pionie archiwalnym zatrudnieni są archiwiści i kustosze, w pionie edukacyjnym – osoby prowadzące badania naukowe, działania edukacyjne. Ponadto Instytut zatrudnia również specjalistów z różnych innych dziedzin, m.in. prawa, zamówień publicznych, informatyki oraz programowania, księgowości, kadr, ochrony osób i mienia, zarządzania nieruchomościami.

Spośród 2230 pracowników Instytutu 1916 posiada wykształcenie wyższe, co stanowi 85,92 proc. zatrudnionych, w tym 5 osób posiadających tytuł naukowy profesora, 17 osób stopień naukowy doktora habilitowanego i 185 osób stopień naukowy doktora.

Tabela 8. Wykształcenie pracowników IPN na dzień 31 grudnia 2013 r.

Wykształcenie pracowników na dzień 31 grudnia 2013 r.		
	W osobach	**Procent***
Wyższe (licencjackie, magisterskie)	1916	85,92
Średnie (ogólnokształcące, średnie zawodowe, policealne)	257	11,52
Inne (zasadnicze, podstawowe)	57	2,56

* W stosunku do zatrudnienia ogółem w osobach na dzień 31 grudnia 2013 r.

Stopień/tytuł naukowy	**Liczba osób na dzień 31 grudnia 2013 r.**
Doktor	185
Doktor habilitowany	17
Profesor	5
Razem	**207**

Największy odsetek pracowników Instytutu stanowią pracownicy zatrudnieni w ustawowych pionach IPN według stanu na dzień 31 grudnia 2013 r.:

- w pionie udostępniania, tj. w Biurze Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów oraz w oddziałowych biurach – 874,68 etatu, co stanowi 40,08 proc. w stosunku do zatrudnienia ogółem na etatach na dzień 31 grudnia 2013 r.;
- w pionie edukacyjnym, tj. w Biurze Edukacji Publicznej oraz oddziałowych biurach – 322,55 etatu, co stanowi 14,78 proc. w stosunku do zatrudnienia ogółem na etatach na dzień 31 grudnia 2013 r.;
- w pionie lustracyjnym, tj. w Biurze Lustracyjnym oraz w oddziałowych biurach (łącznie z prokuratorami) – 207,26 etatu, co stanowi 9,50 proc. w stosunku do zatrudnienia ogółem na etatach na dzień 31 grudnia 2013 r.;
- w pionie śledczym, tj. w Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i w oddziałowych komisjach (łącznie z prokuratorami) – 162 etaty, co stanowi 7,42 proc. w stosunku do zatrudnienia ogółem na etatach na dzień 31 grudnia 2013 r.

Łącznie stanowi to 71,78 proc. ogółu zatrudnionych na etatach na dzień 31 grudnia 2013 r.

W pozostałych komórkach organizacyjnych centrali i oddziałów zajmujących się m.in.: zadaniami z zakresu prawa, zamówień publicznych, informatyki oraz programowania, księgowości, kadr, ochrony informacji niejawnych, ochrony fizycznej, bezpieczeństwa teleinformatycznego, zarządzania nieruchomościami według stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. zatrudnienie wynosiło 615,82 etatu, co stanowi 28,22 proc. w stosunku do zatrudnienia ogółem na etatach na dzień 31 grudnia 2013 r.

Tabela 9. Zatrudnienie w IPN na dzień 31 grudnia 2013 r.

Zatrudnienie na dzień 31 grudnia 2013 r.	W etatach	Procent*
Zatrudnienie w Biurze Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów oraz w oddziałowych biurach udostępniania	874,68	40,08
Zatrudnienie w Biurze Edukacji Publicznej oraz w oddziałowych biurach edukacji publicznej	322,55	14,78
Zatrudnienie w Biurze Lustracyjnym oraz w oddziałowych biurach lustracyjnych (łącznie z prokuratorami)	207,26 (w tym 28 prokuratorów)	9,50
Zatrudnienie w Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz w oddziałowych komisjach (łącznie z prokuratorami)	162 (w tym 94 prokuratorów)	7,42
Zatrudnienie w pozostałych komórkach organizacyjnych centrali oraz oddziałów (w tym pracownicy ochrony)	615,82 (w tym 159,50 et. pracowników ochrony)	28,22 (w tym 7,31% pracownicy ochrony)

* W stosunku do zatrudnienia ogółem w etatach na dzień 31 grudnia 2013 r.

Na uwagę zasługuje fakt, że w 2013 r. na rzecz Instytutu świadczyły pracę, jednocześnie ucząc się i zdobywając doświadczenie zawodowe, osoby, które nie były pracownikami. Pracowały one w ramach:

- staży zawodowych – 43,
- praktyk studenckich – 171,
- wolontariatu – 83.

WYKAZ SKRÓTÓW

AAN	–	Archiwum Akt Nowych
ABW	–	Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
AK	–	Armia Krajowa
AW	–	Agencja Wywiadu
BEP	–	Biuro Edukacji Publicznej
BIP	–	„Biuletyn Informacji Publicznej IPN”
BL	–	Biuro Lustracyjne
BStU	–	Der Bundesbeauftragte für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der Ehemaligen Deutschen Demokratischen Republik (Urząd Federalnego Pełnomocnika do spraw Dokumentów Służby Bezpieczeństwa byłej NRD)
BUiAD	–	Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów
CAW	–	Centralne Archiwum Wojskowe
CE	–	Centrum Edukacyjne
CPB	–	Centralny Projekt Badawczy
DVL	–	Deutsche Volksliste (niemiecka lista narodowościowa)
ETPC	–	Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu
EZAN	–	Ewidencja Zarządzeń i innych Aktów Normatywnych (organów bezpieczeństwa państwa)
GKBZpNP	–	Główna Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
GKŚZpNP	–	Główna Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
IfZ	–	Institut für Zeitgeschichte w Monachium
IJPA	–	Instytut im. Józefa Piłsudskiego w Ameryce
IPN (IPN-KŚZpNP)	–	Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
ISP	–	Instytut Studiów Politycznych
j.a.	–	jednostka archiwalna
KCIK	–	Krajowe Centrum Informacji Kryminalnych
KdsBP	–	Komitet do spraw Bezpieczeństwa Publicznego
KL	–	Konzentrationslager (obóz koncentracyjny)
KŚZpNP	–	Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
KW	–	Komitet Wojewódzki
KWK	–	kopalnia węgla kamiennego
KW MO	–	Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej
KWP	–	Komenda Wojewódzka Policji
LAAS	–	Litewskie Archiwum Akt Specjalnych
m.b.	–	metr bieżący
MBP	–	Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego
MCEAH	–	Międzynarodowe Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokauście
MO	–	Milicja Obywatelska
MON	–	Ministerstwo Obrony Narodowej
MPK	–	Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne
MSW	–	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
MSWiA	–	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
MSZ	–	Ministerstwo Spraw Zagranicznych

NKWD – Narodnyj Komissariat Wnutriennich Dieł (Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych ZSRR)
NRD – Niemiecka Republika Demokratyczna
NSA – Naczelny Sąd Administracyjny
NSZ – Narodowe Siły Zbrojne
NSZZ – Niezależny Samorządny Związek Zawodowy
NZS – Niezależne Zrzeszenie Studentów
OBEP – Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej
OBL – Oddziałowe Biuro Lustracyjne
OBUiAD – Oddziałowe Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów
OK – Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
OKBZpNP – Okręgowa Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
OKŚZpNP – Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
OPB – Oddziałowy Projekt Badawczy
ORMO – Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej
OUN – Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów
OUN-B – Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów (Stepana Bandery), „banderowcy”
PAN – Polska Akademia Nauk
Ppl – postępowanie przygotowujące postępowanie lustracyjne
PPR – Polska Partia Robotnicza
PRL – Polska Rzeczpospolita Ludowa
PUBP – Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
PZPR – Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
RAF – Royal Air Force (Królewskie Siły Lotnicze)
RBP – Resort Bezpieczeństwa Publicznego
RGANI – Rosyjskie Archiwum Państwowe Historii Najnowszej
ROPWiM – Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa
RP – Rzeczpospolita Polska
SB – Służba Bezpieczeństwa
SBU – Służba Bezpieczeństwa Ukrainy
SD – Sicherheitsdienst des Reichsführers SS (Służba Bezpieczeństwa Przywódcy SS)
SEiS – Sekcja Ewidencji i Sygnalizowania
SG – Straż Graniczna
SKS – Studencki Komitet Solidarności
SKW – Służba Kontrwywiadu Wojskowego
SODA – Sekcja Opracowywania Dokumentacji Audiowizualnej
SS – Die Schutzstaffeln der Nationalsozialistischen Deutschen Arbeiterpartei (Sztafety Ochronne NSDAP)
STPA – Sekcja Tworzenia Pomocy Archiwalnych
SW – Służba Więzienna
SWW – Służba Wywiadu Wojskowego
SZP – Służba Zwycięstwu Polski
t.j. – tekst jednolity
TW – tajny współpracownik

UAM	–	Uniwersytet Adama Mickiewicza
UB	–	Urząd Bezpieczeństwa
UKSW	–	Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
UNESCO	–	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury)
UOP	–	Urząd Ochrony Państwa
UPA	–	Ukraińska Powstańcza Armia
UPN	–	Ústav pamäti národa (słowacki Instytut Pamięci Narodu)
USHMM	–	United States Holocaust Memorial Museum (Amerykańskie Muzeum Pamięci Holokaustu w Waszyngtonie)
USTR	–	Ústav pro studium totalitních režimů (Instytut Badania Reżimów Totalitarnych)
WiN	–	Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość”
WKU	–	Wojskowa Komenda Uzupełnień
WOP	–	Wojska Ochrony Pogranicza
WOS	–	wiedza o społeczeństwie
WP	–	Wojsko Polskie
WSI	–	Wojskowe Służby Informacyjne
WSR	–	Wojskowy Sąd Rejonowy
WU	–	Wydział Udostępniania
WUSW	–	Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych
WUiAD	–	Wydział Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów
ZSRR	–	Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich
ZWZ	–	Związek Walki Zbrojnej

22 sierpnia 2013 roku odbyła się kolejna konferencja prasowa, na której zaprezentowano wyniki identyfikacji ofiar terroru komunistycznego. Na zdjęciu: prezes IPN dr Łukasz Kamiński i pełnomocnik prezesa IPN ds. poszukiwań nieznanych miejsc pochówku dr hab. Krzysztof Szwagrzyk wręczają świadectwo identyfikacyjne Annie Tasiemskiej, wnuczce Tadeusza Borowca. Fot.: Katarzyna Hołopiak

Szczątki ofiar terroru komunistycznego odnalezione w wyniku prac poszukiwawczych do czasu uroczystego pogrzebu znajdują się na Cmentarzu Północnym. Fot.: Piotr Życieński

W 2013 roku zrealizowano drugi etap prac archeologiczno-ekshumacyjnych przy areszcie śledczym w Białymstoku. Ich celem było odnalezienie zwłok więźniów straconych w więzieniu w Białymstoku. Fot.: Paweł Niziołek

Wręczenie Nagrody „Świadek Historii" w dniu 7 października 2013 roku w Mejszagole (Litwa). W roku 2013 wśród nagrodzonych po raz pierwszy znaleźli się Polacy z Wileńszczyzny, m.in. śp. ks. prałat Józef Obrembski. Na zdjęciu zastępca prezesa IPN Agnieszka Rudzińska w obecności dyrektor białostockiego oddziału IPN Barbary Bojaryn-Kazberuk przekazuje nagrodę przyznaną zmarłemu w 2011 r. ks. Obrembskiemu pani Marii Rekść, merowi Rejonu Wileńskiego. Fot.: Tomasz Danilecki

22 maja 2013 roku w Sali Wielkiej Zamku Królewskiego odbyło się uroczyste wręczenie nagrody Kustosz Pamięci Narodowej. Na zdjęciu prezes IPN wraz z laureatami nagrody (od lewej): Tadeuszem Kukizem, Zdzisławem Rachtanem, Magdaleną Mertą, Janiną Kalinowską ze Stowarzyszenia Upamiętniania Polaków Pomordowanych na Wołyniu oraz Kazimierzem Piotrem Zaleskim z Biblioteki Polskiej w Paryżu. Fot.: Piotr Gajewski

15 listopada 2013 roku w budynku Telewizji Polskiej w Warszawie odbyło się wręczenie nagród laureatom VI edycji konkursu „Książka Historyczna Roku". Na zdjęciu: laureaci, członkowie jury konkursu, przedstawiciele wydawnictw oraz organizatorzy. Fot.: Piotr Gajewski

Audycja *Zawieszka z Sobiboru* Katarzyny Michalak i Magdy Grydniewskiej z Radia Lublin zdobyła Grand Prix Prezesa IPN w I edycji Ogólnopolskiego Konkursu na Najlepszą Audycję Historyczną Roku 2013. Uroczyste wręczenie nagród odbyło się 26 listopada 2013 roku w białostockim oddziale IPN. Na zdjęciu: autorki audycji oraz dyrektor Biura Edukacji Publicznej IPN dr Andrzej Zawistowski. Fot.: Izabela Kuna

W 2013 roku publikacje IPN zostały zauważone i docenione, o czym świadczy otrzymanie wielu prestiżowych nagród. Nagrody KLIO otrzymały publikacje Agnieszki Jaczyńskiej, Marty Cobel-Tokarskiej i Patryka Pleskota. Nagrodą PRO MEMORIA został uhonorowany Tomasz Łabuszewski.
Fot.: Piotr Życieński

Międzynarodowa konferencja naukowa „Zbrodnia wołyńska – historia, pamięć, edukacja. W przededniu 70. rocznicy" była jednym z przedsięwzięć zorganizowanych przez IPN w związku z 70. rocznicą zbrodni wołyńskiej. Patronat nad konferencją objął Prezydent RP. Fot.: Katarzyna Hołopiak

Od 10 do 31 lipca 2013 roku na Krakowskim Przedmieściu prezentowana była wystawa „Wołyń 1943. Wołają z grobów, których nie ma", przygotowana przez Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Szczecinie, Stowarzyszenie „Wspólnota Polska" oraz Towarzystwo Miłośników Wołynia i Polesia. Fot.: Piotr Gajewski

Efektem współpracy pomiędzy Instytutem Pamięci Narodowej a Urzędem Dzielnicy Wola m.st. Warszawy było stworzenie muralu upamiętniającego 70. rocznicę zbrodni wołyńskiej. Na zdjęciu prezes IPN dr Łukasz Kamiński i burmistrz Dzielnicy Wola Urszula Kierzkowska podczas odsłonięcia muralu na ścianie kamienicy przy ul. Młynarskiej 34 w Warszawie. Fot.: Piotr Gajewski

W związku z rocznicą wprowadzenia stanu wojennego 13 grudnia 2013 roku na fasadzie Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie wyświetlona została iluminacja upamiętniająca ofiary stanu wojennego. Fot.: Piotr Gajewski

W lutym 2013 roku w Pradze odbyło się robocze spotkanie Europejskiej Sieci Instytucji Archiwalnych Zajmujących się Aktami Tajnych Służb. Podczas spotkania m.in. zaprezentowano wspólną publikację w języku angielskim *Handbook of the European Network of Official Authorities in Charge of The Secret-Police Files*. Fot.: USTR

W 2013 roku Instytut Pamięci Narodowej podjął współpracę naukowo-archiwalną z Archiwum MSW Gruzji. Umowa o współpracy została uroczyście podpisana w Warszawie w dniu 21 maja w trakcie wizyty w IPN delegacji gruzińskiej. Fot.: Piotr Gajewski

W dniach 25–26 października 2013 roku odbyła się druga edycja „Warsaw Dialogue for Democracy" zorganizowana przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP wspólnie z Instytutem Pamięci Narodowej. Na zdjęciu uczestnicy panelu podsumowującego konferencję. Fot.: Katarzyna Hołopiak

W 2013 roku IPN gościł przedstawicieli niezależnych środowisk z Kuby. Podczas spotkania dyskutowano m.in. o prawnych rozliczeniach z władzami upadłych reżimów. Fot.: Piotr Gajewski

W dniach 26–27 września 2013 roku w Visby (Szwecja) odbyła się międzynarodowa konferencja „Need to Know III: Them vs. Us. Image of the Enemy". Była to już trzecia konferencja poświęcona historii wywiadu organizowana wspólnie przez Instytut Pamięci Narodowej i Centrum Badań nad Zimną Wojną Uniwersytetu Południowej Danii. Fot.: Anna Piekarska

W dniach 9–18 kwietnia 2013 roku na Columbia University w Nowym Jorku zaprezentowana została wystawa „Zagłada polskich elit. Akcja AB – Katyń" przygotowana przez Biuro Edukacji Publicznej IPN. Wcześniej wystawa prezentowana była na innych uniwersytetach w USA i Kanadzie. Fot.: Anna Piekarska

W czerwcu 2013 roku konferencją podsumowującą zakończyła się szósta edycja projektu edukacyjnego „Opowiem ci o wolnej Polsce – spotkania ze świadkami historii" realizowanego we współpracy z Fundacją Centrum Edukacji Obywatelskiej i Muzeum Powstania Warszawskiego. Fot.: Piotr Życieński

12 czerwca 2013 roku w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia" odbył się finał IV edycji konkursu „Kamienie pamięci. Nauczyciele historii prawdziwej". Na zdjęciu uczestnicy projektu, w tle stoiska konkursowe. Fot.: Piotr Życieński

Koncert inaugurujący płytę *Panny Wyklęte* odbył się 13 września 2013 roku w amfiteatrze w parku Sowińskiego na Woli. Został zorganizowany przez Instytut Pamięci Narodowej, Urząd m.st. Warszawy – Dzielnicy Wola, Ośrodek Kultury Wola oraz Fundację Niepodległości. Fot.: Piotr Życieński

W dniach 4–6 października 2013 roku uczniowie małopolskich szkół wzięli udział w VIII Rajdzie Szlakami Żołnierzy Wyklętych mjr. Józefa Kurasia „Orła", „Ognia". Na zdjęciu patrol „Inka" z 6 LDSH Szczepu ZHP Luzino na Lubaniu. Fot.: Roksana Szczypta-Szczęch

W 2013 roku IPN objął po raz drugi patronat honorowy nad XXV Biegiem Niepodległości zorganizowanym przez Warszawski Ośrodek Sportu i Rekreacji w dniu 11 listopada. Fot.: Piotr Życieński

2 marca 2013 roku z placu Zamkowego w Warszawie wyruszyła rowerowa „Masa Krytyczna" pamięci Żołnierzy Wyklętych. Prawie 20-kilometrowa trasa obejmowała miejsca związane z tragiczną historią bohaterów powojennego podziemia niepodległościowego. Fot.: Piotr Życieński

W 74. rocznicę zakończenia bitwy powietrznej o Warszawę, 6 września 2013 roku, w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia" w Warszawie odbyła się premiera najnowszej gry edukacyjnej Instytutu Pamięci Narodowej, zatytułowanej „111". Fot.: Piotr Życieński

W 2013 roku łódzki oddział IPN, podobnie jak pozostałe oddziały i centrala IPN, uczestniczył w Europejskiej Nocy Muzeów. Na zdjęciu: prezentacja dotycząca konserwacji dokumentów. Fot.: Marzena Kumosińska

9 grudnia 2013 roku w sali BHP stoczni w Gdańsku odbył się finał konkursu „Ślady historii najnowszej w mojej miejscowości”. W konkursie wzięło udział 186 uczniów. Na zdjęciu: uczennica ze szkoły podstawowej w Czersku odbiera nagrodę. Fot.: Przemysław Szlosek

12 kwietnia 2013 roku w Sali Sejmu Śląskiego odbyła się debata finałowa IV Śląskiego Turnieju Debat Oksfordzkich. Teza debaty brzmiała: „Górny Śląsk – perłą w koronie Rzeczypospolitej”.
Fot.: Monika Kobylańska

17 listopada 2013 roku odsłonięto i poświęcono pomnik płk. Łukasza Cieplińskiego, IV ZG Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” oraz Żołnierzy Wyklętych w Rzeszowie. W jego budowę zaangażowany był Oddział IPN w Rzeszowie. Na zdjęciu: ks. infułat Józef Sondej odsłania pomnik.
Fot.: Małgorzata Waksmundzka-Szarek

11 kwietnia 2013 roku w Muzeum Miejskim we Wrocławiu otwarta została wystawa „Losy Polaków. Jerzy Woźniak 1923–2012” przygotowana przez wrocławski oddział IPN oraz Ośrodek „Pamięć i Przyszłość”. Wystawa była jedną z form upamiętnienia sylwetki zmarłego w 2012 roku Jerzego Woźniaka. Fot.: Katarzyna Maziej-Choińska

Od 2009 roku z inicjatywy Radia Merkury i oddziału IPN w Poznaniu organizowana jest akcja „Zapal znicz pamięci". W 2013 roku znicze zapłonęły w miejscach pamięci narodowej, związanych z II wojną światową. Fot.: Natalia Cichocka

Dużym zainteresowaniem wśród historyków i badaczy dziejów najnowszych cieszyła się zorganizowana w Lublinie w dniach 20–22 listopada 2013 roku konferencja „Historiografia dziejów najnowszych w Polsce po 1989 r. Problemy. Wyzwania. Dylematy". Fot.: Michał Durakiewicz

Promocja albumu *Zimna wojna. Krótka historia podzielonego świata* 8 marca 2013 roku w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia" w Warszawie. Na zdjęciu (od lewej): prof. Robert Kupiecki, ambasador Francji w Polsce Pierre Buhler, dr Łukasz Kamiński, prof. Jerzy M. Nowak, prof. Jerzy Eisler, dr Paweł Sasanka. Fot.: Iwona Spałek

Jednym z przedsięwzięć o charakterze otwartym, dostępnym dla wszystkich zainteresowanych najnowszymi dziejami, były „Konfrontacje profesora Antoniego Dudka". Na zdjęciu prof. Antoni Dudek w rozmowie o Polskiej Partii Robotniczej z dr. Piotrem Gontarczykiem. Fot.: Piotr Życieński

Jedną z form edukacji prowadzonych przez IPN są spotkania Klubu Historycznego im. gen. Stefana Roweckiego „Grota". Spotkania cieszą się dużym zainteresowaniem osób w każdym wieku – od gimnazjalistów po seniorów. Na zdjęciu: członkowie klubu z Tomaszowa Mazowieckiego wraz z Zofią Pilecką-Optułowicz, córką rotmistrza Witolda Pileckiego. Fot.: Małgorzata Wojtkiewicz

Jednym z projektów edukacyjnych realizowanych przez IPN jest projekt „O tym nie można zapomnieć... – spotkania z kobietami, które przeszły piekło Ravensbrück". W uroczystościach 68. rocznicy wyzwolenia obozu KZ Ravensbrück w dniach 19–22 kwietnia 2013 roku wzięła udział grupa polskiej młodzieży wraz z byłymi więźniarkami obozu. Fot.: Anna Klimowicz

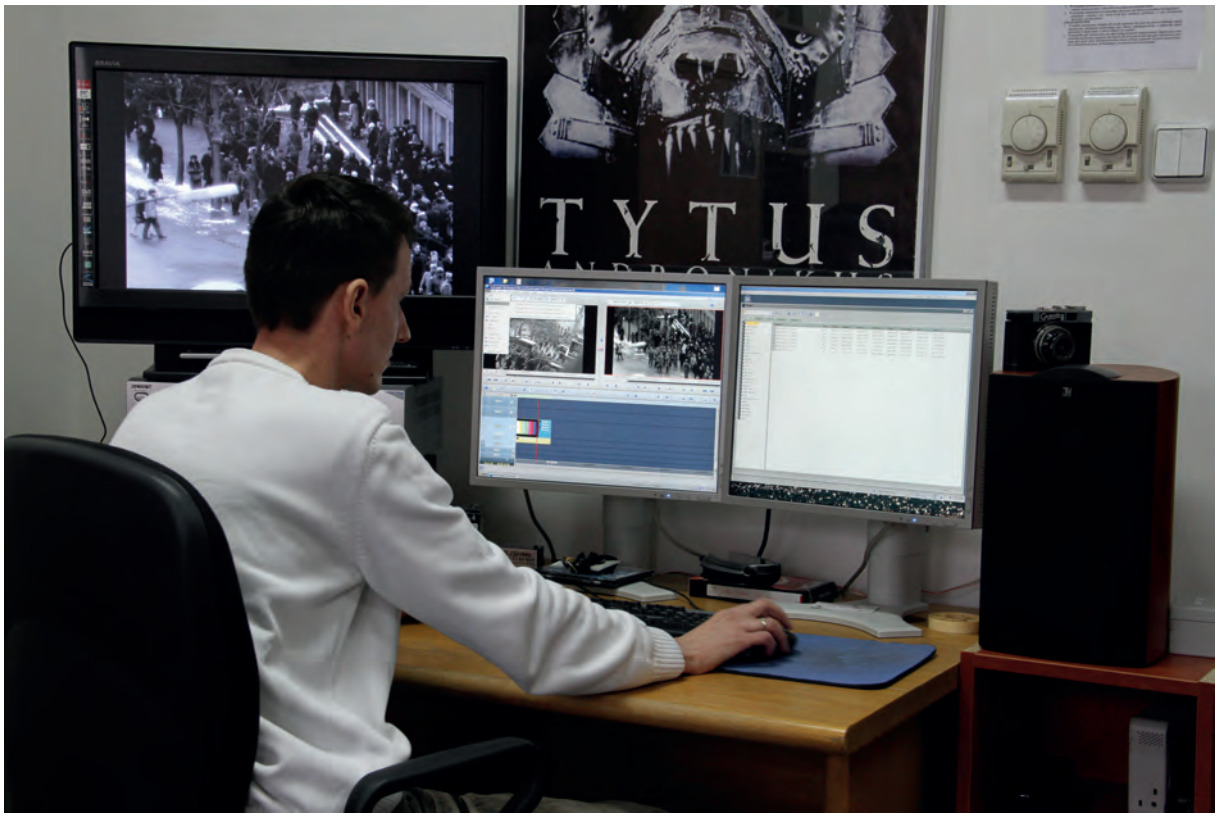
Stoisko Instytutu Pamięci Narodowej podczas XXII Targów Książki Historycznej w Arkadach Kubickiego w Warszawie w dniach 28 listopada – 1 grudnia 2013 roku. Fot.: Piotr Życieński

Digitalizacja dokumentacji aktowej. Fot.: Jerzy Sieradzki

Konserwacja dokumentacji aktowej. Fot.: Jerzy Sieradzki

Opracowywanie materiałów filmowych w systemie AVID. Fot.: Jerzy Sieradzki

ANEKS

ZAŁĄCZNIK NR 1: WYDAWNICTWA IPN

Publikacje książkowe

Seria „Dokumenty”

1. *Afera „Żelazo” w dokumentach MSW i PZPR*, wybór, wstęp i oprac. W. Bagieński, P. Gontarczyk (t. 55 serii), IPN, Warszawa 2013, s. 400 + 24 s. wkł. zdj.

2. *Aparat bezpieczeństwa wobec żołnierzy Korpusu Ochrony Pogranicza i funkcjonariuszy Straży Granicznej*, wstęp P. Skubisz, wybór i oprac. A. Chrzanowska, S. Koller, W. Kujawa, K. Langowski, M. Majewski, S. Pilarski, P. Skubisz, D. Wolska (t. 53 serii), IPN, Komenda Główna Straży Granicznej, Warszawa 2013, s. 400 + 16 s. wkł. zdj.

3. *Narodziny „Solidarności”. Krajowa Komisja Porozumiewawcza 17 września – 10 listopada 1980 r.*, wstęp i oprac. T. Kozłowski, IPN, Stowarzyszenie Archiwum Solidarności, Europejskie Centrum Solidarności, Warszawa 2013, s. 550.

Seria „Monografie”

1. Gałęzowski M., *Przeciw dwóm zaborcom. Polityczna konspiracja piłsudczykowska w kraju w latach 1939–1947* (t. 91 serii), IPN, Warszawa 2013, s. 552.

2. Malik A., *„Nie można oddzielić krzyża od ludzkiej pracy”. Komisja Robotnicza Hutników NSZZ „Solidarność” Huty im. Lenina (sierpień 1980 – grudzień 1981)*, (t. 92 serii), IPN, Warszawa 2013, s. 328.

3. Nastałek-Żygadło G., *Filmowy portret problemów społecznych w „czarnej serii” (1956–1958)*, (t. 88 serii), IPN, Warszawa 2013, s. 152.

4. Pleskot P., *Kłopotliwa panna „S”. Postawy polityczne Zachodu wobec „Solidarności” na tle stosunków z PRL (1980–1989)*, IPN, Warszawa 2013, s. 878.

5. Staroń M., *Likwidacja Polskiego Korpusu Posiłkowego w 1918 roku. Losy legionistów po traktacie brzeskim* (t. 90 serii), IPN, Warszawa 2013, s. 286.

Seria „Relacje i wspomnienia”

1. Kasznica S.W., *Druga wojna światowa. Wspomnienia spisane na podstawie codziennych notatek*, wstęp i oprac. M. Szczesiak-Ślusarek (t. 20 serii), IPN, Warszawa–Poznań 2013, s. 272.

2. Zabłocki J., *Dzienniki 1976–1986*, t. 3, cz. 1: *1976–1981* (t. 19 serii), IPN, Warszawa 2013, s. 760.

3. Zabłocki J., *Dzienniki 1976–1986*, t. 3, cz. 2: *1981–1986* (t. 21 serii), IPN, Warszawa 2013, s. 640.

Seria „Dziennikarze – Twórcy – Naukowcy"

1. *Twórcy na służbie. W służbie twórczości*, red. S. Ligarski, IPN, Warszawa 2013, s. 216.

Seria „Letnia Szkoła Historii Najnowszej"

1. *Letnia Szkoła Historii Najnowszej 2012. Referaty*, red. K. Dworaczek, Ł. Kamiński, wstęp Ł. Kamiński, IPN, Warszawa 2013.

Seria „Patroni naszych ulic"

1. Gałęzowski M., *Patroni naszych ulic. Marszałek Józef Piłsudski (1867–1935)*, IPN, Warszawa 2013, s. 24 (broszura edukacyjna).

2. Kirszak J., *Patroni naszych ulic. Generał Kazimierz Sosnkowski (1885–1969)*, IPN, Warszawa 2013, s. 24 (broszura edukacyjna).

3. Pawłowicz J., *Patroni naszych ulic. Generał Leopold Okulicki „Niedźwiadek" (1898–1946)*, IPN, Warszawa 2013, s. 24 (broszura edukacyjna).

4. Pawłowicz J., *Patroni naszych ulic. Rotmistrz Witold Pilecki (1901–1948)*, IPN, Warszawa 2013, s. 24 (broszura edukacyjna).

5. Surdej M., *Patroni naszych ulic. Pułkownik Łukasz Ciepliński (1913–1951)*, IPN, Warszawa 2013, s. 24 (broszura edukacyjna).

6. Wywiał P., *Patroni naszych ulic. Generał August Emil Fieldorf „Nil" (1895–1953)*, IPN, Warszawa 2013, s. 24 – broszura edukacyjna).

7. Żaryn J., *Patroni naszych ulic. Błogosławiony ksiądz Jerzy Popiełuszko (1947–1984)*, IPN, Warszawa 2013, s. 24 (broszura edukacyjna).

Periodyki

1. „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989", IPN, Rzeszów 2013, nr 1/11, s. 440.

2. „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska", IPN, Katowice 2013, nr 1 (3), s. 208.

3. „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska", IPN, Katowice 2013, nr 2 (4), s. 206.

4. „Pamięć i Sprawiedliwość" 2012, nr 2 (20), [druk 2013]

5. „Pamięć i Sprawiedliwość" 2013, nr 1 (21)

6. „Pamięć i Sprawiedliwość" 2013, nr 2 (22)

7. „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 1

8. „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 2

9. „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 3

10. „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 4

11. „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2013, nr 5
12. „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2013, nr 6
13. „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2013, nr 7–8
14. „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2013, nr 9
15. „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2013, nr 10
16. „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2013, nr 11
17. „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2013, nr 12
18. „Przegląd Archiwalny IPN”, t. 6

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Białymstoku:

1. Ćwikowski E., Ćwikowski H., współpraca H. Gniedziejko, *Martyrologium Bargłowskie. Syberyjskie doświadczenia mieszkańców Bargłówki i okolic w latach II wojny światowej* (t. 16 serii), IPN, Białystok 2013, s. 174 + wkł. zdj.
2. Rogalewska E., *Getto białostockie. Doświadczenia Zagłady – świadectwa literatury i życia* (t. 5 serii), IPN, wyd. 2 poprawione, Białystok 2013, s. 320.
3. Sychowicz K., *Władze komunistyczne wobec Kościołów i związków wyznaniowych w województwie białostockim w latach 1944–1975* (t. 18 serii), IPN, Państwowa Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży, Białystok 2013, s. 592 + wkł. zdj.
4. Zwolski M., *Śladami zbrodni okresu stalinowskiego w województwie białostockim*, IPN, Białystok 2013, s. 456.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Gdańsku:

1. Brzeziński P., *Zapomniani dygnitarze. Pierwsi sekretarze Komitetu Wojewódzkiego PPR/PZPR w Gdańsku w latach 1945–1990. Szkice biograficzne* (seria „Publikacje gdańskiego oddziału IPN”, t. 39 serii), IPN, Gdańsk 2013, s. 468 + 48 s. wkł. zdj.
2. Daniluk J., *SS w Gdańsku. Wybrane zagadnienia* (seria „Publikacje gdańskiego oddziału IPN”, t. 28 serii), IPN, Gdańsk 2013, s. 180.
3. Hlebowicz J., *Niepokorni z „Topolówki”. Działalność niezależna uczniów III Liceum Ogólnokształcącego im. Bohaterów Westerplatte w Gdańsku w latach 1970–1989* (seria „Publikacje gdańskiego oddziału IPN”, t. 29 serii), IPN, Gdańsk 2013, s. 144.
4. *„Homek”. Pismo Ruchu Społeczeństwa Alternatywnego 1983–1990* (seria „Publikacje gdańskiego oddziału IPN”, t. 36 serii), red. G. Berendt, K. Brzechczyn, Z. Stybel, J. Waluszko, IPN, Gdańsk 2013, s. 226.
5. Lisiecki K., Panek T., Wabik W., *Gdańsk w stanie wojennym 1981–1983*, IPN, Gdańsk 2013, s. 352.
6. Mazanowska I., *„Będą was prześladować z mego powodu”. Polityka władz państwowych wobec zakonów i zgromadzeń zakonnych diecezji chełmińskiej w latach 1956–1970* (seria „Publikacje gdańskiego oddziału IPN”, t. 30 serii), IPN, Bydgoszcz–Gdańsk 2013, s. 352.

7. Paczoska-Hauke A., *„Szary", „Ryś", „Mściciel"... Żołnierze podziemia niepodległościowego na Kujawach Wschodnich (1945–1947)*, (seria „Publikacje gdańskiego oddziału IPN", t. 34 serii), IPN, Bydgoszcz–Gdańsk 2013, s. 392 + 24 s. wkł. zdj.

8. *Potyczka pod Lipinkami 3 czerwca 1946 r.*, oprac. M. Kruk (seria „Publikacje gdańskiego oddziału IPN", t. 33 serii), IPN, Gdańsk 2013, s. 48.

9. Ropiński Z., *Tak to wtedy bywało. Moje zapiski z lat 1977–1981*, wstęp T. Kisielewski, red. K. Osiński, IPN (seria „Publikacje gdańskiego oddziału IPN", t. 31 serii), Bydgoszcz–Gdańsk 2013, s. 154.

10. Waluszko J., *Protesty przeciwko budowie elektrowni jądrowej Żarnowiec w latach 1985–1990* (seria „Publikacje gdańskiego oddziału IPN", t. 10 serii), IPN, Gdańsk 2013, s. 82.

11. Węgliński M., *Twarze tczewskiej bezpieki (1945–1990). Biogramy funkcjonariuszy i rys historyczny*, IPN, Gdańsk 2013, s. 328 + 10 s. wkł. zdj.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Katowicach:

1. Banaś K., *Komunistyczny aparat bezpieczeństwa wobec pielgrzymek stanowych do Piekar Śląskich (1947–1989)*, IPN, Katowice 2013, s. 390.

2. Węgrzyn D., *Od pierwszego strajku do „Trzeciego Szeregu". NSZZ „Solidarność" Region Podbeskidzie (1980–1983). Opis konfliktu politycznego*, IPN, Katowice 2013, s. 666.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Krakowie:

1. Błażejowska J., Kuta C., *Od uległości do niezależności. Literaci i literatura w latach 1944––1989/1990*, IPN, Kraków 2013, s. 236.

2. Drabik S., *Elita polityczna krakowskiej PZPR w latach 1956–1975*, IPN, Kraków 2013, s. 188.

3. Frazik W., *Emisariusz Wolnej Polski. Biografia polityczna Wacława Felczaka (1916–1993)*, IPN, Kraków 2013, s. 712.

4. Gabański S., *Dobrze! Zapiski kleryka żołnierza (1965–1967)*, oprac. J. Marecki, IPN, Wydawnictwo „Avalon", Kraków 2013, s. 326.

5. *Osobowe środki pracy operacyjnej – zagadnienia źródłoznawcze*, red. F. Musiał, IPN, Kraków 2013, s. 454.

6. *Relacje wojenne ziemian – perspektywa dwóch pokoleń*, wybór i oprac. M. Chorązki, IPN, Wydawnictwo Wysoki Zamek, Kraków 2013, s. 358.

7. *Stosunki państwo–Kościół w Polsce 1944–2010. Studia i materiały*, red. R. Łatka, IPN, Księgarnia Akademicka, Kraków 2013, s. 138.

8. *Studia nad łysenkizmem w polskiej biologii*, red. P. Köhler, IPN, Wydawnictwo „Dante", Kraków 2013, s. 176.

9. Szpytma M., *ZSL w województwie krakowskim (1949–1956). Geneza – ludzie – działalność*, IPN, Kraków 2013, s. 544.

10. *Śladami podziemia. Działalność niepodległościowa w rejonie Tęgoborza w latach 1939–1953*, red. D. Golik (seria „Z archiwum bezpieki – nieznane karty PRL", t. 21 serii), IPN, Ośrodek Myśli Politycznej, Kraków 2013, s. 168.

11. *Wokół procesu biskupa kieleckiego Czesława Kaczmarka. Wspomnienia nazaretanki s. Izabelli Machowskiej*, oprac. T. Domański, s. D. Kozieł CSFN, IPN, Kielce 2013, s. 246.

12. *W pułapce historycznej konieczności*, red. F. Musiał (seria „Z archiwum bezpieki – nieznane karty PRL", t. 20 serii), IPN, Ośrodek Myśli Politycznej, Kraków 2013, s. 160.

13. Żychowska M., *Represje komunistyczne w Tarnowskiem 1945–1956*, t. 1: *Miasto i powiat Tarnów*, IPN, Kraków 2013, s. 720.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Lublinie:

1. Ochnia P., *Radomski Czerwiec '76*, IPN, Lublin–Radom 2013, s. 64.

2. Piątkowski S., *Okupacja i propaganda. Dystrykt radomski Generalnego Gubernatorstwa w publicystyce polskojęzycznej prasy niemieckiej (1939–1945)*, IPN, Lublin–Radom 2013, s. 336.

3. Romanek J., *Ruch ludowy w województwie lubelskim w latach 1944–1949*, IPN, Lublin 2013, s. 528 + wkł. zdj.

4. *Śladami Czerwca 1976. Przewodnik po robotniczym mieście w Radomiu*, IPN, Lublin 2013, s. 48.

5. Wierzbicki M., *Ostatni bunt. Młodzieżowa opozycja polityczna u schyłku PRL 1980–1990. Fakty, konteksty, interpretacje*, IPN, ISP PAN, Lublin–Warszawa 2013, s. 352.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Łodzi:

1. *„Dziś za jednego Niemca śmierć poniesie 50 Polaków". Materiały z konferencji popularnonaukowej w Zgierzu, 20 marca 2012 r.*, red. J. Wróbel (seria „Biblioteka Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi", t. 31 serii), IPN, Łódź 2013, s. 156 + wkł. zdj.

2. Kopa M., *Inspektorat piotrkowski Armii Krajowej w dokumentach i komentarzach* (seria „Biblioteka Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi", t. 24 serii), IPN, Łódź 2013, s. 948 + wkł. zdj.

3. *Najdłuższe pół wieku. Kalendarium Łodzi 1939–1989*, red. K. Latoch, A. Ossowski, P. Spodenkiewicz, M. Zapolska-Downar, IPN, Łódź 2013, s. 254.

4. *Procesy polityczne działaczy NSZZ „Solidarność" w Łodzi w okresie stanu wojennego*, wstęp, wybór i oprac. S. Pilarski (współpraca K. Kolasa), (seria „Biblioteka Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi", t. 30 serii), IPN, Łódź 2013, s. 352.

5. *Sowiecki system obozów i więzień. Przykłady wybranych państw*, red. J. Bednarek, IPN, Łódź 2013, s. 288.

6. *Zagłada Żydów na polskiej prowincji*, red. A. Sitarek, M. Trębacz, E. Wiatr, IPN, wyd. 2 uzupełnione, Łódź 2013, s. 535.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Poznaniu:

1. *Edwin Klessa. Pamiętnik z internowania*, wstęp i oprac. ks. J. Wąsowicz SDB (seria „Studia i materiały poznańskiego IPN", t. 23 serii), IPN, Poznań 2013, s. 298.

2. *Kreisbildstelle Turek/Wartheland. Archiwum Igły*, t. 2, IPN, Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Włodzimierza Pietrzaka w Turku, Turek 2013, s. 400.

3. *Oblicza prasy Ziem Zachodnich w latach 1945–2012*, red. A. Buck, P. Bartkowiak, D. Kotlarek, IPN, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C.K. Norwida w Zielonej Górze, Uniwersytet Zielonogórski, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Sulechowie, Zielona Góra 2013, s. 446.

4. Perlak A., Perlak M., *Nowosolska „Solidarność". Relacje, wspomnienia, dokumenty (wrzesień 1980 – czerwiec 1990)*, (seria „Studia i materiały poznańskiego IPN", t. 24 serii), IPN, Starostwo Powiatowe w Nowej Soli, Poznań 2013, s. 498.

5. *Realny socjalizm – „Solidarność" – kapitalizm*, red. K. Brzechczyn, IPN, Poznań 2013, s. 120.

6. „Sierakowskie Zeszyty Historyczne" 2013, nr 10, s. 204.

7. Sierchuła R., *Historia człowieka myślącego. Lech Karol Neyman (1908–1948). Biografia polityczna*, IPN, UKSW, LTW, Łomianki 2013, s. 362.

8. Tomczak B., *Inwentarz archiwalny Wojskowego Sądu Rejonowego w Zielonej Górze 1950–1954*, IPN, Poznań 2013, s. 50.

9. Jastrząb Ł., *Poza cenzurą. Wydawnictwa i materiały niezależne z lat 1976–1989 w zbiorach Biblioteki Kórnickiej*, IPN, PAN Biblioteka Kórnicka, Kórnik 2013, s. 780.

10. *Władze wobec Kościołów i związków wyznaniowych na Środkowym Nadodrzu w latach 1956–1970*, red. E. Wojcieszyk, IPN, Poznań 2013, s. 218.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Rzeszowie:

1. Bereza T., *Wokół Piskorowic. Przyczynek do dziejów konfliktu polsko-ukraińskiego na Zasaniu w latach 1939–1945*, IPN, Rzeszów 2013, s. 384 + 24 s. wkł. zdj.

2. Dudzińska-Reizer F., *Szkoły mojego życia*, IPN, Rzeszów 2013, s. 235 + 24 s. wkł. zdj.

3. Hejczyk A., *Sybiracy pod Kilimandżaro. Tengeru. Polskie osiedle w Afryce Wschodniej we wspomnieniach jego mieszkańców*, IPN, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN, Rzeszów–Kraków 2013, s. 184 + 8 s. wkł. zdj.

4. Iwaneczko D., *„Przypadek czy przeznaczenie?" Karol Kazimierz Kostecki „Kostek" (1917–1998)*, IPN, Rzeszów 2013, s. 288 + 24 s. wkł. zdj.

5. Kaczmarski K., *O Wielką Polskę na wojennym wychodźstwie. Stronnictwo Narodowe wobec rządu gen. Władysława Sikorskiego (1939–1943)*, IPN, Rzeszów 2013, s. 400 + 24 s. wkł. zdj.

6. Krzysztofiński M., *W służbie Chrystusa Króla. Ks. Józef Sondej*, IPN, Gmina Frysztak, Starostwo Powiatowe w Strzyżowie, Rzeszów 2013, s. 288 + 40 s. wkł. zdj.

7. *„Nie można zdradzić Ewangelii". Rozmowy z abp. Ignacym Tokarczukiem*, rozmawiał, wstępem i przypisami opatrzył M. Krzysztofiński, IPN, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II, Rzeszów–Kraków 2013, s. 152 + 52 s. wkł. zdj.

8. *Polska Partia Robotnicza, Gwardia Ludowa/Armia Ludowa na ziemiach polskich 1942–1944/1945*, red. K. Kaczmarski, M. Krzysztofiński, IPN, Rzeszów 2013, s. 376.

9. Rączy E., *Zagłada żydowskiej ludności Holandii w KL Auschwitz-Birkenau*, IPN, Uniwersytet Rzeszowski, Wydawnictwo Exemplum, Poznań–Rzeszów 2013, s. 318.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Szczecinie:

1. *Nad Odrą i Bałtykiem. Myśl zachodnia: ludzie – koncepcje – realizacja do 1989 r.*, red. M. Semczyszyn, T. Sikorski, A. Wątor, IPN, Szczecin 2013, s. 772.

2. Paziewski M., *Grudzień 1970 w Szczecinie*, IPN, Szczecin 2013, s. 496.

3. *Pod dyktando ideologii. Studia z dziejów architektury i urbanistyki w Polsce Ludowej*, red. P. Knap, IPN, Szczecin 2013, s. 418.

4. *Zbrodnie niemieckie na Pomorzu Zachodnim i ziemi lubuskiej popełnione w latach 1939–1945 w świetle śledztw prowadzonych przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Szczecinie. Wybór źródeł*, oprac. M. Maciejowski, współpraca M. Dźwigał, IPN, Szczecin 2013, s. 142.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Warszawie:

1. *Bez (auto)cenzury. Z Wojciechem Bogaczykiem rozmawia Bartłomiej Noszczak*, IPN, Warszawa 2013, s. 352 + 32 s. wkł. zdj.

2. Krajewski K., Łabuszewski T., Pawłowicz J., *Ruch Oporu Armii Krajowej na Północnym Mazowszu 1945–1954* (seria „Mazowsze i Podlasie w ogniu 1944–1956"), IPN, Warszawa–Mława 2013 (materiały edukacyjne okolicznościowe).

3. *„Młot" – Władysław Łukasiuk*, scenariusz S. Zajączkowski, rysunki K. Wyrzykowski, wkładka historyczna i konsultacja historyczna K. Krajewski, T. Łabuszewski (seria „Wilcze Tropy", z. 3), IPN, Warszawa 2013 (komiks).

4. Noszczak B., *Niebezpieczna wolność. Uczeń Polski (1979–1989). Fakty, wspomnienia, dokumenty* (seria „Warszawa nie?pokonana", t. 6 serii), IPN, Warszawa 2013, s. 296 + 64 s. wkł. zdj.

5. Pleskot P., *Dyplomata, czyli szpieg? Działalność służb kontrwywiadowczych PRL wobec zachodnich placówek dyplomatycznych w Warszawie (1956–1989)*, część 1: *Generalia* (seria „Warszawa nie?pokonana", t. 7 serii), IPN, Warszawa 2013, s. 656.

6. Pleskot P., *Dyplomata, czyli szpieg? Działalność służb kontrwywiadowczych PRL wobec zachodnich placówek dyplomatycznych w Warszawie (1956–1989)*, część 2: *Exempla* (seria „Warszawa nie?pokonana", t. 7 serii), IPN, Warszawa 2013, s. 672.

7. *Warszawa niezłomna. Antysystemowe formy opozycji i oporu społecznego w stolicy (1980–1989)*, red. B. Noszczak (seria „Warszawa nie?pokonana", t. 5 serii), IPN, Warszawa 2013, s. 512.

Seria wydawnicza Oddziału IPN we Wrocławiu:

1. *Ksiądz Henryk kardynał Gulbinowicz. Pro Deo et Patria. Wybór homilii, kazań i mów okolicznościowych z lat 1980–1994*, wybór i oprac. S.A. Bogaczewicz, IPN, Urząd Miejski Wrocławia, Wrocław 2013, s. 322.

2. Hytrek-Hryciuk J., *„Rosjanie nadchodzą!". Ludność niemiecka a żołnierze Armii Radzieckiej (Czerwonej) na Dolnym Śląsku w latach 1945–1948* (seria „Historia Dolnego Śląska"), IPN, wyd. 2 poprawione i uzupełnione, Wrocław 2013, s. 302.

3. Syrnyk J., *„Po linii" rewizjonizmu, nacjonalizmu, syjonizmu... Aparat bezpieczeństwa wobec ludności niepolskiej na Dolnym Śląsku (1945–1989),* (seria „Historia Dolnego Śląska"), IPN, Wrocław 2013, s. 310.

4. Szwagrzyk K., *Więzienia i obozy na Dolnym Śląsku (1945–1956). Przewodnik*, IPN, Wrocław 2013, s. 152.

Poza seriami – varia:

1. Fieldorf M., Zachuta L., *Generał August Emil Fieldorf 1895–1953*, IPN, Warszawa 2013, s. 288.

2. *Historyczno-prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa państwa w Polsce ludowej (1944––1990). Zbiór studiów*, red. A. Jusupović, R. Leśkiewicz, IPN, Warszawa 2013, s. 352.

3. Jędrzejewicz W., *Rola Józefa Piłsudskiego w odbudowie i umacnianiu państwa polskiego. Skrypt wykładów w Instytucie Józefa Piłsudskiego w Ameryce w latach 1981–1982*, red. nauk. D. Koreś, IPN, Instytut Piłsudskiego w Ameryce, Warszawa 2013, s. 214.

4. Kirszak J., *Armia Rezerwowa gen. Sosnkowskiego w roku 1920*, IPN, Warszawa 2013, s. 520.

5. *Krajowy Zjazd Delegatów NSZZ „Solidarność". Stenogramy*, t. 2: *II tura*, cz. 1, oprac. i red. G. Majchrzak, J.M. Owsiński, IPN, Stowarzyszenie Archiwum Solidarności, Warszawa 2013, s. 812 + płyta CD.

6. *Krajowy Zjazd Delegatów NSZZ „Solidarność". Stenogramy*, t. 2: *II tura*, cz. 2, oprac. i red. G. Majchrzak, J.M. Owsiński, IPN, Stowarzyszenie Archiwum Solidarności, Warszawa 2013, s. 998 + płyta CD.

7. *Kryzys bydgoski 1981. Przyczyny, przebieg, konsekwencje*, t. 2: *Dokumenty*, wstęp K. Osiński, P. Rybarczyk, wybór i oprac. R. Gajos, K. Osiński, P. Rybarczyk, IPN, Europejskie Centrum Solidarności, Ośrodek KARTA, Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Urząd Miasta Bydgoszczy, Senator RP Jan Rulewski, Bydgoszcz–Gdańsk–Warszawa 2013, s. 1006.

8. *Obieg NOW-ej*, wybór i oprac. Ł. Bertram, IPN, Warszawa 2013, s. 288.

9. Osiński K., Rybarczyk P., *Kryzys bydgoski 1981. Przyczyny, przebieg, konsekwencje*, t. 1: *Monografia*, IPN, Europejskie Centrum Solidarności, Ośrodek KARTA, Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Urząd Miasta Bydgoszczy, Senator RP Jan Rulewski, Bydgoszcz–Gdańsk–Warszawa 2013, s. 392 + 32 s. wkł. zdj. i płyta DVD.

10. *Polscy uchodźcy w Rumunii 1939–1947. Dokumenty z Narodowych Archiwów Rumunii/Refugiații polonezi în România 1939–1947. Documente din Arhivele Naționale ale României*, t. 1, cz. 1 i 2, IPN, Narodowe Archiwa Rumunii, Warszawa–Bukareszt 2013, s. 1576 + 30 s. wkł. zdj.

11. *PZPR a „Solidarność" 1980–1981*, wstęp i kalendarium N. Smolar, IPN, Warszawa 2013, s. 920.

12. Ramotowski J.P. „Przem", *Sto razy głową w mur. Historia tych, co chcieli robić coś innego niż druk bibuły*, IPN, Warszawa 2013, s. 592.

13. *„Solidarność" od wewnątrz 1980–1981*, red. A. Friszke, K. Persak, P. Sowiński, IPN, ISP PAN, Warszawa 2013, s. 376.

14. *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*, wstęp i red. T. Łabuszewski, przedmowa Ł. Kamiński, IPN, Warszawa 2013, s. 632, wyd. II poprawione.

15. *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, IPN, Warszawa 2013, s. 572.

Informatory:

1. *Katalog publikacji 2013*, IPN, Warszawa 2013, s. 36.

2. *Oferta edukacyjna Biura Edukacji Publicznej IPN 2012*, oprac. K. Cegieła, O. Tumińska, IPN, Warszawa 2013, s. 24.

3. *Oferta edukacyjna Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej w Rzeszowie*, IPN, Rzeszów 2013, s. 128.

4. *Oferta edukacyjna OBEP IPN w Warszawie*, oprac. J. Pawłowicz i prac. referatu edukacyjnego, IPN, Warszawa 2013, s. 34.

Katalogi wystaw:

1. *25. rocznica strajku w Hucie Stalowa Wola (22 sierpnia – 1 września 1988 r.)*, IPN, Rzeszów 2013, s. 32 (informator wystawy).

2. *Niemiecki Obóz w Płaszowie 1942–1945. Zapomniane miejsca zbrodni w Krakowie*, IPN, Kraków 2013, s. 28 (katalog wystawy).

3. *Pocztówki z Wielkiej Wojny. Korespondencja wysyłana pocztą polową (1915–1918) ze zbiorów Antoniego Przybyły z Janowa*, red. J. Tofilska, S. Rosenbaum, IPN, Muzeum Historii Katowic, Katowice 2013, s. 72 (katalog wystawy).

4. *Polacy–Ukraińcy 1943–1945. „Antypolska akcja" OUN i UPA Bandery. Rzeź wołyńsko-galicyjska w dokumentach ukraińskich*, IPN, Lublin 2013, s. 136 (katalog wystawy).

5. Wojcieszyk E., *Arcybiskup Antoni Baraniak 1904–1977*, IPN, Poznań 2013, s. 92 (katalog wystawy).

Wydawnictwa multimedialne i okolicznościowe:

1. *1943. Zbrodnia Wołyńska – historia i pamięć*, IPN, Warszawa 2013, s. 10.

2. *1943. Volhynian Massacres – Truth and Remembrance*, IPN, Warszawa 2013, s. 10.

3. *Audycja Historyczna Roku 2013*, wstęp Ł. Kamiński, IPN, Warszawa 2013, s. 36 + 2 płyty CD (wydawnictwo okolicznościowe).

4. *„Kto tego nie widział, nigdy w to nie uwierzy...". Zbrodnia Wołyńska – historia i pamięć*, red. O. Tumińska, IPN, Warszawa 2013, s. 68 + płyta DVD (materiały edukacyjne).

5. *Polskie symbole narodowe. Historia w kolorach*, IPN, Kraków 2013 (CD).

Publikacje elektroniczne:

1. 1943 Zbrodnia wołyńska. Prawda i pamięć (plik w formacie pdf).

2. 1943 VOLHYNIAN MASSACRES. TRUTH AND REMEMBRANCE (plik w formacie pdf).

3. *Amnestia*, IPN, 2013 (aplikacja na smartfony).

4. Broński Z., *„Uskok”, Pamiętnik*, red. Sławomir Poleszak (seria „Relacje i wspomnienia”, t. 8), s. 342, (w formatach pdf, epub i mobi).

5. Chmielowiec P., Izdebski J., Tochman K.A., Krzanicki M., *Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie w rysunkach Antoniego Wasilewskiego*, Rzeszów 2012 (książka w formacie pdf, epub, mobi oraz w wersjach polskiej i angielskiej do pobrania ze strony www.antoniwasilewski.pl).

6. Eisler J., *Polskie miesiące czyli kryzys(y) w PRL* (plik w formatach pdf, epub).

7. Izdebski J., Krzanicki M., *An ordinary man's cry. Ryszard Siwiec 1909–1968*, IPN, Rzeszów 2013 (książka w formacie ibook).

8. Izdebski J., Krzanicki M., *Krzyk starego człowieka. Ryszard Siwiec 1909–1968*, IPN, Rzeszów 2013 (książka w formacie ibook).

9. *Kresowa księga sprawiedliwych 1939–1945* (w formatach pdf, epub i mobi).

10. *Krzyk szarego człowieka. Ryszard Siwiec 1909–1968* (e-book przeznaczony na urządzenia iPad).

11. *„Kto tego nie widział, nigdy w to nie uwierzy...”. Zbrodnia Wołyńska – historia i pamięć*, red. O. Tumińska (materiały edukacyjne), (plik w formacie pdf).

12. Noszczak B., *Polityka państwa wobec Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce w okresie internowania prymasa Stefana Wyszyńskiego 1953–1956* (pliki pdf, epub i mobi).

13. *Powstanie Warszawskie 1944 r. w dokumentach z archiwów służb specjalnych* (w wersji elektronicznej, plik w formacie pdf).

14. *Raport Jürgena Stroopa* (plik w formacie pdf).

15. Ruzikowski T., *Stan wojenny w Warszawie i województwie stołecznym 1981–1983* (w formacie pdf, epub i mobi).

16. Wardzyńska M., *„Był rok 1939”. Operacja niemieckiej policji bezpieczeństwa w Polsce Intelligenzaktion* (w formatach pdf, epub i mobi).

17. Wróbel J., *Uchodźcy polscy ze Związku Sowieckiego 1942–1950* (w formatach pdf, epub i mobi).

18. КРЕСОВА КНИГА СПРАВЕДЛИВИХ 1939–1945 (w formatach pdf, epub i mobi).

19. THE BOOK OF THE RIGHTEOUS OF THE EASTERN BORDERLANDS 1939–1945 (w formatach pdf, epub i mobi).

ZAŁĄCZNIK NR 2: PUBLIKACJE PRACOWNIKÓW IPN

Publikacje naukowe

1. *I Krajowy Zjazd Delegatów NSZZ „Solidarność". Stenogramy*, t. 2, cz. 1–2: *II tura*, oprac. i red. G. Majchrzak, J.M. Owsiński, Warszawa 2013.

2. *Aparat bezpieczeństwa wobec żołnierzy Korpusu Ochrony Pogranicza i funkcjonariuszy Straży Granicznej*, wstęp P. Skubisz, wybór i oprac. A. Chrzanowska, S. Koller, W. Kujawa, K. Langowski, M. Majewski, S. Pilarski, P. Skubisz, D. Wolska, Warszawa 2013.

3. Badura A., *„Zastrzelony w momencie przekraczania granicy". O Pawle Cierpiole, przywódcy rybnickiego podziemia niepodległościowego*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2013, nr 2.

4. Bagieński W., *Brudne pieniądze wywiadu i partii w pierwszych latach Polski Ludowej*, „Arcana" 2013, nr 112.

5. Bagieński W., *Zarys działalności aparatu bezpieczeństwa PRL wobec emigracyjnego PSL (1954––1966)*, [w:] *Polska w XX wieku. W kręgu badań historycznych, politologicznych i prawnych*, red. T. Kuczur, T. Wolsza, Bydgoszcz 2013.

6. Bagieński W., Gontarczyk P., *Afera „Żelazo" w dokumentach MSW i PZPR*, Warszawa 2013.

7. Balbus T., *Kontrwywiad Polski Podziemnej wobec okupacji sowieckiej (1944–1948)*, [w:] *Kontrwywiad Drugiej Rzeczypospolitej 1914/1919–1945/1948,* t. 1, red. Z. Nawrocki, Warszawa 2013.

8. Balbus T., *Major „Zbroja"*, Wrocław 2013.

9. Balbus T., *„Rom". Ostatnie miesiące życia Władysława Ciska (szefa wywiadu i kontrwywiadu Zarządu Okręgu Dolnośląskiego WiN)*, Wrocław 2013.

10. Banaś K., *Komunistyczny aparat bezpieczeństwa wobec pielgrzymek stanowych do Piekar Śląskich (1947–1989)*, Katowice 2013.

11. Bednarek J., *„Grupa Śmierci" pod dowództwem Stanisława Szymfelda (1946–1948)*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2013, nr 38.

12. Bednarek J., *Sprawozdanie z sympozjum naukowego „Poland and Ukraine in the 1930s and 1940s", Uniwersytet Harvarda, 8 maja 2013 r.*, „Dzieje Najnowsze" 2013, nr 4.

13. Benken P., *Bitwa o Hue – najbardziej zacięte starcie Ofensywy Tet* [w:] *Studia nad wojnami w Indochinach*, t. 1, red. P. Benken, Oświęcim 2013.

14. Benken P., *Ofensywa Tet 1968 w dokumentach Attachatu Wojskowego przy Ambasadzie PRL w Hanoi w latach 1968–1969* [w:] *Studia nad wojnami w Indochinach*, t. 1, red. P. Benken, Oświęcim 2013.

15. Benken P., *Polityczno-militarne uwarunkowania Ofensywy Wielkanocnej 1972*, „Studia Orientalne" 2013, nr 2 (4).

16. Benken P., *Uwagi na temat najnowszych prac dotyczących aktywności Misji Polskiej w Komisji Państw Neutralnych w Korei w latach 1953–1989 oraz możliwość ich uzupełnienia na podstawie nowych źródeł* [w:] „Studia z dziejów polskiej historiografii wojskowej", t. 14, red. Z. Pilarczyk, Poznań 2013.

17. Benken P., *Wybrane aspekty działalności polskiej delegacji w Komisji Nadzorczej Państw Neutralnych w Korei w latach 1953–1989*, „Nowa Polityka Wschodnia" 2013, nr 2 (5).

18. Berendt G., *I sekretarz KW PZPR w Gdańsku o sprawach kaszubskich w latach 1960–1966*, „Acta Cassubiana" 2013, t. 15.

19. Berendt G., *Strajk dokerów w Gdańsku Nowym Porcie w sierpniu 1946 r.* [w:] *Strajk dokerów w 1946 r.*, red. D. Dekański, Gdańsk 2013.

20. Berendt G., *W cieniu PZPR. Działalność Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Żydów w Polsce pod rządami komunistów (1950–1989)*, [w:] *Stowarzyszenia mniejszości narodowych, etnicznych i postulowanych w Polsce po II wojnie światowej*, red. S. Dudra, B. Nitschke, Kraków 2013.

21. Berendt G., *W Polsce Ludowej* [w:] *Dzieje gminy Wejherowo*, red. B. Breza, Wejherowo 2013.

22. Bereza T., *Wokół Piskorowic. Przyczynek do dziejów konfliktu polsko-ukraińskiego na Zasaniu w latach 1939–1945*, Rzeszów 2013.

23. Bittner K., *Propagandowe funkcje piosenki na przykładzie Festiwalu Piosenki Żołnierskiej w Kołobrzegu*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2013, nr 2 (22).

24. Boboli A., *Czterech „Pierwszych". Sekretarze Komitetu Warszawskiego PZPR w latach 1980–1990* [w:] *Warszawa niezłomna. Antysystemowe formy opozycji i oporu społecznego w stolicy (1980––1989)*, red. B. Noszczak, Warszawa 2013.

25. Boćkowski D., Rogalewska E., Sadowska J., *Kres świata białostockich Żydów*, Białystok 2013.

26. Bogaczewicz S., *Osoba i działalność ks. Aleksandra Zienkiewicza w świetle dokumentów aparatu bezpieczeństwa. Rekonesans archiwalny* [w:] *Sługa Boży ks. Aleksander Zienkiewicz – wrocławski kandydat na ołtarze*, Wrocław 2013.

27. Brożyniak A., Zapałowski A., *Zarys działalności Posterunku Milicji Obywatelskiej w Krzywczy w latach 1944–1947* [w:] *Przemyskie zapiski historyczne. Studia i materiały poświęcone historii Polski Południowo-Wschodniej*, t. 26, Przemyśl 2013.

28. Brzechczyn, K., *Jednostka a dwa ujęcia rewolucji w nie-Marksowskim materializmie historycznym* [w:] *Jednostka w układzie społecznym. Próba teoretycznej konceptualizacji*, red. K. Brzechczyn, M. Ciesielski, E. Karczyńska, Poznań 2013.

29. Brzechczyn K., *Od rewolucji proletariackiej do powstania narodowego. Przegląd konceptualizacji „Solidarności" w naukach społecznych i humanistycznych*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2013, nr 2 (22).

30. Brzechczyn K., *Ruch Społeczeństwa Alternatywnego w dokumentach Służby Bezpieczeństwa* [w:] *„Homek". Pismo Ruchu Społeczeństwa Alternatywnego 1983–1990*, red. G. Berendt, K. Brzechczyn, Z. Stybel, J. Waluszko, Gdańsk 2013.

31. Brzeziński P., *Zapomniani dygnitarze. Pierwsi sekretarze Komitetu Wojewódzkiego PPR/PZPR w Gdańsku w latach 1945–1990. Szkice biograficzne*, Gdańsk 2013.

32. Bułhak W., *Sąsiedzi dalsi i bliżsi. Relacje pomiędzy wywiadem wojskowym a wywiadem cywilnym w Polsce w latach 1947–1990* [w:] *Wojsko – polityka – społeczeństwo. Studia z historii społecznej od antyku do współczesności*, *Wrocławskie Studia z Historii Wojskowości*, t. 2, red. J. Jędrysiak, D. Koreś, G. Strauchold, K. Widziński, Wrocław 2013.

33. Burczyk D., *Bojownicy ludu z Nowego Portu*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2013, nr 21.

34. Burczyk D., *Ujawniono nieznane zapiski więzienne Alberta Forstera*, „Nasza Historia" 2013, nr 2.

35. Burczyk D., *Wybrane zagadnienia organizacji i funkcjonowania kancelarii Wojskowego Sądu Rejonowego w Gdańsku 1946–1955*, „Szkice Archiwalno-Historyczne" 2013, nr 10.

36. Ceglarz T., *Konrad Białecki, Klub Inteligencji Katolickiej w Poznaniu w latach 1956–1991*, Poznań 2012 [rec.], „Kronika Wielkopolski" 2013, nr 3 (147).

37. Ceglarz T., *Ojciec Tadeusz Rydzyk – organizator, katecheta, kapelan Klubu Inteligencji Katolickiej w Szczecinku (1979–1981)*, „Biuletyn Towarzystwa Przyjaciół Nauk Historycznych" 2013, nr 1.

38. Chabros E., *Fanziny graffiti jako dokumentacja walki na murach w drugiej połowie lat 80. XX w. Inspiracje, środowisko twórców, zawartość* [w:] *Czas bibuły*, t. 1: *Mechanizmy – ludzie – idee*, red. R. Wróblewski, Wrocław 2013.

39. Chabros E., *„Śmierć ruskiemu mordercy z Katynia!". Sprawa napisów politycznych w Świdnicy w latach 1973–1974*, „Rocznik Świdnicki 2012", Świdnica 2013.

40. Choma-Jusińska M., *Postawa zaangażowania chrześcijan w publicystyce „Spotkań" (1977–1988)*, [w:] *Czas bibuły*, t. 1: *Mechanizmy – ludzie – idee*, red. R. Wróblewski, Wrocław 2013.

41. Churska-Wołoszczak K., *Terror i propaganda – działania aparatu represji wobec PSL w województwie pomorskim w okresie referendum ludowego i wyborów do Sejmu Ustawodawczego* [w:] *Polska w XX wieku. W kręgu badań historycznych, politologicznych i prawnych*, red. T. Kuczur, T. Wolsza, Bydgoszcz 2013.

42. Cieślak T., *Konspiracja antykomunistyczna i podziemie zbrojne na terenie powiatu jarocińskiego w latach 1945–1950*, „Zapiski Jarocińskie" 2013, nr 3–4.

43. Czyżewski A., *Stan wojenny w Sieradzu* [w:] *Stan wojenny z perspektywy lokalnej. Łódź i region 1981–1983*, red. S. Hadrysiak, Tomaszów Mazowiecki 2013.

44. Ćwikowski E., Ćwikowski H., *Martyrologium Bargłowskie. Syberyjskie doświadczenia mieszkańców Bargłówki i okolic w latach drugiej wojny światowej*, red. J. Autuchiewicz, J.J. Milewski, Białystok 2013.

45. Daniluk J., *Emigration from the Free City of Danzig to the Brazilian Jungle* [w:] *East Central Europe in Exile*, t. 1: *Transatlantic migrations*, ed. by A. Mazurkiewicz, Newcastle upon Tyne 2013.

46. Daniluk J., *SS w Gdańsku. Wybrane zagadnienia*, Gdańsk 2013.

47. Dardzińska J., *VI Powszechny Zjazd Archiwistów Polskich „Zatrzymać przeszłość, dogonić przyszłość". Wrocław, 5–7 września 2012 r.*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2013, t. 6.

48. Dąbrowski M., *NSZZ „Solidarność" Ziemia Lubartowska w latach 1980–1989*, „Lubartów i Ziemia Lubartowska", Lubartów 2013.

49. Dąbrowski M., *Wojskowe Obozy Specjalne 1982–1983*, Lublin 2013.

50. Domański T., *Kałmucki Korpus Kawalerii. Zbrodnie popełnione na ziemiach polskich w 1944 r. w dokumentach SB* [rec.], wstęp, wybór źródeł i oprac. R. Sodel, „Świętokrzyskie Studia Archiwalno-Historyczne" 2013, t. 2.

51. Domański T., *Niemieckie akcje represyjne w gminie Bodzentyn w okresie II wojny światowej* [w:] *Z dziejów Bodzentyna w okresie II wojny światowej. W 70. rocznicę pacyfikacji 1943–2013*, red. L. Michalska-Bracha, M. Przeniosło, M. Jedynak, Kielce 2013.

52. Domański T., *Pacyfikacja Sędowa w świetle materiałów IPN Delegatury w Kielcach* [w:] *Sędów. Ocalić od zapomnienia. Historia wsi w pamięci zbiorowej mieszkańców*, red. J. Gapys, J. Łuczkowski, Miedzna Drewniana 2013.

53. Domański T., *Pacyfikacja Skroniny w świetle materiałów IPN Delegatury w Kielcach* [w:] *Skronina. Ocalić od zapomnienia. Historia wsi w pamięci zbiorowej mieszkańców*, red. J. Gapys, J. Łuczkowski, Miedzna Drewniana 2013.

54. Domański T., *Pacyfikacja Sobienia 15 marca 1943 roku w świetle materiałów IPN Delegatury w Kielcach* [w:] *Sobień. Ocalić od zapomnienia. Historia wsi w pamięci zbiorowej mieszkańców*, red. J. Gapys, J. Łuczkowski, Miedzna Drewniana 2013.

55. Domański T., *Pozaetatowa placówka policji niemieckiej w Bodzentynie w okresie II wojny światowej* [w:] *Z dziejów Bodzentyna w okresie II wojny światowej. W 70. rocznicę pacyfikacji 1943–2013*, red. L. Michalska-Bracha, M. Przeniosło, M. Jedynak, Kielce 2013.

56. Domański T., *Z historii oddziału „Wybranieckich", czyli o wiarygodności materiałów śledczych i operacyjnych UB* (cz. 2), „Arcana" 2013, nr 109.

57. Drabik R., *Daniel Czerwiński. Pierwsi sekretarze komitetu partyjnego Polskiej Partii Robotniczej/ Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej przy WUBP/WUdsBP w Gdańsku w latach 1945–1956* [recenzja wydawnicza, publikacja internetowa], [w:] „Komunizm" 2013, nr 2 (www.komunizm.net.pl).

58. Drabik R., *Obóz narodowy po 1944 roku* [w:] *Pamiętać – to nasz obowiązek. Żołnierze Wyklęci 1944–1963*, red. D.P. Kucharski, R. Sierchuła, Poznań 2013.

59. Drabik R., *PPR, GL-AL na Lubelszczyźnie 1942–1944* [w:] *PPR-GL/AL na ziemiach polskich 1942––44/45*, Rzeszów 2013.

60. Drabik R., *Ryszard Czaderna, Organizacja Międzywojewódzkiej Szkoły Partyjnej we Wrocławiu na przykładzie Projektu organizacji pracy w Międzywojewódzkiej Szkole PZPR w Łodzi wraz z diagramami organizacyjnymi Międzywojewódzkiej Szkoły Partyjnej w Łodzi i we Wrocławiu z roku 1952* [recenzja wydawnicza, publikacja internetowa], [w:] „Komunizm" 2013, nr 2 (www.komunizm.net.pl).

61. Drabik S., *Baza archiwalna do badania dziejów PZPR na przykładzie Krakowa*, „Dzieje Najnowsze" 2013, nr 2.

62. Drabik S., *Elita polityczna krakowskiej PZPR w latach 1956–1975*, Kraków 2013.

63. Drabik S., *Mała stabilizacja w organizacjach powiatowych PZPR na przykładzie Bochni, Brzeska i Chrzanowa*, „Horyzonty Polityki" 2013, nr 4 (6).

64. Dworaczek K., *Od „Indeksu" do „Nowego Indeksu". Próba utworzenia niezależnego pisma studenckiego o zasięgu ogólnopolskim 1977–1981* [w:] *Czas bibuły*, t. 1: *Mechanizmy – ludzie – idee*, red. R. Wróblewski, Wrocław 2013.

65. Dworaczek K., *Wszechnice związkowe na przykładzie Górnego Śląska, Warszawy i Wrocławia 1980–1981* [w:] *„Solidarność" od wewnątrz 1980–1981*, red. A. Friszke, K. Persak, P. Sowiński, Warszawa 2013.

66. Dziurok A., *Metody walki aparatu bezpieczeństwa z Kościołem katolickim. Przykłady działań dezintegracyjnych Służby Bezpieczeństwa w latach sześćdziesiątych XX wieku* [w:] *Stosunki państwo–Kościół w Polsce 1944–2010. Studia i materiały*, red. R. Łatka, Kraków 2013.

67. Dźwigał M., *Niepodległościowe organizacje młodzieżowe działające na terenie powiatu chojeńskiego w latach 1945–1956*, „Rocznik Chojeński" 2013, t. 5.

68. Filip K., *„Jaszczurka" w oczach bezpieki. Obraz organizacji i jej członków w sprawozdaniach Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Starogardzie Gdańskim*, „Rydwan. Roczniki Muzealne Muzeum Ziemi Kociewskiej w Starogardzie Gdańskim" 2013.

69. Filip K., Brzechczyn K., *Wojciech Jankowski* [w:] *„Homek". Pismo Ruchu Społeczeństwa Alternatywnego 1983–1990*, red. G. Berendt, K. Brzechczyn, Z. Stybel, J. Waluszko, Gdańsk 2013.

70. Fornal P., *Struktura, kadra kierownicza i główne kierunki działań operacyjnych Referatu Służby Bezpieczeństwa Komendy Powiatowej Milicji Obywatelskiej oraz Rejonowego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Brzozowie w latach 1957–1990*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989" 2013, nr 1 (11).

71. Frazik W., *Marek Celt, Parachuting into Poland, 1944. Memoir of a Secret Mission with Józef Retinger*, edited and annotated by W. Frazik, transl. by J. Chciuk-Celt, Jefferson, NC – London 2013.

72. Frazik W., *Emisariusz Wolnej Polski. Biografia polityczna Wacława Felczaka (1916–1993)*, Kraków 2013.

73. Frazik W., (oprac.) *Jan Freisler „Ksawery". Relacja o działalności w czasie wojny*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2013, nr 38.

74. Frazik W., (oprac.) *Tomasz Gołąb „Wacław". Sprawozdanie emisariusza dla kierownictwa WiN-u w Kraju, styczeń 1952*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2013, nr 37.

75. Frazik W., *Materiały do bibliografii Zrzeszenia WiN*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2013, nr 37.

76. Frazik W., *Materiały do bibliografii Zrzeszenia WiN*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2013, nr 38.

77. Frazik W., *Powrót historyka. Droga Wacława Felczaka na Uniwersytet Jagielloński (1956–1958)*, „Arcana" 2013, nr 111.

78. Frazik W., *Wacław Felczak (1916–1993). Biografia polityczna (autoreferat)*, „Dzieje Najnowsze" 2013, nr 2.

79. Gabański S., *Dobrze! Zapiski kleryka-żołnierza (1965–1967)*, oprac. J. Marecki, Kraków 2013.

80. Gałęzowski M., *Banet Jakub* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

81. Gałęzowski M., *Becher Leon (Arie Lejb)*, [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

82. Gałęzowski M., *Bonhard Eliasz* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

83. Gałęzowski M., *Fink Izrael* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

84. Gałęzowski M., *Friedländer Filip* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

85. Gałęzowski M., *Graf Ignacy* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

86. Gałęzowski M., *Henner Emil* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

87. Gałęzowski M., *Hildebrant Władysław* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

88. Gałęzowski M., *Klausner Emil* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

89. Gałęzowski M., *Kok Izydor* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

90. Gałęzowski M., *Krieger Natan* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

91. Gałęzowski M., *Kronenblum Józef* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

92. Gałęzowski M., *Laks Józef* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

93. Gałęzowski M., *Landau Henryk* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

94. Gałęzowski M., *Rohatiner Oswald* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

95. Gałęzowski M., *Rosenberg Herman* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

96. Gałęzowski M., *Schlaffenberg Maurycy Henryk* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

97. Gałęzowski M., *Schneidscher Oskar (Ozjasz)*, [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

98. Gałęzowski M., *Stabholc Aleksander* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

99. Gałęzowski M., *Wolfram Józef* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

100. Gałęzowski M., *Piłsudczyk, socjalista, powstaniec. Szkic do biografii Wacława Zagórskiego* [w:] *Szkice z dziejów obozów w Lamsdorf/Łambinowicach. Historia i współczesność*, red. naukowa P. Stanek, Warszawa 2013, z. 5.

101. Gałęzowski M., *Przeciw dwóm zaborcom. Polityczna konspiracja piłsudczykowska w kraju w latach 1939–1947*, Warszawa 2013.

102. Gałęzowski M., *Uwagi dotyczące informacji biograficznych w wydawnictwie źródłowym* Operacja „Sejm" 1944–1946. *Na marginesie artykułu recenzyjnego profesora Grzegorza Mazura*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2013, t. 6.

103. Gasztold-Seń P., *Albańsko-chińska pomoc w rozpowszechnianiu bezdebitowych druków Komunistycznej Partii Polski (Mijala)*, [w:] *Czas bibuły*, t. 2: *Mechanizmy – ludzie – idee*, red. R. Wróblewski, Wrocław 2013.

104. Gasztold-Seń P., *Międzynarodowi terroryści w PRL – historia niewymuszonej współpracy*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2013, nr 1.

105. Gasztold-Seń P., *Partia zjednoczona czy podzielona? Różne nurty PZPR w ostatniej dekadzie PRL*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Politologica" X, nr 132, red. M. Mikołajczyk, M. Śliwa, A. Tasak, Kraków 2013.

106. Gasztold-Seń P., *Rok 1948 w publikacjach Instytutu Pamięci Narodowej* [w:] *Zwrot polityczny '48. Między polską drogą a projektem uniwersalnym*, red. M. Jabłonowski, W. Jakubowski, T. Krawczak, Warszawa 2013.

107. Gasztold-Seń P., Trentin M., Adamec J., *Syria During the Cold War: The East European Connection*, St. Andrews Papers on Contemporary Syria 2013.

108. Głuszek P., *Katastrofa w Luboniu w 1972 r.*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2013, t. 6.

109. Golik D., *Oddział Specjalny AK por. Tadeusza Kosmowskiego „Lasa"*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2013, nr 38.

110. Golik D., *W służbie Kreishauptmanna – spisy urzędników zatrudnionych w nowotarskim starostwie powiatowym podczas okupacji niemieckiej*, „Almanach Nowotarski" 2013, nr 17.

111. Golik D., Kurzeja M., *Mikołaj Kostkin – historia gajowego z Gorców*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2013, nr 37.

112. Golik D., Kurzeja M., *Partyzanci ze Spalońca*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2013, nr 37.

113. Golik D., Musiał F., *Raport z inspekcji po powiatowych, miejskich i gminnych Urzędach Bezpieczeństwa Publicznego, Kraków, 25 III 1945*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2013, nr 37.

114. Gontarczyk P., *Najnowsze kłopoty z historią*, Warszawa 2013.

115. Grabowski W., *Delegatura Rządu RP na Kraj wobec komunistów* [w:] *Polska Partia Robotnicza, Gwardia Ludowa/Armia Ludowa na ziemiach polskich 1942–1944/1945*, red. K. Kaczmarski, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2013.

116. Grabowski W., *Dokumenty Wydziału Spraw Specjalnych Ministerstwa Obrony Narodowej* [w:] *Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP*, t. 3, red. T. Dubicki, Łomianki 2013.

117. Grabowski W., *Kurierzy cywilni („kociaki") na spadochronach. Zarys problematyki* [w:] *Si vis pacem, para bellum. Bezpieczeństwo i polityka Polski. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Tadeuszowi Dubickiemu*, red. R. Majzner, Częstochowa–Włocławek 2013.

118. Grabowski W., *Przygotowania rządu RP w latach II wojny światowej do objęcia w posiadanie tzw. ziem postulowanych* [w:] *Nad Odrą i Bałtykiem. Myśl zachodnia: ludzie – koncepcje – realizacja do 1989 r.*, red. M. Semczyszyn, T. Sikorski, A. Wątor, Szczecin 2013.

119. Grabowski W., *Tajna administracja w Krakowie* [w:] *Polskie Państwo Podziemne w okupowanym Krakowie*, Kraków 2013.

120. Grądzka M., *Anna Regina Feuerstein – wciąż zapomniana wychowawczyni i dyrektorka Zakładu Wychowawczego Sierot Żydowskich przy ul. Dietla 64 w Krakowie* [w:] *Krakowski szlak kobiet. Przewodniczka po Krakowie emancypantek*, t. 4, red. E. Furgał, Kraków 2013.

121. Grosicka M., *Internowania w regionie świętokrzyskim w dokumentach Służby Bezpieczeństwa* [w:] *Stan wojenny w regionie świętokrzyskim 1981–1983*, red. P. Gotowiecki, Ostrowiec Świętokrzyski 2013.

122. Hałagida I., *Między Moskwą, Warszawą i Watykanem. Dzieje Kościoła greckokatolickiego w Polsce 1944–1989*, Warszawa 2013.

123. Hałagida I., Wąsowicz J., *Ukraiński zakonnik greckokatolicki o. Arseniusz (Antoni) Kulibaba OSBM i jego posługa w parafiach rzymskokatolickich w Pile oraz Wałczu*, „Studia i Materiały do Dziejów Ziemi Wałeckiej" 2013, nr 4.

124. *Handbook of the European Network of Official Authorities of the Secret – Police Files*, red. R. Leśkiewicz, P. Žáček, Prague 2013.

125. Hańderek M., *Abductions, deportations and murders committed by the Soviet Union on Polish citizens as an example of communist crimes prosecuted by the IPN* [w:] „International Cooperation as the Means toward Solving Civilian Abductions", Seoul 2013.

126. Herma M., Mikietyński P., Musiał F., Patek A., Rydel J., Siwik A., Wordliczek R., *Historia najnowsza w krakowskim ośrodku naukowym w minionej dekadzie*, „Dzieje Najnowsze" 2013, nr 2.

127. Hermański S., Jusupović A., Wróblewski T., *Aneks: Cywilne organy bezpieczeństwa państwa* [w:] *Historyczno-prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa państwa w Polsce ludowej (1944––1990). Zbiór studiów*, red. A. Jusupović, R. Leśkiewicz, Warszawa 2013.

128. Hermański S., Jusupović A., Wróblewski T., *Percepcja „bezpieki" w resorcie spraw wewnętrznych* [w:] *Historyczno-prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa państwa w Polsce ludowej (1944–1990). Zbiór studiów*, red. A. Jusupović, R. Leśkiewicz, Warszawa 2013.

129. *Historia polityczna „ludowej" Polski 1944–1989. Wybór źródeł dla studentów politologii*, wybór i oprac. F. Musiał, R. Terlecki, M. Wenklar, Kraków 2013.

130. *Historyczno-prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa państwa w Polsce Ludowej (1944––1990). Zbiór studiów*, red. A. Jusupović, R. Leśkiewicz, Warszawa 2013.

131. *„Homek". Pismo Ruchu Społeczeństwa Alternatywnego 1983–1990*, red. G. Berendt, K. Brzechczyn, Z. Stybel, J. Waluszko, Gdańsk 2013.

132. Hytrek-Hryciuk J., *„Rosjanie nadchodzą!". Ludność niemiecka a żołnierze Armii Radzieckiej (Czerwonej) na Dolnym Śląsku (1945–1948)*, wyd. 2, Wrocław 2013.

133. Hytrek-Hryciuk J., *„Zwycięzcy i zwyciężeni". Cywilna ludność niemiecka a żołnierze Armii Czerwonej we Wrocławiu* [w:] *Festung Breslau 1945 – obraz nieznany*, red. T. Głowiński, Wrocław 2013.

134. *„I nie widziałem ich więcej wśród żywych...". Pacyfikacja Michniowa 12 i 13 lipca 1943 r. w dokumentach i relacjach*, wstęp i oprac. T. Domański, Kielce 2013.

135. Iwaneczko D., *Kazimierz Karol Kostecki ps. „Kostek", oficer WP-ZWZ-AK-WiN (1917–1998). Założenia do biografii* [w:] *Si vis pacem, para bellum. Bezpieczeństwo i polityka Polski*. *Księga jubileuszowa ofiarowana profesorowi Tadeuszowi Dubickiemu*, red. R. Majzner, Częstochowa–Włocławek 2013.

136. Iwaneczko D., *„Przypadek czy przeznaczenie?" Karol Kazimierz Kostecki „Kostek" (1917–1998)*, Rzeszów 2013.

137. Iwaneczko D., *Służba Bezpieczeństwa wobec ośrodka duszpasterskiego na Drabiniance w Rzeszowie w latach 1969–1990 w świetle materiałów operacyjnych*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989" 2013, nr 11.

138. Izdebski J., Krzanicki M., *An ordinary man's cry. Ryszard Siwiec 1909–1968*, Rzeszów 2013.

139. Izdebski J., Krzanicki M., *Krzyk starego człowieka. Ryszard Siwiec 1909–1968*, Rzeszów 2013.

140. Jarska N., *Stalinizm z kobiecej perspektywy. O książce Małgorzaty Fidelis Women, Communism and Industrialization in Postwar Poland*, Cambridge 2010, s. 280 [rec.], „Pamięć i Sprawiedliwość" 2013, nr 21.

141. Jasiak K., *Konspiracyjne Wojsko Polskie* [w:] *Żołnierze wyklęci. Antykomunistyczne podziemie zbrojne po 1944 roku*, praca zbiorowa, Warszawa 2013.

142. Jasiak K., *Podróże historyczno-kulturowe po miejscach pamięci narodowej. Szlakiem „Września 1939 r." na ziemi wieluńskiej* [w:] „Między historią a przeszłością turystyki", red. R. Nowacki, Opole 2013, z. 363.

143. Jasiak K., *Turystycznym szlakiem wojennych fortyfikacji w woj. łódzkim. Niemieckie bunkry nad rzeką Wartą z 1944 r.* [w:] „Między historią a przeszłością turystyki", red. R. Nowacki, Opole 2013, z. 363.

144. Jasiak K., *Z dziejów Grupy „Panew", „S.L." Armii Krajowej. Działalność niepodległościowego ruchu oporu na śląskim pograniczu w latach 1940–1945*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka" 2013.

145. Jasiński G., *Kościoły i wyznania niekatolickie w województwie olsztyńskim w latach 1965 i 1966 w świetle sprawozdania Służby Bezpieczeństwa*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie" 2013, nr 2.

146. Jasiński G., *Wstęp/Vorwort* [w:] P. Majewski, *Z przeszłości parafii ewangelickiej w Mrągowie/Aus der Geschichte der evangelischen Kirchengemeinde in Sensburg*, Dzięgielów 2013.

147. Jedynak M., *Mieszkańcy gminy Bodzentyn w oddziałach partyzanckich Armii Krajowej „Ponurego" i „Nurta"* [w:] *Z dziejów Bodzentyna w okresie II wojny światowej. W 70. rocznicę pacyfikacji 1943–2013*, red. L. Michalska-Bracha, M. Przeniosło, M. Jedynak, Kielce 2013.

148. Jedynak M., Königsberg W., Mróz S., *Pułkownik Jan Piwnik „Ponury"*, Warszawa 2013.

149. Jurek M., *Czarna legenda „Ognia". Kreacja wizerunku Józefa Kurasia w latach 1945–1989*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2013, nr 38.

150. Jurek M., Masłowska T., *Jeśli zapomnę o nich... Lista członków Światowego Związku Żołnierzy AK – Okręg „Wielkopolska", zmarłych w latach 1989–2011*, Starostwo Powiatowe w Kościanie 2012, s. 160 [rec.], „Rocznik Leszczyński" 2013, t. 13.

151. Jusupović A., *Aneks: Tabelaryczne ujęcie zmian w RBP, MBP, KdsBP oraz MSW w okresie 1944––1990* [w:] *Historyczno-prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa państwa w Polsce ludowej (1944–1990). Zbiór studiów*, red. A. Jusupović, R. Leśkiewicz, Warszawa 2013.

152. Jusupović A., *Bojar czy książę? „Uzurpacje" Wołodysława Kormiliczicza w narracji Kroniki halicko-wołyńskiej*, „Княжа Доба. Історія і культура" 2013, nr 7.

153. Jusupović A., *Elity ziemi halickiej i wołyńskiej w czasach Romanowiczów (1205–1269). Studium prozopograficzne*, Kraków 2013.

154. Jusupović A., *Organy bezpieczeństwa państwa w dokumentach MSW. Próba systematyki* [w:] *Historyczno-prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa państwa w Polsce ludowej (1944–1990). Zbiór studiów*, red. A. Jusupović, R. Leśkiewicz, Warszawa 2013.

155. Jusupović A., Ostapa A., Wygoda J., *Pojęcie „Służba Bezpieczeństwa" w rozumieniu ustawy lustracyjnej. Propozycja wykładni* [w:] *Historyczno-prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa państwa w Polsce ludowej (1944–1990). Zbiór studiów*, red. A. Jusupović, R. Leśkiewicz, Warszawa 2013.

156. Kaczmarski K., *Adam Doboszyński o zachodniej granicy Polski* [w:] *Nad Odrą i Bałtykiem. Myśl zachodnia: ludzie – koncepcje – realizacja do 1989 r.*, red. M. Semczyszyn, T. Sikorski, A. Wątor, Szczecin 2013.

157. Kaczmarski K., *Leon Mirecki (1905–2000) – wychowawca dwóch pokoleń narodowców* [w:] *Liga Narodowo-Demokratyczna (1957–1960). Dzieje nieznanej formacji opozycji niepodległościowej w PRL*, red. H. Klata, J. Żaryn, Warszawa 2013.

158. Kaczmarski K., *O Wielką Polskę na wojennym wychodźstwie. Stronnictwo Narodowe wobec rządu gen. Władysława Sikorskiego (1939–1943)*, Rzeszów 2013.

159. Kaczmarski K., *Wywiad Narodowych Sił Zbrojnych wobec konspiracji komunistycznej (do wybuchu Powstania Warszawskiego). Zarys problematyki* [w:] *Polska Partia Robotnicza, Gwardia Ludowa/Armia Ludowa na ziemiach polskich 1942–1944/1945*, red. K. Kaczmarski, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2013.

160. Kalbarczyk S., *Pol'skije graždanije zakluczіennyje w łagieriach prinuditiel' nych rabot w Kazachstanie w period II mirowoj wojny w swietie pol'skoj historiografii i izbrannych wospominanij* [w:] *Iz istorii dieportacjii Poljakow w Kazachstan w pieriod II mirowoj wojny*, Biszkek 2013.

161. Kamiński Ł., *Opoziční hnutí v Polské lidové republice* [w:] P. Blažek a J. Pažout (eds.), *Dominový efekt. Opoziční hnutí v zemích střední Evropy a pád komunistických režimů v roce 1989*, Praha 2013.

162. Kamiński Ł., *Reakcje świata na powstanie i rozwój „Solidarności". Wprowadzenie* [w:] *Świat wobec „Solidarności" 1980–1989*, red. P. Jaworski, Ł. Kamiński, Warszawa 2013 (wspólnie z P. Jaworskim).

163. Kamiński Ł., *Wstęp* [w:] *Letnia Szkoła Historii Najnowszej 2012. Referaty*, red. Ł. Kamiński, P. Gasztold-Seń, Warszawa 2013.

164. Kania M., *Policjanci II RP i ich rodziny w realiach Polski Ludowej* [w:] *Policjanci II RP – wierni do końca. Księga pamiątkowa w dwudziestą rocznicę powstania Grobu Policjanta Polskiego w Katowicach 1993–2013*, red. M. Kania, Katowice 2013.

165. Kania M., *Policja Państwowa 1919–1939* [w:] *Policjanci II RP – wierni do końca. Księga pamiątkowa w dwudziestą rocznicę powstania Grobu Policjanta Polskiego w Katowicach 1993–2013*, red. M. Kania, Katowice 2013.

166. Karbarz-Wilińska J., *Koncepcja wzajemnej tolerancji w myśli biskupa stanisławowskiego Hryhorija Chomyszyna. Przyczynek do relacji między katolikami obrządków greckokatolickiego i rzymskokatolickiego w II Rzeczypospolitej*, „Studia Historica Gedanensia" 2013, t. 4.

167. Karbosiak S., Pirecki P., *Ikoniczny obraz Ziem Odzyskanych w propagandzie PRL* [w:] *Nad Odrą i Bałtykiem. Myśl zachodnia: ludzie – koncepcje – realizacja do 1989 r.*, red. M. Semczyszyn, T. Sikorski, A. Wątor, Szczecin 2013.

168. Kardela P., *„Autor jest z całą pewnością pisarzem". Działania Służby Bezpieczeństwa wobec Remigiusza Napiórkowskiego* [w:] *Twórcy na służbie. W służbie twórczości*, red. S. Ligarski, Warszawa 2013.

169. Kasprzycki M. (oprac.), *Dziennik Franciszka Tomaszkiewicza ps. „Biały"*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2013, nr 38.

170. Kasznica S.W., *Druga wojna światowa. Wspomnienia spisane na podstawie codziennych notatek*, wstęp i opracowanie M. Szczesiak-Ślusarek, Warszawa–Poznań 2013.

171. Kawalec K., *Dzieło do poprawki*. *Recenzja pracy: P. Jastrzębski, „Myśl Narodowa" (1921–1939). Studium politologiczno-prasoznawcze, Warszawa 2012*, „Dzieje Najnowsze" 2013, nr 1.

172. Kawalec K., *Einfluss und Bedeutung des Nationalismus im Entstehungsprozess der Zweiten Polnischen Republik nach 1918* [w:] *Nationalistische Politik und Ressentiments: Deutsche und Polen von 1871 bis zur Gegenwart*, J. Frackowiak (Hg.), Göttingen 2013.

173. Kawalec K., *Jolanta Mysiakowska-Muszyńska, Zabiegi o legalizację Stronnictwa Narodowego w kraju w latach 1945–1947*, Warszawa, 2011 [rec.], „Dzieje Najnowsze" 2013, nr 1.

174. Kirszak J., *Armia Rezerwowa gen. Sosnkowskiego w roku 1920*, Warszawa 2013.

175. Kirszak J., *Generał brygady Roman Władysław Szymański (1895–1974) – zarys biografii* [w:] *Wojsko – polityka – społeczeństwo. Studia z historii społecznej od antyku do współczesności*, *Wrocławskie Studia z Historii Wojskowości*, t. 2, red. J. Jędrysiak, D. Koreś, G. Strauchold, K. Widziński, Wrocław 2013.

176. Kirszak J., *Kazimierz Sosnkowski – Nikodem Sulik. Emigracyjne listy generałów (1944–1952)*, [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

177. Kirszak J., *Podpułkownik Eugeniusz Robert Lityński (1892–1940)*, [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

178. Kleszczyński B., *Gry na lekcji historii i zajęciach pozalekcyjnych*, „Kwartalnik Edukacyjny PCEN" 2013, nr 73.

179. Knap P., *„Spacerkiem po bastionie polskości". Propagandowy obraz dziejów Szczecina na łamach wybranych przewodników i informatorów miejskich* [w:] *Nad Odrą i Bałtykiem. Myśl zachodnia: ludzie – koncepcje – realizacja do 1989 r.*, red. M. Semczyszyn, T. Sikorski, A. Wątor, Szczecin 2013.

180. Koller S., *Brakowanie i niszczenie akt pionu SB do walki z Kościołem. Zarys problematyki*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2013, nr 38.

181. Komaniecka M., *„Technika operacyjna" Służby Bezpieczeństwa w województwie krakowskim w latach 1945–1989 (autoreferat)*, „Dzieje Najnowsze" 2013, nr 2.

182. Konieczna M., *Funkcje społeczne „wrogiej propagandy pisanej" w latach 1965–1975 na przykładach z archiwum krakowskiej bezpieki*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia" X, Kraków 2012 [2013].

183. *Konspiracja i opór społeczny 1944–1956. Słownik biograficzny*, t. 5, red. naukowa T. Balbus i in., Warszawa 2013.

184. Kopa M., *Inspektorat Piotrkowski Armii Krajowej w dokumentach i komentarzach*, Łódź 2013.

185. Koreś D., *Płk kaw. Kazimierz Plisowski (1896–1963). Zarys biografii* [w:] *Wojsko – polityka – społeczeństwo. Studia z historii społecznej od antyku do współczesności*, *Wrocławskie Studia z Historii Wojskowości*, t. 2, red. J. Jędrysiak, D. Koreś, G. Strauchold, K. Widziński, Wrocław 2013.

186. Koreś D., *W służbie Niepodległej. Płk dypl. Józef Szostak „Filip". Zarys biografii do 1939 r.* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

187. Korkuć M., *„Trudne warunki i silny nacisk niemiecki...". Komuniści na ziemi krakowskiej 1939––1945* [w:] *Polska Partia Robotnicza, Gwardia Ludowa/Armia Ludowa na ziemiach polskich 1942––1944/1945*, red. K. Kaczmarski, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2013.

188. Kościański R., *Antoni Wojciechowski* [w:] *Powstańcy wielkopolscy... Biogramy uczestników Powstania Wielkopolskiego 1918–1919*, t. 10, red. B. Polak, Poznań 2013.

189. Kościański R., *Leon Kopiński* [w:] *Powstańcy wielkopolscy... Biogramy uczestników Powstania Wielkopolskiego 1918–1919*, t. 10, red. B. Polak, Poznań 2013.

190. Kościański R., *Stanisław Ciepliński* [w:] *Powstańcy wielkopolscy... Biogramy uczestników Powstania Wielkopolskiego 1918–1919*, t. 10, red. B. Polak, Poznań 2013.

191. Kościelna B., *Zwyczajne lata. Sytuacja społeczno-polityczna w województwie szczecińskim w latach 1973–1975*, „Glaukopis" 2013, nr 28.

192. Kozłowski T., *Między porozumieniami sierpniowymi a rejestracją NSZZ „Solidarność"* [w:] *„Solidarność" od wewnątrz 1980–1981*, red. A. Friszke, K. Persak, P. Sowiński, Warszawa 2013.

193. Kozłowski T., *Powstanie statutu „Solidarności"*, „Wolność i Solidarność" 2013, nr 6.

194. Kozłowski T., *Wstęp. Historia Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej 1980–1981* [w:] *Tajne dokumenty Biura Politycznego 1980–1981*, Warszawa 2013.

195. Krajewski K., *Armia Krajowa na Nowogródczyźnie po lipcu 1944 r.* [w:] *Żołnierze wyklęci. Antykomunistyczne podziemie zbrojne po 1944 roku*, wyd. 3, Warszawa 2013.

196. Krajewski K., *Jan Borysewicz „Krysia", „Mściciel" 1913–1945*, Warszawa 2013.

197. Krajewski K., Łabuszewski T., *5 i 6 Brygada Wileńska AK w latach 1944–1956* [w:] *Żołnierze wyklęci. Antykomunistyczne podziemie zbrojne po 1944 roku.*, wyd. 3, Warszawa 2013.

198. Krasucki E., *Ciekawość jako źródło radości. O pamiętnikarskiej przygodzie Tadeusza Białeckiego*, „Przegląd Zachodniopomorski" 2013, nr 1.

199. Krasucki E., *Od „ziemi ojców" do ojczyzny. Pierwsze lata polskiego Pomorza Zachodniego* [w:] *Pomorze Zachodnie w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX w. w fotografii Tadeusza Białeckiego*, red. P. Migdalski, Chojna–Stargard–Kamień Pomorski–Szczecin 2013.

200. Krasucki E., *„W świetle uchwał XX Zjazdu...". Szczecińskie echa moskiewskich wydarzeń z lutego 1956 roku* (cz. 2), „Zapiski Historyczne" 2013, nr 1.

201. Krężołek E., *Fabryka tworzy miasto – przypadek Świdnika* [w:] *Pod dyktando ideologii. Studia z dziejów architektury i urbanistyki w Polsce Ludowej*, red. P. Knap, Szczecin 2013.

202. Kruk M., *Potyczka pod Lipinkami 3 czerwca 1946 r.*, Gdańsk 2013.

203. Kruk M., *Sztumska grupa wsparcia 5. Wileńskiej Brygady AK. Z badań nad stosunkiem ludności pomorskiej wobec partyzantki antykomunistycznej* [w:] *Żołnierze Wyklęci na ziemi malborskiej*, red. J. Hochleitner, P. Niwiński, Malbork 2013.

204. Kruszyński M., *Chłopi*, *Ziemia radzyńska 1815–1830*, red. T. Osiński, Radzyń Podlaski 2013.

205. Kruszyński M., *Józef Parnas czy Józef Parnes? Przyczynek do biografii*, „Rocznik Lubelski" 2013, t. 38.

206. Kruszyński M., *Oficerowie Wojska Polskiego w służbie konsularnej i wywiadowczej na terenie Związku Radzieckiego w okresie międzywojennym. Kilka przypadków*, „Wschodni Rocznik Humanistyczny" 2013, t. 8.

207. Kruszyński M., *Poza protokołem*, „Kwarta" 2013, nr 3.

208. Kruszyński M., *Rektor UMCS Henryk Raabe na łamach lubelskiej prasy w latach 1944–1989*, „Annales UMCS" 2013, sec. F, t. 67.

209. Kruszyński M., *Towarzystwo Przyrodników im. Mikołaja Kopernika UMCS w Lublinie w latach stalinowskich*, „Rocznik Lubelski" 2013, t. 38.

210. Krzanicki M., *Fotografia i propaganda. Polski fotoreportaż prasowy w dwudziestoleciu międzywojennym*, Kraków 2013.

211. Krzysztofiński M., *Polska Partia Robotnicza wobec Polskiej Partii Socjalistycznej na Rzeszowszczyźnie w latach 1944–1948*, „Humanities and Social Sciences. Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania Politechniki Rzeszowskiej" 2013, nr 20.

212. Krzysztofiński M., *Wokół agentury Policji Państwowej na terenie województwa lwowskiego w 1932 r.* [w:] *Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP*, t. 3, red. T. Dubicki, Łomianki 2013.

213. Krzysztofiński M., *W służbie Chrystusa Króla. Ks. Józef Sondej*, Rzeszów 2013.

214. *Ksiądz Henryk kardynał Gulbinowicz, Pro Deo et Patria. Wybór homilii, kazań i mów okolicznościowych z lat 1980–1994*, wstęp W. Suleja, S.A. Bogaczewicz, E. Sakowicz, wybór i oprac. S.A. Bogaczewicz, Wrocław 2013.

215. Kuligowska A., *Auffassung w koncepcji historii Ernsta Bernheima*, Poznań 2013.

216. Kuta C., *Jerzy S. Sito pod nadzorem tajnych służb PRL*, „Glaukopis" 2013, nr 29.

217. Kuta C. (oprac.), *Narbutt Jerzy Stanisław*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2013, nr 37.

218. Kuta C., *Przypadek TW „Joanna"* [w:] *Osobowe środki pracy operacyjnej – zagadnienia źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2013.

219. Kuta C., *Sprawa artykułu „Klęska czy zwycięstwo?"*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2013, nr 38.

220. Kuta C., *Tajny współpracownik „Kwaśniewski"/„Lotos"/„Biecki" – studium przypadku*, „Dzieje Najnowsze" 2013, nr 2.

221. Langowski K., *Początki działalności Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku (1993–1956)*, cz. 2 [w:] *Studia z dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, t. 48, Warszawa 2013.

222. Leśkiewicz R., *Implementation of the policy of open access to the documentation of communist security authorities vs. protection of sensitive information* [w:] *XXIV Konferencja Europejskiej Rady Archiwistów Narodowych*, red. B. Berska, Warszawa 2012 [2013].

223. Leśkiewicz R., *Na ile zasoby archiwalne Instytutu Pamięci Narodowej mogą być przydatne w realizacji projektu?* [w:] *„Archiwa Przełomu 1989–1991" w czasach przełomu. Przegląd źródeł – ocena stanu zachowania i mapa rozmieszczenia. Materiały z II ogólnopolskiego seminarium 15 X 2012*, Warszawa 2013.

224. Leśkiewicz R., *Źródła do historii polskiego kontrwywiadu w zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej* [w:] *Kontrwywiad II RP (1914) 1918–1945 (1948)*, t. 1, red. Z. Nawrocki, Warszawa 2013.

225. Leśkiewicz R., Peterman R., *Wojskowe organy bezpieczeństwa państwa* [w:] *Historyczno-prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa państwa w Polsce Ludowej (1944–1990). Zbiór studiów*, red. A. Jusupović, R. Leśkiewicz, Warszawa 2013.

226. Ligarski S., *Marzec '68 a twórcy we Wrocławiu*, „Pamięć i Przyszłość" 2013, nr 2.

227. Ligarski S., *Zjazdy pisarzy Ziem Zachodnich i Północnych w polityce kulturalnej państwa w latach 1958–1970* [w:] *Nad Odrą i Bałtykiem. Myśl zachodnia: ludzie – koncepcje – realizacja do 1989 r.*, red. M. Semczyszyn, T. Sikorski, A. Wątor, Szczecin 2013.

228. Ligarski S., *Żołnierze frontu ideologicznego, czyli władza wobec dziennikarzy w latach 1945–1989* [w:] *Oblicza prasy Ziem Zachodnich po 1945 r.*, red. P. Bartkowiak, Zielona Góra 2013.

229. Lisiecki K., Panek T., Wabik W., *Gdańsk w stanie wojennym 1981–1983*, Gdańsk 2013.

230. Lubecka J., *Unde malum? Badania psychologiczne zbrodniarzy niemieckich po 1945 r.*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2013, nr 37.

231. Lubecka J., *Zapomniał o nas Bóg, Watykan, rządy, Czerwone Krzyże...*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2013, nr 38.

232. Łapiński P., Muszyński W., *Działalność sowieckich „doradców" przy Wojewódzkim Urzędzie Bezpieczeństwa Publicznego w Białymstoku w latach 1944–1947. Relacja z archiwów wywiadu USA*, „Glaukopis" 2013, nr 28.

233. Maciejowski M., Dźwigał M. (współ.), *Zbrodnie niemieckie na Pomorzu Zachodnim i ziemi lubuskiej popełnione w latach 1939–1945 w świetle śledztw prowadzonych przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Szczecinie. Wybór źródeł*, Szczecin 2013.

234. Majchrzak G., *Internowani z Ochoty na tle stanu wojennego*, Warszawa 2013.

235. Majchrzak G., *Radio „Solidarność" po 13 grudnia 1981 r.* [w:] *Warszawa niezłomna. Antysystemowe formy opozycji i oporu społecznego w stolicy (1980–1989)*, red. B. Noszczak, Warszawa 2013.

236. Majchrzak G., *Taśmy radomskie*, „Wolność i Solidarność" 2013, nr 6.

237. Majewski M., *Kontrwywiad II RP wobec Ukraińskiej Organizacji Wojskowej (UWO) i Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów (OUN)*, [w:] *Kontrwywiad II RP (1914) 1918–1945 (1948)*, t. 1, red. Z. Nawrocki, Warszawa 2013.

238. Majewski M., *Niespokojna dusza. Gen. bryg. Jerzy Grobicki (1891–1972)*, [w:] *Si vis pacem, para, bellum. Bezpieczeństwo i polityka Polski. Księga jubileuszowa ofiarowana profesorowi Tadeuszowi Dubickiemu*, red. R. Majzner, Częstochowa–Włocławek 2013.

239. Majewski M., *Przeciwko Sowietom. Pogmatwane losy Piotra Samutina (1896–1982)*, [w:] *Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP*, t. 3, red. T. Dubicki, Łomianki 2013.

240. Maksimiuk D., *Własność rezultatów badań naukowych* [w:] *Teoretyczne i aplikacyjne aspekty projektów badawczych*, red. K.M. Poskrobko, B.M. Powichrowska, Białystok 2013.

241. Małyszka A., *Swarzędz na rysunkach Henryka Derwicha*, „Zeszyty Swarzędzkie" 2013, nr 4.

242. Małyszka A., *Tablica upamiętniająca Swarzędzkie Fabryki Mebli*, „Kronika Wielkopolski" 2013, nr 2.

243. Maniewska K., *Między czerwcem a sierpniem. Opór społeczny i opozycja w województwie bydgoskim w latach 1975–1980* [w:] *Polska w XX wieku. W kręgu badań historycznych, politologicznych i prawnych. Księga pamiątkowa dedykowana śp. profesorowi Tadeuszowi Kisielewskiemu*, red. T. Wolsza, T. Kuczur, Bydgoszcz 2013.

244. Maniewska K., *Społeczne skutki alkoholizmu w latach 1970–1980 na przykładzie miasta Bydgoszczy*, „Kronika Bydgoska" 2013, t. 34.

245. *Mapa historyczna Polska 1939–1945 – podziały administracyjne*, oprac. G. Nawrot, J. Wróbel, Łódź 2013.

246. Marcinkiewicz-Kaczmarczyk A., *Obsada personalna Oddziału II Sztabu Generalnego WP w latach 1945–1956*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy" 2013, nr 3 (245).

247. Marcinkiewicz-Kaczmarczyk A., *Ogólna charakterystyka archiwaliów dotyczących Polskiego Państwa Podziemnego przechowywanych w IPN*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2013, t. 6.

248. Marcinkiewicz-Kaczmarczyk A., *Repatriacja żołnierzy PSZ na Zachodzie w rozmowach TRJN z władzami brytyjskimi (1945–1949). Wybór dokumentów*, Warszawa 2013.

249. Marecki J., *„Położyć kres łajdackiemu zachowaniu się żołnierzy rosyjskich". Armia Czerwona na Podhalu* [w:] *Wojska radzieckie w Polsce 1939–1993*, red. S. Dąbrowski, K. Jaworska, W. Szetelnicki, Legnica 2013.

250. Marecki J., *Stosunki państwo–Kościół w Polsce w okresie stalinowskich represji* [w:] *Stosunki państwo–Kościół w Polsce 1944–2010. Studia i materiały*, red. R. Łatka, Kraków 2013.

251. Marek Ł., *Odpowiedź na recenzję Antoniego Zielińskiego*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2013, nr 37.

252. Marek Ł., *„Oni atakują, my się bronimy". Stosunki państwo–Kościół w latach 1956–1970* [w:] *Stosunki państwo–Kościół w Polsce 1944–2010. Studia i materiały*, red. R. Łatka, Kraków 2013.

253. Markiewicz M., *Uwagi na temat obowiązkowych dostaw produktów rolnych w powiecie suwalskim (1950–1956)*, „Rocznik Augustowsko-Suwalski" 2013, t. 13.

254. Mazanowska I., *Będą was prześladować z mego powodu. Polityka władz państwowych wobec zakonów i zgromadzeń zakonnych diecezji chełmińskiej w latach 1956–1970*, Bydgoszcz–Gdańsk 2013.

255. Milewski J.J., *Kobiety w życiu społeczno-politycznym i kulturalnym międzywojennego Grodna* [w:] *Garadzieński palimpsest 2012. Ludzi dawnjaj Gardoni XV–XX st.st*., Grodno 2013.

256. Milewski J.J., *Obława augustowska – niewyjaśniona zbrodnia z lipca 1945 roku* [w:] *Okupacja sowiecka w latach 1945–1993*, Lubin 2013.

257. Milewski J.J., *Pamięć o powstaniu styczniowym. Obchody rocznic na przykładzie województwa białostockiego* [w:] *Społeczeństwo – wojsko – polityka*, red. M. Dajnowicz, A. Miodowski, T. Wesołowski, Białystok 2013.

258. Milewski J.J., *Polskie Stronnictwo Ludowe w woj. białostockim w wyborach do Sejmu Ustawodawczego w 1947 r.* [w:] *Szlachta polska i jej dziedzictwo*, red. D. Kuźmina, Warszawa 2013.

259. Milewski J.J., *Russkije w Biełostokie w mieżwojennyj period* [w:] *Sławianskij mir profiessora Matwiejewa*, Moskwa 2013.

260. Miłoch R., Szafron T., *Społeczny Fundusz Odbudowy Stolicy w Katowicach* [w:] *Pod dyktando ideologii. Studia z dziejów architektury i urbanistyki w Polsce Ludowej*, red. P. Knap, Szczecin 2013.

261. Mroczek M., *Działania wywiadu polskiego na Lubelszczyźnie w 1831 r.* [w:] *Powstanie listopadowe na Lubelszczyźnie. Wydarzenia, ludzie, źródła*, red. A. Barańska, J. Skarbek, Lublin–Oświęcim 2013.

262. Murzyn R., *Zakres badawczy, zasób archiwalny i uwagi metodologiczne do źródeł wykorzystanych w publikacji* [w:] *Bohaterowie wyklęci na ziemi myślenickiej 1945–1956*, red. Z. Kalinowski, Myślenice 2013.

263. Musiał F., *Marcin Zaremba, Wielka trwoga. Polska 1944–1947. Ludowa reakcja na kryzys, Wydawnictwo Znak, Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk*, Kraków 2012, s. 696 [rec.], „Horyzonty Polityki" 2013, t. 4, nr 7.

264. Musiał F., *Odsłonięcie pomnika płk. Łukasza Cieplińskiego w Rzeszowie*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2013, nr 38.

265. Musiał F., *Polskie służby specjalne. Słownik*, red. K.A. Wojtaszczyk, Warszawa 2011 [rec.], „Horyzonty Polityki" 2013, t. 4, nr 6.

266. Musiał F., *Pomiędzy tajną współpracą a jej zaprzeczeniem. Trzeci głos w sprawie kontaktu operacyjnego „Zebu"* [w:] *Osobowe środki pracy operacyjnej – zagadnienia źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2013.

267. Musiał F. (oprac.), *„Tygodnik Powszechny" w 1953 r. w doniesieniach Tadeusza Nowaka*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2013, nr 37.

268. Musiał F. (oprac.), *Typowanie, opracowanie, pozyskiwanie i praca z tajnymi współpracownikami. Dwie analizy Stanisława Wałacha z lat 1972–1974* [w:] *Osobowe środki pracy operacyjnej – zagadnienia źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2013.

269. Muszyński W., *Liga Narodowo-Demokratyczna i jej rozpracowanie przez SB w latach 1957–1960* [w:] *Liga Narodowo-Demokratyczna (1957–1960). Dzieje niezależnej formacji opozycji niepodległościowej w PRL*, red. H. Klata, J. Żaryn, Warszawa 2013.

270. Muszyński W., *Nurt narodowy opozycji demokratycznej w PRL (1980–1989). Inicjatywy i środowiska w Warszawie* [w:] *Warszawa niezłomna. Antysystemowe formy opozycji i oporu społecznego w stolicy (1980–1989)*, red. B. Noszczak, Warszawa 2013.

271. Muszyński W., *Żydzi w publikacjach prasowych podziemia narodowego lat 1939–1947 a kwestia pomocy ofiarom Holocaustu* [w:] *Nacjonalizmy różnych narodów*, red. B. Grott, O. Grott, Kraków 2013.

272. *Nad Odrą i Bałtykiem. Myśl zachodnia: ludzie – koncepcje – realizacja do 1989 r.*, red. M. Semczyszyn, T. Sikorski, A. Wątor, Szczecin 2013.

273. Nagel P., *Międzynarodowa konferencja „Współpraca NKWD/KGB ze służbami bezpieczeństwa państw Europy Środkowo-Wschodniej w latach 1945–1989". Kraków, 6–7 czerwca 2013 r.*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2013, t. 6.

274. *Najdłuższe pół wieku. Kalendarium Łodzi 1939–1989*, red. K. Latocha, A. Ossowski, P. Spodenkiewicz, M. Zapolska-Downar, Łódź 2013.

275. Namysło A., *Ostoberschlesien. Organisation und Formen von Beschäftigung der jüdischen Bevölkerung (1939–1943)*, [w:] *Arbeit in den nationalsozialistischen Ghettos,* red. J. Hensel, S. Lehnstaedt, Osnabrück 2013.

276. *Narodziny „Solidarności". Krajowa Komisja Porozumiewawcza 17 września – 10 listopada 1980 r.*, wybór, wstęp i oprac. T. Kozłowski, Warszawa 2013.

277. Neja J., *Region Śląsko-Dąbrowski NSZZ „Solidarność". Formy organizacyjne i kultura polityczna* [w:] *„Solidarność" od wewnątrz 1980–1981*, red. A. Friszke, K. Persak, P. Sowiński, Warszawa 2013.

278. *„Nie można zdradzić Ewangelii". Rozmowy z abp. Ignacym Tokarczukiem*, rozmawiał, wstępem i przypisami opatrzył M. Krzysztofiński, wyd.2, Rzeszów–Kraków 2013.

279. Niziołek P., *„Głos Ziemi Białostockiej" (1944). Charakterystyka wydawnictwa – problemy badawcze* [w:] *Czas bibuły*, t. 1: *Mechanizmy – ludzie – idee*, red. R. Wróblewski, Wrocław 2013.

280. Noszczak B., *Bez (auto)cenzury. Z Wojciechem Bogaczykiem rozmawia Bartłomiej Noszczak*, Warszawa 2013.

281. Noszczak B., *Drogi i bezdroża młodzieżowej konspiracji*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2013, nr 1.

282. Noszczak B., *Niebezpieczna wolność. Uczeń Polski. Fakty, wspomnienia, dokumenty*, Warszawa 2013.

283. Noszczak B., *Solidarność nastolatków. Przyczynek do historii Międzyszkolnego Komitetu Solidarności (1987/88–1990)*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2013, nr 1.

284. Olaszek J., *Główne informacyjne pisma podziemnej „Solidarności" w Warszawie (1981–1989)*, [w:] *Warszawa niezłomna. Antysytemowe formy opozycji i oporu społecznego w stolicy (1980–1989)*, red. B. Noszczak, Warszawa 2013.

285. Olaszek J., *Prasa NSZZ „Solidarność" w latach 1980–1981* [w:] *„Solidarność" od wewnątrz 1980–1981*, red. A. Friszke, K. Persak, P. Sowiński, Warszawa 2013.

286. Olaszek J., *Program podziemnej „Solidarności"*, „Wolność i Solidarność. Studia z dziejów opozycji wobec komunizmu i dyktatury" 2013, nr 5.

287. Olaszek J., *Redaktorzy, drukarze, kolporterzy. Podziemna „Solidarność" jako sieć społeczna – propozycja badawcze* [w:] *Czas bibuły*, t. 1: *Mechanizmy – ludzie – idee*, red. R. Wróblewski, Wrocław 2013.

288. Olaszek J., *Szczecińska konspira*, „Wolność i Solidarność. Studia z dziejów opozycji wobec komunizmu i dyktatury" 2013, nr 5.

289. Olaszek J., Wołk G., (oprac.), *Drugi obieg wydawniczy w oczach Służby Bezpieczeństwa*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2013, nr 1 (21).

290. Osiński K., *Kościół katolicki wobec kryzysu bydgoskiego z 1981 r.* [w:] *Polska w XX wieku. W kręgu badań historycznych, politologicznych i prawnych. Księga pamiątkowa dedykowana śp. profesorowi Tadeuszowi Kisielewskiemu*, red. T. Kuczur, T. Wolsza, Bydgoszcz 2013.

291. Osiński K., Rybarczyk P., *Kryzys bydgoski 1981. Przyczyny, przebieg, konsekwencje*, t. 1: *Monografia*, Bydgoszcz–Gdańsk–Warszawa 2013.

292. Osiński K., Rybarczyk P., Gajos R., *Kryzys bydgoski 1981. Przyczyny, przebieg, konsekwencje*, t. 2: *Dokumenty*, Bydgoszcz–Gdańsk–Warszawa 2013.

293. *Osobowe środki pracy operacyjnej – zagadnienia źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2013.

294. Ossowski A., *Komuniści w Łódzkiem. Przyczynek do życiorysów oraz działalności w świetle akt Gestapo i aparatu bezpieczeństwa* [w:] *Polska Partia Robotnicza, Gwardia Ludowa/Armia Ludowa na ziemiach polskich 1942–1944/1945*, red. K. Kaczmarski. M. Krzysztofiński, Rzeszów 2013.

295. Ossowski A., *Niemieckie akcje odwetowe w stosunku do oficerów i podoficerów Wojska Polskiego po ucieczce sierż. Józefa Mierzyńskiego* [w:] *„Dziś za jednego Niemca śmierć poniesie 50 Polaków". Materiały z konferencji popularnonaukowej w Zgierzu, 20 marca 2012 r.*, red. J. Wróbel, Łódź 2013.

296. Oszytko J., *Dzieło miłosierdzia opolskich sióstr szpitalnych św. Franciszka wobec prześladowanych Żydów w świetle nieznanych dokumentów z lat 1939–1940* [w:] *Żydzi na Górnym Śląsku w XIX i XX wieku*, Rybnik–Katowice 2013.

297. Paczoska-Hauke A., *„Szary", „Ryś", „Mściciel"... Żołnierze podziemia niepodległościowego na Kujawach Wschodnich (1945–1947)*, Bydgoszcz–Gdańsk 2013.

298. Paszek M., Michalski R., *Zeszyt odpraw Wojskowego Sądu Rejonowego w Katowicach*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2013, t. 6.

299. Peterman R., Leśkiewicz R., *Wojskowe organy bezpieczeństwa państwa* [w:] *Historyczno-prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa państwa w Polsce ludowej (1944–1990). Zbiór studiów*, red. A. Jusupović, R. Leśkiewicz, Warszawa 2013.

300. Piątkowski S., *Codzienność początków okupacji niemieckiej w Generalnym Gubernatorstwie w świetle ogłoszeń drobnych „Gońca Krakowskiego" (październik 1939–czerwiec 1940)*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2013, nr 1 (21).

301. Piątkowski S., *Kozienice. Monografia miasta i regionu 1945–1990*, Kozienice 2013.

302. Piątkowski S., *Okupacja i propaganda. Dystrykt radomski Generalnego Gubernatorstwa w publicystyce polskojęzycznej prasy niemieckiej (1939–1945)*, Lublin–Radom 2013.

303. Piątkowski S., *Polityka niemieckich władz okupacyjnych wobec ludności żydowskiej Generalnego Gubernatorstwa w publicystyce „Gońca Krakowskiego"*, „Almanach Żydowski" 2013, nr 3.

304. Piątkowski S., *Skarżysko-Kamienna w latach wojny i okupacji (1939–1945)*, [w:] *Dzieje Skarżyska-Kamiennej. Monografia z okazji 90-lecia nadania praw miejskich*, red. K. Zemeła, P. Kardyś, Skarżysko-Kamienna 2013.

305. Piekarska A.K., *„Jestem realistką" – czyli wróżka (nie tylko) w kabarecie* [w:] *Twórcy na służbie. W służbie twórczości*, red. S. Ligarski, Warszawa 2013.

306. Piekarska A.K., *Wieczór w „Melodii", czyli Kabaret pod Egidą w 1978 roku* [w:] *Twórcy na służbie. W służbie twórczości*, red. S. Ligarski, Warszawa 2013.

307. Piekarz A., *Zagłada pododdziału „Uskoka" w Turowoli (26 VI 1947)*, „Merkuriusz Łęczyński" 2013, nr 26.

308. Pietrowicz A., *Odyseja cichociemnego. Stefan Górski ps. „Brzeg" (1922–1948)*, [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

309. Pietrzyk E., *Przypadek Jana Kiliana ps. „Przybysz". Studium współpracy*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2013, nr 37.

310. Pietrzyk E., *Wykorzystanie materiałów kompromitujących w pracy operacyjnej z osobowymi źródłami informacji* [w:] *Osobowe środki pracy operacyjnej – zagadnienia źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2013.

311. Pilarski S., *Polska Partia Socjalistyczna wobec wzrostu napięcia w stosunkach polsko-czechosłowackich w 1934 r.* [w:] *Si vis pacem, para bellum. Bezpieczeństwo i polityka Polski. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Tadeuszowi Dubickiemu*, red. R. Majzner, Częstochowa–Włocławek 2013.

312. Pilarski S., Rabiega R., *Źródła do dziejów NSZZ „Solidarność" w zasobie archiwalnym Oddziału IPN w Łodzi*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2013, t. 6.

313. Piłat J., *Zarys struktury środków ewidencyjnych Służby Bezpieczeństwa w zasobie Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Lublinie*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2013, t. 6.

314. Piwko R., *Lucjan Kwaśniewski w świetle dokumentów Wojskowego Sądu Rejonowego w Kielcach – przyczynek do biografii*, „Zeszyty Radomszczańskie" 2013, t. 7.

315. Piwko R., *Zarys działalności Zarządu Okręgowego Stronnictwa Narodowego w Częstochowie w latach 1945–1946*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2013, nr 37.

316. Pleskot P., *Dyplomata, czyli szpieg? Działalność służb kontrwywiadowczych PRL wobec zachodnich placówek dyplomatycznych w Warszawie (1956–1989)*, t. 1–2, Warszawa 2013.

317. Pleskot P., *Kłopotliwa panna „S". Postawy polityczne Zachodu wobec „Solidarności" na tle stosunków z PRL (1980–1989)*, Warszawa 2013.

318. Pleskot P., *Konspiracyjne Niezależne Zrzeszenie Studentów na Uniwersytecie Warszawskim (1982––1989)*, [w:] *Warszawa niezłomna. Antysystemowe formy opozycji i oporu społecznego w stolicy (1980–1989)*, red. B. Noszczak, Warszawa 2013.

319. Pleskot P., *Nauka i propaganda, Ziemie Odzyskane i Zachód. Niejednoznaczny charakter badań nad początkami państwa polskiego (1946–1962)*, [w:] *Nad Odrą i Bałtykiem. Myśl zachodnia: ludzie – koncepcje – realizacja do 1989 r.*, red. M. Semczyszyn, T. Sikorski, A. Wątor, Szczecin 2013.

320. Pleskot P., *Po co nam Niewiadomski?* [w:] *Gabriel Narutowicz (1865–1922): Prezydent – Polak – Szwajcar*, red. S. Geissbühler, Warszawa 2013.

321. Pleskot P., *Polacy w czerwcu 1980 r. – raport brytyjskiego attaché wojskowego*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2013, nr 1 (21).

322. Pleskot P., *Studencka bibuła. Prasa drugoobiegowa Niezależnego Zrzeszenia Studentów na Uniwersytecie Warszawskim na przykładzie pisma „Nurt" (1986–1989)*, [w:] *Czas bibuły*, t. 2: *Mechanizmy – ludzie – idee*, red. R. Wróblewski, Wrocław 2013.

323. Pleskot P., *Szpiedzy w ambasadach. Liczba funkcjonariuszy zachodnich służb specjalnych zatrudnionych w charakterze dyplomatów w Polsce w oszacowaniach kontrwywiadu PRL (lata 60.–80. XX w.)*, „Glaukopis" 2013, nr 28.

324. Pleskot P., *Wokół Nobla dla Wałęsy. Postawy polityczne Zachodu wobec decyzji Komitetu Noblowskiego z października 1983*, „Working Papers on the Solidarity Movement" 2013, nr 5.

325. Pleskot P., *Defininig the Unknown. Polish transformation of 1989 in the political discourse of Western authorities*, „Irish Slavonic Studies" 2013, vol. 25.

326. Pleskot P., *Spies in Embassies – Number of Officers of Western Secret Services Employed as Diplomats in Poland According to Estimations of the Polish Counter-Intelligence (1960s–1980s)*, „Central European Political Science Review" 2013, nr 53.

327. Pleskot P., *The Polish Intelligence Service and the Polish Diaspora after the Imposition of Martial Law in Poland* [w:] *East Central Europe in Exile*, vol. 2: *Transatlantic Identities*, red. A. Mazurkiewicz, Cambridge 2013.

328. *Pod dyktando ideologii. Studia z dziejów architektury i urbanistyki w Polsce Ludowej*, red. P. Knap, Szczecin 2013.

329. Podemski M., *Funkcjonariusze SB prowadzący działania na terenie Nowej Soli w latach 1975–1990 (Aneks 2)*, [w:] *Nowosolska „Solidarność". Relacje, wspomnienia, dokumenty (wrzesień 1980–czerwiec 1990)*, zebrali i opracowali M. i A. Perlakowie, „Studia i Materiały Poznańskiego IPN", t. 24, Poznań 2013.

330. *Policjanci II RP – wierni do końca. Księga pamiątkowa w dwudziestą rocznicę powstania Grobu Policjanta Polskiego w Katowicach 1993–2013*, red. M. Kania, Katowice 2013.

331. *Polscy uchodźcy w Rumunii 1939–1947. Dokumenty z Narodowych Archiwów Rumunii/Refugiații polonezi în România 1939–1947. Documente din Arhivele Naționale ale României*, oprac. zbior., t. 1, cz. 1 i 2, Warszawa–Bukareszt 2013.

332. *Polska Partia Robotnicza, Gwardia Ludowa/Armia Ludowa na ziemiach polskich 1942–1944/1945*, red. K. Kaczmarski, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2013.

333. Popek L., Karlowicz L., *Świadkowie oskarżają. Okrutna przestroga*, t. 3, Lublin 2013.

334. *Procesy polityczne działaczy NSZZ „Solidarność" w Łodzi w okresie stanu wojennego*, wybór, wstęp i oprac. S. Pilarski, Łódź 2013.

335. Przegiętka M., *1918, 1945 and 1989: Three Turning Points in the History of Polish Railways in the Twentieth Century* [w:] *Railways in Transition – Eastern Europe Railways – Past, Present and Future in the 20th and 21st Centuries*, red. R. Roth, H. Jacolin, Frankfurt am Main 2013.

336. „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej", red. nacz. J. Bednarek, Warszawa 2013, t. 6.

337. Przybysz M., *Stan wojenny w małym ośrodku miejskim. Nastroje i reakcje społeczne mieszkańców Kutna widziane oczami władz 13 grudnia 1981 – 22 lipca 1983* [w:] *Stan wojenny z perspektywy lokalnej. Łódź i region 1981–1983*, red. S. Hadysiak, Tomaszów Mazowiecki 2013.

338. Puławski A., *The Polish Government-in-exile in London, the Delegatura, the Union of Armed Struggle-Home Army and the Extermination of the Jews* [w:] *Government-in-Exile and the Jews during the Second World War*, red. J. Lániček, J. Jordan, London–Portland 2013.

339. Rajzner R., Lew H.R., *Losy nieopowiedziane. Zagłada Żydów białostockich 1939–1945*, przełożył K. Godlewski, konsultacja i przekład fragmentów z jidysz A. Żółkiewska, konsultacja historyczna E. Rogalewska, Warszawa 2013.

340. Rączy E., *Negatywne postawy Polaków wobec Żydów w powiecie przemyskim w okresie okupacji niemieckiej* [w:] *Sacrum i profanum. Studia z dziejów społeczno-gospodarczych dedykowane prof. Jerzemu Motylewiczowi*, red. P. Grata, B. Lorenc, Rzeszów 2013.

341. Rączy E., *Zagłada żydowskiej ludności Holandii w KL Auschwitz-Birkenau*, Poznań–Rzeszów 2013.

342. *Relacje deportowanych z Kresów Wschodnich II RP w 1940 r.*, wstęp, wybór i oprac. T. Domański, Kielce 2013.

343. *Relacje wojenne ziemian. Perspektywa dwóch pokoleń*, oprac. M. Chorązki, Kraków 2013.

344. Rembacka K., *Polski Związek Zachodni w Szczecinie* [w:] *Nad Odrą i Bałtykiem. Myśl zachodnia: ludzie – koncepcje – realizacja do 1989 r.*, red. M. Semczyszyn, T. Sikorski, A. Wątor, Szczecin 2013.

345. Rogalewska E., *Getto białostockie. Doświadczenia Zagłady – świadectwa literatury i życia*, Białystok 2013.

346. Rogalewska E., *Zwischen Arbeit und Flucht in einem vergessenen teil des Deutschen Reichs* [w:] *Arbeit in den nationalsozialistichen Ghettos*, J. Hensel, S. Lehnstaedt (Hg.), Osnabrück 2013.

347. *Rok 1863. Prasa polska o odgłosach powstania styczniowego na Warmii i Mazurach*, wybór i oprac. G. Jasiński, J. Jasiński, D. Kasparek, Olsztyn 2013.

348. Rokicki K., *Listy i skargi na działalność MSW w latach sześćdziesiątych, siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku w analizach Biura Skarg i Listów MSW*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2013, nr 1 (21).

349. Romanek J., *Kadra kierownicza Komendy Powiatowej Milicji Obywatelskiej w Białej Podlaskiej w pierwszym roku jej funkcjonowania (sierpień 1944 – sierpień 1945)*, „Radzyński Rocznik Humanistyczny" 2013, t. 11.

350. Romanek J., *Ruch ludowy w województwie lubelskim w latach 1944–1949*, Lublin 2013.

351. Rosenbaum S., *Obóz pracy przymusowej kopalni „Radzionków" 1945–1947*, „Rocznik Muzeum w Tarnowskich Górach" 2013, t. 4.

352. Ruzikowski T., *Długi marsz do wolności. Z dziejów NSZZ „Solidarność" Region Mazowsze (grudzień 1981 – czerwiec 1989)*, [w:] *Warszawa niezłomna. Antysystemowe formy opozycji i oporu społecznego w stolicy (1980–1989)*, red. B. Noszczak, Warszawa 2013.

353. Ruzikowski T., *Wojsko, Służba Bezpieczeństwa, wymiar sprawiedliwości, propaganda... Przyczynek do historii (aparatu) represji w Warszawie w stanie wojennym* [w:] *Warszawa niezłomna. Antysystemowe formy opozycji i oporu społecznego w stolicy (1980–1989)*, red. B. Noszczak, Warszawa 2013.

354. Rybarczyk P., *Uwięzienie ostatniego Kronenberga. Nieznane kronenbergiana w zasobie Delegatury IPN w Bydgoszczy*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2013, t. 6.

355. Sawa M.R., *Фашисти чи партнери? Два погляди на український націоналізм у світлі листування між Іваном Лисяком-Рудницьким і Іваном Кедриним*, „Україна Модерна", Kijów 2013, t. 20.

356. Sawicki J., *Konferencja archiwalna „Polonica bliżej kraju", Warszawa, 25 października 2012 r.*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2013, t. 6.

357. Schulz G., *Wianek śpiewów patriotycznych*, wstęp i oprac. G. Jasiński, Pisz 2013.

358. Siedziako M., *„Domysły" i „Korzenie" – czasopisma niezależnego środowiska katolików świeckich w Szczecinie* [w:] *Czas bibuły*, t. 1: *Mechanizmy – ludzie – idee*, red. R. Wróblewski, Wrocław 2013.

359. Siedziako M., *Działalność duszpasterska o. dr. Władysława Siwka TJ w Szczecinie*, „Colloquia Theologica Ottoniana" 2013, nr 1.

360. Siedziako M., *Kobieta w podziemiu wydawniczym PRL. Przypadek Teresy Hulboj* [w:] *Czas bibuły*, t. 2: *Mechanizmy – ludzie –idee*, red. R. Wróblewski, Wrocław 2013.

361. Siedziako M., *Polskie Stronnictwo Ludowe w III RP wobec integracji europejskiej* [w:] *Ruch ludowy na Ziemi Lubuskiej 1945–2010*, red. E. Jaworski, G. Kostkiewicz-Górska, K. Suproniuk, K. Wasilewski, Gorzów Wielkopolski 2013.

362. Sierchuła R., *Historia człowieka myślącego. Lech Karol Neyman (1908–1948). Biografia polityczna*, Warszawa 2013.

363. Sierchuła R., *Lech Karol Neyman propagator myśli zachodniej* [w:] *Nad Odrą i Bałtykiem. Myśl zachodnia: ludzie – koncepcje – realizacja do 1989 r.*, red. M. Semczyszyn, T. Sikorski, A. Wątor, Szczecin 2013.

364. Sikora M., *Gau Oberschlesien in der Raumplanung der NS-Verwaltung 1939–1944* [w:] *Industrialisierung und Nationalisierung. Fallstudien zur Geschichte des oberschlesischen Industriereviers im 19. und 20. Jahrhundert [Veröffentlichungen zur Kultur und Geschichte im östlichen Europa*, red. D. Brandes, D. Neutatz, T. Pomian, V. Zimmermann, t. 40], red. L. Budraß, P. Kalinowska-Wójcik, A. Michalczyk, Essen 2013.

365. Sikora M., *Jan Tadeusz Żeliński „w oczach" Służby Bezpieczeństwa. Inwigilacja działacza „Solidarności" w latach 1980–1989*, „Rocznik Muzeum w Gliwicach" 2013, t. 24.

366. Sikora M., *Koncesjonowany kapitalizm. Służba Bezpieczeństwa MSW a „spółki polonijne" w PRL (1976–1989)*, „Dzieje Najnowsze" 2013, nr 2, R. 45.

367. Sikora M., *Nazistowskie plany zagospodarowania przestrzennego Górnego Śląska w latach 1939––1944*, „Studia Śląskie" 2013, t. 72.

368. Sikora M., *Wilhelm Dietl, Schattenarmeen. Die Geheimdienste der islamischen Welt*, HERDER, Freiburg–Basel–Wien 2010 [rec.], „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego" 2013, nr 5 (9).

369. Simiński H., *Budowa Muzeum w Gozdowicach i pozyskiwanie pierwszych eksponatów*, „Rocznik Chojeński" 2013, t. 5.

370. Skubisz P., *Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego a rok 1948* [w:] *Zwrot polityczny '48. Między polską drogą a projektem uniwersalnym*, red. M. Jabłonowski, W. Jakubowski, T. Krawczak, Warszawa 2013.

371. Skubisz P., *Przejmowanie sieci informacyjnej przez wywiad Korpusu Ochrony Pogranicza na przykładzie 5. Batalionu KOP w Łużkach (1924–1925)*, [w:] *Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP. Z działalności Oddziału II SG WP*, red. T. Dubicki, Łomianki 2013, t. 3.

372. Sobieraj M., *Fototeka Oddziału II Sztabu Głównego Wojska Polskiego w dokumentach Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego*, Lublin 2013.

373. *„Solidarność" od wewnątrz 1980–1981*, red. A. Friszke, K. Persak, P. Sowiński, Warszawa 2013.

374. Sołtysik Ł., Zwiernik P., *Wykaz organizacji zakładowych (komitetów założycielskich/komisji zakładowych) NSZZ „Solidarność" na Ziemi Nowosolskiej, zarejestrowanych w MKZ/ZR NSZZ „Solidarność" w Zielonej Górze i MKZ we Wrocławiu/ZR NSZZ „Solidarność" Dolny Śląsk* [w:] *Nowosolska „Solidarność". Relacje, wspomnienia, dokumenty (wrzesień 1980 – czerwiec 1990)*, zebrali i opracowali M. i A. Perlakowie, „Studia i Materiały Poznańskiego IPN", t. 24, Poznań 2013.

375. *Sowiecki system obozów i więzień. Przykłady wybranych państw*, red. J. Bednarek, Łódź 2013.

376. Spałek R., *Manifestacje na ulicach Warszawy w stanie wojennym (1981–1983)*, [w:] *Warszawa niezłomna. Antysystemowe formy opozycji i oporu społecznego w stolicy (1980–1989)*, red. B. Noszczak, Warszawa 2013.

377. *Sprawa zabójstwa Wawrzyńca Sielskiego w Wyszynie. Policyjna pacyfikacja Stronnictwa Narodowego w powiecie konińskim w lutym 1936 r. w świetle dokumentów prokuratury*, wstęp i oprac. R. Sierchuła, P. Siewczyński, „Glaukopis" 2013, nr 29.

378. Stempowski T. *„Lieux de mémoire", ikony, fotografie. Wpływ obrazów fotograficznych na pamięć zbiorową w Polsce – rekonesans*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2013, nr 2 (22).

379. Stempowski T., *Nadine Fresco, „Śmierć Żydów. Fotografie"*, Czarne, Wołowiec 2011 [rec.], „Pamięć i Sprawiedliwość" 2013, nr 2 (22).

380. Stempowski T., Ślusarski K.W., *Wydzielony zbiór fotografii byłej Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu* „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2013, t. 6.

381. *Studia nad wojnami w Indochinach*, t. 1, red. P. Benken, Oświęcim 2013.

382. Sychowicz K., *Kościoły i związki religijne w pow. kolneńskim w materiałach władz komunistycznych w latach 1948–1956*, „Zeszyty Kolneńskie" 2013, t. 7.

383. Sychowicz K., *Wierni i duchowni Kościoła rzymskokatolickiego w powiatach augustowskim i suwalskim w latach 1949–1956 w materiałach władz komunistycznych i aparatu bezpieczeństwa* [w:] *Chrześcijańskie świadectwo wczoraj i dziś*, red. W. Guzewicz, M. Radziłowicz, S. Strękowski, Ełk 2013.

384. Sychowicz K., *Władze komunistyczne w województwie białostockim wobec Kościołów i związków wyznaniowych w latach 1944–1975*, Białystok 2013.

385. Syrnyk J., *Atena czy Arachne. Tertium non datur?*, „Zeszyty Etnologii Wrocławskiej" 2013, 1 (18).

386. Syrnyk J., *„Po linii" rewizjonizmu, nacjonalizmu, syjonizmu... Aparat bezpieczeństwa wobec ludności niepolskiej na Dolnym Śląsku (1945–1989)*, Wrocław 2013.

387. Szczypta-Szczęch R., *Zwolniony dla dobra służby. Studium przypadku Jana Nowaka* [w:] *Osobowe środki pracy operacyjnej – zagadnienia źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2013.

388. Szopa P., *Walka z osobami współpracującymi z okupantem niemieckim na terenie Placówki AK Niebylec* [w:] „Rocznik Niebylecki", t. 1, Niebylec 2013.

389. Szpytma M., *Raczej koniunkturalizm niż idealizm. Kilka refleksji na temat „realizmu" Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego i jego członków*, „Politeja" 2013, nr 25.

390. Szulc P., *„Głos Szczeciński" w okresie stalinowskim* [w:] *Oblicza prasy Ziem Zachodnich w latach 1945–2012*, red. A. Buck, P. Bartkowiak, D. Kotlarek, Zielona Góra 2013.

391. Szulc P., *Pomorze Zachodnie w propagandzie władz PRL w latach 1945–1947* [w:] *Nad Odrą i Bałtykiem. Myśl zachodnia: ludzie – koncepcje – realizacja do 1989 r.*, red. M. Semczyszyn, T. Sikorski, A. Wątor, Szczecin 2013.

392. Szulc P., *Rola Wszechnicy radiowej w stalinowskim systemie oświaty w województwie szczecińskim* [w:] *Szkolnictwo i oświata na Pomorzu*, red. Z. Romanow, Słupsk 2013.

393. Szulc P., *Spółdzielczość produkcyjna w powiecie gryfickim* [w:] *Trzebiatów – spotkania pomorskie 2012*, red. J. Kochanowska, Trzebiatów 2013.

394. Szwagrzyk K., *Więzienia i obozy na Dolnym Śląsku (1945–1956). Przewodnik*, Wrocław 2013.

395. Szwagrzyk K., Ossowski A., Szleszkowski Ł., *Poszukiwania miejsc pochówków i metoda identyfikacji ofiar komunizmu w Polsce*, „Dzieje Najnowsze" 2013, nr 4.

396. Szymczyk J., Jedynak M., *W stronę tradycji i tożsamości. Mjr Jan Piwnik „Ponury" patronem KWP w Kielcach* [w:] Numer specjalny: *Materiały międzynarodowego sympozjum. Muzealnictwo, archiwistyka, kolekcjonerstwo i wystawiennictwo policyjne. Historia i współczesność*, red. Z. Judycki, „Policjanci. Policyjny Magazyn Historyczny" 2013.

397. Ślusarski K.W., *Doświadczenia IPN w tworzeniu cyfrowych zbiorów fotograficznych i w ich wykorzystywaniu na przykładzie dokumentacji kampanii wrześniowej 1939 r.*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2013, t. 6.

398. Środa R., *Dzienniki archiwalne UB i SB tzw. starego typu w zasobie archiwalnym Oddziału IPN w Krakowie*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2013, t. 6.

399. Toborek T., *Warszyc. Wyklęty bohater*, Warszawa 2013.

400. Tochman K.A., *Generał Tadeusz Góra – Z RAF-u do komunistycznej bezpieki* [w:] *Si vis pacem, para bellum. Bezpieczeństwo i polityka Polski. Księga jubileuszowa ofiarowana profesorowi Tadeuszowi Dubickiemu*, red. R. Majzner, Częstochowa–Włocławek 2013.

401. Tochman K.A., *Jerzy Sztrom*, *Polski Słownik Biograficzny* 2013, t. 49/1, z. 200.

402. Tochman K.A., *Kazimierz Szternal*, *Polski Słownik Biograficzny* 2013, t. 49/1, z. 200.

403. Tochman K.A., *Komunistyczny obóz pracy Nowiny – Błudek na Zamojszczyźnie (1944–1945)*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989" 2013, nr 1 (11).

404. Tochman K.A., *Wiesław Szpakowicz*, *Polski Słownik Biograficzny* 2013, t. 48/4, z. 199.

405. Tomczak B., *Inwentarz archiwalny Wojskowego Sądu Rejonowego w Zielonej Górze 1950–1954*, Poznań 2013.

406. Tomkiewicz M., *Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, jej rola i zadania we współczesnym systemie prawnym w Polsce* [w:] *Studium Vilnense A*, t. 10, Vilnius 2013.

407. Tomkiewicz M., Semków P., *Soap from human fat: the case of Profesor Spanner*, Gdynia 2013.

408. Tracz B., *Pomiędzy bohaterstwem a zdradą. Major WP – „generał" PAL Stanisław Piękoś ps. „Skała" (1896–1987)*, [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

409. Trębacz W., *Akcja balonowa nad ziemią dzierżoniowską*, „Rocznik Dzierżoniowski", Dzierżoniów 2013, t. 22.

410. Tylski K., *Zasady funkcjonowania ewidencji operacyjnej Służby Bezpieczeństwa*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2013, t. 6.

411. Urynowicz M., *M. Polit, „Moja żydowska dusza nie obawia się dnia sądu" – Mordechaj Chaim Rumkowski. Prawda i zmyślenie*, Stowarzyszenie Centrum Badań nad Zagładą Żydów, Warszawa 2012 [rec.], „Kwartalnik Historii Żydów – ŻIH" 2013, nr 4.

412. Warot P., *Problem z korzystaniem z akt byłej policji politycznej Polski Ludowej* [w:] *Źródła współczesne w zasobach archiwów. Czy jesteśmy gotowi na nowe?*, red. B. Stolarczyk, Olsztyn 2013.

413. Warot P., *„Uczelnia R" 1968–1989, czyli społeczność akademicka Olsztyna oczami Służby Bezpieczeństwa*, „Glaukopis" 2013, nr 29.

414. *Warszawa niezłomna. Antysystemowe formy opozycji i oporu społecznego w stolicy (1980–1989)*, red. B. Noszczak, Warszawa 2013.

415. Wenklar M., (oprac.), *Leśniowski Feliks*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2013, nr 38.

416. Wenklar M., *Racja stanu – o granicach stosowalności pojęcia z pespektywy historii Polski* [w:] *Kryterium etyczne w koncepcji racji stanu*, red. A. Krzynówek-Arndt, Kraków 2013.

417. Węgrzyn D., *Od pierwszego strajku do „Trzeciego Szeregu". NSZZ „Solidarność" Region Podbeskidzie (1980–1983). Opis konfliktu politycznego*, Katowice 2013.

418. Węgrzyn D., *Relacje między PZPR a NSZZ „Solidarność" w województwie bielskim 1980–1981* [w:] *„Solidarność" od wewnątrz 1980–1981*, red. A. Friszke, K. Persak, P. Sowiński, Warszawa 2013.

419. Wicenty D., *Wokół projektu biografii Adama Podgóreckiego: wyzwania koncepcyjne, metodologiczne i społeczne*, „Przegląd Socjologii Jakościowej" 2013, nr 4.

420. Wierzbicki M., *Jerzy Grzybowski, Pogoń między Orłem Białym, Swastyką i Czerwoną Gwiazdą. Białoruski ruch niepodległościowy w latach 1939–1956*, Warszawa 2011 [rec.], „Pamięć i Sprawiedliwość" 2013, nr 2 (22).

421. Wierzbicki M., *Ostatni bunt. Młodzieżowa opozycja polityczna u schyłku PRL 1980–1990. Fakty, konteksty, interpretacje,* Lublin–Warszawa 2013.

422. Wojcieszyk E., *Duszpasterstwo młodzieży Archidiecezji Poznańskiej 1956–1989*, wyd. 2, Poznań 2013.

423. Wojcieszyk E., *Wstęp* [w:] *Władze wobec Kościołów i związków wyznaniowych na Środkowym Nadodrzu 1956–1970*, red. E. Wojcieszyk, Poznań 2013.

424. Wojnowski M., *„Neobizantyzm": polityczna utopia czy nowa ideologia elit Federacji Rosyjskiej w XXI w.?*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Wydanie specjalne" 2013.

425. *Wojsko – polityka – społeczeństwo. Studia z historii społecznej od antyku do współczesności*, *Wrocławskie Studia z Historii Wojskowości*, t. 2, red. J. Jędrysiak, D. Koreś, G. Strauchold, K. Widziński, Wrocław 2013.

426. Wójtowicz N., *Obraz dwóch „Kopernników" w wybranych dokumentach resortu bezpieczeństwa*, „Ars Regia" 2012/2013, nr 20 [wydane w 2013].

427. *Wokół procesu biskupa Czesława Kaczmarka. Wspomnienia nazaretanki s. Izabelli Machowskiej*, oprac. T. Domański, s. D. Kozieł CSFM, Kielce 2013.

428. Wołk G., *Funkcjonowanie opozycyjnych partii politycznych w realiach Polski Ludowej. Wybrane przykłady*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Politologica" X, nr 132, Kraków 2013.

429. Wołk G., *Powstanie i działalność Obszaru I (Centralnego) Konfederacji Polski Niepodległej (1979––1989)*, [w:] *Warszawa niezłomna. Antysystemowe formy opozycji i oporu społecznego w stolicy (1980–1989)*, red. B. Noszczak, Warszawa 2013.

430. Wołk G., Żuczkowski M., *Stan zasobów archiwalnych w Londynie w kontekście roku 1948* [w:] *Zwrot polityczny '48. Między polską drogą a projektem uniwersalnym*, red. M. Jabłonowski, W. Jakubowski, T. Krawczak, Warszawa 2013.

431. Wołoszyn J., *Stefan Kobos „Wrzos"* [w:] *Ostatni komendanci, ostatni żołnierze 1951–1963*, red. G. Kuczyński, Warszawa 2013.

432. Wójtowicz N., *Sprawa „Kaszub-2" – przyczynek do propagandy Stowarzyszenia PAX dotyczącej polskiej organizacji kościelnej na Ziemiach Zachodnich i Północnych* [w:] *Droga do stabilizacji polskiej administracji kościelnej na Ziemiach Zachodnich i Północnych po II wojnie światowej (w 40. rocznicę wydania konstytucji apostolskiej Pawła VI „Episcoporum Poloniae coetus")*, red. W. Kucharski, Wrocław 2013.

433. Wójtowicz N., *Współpraca Grupy Logistycznego Wsparcia Podziemia ze Stuttgartu z opozycją niepodległościową w kraju (1983–1989)*, [w:] *Polacy w Niemczech. Przeszłość, teraźniejszość, przyszłość*, red. Z.T. Klimaszewski, Białystok 2012 [wydane w 2013].

434. Wróbel J., *Polish children in exile 1939–1950. War experiences, deportation and repatriation* [w:] *Children and War. Past and Present*, red. H. Embacher, Solihull 2013.

435. Wróbel J., *Polskie i międzynarodowe echa zbrodni zgierskiej* [w:] *„Dziś za jednego Niemca śmierć poniesie 50 Polaków". Materiał z konferencji popularnonaukowej w Zgierzu, 20 marca 2012 r.*, red. J. Wróbel, Łódź 2013.

436. Wróbel J., *Uchodźcy polscy ze Związku Sowieckiego 1942–1950*, Łódź 2013.

437. *Wybrane problemy metodologii i metodyki badań nad najnowszą historią Polski. Dyskusja prowadzona przez dr. hab. Zdzisława Zblewskiego (IH UJ), z udziałem dr. hab. Mariusza Mazura (IH UMCS), dr. hab. Filipa Musiała (OBEP IPN w Krakowie), prof. dr. hab. Andrzeja Nowaka (IH UJ, IH PAN) oraz prof. dr. hab. Krzysztofa Zamorskiego (IH UJ)*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2012, nr 2 (20).

438. *Zagłada Żydów na polskiej prowincji*, red. A. Sitarek, M. Trębacz, E. Wiatr, wyd. 2, Łódź 2013.

439. Zajda M., *Mikołaj Grynberg, Ocaleni z XX wieku. Po nas nikt już nie opowie, najwyżej ktoś przeczyta...*, Warszawa 2012, s. 350 [rec.], „Mediterraneum, The Journal for Research and Studies" 2013, t. 1.

440. Zajda M., *The Trauma of Survivors. Casus: the Elbinger family*, „Mediterraneum, The Journal for Research and Studies" 2013, t. 1.

441. Zawistowski A., *Historia. Wyobrażenia o przeszłości (ankieta)*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2013, nr 2 (22).

442. *Zbrodnie niemieckie na Pomorzu Zachodnim i ziemi lubuskiej popełnione w latach 1939–1945 w świetle śledztw prowadzonych przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Szczecinie. Wybór źródeł*, oprac. M. Maciejowski, współpraca M. Dźwigał, Szczecin 2013.

443. *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, red. M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak, Warszawa 2013.

444. Zieliński A., *Łucja Marek, ks. Mariusz Trąba, Przypadek ks. Brunona Magotta. Studium źródłoznawcze dokumentacji kościelnej i akt aparatu bezpieczeństwa*, Katowice 2010 [rec.], „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989" 2013, t. 10.

445. Zieliński A., *Materiały kontroli resortowych jako przedmiot badań historyka*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2013, t. 6.

446. Zielonka M., *Struktury Służby Bezpieczeństwa w województwie wałbrzyskim w latach 1975–1990*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989" 2013, nr 1 (11).

447. Ziobroń R., *Pamięć o nim trwać będzie. Krótki szkic o życiu Józefa Rzepki – jednego z członków IV Zarządu Głównego WiN*, „Biuletyn Informacyjny Okręgu Podkarpackiego Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 4.

448. Zwolski M., *Duże i małe regiony „Solidarności": porównanie dynamiki* [w:] *„Solidarność" od wewnątrz 1980–1981*, red. A. Friszke, K. Persak, P. Sowiński, Warszawa 2013.

449. Zwolski M., *Podziemna prasa RKW-TZR NSZZ „Solidarność" Region Pojezierze 1986–1989* [w:] *Czas bibuły*, t. 1: *Mechanizmy – ludzie – idee*, red. R. Wróblewski, Wrocław 2013.

450. Zwolski M., *Śladami zbrodni okresu stalinowskiego w województwie białostockim*, Białystok 2013.

451. Zwolski M., *Śmierć jako świadoma cena walki o niepodległość w Polsce w latach 1944–1956* [w:] *W drodze do brzegu życia*, t. 11, red. E. Krajewska-Kułak i in., Białystok 2013.

452. Zwolski M., *Więzienie w Białymstoku w latach 1912–1944 – kartki z historii* [w:] *Społeczeństwo – wojsko – polityka. Studia i szkice ofiarowane Profesorowi Adamowi Czesławowi Dobrońskiemu z okazji 70 urodzin*, red. M. Dajnowicz, A. Miodowski, T. Wesołowski, Białystok 2013.

453. Żaryn J., *Janusz Zabłocki – chrześcijański demokrata zaangażowany w PRL (cz. 3)*, [w:] J. Zabłocki, *Dzienniki 1976–1986*, t. 3, cz. 1, Warszawa 2013.

454. Żuczkowski M., *Referat „999" Kontrwywiadu Komendy Głównej Armii Krajowej* [w:] *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, Warszawa 2013.

455. Żuczkowski M., *Władysław Siła-Nowicki w walce o wolną Polskę* [w:] *Wojsko – polityka – społeczeństwo. Studia z historii społecznej od antyku do współczesności* [w:] *Wrocławskie Studia z Historii Wojskowości*, t. 2, red. J. Jędrysiak, D. Koreś, G. Strauchold, K. Widziński, Wrocław 2013.

456. Żukowski M., *„Elity komunistyczne w Polsce". UMCS w Lublinie 19–20 IX 2013*, „Komunizm: System – Ludzie – Dokumentacja" 2013, nr 2.

457. Żukowski M., *Okres Października '56 w relacji Stefana Jędrychowskiego złożonej w roku 1983*, „Radzyński Rocznik Humanistyczny" 2013, nr 11.

458. Żukowski M., Magiera D., *Pracownicy etatowi Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w świetle wybranych normatywów partyjno-państwowych z 1949, 1972 i 1983 roku*, „Wschodni Rocznik Humanistyczny" 2013, t. 9.

459. Żukowski M., *Wybrane aspekty dotyczące PZPR w latach 1948–1990 (liczebność, skład społeczny, nomenklatura kadr i dewizowe składki członkowskie)*, „Komunizm: System – Ludzie – Dokumentacja" 2013, nr 2.

460. Żukowski M., *Финансовая экономика воеводского комитета польской объединенной рабочей партии в Гданьске. От организации комитета по реформу государственных финансов в октябре 1950 года*, „Вестник Российского университета дружбы народов. Серия Всеобщая история" 2013, nr 4.

Publikacje popularnonaukowe i edukacyjne

1. Adamów K., *Lodzia milicjantka. Pierwsza Milicjantka PRL*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 7–8.

2. Bagieński W., *Ostatni uciekinier ze służb PRL*, „Historia Do Rzeczy" 2013, nr 6.

3. Banaś K., *Dwadzieścia sześć lat na wzgórzu piekarskim. Rozmowa z Metropolitą Seniorem, Arcybiskupem Damianem Zimoniem*, „Z Piekarskich Wież" 2013, nr 11–12.

4. Banaś K., *Ks. Krzysztof Wojciech Sykulski*, „Radzionkoviana", VI 2013.

5. Banaś K., *Z historii sanktuarium. Biskupi – duchowi przewodnicy pielgrzymek*, „Z Piekarskich Wież" 2013, nr 10.

6. Banaś K., *Z historii sanktuarium. Niedziela jest Boża i...*, „Z Piekarskich Wież" 2013, nr 7–8.

7. Banaś K., *Z przeszłości. Fotografie z ukrycia*, „Z Piekarskich Wież" 2013, nr 2.

8. Bechta M., *Profesorowi Arkadiuszowi Kołodziejczykowi i doktorowi Wiesławowi Charczukowi o sztuce prowadzenia sporów słów kilka*, „Rocznik Bialskopodlaski" 2013, t. 20.

9. Benken P., *„Graff Zeppelin" – jedyny lotniskowiec III Rzeszy*, „In Gremio" 2013, nr 2.

10. Benken P., *„Sprawa Górala"*, „Mysl.pl" 2013, nr 27.

11. Benken P., *„Tajemnica Westerplatte", czyli jak zmarnowano historię z potencjałem*, „Myśl.pl" 2013, nr 27.

12. Benken P., *Zabójstwo szefa PUBP Drawsko Bolesława Owczarka przez żołnierzy Armii Czerwonej 30 maja 1946 r.*, „Myśl.pl" 2013, nr 3 (28).

13. Bereza T., *Wincenty Witos (1874–1945) z Wierzchosławic* [w:] *Wielcy Polacy z Galicji i Kresów Południowo-Wschodnich*, red. J. Marciak-Kozłowska, Białystok 2013.

14. Bębnik G., *Bernhard Mainka – człowiek z giętkim kręgosłupem*, „Gazeta Mikołowska" 2013, nr 10.

15. Bębnik G., *Legenda katowickiej wieży*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 9.

16. Bębnik G., *Nowe, wspaniałe nazwy. Zmiany nazewnictwa w Katowicach i powiecie katowickim w latach 1939–1945*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2013, nr 1 (3).

17. Bębnik G., *Od burmistrza Mikołowa do konfidenta Stasi. Kariera Hansa Müllera*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2013, nr 1 (3).

18. Białecki K., *Sprawa księdza Maksymiliana Rode*, „W Sieci Historii" 2013, nr 1.

19. Bijak B., *Kryptonim „Orbita", czyli jak bezpieka w Kaliszu wojsko udawała*, „Poszukiwacze. Eksploracja, podróże, historia, przygoda" 2013, nr 5–6.

20. Bijak B., *Służba Bezpieczeństwa na tropie mogił żołnierzy Wehrmachtu. Kaliski epizod nieznanej ogólnopolskiej akcji SB*, „Poszukiwacze. Eksploracja, podróże, historia, przygoda" 2013, nr 2.

21. Brojer A., *Przywróćmy ich pamięci. Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 2.

22. Brojer A., *Zapal Światło Wolności*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 12.

23. Brożyniak A., *O genezie operacji „Wisła"*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 4 (276).

24. Brożyniak A., *Zbrodnie banderowców na rodzinach mieszanych polsko-ukraińskich*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 2 (274).

25. Brzechczyn K., *Krzysztof Skiba* [w:] *„Homek". Pismo Ruchu Społeczeństwa Alternatywneg o 1983––1990*, red. G. Berendt, K. Brzechczyn, Z. Stybel, J. Waluszko, Gdańsk 2013.

26. Brzechczyn K., *Wojciech Jankowski* [w:] *„Homek". Pismo Ruchu Społeczeństwa Alternatywnego 1983–1990*, red. G. Berendt, K. Brzechczyn, Z. Stybel, J. Waluszko, Gdańsk 2013.

27. Brzechczyn K., *Wojciech Mazur* [w:] *„Homek". Pismo Ruchu Społeczeństwa Alternatywnego 1983–1990*, red. G. Berendt, K. Brzechczyn, Z. Stybel, J. Waluszko, Gdańsk 2013.

28. Brzechczyn, K., *Zbigniew Stybel* [w:] *„Homek". Pismo Ruchu Społeczeństwa Alternatywnego 1983–1990*, red. G. Berendt, K. Brzechczyn, Z. Stybel, J. Waluszko, Gdańsk 2013.

29. Brzeziński P., *Człowiek, który zawinił*, „Uważam Rze. Historia" 2013, nr 6.

30. Brzeziński P., *Łysy jest z nami?*, „Uważam Rze. Historia" 2013, nr 8.

31. Bukała M., *„Nie można zdradzić Ewangelii". Rozmowy z abp. Ignacym Tokarczukiem*, rozmawiał, wstępem i przypisami opatrzył M. Krzysztofiński, Kraków–Rzeszów [rec.], „Homo Dei" 2013, nr 1.

32. Bukała M., *Strajk w Hucie Stalowa Wola 22 sierpnia – 1 września 1988 r.*, Rzeszów 2013.

33. Cegieła K., *Sprawiedliwi Ukraińcy* [w:] *„Kto tego nie widział, nigdy w to nie uwierzy...". Zbrodnia Wołyńska – historia i pamięć. Materiały edukacyjne*, red. O. Tumińska, Warszawa 2013.

34. Ceran T., *Im Namen des Führers... Zbrodnia w Łopatkach w 1939 r.*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 10.

35. Ceran T., *Przedmowa* [w:] *Najeźdźcy 1939 roku*, red. H.W. Klimek, Toruń 2013.

36. Chmielowiec P., *Grupa „D" przeciwko biskupowi*, „Nasz Dziennik", 31 XII 2012 – 1 I 2013, nr 304.

37. Chorązki M., *Krwawa polska jesień*, „Dziennik Polski", 22 X 2013.

38. *Cyfrowe Archiwum coraz bliżej...* – „Biuletyn Informacyjny Zespołu Projektowego Cyfrowego Archiwum Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów", red. i korekta W. Kujawa, M. Filipiak.

39. Czapski G., *Stan wojenny na wystawach*, „Refleksje. Zachodniopomorski Dwumiesięcznik Oświatowy" 2013, nr 2.

40. Domański T., *Kalendarium pacyfikacji i akcji represyjnych przeprowadzonych przez niemieckie formacje policyjne i wojskowe na wsi kieleckiej w okresie II wojny światowej*, „Kuryer Kielecki", dodatek do gazety „Echo Dnia" 2013, nr 19.

41. Domański T., *Pacyfikacja Michniowa przed wymiarem sprawiedliwości*, „Kuryer Kielecki", dodatek do gazety „Echo Dnia" 2013, nr 19.

42. Domański T., *Wokół Wykusu. Żandarmi z posterunku w Suchedniowie*, „Wykus" 2013, nr 18.

43. Domański T., *Zbrodnie niemieckie na wsi kieleckie*j, „Kuryer Kielecki", dodatek do gazety „Echo Dnia" 2013, nr 19.

44. Drabik S., *Konfitury władzy*, „Dziennik Polski", 1 X 2013.

45. Dworaczek K., *Drugi obieg od kuchni*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 1.

46. Dworaczek K., *Pierwszy bunt – maj 1946*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 5.

47. Dziuba A., *Bomby w Zagórzu*, cz. 1: *Ostrzeżenie dla Chruszczowa*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 1 (10).

48. Dziuba A., *Bomby w Zagórzu*, cz. 2: *Zamach na Gomułkę*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 2 (11).

49. Dziuba A., *Jak budowano partię masową. Początki PPR w województwie śląskim*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2013, nr 1 (3).

50. Dziuba A., *Ostatnie rozkazy komendanta „Waltera"*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 7.

51. Dziuba A., *Tryumf „czarnego sportu" na „Czarnym Śląsku"*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2013, nr 2 (4).

52. Dziurok A., *Żydowski karmelita w Szopienicach. Śląski epizod w życiu o. Daniela Rufeisena*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2013, nr 1 (3).

53. Dźwigał M., *Granica* [w:] *Spacerem po Dolinie Miłości*, red. R. Matecki, Szczecin 2013.

54. Fenrych Z., *Nowa gra edukacyjna*, „Refleksje. Zachodniopomorski Dwumiesięcznik Oświatowy" 2013, nr 3.

55. Filip K., *Początki Milicji Obywatelskiej w Tczewie (marzec–sierpień 1945)*, „Gazeta Tczewska" 2013, nr 41.

56. Filip K., *Prawo i pięść nad Motławą*, „Rejsy", dodatek do „Polska The Times. Dziennik Bałtycki", 27 IX 2013.

57. *Fonoteka w Cyfrowym Archiwum*, red. J. Sawicki, R. Morawski, M. Tański, R. Szcześniak, P. Zielony, Warszawa 2013.

58. Fornal P., *Swoje kapłaństwo poświęcił Polsce i potrzebującym*, „Wiadomości Brzozowskie", IV 2013.

59. Fornal P., *Wcielił się w rolę ubeka*, „Wiadomości Brzozowskie", IX 2013.

60. Gąsiorowski T., *4 lipca 1943 roku w Gibraltarze*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 6 (278).

61. Gąsiorowski T., *Czy AK mogła zapobiec wołyńskiej rzezi Polaków?*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 2 (274).

62. Gąsiorowski T., *Fiszer, jesteś Niemcem?*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 10 (282).

63. Gąsiorowski T., *Jesienny rajd*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 10 (282).

64. Gąsiorowski T., *Kto tu rządzi?*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 7 (279).

65. Gąsiorowski T., *Likwidacja zdrajcy*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 5 (277).

66. Gąsiorowski T., *Powstanie styczniowe Anno Domini 1940*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 1 (273).

67. Gąsiorowski T., *Sowieckie deportacje z Kresów Wschodnich*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 4 (276).

68. Gąsiorowski T., *Śmierć Generała*, „Dziennik Polski", 2 VII 2013.

69. Gąsiorowski T., *Z ziemi sowieckiej do Polski*, „Dziennik Polski", 26 III 2013.

70. Gąsiorowski T., Kuler A., *„Nil" – organizator Kierownictwa Dywersji*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 5 (277).

71. Głębocki H., *Nie realizujmy rosyjskiej i niemieckiej polityki historycznej. Rozmowa z prof. Andrzejem Nowakiem*, „Arcana" 2013, nr 114.

72. Golik D., *Armia niepodległościowców*, „Fakt", 28 II 2013.

73. Golik D., *„Jacek" – syn „Doktora Świdra"*, http://skansen-studzionki.pl/?p=1628, 28 XI 2013.

74. Golik D., *Na tropie „Szaroty"*, „Dziennik Polski", 5 X 2013.

75. Golik D., *Niech żyje Polska!*, „Dziennik Polski", 30 IV 2013.

76. Golik D., *Oddział partyzancki Wiarusy* [w:] *Żołnierze wyklęci. Antykomunistyczne podziemie zbrojne po 1944 roku*, Warszawa 2013.

77. Golik D., *Oddziały partyzanckie „Wojsko Polskie" i „Wojsko Generała Andersa" w rejonie Tegoborza w latach 1945–1953* [w:] *Śladami podziemia. Działalność niepodległościowa w rejonie Tęgoborza w latach 1939–1953*, red. D. Golik, Kraków 2013.

78. Golik D., *Partyzanckie święta w górach*, „Dziennik Polski", 24 XII 2013.

79. Golik D., *Piętno „wyklętych"*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 3 (275).

80. Golik D., *Ucieczka przed śmiercią*, „Fakt", 28 II 2013.
81. Golik D., *„Wróbel" z Ochotnicy*, http://skansen-studzionki.pl/?p=1557, 24 IX 2013.
82. Golik D, *Zabić legendę*, „Dziennik Polski", 22 II 2013.
83. Gonet T., *Górny Śląsk wita kolarzy pokoju!*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2013, nr 2 (4).
84. Gontarczyk P., *Agent, który chciał być carem*, „Do Rzeczy", 23 XII 2013.
85. Gontarczyk P., *Córka*, „Do Rzeczy", 9 IX 2013.
86. Gontarczyk P., *„Czerwona orkiestra"*, „Do Rzeczy", 6 V 2013.
87. Gontarczyk P., *Generał urabia historię dla siebie*, „Ludzie do Rzeczy", V 2013.
88. Gontarczyk P., *Jak towarzysz Gierek zbudował sobie willę*, „Do Rzeczy", 25 I 2013.
89. Gontarczyk P., *Katyń: peperowska szkoła kłamstwa*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 4.
90. Gontarczyk P., *Kochane dzieciaki*, „Gazeta Polska Codziennie", 2 II 2013.
91. Gontarczyk P., *Komuniści z sojuszu z Gestapo*, „Do Rzeczy", 23 IX 2013.
92. Gontarczyk P., *Nieznośna lekkość historii*, „Do Rzeczy", 28 X 2013.
93. Gontarczyk P., *Politruk na fotelu premiera*, „Do Rzeczy", 1 VII 2013.
94. Gontarczyk P., *Prawie historia*, „Do Rzeczy", 5 VIII 2013.
95. Gontarczyk P., *Profesor, który wiedzy się nie kłania*, „Do Rzeczy", 27 V 2013.
96. Gontarczyk P., *Propagandowe fałszowanie historii*, „Do Rzeczy", 8 IV 2013.
97. Gontarczyk P., *Towarzysz Edward donosi...*, „Do Rzeczy", 18 II 2013.
98. Gontarczyk P., *W odpowiedzi prof. Janowi Woleńskiemu*, „Glaukopis" 2013, nr 29.
99. Gontarczyk P., *Zamknąć usta krytykom*, „W Sieci", 9 IX 2013.
100. Gontarczyk P., *Złote zegarki wywiadu*, „Do Rzeczy", 2 XII 2013.
101. Gorajczyk D., *Dwie historie. Pamięć jako zobowiązanie* [w:] *Dwie historie. Opowieści byłych więźniów obozów koncentracyjnych*, red. A. Wójcik, M. Zdziarski, Ł. Mackiewicz, Kraków 2013.
102. Gorajczyk D., Szpytma M., *W trosce o pamięć*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 4 (13).
103. Grabowski W., *Koncepcje walki czynnej w okupowanej Polsce – KEDYW*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 5.
104. Grabowski W., *Pierwszy kurs spadochronowy*, „Biuletyn Informacyjny Studium Polski Podziemnej w Londynie" 2013, nr 7.
105. Grabowski W., *Plany pomocy polskiej dla aliantów w okresie inwazji we Francji*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 6.

106. Grabowski W., *Plany użycia lotnictwa francuskiego na froncie polskim w 1939 r.*, „Gapa" 2013, nr 6.

107. Grabowski W., *Rocznica pierwszego zrzutu cichociemnych*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 2.

108. Grabowski W., *Ulotki lotnicze nad Polską 1939–1945*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 3.

109. Graczyk R., *4 czerwca: pamięć słodko-kwaśna*, fakty.interia.pl, 6 VI 2013.

110. Graczyk R., *Baczyński: wybory pokolenia*, „W Sieci", 25 III 2013.

111. Graczyk R., *Bauman – wolność słowa – omerta*, fakty.interia.pl, 27 VI 2013.

112. Graczyk R., *Chrzanowski: marginalizacja i wierność*, „Sieci", 27 V 2013.

113. Graczyk R., *Giedroyc o sobie, czyli o Polsce* [rec. z: J. Giedroyc, *Autobiografia na cztery ręce*, oprac. K. Pomian, „Czytelnik", Warszawa 1994], wsumie.pl, 29 VI 2013.

114. Graczyk R., *Jak przeżyć niemożliwe* [rec. z: *„Żyję!". Wybór odpowiedzi na ankietę ks. prof. Konstantego Michalskiego z 1945 roku, skierowaną do byłych więźniów politycznych z czasów okupacji niemieckiej*, Kraków 2012], wsumie.pl, 22 VI 2013.

115. Graczyk R., *Jeszcze Polska nie zginęła*, fakty.interia.pl, 20 VI 2013.

116. Graczyk R., *Konstytucja dobrych chęci i bolesnej praktyki*, „Dziennik Polski", 19 III 2013.

117. Graczyk R., *Likwidacja „Tygodnika Powszechnego" w 1953 roku*, „Dziennik Polski", 25 VI 2013.

118. Graczyk R., *Łysenkizm – nauka w szponach ideologii* [rec. z: *Studia nad łysenkizmem w polskiej biologii*, red. P. Köhler, Kraków 2013], wsumie.pl, 8 VI 2013.

119. Graczyk R., *Marzec 1968: bolesny koniec złudzeń*, „Dziennik Polski", 12 III 2013.

120. Graczyk R., *Powstanie w getcie: chwała pokonanym!*, wpolityce.pl, 20 IV 2013.

121. Graczyk R., *Przewrót w imię cnoty*, „Dziennik Polski", 14 V 2013.

122. Graczyk R., *Romanowski, czyli o zalewaniu archiwów betonem*, interia.pl, 16 V 2013.

123. Graczyk R., *Rozmowa z Janem Polkowskim*, „Sieci", 13 V 2013.

124. Graczyk R., *Słuszne i niesłuszne ujawnianie przeszłości*, interia.pl, 27 I 2013.

125. Graczyk R., *Władysław Gałka – człowiek, którego nie złamało stalinowskie więzienie*, wpolityce.pl, 11 V 2013.

126. Graczyk R., *Wyklęci – znowu obecni*, „W Sieci", 11 III 2013.

127. Graczyk R., *Wyrok na Szymborskiego*, wpolityce.pl, 4 V 2013.

128. Grądzka M., *Do zobaczenia po wysiedleniu*, „Dziennik Polski", 2 IX 2013.

129. Grądzka M., *Gaście pożar krwią własną...*, „Dziennik Polski", 16 IV 2013.

130. Grądzka M., *Getto puste i wymarłe*, „Dziennik Polski", 12 III 2013.

131. Grądzka M., *Pięć marek za więźnia*, „Dziennik Polski", 28 V 2013.

132. Grądzka M., *W żydowskiej służbie na straży porządku*, „Dziennik Polski", 3 XII 2013.

133. Grosicka M., *W imię wolnej i nieskrępowanej ojczyzny. Polskie Stronnictwo Ludowe na Kielecczyźnie w latach 1945–1947*, „Kuryer Kielecki", dodatek do gazety „Echo Dnia", 9–11 XI 2013.

134. Gruszecka A., Łuczak A., *Będziemy z Wami co roku...*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 12.

135. Hałagida I., *Wydarzenia XX w. pamięci Ukraińców i tzw. polityce historycznej współczesnej Ukrainy* [w:] *Po co nam historia?*, red. E. Kizik, Gdynia 2013.

136. Hańderek M., *Ku „Międzymorzu"*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 5.

137. Hańderek M., *Walczyli o Niepodległą*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 9.

138. Hytrek-Hryciuk J., *Kosze oliwek i cytryn. Cywia Lubetkin*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 4.

139. Hytrek-Hryciuk J., *Major teozofka. Janina Karasiówna (1903–1948)*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 1.

140. Hytrek-Hryciuk J., *Najwyższa kobieta współczesnego świata. Hettie Dyhenfurt*, „Gazeta Wrocławska", 2 XII 2013.

141. Hytrek-Hryciuk J., *Pani Mikołajska to nie tylko aktorka, ale coś więcej, czego nawet nie potrafię wyrazić. Halina Mikołajska (1925–1989)*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 5.

142. Hytrek-Hryciuk J., *Wanda Rutkiewicz*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 2.

143. Hytrek-Hryciuk J., *Wysoki Sejmie! Cui bono? Milena Rudnyćka (1892–1976)*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 3.

144. Iwaneczko D., *Co się stało z 3 mln zł rzeszowskiej „Solidarności"*, „Tajna Historia Rzeszowa" 2013, nr 2.

145. Jagodzińska A., *Ks. Mieczysław Matuszek, więzień KL Dachau*, „Miesięcznik Parafialny", Kórnik, XII 2013.

146. Jagodzińska A., *W setną rocznicę urodzin ks. kanonika Leona Stępniaka, więźnia KL Dachau*, „Gazeta Kościańska", dodatek specjalny, III–IV 2013.

147. Jagodzińska A., *Wspomnienie o ks. Leonie Stępniaku. W 100-lecie urodzin 29 marca 2013 r.*, www.swietjozef.kalisz.pl/Dachau/51.htm.

148. Jagodzińska A., *Wspomnienie – ostatni świadek, więzień KL Dachau ks. Leon Stępniak (1913–2013)*, „Echo Fary" 2013, nr 3.

149. Jarska N., *Pisarzy zmagania z władzą*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 3.

150. Jarska N., *Płeć „Solidarności"*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 12.

151. Jarska N., *Stalinizm i kobiety*, „Mówią Wieki" 2013, nr 3.

152. Jasiak K., *Antoni Chowański ps. „Wojciech", „Kuba" – „Żołnierz Wyklęty"*, cz. 1, „Na Sieradzkich Szlakach" 2013, nr 4.

153. Jasiak K., *Antoni Chowański ps. „Wojciech", „Kuba" – „Żołnierz Wyklęty"*, cz. 2, „Na Sieradzkich Szlakach" 2013, nr 4.

154. Jasiak K., *Konspiracyjne Wojsko Polskie w Poznańskiem* [w:] *Pamiętać – to nasz obowiązek. Żołnierze Wyklęci 1944–1963*, red. D.P. Kucharski, R. Sierchuła, Poznań 2013.

155. Jaszak M., Sobieraj M., *O przedwojennej „Dwójce" w dokumentach bezpieki*, „Kurier Lubelski", 15 XII 2013.

156. Jedynak M., *100-lecie Harcerstwa na Ziemi Koneckiej*, „Tygodnik Konecki", 24–30 VI 2013.

157. Jedynak M., *Agent gestapo w partyzanckich szeregach*, „Wiedza i Życie. Inne Oblicza Historii" 2013, nr 4.

158. Jedynak M., *Antoni Wójcikowski „Jodła" (1926–2013)*, „Wykus" 2013, nr 18.

159. Jedynak M., *Bolesław Dryja „Dzięcioł" (1919–2013)*, „Wykus" 2013, nr 18.

160. Jedynak M., *Józef Kazimierz Wroniszewski „Okoń", „Konrad" (1925–2013)*, „Tygodnik Konecki", 7 X 2013.

161. Jedynak M., *Partyzancka akcja na pociąg pod Wólką Plebańską 4 września 1943 r.*, „Tygodnik Konecki", 2 IX 2013; „Tygodnik Skarżyski", 2 IX 2013; „Tygodnik Starachowicki", 2 IX 2013.

162. Jedynak M., *Powtórne uroczystości pogrzebowe mjr. Jana Piwnika „Ponurego", 10–12 czerwca 1988 r.*, „Kuryer Kielecki", dodatek do gazety „Echo Dnia", 13 VI 2013.

163. Jedynak M., *Tradycja powstania styczniowego w działalności Środowiska „Ponury"–„Nurt"*, „Wykus" 2013, nr 18.

164. Jedynak M., *Wolność i Niezawisłość*, „Ziemia Opatowska. Nieperiodyczne Pismo Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Opatowskiej" 2013, nr 27.

165. Jedynak M., *Wspomnienie o „Dzięciole". Bolesław Dryja (1919–2013)*, „Tygodnik Skarżyski", VI 2013.

166. Jedynak M., *Współpraca wsi z oddziałami partyzanckimi Armii Krajowej*, „Kuryer Kielecki", dodatek do gazety „Echo Dnia", 11 VII 2013.

167. Jedynak M., *Zdzisław Furmański „Wesoły", „Śmiały" (1926–2013)*, „Wykus" 2013, nr 18.

168. Jedynak M., *Zmarł żołnierz Armii Krajowej Antoni Wójcikowski ps. „Jodła"*, „Tygodnik Skarżyski", 14 I 2013.

169. Kamiński Ł., *Czy potrzebna jest instytucja pamięci?* [w:] *Dziennikarz między prawdą a kłamstwem*, red. K. Nagrodzki, Łódź 2013.

170. Kamiński Ł., *Niepamięć Wołynia,* „Zbrodnia wołyńska 1943–2013", dodatek do „Gościa Niedzielnego" z 14 VII 2013.

171. Kamiński Ł., *Opowiedzmy światu o Armii Krajowej*, „Rzeczpospolita", 23 VII 2013 (wspólnie z L. Żukowskim).

172. Kamiński Ł., *Opozycja w państwie totalitarnym – od zbrojnego oporu do opozycji demokratycznej. Formowanie się opozycji w PRL oraz sposoby jej działania, cz. 1: Lata 1945–1970* [w:] *Wolność przede wszystkim. Sprzeciw, bunt, opozycja PRL – NRD*, red. K. Hartmann, Görlitz–Wrocław 2013.

173. Kamiński Ł., *Pierwsza kostka domina?*, „Tygodnik Powszechny", 17 VI 2013.

174. Kamiński Ł., *Podziękujmy za wolność*, „Gazeta Polska Codziennie", 22 I 2013.

175. Kamiński Ł., *Podziękujmy za wolność*, „Gazeta Wyborcza", 22 I 2013.

176. Kamiński Ł., *Podziękujmy za wolność*, „Nasz Dziennik", 22 I 2013.

177. Kamiński Ł., *Prawda, pamięć, pojednanie,* „Wołyń 1943. Przed 70. rocznicą zbrodni", dodatek do „Gazety Wyborczej" z 22 VI 2013.

178. Kamiński Ł., *Przeciw totalnej tyranii zła. Ryszard Siwiec (1909–1968)*, „Pamięć.pl" 2013, nr 9.

179. Kamiński Ł., [Wstęp] „Kuryer Kielecki" nr 18 , dodatek do gazeta „Echo Dnia", 13 VI 2013.

180. Kamiński Ł., *Znaczenie czynników zewnętrznych dla rozwoju opozycji i oporu społecznego w PRL* [w:] *Wolność przede wszystkim. Sprzeciw, bunt, opozycja PRL – NRD*, red. K. Hartmann, Görlitz–Wrocław 2013.

181. Kardela P., *„Co my jako kraj mamy z wizyt papieża?"*, „Debata" 2013, nr 5.

182. Kardela P., *Droga do wolności?*, „Debata" 2013, nr 9.

183. Kardela P., *Erwin Kruk jako senator RP*, „Debata" 2013, nr 6.

184. Kardela P., *Generał Maczek w Ameryce 1954 r.*, „Sieci Historii" 2013, nr 1.

185. Kardela P., *Kryptonim 333. Raporty BOR o internowaniu Lecha Wałęsy*, „Debata" 2013, nr 9.

186. Kardela P., *Laurka dla Władysława Ogrodzińskiego*, „Debata" 2013, nr 11.

187. Kardela P., *Na politycznym aucie*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 12.

188. Kardela P., *Nasza sprawa to walka o niepodległość Polski*, „Debata" 2013, nr 3.

189. Kardela P., *Na śmierć Marcina Antonowicza*, „Sieci Historii" 2013, nr 7.

190. Kardela P., *O stalinowskich więzieniach, obozach i ośrodkach pracy przymusowej w Polsce*, „Debata" 2013, nr 12.

191. Kardela P., *Polacy mieszkający na Wschodzie nie mają wsparcia kraju. Rozmowa z Krzysztofem Gargasem*, „Debata" 2013, nr 10.

192. Kardela P., *Przypadek Remigiusza Napiórkowskiego*, „Debata" 2013, nr 12.

193. Kardela P., *TW „Tomasz" o Tadeuszu Mazowieckim w Olsztynie*, „Debata" 2013, nr 11.

194. Kardela P., *Wiesław Poczmański i akta olsztyńskiej SB*, „Debata" 2013, nr 7.

195. Kardela P., *„Wolne Orły" w boju*, „Sieci Historii" 2013, nr 3.

196. Kardela P., *Żołnierze gen. Andersa przeciw rasizmowi*, „Debata" 2013, nr 2.

197. Kasprzycki M., *„Fala" podmywająca Kościół*, „Dziennik Polski", 6 VIII 2013.

198. Kasprzycki M., *Komunistyczna zemsta po latach*, „Dziennik Polski", 13 VIII 2013.

199. Kasprzycki M., *Milicja Obywatelska w powiecie Nowy Sącz w latach 1945–1949* [w:] *Śladami podziemia. Działalność niepodległościowa w rejonie Tęgoborza w latach 1939–1953*, red. D. Golik, Kraków 2013.

200. Kasprzycki M., *O wolną i niezawisłą Rzeczpospolitą. Członkowie II ZG WiN-u przed komunistycznym sądem*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 3.

201. Kasprzycki M., *W sidłach Urzędu Bezpieczeństwa*, „Dziennik Polski", 17 IX 2013.

202. Kasprzykowski A., *Czerwcowy plebiscyt* [w:] „Kalendarz Beskidzki 2014", Bielsko-Biała 2013.

203. Kasprzykowski A., *„Edek" wrócił do swoich... Ekshumacja żołnierskiej mogiły pod Błatnią*, „Głos Ziemi Cieszyńskiej" 2013, nr 47.

204. Kasprzykowski A., *Ekshumacja pod Błatnią*, „Kronika Beskidzka" 2013, nr 47.

205. Kasprzykowski A., *Pamięci porucznika Rayskiego*, „Kronika Beskidzka" 2013, nr 8.

206. Kasprzykowski A., *Pamięci prymasa Hlonda. Spłata długu wdzięczności*, „Głos Ziemi Cieszyńskiej" 2013, nr 47.

207. Kasprzykowski A., *Zginął za wolną Polskę. Ks. mjr Rudolf Marszałek*, „Kronika Beskidzka" 2013, nr 11.

208. Kazański A., Węgliński M., *Pacyfikacja niepokornego związkowca,* „Gazeta Tczewska" 2013, nr 29.

209. Kazański A., Węgliński M., *„Precz z komuną" – gorący koniec lata...*, „Gazeta Tczewska" 2013, nr 40.

210. Kazański A., Węgliński M., *Związkowiec na celowniku SB*, „Gazeta Tczewska" 2013, nr 37.

211. Kazimierczuk S., *W cieniu Stalina*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 9 (18).

212. Kazimierczuk S., *Zaczątek 17 republiki*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 10 (19).

213. Kaźmierczak Ł., Ruzikowski T., *Wolność w kościelnych murach*, wywiad z T. Ruzikowskim, „Przegląd Katolicki" 2013, nr 50.

214. Kleszczyński B., *Nieznane groby ofiar zbrodni komunistycznych*, „XI Rzeszowska Kwesta na rzecz ratowania pomników nagrobnych na Starym Cmentarzu", red. W. Helwin, Rzeszów 2013.

215. Kluska B., *Automaty liczą. Komputery PRL*, Gdynia 2013.

216. Kluska B., *XYZ: pierwszy polski komputer cyfrowy*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 4.

217. Knap P., *Druga strona medalu. Bolesław Kaczyński (1908–1963)*, „Pamięć i Przyszłość" 2013, nr 3.

218. Knap P., *Kuracja wstrząsowa. Życie kulturalne Szczecina w stanie wojennym*, „Pamięć i Przyszłość" 2013, nr 19.

219. Knap P., *Misja Teda Cannona*, „Szczeciner" 2013, nr 3.

220. Komaniecka M., *Bezpieka i obcokrajowcy*, „Dziennik Polski", 4 I 2013.

221. Koreś D., *Tajemnice generała Gano*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 7–8.

222. Kozłowski T., *Oskarżony Edward Gierek*, „Polityka" 2013, nr 49.

223. Kozłowski T., *Powstanie statutu „Solidarności"*, „Wolność i Solidarność" 2013, nr 6.

224. Kozłowski T., *Więzień stanu*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 7–8.

225. Krajewski K., *Adolf Pilch „Góra", „Dolina" – niezwykły dowódca niezwykłego wojska* (wstęp do wspomnień A. Pilcha *Partyzanci trzech puszcz*), Kraków 2013.

226. Krajewski K., *Hieronim Piotrowski „Jur" – zapomniany bohater*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 9.

227. Krajewski K., *„Obłęd 44" – czyli jak NIE należy pisać o historii*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 11.

228. Krajewski K., *Ostatnia walka ppor. „Ragnera"*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 12.

229. Krajewski K., *Powstanie iwienieckie i zapomniane boje w Puszczy Nalibockiej*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 5.

230. Krajewski K., *Stanisław Łukasik „Ryś"*, „Nasz Dziennik", 10 XII 2013.

231. Krajewski K., *Wymarsz „Uderzenia"*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 5.

232. Krajewski K., *Zapomniane boje, zapomniani bohaterowie...* (wstęp do pracy M. Podgórecznego *„Doliniacy"*), Kraków 2013.

233. Krajewski K., Łabuszewski T., *Polegli na straconych posterunkach. Z dziejów polskiego podziemia niepodległościowego na Kresach II Rzeczypospolitej (1944–1948)*, Augustów 2013.

234. Krasucki E., *„Zaremba non-fiction"*, „Kurier Szczeciński", 13–15 XII 2013.

235. Kruszyński M., *Poza protokołem*, „Kwarta" 2013, nr 3.

236. Krysiak D., *Erich Koch – ostatni król Prus*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 5.

237. Krzanicki M., *Bajki niekoniecznie dla dzieci*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 1.

238. Krzysztofiński M., *Abp. Ignacy Tokarczuk – skazany na śmierć przez OUN-UPA*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 2 (274).

239. Krzysztofiński M., *Pracą u podstaw obalali komunizm. Zasługi bp. Tokarczuka dla rozkwitu kultury niezależnej w PRL*, „Tygodnik Solidarność" 2013, nr 20 (1281).

240. *Krzyż Wolności i Solidarności* (broszura), oprac. R. Leśkiewicz, L. Lubańska, M. Ryll, N. Wojtowicz, D. Zielińska, Warszawa 2013.

241. *„Kto tego nie widział, nigdy w to nie uwierzy...”. Zbrodnia Wołyńska – historia i pamięć. Materiały edukacyjne*, red. O. Tumińska, Warszawa 2013.

242. Kubaj A., *Marsz do wolności. Szczecińskie strajki w 1988 r.*, „W Sieci Historii” 2013, nr 4.

243. Kubaj A., *Nasza jest Siła, a ich Nowicki*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2013, nr 8.

244. Kubaj A., *Obrońca „Solidarności”*, „W Sieci Historii” 2013, nr 7.

245. Kuligowska A., *Pamięć miejsc. Pamięć zbrodni*, Magazyn historyczny „Głosu Wielkopolskiego”, I 2013.

246. Kurpierz T., *Operacja „Lawina”. Tragiczny finał zgrupowania Henryka Flamego „Bartka”*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej” 2013, nr 3.

247. Kuta C., *Bijcie tak, żeby nie było widać*, „Dziennik Polski”, 14 V 2013.

248. Kuta C., *Braciszek Papuszy*, „Dziennik Polski”, 31 XII 2013.

249. Kuta C., *Fabryka fałszywych tekstów* [w:] *W pułapce historycznej konieczności*, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 20, red. F. Musiał, Kraków 2013.

250. Kuta C., *Komu służył PAX?*, http://nowahistoria.interia.pl/prl/news-komu-sluzyl-pax,nId,1065421, 28 XI 2013.

251. Kuta C., *Krakowska konspira solidarnościowa*, „Dziennik Polski”, 29 X 2013.

252. Kuta C., *Nobel dla „Solidarności”*, „Dziennik Polski”, 10 XII 2013.

253. Kuta C., *Pielgrzymka w stanie wojennym*, „Dziennik Polski”, 18 VI 2013.

254. Kuta C., *Pisarze wobec stanu wojennego*, „W Sieci Historii” 2013, nr 7.

255. Kuta C., *W poszukiwaniu wiedzy*, „Dziennik Polski”, 25 I 2013.

256. Kuta C., *Wakacje pod nadzorem* [w:] *W pułapce historycznej konieczności*, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL”, t. 20, red. F. Musiał, Kraków 2013.

257. Kuta C., *Wolność w eterze*, http://nowahistoria.interia.pl/prl/news-wolnosc-w-eterze,nId,1075339, 16 XII 2013.

258. Kuta C., *Zapalnik dla „Solidarności”*, „Dziennik Polski”, 15 II 2013.

259. Leśkiewicz R., *Odznaczenie za „Solidarność”*, „Rzeczpospolita”, 13 VIII 2013.

260. Leśkiewicz R., Pieczunko A., *Inwentarz archiwalny IPN w sieci*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2013, nr 1.

261. Leśna A., *Mjr Bolesław Jabłoński „Bill” (1909–1982) – cichociemny, inżynier, filantrop*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Zwiazku Żołnierzy Armii Krajowej” 2013, nr 9.

262. Ligarski S., *Balonowy desant ulotek*, „Do Rzeczy” 2013, nr 7.

263. Ligarski S., *Czarna noc w Jičinie*, „W Sieci Historii” 2013, nr 6.

264. Ligarski S., *Czarnego pudla sprzedam*, „Do Rzeczy” 2013, nr 13–14.

265. Ligarski S., *Hańba '68*, „Do Rzeczy" 2013, nr 31.

266. Ligarski S., *KGB pyta, co tam z Anną German...*, „Do Rzeczy" 2013, nr 21.

267. Ligarski S., *Orła WRON-a nie pokona*, „W Sieci Historii" 2013, nr 7.

268. Ligarski S., Majchrzak G., *„Opakowanie się nieco zmieniło, ale duch pozostał dawny"*, „Forum Dziennikarzy" 2013, nr 2.

269. Ligarski S., Majchrzak G., *„Równy dystans". Program telewizyjny pod rządami Andrzeja Drawicza*, „Forum Dziennikarzy" 2013, nr 3.

270. Ligarski S., Szulc P., *Jak Gierek rozładował strajk w Szczecinie*, „Polityka" 2013, nr 5.

271. Lipko M., *O miejscu kultury w kulturze pamięci*, „Refleksje. Zachodniopomorski Dwumiesięcznik Oświatowy" 2013, nr 6.

272. Lipko M., *Rycerz, śmierć, diabeł... i wiele innych. Analiza kontekstowa debiutu filmowego Lecha Majewskiego*, „Dyskurs". Rocznik Instytutu Polonistyki i Kulturoznawstwa US 2013, nr 8.

273. Lipko M., *Studenci w roli nauczycieli*, „Refleksje. Zachodniopomorski Dwumiesięcznik Oświatowy" 2013, nr 4.

274. Lubecka J., *Banalność zła*, „Dziennik Polski", 11 I 2013.

275. Lubecka J., *Chleba i igrzysk*, „Dziennik Polski", 8 VIII 2013.

276. Lubecka J., *Katyńska rosyjska ruletka*, „Dziennik Polski", 7 IV 2013.

277. Lubecka J., *Nadzorczynie w niemieckich obozach*, „Dziennik Polski", 12 XI 2013.

278. Lubecka J., *Powojenne kariery hitlerowców*, „Dziennik Polski", 23 VII 2013.

279. Lubecka J., *Zapomniane powstanie w Berlinie*, „Dziennik Polski", 11 VI 2013.

280. Łapiński P., *Georg i Borys w polskich mundurach*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 4.

281. Łapiński P., *Kazimierz Krasowski „Głuszec"* [w:] *Ostatni komendanci, ostatni żołnierze. 1951––1963*, red. G. Kuczyński, Warszawa 2013.

282. Łapiński P., *Z dziejów wojny i okupacji (1939–1945). Przebicie się do lasów rafałowieckich. Walka*, „Zabłudów i Okolice" 2013, nr 9.

283. Łuczak A., *Ostatnia placówka*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 7.

284. Madaj K., *Wielka Wojna na planszy*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 7–8.

285. Madaj K., *ZnajZnak*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 1.

286. Majchrzak G., *Drugi obieg, czyli bibuła*, „Tygodnik Powszechny", dodatek „Wiek XX. Anamneses" 2013, nr 47.

287. Majchrzak G., *Nie tylko Siwiec*, „W Sieci" 2013, nr 34.

288. Majchrzak G., *Pisz Pan na Radiokomitet*, „Tygodnik Powszechny" 2013, nr 34.

289. Majchrzak G., *Polacy nie ulegli propagandzie*, „Rzeczpospolita" 2013, nr 200.

290. Majchrzak G., *Polska Agencja Prasowa – od służby komunizmowi po dziennikarską normalność*, http://dzieje.pl, 29 XI 2013.

291. Majchrzak G., *Radio Romaszewskich*, „Gazeta Polska" 2013, nr 8.

292. Majchrzak G., *Ruch przeciw władzy*, „Tygodnik Powszechny", dodatek „Wiek XX. Anamneses" 2013, nr 47.

293. Majchrzak G., Nawrocki K., *Mecz polityczny*, „Polityka" 2013, nr 39.

294. Małachowska E., (oprac.), *Historie opowiedziane. Niepokorna. Teresa Baranowska*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2013, nr 2 (4).

295. Marecki J., *Pomnik „nieznanej miejscowości"* [w:] J. Wieliczka-Szarkowa, *Wołyń we krwi 1943*, Kraków 2013.

296. Marek Ł., *Obrzędowość świecka z tobą od dziecka. Ograniczanie praktyk religijnych w rodzinach funkcjonariuszy MO i SB*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2013, nr 1 (3).

297. Marek Ł., *Rodzina milicyjna – wzorem rodziny socjalistycznej*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 3 (12).

298. Marek Ł., *Zawłaszczanie symboli i świąt religijnych w PRL*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 10.

299. Markiewicz M., *Moja żona jest piłą drewnianą, czyli „słaba płeć" przeciwko kołchozom*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 3.

300. Maślikowski S., *Jasnogórska niepodległość 1918*, „Gazeta Częstochowska" 2013, nr 46–47.

301. Maślikowski S., *Kwietniowy katyński wieniec*, „Gazeta Częstochowska" 2013, nr 15–16.

302. Maślikowski S., *Od warszawskich manifestacji po pielgrzymki do Częstochowy*, „Gazeta Częstochowska" 2013, nr 3–4.

303. Maślikowski S., *Zbrodnia wołyńska*, „Gazeta Częstochowska" 2013, nr 25–26.

304. Maślikowski S., *Żołnierze Wyklęci*, „Gazeta Częstochowska" 2013, nr 9–10.

305. Miedziński P., *Historia w obiektywie*, „Refleksje. Zachodniopomorski Dwumiesięcznik Oświatowy" 2013, nr 1.

306. *Mieszkańcy Ziemi Mosińskiej w czasie wojny 1939–1945*, red. R. Sierchuła, M. Mieloch, J. Nowaczyk, J. Szeszuła, cz. 1, Mosina 2013.

307. Morawski R., *Katyń w niemieckiej propagandzie*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 12.

308. Morawski R., *Pierwsza „Zorza" wolności*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 6.

309. Musiał F., *Biskup Kaczmarek przed sądem*, „Dziennik Polski", 10 IX 2013.

310. Musiał F., *Bratnia pomoc*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2013, nr 8.

311. Musiał F., *Bunt przeciw łotrom*, „Dziennik Polski", 24 IX 2013.

312. Musiał F., *Choćby przyszło postradać życie*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2013, nr 3.

313. Musiał F., *Drugie życie „Inki"*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 11 (283).

314. Musiał F., *Dwa wyzwolenia* [w:] *W pułapce historycznej konieczności*, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 20, red. F. Musiał, Kraków 2013.

315. Musiał F., *Dziedzictwo niepodległości*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 4 (13).

316. Musiał F., *Jestem rzymskim katolikiem narodowości polskiej*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2013, nr 11.

317. Musiał F., *Jezuita w areszcie*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2013, nr 4.

318. Musiał F., *Kto chce być wolny... Zrzeszenie Wolność i Niezawisłość*, http://nowahistoria.interia.pl, 8 XI 2013.

319. Musiał F., *Mogiła pod śmietnikiem*, „Tygodnik Powszechny", 3 III 2013.

320. Musiał F., *Nadać słowu nową treść*, „Dziennik Polski", 1 II 2013.

321. Musiał F., *Na ułaskawienie nie zasługuje*, „Dziennik Polski", 18 I 2013.

322. Musiał F., *Nie wpaść w ręce wroga*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 11 (283).

323. Musiał F., *Obwinieni o życie*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 3 (275).

324. Musiał F., *Ograniczanie działalności kleru* [w:] *W pułapce historycznej konieczności*, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 20, red. F. Musiał, Kraków 2013.

325. Musiał F., *Otwórzcie systemy polityczne*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2013, nr 10.

326. Musiał F., *Patrioci w służbie junty* [w:] *W pułapce historycznej konieczności*, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 20, red. F. Musiał, Kraków 2013.

327. Musiał F., *Pielgrzymka narodowej nadziei*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2013, nr 6.

328. Musiał F., *Proces kurii krakowskiej*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2013, nr 1.

329. Musiał F., *Przeciwnik wyrafinowany* [w:] *W pułapce historycznej konieczności*, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 20, red. F. Musiał, Kraków 2013.

330. Musiał F., *Raczyński. Zawsze wierny Polsce*, „Dziennik Polski", 30 VII 2013.

331. Musiał F., *Rozbijanie jedności w klasztorze*, „Dziennik Polski", 23 IV 2013.

332. Musiał F., *Spokojny sen satrapy*: *„Miś" czy esbecki układ?* [w:] *W pułapce historycznej konieczności*, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 20, red. F. Musiał, Kraków 2013.

333. Musiał F., *Sztuka dezinformacji. Polityczna gra czy racja stanu?* [w:] *W pułapce historycznej konieczności*, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 20, red. F. Musiał, Kraków 2013.

334. Musiał F., *Śmierć „Nila"*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2013, nr 2.

335. Musiał F., *Śmierć Sikorskiego*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2013, nr 7.

336. Musiał F., *Urząd zdrady, prowokacji i śmierci*, „W Sieci", 21–27 X 2013.

337. Musiał F., *Uwięzienie, poniżenie, niewolnicza praca*, „W Sieci", 18–24 XI 2013.

338. Musiał F., *Walka o pokój jest walką klasową*, „Dziennik Polski", 27 VIII 2013.

339. Musiał F., *Warsztat ideologa, warsztat historyka*, „Nasz Dziennik", 18–19 V 2013.

340. Musiał F., *W uścisku chciwych macek kułaka*, „Dziennik Polski", 16 VII 2013.

341. Musiał F., *Wyrok na biskupa*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2013, nr 9.

342. Musiał F., *Zapomniany maj*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2013, nr 5.

343. Musiał F., *Zjednoczeni komuniści*, „Posłaniec Serca Jezusowego" 2013, nr 12.

344. Musiał F., *Żołnierze Wolnej Polski*, „Fakt" („Fakt Kraków"), 28 II 2013.

345. Musiał F., *Żołnierze Wyklęci*, „Dziennik Polski", 1 III 2013.

346. Musiał F., *Życie w służbie Rzeczpospolitej*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 10 (282).

347. Muszyński W., *ONR przed wojną – koniec mitów*, „Magna Polonia", V–VII 2013, nr 4.

348. Należniak P., *Masakra wołyńska*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 2 (272).

349. Należniak P., *Piękno jezuickiej świątyni*, „Lwowskie Spotkania", Lwów 2013, nr 12 (1).

350. Należniak P., *Powstanie Styczniowe*, „Biblioteczka Wielicka" 2013, z. 127.

351. Niziołek P., *Lekarz, adwokat, policjant, matematyk, sędzia...*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 4.

352. Niziołek P., *Ostatni cichociemni* (broszura), Białystok 2013.

353. Niziołek P., *Represje wobec Polaków w ZSRS – konferencje zorganizowane przez Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej w Białymstoku w 2012 r. „Deportacje sowieckie Polaków z Litwy i Białorusi po II wojnie światowej". „Zbrodnia zapomniana 75. rocznica »operacji polskiej« w BSRS"*, „Biuletyn Historii Pogranicza" 2013, nr 12.

354. Noszczak B., *Morderca, po którym płakali*, „Polish Weekly Magazine Panorama", 28 II 2013, nr 287.

355. Noszczak B., *Zbrodnia wżarta w dusze*, „Tygodnik Powszechny" 2013, nr 17–18.

356. Olaszek J., *Profesor drukarzem? Adam Kersten (1930–1983)*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 5.

357. Olaszek J., *Program podziemnej „Solidarności”*, „Wolność i Solidarność” 2013, nr 5.

358. Olaszek J., *Sprawdzone w Marcu*, „Polityka”, 6 III 2013.

359. *Omnium Sanctorum. Kościół i parafia Wszystkich Świętych w Gliwicach*, red. S. Rosenbaum, B. Tracz, Gliwice 2013.

360. Ossowski A., *Stanisław Sapociński (1904–1939). Pozostało pióro i bilet...*, „Bohaterowie trudnych czasów”, Łódź 2013, t. 8.

361. Oszytko J., *Autostrada Adolfa Hitlera*, „Nowa Trybuna Opolska”, 13 II 2013.

362. Paczoska-Hauke A., *Zygmunt Wawrzyniak ps. „Sęp” (1926–1946), żołnierz podziemia niepodległościowego w powiecie kolskim*, „Rocznik Kolski” 2013, nr 6.

363. Palonek M., *Zagadka ocalenia*, „Dziennik Polski”, 2 IV 2013.

364. *Pamiętać – to nasz obowiązek. Żołnierze Wyklęci 1944–1963*, red. D.P. Kucharski, R. Sierchuła, Poznań 2013.

365. Pękała R., *Bery kosu, bery niż i na Lacha... Relacja ocalałych z rzezi wołyńskiej*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2013, nr 6.

366. Pękała R., *Relacja „króla” – Stanisława Śledziejowska-Osiczko o Ravensbrück*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2013, nr 5.

367. Piekarz A., *Akcja patrolu Józefa Franczaka „Lalka” w Wysokiem (21 X 1947)*, „Echo Wysokiego” 2013, nr 5.

368. Piekarz A., *Stanisław Kuchciewicz „Wiktor”* [w:] *Ostatni komendanci, ostatni żołnierze 1951–1963*, red. G. Kuczyński i in., Warszawa 2013.

369. Pietrowicz A., *Cena pomocy. Dwie kartki z dziejów akcji „Dorsze” w Wielkopolsce*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej” 2013, nr 10.

370. Pietrowicz A., *Kamiński Jan*, „Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2013, nr 10.

371. Pietrowicz A., *Kowalówka Henryk*, „Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2013, nr 10.

372. Pietrowicz A., *Maron Edmund Albin*, „Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2013, nr 10.

373. Pietrowicz A., *Oddział partyzancki „Mur”, „Dąb” na terenie Puszczy Noteckiej w 1945 roku*, „Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2013, nr 10.

374. Pietrowicz A., *Oddział partyzancki „Mur” Inspektoratu Rejonowego Zachód AK*, „Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2013, nr 10.

375. Pietrowicz A., *Organizacja „Ojczyzna”* [w:] *Dominik Pogłodziński. Wspomnienia. Narodowiec, konspirator, który ratował Żydów*, red. L. Pogłodziński, Lublin 2013.

376. Pietrowicz A, *Powstanie ostrowskie w styczniu 1945 roku*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej” 2013, nr 1.

377. Pietrowicz A., *Wielkopolskie Kierownictwo Związku Odwetu (1940–1942) i jego najgłośniejsza akcja „Bollwerk”*, http://www.poznan.pl/mim/boolwerk.

378. Pietrowicz A., *Wielkopolskie Kierownictwo Związku Odwetu i akcja „Bollwerk”*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej” 2013, nr 5.

379. Pietrzyk E., *Droga w nieznane*, „Dziennik Polski”, 4 VI 2013.

380. Pietrzyk E., *Po Niemcach przyszli Sowieci*, „Dziennik Polski”, 7 V 2013.

381. Pietrzyk E., *Zmieniły się tylko mundury i język*, „Dziennik Polski”, 19 III 2013.

382. Piwko R., *Działalność podporucznika Bronisława Sokołowskiego, pseudonim „Frant”*, „Kuryer Kielecki”, dodatek do gazety „Echo Dnia”, 30 IV 2013.

383. Pleskot P., *Nierealna realpolitik. Postawa Republiki Bońskiej wobec stanu wojennego i normalizacji w Polsce (1981–1986)*, „Wolność i Solidarność” 2013, nr 5.

384. Pleskot P., *Przyjedzie czy nie przyjedzie? Jest przecież ludzka „Solidarność”*, „Dziennik Zachodni”, 28 XI 2013.

385. Pleskot P., *Szkiełko, nie oko* „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2013, nr 10.

386. Pleskot P., *Remembering the Katyn Massacre*, „The Sydney Papers Online” 2013, nr 20.

387. Poboży R., *Kryptonim „Podróżnik”*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2013, nr 5.

388. Poboży R., *Poznałem go w Los Angeles*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2013, nr 10.

389. *Pocztówki z Wielkiej Wojny. Korespondencja wysyłana pocztą polową (1915–1918) ze zbiorów Antoniego Przybyły z Janowa*, red. J. Tofilska, S. Rosenbaum, Katowice 2013.

390. Podemski M., *Wykaz organizacji niepodległościowych w Wielkopolsce (1945–1956)*, [w:] *Pamiętać – to nasz obowiązek. Żołnierze Wyklęci 1944–1963*, red. D.P. Kucharski, R. Sierchuła, Poznań 2013.

391. Poleszak S., *Andrzej Kiszka „Dąb”* [w:] *Ostatni komendanci, ostatni żołnierze 1951–1963*, red. G. Kuczyński i in., Warszawa 2013.

392. Poleszak S., *Jan Turzyniecki „Mogiłka”* [w:] *Ostatni komendanci, ostatni żołnierze 1951–1963*, red. G. Kuczyński i in., Warszawa 2013.

393. Poleszak S., *Major „Bruzda” – symbol białostockiej konspiracji*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2013, nr 3 (12).

394. Poleszak S., *Ostatni. Józef Franczak „Laluś” (1918–1963)*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2013, nr 11 (20).

395. Poleszak S., *Stanisław Cieślewski „Lipiec”* [w:] *Ostatni komendanci, ostatni żołnierze 1951–1963*, red. G. Kuczyński i in., Warszawa 2013.

396. Poleszak S., *Stanisław Marchewka „Ryba”* [w:] *Ostatni komendanci, ostatni żołnierze 1951–1963*, red. G. Kuczyński i in., Warszawa 2013.

397. Poleszak S., *Żołnierze Wyklęci, a kto to?*, „Lublin. Kultura i Społeczeństwo” 2013, nr 1–2.

398. Przegiętka M., *Polacy w Barbarossie?*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2013, nr 7–8.

399. Przybysz M., *Bp Kazimierz Tomczak. „Powołaniem jest zostać”*, „Bohaterowie trudnych czasów”, t. 8, Łódź 2013.

400. Przybysz M., *Ks. Aleksander Falzmann (1887–1942). Bohaterski pastor*, „Bohaterowie trudnych czasów", t. 8, Łódź 2013.

401. Puławski A., *Problematyka żydowska w „Kronice Nadbużańskiej"*, „Rocznik Chełmski" 2013, t. 17.

402. Rembacka K., *Odrębna tożsamość*, „Refleksje. Zachodniopomorski Dwumiesięcznik Oświatowy" 2013, nr 5.

403. Romanowska E., *„Nadziei mniej niż za dwa grosze"*, „W Sieci Historii" 2013, nr 4.

404. Rosenbaum S., *MTI: Monumenta Tertii Imperii. Wokół nazistowskiej polityki pamięci na Górnym Śląsku*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2013, nr 1 (3).

405. Rosenbaum S., *Parafia Wszystkich Świętych od schyłku epoki Bismarcka do końca Trzeciej Rzeszy* [w:] *Omnium Sanctorum. Kościół i parafia Wszystkich Świętych w Gliwicach*, red. S. Rosenbaum, B. Tracz, Gliwice 2013.

406. Rosenbaum, S., *„W Gliwicach byliśmy traktowani o wiele gorzej jak w Oświęcimiu". Gliwickie podobozy KL Auschwitz III w relacjach więźniów*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2013, nr 2 (4).

407. Rotarski W., *Adam Banaszkiewicz (1946–2013)*, „Gazeta Solidarna" 2013, nr 282.

408. Rotarski W., *Biskup Ignacy Tokarczuk (1918–2012)*, „Gazeta Solidarna" 2013, nr 280.

409. Rotarski W., *Jan Styra (1943–2013)*, „Gazeta Solidarna" 2013, nr 283.

410. Rotarski W., (oprac.), *Strajk MPK we wrześniu 1980 r. wspomina jego przywódca Zdzisław Bojarski*, „Gazeta Solidarna" 2013, nr 289.

411. Rotarski W., *Zanim nastała Solidarność w Częstochowie* (I), „Gazeta Solidarna" 2013, nr 288.

412. Rotarski W., *Zanim nastała Solidarność w Częstochowie* (II), „Gazeta Solidarna" 2013, nr 289.

413. Rotarski W., *Zdzisław Bojarski (1952–2013)*, „Gazeta Solidarna" 2013, nr 289.

414. Rubiś D., *Poligon doświadczalny Holokaustu*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 11.

415. Sasanka P., *Demokracja upadająca wśród oklasków*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 3.

416. Sasanka P., *Egzekucja w obiektywie*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 2.

417. Sasanka P., *Jak opowiadać o tym, czym jest wojna*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 6.

418. Sasanka P., *Wszystkie oblicza wojny*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 10.

419. Sawa M.R., *Sen Mikołaja. Chełmszczyzna XIX–XXI wieku: ludzie i przełomy*, „Studia Historica Gedanensia" 2013, t. 4.

420. Sawa M.R., Іван Кедрин-Рудницький і польсько-українське порозуміння, www.historians.in.ua, 14 V 2013.

421. Sawicki J., *Marzec '68 na esbeckich taśmach*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 3.

422. Sawicki J., Poboży R., *„Pielgrzymka jasnogórska pod lupą SB”*, „Tygodnik Powszechny” 2013, nr 33.

423. Semczyszyn M., *Głód w „spichlerzu Europy”*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2013, nr 10.

424. Semczyszyn M., *Harcerska konspiracja*, „In Gremio” 2013, nr 6.

425. Siedziako M., *Jak studenci wywalczyli swoją „Solidarność”*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2013, nr 2.

426. Siedziako M., *Kościół katolicki a Sierpień ’88 w Szczecinie*, „Kościół nad Odrą i Bałtykiem” 2013, nr 37.

427. Siedziako M., *Polacy głosują, PPR decyduje*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN” 2013, nr 1.

428. Siedziako M., *Przyczółek wolności. Parafia pw. św. Andrzeja Boboli w Szczecinie w czasach PRL* (1), „Kościół nad Odrą i Bałtykiem” 2013, nr 16.

429. Siedziako M., *Przyczółek wolności. Parafia pw. św. Andrzeja Boboli w Szczecinie w czasach PRL* (2), „Kościół nad Odrą i Bałtykiem” 2013, nr 17.

430. Siedziako M., *Stan wojenny w Szczecinie*, „Kościół nad Odrą i Bałtykiem” 2013, nr 15.

431. Siedziako M., *Szczeciński Klub Inteligencji Katolickiej*, „Kościół nad Odrą i Bałtykiem” 2013, nr 9.

432. Siedziako M., *Szczecińscy studenci w walce o poprawę warunków leczenia Polaków*, „Pamięć i Przyszłość” 2013, nr 3.

433. Siedziako M., *Szczecińskie ślady o. dr. Władysława Siwka TJ* (1), „Kościół nad Odrą i Bałtykiem” 2013, nr 29.

434. Siedziako M., *Szczecińskie ślady o. dr. Władysława Siwka TJ* (2), „Kościół nad Odrą i Bałtykiem” 2013, nr 30.

435. Siedziako M., *Teresa Hulboj – kobieta skazana za „bibułę”*, „In Gremio” 2013, nr 5.

436. Siedziako M., *„W żadnym wypadku nie należy dopuścić do rozlewu krwi”. Kościół katolicki wobec stanu wojennego w Szczecinie* (3), „Kościół nad Odrą i Bałtykiem” 2013, nr 1.

437. Sierchuła R., *Bniński Adolf Rafał Jan* [w:] *Wielka Księga Patriotów Polskich*, red. A. Nowak, K. Ożóg, L. Sosnowski, Kraków 2013.

438. Sierchuła R., *Epitafium pułkownika Kasznicy*, „Nasz Dziennik”, 1 III 2013.

439. Sierchuła R., *Kalenkiewicz Maciej* [w:] *Wielka Księga Patriotów Polskich*, red. A. Nowak, K. Ożóg, L. Sosnowski, Kraków 2013.

440. Sierchuła R., *Krwawy agent z Poznania*, „Inne Oblicza Historii” 2013, nr 4.

441. Sierchuła R., *Międzychodzcy narodowcy 1929–1939. Zarys działalności*, „Pojezierze. Miesięcznik samorządów lokalnych” 2013, nr 262.

442. Sierchuła R., *Paderewski Ignacy Jan* [w:] *Wielka Księga Patriotów Polskich*, red. A. Nowak, K. Ożóg, L. Sosnowski, Kraków 2013.

443. Sierchuła R., *Pamięć nowego pokolenia* (wywiad przeprowadził F. Rdesiński), „Gazeta Polska", 24 IV 2013.

444. Sierchuła R., *Powstanie i działalność Ligi Narodowo-Demokratycznej w latach 1957–1960*, „Myśl. pl" 2013, nr 2.

445. Sierchuła R., *Pułkownik Kasznica – ostatni dowódca NSZ* [w:] *Mieszkańcy Ziemi Mosińskiej w czasie wojny 1939–1945*, cz. 1, red. M. Mieloch, J. Nowaczyk, R. Sierchuła, J. Szeszuła, Mosina 2013.

446. Sierchuła R., *Ratajski Cyryl* [w:] *Wielka Księga Patriotów Polskich*, red. A. Nowak, K. Ożóg, L. Sosnowski, Kraków 2013.

447. Sierchuła R., *Rycerze Wielkiej Polski*, „Historia do Rzeczy" 2013, nr 8.

448. Sierchuła R., *Tadeusz Zajączek – zapomniany więzień RPL*, „Na Poważnie" 2013, nr 9–10.

449. Sierchuła R., *Wielkopolscy Wyklęci* [w:] *Pamiętać – to nasz obowiązek. Żołnierze Wyklęci 1944––1963*, red. D.P. Kucharski, R. Sierchuła, Poznań 2013.

450. Sierchuła R., *W sieci agenta 43*, „Czas Stefczyka" 2013, nr 102.

451. Sierchuła R., *Za kordonem był „Ragnar"* [w:] *Pamiętać – to nasz obowiązek. Żołnierze Wyklęci 1944–1963*, red. D.P. Kucharski, R. Sierchuła, Poznań 2013.

452. Sierchuła R., Muszyński W., *Na dwa fronty – przeciwko Niemcom, Sowietom i komunistom* [w:] J. Jaxa-Maderski, *Na dwa fronty. Brygada Świętokrzyska NSZ. Przeciwko Niemcom, Sowietom i komunistom* [b.m.w.] 2013.

453. Skiendziel A., *Śląski Turniej Debat Oksfordzkich*, „Uczeń w roli mówcy. Inspiracje i wskazówki metodyczne", red. A. Kandzia, Ł. Staniczek, Katowice 2013.

454. Skubisz Ł., 15 haseł dot. upamiętnień w Kołobrzegu, portal „Encyklopedia Pomorza Zachodniego", pomeranica.pl.

455. Skubisz Ł., *Katastrofa na Turzynie,* „Szczeciner" 2013, nr 3.

456. Skubisz Ł. (współautor), *Pomniki, akcenty rzeźbiarskie, tablice pamiątkowe Szczecina*, red. J. Kozakowska, Szczecin 2012 [2013].

457. Starczewski K., *Sterylny obraz Syberii*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 4.

458. Stempowski T., *Rasistowski album*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 11.

459. Sudoł T., *Tajemnica Westerplatte*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 2.

460. Surdej M., *Pułkownik Łukasz Ciepliński (1913–1951)*, (cykl „Patroni naszych ulic", dodatek do „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013).

461. Surdej M., *W hołdzie pułkownikowi Łukaszowi Cieplińskiemu. Członkom IV Zarządu Głównego Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość. Żołnierzom Wyklętym* [wydano z okazji odsłonięcia pomnika płk. Łukasza Cieplińskiego w Rzeszowie].

462. Syrnyk J., *Wygnani na stepy...*, „Розсіяні в степах... Фотоматеріали з життязахіднихбойківнарід нихземляхтапісляпереселення", ред. Н. Кляшторна, Івано-Франківськ 2013.

463. Szarek J., *Byłem do końca wierny*, „Nasz Dziennik", 29 III 2013.

464. Szarek J., *Drogowskazem zawsze Bóg, Honor, Ojczyzna*, „Nasz Dziennik", 25 V 2013.

465. Szarek J., *Historyczna schizofrenia III RP*, „Polonia Christiana", IX–X 2013.

466. Szarek J., *Najbardziej niewinny męczennik Węgier*, „Polonia Christiana", I–II 2013.

467. Szarek J., *Najgorsza noc życia*, „Nasz Dziennik", 17 IX 2013.

468. Szarek J., *Podeptana cywilizacja*, „Nasz Dziennik", 17 IX 2013.

469. Szarek J., *Pogromy na Kresach*, „Nasz Dziennik", 9–10 II 2013.

470. Szarek J., *Polska z podniesioną głową*, „Nasz Dziennik", 1 III 2013.

471. Szarek J., *Wierny przysiędze do końca – Józef Franczak „Lalek"*, „Nasz Dziennik", 21 X 2013.

472. Szarek J., *Zwycięstwo księdza Gurgacza*, „Polonia Christiana", IX–X 2013.

473. Szcześniak R., *Obrazy zbrojnego oporu* [w:] *Dowódcy II wojny światowej: gen. Stefan „Grot" Rowecki*, red. M. Niewierowicz, Warszawa 2013.

474. Szcześniak R., *Zrzuty nad Kampinosem w czasie Powstania Warszawskiego*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 9.

475. Szczypta-Szczęch R., *Osiem lat w jeden dzień*, „Dziennik Polski", 26 XI 2013.

476. Sznajder A., *Czujecie się Niemcem czy Polakiem?*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2013, nr 1 (3).

477. Sznajder A., *Debatujemy (p)o śląsku*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2013, nr 2 (4).

478. Szopa P., *Przecierali drogi do wolności*, „Super Nowości", 25 X 2013.

479. Szpytma M., *Między sprawiedliwością a wymiarem sprawiedliwości* [w:] *W pułapce historycznej konieczności*, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", t. 20, red. F. Musiał, Kraków 2013.

480. Szpytma M., *Osobliwe sumienie świata* [w:] *W pułapce historycznej konieczności*, „Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL", red. F. Musiał, Kraków 2013, t. 20.

481. Szpytma M., *Represje Urzędu Bezpieczeństwa wobec Polskiego Stronnictwa Ludowego w powiecie krakowskim w latach 1945–1947*, „Zarys dziejów ruchu ludowego w Małopolsce, w mieście i gminie Wieliczka", „Biblioteczka Wielicka" 2013, z. 137.

482. Szpytma M., *Rodzina Ulmów* [w:] *Wielcy Polacy z Galicji i Kresów Południowo-Wschodnich*, red. J. Marciak-Kozłowska, Białystok 2013.

483. Szulc P., *Atak na socjalistycznego ziemniaka*, „Szczeciner" 2013, nr 3.

484. Szulc P., *Dziennikarz na podsłuchu*, „Kurier Szczeciński", 28 IX 2013.

485. Szulc P., *Kosmos polityczny*, „Polityka" 2013, nr 26.

486. Szulc P., *Podgrodzie – republika dziecięca nad Zalewem Szczecińskim*, „Pamięć i Przyszłość" 2013, nr 3.

487. Szulc P., *Public relations szczecińskiej Służby Bezpieczeństwa*, „In Gremio" 2013, nr 1 (80).

488. *Śladami podziemia. Działalność niepodległościowa w rejonie Tęgoborza w latach 1939–1953*, red. D. Golik, Kraków 2013.

489. Ślusarski K., *Miasto pokonane, lecz nieujarzmione*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 1.

490. Ślusarski K., *Miasto ruin wraca do życia*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 2.

491. Ślusarski K., *Spirala zagłady*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 4.

492. Śmietanka-Kruszelnicki R., *„Nie chcemy czerwonego niewolnictwa...". Ppor. Tadeusz Zieliński i jego podkomendni w walce z komunistycznym zniewoleniem*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 3.

493. Śmietanka-Kruszelnicki R., *W stronę politycznego przesilenia*, „Kuryer Kielecki", dodatek do gazety „Echo Dnia", 13 VI 2013.

494. Świętochowska E., *„...ból nasz wielki po wielkim Stalinie..."*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 3.

495. Tomasik P., *Instytut Pamięci Narodowej na IV Warszawskim Pikniku Archiwalnym 8 czerwca 2013 r.*, Warszawa 2013.

496. Tracz B., *Chlewik pod ziemią*, „Gość Niedzielny", dodatek „Gość Gliwicki" 2013, nr 34.

497. Tracz B., *Cmentarze przeklęte*, „Gość Niedzielny", dodatek „Gość Gliwicki" 2013, nr 33.

498. Tracz B., *Czas bez dzwonów*, „Gość Niedzielny", dodatek „Gość Gliwicki" 2013, nr 30.

499. Tracz B., *Człowiek z brązu*, „Gość Niedzielny", dodatek „Gość Gliwicki" 2013, nr 45.

500. Tracz B., *Czyszczenie pamięci*, „Gość Niedzielny", dodatek „Gość Gliwicki" 2013, nr 32.

501. Tracz B., *Historia parafii Wszystkich Świętych w Gliwicach w latach 1945–2013* [w:] *Omnium Sanctorum. Kościół i parafia Wszystkich Świętych w Gliwicach*, red. S. Rosenbaum, B. Tracz, Gliwice 2013.

502. Tracz B., *Klucze jak relikwie*, „Gość Niedzielny", dodatek „Gość Gliwicki" 2013, nr 31.

503. Tracz B., *Nasz Jorg, czyli siła legendy. Mitologizacja Jerzego Ziętka*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2013, nr 1 (3).

504. Tracz B., *Nieświęci patroni gliwickich ulic*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2013, nr 1 (3).

505. Tracz B., *Pod parasolem Kościoła*, „Gość Niedzielny", dodatek „Gość Gliwicki" 2013, nr 28.

506. Tracz B., *Współzawodnictwo pracy*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2013, nr 2 (4).

507. Tracz B., Ciupa R., *„Z ludźmi – dla ludzi". Śląska codzienność w „dekadzie Gierka"*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2013, nr 1 (3).

508. Tracz B., Rosenbaum S., *Koniec Partii*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2013, nr 1 (3).

509. Trębacz M., *Aleksander Margolis (1888–1939). Lekarz, społecznik, polityk*, „Bohaterowie trudnych czasów", t. 8, Łódź 2013.

510. Trębacz M., *Chaim Lejb Poznański (1879–1939). Zapomniany socjalista*, „Bohaterowie trudnych czasów" t. 8, Łódź 2013.

511. Trębacz M., *Stanisław Rapalski (1891–1979). Społecznik, samorządowiec, socjalista*, „Bohaterowie trudnych czasów", t. 8, Łódź 2013.

512. Toborek T., *Tragiczni bohaterowie*, „Bohaterowie trudnych czasów", t. 8, Łódź 2013.

513. Tumińska O., *Kambodża, Rwanda, Holokaust, Wołyń* [w:] *„Kto tego nie widział, nigdy w to nie uwierzy...". Zbrodnia Wołyńska – historia i pamięć. Materiały edukacyjne*, red. O Tumińska, Warszawa 2013.

514. Tylski K., *Ppor. Adolf Netzel „Snowacz" (1913–1983) – szef wywiadu Inspektoratu Łódź AK i ROAK*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Zwiazku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 9.

515. Wabik W., *Wrona skona w gazecie, czyli cios w gotowość obronną*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 12.

516. *Warmia i Mazury w latach 1945–1950. Kształtowanie się stosunków politycznych i narodowościowych*, red. i oprac. D. Krysiak, Teka edukacyjna IPN, Olsztyn–Białystok 2013.

517. Warot P.P., *Działania operacyjne SB wobec olsztyńskich konserwatorów zabytków*, „Debata" 2013, nr 4.

518. Warot P.P., *Esbecy i bibliotekarze*, „Debata" 2013, nr 5.

519. Warot P.P., *Muzeum Warmii i Mazur na celowniku SB*, „Debata" 2013, nr 7.

520. Warot P.P., *Oferta edukacyjna IPN w Olsztynie*, „Debata" 2013, nr 11.

521. Warot P.P., *„O" jak „Orestes"*, „Debata" 2013, nr 9.

522. Warot P.P., *Planetarium lotów esbeckich*, „Debata" 2013, nr 1.

523. Warot P.P., *Problem z korzystaniem z akt byłej policji politycznej Polski Ludowej* [w:] *Źródła współczesne w zasobach archiwów. Czy jesteśmy gotowi na nowe?*, red. B. Stolarczyk, Olsztyn 2013.

524. Warot P.P., *Zasłużony konfederata*, „Debata" 2013, nr 8.

525. Wenklar M., *Aresztowanie „Grota" Roweckiego*, „Dziennik Polski", 25 VI 2013.

526. Wenklar M., *Koniec sojuszu z wrogiem. Zerwanie stosunków polsko-sowieckich w kwietniu 1943 roku*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej", IV 2013.

527. Wenklar M., *Ogniem, wodą, prądem. Metody śledcze Urzędu Bezpieczeństwa*, serwis „Nowa Historia" na portalu interia.pl, 4 XI 2013.

528. Wenklar M., *Podziemie niepodległościowe w Polsce po II wojnie światowej* [w:] *Śladami podziemia. Działalność niepodległościowa w rejonie Tęgoborza w latach 1939–1953*, red. D. Golik, Kraków 2013.

529. Wenklar M., *Pużak: Nie myślę zmieniać poglądu*, „Dziennik Polski", 19 XI 2013.

530. Wenklar M., *Resistance uratowała honor Francji*, „Dziennik Polski", 21 V 2013.

531. Wenklar M., *„Salwa". Jeden z wyklętych*, „Fakt", 28 II 2013.

532. Wenklar M., *Sześćdziesiąt lat bez Stalina*, „Dziennik Polski", 5 III 2013.

533. Wenklar M., *Zjednoczenie, czyli krok do totalitaryzmu*, „Dziennik Polski", 17 XII 2013.

534. Węgliński M., *Czarny dzień z życia Mariana Kierzka, szefa SB w Malborku*, „Gazeta Malborska" 2013, nr 15.

535. Węgliński M., *Esbek po służbie*, „Gazeta Tczewska" 2013, nr 20.

536. Węgliński M., *Fatalna pomyłka porucznika Rynarzewskiego*, „Gazeta Tczewska" 2013, nr 17.

537. Węgliński M., *Jak sobie radzili na emeryturze?*, „Gazeta Tczewska" 2013, nr 34.

538. Węgliński M., *Jan Brzeziński. Żołnierz z Westerplatte, funkcjonariusz UB w Tczewie*, „Gazeta Tczewska" 2013, nr 21.

539. Węgliński M., *Kariera Zygmunta Ratajczaka*, „Gazeta Malborska" 2013, nr 26.

540. Węgliński M., *Kobiety w tczewskiej bezpiece*, „Gazeta Tczewska" 2013, nr 16.

541. Węgliński M., *Krótka historia SB w Tczewie. Lata 1970–1990*, „Kociewski Kurier Tczewski" 2013, nr 5.

542. Węgliński M., *Napad na bank... i jego konsekwencje*, „Gazeta Tczewska" 2013, nr 38.

543. Węgliński M., *Podejrzana znajomość z... kontradmirałem*, „Gazeta Tczewska" 2013, nr 30.

544. Węgliński M., *Przez Bałtyk na wolność*, „Dziennik Bałtycki", 14 VI 2013.

545. Węgliński M., *„Reakcjonista" w mundurze ubeka*, „Gazeta Tczewska" 2013, nr 21.

546. Węgliński M., *Reforma po „tczewsku". Z SB do Policji*, „Gazeta Tczewska" 2013, nr 36.

547. Węgliński M., *„Szpiedzy" i „rewizjoniści"*, „Gazeta Tczewska" 2013, nr 31.

548. Węgliński M., *Śladami bezpieki w Tczewie. Początki*, „Gazeta Tczewska" 2013, nr 27.

549. Węgliński M., *Tczew 1952 rok. Dzień z życia miasta*, „Gazeta Tczewska" 2013, nr 18.

550. Węgliński M., *Twarze tczewskiej bezpieki*, „Gazeta Tczewska" 2013, nr 23.

551. Węgliński M., *Ucieczka „hitlerowskiego łotra"*, „Gazeta Tczewska" 2013, nr 25.

552. Węgliński M., *Wojenna historia fary tczewskiej*, „Gazeta Tczewska" 2013, nr 25.

553. Węgrzyn D., *Przełamać strach. Sprawa mecenasa Jerzego Kurcyusza*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2013, nr 1 (3).

554. Wicenty D., *Patologie peerelowskiego MSW. Wypiski z akt Zarządu Ochrony Funkcjonariuszy*, cz. 1: *Alkoholizm*, „Debata. Miesięcznik Regionalny" 2013, nr 71.

555. Wicenty D., *Patologie peerelowskiego MSW. Wypiski z akt Zarządu Ochrony Funkcjonariuszy*, cz. 2: *Zbójecka przedsiębiorczość*, „Debata. Miesięcznik Regionalny" 2013, nr 72.

556. Wicenty D., *Patologie peerelowskiego MSW. Wypiski z akt Zarządu Ochrony Funkcjonariuszy*, cz. 3: *Paszporty*, „Debata. Miesięcznik Regionalny" 2013, nr 73.

557. Wicenty D., *Patologie peerelowskiego MSW. Wypiski z akt Zarządu Ochrony Funkcjonariuszy*, cz. 4: *Socjalistyczna moralność w aparacie bezpieczeństwa*, „Debata. Miesięcznik Regionalny" 2013, nr 74.

558. Wiejak P., *Gruzy i kamienie – relacja Anny Katanowskiej*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 7–8.

559. Wiejak P., *„...ja to wszystko przetrzymałem" – relacja Stanisława Bogdanowicza*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 3.

560. Wisłocki K., *Historia znaleziona w pudełku po cygarach*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 4.

561. Wołk G., *Bieszczadzki bunt*, „W Sieci Historii" 2013, nr 7 (7).

562. Wołk G., *Do końca w służbie partii*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 6 (15).

563. Wołk G., *Marek Bik – konfederat, który został wipowcem*, „Bibuła" 2013, nr 11.

564. Wołk G., *Perlustracja korespondencji*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 3 (12).

565. Wołk G., *Podwójne życie Janusza Molki*, wywiad z Bogdanem Rymanowskim, autorem książki *Ubek* (wspólnie z F. Gańczakiem) „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 3 (12).

566. Wołk G., *Powstanie Konfederacji*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 9 (18).

567. Wołk G., *Spowiedź konfidenta*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 1 (10).

568. Wołk G., *Wałęsa. Film niespełnionych nadziei*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 11 (20).

569. Wołk G., *Wałęsa oczami strażników*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 3 (12).

570. Wójtowicz N., *Albert Hartl – ksiądz i SS-Sturmbannführer*, „Wolnomularz Polski" 2013, nr 56.

571. Wójtowicz N., *Erich Ludendorff straszy masonami i Żydami*, „Wolnomularz Polski" 2013, nr 55.

572. Wójtowicz N., *Wielki Kodeks Sztuki Blake'a, „Hermaion"*, „Sztuka i Ezoteryka" 2013, nr 2.

573. Wróbel J., *Dyplomaci i agenci*, „Gwiazda Polarna", 26 II 2013.

574. Wróbel J., *Premier Mazowiecki w Chicago*, „Kalejdoskop", 8 XI 2013.

575. Wróbel J., *Sierpień 1980 z perspektywy Chicago*, „Kalejdoskop", dodatek „Dziennika Związkowego", 20 III 2013.

576. *Wyklęci. Podziemie zbrojne 1944–1963*, oprac. M. Markowska, Warszawa 2013.

577. Zajda M., *In search of the thirty percent...*, www.jewrnalism.com.

578. Zajda M., *What was the holocaust for the „People's Governement"?*, www.jewrnalism.com.

579. *Zapal znicz pamięci po raz piąty*, red. A. Gruszecka, A. Łuczak, N. Cichocka, „Nasza Historia", dodatek do „Głosu Wielkopolskiego", XII 2013, nr 1.

580. Zawistowski A., *By pamiętać, trzeba wiedzieć* [w:] *„Kto tego nie widział, nigdy w to nie uwierzy... Zbrodnia Wołyńska – historia i pamięć. Materiały edukacyjne*, red. O. Tumińska, Warszawa 2013.

581. Zawistowski A., *Historia i racja stanu*, „Rzeczpospolita" 2013, nr 148.

582. Zawistowski A., *Książki na właściwej półce*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 5.

583. Zawistowski A., *Od święta 22 Lipca do Inspekcji Robotniczo-Chłopskiej. Meandry kolejkowego życia* [w:] „Ogonek – dodatek do historycznej gry planszowej »Kolejka«", Warszawa 2013.

584. Zawistowski A., *O socjalistycznym podejściu do sklepu, czyli o kolejkach (i nie tylko) w PRL* [w:] *Kolejka. Historyczna gra planszowa*, Warszawa 2013.

585. Zawistowski A., *Pamiętaj znak* [w:] *„ZnajZnak". Pamięć. Historyczna gra planszowa*, Warszawa 2013.

586. Zawistowski A., *Prof. Edward Lipiński pisze do SLD*, „Rzeczpospolita" 2013, nr 132, dodatek „Plus Minus" 2013, nr 23.

587. Zawistowski A., *Uroki reglamentacji*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 8, s. 32–36.

588. Zawistowski A., *Wykus 1988 z perspektywy ćwierćwiecza*, „Kuryer Kielecki", dodatek do gazety „Echo Dnia", 13 VI 2013.

589. Zawistowski A., *Das sozialistische Ladenkonzept oder Über Warteschlangen in der Volksrepublik Polen* [w:] *Warteschlange. Historische Brettspiel*, Warszawa 2013.

590. Zawistowski A., *Magazinul din perspectiva socialistă: O poveste despre statul la coadă în Republica Populară Polonă, Jocul „Stai la coadă!"*, Warszawa 2013.

591. Zawistowski A., *„The socialist approach to the store": A story of queuing in the People's Republic of Poland* [w:] *Queue.* Historical educational board game, Warszawa 2013.

592. Zawistowski A., *Социалистический подход к магазинам, или об очередях (и не только) в ПНР* [w:] *Очередь. историческая настольная игра*, Warszawa 2013.

593. Zawistowski A., *Sur l'approche socialiste du magasin, donc des queues (et pas seulement) pendant la PRL (République populaire de Pologne), »La queue«. Le jeu de société historique*, Warszawa 2013.

594. Zawistowski A., 店への共産主義的 アプローチ ポーランド人民共和国(PRL)時代の行列, Warszawa 2013.

595. *Zbrodnia Wołyńska – historia i pamięć. Materiały edukacyjne*, red. O. Tumińska, Warszawa 2013.

596. Zechenter A., *Czas honoru i wierności*, „Droga. Dwutygodnik Młodzieży Katolickiej", 3 III 2013.

597. Zechenter A., *Daniel Cohn-Bendit i jego demony*, „Nasz Dziennik", 22 V 2013.

598. Zechenter A., *Ekshumacje i kłamstwa*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 4.

599. Zechenter A., *Enigma pokonana*, „Droga. Dwutygodnik Młodzieży Katolickiej", 14 IV 2013.

600. Zechenter A., *Generał brygady Leopold Okulicki (1898–1946) z Bratucic k. Bochni* [w:] *Wielcy Polacy z Galicji i Kresów Południowo-Wschodnich*, red. J. Marciak-Kozłowska, Białystok 2013.

601. Zechenter A., *Generał dywizji Tadeusz Komorowski „Bór" (1895–1966) z Trembowli* [w:] *Wielcy Polacy z Galicji i Kresów Południowo-Wschodnich*, red. J. Marciak-Kozłowska, Białystok 2013.

602. Zechenter A., *Geniusz na usługach Kremla*, „Droga. Dwutygodnik Młodzieży Katolickiej", 16 VII 2013.

603. Zechenter A., *Honory dla bohaterów. Gloria victis*, „Nasz Dziennik", 19–20 I 2013.

604. Zechenter A., *Jasnogórskie bitwy*, „Nasz Dziennik", 16–17 II 2013.

605. Zechenter A., *Jedyna taka armia w Europie*, „Droga. Dwutygodnik Młodzieży Katolickiej", 17 II 2013.

606. Zechenter A., *Kiedy honorowy pogrzeb rotmistrza Pileckiego?*, „Źródło. Tygodnik Rodzin Katolickich", 10 II 2013.

607. Zechenter A., *Kłamstwo katyńskie wciąż żywe*, „Źródło. Tygodnik Rodzin Katolickich", 7 IV 2013.

608. Zechenter A., *Kremlowskie trucizny*, portal wpolityce.pl; http://wpolityce.pl/artykuly/49847, 25 III 2013.

609. Zechenter A., *Kresowe Westerplatte*, „Nasz Dziennik", 26 IX 2013.

610. Zechenter A., *Lotnicza epopeja '44*, „Nasz Dziennik", 1 VIII 2013.

611. Zechenter A., *Łamał wszystkie szyfry*, „Źródło. Tygodnik Rodzin Katolickich", 7 VII 2013.

612. Zechenter A., *Metryka za życie*, „Nasz Dziennik", 3 VIII 2013.

613. Zechenter A., *„Na podbój świata wyrusza hołota"*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 3.

614. Zechenter A., *Nie miała jeszcze osiemnastu lat...*, „Droga. Dwutygodnik Młodzieży Katolickiej", 26 X 2013.

615. Zechenter A., *Niemieckie matki, niemieccy ojcowie*, „Źródło. Tygodnik Rodzin Katolickich", 5 V 2013.

616. Zechenter A., *Nie mogę postąpić wbrew sumieniu*, „Nasz Dziennik", 6 I 2013.

617. Zechenter A., *Nie tylko Katyń*, „Nasz Dziennik", 5 III 2013.

618. Zechenter A., *Noc w Izbie Pamięci płk. Kuklińskiego*, „Nasz Dziennik", 17 V 2013.

619. Zechenter A., *Odnowił oblicze tej ziemi*, „Źródło. Tygodnik Rodzin Katolickich", 13 X 2013.

620. Zechenter A., *Ostatni partyzant Polski Podziemnej*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 3.

621. Zechenter A., *Piętnaście lat samotności*, „Droga. Dwutygodnik Młodzieży Katolickiej", 3 III 2013.

622. Zechenter A., *Pilot z fantazją kawalerzysty*, „Droga. Dwutygodnik Młodzieży Katolickiej", 8 IX 2013.

623. Zechenter A., *Podwójna egzekucja*, „Droga. Dwutygodnik Młodzieży Katolickiej", 26 V 2013.

624. Zechenter A., *Polak, bez którego nie byłoby komputerów*, „Źródło. Tygodnik Rodzin Katolickich", 20 I 2013.

625. Zechenter A., *Polska Podziemna powraca*, „Źródło. Tygodnik Rodzin Katolickich", 15 IX 2013.

626. Zechenter A., *Polska Podziemna powstaje z grobów*, „Gazeta Polska", dodatek „Nie dajmy zginąć poległym", 27 II 2013.

627. Zechenter A., *Polskie tygrysy na brytyjskim niebie*, „Droga. Dwutygodnik Młodzieży Katolickiej", 17 XI 2013.

628. Zechenter A., *Polski praojciec elektroniki*, „Droga. Dwutygodnik Młodzieży Katolickiej", 17 II 2013.

629. Zechenter A., *Polskości nie da się zniszczyć*, „Źródło. Tygodnik Rodzin Katolickich", 6 I 2013.

630. Zechenter A., *Powrót Stalina*, „Źródło. Tygodnik Rodzin Katolickich", 24 II 2013.

631. Zechenter A., *„Po zdrajcach narodu polskiego, ognia!"*, „Droga. Dwutygodnik Młodzieży Katolickiej", 3 III 2013.

632. Zechenter A., *Prymas czasu prześladowań*, „Nasz Dziennik", 21 IX 2013.

633. Zechenter A., *Przyjaźń na śmierć i życie*, „Droga. Dwutygodnik Młodzieży Katolickiej", 26 X 2013.

634. Zechenter A., *Rycerz Niepodległej*, „Nasz Dziennik", 25–26 V 2013.

635. Zechenter A., *Rzeczpospolita morska*, „Nasz Dziennik", 9 XI 2013.

636. Zechenter A., *Skompromitować Kościół*, „Nasz Dziennik", 26 VIII 2013.

637. Zechenter A., *Spadkobierczyni wolnej Polski*, „Nasz Dziennik", 22 VIII 2013.

638. Zechenter A., *Syndykat zbrodni*, „Nasz Dziennik", 9–10 II 2013.

639. Zechenter A., *Szarytki nie pytały o wyznanie*, „Nasz Dziennik", 3 VIII 2013.

640. Zechenter A., *Szkoły wywiadu obcych służb*, „Nasz Dziennik", 16 III 2013.

641. Zechenter A., *Szukają bliskich do dzisiaj*, „Nasz Dziennik", 19 X 2013.

642. Zechenter A., *Świadkowie zbrodni*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2013, nr 4.

643. Zechenter A., *Tajemnica tajemnic*, „Droga. Dwutygodnik Młodzieży Katolickiej", 14 IV 2013.

644. Zechenter A., *Tajemnice Lecha Wałęsy*, „Nasz Dziennik", 23 XI 2013.

645. Zechenter A., *To było pierwsze powstanie na Wschodzie*, „Droga. Dwutygodnik Młodzieży Katolickiej", 26 V 2013.

646. Zechenter A., *Wigilijny cud frontowy*, „Źródło. Tygodnik Rodzin Katolickich", 15 XII 2013.

647. Zechenter A., *Wojna błyskawiczna i niemieckie wilcze stada*, „Droga. Dwutygodnik Młodzieży Katolickiej", 14 IV 2013.

648. Zechenter A., *Wrześniowa biała plama,* „Źródło. Tygodnik Rodzin Katolickich", 29 IX 2013.

649. Zechenter A., *Zamknąć usta świadkom*, „Nasz Dziennik", 13–14 IV 2013.

650. Zechenter A., *Zapomniani*, „Nasz Dziennik", 13 XII 2013.

651. Zechenter A., *Zwolnieni ze służby*, „Droga. Dwutygodnik Młodzieży Katolickiej", 17 XI 2013.

652. Zechenter A., *Żołnierze tragicznej sprawy*, „Nasz Dziennik", 4–5 V 2013.

653. Ziobroń R., Rozmowa nt. odzyskania niepodległości przez Polskę, nowiny24.pl, 11 XI 2013.

654. Zwolski M., *Babski uniwersytet opozycyjny*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 1.

655. Zwolski M., *Białostockie pole śmierci*, „Pamięć.pl – Biuletyn IPN" 2013, nr 12.

656. Żaryn J., *Polska na poważnie*, Warszawa 2013.

ZAŁĄCZNIK NR 3: WYSTAWY IPN

Wystawy powstałe w 2013 r. i miejsca ich ekspozycji

1. *Byliśmy tu. Getto białostockie w 70. rocznicę zagłady* – OBEP Białystok – Białystok.
2. *Dzieje 2 Korpusu... inaczej!* – OBUiAD Wrocław – Wrocław.
3. *Grudzień 1970 w Gdyni* – OBEP Gdańsk – Gdynia.
4. *Krzyk szarego człowieka. Ryszard Siwiec 1909–1968* (wystawa multimedialna w wersji elektronicznej: www.ryszardsiwiec.com) – OBEP Rzeszów.
5. *Losy Polaków. Jerzy Woźniak (1923–2012)* – OBEP Wrocław – Błażowa, Błażowa Dolna, Trzebnica, Wrocław.
6. *Miednoje – policyjny Katyń* – OBEP Kraków, Delegatura IPN w Kielcach – Kielce, Staszów.
7. *Niemiecki obóz w Płaszowie 1942–1945. Zapomniane miejsce zbrodni w Krakowie* – OBEP Kraków – Kraków.
8. *Nie tylko Dywizjon 303. Polscy piloci nad Europą 1939–1945* – BEP centrala – Warszawa, Ząbki, Zielonka.
9. *Niezłomny – gen. August Emil Fieldorf „Nil" 1895–1953* – Oddział IPN w Gdańsku – Gdańsk, Gorzów Wielkopolski, Międzyrzecz, Rakowiec, Szczecin, Tczew, Wejherowo.
10. *Pokój Tobie, Polsko, Ojczyzno moja!* – Muzeum Jana Pawła II i Prymasa Wyszyńskiego, współorganizatorzy: BEP centrala i Fundacja „Dzieło Nowego Tysiąclecia" – Warszawa.
11. *Pokój Tobie, Polsko, Ojczyzno moja! W 30. rocznicę II papieskiej pielgrzymki do Polski* – OBEP Kraków – Jabłonka, Kraków, Rabka-Zdrój.
12. *Polacy–Ukraińcy 1943–1945. „Antypolska akcja" OUN i UPA Bandery, rzeź wołyńsko-galicyjska w dokumentach ukraińskich* – OBEP Lublin – Kazimierz Dolny, Lublin, Radom, Warszawa.
13. *„Precz Sowieci od Węgier, precz od Polski!". Mieszkańcy Szczecina wobec rewolucji węgierskiej 1956 r.* – Władze samorządowe XXI Dzielnicy Budapesztu Csepel przy współpracy OBEP Szczecin – Budapeszt (Węgry).
14. *Przez Morze Czerwone. Rzeczpospolita Polska na uchodźstwie 1945–1990* – OBEP Warszawa – Warszawa.

15. *Służby specjalne II Rzeczypospolitej 1918–1939. Blaski i cienie* – Centralny Ośrodek Szkolenia Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w Emowie im. gen. dyw. Stefana Roweckiego „Grota", przy współpracy IPN – Gorzów Wielkopolski, Szczecin, Warszawa.

16. *Stowarzyszenie PAX, czyli Bolesława Piaseckiego państwo w państwie* – OBEP Łódź – Łódź.

17. *Symbole naszej historii*. Część pierwsza: *Godło, barwa, hymn* – OBEP Rzeszów – Rzeszów.

18. *Szpiedzy w PRL* – OBUiAD Wrocław – Wrocław.

19. *Tajna Organizacja Wojskowa „Gryf Pomorski"* – OBEP Gdańsk – Chojnice, Gdańsk, Główczyce, Gołubie, Kamienica Królewska, Kamienica Szlachecka, Leśniewo, Lipusz, Lisewo, Miechucino, Nowy Dwór Gdański, Przodkowo, Redkowice, Sierakowice, Słupsk, Szymbark, Wejherowo.

20. *W cieniu jednostki. Kult Stalina na Górnym Śląsku* – OBEP Katowice – Katowice, Zabrze.

21. *Wołyń 1943* – OBEP Gdańsk – Gdańsk, Gdynia, Ostróda, Puck, Tczew.

22. *Wołyń 1943. Wołają z grobów, których nie ma* – OBEP Szczecin – Białystok, Gdańsk, Gorzów Wielkopolski, Kamień Pomorski, Kostrzyn nad Odrą, Koszalin, Leżajsk, Łańcut, Międzyzdroje, Rzeszów, Sanok, Szczecin, Święta Katarzyna, Warszawa.

23. *„Żołnierze Wyklęci". Polskie podziemie niepodległościowe na Białostocczyźnie 1944–1957* – OBEP Białystok – Białystok, Brańsk, Nowe Piekuty, Węgorzewo.

Wystawy powstałe przed rokiem 2013, prezentowane nadal w okresie sprawozdawczym:

1. *1966 – Millenium kontra 1000-lecie* – OBEP Poznań – Blachownia, Częstochowa, Koziegłowy.

2. *1989. Narodziny wolności. Wybory czerwcowe 1989 roku w Gorzowie Wlkp.* – OBEP Szczecin – Dębno, Koszalin, Strzelce Krajeńskie.

3. *1989. Narodziny wolności. Wybory czerwcowe 1989 roku w Szczecinie* – OBEP Szczecin – Szczecin.

4. *586 dni stanu wojennego* – BEP centrala oraz OBEP: Białystok, Gdańsk, Katowice, Łódź, Szczecin i Wrocław – Andrychów, Cedry Wielkie, Głogów, Kamień Pomorski, Kielce, Kraków, Łomża, Nadarzyn, Olecko, Pszczyna, Radomsko, Starogard Gdański, Szczecin, Sztum, Tomaszów Mazowiecki, Trzebiatów.

5. *Agresja sowiecka 17 IX 1939 r. na ziemiach Polski północno-wschodniej* – OBEP Białystok – Białystok.

6. *Akcja AB na Kielecczyźnie* – OBEP Kraków – Bodzentyn, Szałas.

7. *Aktion Reinhardt – Zagłada Żydów w Generalnym Gubernatorstwie* – OBEP Lublin – Treblinka.

8. *Aktion Saybusch. Wysiedlenie mieszkańców Żywiecczyzny przez okupanta niemieckiego 1940–1941* – OBEP Katowice – Węgierska Górka.

9. *Anna Walentynowicz. Legenda „Solidarności" 1929–2010* – OBEP Gdańsk – Cedry Wielkie, Gdańsk, Gościcino, Legionowo, Lipusz, Nowy Dwór Gdański, Opoczno, Piotrków Trybunalski, Reda, Serock, Skarszewy, Wejherowo.

10. *Aparat represji na Rzeszowszczyźnie w latach 1944–1956* – OBEP Rzeszów – Lubaczów.

11. *Arcybiskup Ignacy Tokarczuk. Kościół, władza, opór społeczny* – OBEP Rzeszów – Londyn (Wielka Brytania).

12. *Arcybiskup Romuald Jałbrzykowski, metropolita wileński 1876–1955* – OBEP Białystok – Łapy, Warszawa.

13. *„A więc wojna...". Ludność cywilna we wrześniu 1939 r.* – OBEP Lublin – Lublin, Skarżysko-Kamienna, Warszawa.

14. *Bić się do końca. Podziemie niepodległościowe w regionie radomskim w latach 1945–1950* – Oddział IPN w Lublinie, Delegatura IPN w Radomiu – Jastrzębia, Kielce, Kowala, Kozienice, Mariówka, Skarżysko-Kamienna, Zwoleń.

15. *Bieszczady w Polsce Ludowej 1944–1989* – OBEP Rzeszów – Bircza, Tyczyn.

16. *Błogosławiony ks. Jerzy Popiełuszko (1947–1984)* – OBEP Białystok – Siemiatycze, Zambrów.

17. *Błogosławiony ksiądz Władysław Findysz – kapłan i męczennik (1907–1964)* – Oddział IPN w Rzeszowie – Hermanowa.

18. *Bogu i Polsce. Harcerstwo niepokorne i niezależne w Polsce Ludowej (1945–1990)* – OBEP Lublin – Białystok.

19. *Budapeszt '56* – OBEP Kraków – Kraków, Olkusz, Wieprz.

20. *Burza. Armia Krajowa w 1944* – OBEP Kraków – Bochnia, Dobczyce, Kielce.

21. *Chłopi '78* – OBEP Lublin – Opoczno, Warszawa.

22. *Cisza przed burzą... ostatnie lato II Rzeczpospolitej* – OBEP Rzeszów – Elbląg, Gdańsk, Jarosław, Nowa Dęba, Rzeszów, Tczew, Tyczyn.

23. *Co nam dała „Solidarność"? „Solidarność" oczami młodych* – OBEP Gdańsk – Elbląg, Gdańsk, Lębork, Nowy Dwór Gdański.

24. *Da mihi animas, caetera tolle. Arcybiskup Antoni Baraniak 1904–1977* – OBEP Poznań – Lublin, Poznań.

25. *Dekret o reformie rolnej 6 IX 1944 r. Dokumenty i świadectwa z czasu wygnania ziemiaństwa* – OBEP Poznań – Warszawa.

26. *Deportacje Górnoślązaków do ZSRS w 1945 r.* – OBEP Katowice – Godów, Siemianowice.

27. *Dla Polski Walczącej – żołnierze Okręgu Łódź AK „Barka"* – OBEP Łódź – Łódź, Zgierz.

28. *Dni Powstania 1944* – OBEP Warszawa – Drobin.

29. *Dni „Solidarności"* – OBEP Gdańsk – Gdańsk.

30. *Dobry pasterz w trudnych czasach. Arcybiskup Walenty Dymek 1888–1956* – OBEP Poznań – Poznań.

31. *Fenomen „Solidarności". Migawki z dziejów Polski 1980–1981* – BEP centrala – Kilonia (Niemcy), Londyn (Wielka Brytania), Sosnowiec, Stare Lubiejewo.

32. *Gdy naród do strajku wyruszył bez broni... Grudzień 1970 w Gdańsku* – OBEP Gdańsk – Gdańsk, Nowy Dwór Gdański, Starogard Gdański.

33. *Generał Władysław Sikorski. Polityk i żołnierz* – OBEP Kraków – Dęblin, Kielce, Libiąż, Olkusz, Skawina, Zielona Góra.

34. *Germanizacja dzieci polskich w latach II wojny światowej* – OBEP Łódź – Ostrów.

35. *Górnośląski azyl. Pielgrzymki stanowe do Piekar Śląskich w materiałach Służby Bezpieczeństwa* – OBEP Katowice – Ruda Śląska, Tarnowskie Góry.

36. *Grudzień '70. Gdańsk – Gdynia* – OBEP Gdańsk – Gdańsk.

37. *Grudzień 1970 r. w Elblągu w dokumencie archiwalnym* – OBEP Gdańsk – Elbląg.

38. *Inwazja 1968* – OBEP Kraków – Kraków, Olkusz, Skawina.

39. *Jan Karski. Człowiek wolności* – OBEP Szczecin – Książnica Pomorska, Szczecin.

40. *Jan Paweł II we Wrocławiu w 1983 r.* – OBEP Wrocław – Wrocław.

41. *Jarocin w obiektywie bezpieki* – OBEP Łódź – Ostrów.

42. *Jerzy Korolkiewicz 1948–1995* – OBEP Białystok – Białystok.

43. *Kalendarium Łodzi 1939–1989. Od czterech kultur do monokultury* – OBEP Łódź – Łódź.

44. *Kardynał Adam Stefan Sapieha: człowiek, duszpasterz, mąż stanu* – OBEP Kraków – Jabłonka, Kraków, Skawina, Tarnów.

45. *Karnawał „Solidarności" w Gorzowie Wielkopolskim 1980–1981* – OBEP Szczecin – Długie, Drezdenko, Gorzów Wielkopolski, Smolnica.

46. *Katyń 1940 r.* – OBEP Białystok – Augustów, Białystok, Kalnica, Kętrzyn, Łomża, Sokoły.

47. *Katyń 1940 r.* – OBEP Wrocław – Wrocław.

48. *Katyń Podhalan* – OBEP Kraków – Brody.

49. *Katyń. Zbrodnia, która miała być zapomniana* – OBEP Rzeszów – Głogów Małopolski, Ustrzyki Dolne.

50. *Kaźń profesorów lwowskich. Wzgórza Wuleckie 1941* – OBEP Wrocław – Kluczbork, Łężyca, Nysa, Praszka, Prudnik.

51. *Kobiety internowane. Gołdap 1982* – OBEP Białystok – Białystok, Gdynia, Giżycko, Nysa.

52. *Komiks w PRL. PRL w komiksie* – OBEP Rzeszów – Biłgoraj, Sanok, Zamość.

53. *Komunizm – La Belle Époque* – BEP centrala – Bańska Bystrzyca (Słowacja), Gniezno, Kozienice, Piła, Wągrowiec.

54. *Kontrkultura. Graffiti – Happening* – OBEP Wrocław – Prudnik.

55. *Kopalnia strajkuje... Strajk i pacyfikacja Kopalni Wujek 13–16 grudnia 1981 r.* – OBEP Szczecin – Szczecin.

56. *Kościół na ziemi łódzkiej wobec dwóch totalitaryzmów* – OBEP Łódź – Piotrków Trybunalski, Sieradz.

57. *Król Kaszubów – kapłan Gdyni. Ksiądz prałat Hilary Jastak (1914–2000)* – OBEP Gdańsk – Elbląg, Kamienica Królewska.

58. *Krzyk szarego człowieka. Ryszard Siwiec (1909–1968)* – OBEP Rzeszów – Rzeszów, Warszawa.

59. *Ks. Władysław Gurgacz – kapelan Polski podziemnej* – OBEP Kraków – Reglice, Sędziszów, Skawina.

60. *„Kto ratuje jedno życie, ratuje cały świat". Pomoc ludności żydowskiej pod okupacją niemiecką w woj. białostockim* – OBEP Białystok – Białystok.

61. *Kultura niezależna w Kościele* – OBEP Katowice – Chorzów, Pszczyna, Ruda Śląska.

62. *Ludzie elbląskiej bezpieki* – OBEP Gdańsk – Nowy Dwór Gdański.

63. *Ludzie UB* – OBEP Wrocław – Namysłów.

64. *Małopolanie w katyńskich dokumentach dr. Jana Robla* – OBEP Kraków – Kraków, Nowy Wiśnicz.

65. *Marzec '68 w Krakowie* – OBEP Kraków – Skawina.

66. *Marzec 1968* – OBEP Warszawa – Mińsk (Białoruś).

67. *Marzenia (z) betonu. Codzienność w latach 70. na Górnym Śląsku* – OBEP Katowice – Gliwice.

68. *Minęło ponad pięćdziesiąt lat, lecz pamięć pozostaje. Życie w krakowskim getcie* – OBEP Kraków – Jabłonka, Kraków, Olkusz, Rabka-Zdrój, Skawina, Warszawa.

69. *Narodziny wolności. Wybory czerwcowe 1989 r. w Gorzowie Wlkp.* – OBEP Szczecin – Dębno, Starościn.

70. *Nasz Duszpasterz i my. Ks. Jerzy Popiełuszko w fotografiach i wspomnieniach Jerzego Szóstko* – OBEP Białystok – Białystok, Grajewo.

71. *„Niech się święci...". Obchody świąt i rocznic w Polsce Ludowej* – OBEP Łódź – Kalisz, Piotrków Trybunalski.

72. *Niedokończone msze wołyńskie – martyrologium duchowieństwa wołyńskiego ofiar zbrodni nacjonalistów ukraińskich podczas II wojny światowej* – Oddział IPN w Lublinie – Białystok.

73. *„Nie jesteśmy żadną bandą. My jesteśmy z miast i wiosek polskich". 5. Wileńska Brygada Armii Krajowej na Pomorzu* – OBEP Gdańsk – Elbląg, Garczyn, Gdańsk, Gdynia, Główczyce, Hajnówka, Linia, Malbork, Pobłocie, Pruszcz Gdański, Słupsk, Szczecin, Sztum, Tczew, Żukowo.

74. *Nocna rewolta. Antysowieckie zamieszki w Szczecinie z 10 grudnia 1956 r.* – OBEP Szczecin – Szczecin.

75. *Nowa Huta – miasto walki i pracy* – OBEP Kraków – Radziechowy-Wieprz, Twardorzeka, Węgierska Górka, Zagórnik, Zator.

76. *NSZZ „Solidarność" i opozycja demokratyczna w Wielkopolsce 1980–1990* – OBEP Poznań – Gdańsk, Poznań, Zielona Góra.

77. *Obchody Milenium Chrztu Polski (1966 r.) – kraj i region* – OBEP Białystok – Warszawa.

78. *Obława Augustowska. Lipiec 1945 r.* – OBEP Białystok – Białystok, Grajewo, Warszawa.

79. *Ocalić od zapomnienia. Anna Jachnina, ps. „Hanna", „Hanka" (1914–1996)* – OBEP Gdańsk – Elbląg, Starogard Gdański.

80. *Oczami wroga. Wrzesień '39 w fotografii niemieckiej i sowieckiej* – OBEP Rzeszów – Ropczyce, Stępina.

81. *Oczy i uszy bezpieki. Metody inwigilacji społeczeństwa przez Służbę Bezpieczeństwa za pomocą środków technicznych: tajnej obserwacji, dokumentacji fotograficznej, perlustracji korespondencji i podsłuchów w latach 1956–1989* – OBEP Katowice – Bielsko-Biała, Pszczyna.

82. *Ofiary stanu wojennego* – BEP centrala – Warszawa.

83. *Ojciec Maksymilian Maria Kolbe (1894–1941)* – OBEP Białystok – Giżycko, Łupinka Stara.

84. *Okupacja sowiecka na prawym brzegu Sanu 1939–1941* – OBEP Rzeszów – Leżajsk, Ropczyce.

85. *O Orła w Koronie...* – OBEP Kraków – Częstochowa, Krzepice.

86. *Opozycja i opór społeczny w regionie świętokrzyskim w latach 1975–1989* – OBEP Kraków – Busko-Zdrój.

87. *Ostatni leśni* – OBEP Warszawa – Brwinów, Gostynin, Płock, Warszawa.

88. *Papierowa rewolucja. Prasa bezdebitowa w PRL* – OBEP Szczecin – Szczecin.

89. *Pielgrzym nadziei. Jan Paweł II na Ziemi Wielkopolskiej 1979–1983 i 1997–1999* – OBEP Poznań – Mąkoszyce, Orzechów, Poznań, Rawicz, Wągrowiec, Wólka Czepowa.

90. *Pierwsza odsłona. Okupacja niemiecka na Kaszubach i Kociewiu w 1939 r.* – OBEP Gdańsk – Czarna Dąbrówka, Gdańsk, Gdynia, Główczyce, Lębork, Łeba, Nowy Dwór Gdański.

91. *Plastyka niezależna 1976–1989* – OBEP Poznań – Gdańsk, Koło, Złotów.

92. *Poczta podziemna* – OBEP Wrocław – Grodków.

93. *Podkarpacki wrzesień 1939 r.* – OBEP Rzeszów – Stępina.

94. *Polacy na Syberii* – OBEP Kraków – Lublin, Ostróda, Szczawnica.

95. *Polacy–Ukraińcy 1939–1947* – OBEP Lublin – Lubartów, Warszawa.

96. *Polska Walcząca* – OBEP Białystok – Białystok, Łomża.

97. *Polskie Państwo Podziemne na Rzeszowszczyźnie 1939–1944/1945* – OBEP Rzeszów – Głogów Małopolski, Leżajsk, Łańcut, Strzyżów.

98. *Powstanie Warszawskie* – OBEP Poznań – Białośliwie, Chodzież, Kościan, Krzyż Wielkopolski, Manieczki, Zielona Góra.

99. *Powstańczy zryw w Czortkowie* – OBEP Kraków – Częstochowa, Kłobuck, Kraków, Krzepice, Opatów, Wręczyca Wielka.

100. *Prasa i wydawnictwa niezależne na Warmii i Mazurach w latach 1980–1989* – OBEP Białystok – Giżycko, Olsztyn.

101. *Precz z kajdanami bolszewizmu* – OBEP Kraków – Kielce, Kraków.

102. *Proces kurii krakowskiej* – OBEP Kraków – Liszki.

103. *Pro i kontra. Młodzież w Polsce Ludowej* – OBEP Łódź – Skierniewice.

104. *Przeciwko kilku myślom... co nie nowe! Procesy „krajowców" za kontakty z paryską „Kulturą"* – OBEP Gdańsk – Paryż (Francja).

105. *Przyczółek Wolność. Niezależne Zrzeszenie Studentów w Rzeszowie 1980–1989* – OBEP Rzeszów – Rzeszów.

106. *Rdzawe druty od Ojczyzny dzielą nas... Internowani 1944–1947* – OBEP Białystok – Białystok, Giżycko, Węgorzewo.

107. *Represje stanu wojennego. Województwo białostockie 1981–1983/1989* – OBEP Białystok – Białystok.

108. *Represje wobec Kościoła katolickiego na Dolnym Śląsku i Opolszczyźnie w latach 1945–1989* – OBEP Wrocław – Wrocław.

109. *Rozstrzelane miasta. Poznań – Budapeszt 1956* – OBEP Poznań – Poznań.

110. *Ruch ludowy na Kielecczyźnie w latach 1939–1947* – OBEP Kraków – Kazimierza Wielka.

111. *Ruch Ludowy w służbie Rzeczpospolitej* – OBEP Kraków – Busko-Zdrój, Solec-Zdrój, Stopnica, Wieliczka.

112. *Ruch Młodzieży Niezależnej w Gorzowie Wlkp.* – OBEP Szczecin – Barlinek, Długie, Drezdenko, Gorzów Wielkopolski.

113. *Rysunki sprzed ćwierć wieku. Grafiki Jacka Fedorowicza* – OBEP Gdańsk – Międzybrocie Bialskie, Rzyki, Sułkowice-Bolęcin, Targanice.

114. *Rzeczpospolita utracona* – OBEP Warszawa – Gołotczyzna, Symferopol (Ukraina), Winnica (Ukraina).

115. *Salezjańska Szkoła Organistowska w Przemyślu i jej likwidacja w roku 1963* – Oddział IPN w Rzeszowie – Przemyśl.

116. *Sierpień '88. Szczeciński marsz do wolności* – OBEP Szczecin – Szczecin.

117. *Sikorski – żołnierz i polityk* – OBEP Kraków – Katowice.

118. *Skazani na karę śmierci przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Krakowie* – OBEP Kraków – Porąbka Uszewska, Tarnów.

119. *Skazani na karę śmierci w czasach stalinowskich i ich losy* – OBEP Wrocław – Głogów, Lubin, Wrocław.

120. *Sługa Boży ks. Jerzy Popiełuszko* – OBEP Poznań – Chodzież, Piła, Radnica, Świebodzin, Trzcianka.

121. *Sonderlaboratorium SS. Zamojszczyzna, „pierwszy obszar osiedleńczy w Generalnym Gubernatorstwie”* – OBEP Lublin – Biała Podlaska, Janów Lubelski, Kałuszyn, Lublin, Świdnik, Tomaszów Lubelski, Warszawa.

122. *Sowieckie piekło 1939–1956* – OBEP Poznań – Kościan, Leszno, Poznań, Rokietnica, Świebodzin, Zielona Góra.

123. *Sprawiedliwi wśród Narodów Świata. Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej w Małopolsce 1939–1945* – OBEP Rzeszów – Londyn (Wielka Brytania).

124. *Stan wojenny na Dolnym Śląsku* – OBEP Wrocław – Lubin.

125. *Stan wojenny* – OBEP Rzeszów – Łańcut, Ropczyce, Rzeszów.

126. *Stan wojenny – spojrzenie po 20 latach* – OBEP Gdańsk – Starogard Gdański.

127. *Stan wojenny – spojrzenie po 20 latach* – OBEP Kraków – Kraków.

128. *Stan wojenny – spojrzenie po 20 latach* – OBEP Lublin – Biłgoraj.

129. *Stan wojenny – spojrzenie po 20 latach* – OBEP Szczecin – Szczecin.

130. *Stan wojenny w 40 ujęciach* – OBEP Szczecin – Dębno, Smolnica, Starościn.

131. *Stan wojenny w albumie SB* – OBEP Kraków – Skawina.

132. *Stan wojennym w województwie koszalińskim. Internowania – codzienność – manifestacje* – OBEP Szczecin – Szczecin.

133. *Strajk – porozumienia – związek. 30. rocznica powstania Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” w Hucie Katowice* – OBEP Katowice – Bielsko-Biała.

134. *Strajki ustrzycko-rzeszowskie grudzień 1980 – luty 1981* – OBEP Rzeszów – Ustrzyki Dolne.

135. *Sybiracy. Deportacje obywateli polskich w głąb ZSRR (1939–1941)* – OBEP Białystok – Siemiatycze, Szudziałowo.

136. *Szczeciński Sierpień 1980 r.* – OBEP Szczecin – Szczecin.

137. *Śladami zbrodni. CW Rawicz* – OBEP Poznań – Koło.

138. *Śladami zbrodni komunistycznych na Rzeszowszczyźnie z lat 1944–1956* – OBEP Rzeszów – Krosno, Sanok.

139. *Trudne lata – wielkie dni. Zakony żeńskie w PRL* – OBEP Katowice – Lublin, Nowe Miasto, Spała, Toruń, Wilno (Litwa).

140. *Twarze opolskiej bezpieki* – OBEP Wrocław – Prudnik.

141. *Twarze wrocławskiej bezpieki* – OBEP Wrocław – Namysłów.

142. *UB w walce z podziemiem niepodległościowym w woj. białostockim* – OBEP Białystok – Białystok, Łapy.

143. *Uciekinierzy z PRL-u* – OBEP Katowice – Bielsko-Biała, Brenna, Chojnice, Cieszyn, Gdańsk, Gliwice, Katowice, Knurów, Lębork, Łeba, Rybnik.

144. *Urna to jest taki pniak. Wrzucisz „nie", wychodzi „tak". Referendum 30 czerwca 1946 r. w województwie gdańskim* – OBEP Gdańsk – Elbląg, Kościerzyna, Nowy Dwór Gdański, Pelplin, Rumia, Tczew.

145. *Utracone nadzieje. Ludność żydowska w województwie śląskim/katowickim w latach 1945–1970* – OBEP Katowice – Bielsko-Biała, Sosnowiec, Toszek.

146. *„...w godzinie ciężkiej próby...". Opozycja gorzowska od stanu wojennego do wyborów czerwcowych w 1989 r.* – OBEP Szczecin – Drezdenko, Kamień Mały, Kostrzyn nad Odrą, Słubice, Witnica.

147. *W objęciach Wielkiego Brata* – OBEP Warszawa – Legnica.

148. *„W imieniu Rzeczpospolitej...". Skazani na karę śmierci w latach 1944–1956 w woj. białostockim* – OBEP Białystok – Białystok, Łomża, Szczuczyn.

149. *W obronie pamięci. Pomnik Poznańskiego Czerwca 1956 r.* – OBEP Poznań – Chodzież, Koło.

150. *Walczyliśmy o nową Polskę, Polskę dla wszystkich – por. Mieczysław Bujak (1926–1951)* – OBEP Wrocław – Bolesławiec, Głogów.

151. *Warto było. Niezależne Zrzeszenie Studentów w Gorzowie Wlkp.* – OBEP Szczecin – Gorzów Wielkopolski.

152. *Wasza „Solidarność", nasza wolność* – OBEP Lublin – Chełm, Janów Lubelski, Milejów.

153. *Wielki Głód na Ukrainie* – OBEP Kraków – Kielce, Rabka-Zdrój.

154. *Wielkopolska w cieniu WRON-y* – OBEP Poznań – Kościan, Kórnik, Rokietnica, Świebodzin, Turek.

155. *Wierni ideałom. Niezależne środowiska katolików świeckich w Szczecinie w latach 1945–1989* – OBEP Szczecin – Gorzów Wielkopolski, Szczecin.

156. *Wieś polska między dwoma totalitaryzmami (1939–1945)* – OBEP Rzeszów – Jarosław.

157. *Więcej – szybciej – lepiej. Współzawodnictwo pracy w Polsce Ludowej* – OBEP Katowice – Cieszyn.

158. *Więzienne lata Prymasa Stefana Wyszyńskiego 1953–1956* – OBEP Białystok, Delegatura w Olsztynie przy współpracy: Centrali BEP oraz OBEP: Gdańsk, Delegatury w Bydgoszczy, Rzeszów, Wrocław, Delegatury w Opolu – Augustów, Kazimierz Dolny, Kolbuszowa, Nidzica, Przytuły, Rzeszów.

159. *Władysław Koba (1914–1949)* – OBEP Rzeszów – Jarosław.

160. *Wobec opresji. Zmagania o godność, wolność i sprawiedliwość – Pisz życie światłami zawsze* – OBEP Poznań – Koło, Poznań.

161. *Wolności! Chleba! Poznański Czerwiec '56 w fotografii* – OBEP Poznań – Buk, Konin, Orzechów, Poznań, Suchy Las, Turek.

162. *Wołyń – ziemia naznaczona polską krwią* – OBEP Kraków – Kielce.

163. *Wrogowie Polski Ludowej. Konspiracja antykomunistyczna na Pomorzu Zachodnim 1945–1956* – OBEP Szczecin – Drawsko Pomorskie, Goleniów, Nowogard, Szczecin.

164. *Wrzesień 1939* – OBEP Kraków – Krotoszyn.

165. *Wybory '89 w Polsce południowo-wschodniej* – OBEP Rzeszów – Leżajsk, Tuszyma.

166. *Wybory i referenda w PRL 1946–1989* – OBEP Szczecin – Gdańsk, Nowy Dwór Gdański, Szczecin.

167. *Wygnańcy* – BEP centrala – Warszawa.

168. *Wypędzeni, przypędzeni. Kształtowanie się nowego społeczeństwa na Warmii i Mazurach w latach 1945–1949* – OBEP Białystok – Olsztyn.

169. *Zaczęło się w lipcu* – OBEP Lublin – Lublin.

170. *Zagłada dworów w województwie białostockim po 1939 r.* – OBEP Białystok – Ciechanowiec, Kalnica, Sokółka.

171. *Zagłada polskich elit. Akcja AB – Katyń* – BEP centrala – Andrzejewo, Ann Arbor (USA), Białystok, Bielefeld (Niemcy), Bloomington (USA), Bogatynia, Bolków, Charlottesville (USA), Chemnitz (Niemcy), Chicago (USA), Chocianów, Chojnów, Cleveland (USA), Eschborn (Niemcy), Głogów, Jawor, Jelenia Góra, Krzemień, Krzeszów, Legnica, Lisewo, Lubin, Mississauga (Kanada), Nowa Sól, Nowy Jork (USA), Oksa, Orchard Lake (USA), Ottawa (Kanada), Płońsk, Serock, St. Paul (USA), Toronto (Kanada), Warka, Waszyngton (USA), Zielona Góra, Złotoryja.

172. *Zagłada wielkopolskich elit 1939–1941* – OBEP Poznań – Konin, Kościan, Luboń, Zielona Góra.

173. *Zagłada żydowskich miasteczek* – OBEP Łódź – Kalisz, Kielce, Rawa Mazowiecka.

174. *Zagrabione dziedzictwo, utracona pamięć. Losy ziemian małopolskich* – OBEP Kraków – Zubrzyca Górna.

175. *Za Marksem, bez Boga. Laicyzacja życia społecznego w Polsce Ludowej w latach 1945–1989* – OBEP Katowice – Bielsko-Biała, Ruda Śląska, Rudy, Rybnik, Tychy.

176. *„Zaplute karły reakcji". Polskie podziemie niepodległościowe 1944–1956* – OBEP Lublin – Jarosław, Koło, Leszno, Lubartów, Poznań, Rokietnica, Skarżysko-Kamienna, Toruń, Wróblowo, Zielona Góra, Żyrardów.

177. *Z archiwum IPN* – OBEP Lublin – Lublin.

178. *Zbigniew Rećko „Trzynastka" (1923–1946). Bohater białostockiego podziemia* – OBEP Białystok – Białystok, Wasilków.

179. *Zbrodnia katyńska* – BEP centrala, OBEP Białystok, OBEP Gdańsk, OBEP Kraków, OBEP Lublin, OBEP Łódź, OBEP Poznań, OBEP Rzeszów, OBEP Szczecin – Banie, Biała Piska, Białośliwie, Bronikowo, Dukla, Działdowo, Elbląg, Gdańsk, Główczyce, Gwoźnica, Jeżów, Kielce, Konieczkowa, Końskie, Kraśnik, Lubartów, Lubin, Lublin, Łebień, Łomża, Łódź, Niebylec, Nowy Dwór Gdański, Oblęgorek, Olsztyn, Orzechów, Pelplin, Piątnica, Redkowice, Sanok, Stargard Szczeciński, Stąporków, Stępina, Szczecin, Węgorzewo, Wolica, Zakliczyn, Złotów.

180. *Zbrodnia katyńska. Wielkopolanie w dołach śmierci Katynia, Charkowa i Miednoje* – OBEP Poznań – Kościan, Rokietnica, Wólka Czepowa, Września, Złotów.

181. *Zbrodnie niemieckie na ziemi łódzkiej w latach II wojny światowej* – OBEP Łódź – Ostrów, Piotrków Trybunalski, Skierniewice.

182. *Zbuntowane miasto. Szczeciński Grudzień '70 – Styczeń '71* – OBEP Szczecin – Kamień Pomorski, Trzebiatów.

183. *Z dziejów oporu społecznego w Polsce południowo-wschodniej 1956–1990. Od „ostatnich" leśnych do „Solidarności"* – OBEP Rzeszów – Rzeszów, Sanok, Werynia.

184. *Zesłańcy – Sybiracy – Deportowani* – OBEP Rzeszów – Leżajsk, Młodów, Rzeszów, Tyczyn, Wysoka.

185. *Z Ewangelią w ręku i z modlitwą na ustach. Karola Wojtyły związki ze Szczecinem* – OBEP Szczecin – Banie.

186. *Zgasło słoneczko ludzkości. Reakcje społeczeństwa polskiego na śmierć Stalina* – OBEP Wrocław – Brzeg.

187. *Zielona Góra 30 maja 1960 r. W obronie Domu Katolickiego* – OBEP Poznań – Zielona Góra.

188. *Zimna wojna. Krótka historia podzielonego świata* – OBEP Warszawa – Borne-Sulinowo, Cottbus (Niemcy), Drezno (Niemcy), Rostok (Niemcy), Warszawa.

189. *Z największą brutalnością... Zbrodnie Wehrmachtu w Polsce, wrzesień–październik 1939 r.* – BEP centrala – Gliwice, Nadarzyn, Nowa Dęba.

190. *Zniewolony umysł. Intelektualiści w służbie tyranii* – OBEP Kraków – Rabka-Zdrój.

191. *Zrzeszenie Wolność i Niezawisłość* – OBEP Kraków – Częstochowa, Kłobuck, Mokra, Nysa, Przeworsk.

192. *Zwyczajny resort* – OBEP Warszawa – Ostrów Mazowiecka.

193. *Żołnierze Wyklęci. Antykomunistyczne podziemie na Rzeszowszczyźnie po 1944 roku* – OBEP Rzeszów – Iwonicz, Iwonicz-Zdrój, Mielec, Ropczyce, Rzeszów, Sędziszów Małopolski, Trzciana.

194. *Żołnierze wyklęci – z archiwum kieleckiego IPN* – OBEP Kraków – Opatów.

195. *Życie codzienne w okupowanej Wielkopolsce* – OBEP Poznań – Buk, Licheń, Manieczki, Miłosław, Poznań.

ZAŁĄCZNIK NR 4: WYKAZ KONFERENCJI, SESJI NAUKOWYCH I POPULARNONAUKOWYCH

Centrala IPN

1. *Dromaderki drugiego obiegu. Kobiety w niezależnym ruchu wydawniczym w PRL* – dyskusja panelowa, Warszawa, 7 stycznia 2013 r., organizator: BEP centrala.

2. *Rolnicza Solidarność. Z dziejów niezależnego ruchu chłopskiego w 1980–1989* – konferencja naukowa, Warszawa, 18 marca 2013 r., organizator: BEP centrala.

3. *Ze Smoleńska donoszą... Wokół konsekwencji ujawnienia sowieckiej zbrodni na polskich oficerach w Katyniu* – sesja popularnonaukowa, Warszawa, 11 kwietnia 2013 r., organizator: BEP centrala.

4. *Być świadkiem Zagłady. W 70. rocznicę powstania w warszawskim getcie* – międzynarodowa konferencja naukowa, Warszawa, 22–23 kwietnia 2013 r., organizatorzy: BEP IPN, Centrum Badań nad Zagładą Żydów, IFiS PAN, Żydowski Instytut Historyczny.

5. *Społeczeństwo polskie 1980–1989* – konferencja naukowa, Warszawa, 16–17 maja 2013 r., organizator: BEP centrala.

6. *Colloquia Jerzy Skowronek Dedicata* – międzynarodowa konferencja, Warszawa–Żelazowa Wola, 22–24 maja 2013 r., organizator – BUiAD IPN, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych.

7. *Współpraca NKWD/KGB ze służbami bezpieczeństwa państw Europy Środkowo-Wschodniej w latach 1945–1989* – międzynarodowa konferencja naukowa, Kraków, 6–7 czerwca 2013 r., organizatorzy: BEP IPN, Instytut Badania Reżimów Totalitarnych (Republika Czeska), Biuro Federalnego Pełnomocnika ds. Dokumentów Służb Bezpieczeństwa byłej Niemieckiej Republiki Demokratycznej (Niemcy) i Instytut Pamięci Narodu (Słowacja).

8. *Generał Władysław Sikorski – życie i działalność. W 70. rocznicę katastrofy gibraltarskiej* – konferencja popularnonaukowa, Warszawa, 18 czerwca 2013 r., organizator: BEP centrala.

9. *Jak opisywać historię KPN?* – workshop, Warszawa, 16 września 2013 r., organizator: BEP centrala.

10. *Drogi do niepodległości Polski i Irlandii*, Dublin, 8 października 2013 r., organizatorzy: BEP centrala, Ambasada RP w Irlandii.

11. *Fonoteka w Cyfrowym Archiwum* – konferencja naukowa pod honorowym patronatem Polskiego Komitetu do spraw UNESCO, Warszawa, 28 października 2013 r., organizator – BUiAD IPN.

12. *Na wzór „wielkiego brata"? Szkolenie funkcjonariuszy organów represji w PRL* – konferencja naukowa, Warszawa, 7–8 listopada 2013 r., organizator: BEP centrala.

13. *Zasada strukturalna jako podstawa opisu archiwaliów w zintegrowanych systemach informacji archiwalnej* – sympozjum archiwalne, Warszawa, 29 listopada 2013 r., organizatorzy: BUiAD IPN, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu i Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.

Oddział IPN w Białymstoku

1. *VII Międzynarodowa Konferencja Naukowo-Szkoleniowa „Życiodajna śmierć"*, Białystok, 23–26 maja 2013 r., organizatorzy: Uniwersytet Medyczny w Białymstoku, IPN Białystok.

2. *Konferencja popularnonaukowa w ramach uroczystości ku czci ofiar zamordowanych przez funkcjonariuszy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa w Łomży w latach 1945–1956*, Łomża, 21 czerwca 2013 r., organizatorzy: Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Łomżyńskiej, IPN Białystok.

Oddział IPN w Gdańsku

1. *Pamięć i polityka historyczna: Pamięć o walce z totalitaryzmem i zniewoleniem. Między martyrologią a triumfalizmem* – konferencja naukowa, Toruń, 18 kwietnia 2013 r., organizatorzy: IPN Gdańsk, Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Europejskie Centrum Kultury.

2. *W kierunku społeczeństwa alternatywnego. Myśl społeczno-polityczna i działalność Ruchu Społeczeństwa Alternatywnego 1983–1990* – Gdańsk, 17–18 października 2013 r., organizatorzy: IPN Gdańsk, IPN Poznań, Europejskie Centrum Solidarności, Parlament Studentów Uniwersytetu Gdańskiego, Rada Doktorantów Uniwersytetu Gdańskiego, Region Gdański NSZZ „Solidarność", Wydział Historyczny Uniwersytetu Gdańskiego.

Oddział IPN w Katowicach

1. *Żołnierze wyklęci na cieszyńskiej ziemi* – sesja popularnonaukowa, Cieszyn, 1 marca 2013 r., organizatorzy: Stowarzyszenie „Wszechnica", IPN Katowice.

2. *Żołnierze wyklęci* – sesja popularnonaukowa, Tarnowskie Góry, 4 marca 2013 r., organizatorzy: IPN Katowice, Urząd Miejski w Tarnowskich Górach, Muzeum w Tarnowskich Górach.

3. *Internowania – deportacje – produktywizacja. Mieszkańcy Górnego Śląska w systemie obozowym GUPWI NKWD 1945–1956* – workshop, Katowice, 11–12 marca 2013 r., organizatorzy: IPN Katowice, Instytut Badań nad Europą Wschodnią i Południowo-Wschodnią.

4. *Marzec '68 w województwie katowickim* – konferencja edukacyjna, Katowice, 18 marca 2013 r., organizator: IPN Katowice.

5. *Mniejszości narodowe na Górnym Śląsku w okresie międzywojennym* – panel dyskusyjny, Opole, 7 maja 2013 r., IPN Katowice, organizatorzy: Muzeum Śląska Opolskiego, Uniwersytet Opolski.

6. *Wielka Wojna – mały region. Pierwsza wojna światowa w górnośląskiej mikroperspektywie* – konferencja popularnonaukowa, Katowice, 9 maja 2013 r., organizatorzy: IPN Katowice, Muzeum Historii Katowic.

7. *Koniec starego świata – początek nowego. Społeczeństwo Górnego Śląska wobec pierwszej wojny światowej (1914–1918). Źródła i metody* – konferencja naukowa, Gliwice, 20–22 czerwca 2013 r., organizatorzy: IPN Katowice, Instytut Śląski w Opolu, Muzeum w Gliwicach, Uniwersytet Marcina Lutra w Halle (Saale).

8. *Gen. Władysław Sikorski – wojskowy i polityk* – konferencja edukacyjna, Katowice, 27 czerwca 2013 r., organizator: IPN Katowice.

9. *W cieniu jednostki. Kult Stalina na Górnym Śląsku* – konferencja popularnonaukowa, Katowice, 17 września 2013 r., organizatorzy: IPN Katowice, Muzeum Historii Katowic, Archiwum Państwowe w Katowicach.

10. *Władze komunistyczne wobec ludności niemieckiej w Polsce 1945–1989* – międzynarodowa konferencja naukowa, Gliwice, 28–29 września 2013 r., organizatorzy: IPN (centrala), IPN Katowice, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Polska Akademia Nauk.

11. *Górny Śląsk w Polsce Ludowej. Przełomy* – workshop, Opole, 2 października 2013 r., organizatorzy: IPN Katowice, Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu, Stowarzyszenie Instytut Śląski.

12. *Obozy w dwóch reżimach. Lasowice jako przykład nazistowskiego i komunistycznego systemu obozowego na Górnym Śląsku* – konferencja popularnonaukowa, Tarnowskie Góry, 10 października 2013 r., organizatorzy: Muzeum w Tarnowskich Górach, Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu, IPN Katowice.

13. *Struktury zbrodni. Nowe kierunki badań nad zbrodniami Trzeciej Rzeszy/Strukturen des Verbrechens. Neue Ansätze und Ergebnisse bei der Erforschung von NS-Verbrechen* – międzynarodowa konferencja naukowa, Katowice, 22–23 października 2013 r., organizatorzy: IPN Katowice, Stiftung Gedenkstätten Sachsen-Anhalt – Gedenkstätte ROTER OCHSE Halle (Saale), Stiftung Sächsische Gedenkstätten – Dokumentations- und Informationszentrum Torgau.

14. *„Będzie burza?". Prymas August Hlond na czele Kościoła katolickiego w Polsce wobec nowych ideologii i nowego ładu europejskiego w pierwszej połowie XX wieku* – konferencja naukowa, Katowice, 21 listopada 2013 r., organizatorzy: IPN Katowice, Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej, Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego.

Oddział IPN w Krakowie

1. *Konferencja poświęcona postaci generała Emila Fieldorfa „Nila" w 60. rocznicę śmierci*, Kraków, 23 lutego 2013 r., organizatorzy: IPN Kraków, Muzeum AK w Krakowie.

2. *Żołnierze wyklęci – przywróćmy ich pamięci* – sesja edukacyjna, Sędziszów, 6 marca 2013 r., organizator: IPN Kraków.

3. *Zbrodnia katyńska* – konferencja edukacyjna, Nowy Sącz, 11 kwietnia 2013 r., organizatorzy: IPN Kraków, Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu, Akcja Katolicka przy parafii pw. Matki Bożej Niepokalanej w Nowym Sączu.

4. *Z dziejów Bodzentyna w okresie II wojny światowej. W 70. rocznicę pacyfikacji* – regionalna konferencja naukowa, Bodzentyn, 1 czerwca 2013 r., organizator: IPN Kraków.

5. *Duchowieństwo w walce o Niepodległą (ku czci o. Romualda Warakomskiego, żołnierza AK, w 60. rocznicę święceń kapłańskich)* – sesja naukowa, Kraków, 6 czerwca 2013 r., organizatorzy: IPN Kraków, Krakowska Prowincja Karmelitów Bosych, Centrum Kultury Duchowej „Communio Crucis" im. św. Edyty Stein.

6. *Sesja naukowo-edukacyjna kończąca I edycję projektu konkursu: „Kresy – polskie ziemie wschodnie w XX wieku. Dramatyczne losy Polaków na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej w latach 1943––1944"*, Skawina, 13 czerwca 2013 r., organizatorzy: IPN Kraków, Kuratorium Oświaty w Krakowie, Uniwersytet Papieski im. Jana Pawła II w Krakowie, Stanica Kresowa.

7. *Doktor Zbigniew Solak (1953–2004) a wzajemne poznanie Polski i Litwy. Życie i problematyka badawcza krakowskiego uczonego* – międzynarodowa konferencja naukowa, Kraków, 24 września 2013 r., organizatorzy: IPN Kraków, Instytut Historii PAN, Instytut Historii Litwy w Wilnie.

8. *Wojewódzki aparat bezpieczeństwa w Krakowie w latach 1945–1956* – konferencja naukowa, Kraków, 24 października 2013 r., organizator: IPN Kraków.

9. *Życie codzienne osób duchownych i zakonnych w miejscach odosobnienia w Europie Środkowo-Wschodniej (1944/1945–1989)* – międzynarodowa konferencja naukowa, Kraków, 21 listopada 2013 r., organizator: IPN Kraków.

10. *Młodzież regionu świętokrzyskiego w oporze społecznym lat 80.* – konferencja edukacyjna, Starachowice, 3 grudnia 2013 r., organizatorzy: IPN Kraków, IPN Kielce, Stowarzyszenie „Wolni i Solidarni 1980–1989" w Starachowicach, Starostwo Powiatowe w Starachowicach, Starostwo Powiatowe w Skarżysku-Kamiennej, Zarządu Regionu Świętokrzyskiego NSZZ „Solidarność".

Oddział IPN w Lublinie

1. *Życie codzienne na Lubelszczyźnie w latach 1944–1956* – sesja popularnonaukowa, Lublin, 17 października 2013 r., organizator: IPN Lublin.

2. *Piłka nożna w PRL* – sesja popularnonaukowa, Lublin, 16 listopada 2013 r., organizator: IPN Lublin.

3. *Historiografia dziejów najnowszych po 1989 r. Problemy, wyzwania, dylematy* – konferencja naukowa, Lublin, 20–22 listopada 2013 r., organizatorzy: IPN Lublin, UMCS.

Oddział IPN w Łodzi

1. *Premier i naczelny wódz generał Władysław Sikorski (1881–1943). W 70. rocznicę katastrofy gibraltarskiej* – konferencja, Łódź, 17 czerwca 2013 r., organizator: IPN Łódź.

2. *Archeologia totalitaryzmu. Ślady represji (1939–1956)* – konferencja, Łódź, 17–18 października 2013 r. organizatorzy: IPN Łódź, Stowarzyszenie Archeologów Polskich Oddział w Łodzi, Instytut Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego.

3. *Wałęsa – czy symbol musi dzielić?* – panel dyskusyjny po filmie *Wałęsa – człowiek z nadziei*, Łódź, 29 października 2013 r., organizatorzy: IPN Łódź, Centrum Dialogu im. M. Edelmana w Łodzi.

4. *Dwie drogi do Polski. W 70. rocznicę bitwy pod Lenino i lądowania II Korpusu Polskiego we Włoszech* – panel dyskusyjny, Łódź, 26 listopada 2013 r., organizator: IPN Łódź.

Oddział IPN w Poznaniu

1. *O naszą Niepodległą – czyn niepodległościowy Wielkopolski w XIX i pierwszej połowie XX wieku* – konferencja popularnonaukowa, 1 marca 2013 r., Poznań, organizatorzy: IPN Poznań, Wielkopolskie Muzeum Walk Niepodległościowych.

2. *Obraz ziemiaństwa w nauce, literaturze i publicystyce* – konferencja naukowa, Warszawa, 21–22 marca 2013 r., organizatorzy: IPN Poznań, Polskie Towarzystwo Ziemiańskie, Fundacja Imienia Raczyńskich przy Muzeum Narodowym w Poznaniu.

3. *Między solidaryzmem a niepodległością. Myśl polityczna i działalność „Solidarności Walczącej"* – konferencja naukowa, Poznań, 3 października 2013 r., organizatorzy: IPN Poznań, Instytut Filozofii UAM.

4. *W kierunku społeczeństwa alternatywnego. Myśl społeczno-polityczna i działalność Ruchu Społeczeństwa Alternatywnego 1983–1990* – konferencja naukowa, Gdańsk, 17–18 października 2013 r., organizatorzy: IPN Poznań, IPN Gdańsk, Europejskie Centrum Solidarności, Parlament Studentów Uniwersytetu Gdańskiego, Rada Doktorantów Uniwersytetu Gdańskiego, Region Gdański NSZZ „Solidarność", Wydział Historyczny Uniwersytetu Gdańskiego.

5. *Audiowizualne archiwa XXI wieku* – sympozjum naukowe, Poznań, 27 listopada 2013 r., organizatorzy: IPN Poznań, Archiwum Państwowe w Poznaniu, Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu, Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie – Oddział w Poznaniu.

6. *Arcypasterz czasów przełomu. Arcybiskup Jerzy Stroba 1919–1999* – konferencja naukowa, Poznań, 30 listopada 2013 r., organizatorzy: IPN Poznań, Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu, Muzeum Archidiecezjalne w Poznaniu.

7. *Władze PRL wobec Kościołów i związków wyznaniowych na Środkowym Nadodrzu w latach 1980––1989* – konferencja naukowa, Paradyż, 10 grudnia 2013 r., organizatorzy: IPN Poznań, Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej.

Oddział IPN w Rzeszowie

1. *Sesja popularnonaukowa w ramach Obchodów Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych*, Rzeszów, 1 marca 2013 r., organizatorzy: IPN Rzeszów, Uniwersytet Rzeszowski.

2. *Oblicza sekularyzacji w myśli filozoficzno-historycznej XIX i XX wieku* – konferencja popularnonaukowa., Kijów, 1 czerwca 2013 r., organizatorzy: IPN Rzeszów, Instytut Nauk Religijnych św. Tomasza z Akwinu w Kijowie, Uniwersytet Rzeszowski, Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Kijowsko-Żytomierskiej, Polskie Towarzystwo Teologiczne.

3. *Sesja popularnonaukowa związana z 70. rocznicą rzezi wołyńskie*j, Przemyśl, 8 czerwca 2013 r., organizatorzy: IPN Rzeszów, Urząd Miasta Przemyśla.

4. *Stosunki polsko-ukraińskie 1939–1947: stan badań i perspektywy badawcze* – międzynarodowa konferencja naukowa, Rzeszów, 19–20 września 2013 r., organizatorzy: IPN Rzeszów, Instytut Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego.

5. *Pro Memoriam Żołnierzom Wyklętym. Podziemie antykomunistyczne w Polsce 1944–1956* – konferencja popularnonaukowa, Rzeszów, 26 listopada 2013 r., organizatorzy: IPN Rzeszów, Uniwersytet Rzeszowski.

6. *Oblicza tożsamości w aspekcie kulturowym* – międzynarodowa konferencja naukowa, Rzeszów, 30 listopada 2013 r., organizatorzy: IPN Rzeszów, Fundacja Libertas Culturae, Międzynarodowe Studenckie Centrum Kultury Chrześcijańskiej, Zakład Historii Nowożytnej Uniwersytetu Rzeszowskiego, Katedra Historii Kościoła XIX i XX wieku Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.

Oddział IPN w Szczecinie

1. *PRL a wojna domowa w Grecji* – polsko-greckie seminarium naukowe, Szczecin, 14 czerwca 2013 r., organizatorzy: IPN Szczecin, Wydział Studiów Bałkańskich, Słowiańskich i Orientalnych Uniwersytetu Macedońskiego.

2. *Strajk sierpniowy z 1988 roku w Szczecinie* – debata, Szczecin, 3 września 2013 r., organizatorzy: IPN Szczecin, Centrum Dialogu „Przełomy".

3. *Od sławy do niepamięci – dewaluacja mitu?* – debata, Szczecin, 4 września 2013 r., organizatorzy: IPN Szczecin, Centrum Dialogu „Przełomy".

4. *Stan wojenny przed sądem. Prokuratorzy IPN o represjach ekipy generała Jaruzelskiego w województwie szczecińskim w 32. rocznicę wprowadzenia stanu wojennego w Polsce* – panel dyskusyjny, Szczecin, 12 grudnia 2013 r., organizator: IPN Szczecin.

Oddział IPN w Warszawie

1. *Powiat Płock w pierwszej dekadzie rządów komunistycznych* – konferencja popularnonaukowa, Płock, 25 kwietnia 2013 r., organizator: IPN Warszawa.

2. *W imię przyszłości partii. Procesy o łamanie tzw. praworządności socjalistycznej 1956–1957* – konferencja naukowa, Warszawa, 21–22 listopada 2013 r., organizator: IPN Warszawa.

3. *Obszar Centralny Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość* – konferencja naukowa, Warszawa, 5 grudnia 2013 r., organizator: IPN Warszawa.

Oddział IPN we Wrocławiu

1. *NSZZ „Solidarność" zakładach pracy 1980–1989* – konferencja naukowa, Wrocław, 13–14 marca 2013 r., organizator: IPN Wrocław.

2. *Góra św. Anny w okresie II wojny światowej* – konferencja regionalna, Góra św. Anny (Muzeum Czynu Powstańczego), 25 kwietnia 2013 r., organizatorzy: IPN Wrocław, Muzeum Czynu Powstańczego.

3. *Klęski elementarne na ziemiach polskich i ich skutki gospodarcze i społeczne* (w ramach Wrocławskich Spotkań z Historią Gospodarczą, VIII Spotkanie) – konferencja naukowa, Stary Gierałtów, 17–19 maja 2013 r., organizatorzy: IPN Wrocław, Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu.

4. *Wołyń 1943* – konferencja naukowa, Wrocław, 24 czerwca 2013 r., organizatorzy: IPN Wrocław, Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego, Ośrodek „Pamięć i Przyszłość".

5. *Zmienne oblicze wojny* – konferencja naukowa, Wrocław, 20–21 września 2013 r., organizatorzy: IPN Wrocław, Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego, Ośrodek „Pamięć i Przyszłość".

6. *Konferencja edukacyjna dla szkół zrzeszonych w Dolnośląskiej Rodzinie Szkół im. Armii Krajowej* – konferencja regionalna, Wrocław, 9–10 października 2013 r., organizator: IPN Wrocław.

7. *Aparat władzy i życie społeczne mieszkańców Śląska Opolskiego w latach 1945–1989* – konferencja regionalna, Opole, 23 października 2013 r., organizator: IPN Wrocław.

ZAŁĄCZNIK NR 5: WYKAZ WYSTĄPIEŃ PRACOWNIKÓW IPN PODCZAS MIĘDZYNARODOWYCH KONFERENCJI I SYMPOZJÓW

1. Witold Bagieński – *The role of Polish communistic intelligence in the exchanges of Soviet spies Gordon Lonsdale and the Krogers*, 26–27 września 2013 r., Visby (Szwecja), międzynarodowa konferencja naukowa „Need to Know III: Them vs. Us. Image of the Enemy", zorganizowana przez Instytut Pamięci Narodowej we współpracy z Centrum Badań nad Zimną Wojną Uniwersytetu Południowej Danii, Uniwersytetem w Uppsali oraz Baltic Intelligence and Security Studies Association.

2. dr Jerzy Bednarek – *Some comments on the editorial series „Poland and Ukraine in the 1930s and 1940s. Unknown documents from the Archives of the Secret Services"*, 8 maja 2013 r., sympozjum naukowe, Uniwersytet Harvarda, Cambridge, Massachusetts, USA, zorganizowane przez Harvard Ukrainian Research Institute.

3. Tomasz Bereza – *Rzeź wołyńsko-małopolska. Zbrodnie nacjonalistów ukraińskich*, 14 listopada 2013 r., Szeged (Węgry), konferencja „Losy mniejszości narodowych w Europie Środkowej. Anatomia ludobójstwa na Wołyniu i w Wojwodinie w latach 1943–1945", zorganizowana przez Uniwersytet w Szegedzie, Wyższą Szkołę Teologii w Szegedzie, Instytut Studiów Wojwodiny, Węgierskie Archiwum Narodowe woj. Csongrad oraz Polsko-Węgierskie Stowarzyszenie Kulturalne.

4. dr hab. Krzysztof Brzechczyn – *The Problem of Reliability of „Files" concerning Collaboration with Security Service (SB) in Poland*, 25 października 2013 r., Budapeszt (Węgry), konferencja „Memory of Everyday Collaboration with the Communist Regimes in Eastern Europe", zorganizowana przez Hungarian Academy of Sciences, Instytut Polski w Budapeszcie i Europejską Sieć „Pamięć i Solidarność".

5. dr hab. Krzysztof Brzechczyn – udział w dyskusji panelowej „Collaboration with regimes in countries of East-Central Europe", 23 października 2013 r., Budapeszt (Węgry), dyskusja zorganizowana przez Instytut Polski w Budapeszcie.

6. dr Władysław Bułhak – *Polish Communist Intelligence and the Coming of the Information Age*, 26–27 września 2013 r., Visby (Szwecja), międzynarodowa konferencja naukowa „Need to Know III: Them vs. Us. Image of the Enemy", zorganizowana przez Instytut Pamięci Narodowej we współpracy z Centrum Badań nad Zimną Wojną Uniwersytetu Południowej Danii, Uniwersytetem w Uppsali oraz Baltic Intelligence and Security Studies Association.

7. Jan Daniluk – *„Kasernierter Kurort". Zoppot während des Zweiten Weltkriegs (ausgewählte Probleme)*, 29 czerwca 2013 r., Lipsk (Niemcy), konferencja „Kurort als Tatort und Zufluchtsort: konkurrierende Erinnerungen im mittel- und osteuropäischen Raum im 19. und 20. Jahrhundert", zorganizowana przez Uniwersytet Europejski Viadrina we Frankfurcie nad Odrą i Centrum Nauk Humanistycznych „Historia i Kultura Europy Środkowej" przy Uniwersytecie Lipskim.

8. Przemysław Gasztold-Seń – *In the Land of All-Powerful Mukhabarat. Polish Communist Intelligence Services in the Middle East and North Africa*, 26–27 września 2013 r., Visby (Szwecja), międzynarodowa konferencja naukowa „Need to Know III: Them vs. Us. Image of the Enemy", zorganizowana przez Instytut Pamięci Narodowej we współpracy z Centrum Badań nad Zimną Wojną Uniwersytetu Południowej Danii, Uniwersytetem w Uppsali oraz Baltic Intelligence and Security Studies Association.

9. Przemysław Gasztold-Seń – *The Ideological Struggle and Economic Opportunities. Communist Poland and the Cold War in Africa*, 1–4 grudnia 2013 r., Exeter (Wielka Brytania), konferencja „Postwar Decolonisation and its Impact in Europe", zorganizowana przez Uniwersytet w Exeter, British Academy, Imre Kertész Kolleg oraz Friedrich Schiller Universität w Jenie.

10. dr hab. Grzegorz Jasiński – *Protestantische Volksfrömmigkeit und Gemeinschaftsbewegung in der zweite Hälfte des 19. Jhs. und nach 1914*, 20–22 czerwca 2013 r., Berlin (Niemcy), *Frömmigkeitsbewegungen im Preußenland. Volksfrömmigkeit – Marienverehrung – religiöse Devianz*, zorganizowana przez Centrum Badań Historycznych Polskiej Akademii Nauk w Berlinie.

11. dr Mariusz Krzysztofiński – *Abp Ignacy Tokarczuk wobec ateizmu*, 1 czerwca 2013 r., Kijów (Ukraina), konferencja „Oblicza sekularyzacji w myśli filozoficzno-historycznej XIX i XX wieku", zorganizowana przez Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Rzeszowie, Instytut Nauk Religijnych św. Tomasza z Akwinu w Kijowie, Uniwersytet Rzeszowski, Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Kijowsko-Żytomierskiej i Polskie Towarzystwo Teologiczne.

12. dr Mariusz Krzysztofiński – *Duchowieństwo Kościoła rzymskokatolickiego w obliczu konfliktu polsko-ukraińskiego w latach czterdziestych XX wieku*, 14 listopada 2013 r., Szeged (Węgry), konferencja „Losy mniejszości narodowych w Europie Środkowej. Anatomia ludobójstwa na Wołyniu i w Wojwodinie w latach 1943–1945", zorganizowana przez Uniwersytet w Szegedzie, Wyższą Szkołę Teologii w Szegedzie, Instytut Studiów Wojwodiny, Węgierskie Archiwum Narodowe woj. Csongrad oraz Polsko-Węgierskie Stowarzyszenie Kulturalne.

13. Krzysztof Langowski – *Powstanie i początki działalności Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku w latach 1943–1956*, 12 października 2013 r., Nowy Jork (USA), sympozjum „Polonijny Nowy Jork" , zorganizowane przez Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce.

14. dr Rafał Leśkiewicz – *Management of the archives of regime special services. Polish experience with the archives of the Communist political police*, 15 marca 2013 r., Tunis (Tunezja), konferencja „La gestion du passé dans une transition démocratique. Expériences Allemande et Polonaise. Perspectives Tunisiennes" zorganizowana przez L'Observatoire Arabe des Religions et des Libertés i Konrad-Adenauer-Stiftung.

15. dr Rafał Leśkiewicz – *International cooperation of the Institute of National Remembrance – Commission for the Prosecution of Crimes against the Polish Nation with particular emphasis on cooperation with Ukrainian archives (Secret Services of Ukraine)*, 8 maja 2013 r., Harvard University (Boston-Cambridge), USA, sympozjum i prezentacja publikacji *Poland and Ukraine in the 30's and the 40's of XX Century. Unknown documents from special services archives*, zorganizowane przez Harvard Ukrainian Research Institute.

16. dr Rafał Leśkiewicz – *Historical and archival cooperation of the Institute of the National Remembrance with foreign archives with particular emphasis Archive of Security Services of Ukraine*, 11 września 2013 r., Bloomington (Indiana University), USA, sympozjum i prezentacja publikacji *Poland and Ukraine in the 30's and the 40's of XX Century. Unknown documents from special services archives*, zorganizowane przez Polish Studies Center na Indiana University pod kierownictwem prof. Padraica Kenneya.

17. dr Sławomir Łukasiewicz – *Cold War Central and Eastern European émigrés: main waves and dominant motives*, 18–21 listopada 2013 r., Bratysława (Słowacja), konferencja „Political Exile from

Central and Eastern Europe. Motives, Strategies, Activities and Perception in the East and the West 1945–1989", zorganizowana przez Słowacki Instytut Pamięci Narodu w Bratysławie.

18. Marcin Majewski – *Historical-Archival Cooperation between Institute of National Remembrance and Security Service of Ukraine*, 8 maja 2013 r., Uniwersytet Harvarda, Cambridge, Massachusetts (USA), sympozjum naukowe „Poland and Ukraine in the 30's-40's of the 20th Century", zorganizowane przez Harvard Ukrainian Research Institute.

19. Anna Mączka – *Visitors at Archives: Guided Tours Organized by Archivs Section of the Institute of National Remembrance in Poland*, 20–23 października 2013 r., Triest (Włochy), „23rd International Archival Day", zorganizowany przez International Institute for Archival Science of Trieste and Maribor.

20. dr Łukasz Michalski – *Zbrodnia katyńska – jak i dlaczego o tym uczyć?*, 23 marca 2013 r., Charlottesville (USA), konferencja poświęcona zbrodni katyńskiej, zorganizowana przez Univerisity of Virginia w Charlottesville.

21. dr Jan Jerzy Milewski – *Grodno i Białystok – podobieństwa i różnice w okresie międzywojennym*, 9–10 listopada 2013 r., Grodno (Białoruś), konferencja „Garadzieński socjum: historia i pamięć", zorganizowana przez Bibliotekę Grodzieńską i Białoruskie Towarzystwo Historyczne.

22. dr Jan Jerzy Milewski – *Opór moralny bierny i czynny w latach II wojny światowej na ziemiach północno-wschodnich Zachodniej Białorusi*, 22–23 listopada 2013 r., Brześć (Białoruś), konferencja „Licznost' w istorii: gieroiczeskoje i tragiczeskoje", zorganizowana przez Brzeski Uniwersytet Państwowy im. Aleksandra Puszkina.

23. Jan Olaszek – *The Institute of National Remembrance and Polish settlements with the past*, 26 listopada 2013 r., Sofia (Bułgaria), konferencja „Transition in Eastern Europe throughout the documents of the communist secret services", zorganizowana przez Committee for Disclosing the Documents and Announcing Affiliation of Bulgarian Citizens to the State Security and the Intelligence Services of the Bulgarian National Army.

24. dr Krzysztof Persak – *Modèle polonais de traiter du passé totalitaire*, 15 marca 2013 r., Tunis (Tunezja) – konferencja "La gestion du passé dans une transition démocratique. Expériences Allemande et Polonaise", zorganizowana przez L'Observatoire Arabe des Religions et des Libertés oraz Fundację Konrad-Adenauer-Stiftung.

25. dr Krzysztof Persak – *Skeletons in the Closet: Secret Service Archives and Reconcilliation*, 28 czerwca 2013 r., Warszawa – konferencja "Humanity in Action International Conference", zorganizowana przez Humanity in Action.

26. dr Krzysztof Persak – *Dealing with the Past*, 16 września 2013 r., Praga (Czechy) – konferencja "Societies in Transition. 17th Forum 2000 Conference", zorganizowana przez Forum 2000.

27. dr Krzysztof Persak – *Polish-Jewish relations during the World War Two*, 5 października 2013 r., Hayward (USA) – sympozjum na California State University East Bay, Hayward.

28. dr Patryk Pleskot – *Spies from Embassy. Polish counter-intelligence structures responsible for surveillance of American diplomatic posts (1956–1989)*, 3–5 stycznia 2013 r., Nowy Orlean (USA), coroczne spotkanie zorganizowane przez Polish-American Historical Association.

29. dr Patryk Pleskot – *Television society in People's Republic of Poland: between resistance and seduction (1956–1989)*, 4–5 lipca 2013 r., Londyn (Wielka Brytania), konferencja „Trust and Distrust in the Eastern Bloc and the Soviet Union, 1956–1991", zorganizowana przez University College London.

30. dr Patryk Pleskot – *À l'ombre de la guerre. La police face à la révolte ouvrière à Poznań en 1956*, 19 września 2013 r, Rennes (Francja), konferencja „Polices et événements politiques au XXe siècle", zorganizowana przez Uniwersytet w Rennes.

31. dr Patryk Pleskot – *Apart from Kukliński. Poles arrested by Polish authorities on a charge of co-operation with Western intelligence structures (1945–1989). A statistical approach*, 26–27 września 2013 r., Visby (Szwecja), międzynarodowa konferencja naukowa „Need to Know III: Them vs. Us. Image of the Enemy", zorganizowana przez Instytut Pamięci Narodowej we współpracy z Centrum Badań nad Zimną Wojną Uniwersytetu Południowej Danii, Uniwersytetem w Uppsali oraz Baltic Intelligence and Security Studies Association.

32. dr Patryk Pleskot – komentator panelu „Telewizja i Propaganda", 5–7 grudnia 2013 r., Erlangen (Niemcy), konferencja „Television in Europe beyond the Iron Curtain – National and Transnational Perspectives since the 1950s", zorganizowana przez Uniwersytet Erlangen-Nürnberg.

33. dr Patryk Pleskot – *Polish Institute of National Remembrance (IPN): a delicate mission* – 10 grudnia 2013 r., Budapeszt (Węgry), konferencja „Methodological Problems in Research on the Communist Era", zorganizowana przez Institute for the Research of History of Transition in Hungary.

34. Milena Przybysz – *Jerzy Giedroyc, the environment of Parisian „Kultura" and the conceptions about the role of Roman Catholic Church in Poland under Communism*, 18–21 listopada 2013 r., Bratysława (Słowacja), konferencja „Political Exile from Central and Eastern Europe. Motives, Strategies, Activities and Perception in the East and the West 1945–1989", zorganizowana przez Słowacki Instytut Pamięci Narodu w Bratysławie.

35. dr Ewa Rogalewska – *Izaak Celnikier (1923–2011). Witness. Memory Guard*, 9 kwietnia 2013 r., Berlin (Niemcy), konferencja „The Jewish resistance to the Nazi policy of extermination in Europe 1933–1945", zorganizowana przez Moses Mendelssohn Zentrum für europäisch-jüdische Studien Potsdam, Deutsches Polen-Institut Darmstadt i Gedenkstätte Deutscher Widerstand Berlin.

36. dr Mirosław Sikora – *Innovation durch Spionage. Forschung, Entwicklung und Geheimdienst in Volksrepublik Polen 1970–1990*, 14–15 lutego 2013 r., Bochum (Niemcy), konferencja „Technik im Kalten Krieg II (1970–1990)", zorganizowana przez Ruhr Universität Bochum i VDI Ausschuss Technikgeschichte.

37. dr Dariusz Węgrzyn – *Internowani i aresztowani i ich produktywizacja w ramach systemu obozowego Głównego Zarządu ds. Jeńców Wojennych NKWD/MWD w latach 1945–1953*, 30 września 2013 r., Donieck (Ukraina), konferencja „Deportacje mieszkańców Górnego Śląska do pracy przymusowej w ZSRS w 1945 roku", zorganizowana przez Narodowy Uniwersytet w Doniecku.

ZAŁĄCZNIK NR 6: WYKAZ NOTACJI ZREALIZOWANYCH W 2013 R.

Biuro Edukacji Publicznej IPN Centrala

1. Baraniak Julia – świadek opowiada o wybuchu wojny we wrześniu 1939 r. oraz okupacji niemieckiej we wsi Ulów k. Tomaszowa Lubelskiego.

2. Białowicz Filip – świadek Holocaustu, więzień obozu zagłady w Sobiborze, uczestnik powstania w Sobiborze.

3. Broż Adam – historyk sztuki, sekretarz Emeryka Czapskiego, administrował hospicjum Związku Polskich Kawalerów Maltańskich we Włoszech.

4. Buczak Stanisława – żołnierz mjr. Hieronima Dekutowskiego „Zapory", opowiada o walkach we wsi Świtaki.

5. Budzyński Gustaw – uczestnik Powstania Warszawskiego, członek zrzeszenia WiN, więzień polityczny w latach 1948–1955.

6. Duma Władysław – żołnierz WP, opowiada o szkoleniu, służbie w przedwojennym WP.

7. Gąsior Helena – opowiada o rodzinnej wsi Majdan Wielki na Lubelszczyźnie we wrześniu 1939 r. oraz podczas okupacji.

8. Gradowska Zofia – opowiada o obozach pracy przymusowej w Niemczech, obozie koncentracyjnym w Ravensbrück oraz o przymusowej pracy w fabryce produkującej części do samolotów.

9. Gromek Bronisława – mieszkanka wsi Majdan Wielki na Lubelszczyźnie opowiada o wybuchu wojny we wrześniu 1939 r. oraz o okupacji niemieckiej.

10. Harasim Zdzisław – żołnierz AK i oddziału mjr. Hieronima Dekutowskiego „Zapory", opowiada o działalności konspiracyjnej oraz swoim dowódcy, był świadkiem wydarzeń w grudniu 1970 r. w Gdańsku.

11. Kozioł Bronisława – opowiada o okupacji niemieckiej, o osobistych przeżyciach podczas II wojny światowej, o życiu codziennym podczas okupacji.

12. Kraszewski Tadeusz, ks. – opowiada o wrześniu 1939 r. we wsi Boryszew, gdzie był zlokalizowany punkt zborny dla jeńców WP, o zbrodniach na jeńcach WP oraz o ekshumacji żołnierzy polskich w 1940 r. we wsi Boryszew.

13. Krupa Jerzy – żołnierz mjr. Hieronima Dekutowskiego „Zapory", opowiada o przemarszu „Zapory" przez Rzeszowszczyznę oraz o swoim dowódcy.

14. Krząstek Stefan – opowiada o obozie pracy przymusowej w Pustkowie k. Dębicy.

15. Lesiewska-Trzcińska Hanna – opowiada o młodzieżowych organizacjach narodowych działających w okresie międzywojennym, o konspiracji podczas okupacji niemieckiej – działalności w tajnym Stronnictwie Narodowym, była więźniem Pawiaka.

16. Michaiłowicz Anatol (notacja w języku rosyjskim) – kombatant Armii Czerwonej, służył w brygadzie zwanej „Mściciele Katynia", żołnierz 27. Pułku Artylerii Pancernej i Drezdeńskiego Korpusu Pancernego WP.

17. Mizikowska Anna – powstaniec warszawski, nauczycielka, działaczka „Solidarności", podczas stanu wojennego w ramach Prymasowskiego Komitetu Pomocy Osobom Pozbawionym Wolności i ich Rodzinom prowadziła Punkt Pomocy dla Represjonowanych Nauczycieli.

18. Niemotko Waldemar – działacz harcerski, żołnierz AK, działacz społeczny, opowiada o Lublinie przed wojną oraz podczas okupacji, w latach 80. wyemigrował do Australii.

19. Nowicka Krystyna – świadek rozstrzelania polskich żołnierzy we wrześniu 1939 r., opowiada o wybuchu wojny oraz o okupacji niemieckiej.

20. Nowotna-Walcowa Róża – uczestniczka Powstania Warszawskiego, działaczka „Solidarności", zaangażowana w działalność w Prymasowskim Komitecie Pomocy Osobom Pozbawionym Wolności i ich Rodzinom.

21. Olszewski Stanisław – uczestnik II wojny światowej, opowiada o Warszawie podczas okupacji, m.in. o bombardowaniach sowieckich, był świadkiem egzekucji Polaków w 1944 r.

22. Parchimowicz Kazimiera – mieszkanka Wołkowyska, przeżyła okupację sowiecką, niemiecką i ponownie sowiecką, opowiada o życiu pod okupacją sowiecką, następnie w Związku Sowieckim.

23. Rożek Zofia – relacja świadka dotycząca II wojny światowej, życia pod okupacją niemiecką, opowiada również o działalności w podziemiu niepodległościowym.

24. Rusek Stanisław „Tęcza" – żołnierz AK i oddziału mjr. Hieronima Dekutowskiego „Zapory", opowiada o swoim dowódcy oraz działaniach militarnych prowadzonych przez oddział.

25. Sarnecki Ignacy – żołnierz Ruchu Oporu Armii Krajowej (ROAK), 1 marca 1947 r. ciężko ranny w trakcie ucieczki przed funkcjonariuszami UB, przewieziony do więzienia na Mokotowie, w celi przebywał m.in. z mjr. Hieronimem Dekutowskim „Zaporą".

26. Sikorski Wacław – członek AK, uczestnik Powstania Warszawskiego, członek Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość", skazany na karę śmierci (zamieniona na dożywocie), z więzienia wyszedł w 1956 r.

27. Sobczyk Marian – żołnierz mjr. Hieronima Dekutowskiego „Zapory", opowiada o działalności w oddziale „Rysia".

28. Stefańczyk Kazimierz „Sokół" – żołnierz AK (placówka w Krężnicy Małej), działał m.in. w patrolu „Rysia" w ramach oddziału AK dowodzonego przez mjr. Hieronima Dekutowskiego „Zaporę".

29. Stępnicki Edward – opowiada o służbie w Baudienst w Podlodowie.

30. Tokariew Iwan (notacja w języku rosyjskim) – ur. w 1920 r. na Ukrainie, mieszkaniec Niżnego Nowogrodu, opowiada o Wielkim Głodzie na Ukrainie.

31. Wójcik Konstanty – żołnierz mjr. Hieronima Dekutowskiego „Zapory", opowiada o działalności podziemnej, walkach oraz o swoim dowódcy.

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Białymstoku

1. Andrzejczuk Wiktor – międzywojnie w Chojewie na podlaskiej wsi, organizator „Strzelca", opowiada o służbie w KOP, potem w ZWZ i pobycie w niemieckim obozie.

2. Boharewicz Anna – opowiada o stosunkach społecznych i narodowościowych na Litwie Kowieńskiej, o repatriacji i pierwszych latach na zrujnowanych i ograbionych Mazurach.

3. Brzozowski Jerzy Michał – rodzina ziemiańska pochodząca z Nowogródczyzny i Wileńszczyzny, opowiada o dziejach rodziny na Kresach, konspiracji z lat okupacji.

4. Chodziński Kazimierz (Zambrów) – pamięta legendarnego partyzanta Jana Tabortowskiego „Bruzdę", nosił do lasu prowiant i pocztę; założył „Solidarność" w Zambrowie.

5. Ćwinarowicz Bolesław – pochodzi z Zabuża k. Sokala, świadek wymordowania części rodziny na Kresach.

6. Dawcewicz Czesław – chłopiec ze wsi Mitchuszki pod Podbrzeziem, zaprzysiężony w 1942 r. uczestnik akcji „Ostra Brama", więzień łagrów.

7. Gorajewski Alfons – pochodzi z zamożnej chłopskiej rodziny spod Augustowa, opowiada o okupacjach sowieckiej, niemieckiej oraz powojennych losach własnych i najbliższego otoczenia.

8. Jabłoński Janusz – pochodzi z Pniewa pod Łomżą, opowiada o działalności konspiracyjnej rodziców w czasie okupacji.

9. Jakubczyk Halina – z drobnej wileńskiej szlachty, razem z rodziną cudem uniknęła eksterminacji.

10. Klementowicz Robert – służył w ORKO; przedostał się do PRL, ukończył architekturę i uciekł do Belgii.

11. Lwow Lidia – pochodzi z rodziny rosyjskiej, towarzyszka życia mjr. „Lupaszki", wraz z nim sądzona, siedziała 7 lat w więzieniu.

12. Rogalska Klara – jako dziecko wywieziona do Kazachstanu, przyjechała i osiadła w PRL.

13. Smaczny Halina – rodzina matki pochodzi z Mazur, z okolic Olecka, zaangażowana w „Solidarność", w stanie wojennym straciła pracę, wyjechała do Australii, gdzie mieszka do dziś.

14. Szóstko Jerzy – jeden z najbliższych przyjaciół ks. Jerzego Popiełuszki, opowiada o swoim dzieciństwie i młodości w wojennym Białymstoku, pracy w Hucie Warszawa, poznaniu ks. Jerzego i przyjaźni z nim.

15. Wołkowski Olgierd – emerytowany lekarz weterynarii z Kresów Wschodnich, mieszkał w okolicach Równego i Łucka, był na robotach przymusowych, mówi o stosunkach polsko-ukraińskich, postępowaniu Niemców; w latach powojennych w PRL na studiach w zrujnowanym Wrocławiu, pracował w PGR.

16. Ziętak Czesław – pochodzi z Wołynia, opowiada o zbrodni wołyńskiej, powrocie do Polski na fałszywych papierach.

17. Żuk Tadeusz (Olsztyn) – notacja uzupełniająca, ze szczególnym uwzględnieniem wileńskiej legalizacji, w jego domu ukrywał się Stanisław Kiałka, adiutant Aleksandra Krzyżanowskiego „Wilka", pomagał przy fałszowaniu niemieckich podpisów na dokumentach.

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Gdańsku

1. Adamowicz Halina – ur. w 1934 r. w Gurowie na Wołyniu, opowiada o losie polskiej ludności Wołynia.

2. Antczak Jan – ur. w 1937 r. w Chodzieży, opowiada o swojej działalności w NSZZ „Solidarność" w regionie kościerskim.

3. Bandzo Józef – ur. w 1923 r. w Wilnie, opowiada o swojej działalności w AK.

4. Czarlewska Halina – ur. 1930 r. w Gdańsku, opowiada o losie rodzin pracowników Poczty Polskiej w Gdańsku.

5. Jamrozik Wojciech – ur. w 1948 r. w Krakowie, opowiada o swojej działalności w NSZZ „Solidarność" w Gdańskich Zakładach Rafineryjnych i emigracji do Stanów Zjednoczonych.

6. Kaliszczak Antonina – ur. w 1920 r. w Kołodeżach na Wołyniu, Mirosław Kaliszczak – ur. w 1937 r. w Pustomytach na Wołyniu, Zbigniew Kaliszczak – ur. w 1939 r. w Pustomytach na Wołyniu, opowiadają o losie polskiej ludności Wołynia.

7. Kaszewska-Jabłońska Irena – ur. w 1927 r. w Gdańsku, opowiada o wojennych i powojennych losach przedwojennej Polonii gdańskiej.

8. Krówka Marek – ur. w 1960 r. w Wałbrzychu, opowiada o swojej działalności w NSZZ „Solidarność" w Stoczni Gdańskiej.

9. Kucharski Janusz – ur. w 1954 r. w Gdańsku, opowiada o swojej działalności w NSZZ „Solidarność" na terenie Gdańskiej Stoczni Remontowej i emigracji do Szwecji.

10. Laska Eugenia – ur. w 1935 r. w Lipuszu, opowiada o losach osób, które trafiały do obozu w Potulicach.

11. Laskowski Andrzej – ur. w 1956 r. w Miłobądzu, opowiada o swojej działalności w NSZZ „Solidarność" w regionie malborskim i emigracji do Kanady.

12. Lipiński Franciszek – ur. w 1937 r. w Lipuszu, opowiada o losach osób, które trafiały do obozu w Potulicach.

13. Łopiński Maciej – ur. w 1947 r. w Gdańsku, dziennikarz, opowiada o sekretarzach KW PZPR w Gdańsku.

14. Narębski Wojciech – ur. w 1925 r. we Włocławku, opowiada o II Korpusie i niedźwiedziu Wojtku.

15. Oręziak Natalia – ur. w 1936 r. w Gurowie na Wołyniu, opowiada o losie polskiej ludności Wołynia.

16. Petke Ryszard – opowiada o swoim udziale w manifestacji w grudniu 1970 r. w Gdyni.

17. Piotrowicz Jan – ur. w 1949 r. w Opatowie, opowieść o działalności w NSZZ „Solidarność" w regionie puckim.

18. Sobieszek Leszek – ur. w 1945 r. w Wałbrzychu, opowiada o swojej działalności w NSZZ „Solidarność" w Gdańskich Zakładach Rafineryjnych i emigracji do Stanów Zjednoczonych.

19. Surowicz Krzysztof – opowiada o swoim udziale w manifestacji w grudniu 1970 r. w Słupsku.

20. Szczesiak Edmund – ur. w 1942 r. w Brodnicy, dziennikarz, opowiada o sekretarzach KW PZPR w Gdańsku.

21. Wierzbicki Czesław ks. – ur. w 1923 r. w Postawach na Wileńszczyźnie, żołnierz wileńskiego okręgu AK, sybirak.

22. Wojdakowski Tomasz – ur. w 1956 r. w Gdańsku, opowiada o swojej działalności w Wolnych Związkach Zawodowych Wybrzeża i emigracji do Stanów Zjednoczonych.

23. Woźniak Jan – ur. w 1948 r. w Sosnowcu, opowiada o swojej działalności w NSZZ „Solidarność" w regionie wejherowskim.

24. Woźniakowie Marzena i Tadeusz, dziennikarze z Gdyni, opowiadają o sekretarzach KW PZPR w Gdańsku.

25. Wyszkowski Krzysztof – ur. w 1947 r. w Mrągowie, działacz opozycji, opowiada o sekretarzach KW PZPR w Gdańsku.

26. Zborowski Leszek – ur. w 1957 r. w Zielonej Górze, opowiada o swojej działalności w środowisku opozycji przedsierpniowej w Gdańsku i emigracji do Stanów Zjednoczonych.

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach

1. Bajorek Bogusława – córka Ferdynanda Wiktora Kocura, opowiada o swoim ojcu – ofierze zbrodni katyńskiej.

2. Bógdoł Jan – emerytowany aktor Teatru Śląskiego w Katowicach, opowiada m.in. o ojcu Wincentym Bógdole, ofierze zbrodni katyńskiej.

3. Ćwierk Maria – opowiada o Konstantym Ćwierku, założycielu polskiego radia na Górnym Śląsku i w Zagłębiu, dziennikarzu, poecie i aktorze, zamordowanym w obozie koncentracyjnym w Gusen.

4. Grześkowiak Grzegorz – opowiada o Janie Lampce, policjancie z województwa śląskiego, ofierze zbrodni katyńskiej.

5. Musioł Zbigniew – syn Pawła Musioła, jednej z ostatnich ofiar gilotynowania w Areszcie Śledczym w Katowicach, opowiada także o wydarzeniach marca 1968 r. na Śląsku oraz przemycie i kolportażu literatury bezdebitowej.

6. Nowak Maria – wieloletnia prezes Stowarzyszenia Rodzina Policyjna 1939 r., opowiada o ojcu Józefie Skuzie, ofierze zbrodni katyńskiej.

7. Piątek Bolesław – syn Jana Piątka, policjanta z województwa śląskiego, ofiary zbrodni katyńskiej.

8. Pierchała Ryszard – syn Franciszka Pierchały, policjanta z województwa śląskiego, ofiary zbrodni katyńskiej.

9. Urbańczyk Jerzy – opowiada o Piotrze Urbańczyku, policjancie z województwa śląskiego, ofierze zbrodni katyńskiej.

10. Wenda Urszula – lekarz medycyny, opowiada o wydarzeniach podczas pacyfikacji kopalni Wujek w Katowicach, podczas której dowodziła akcją pomocy medycznej rannym górnikom.

11. Wieczorek Felicja – opowiada o Józefie Kopciu, ofierze zbrodni katyńskiej.

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie

1. Bylińska Irena – świadek mordu w Parośli (nagranie audio).

2. Deskur Helena, z domu Swieżawska – ur. w 1934 r., opisuje dzieciństwo we Lwowie, okupację sowiecką i niemiecką w Szczawnicy, wywłaszczenie rodziców ze Szczawnicy, życie w PRL.

3. Dębicki Józef – mieszkaniec przedwojennego Lwowa, opisuje życie codzienne na Kresach.

4. Drewniak Julia – mieszkanka Lwowa (nagranie audio).

5. Fistek Halina – opowiada o losach matki – Walerii Wypiór – nauczycielki z Tarnowa, aresztowanej przez gestapo i wywiezionej do obozu koncentracyjnego w Ravensbrück.

6. Jagła Krystyna, z domu Pytel – ur. w 1932 r., mieszkanka wsi Plechów, pow. pińczowski, opisuje życie codzienne w majątku Juliana Zakrzeńskiego, a także zaangażowanie jej rodziny w konspirację w okresie okupacji niemieckiej.

7. Kmita Maria, z domu Rydel – ur. w 1925 r., opowiada o ojcu senatorze II RP, o pochodzeniu swojej rodziny, jej losach w województwie lwowskim i kieleckim w okresie okupacji i po wojnie.

8. Krusensztern Jerzy – obrońca Grodna z 1939 r., żołnierz AK, mieszkaniec Kresów.

9. Kudełka Stanisław – ur. w 1934 r., opowiada o działalności konspiracyjnej ziemian w Rachwałowicach.

10. Kukutko Stefania – opowiada o życiu codziennym na Kresach.

11. Kwolka Józef – mieszkaniec okolic Tarnopola, opowiada o życiu codziennym na Kresach.

12. Lam-Nowakowska Lila – ur. w 1924 r., opowiada o życiu codziennym rodziny żydowskich właścicieli fabryk w Stanisławowie, w getcie oraz ukrywaniu się podczas okupacji w Warszawie, o pobytach w obozach w Pruszkowie, Mauthausen-Gusen.

13. Łobanowski Tadeusz – mieszkaniec Wołynia, opowiada o życiu codziennym na Kresach.

14. Maślanka Zofia – mieszkanka Podola, opowiada o życiu codziennym na Kresach.

15. Mokrzyc Maria – mieszkanka Lwowa, opowiada o życiu codziennym na Kresach.

16. Nocuń Maria, z domu Bodzioch – ur. w 1925 r., opowiada o życiu codziennym w Słupi, o losach rodziny w latach 1939–1945.

17. Olejnik Anna – mieszkanka Podola, opowiada o życiu codziennym na Kresach.

18. Olesińska Stanisława – świadek zbrodni OUN-UPA z Wiśniowczyka, mieszkanka Kresów.

19. Osory-Stoszowska Teresa – mieszkanka Lwowa (nagranie audio).

20. Poręba Fryderyk – żołnierz WOP, opowiada o okupacji niemieckiej i pierwszych latach powojennych na Podhalu i Sądecczyźnie.

21. Półtawska Wanda – ur. w 1921 r., harcerka, więziona w niemieckim obozie koncentracyjnym w Ravensbrück.

22. Pragier Adam – mieszkaniec Lwowa (nagranie audio).

23. Pytel Stanisław – ur. w 1930 r., mieszkaniec wsi Plechów, pow. pińczowski, opisuje życie codzienne w majątku Juliana Zakrzeńskiego, jego służbę w KBW.

24. Sigmund Marek – sybirak.

25. Słaby Mieczysław – ur. w 1926 r. w powiecie nieświeskim, województwo nowogródzkie, opowiada o życiu codziennym w trakcie deportacji w głąb ZSRR, służbie w wojsku gen. Zygmunta Berlinga, niemieckiej niewoli, życiu codziennym mieszkańców Nowej Huty.

26. Świąder Janina – mieszkanka Wołynia, opowiada o życiu codziennym na Kresach.

27. Wereszyński Ambroży – mieszkaniec Wołynia, opowiada o życiu codziennym na Kresach.

28. Wesołowska Irena – mieszkanka Brzeżan, opowiada o życiu codziennym na Kresach.

29. Zajber Helena – mieszkanka Lwowa, opowiada o życiu codziennym na Kresach.

30. Zalewski Władysław – mieszkaniec przedwojennego Lwowa, opowiada o życiu codziennym na Kresach.

31. Zappe Jadwiga i Irena – mieszkanki przedwojennego Lwowa, opowiadają o życiu codziennym na Kresach.

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Lublinie

1. Bochen-Run Helena – ur. w 1930 r. w Sielcu, pow. chełmski, woj. lubelskim, córka uczestnika wojny polsko-bolszewickiej i osadnika wojskowego.

2. Ciosmak Edward – ur. w 1929 r. w Rzeczycy Długiej, pow. stalowowolski, woj. podkarpackie, syn członka konspiracji AK, harcerz, uczestnik nieudanych prób ucieczki za granicę w okresie PRL.

3. Dzikowski Józef – ur. w 1925 r. w Zaturcach na Wołyniu, w czasie okupacji wysłany na roboty w III Rzeszy, rodzina zamordowana przez nacjonalistów ukraińskich w 1943 r., po powrocie na Wołyń wstąpił do AK i walczył w 27. WDP, następnie wcielony do WP.

4. Kielasiński Marek – ur. w 1931 r., sędzia w stanie spoczynku, syn oficera AK straconego przez komunistów na Zamku Lubelskim, autor jednej z pierwszych publikacji o zbrodniach sądów komunistycznych „Raport o zabijaniu".

5. Klimek Janina – ur. w 1930 r. w Pniówku, pow. zamojski, w 1942 r. świadek wysiedleń, ojciec i brat zostali zamordowani przez Niemców w Zamościu w 1944 r., po wojnie w hufcu szkolnym Służby Polsce.

6. Marczuk Henryk – ur. w 1935 r. w Wysokiem k. Zamościa, wspomnienia dotyczące wysiedleń Zamojszczyzny i kolonistów niemieckich.

7. Siemaszko Władysław – ur. w 1919 r. w Brazylii, od 1924 r. mieszkał na Wołyniu, konspirator SZP-ZWZ-AK, żołnierz 27. WDP AK, w latach 1944–1946 represjonowany przez komunistów, po wojnie zaangażowany w działania upamiętniające ofiary zbrodni ukraińskich na Wołyniu.

8. Suchora Stefania – ur. w 1940 r. w Osówku, pow. Janów Lubelski, przekazane przez matkę wspomnienia dotyczące niemieckich represji w rejonie Lasów Janowskich.

9. Tkaczyk Helena – ur. w 1930 r. w Białowieży, córka leśniczego wychowana w polskiej osadzie wojskowej Staniewicze na Polesiu, deportowana wraz z rodziną w lutym 1940 r. w rejon Archangielska.

10. Wójcik Jan – ur. w 1923 r. w Zemborzycach Górnych k. Lublina, żołnierz AK ps. „Włosek", w latach 1942–1944 członek oddziałów partyzanckich Stanisława Łukasika „Rysia" i Aleksandra Sarkisowa „Szarugi".

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi

1. Czekalski Marek – ur. w 1953 r. w Łodzi, działacz NSZZ „Solidarność" w Łodzi, internowany w stanie wojennym, działacz podziemnej „Solidarności" w Łodzi (relacja audio).

2. Głowacki Piotr – ur. w 1970 r. w Łodzi, działacz Federacji Młodzieży Walczącej w Łodzi w latach 1988–1989 (relacja audio).

3. Granosik Mariusz – ur. w 1970 r. w Zgierzu, działacz Federacji Młodzieży Walczącej w Łodzi w latach 1988–1989 (relacja audio).

4. Heyda Jadwiga – ur. w 1930 r. w miejscowości Nowoświęciany, pow. Święciany, harcerka, wspomnienie wojenne z Wileńszczyzny (relacja audio).

5. Kowalski Stanisław – ur. w 1929 r. w Warszawie, Zawiszak w Szarych Szeregach, brał udział w Powstaniu Warszawskim na Żoliborzu (relacja audio).

6. Kropiwnicki Jerzy – ur. w 1945 r. w Częstochowie, więzień polityczny w stanie wojennym, członek Zarządu Regionalnego NSZZ „Solidarność" w Łodzi, opowiada o sytuacji w środowisku solidarnościowym w Łodzi w latach 1981–1989 (relacja audio).

7. Nawrot Edmund – ur. w 1928 r. w Siemianicach, Zawiszak w Szarych Szeregach (Ul „Kominy") w Łodzi, robotnik przymusowy (notacja wideo).

8. Nawrot Maria – ur. w 1933 r. we wsi Jesionówka koło Siemiatycz, opowiada o sytuacji ludności wiejskiej na ziemi białostockiej podczas okupacji sowieckiej i niemieckiej w czasie II wojny światowej (notacja wideo).

9. Ostrowski Zbigniew – działacz NSZZ „Solidarność" w Łodzi, opowiada o powstaniu i działalności NSZZ „Solidarność" w Centralnym Biurze Technicznym Przemysłu Papierniczego oraz w Łodzi w latach 1980–1981 (relacja audio).

10. Owczarek Andrzej – ur. w 1950 r. w Pabianicach, działacz NSZZ „Solidarność” w Łasku (relacja audio).

11. Patora Tomasz – ur. w 1973 r. w Łodzi, działacz Federacji Młodzieży Walczącej w Łodzi w latach 1988–1989 (relacja audio).

12. Skiba Krzysztof – ur. w 1964 r. w Gdańsku, muzyk i działacz Ruchu Społeczeństwa Alternatywnego w latach 1984–1989.

13. Teluk Jerzy – ur. w 1944 r. w Białej, przewodniczący Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” Ziemia Sieradzka (relacja audio).

14. Wasążnik Paweł – ur. w 1970 r. w Łodzi, działacz Federacji Młodzieży Walczącej w Łodzi w latach 1988–1989 (relacja audio).

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Poznaniu

1. Bartczak Zofia – ur. 4 XI 1940 r., opowiada o swoim ojcu płk. Stanisławie Kasznicy, ostatnim dowódcy NSZ.

2. Bartoszewska Zofia – ur. w 1934 r., pielęgniarka w szpitalu im. F. Raszei w Poznaniu, opowiada o Poznańskim Czerwcu 1956 r.

3. Celichowski Bogdan – ur. w 1922 r., architekt, żołnierz AK i NSZ w latach 1940–1945, po wojnie działacz katolicki.

4. Ciszak Ireneusz – ur. 7 XI 1934 r. w Świerczynie, opowiada o konspiracji młodzieżowej w Kórniku i swojej działalności w poznańskich strukturach NSZZ „Solidarność”.

5. Dowgiałło Wierbil Aleksander – ur. 12 VII 1931 r. (lub 1933 r.), adoptowany 12 IV 1942 r. i z nową rodziną wywieziony z Wilna w 1945 r. na Syberię w okolice jeziora Bajkał.

6. Dylewicz Eugeniusz – ur. w 1921 r., wspomina poznańską konspirację i życie codzienne lat 1939–1945.

7. Fiećko Jerzy – ur. 10 III 1960 r. w Krasnopolu, działacz opozycji, kolporter wydawnictw, członek KZ NZS UAM, internowany, członek „Solidarności Walczącej”.

8. Kasprzak Jadwiga – mieszkanka Obrzycka, wyrzucona z domu, ale niewysiedlona, opowiada o życiu codziennym w latach 1939–1945.

9. Kasznica Eleonora – ur. 11 VI 1928 r. w Poznaniu, opowiada o swoim bracie płk. Stanisławie Kasznicy, ostatnim dowódcy NSZ.

10. Kowalski Czesław – ur. 15 V 1930 r. w Mechlinie, opowiada o swojej pracy w Deutsche Waffen und Munitionsfabriken w okresie okupacji (zakłady im. H. Cegielskiego w Poznaniu).

11. Krenz Janina – wysiedlona w czasie okupacji do Generalnego Gubernatorstwa, opowiada o życiu codziennym podczas okupacji i o swoim powrocie do domu w styczniu 1945 r.

12. Miążkiewicz Danuta – ur. w 1956 r., od 1980 r. w NSZZ „Solidarność” w WZT „Telkom-Teletra”, kolporterka wydawnictw podziemnych.

13. Napieralska Barbara – ur. w 1955 r. w Grodzisku Wlkp., od 1980 r. członek Komitetu Założycielskiego, następnie KZ w WZT „Telkom-Teletra" NSZZ „Solidarność", internowana w Gołdapi, kolporterka wydawnictw podziemnych.

14. Pietrzyński Marek – ur. w 1952 r., w latach 1982–1989 związany z „Solidarnością Walczącą", kolporter wydawnictw podziemnych, przewodniczący NSZZ „Solidarność" w WZT „Telkom-Teletra" w 1989 r.

15. Podhorski Jan – ur. 21 VI 1921 r. w Budzyniu, opowiada o swoim pobycie w więzieniu we Wronkach.

16. Remlein Janusz – ur. 21 V 1924 r. w Poznaniu, harcerz Szarych Szeregów, członek Polski Niepodległej, żołnierz AK, powstaniec warszawski.

17. Rzepczyński Wojciech – ur. w 1956 r., działacz NSZZ „Solidarność" w poznańskiej WZT „Telkom-Teletra", następnie KZ NSZZ „Solidarność" tamże w latach 1989–2000.

18. Sławek Janusz – ur. 22 X 1924 r., opowiada o swoim wysiedleniu z Wielkopolski w 1939 r., konspiracji na Rzeszowszczyźnie – tajnym nauczaniu i AK (1940–1944).

19. Szymański Leonard – ur. 18 VI 1939 r. w Poznaniu, pracownik WFUM „Wiepofama", wiceprzewodniczący NSZZ „Solidarność" Region Wielkopolska 1980–1981.

20. Tuszewski Zbigniew – ur. 3 IV 1920 r., opowiada o swojej działalności w konspiracji antykomunistycznej w 1945 r., w NSZ.

21. Tyszkiewicz Teresa – wspomina Leona Jantę-Połczyńskiego, wysiedlenia ziemian do Generalnego Guberatorstwa i życie codzienne podczas okupacji.

22. Wiza Stanisław – ur. 28 IV 1929 r., opowiada o funkcjonowaniu swojego zakładu rzemieślniczego w PRL.

23. Zwierzyński Jan – ur. w 1931 r. w Kórniku, wspomina życie codzienne i konspirację podczas okupacji.

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie

1. Czaja Marian – żołnierz AK z Wielopola Skrzyńskiego.

2. Dębicki Jerzy – harcerz Szarych Szeregów i niepodległościowej organizacji harcerskiej „Stalowi Polacy" w latach 1942–1952.

3. Iwanicha Jan – świadek pomocy udzielanej ludności żydowskiej przez Polaków podczas okupacji niemieckiej.

4. Półzięć Czesław – świadek pomocy udzielanej ludności żydowskiej przez Polaków podczas okupacji niemieckiej.

5. Siara Ignacy – świadek pomocy udzielanej ludności żydowskiej przez Polaków podczas okupacji niemieckiej.

6. Świerczek Stefan – żołnierz oddziału partyzanckiego „Jędrusie", uczestnik zagospodarowania Ziem Odzyskanych, działacz NK PSL i ZSL.

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Szczecinie

1. Chocholak Paweł – działacz PZPR w Jeleniej Górze w latach 1975–1980.
2. Ciosek Stanisław – działacz PZPR, opowiada o wyborach do Sejmu PRL.
3. Fiszbach Tadeusz – działacz PZPR, opowiada o wyborach do Sejmu PRL w województwie gdańskim w latach 1976 i 1980.
4. Hostyńska Urszula – nauczycielka, członkini obwodowej komisji wyborczej w latach sześćdziesiątych.
5. Kowalska Marzena – działaczka opozycji demokratycznej w Szczecinie w latach osiemdziesiątych.
6. Kowalski Ryszard – działacz PZPR w latach 1971–1989.
7. Mózgowiec Marian – świadek zbrodni na Wołyniu w 1943 r.
8. Narożna Małgorzata – działaczka opozycji demokratycznej w Szczecinie w latach osiemdziesiątych (NZS, ARO, WiP).
9. Nowosielska Celina – świadek zbrodni na Wołyniu w 1943 r.
10. Skrzydło Wiesław – działacz PZPR, następnie I sekretarz KW PZPR w Lublinie.

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie

1. Ciarski Ryszard – działacz NZSS „Solidarność” Region Płock, internowany w Mielęcinie.
2. Przybylska-Wendt Grażyna – działaczka NSZZ „Solidarność” Region Płock, Komisji Krajowej, internowana w ośrodkach Bydgoszcz-Fordon i Gołdap.

ZAŁĄCZNIK NR 7: SPOTKANIA KLUBÓW IM. GEN. STEFANA ROWECKIEGO „GROTA" W ROKU 2013

Białystok			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
16 I 2013	„Tadeusz Westfal. Lotnik i konspirator"	Piotr Łapiński	
13 II 2013	„Polskie Państwo Podziemne 1939–1945"	Waldemar Grabowski	
8 V 2013	„Koniec wojny – początek wolności. O ucieczce więźniów z więzienia w Białymstoku 9 maja 1945 r."	Marcin Zwolski	
9 X 2013	„Miejsca upamiętnienia postaci kpt. Kazimierza Kamieńskiego »Huzara« na Podlasiu"	Łukasz Lubicz-Łapiński	Pokaz filmu w reż. Adama Sikorskiego *Operacja Cezary*
Brzeg			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
14 VI 2013	„70. rocznica zbrodni wołyńskiej"	prof. dr hab. Krzysztof Kawalec, Andrzej Koziar	
30 X 2013	„Operacja »Lawina« – zapomniane zbrodnie UB na Opolszczyźnie"	Maciej Nowak	Prezentacja książki Macieja Nowaka *Operacja Lawina. Dzieje przemilczanej zbrodni UB*
Bydgoszcz			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
28 II 2013	„Gen. August Emil Fieldorf »Nil«. Szef Kedywu KG AK i jego powojenne losy"	Paweł Sztama	

1 III 2013	Uroczystości z okazji Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych		Wystawa „Nie jesteśmy żadną bandą. My jesteśmy z miast i wiosek polskich. 5. Wileńska Brygada Armii Krajowej na Pomorzu" – pokaz zdjęć historycznych z oprawą muzyczną
9 IV 2013	„Narodowe Siły Zbrojne"	Leszek Żebrowski	
26 IV 2013	„Wołyń 1943 – pamiętajmy"	Ewa Siemaszko	Prezentacja fotografii przygotowana przez Ewę Siemaszko
14 V 2013	„Moja droga na Monte Cassino"	Henryk Skrzypiński	Prezentacja fotografii z prywatnego archiwum Henryka Skrzypińskiego
5 IX 2013	„Co wiemy, a czego jeszcze nie wiemy o wydarzeniach z 3–4 września 1939 r. w Bydgoszczy"	Przemysław Olstowski	
8 X 2013	„Polskie Państwo Podziemne na Pomorzu i Kujawach"	Bogdan Chrzanowski	
4 XI 2013	„Listopad 1918 r. w Warszawie i Krakowie oraz styczeń 1920 r. na Pomorzu i w Bydgoszczy – dwie pamięci odzyskanej niepodległości"	Mariusz Wołos Janusz Kutta	
25 XI 2013	„Poszukiwania nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego w Polsce z lat 1944–1956. Wyniki prac ekshumacyjnych na »Łączce«"	dr. hab Krzysztof Szwagrzyk	Pokaz filmu w reż. Arkadiusza Gołębiewskiego *Kwatera Ł*. Koncert Pawła Ruszkowskiego
5 XII 2013	„Słowo w służbie propagandy. Niemiecka narracja dotycząca II wojny światowej"	Joanna Lubecka	
Gorzów Wielkopolski			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
30 I 2013	„Gorzowskie wątki historii Ruchu Młodej Polski"	dr Zbigniew Syska, Marek Robak	
13 II 2013	„Zimna wojna 1948–1990. Przyczyny – przebieg – skutki"	dr Paweł Leszczyński	
13 III 2013	„Obóz Woldenberg II C w świetle najnowszych badań historycznych"	dr Przemysław Słowiński	
11 IV 2013	„Współpraca MSW–KGB. O czym mówią nam akta"	dr Magdalena Semczyszyn	

28 V 2013	„Wołyń 1943 – 70. rocznica wymordowania Polaków na Wołyniu"	Michał Ruczyński	
25 VI 2013	„Mirosław Hermaszewski – kosmiczna ikona propagandy sukcesu Edwarda Gierka (w 35. rocznicę lotu)"	dr Paweł Szulc	
30 IX 2013	„17 IX 1939 – 17 IX 1993. W 20. rocznicę wycofania wojsk Armii Czerwonej z Polski"	dr Paweł Leszczyński	
23 X 2013	„Echa Wołynia"	dr Magdalena Semczyszyn	
8 XI 2013	„Żołnierze Wyklęci"	Jarosław Palicki	
28 XI 2013	„Opozycja NRD i PRL – szkic porównawczy z lat realnego socjalizmu"	dr Krzysztof Wojciechowski	
Kalisz			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
8 I 2013	„Poszukiwanie miejsca pochówku ofiar Zbrodni Zgierskiej – nowe perspektywy badawcze"	dr Olgierd Ławrynowicz	Prezentacja multimedialna
22 II 2013	„Dzień, w którym zamordowano gen. bryg. Emila Augusta Fieldorfa"	prof. dr hab. Andrzej Rzepliński	
13 III 2013	„Ireneusz Starkiewicz ps. »Radziwiłł«, członek Polskiej Podziemnej Organizacji Wojskowej (1948–1949)"	dr Marek Kozłowski	
25 III 2013	„Konzentrationslager Dachau, miejsce zagłady polskiej inteligencji – 80. rocznica utworzenia obozu"	Anna Jagodzińska	Prezentacja multimedialna
22 IV 2013	„Generał Makary Smorawiński"	Tadeusz Krokos	Prezentacja dokumentów i zdjęć archiwalnych. Złożenie kwiatów i zapalenie zniczy pod tablicą pamiątkową poświęconą gen. Smorawińskiemu
27 V 2013	„Wracać, nie wracać – dylematy żołnierzy 2. Korpusu Polskiego". 70. rocznica śmierci gen. Władysława Sikorskiego	dr hab. Janusz Wróbel	
4 VI 2013	„Józef Piłsudski – Symon Wasylowycz Petlura"	prof. dr hab. Włodzimierz Suleja	

17 VI 2013	„Niedokończone Msze Wołyńskie – 70. rocznica zamordowania przez Ukraińców ok. 60. tys. Polaków”	ks. prof. dr hab. Józef Marecki	Prezentacja multimedialna. Złożenie kwiatów i zapalenie zniczy pod tablicą pamiątkową poświęconą ofiarom zbrodni dokonanych przez Ukraińców
31 VII 2013	„Józef Sieradzan – kapelan powstańców warszawskich i proboszcz parafii św. Gotarda w Kaliszu”	Paweł Pawlaczyk	Msza św. przy grobie ks. Józefa Sieradzana, kapelana Powstania Warszawskiego
9 IX 2013	„Kapitan Czesław Wszędobył »Ziemowit« – komendant podokręgu kaliskiego Narodowych Sił Zbrojnych”	dr Rafał Sierchuła	
20 X 2013	Akcja „Znicz Pamięci”		Zapalenie zniczy pamięci pod tablicą pamiątkową ks. Romana Pawłowskiego rozstrzelanego przez Niemców 18 X 1939 r. oraz na Cmentarzu Wojskowym na grobach ofiar II wojny światowej
25 XI 2013	„Powstanie Wielkopolskie”	dr Zdzisław Kościański, wprowadzenie do filmu	Pokaz filmu w reż. Krzysztofa Magowskiego *Zapomniane Powstanie*
16 XII 2013	„Powojenne losy żołnierzy Polskiego Państwa Podziemnego”	prof. dr hab. Jerzy Eisler	
Koszalin			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
17 I 2013	„Partyzantka w czasie wojny w Wietnamie”	dr Przemysław Benken	
27 II 2013	„Władysław Siła-Nowicki – obrońca w procesach politycznych”	dr Artur Kubaj	
27 V 2013	„Bez wyboru. Wybory do Sejmu PRL w latach 1952–1985”	Michał Siedziako	
16 VII 2013	„Zbrodnia Wołyńska”	Michał Ruczyński	Otwarcie wystawy „Wołyń 1943. Wołają z grobów, których nie ma” w budynku Delegatury Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego

17 IX 2013	„Zbrodnia Wołyńska"		Przegląd filmowy „Echa Wołynia": *Skrawek piekła na Podolu* w reż. Jolanty Kessler-Chojeckiej; *Zapomniane zbrodnie na Wołyniu* w reż. Tadeusza Arciucha i Macieja Wojciechowskiego; *Wołyń w pożodze* w reż. Adama Sikorskiego; *Było sobie miasteczko...* w reż. Tadeusza Arciucha i Macieja Wojciechowskiego
27 XI 2013	„Piętno. Ks. Roman Gradolewski i o. Jacek Alojzy Hoszycki"	dr Sebastian Ligarski	
Łódź			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
29 I 2013	„Poszukiwania ofiar komunistów na cmentarzu Powązkowskim w Warszawie"	dr hab. Krzysztof Szwagrzyk	
5 III 2013	„Polsko-japońska współpraca wywiadowcza w latach 1904––1944"	prof. dr hab. Andrzej Pepłoński	
26 IV 2013	„24 lutego 1953 r. – całe życie w służbie Niepodległej" – w 60. rocznicę zamordowania gen. bryg. Augusta Emila Fieldorfa »Nila«"	prof. dr hab. Andrzej Rzepliński	
20 V 2013	„Polacy w Wehrmachcie"	prof. dr hab. Ryszard Kaczmarek	
11 VI 2013	„Proces biskupa kieleckiego Czesława Kaczmarka i jego współpracowników"	dr Tomasz Domański	
9 VII 2013	„Rzeź wołyńsko-galicyjska 1943–1945"	dr hab. Grzegorz Motyka	
6 VIII 2013	„Młodzi łodzianie – powstańcy warszawscy w niewoli Wehrmachtu"	dr Piotr Stanek	
17 IX 2013	„Cichociemni – żołnierze Polskich Sił Zbrojnych"	dr Tomasz Matuszak	
15 X 2013	„Karolina Lanckorońska – żołnierz ZWZ-AK, więźniarka Ravensbrück"	dr Stanisław Bogaczewicz	
12 XI 2013	„Działalność niemieckiego Sądu Specjalnego (*Sondergericht*) w Łodzi w świetle pojęcia zbrodni sądowej"	prof. dr hab. Witold Kulesza	

19 XI 2013	Pokaz filmu w reż. Jacka Grudnia *Przebój – Aleksy Rżewski – pierwszy prezydent Łodzi w niepodległej Polsce*	Zbigniew Natkański	
10 XII 2013	„Droga płk. Jana Piwnika »Ponurego«”	Wojciech Königsberg	
17 XII 2013	Pokaz filmu w reż. Krzysztofa Nowaka-Tyszowieckiego *Akowcy*	Radosław Poboży	
Opole			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
25 V 2013	Spotkanie poświęcone Karolinie Lanckorońskiej	ks. bp prof. dr hab. Jan Kopiec	
5 VI 2013	Bieg Pamięci gen. Stefana Roweckiego „Grota”	Krystyna Kulpa, Izabela Gołogórska, Andrzej Koziar	Bieg terenowy. Konkurs
25 VI 2013	„70. rocznica zbrodni wołyńskiej”	Andrzej Koziar	
27 VI 2013	Promocja i prezentacja albumu *Śladami zbrodni. Przewodnik po miejscach represji komunistycznych lat 1944–1956*	prof. dr hab. Krzysztof Kawalec, Wojciech Trębacz	
1 VII 2013	„70. rocznica zbrodni wołyńskiej”	Andrzej Koziar	Nysa
14 X 2013	„Polacy ratujący Żydów w czasie II wojny światowej”	Andrzej Koziar	Nysa
18 X 2013	„70. rocznica zbrodni wołyńskiej”	Andrzej Koziar	Otmuchów
29 XI 2013	„Poszukiwanie ofiar komunizmu w Polsce”	dr hab. Krzysztof Szwagrzyk	Nysa
29 XI 2013	„Poszukiwanie ofiar komunizmu w Polsce. Badania w Dworzysku na Opolszczyźnie”	dr hab. Krzysztof Szwagrzyk	Łambinowice
3 XII 2013	„Wołyń 1943 – trudna pamięć. 70. rocznica zbrodni wołyńskiej”	Andrzej Koziar	Niemodlin, pokaz filmu w reż. Tadeusza Arciucha i Macieja Wojciechowskiego *Było sobie miasteczko...*; promocja książki Marka Koprowskiego *Wołyń. Epopeja polskich losów 1939–2013. Akt I*
9 XII 2013	„Dzień Pamięci Ofiar stanu wojennego”	Andrzej Koziar, Halina Podborączyńska	Pokaz fragmentów filmu w reż. Kazimierza Kutza *Śmierć jak kromka chleba*
12 XII 2013	„Dzień Pamięci Ofiar stanu wojennego”	Andrzej Koziar, Halina Podborączyńska	Grodków, pokaz fragmentów filmu w reż. Kazimierza Kutza *Śmierć jak kromka chleba*

Ostrów Wielkopolski			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
28 I 2013	„Obóz pracy wychowawczej w Ostrowie Wielkopolskim"	Sławomir Abramowicz	
31 I 2013	„Wielkopolanie w Powstaniu Styczniowym na Ziemi Wieluńskiej – 150. rocznica wybuchu powstania"	Antoni Galiński	Wystawa pamiątek związanych z powstaniem w Szkole Polsko-Kanadyjskiej w Ostrowie Wlkp.
4 III 2013	„Gen. bryg. August Emil Fieldorf »Nil« – w 60. rocznicę wykonania zbrodniczego wyroku śmierci"	Grzegorz Nawrot	Pokaz filmu w reż. Aliny Czerniakowskiej *On wierzył w Polskę*
4 III 2013	„Gen. bryg. August Emil Fieldorf »Nil« – w 60. rocznicę wykonania zbrodniczego wyroku śmierci"	Grzegorz Nawrot	Pokaz filmu w reż. Aliny Czerniakowskiej *On wierzył w Polskę*; spotkanie w Areszcie Śledczym w Ostrowie Wlkp.
15 IV 2013	„Katyń – prawda i kłamstwo"	dr Joanna Żelazko	
15 IV 2013	„Katyń – prawda i kłamstwo"	dr Joanna Żelazko	Spotkanie w Areszcie Śledczym w Ostrowie Wlkp.
13 V 2013	„Przewrót majowy w perspektywie historiograficznej"	prof. dr hab. Włodzimierz Suleja	Wystawa pamiątek związanych z marszałkiem Józefem Piłsudskim
17 VI 2013	„Niedokończone msze wołyńskie"	ks. prof. dr hab. Józef Marecki	Prezentacja multimedialna
16 IX 2013	„Wieluń 1 września 1939 r."	Jan Książek	Prezentacja multimedialna
21 X 2013	„Bitwa pod Lenino – prawda i legendy"	prof. dr hab. Stanisław Jaczyński	
25 XI 2013	„Rozliczenie z komunistyczną przeszłością"	Józef Śreniowski	
25 XI 2013	„Rozliczenie z komunistyczną przeszłością"	Józef Śreniowski	Spotkanie w Areszcie Śledczym w Ostrowie Wlkp.
13 XII 2013	Pokaz filmu w reż. Krzysztofa Magowskiego *Zapomniane Powstanie*	słowo wstępne prof. dr hab. Maria Blomberg	
Pabianice			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
23 I 2013	„Akcja bez jednego wystrzału. Atak członków Ruchu Oporu Armii Krajowej na Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa w Pabianicach"	Przemysław Stępień	

25 III 2013	„Marzec ’68”	Józef Śreniowski	Pokaz filmu w reż. Jacka Sawickiego *Taśmy marca*
17 IV 2013	„»Listy stamtąd« – listy do i od oficerów polskich zamordowanych w zbrodni katyńskiej”	prof. dr hab. Maria Blomberg	
15 V 2013	„KL Dachau – miejsce zagłady polskiej inteligencji”	Anna Jagodzińska	
22 V 2013	„Żołnierze AK w obozach NKWD – MWD ZSRR”	dr Dariusz Rogut	
24 VI 2013	„Rotmistrz Witold Pilecki – w 65. rocznicę wykonania zbrodniczego wyroku śmierci”	Sebastian Wojtaś	
10 IX 2013	„Kto tego nie widział, nigdy nie uwierzy...”. Zbrodnia Wołyńska – historia i pamięć	Grzegorz Nawrot	Prezentacja materiałów edukacyjnych IPN. Pokaz filmu w reż. Adama Sikorskiego *Wołyń w pożodze*
18 IX 2013	„Aresztowanie dowódcy AK gen. Stefana Roweckiego »Grota«”	dr Waldemar Grabowski	
16 X 2013	„Major Łupaszka i jego żołnierze. Prawda i legenda”	dr Kazimierz Krajewski	
27 XI 2013	„Udział kobiet i dziewcząt w konspiracji w Łódzkiem w latach 1945–1956”	dr Joanna Żelazko	
18 XII 2013	„Stan wojenny w województwie łódzkim”	Leszek Próchniak	
Piotrków Trybunalski			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
24 I 2013	„Pawiak – więzienie śledcze warszawskiego gestapo”	Joanna Gierczyńska	Prezentacja multimedialna
7 III 2013	„Polskie Państwo Podziemne przed sądem moskiewskim”	dr Paweł Kosiński	Prezentacja multimedialna
14 III 2013	„Pacyfikacja Sobienia i Skroniny na tle represji niemieckich na wsi Dystryktu Radomskiego”	dr Tomasz Domański	Prezentacja multimedialna
11 IV 2013	„Żołnierze-górnicy 1949–1959”	Józef Wąsacz	
9 V 2013	„Jan Kowalewski – łodzianin, który złamał sowieckie szyfry”	prof. dr hab. Grzegorz Nowik	Prezentacja multimedialna
23 V 2013	„*Gloria Victis* – życie i działalność rotmistrza Witolda Pileckiego” – konkurs historyczny dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych		

13 VI 2013	„Ludobójstwo Polaków na Wołyniu w latach II wojny światowej. Kapłani ofiarami zbrodni"	ks. prof. dr hab. Józef Marecki	Msza św. Odsłonięcie tablicy upamiętniającej o. Kasjana Czechowicza
20 VI 2013	„Stefan Rowecki »Grot« – pierwszy dowódca Armii Krajowej"	dr Waldemar Grabowski	Prezentacja multimedialna
25 VI 2013	„Inspektorat piotrkowski Armii Krajowej w dokumentach i komentarzach"	mjr Mirosław Kopa	Prezentacja książki Mirosława Kopy *Inspektorat piotrkowski Armii Krajowej w dokumentach i komentarzach*, prezentacja multimedialna
30 VI 2013	Uroczystości upamiętnienia gen. Stefana Roweckiego „Grota" – w 70. rocznicę aresztowania		Deklamacja wiersza Kazimierza Wierzyńskiego *Nekrolog*
12 IX 2013	„Piotrkowianie w Powstaniu Warszawskim"	dr Piotr Stanek	Prezentacja multimedialna
10 X 2013	„Polityka władz wobec Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce w okresie internowania prymasa Stefana Wyszyńskiego"	prof. dr hab. Jan Żaryn	
7 XI 2013	„Poszukiwanie ofiar zbrodni komunistycznych w Łódzkiem"	dr Krzysztof Latocha	Prezentacja multimedialna
12 XII 2013	„Cichociemni – żołnierze Polskich Sił Zbrojnych"	dr Tomasz Matuszak	Prezentacja multimedialna; program artystyczny *Cichociemni – Żołnierze Wyklęci*
Poznań			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
17 IV 2013	„Wołyń 1943 – traumatyczna pamięć"	Ewa Siemaszko	Spotkanie poświęcone 70. rocznicy zbrodni wołyńskiej
16 IX 2013	„Zamordowani bohaterowie odzyskują nazwiska"	dr. hab. Krzysztof Szwagrzyk	Pokaz filmu w reż. Arkadiusza Gołębiewskiego *Kwatera Ł*. Koncert Tadeusza „Tadka" Polkowskiego – historia w rytmie hip-hopu
11 XII 2013	Spotkanie filmowe poświęcone najmłodszej ofierze stanu wojennego w Polsce – Piotrowi Majchrzakowi		Premiera filmu dokumentalnego w reż. Anny Piasek-Bosackiej *Pod opieką operacyjną*
Puławy			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
24 I 2013	„Puławiacy w Powstaniu Styczniowym"	Sławomir Pać	

14 II 2013	„Próby uniezależnienia ZSL od komunistów w latach 50.–60.”	dr Piotr Gawryszczak	
1 III 2013	Spotkanie w puławskim MDK z okazji Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych	Sławomir Pać	Pokaz filmu w reż. Wincentego Ronisza *Żołnierze Wyklęci*
21 III 2013	„Ppor. Mieczysław Chabros »Polonus«. Sława”	Ferdynand Chabros	
18 IV 2013	„Zamojszczyzna – »pierwszy niemiecki obszar osiedleńczy w Generalnym Gubernatorstwie« 1942–1943”	Agnieszka Jaczyńska	
20 VI 2013	„Bezpieka w PRL-u 1944––1956”	Leszek Żebrowski	
22 VI 2013	IX Rajd „Orlika”		Klub był współorganizatorem rajdu
19 IX 2013	„Zapora odnaleziony”	dr Ewa Kurek	
17 X 2013	Promocja książki *Żołnierze wyklęci. Antykomunistyczne podziemie zbrojne po 1944 roku*	Adam Borowski, dr Mirosław Sulej, dr Leszek Żebrowski	
21 XI 2013	„Puławy – listopad 1918”	Sławomir Pać (Puławy)	Gościem spotkania był Lech Marczak, wnuk Władysława Szczypy, który na czele POW w listopadzie 1918 r. wyzwalał Puławy
19 XII 2013	„Solidarność Walcząca”	Kornel Morawiecki	

Radom

Data	Tematyka spotkania	Prelegent	Informacje dodatkowe
11 I 2013	„»Siedmiu wspaniałych«, czyli poczet I sekretarzy KC PZPR”	prof. dr hab. Jerzy Eisler	
8 II 2013	„Por. Franciszek Jerzy Jaskulski »Zagończyk« – dowódca Żołnierzy Wyklętych w regionie radomskim”	dr Ryszard Śmietanka-Kruszelnicki	
8 III 2013	„Poszukiwanie miejsc pochówków ofiar terroru komunistycznego w Polsce”	dr hab. Krzysztof Szwagrzyk	
12 IV 2013	„27. Wołyńska Dywizja Piechoty AK – Żołnierze Wyklęci z Wołynia”	dr Leon Popek	
10 V 2013	„Powstańcze tajemnice (skarb spod Żyrzyna, skarb spod Ostrężnika, baza Lipniak)”	Adam Sikorski	

14 VI 2013	„Upadli żołnierze? Procesy demoralizacji w szeregach podziemia po 1945 r."	dr Marcin Zaremba	
12 VII 2013	„Wołyń-Redivivus 2008–2013. Akcja ratowania polskich cmentarzy na Wołyniu"	Jacek Bury	
27 IX 2013	„Polskie Stronnictwo Ludowe na Kielecczyźnie w latach 1945–1947 (struktury, działalność, represje)"	Marzena Grosicka	
18 X 2013	„Brygada Świętokrzyska NSZ"	Leszek Żebrowski	
15 XI 2013	„Powstanie styczniowe"	Przemysław Bednarczyk	Pokaz filmu w reż. Przemysława Bednarczyka *Rok 1863*
13 XII 2013	„Polacy ratujący Żydów w okresie okupacji niemieckiej"	dr Sebastian Piątkowski	

Sieradz			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
1 III 2013	„Losy „Żołnierzy Wyklętych"	Henryka Bronka	
22 III 2013	„Generał August Emil Fieldorf »Nil« – 60. rocznica śmierci"	Grzegorz Nawrot	
22 III 2013	„Generał August Emil Fieldorf »Nil« – 60. rocznica śmierci"	Grzegorz Nawrot	Spotkanie w Zakładzie Karnym w Sieradzu
12 IV 2013	„Zbrodnia katyńska w oczach współczesnych Rosjan"	dr Joanna Żelazko	
12 IV 2013	„Zbrodnia katyńska w oczach współczesnych Rosjan"	dr Joanna Żelazko	Spotkanie w Zakładzie Karnym w Sieradzu
24 V 2013	„Germanizacja dzieci polskich w latach II wojny światowej"	Artur Ossowski	
24 V 2013	„Germanizacja dzieci polskich w latach II wojny światowej"	Artur Ossowski	Spotkanie w Zakładzie Karnym w Sieradzu
14 VI 2013	„Generał Stefan Rowecki »Grot« – 70. rocznica aresztowania"	dr Tomasz Toborek	
2 VIII 2013	„Powstańcy warszawscy"	Józef Szubzda	Spotkanie przy grobie ks. infułata Apolinarego Leśniewskiego, kapelana Armii Krajowej na okręg Warszawa-Śródmieście

2 IX 2013	„Sierpień 1980 – narodziny »Solidarności«”	dr Łukasz Kamiński	Uroczystość odsłonięcia tablicy pamiątkowej na murze Zakładu Karnego, poświęconej pamięci 11 funkcjonariuszy więzienia w Sieradzu, zamordowanych przez NKWD na terenie Związku Radzieckiego w czasie II wojny światowej. Otwarcie wystawy „Zbrodnia Katyńska” – uroczystości odbyły się w Zakładzie Karnym w Sieradzu
29 X 2013	„Bitwa pod Lenino. Prawda i legendy”	prof. dr hab. Zygmunt Matuszak	
8 XI 2013	„Oni walczyli za Polskę”	Józef Szubzda	Uroczystość „Zapal znicz...” upamiętniająca 20 sieradzkich zakładników rozstrzelanych 14 listopada 1939 r. na cmentarzu żydowskim w Dzigorzewie
22 XI 2013	„Pułkownik Władysław Dzierżyński – zapomniany brat krwawego Feliksa”	Wojciech Źródlak	
22 XI 2013	„Pułkownik Władysław Dzierżyński – zapomniany brat krwawego Feliksa”	Wojciech Źródlak	Spotkanie w Zakładzie Karnym w Sieradzu
6 XII 2013	„Między reportażem a propagandą. Fotografia prasowa w PRL”	Paweł Spodenkiewicz	
6 XII 2013	„Między reportażem a propagandą. Fotografia prasowa w PRL”	Paweł Spodenkiewicz	Spotkanie w Zakładzie Karnym w Sieradzu
Skierniewice			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
24 I 2013	„Zbrodnie niemieckie na narodzie polskim – skierniewickie miejsca kaźni”	dr Jan Józefecki	
25 II 2013	„Oddział Sabotażowo-Dywersyjny Armii Krajowej w Skierniewicach, jego sztandar”	Andrzej Kostusiak	Wykład wzbogacony licznymi zdjęciami członków oddziału oraz jego siedziby
26 III 2013	„Syberyjska gehenna”	Wiesława Maciejak	Prezentacja uczniów LO im. B. Prusa. Pokaz filmu w reż. Henryka Okulewicza *Losy zesłańców Sybiru*
18 IV 2013	„Funkcjonariusze policji z Komendy Wojewódzkiej w Łodzi, ofiary Zbrodni Katyńskiej”	Piotr Zawilski	Wystawa dotycząca zbrodni katyńskiej przygotowana przez uczniów szkoły

16 V 2013	„*Gloria Victis* – życie i działalność rotmistrza Witolda Pileckiego – w 65. rocznicę wykonania zbrodniczego wyroku śmierci"	Sebastian Wojtaś	Prezentacja multimedialna
19 VI 2013	„Działalność Armii Krajowej Obwód »Sroka« (Skierniewice)"	Janusz Kłopotowski	Prezentacja multimedialna
19 IX 2013	„Rola edukacji historycznej dla pamięci narodowej"	dr Łukasz Kamiński	Uroczystość przyznania LO im. B. Prusa Złotego Medalu Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej oraz Srebrnego Medalu Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej dla absolwenta LO im. B. Prusa Macieja Kaczora
24 X 2013	„Śladami Janusza Korczaka"	dr Paweł Fijałkowski	
21 XI 2013	„Marszałek Józef Piłsudski, żołnierz i mąż stanu – 95. rocznica odzyskania niepodległości"	Arkadiusz Adamczyk	
19 XII 2013	„W mrokach propagandy. Propaganda jako trzeci filar władzy ludowej w latach 1944–1989"	Sebastian Adamkiewicz	Krótka część artystyczna przygotowana przez uczniów szkoły oraz prezentacja multimedialna
Szczecin			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
7 II 2013	„Mieczysław Rakowski – liberalny dziennikarz, dogmatyczny polityk?"	Michał Przeperski	
14 III 2013	„Polacy głosują – partia decyduje. Wybory do Sejmu PRL w latach 1952–1985"	Michał Siedziako	
22 IV 2013	„Mirosław Hermaszewski – kosmiczna ikona propagandy sukcesu Edwarda Gierka (w 35. rocznicę lotu)"	dr Paweł Szulc	
Tomaszów Mazowiecki			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
5 II 2013	„Generał August Fieldorf »Nil«"	Artur Osowski	Pokaz fragmentu filmu w reż. Ryszarda Bugajskiego *Generał Nil*
21 II 2013	Wycieczka członków klubu do Warszawy: zwiedzanie Pałacu Prezydenckiego, Muzeum Powstania Warszawskiego oraz Starego Miasta		

1 III 2013	Podsumowanie konkursu dla uczniów z tomaszowskich szkół podstawowych i gimnazjalnych „Żołnierze Wyklęci”	dr Andrzej Zawistowski, mjr dr Halina Bazylewicz-Kępińska „Kora”	Koncert piosenek patriotycznych w wykonaniu wokalistów z pracowni muzycznej MDK
22 IV 2013	„Służba Bezpieczeństwa wobec Konspiracyjnego Wojska Polskiego w piotrkowskim”	dr Jerzy Bednarek	Pokaz filmu w reż. Włodzimierza Kuligowskiego *Zagadka kapitana Z 24*
6 VI 2013	„Inspektorat piotrkowski Armii Krajowej”	mjr Mirosław Kopa, dr Tomasz Toborek	Prezentacja książki Mirosława Kopy *Inspektorat piotrkowski Armii Krajowej w dokumentach i komentarzach*
27 VIII 2013	Wycieczka członków klubu do Sandomierza: zwiedzanie miasta, rejs statkiem po Wiśle		
24 IX 2013	„Oddział Wydzielony Wojska Polskiego mjr. Henryka Dobrzańskiego »Hubala«”	dr Tomasz Domański	
3 X 2013	Pokaz filmu w reż. Arkadiusza Gołębiewskiego *Kwatera Ł*, spotkanie z jego twórcą i reżyserem oraz dyskusja na temat prac ekshumacyjnych na „Łączce”	Arkadiusz Gołębiewski, Piotr Życieński	
22 X 2013	„Metody pracy cenzury w PRL”	dr hab. Zbigniew Romek	
19 XI 2013	„Rotmistrz Witold Pilecki”	Zofia Pilecka-Optułowicz, Jacek Pawłowicz	Złożenie kwiatów pod tablicą upamiętniającą rotmistrza Pileckiego przy Młodzieżowym Domu Kultury, którego jest patronem
10 XII 2013	„586 dni stanu wojennego. Stan wojenny w Tomaszowie Mazowieckim”	Zygmunt Augustyniak	Otwarcie wystawy „586 dni stanu wojennego”

Trójmiasto

Data	Tematyka spotkania	Prelegent	Informacje dodatkowe
25 III 2013	„Wołyń 1943 – pamiętamy”	Ewa Siemaszko	
24 IX 2013	„Katastrofa. Polesie we wrześniu 1939 roku”	Tomasz Kuba Kozłowski	
22 X 2013	„Bunty więźniów gett kresowych w 1942 roku”	dr hab. Grzegorz Berendt	
12 XI 2013	„Wileńscy zagończycy, jazda tatarska, ułani jazłowieccy. Kawaleria na Kresach 1919–1939”	Tomasz Kuba Kozłowski	Prezentacja wybranych eksponatów dotyczących kawalerii ze zbiorów Muzeum II Wojny Światowej

Warszawa			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
17 I 2013	„Polsko-litewska współpraca naukowa. Przełom czy merytoryczna stabilizacja?"	prof. dr hab. Piotr Niwiński, wprowadzenie: dr Kazimierz Krajewski	
14 II 2013	„Poszukiwanie nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego w Polsce"	dr hab. Krzysztof Szwagrzyk, wprowadzenie: dr Kazimierz Krajewski	
25 II 2013	Spotkanie filmowe *Mała matura 1947* w reż. Janusza Majewskiego	wprowadzenie: Radosław Poboży, komentarz historyczny: prof. dr hab. Krzysztof Kosiński	
7 III 2013	„II wojna światowa w atlasach historycznych państw Europy Środkowo-Wschodniej"	dr Konrad Rokicki, wprowadzenie: dr Tomasz Łabuszewski	
25 III 2013	Spotkanie filmowe *Przez czerwoną granicę* w reż. Macieja Figurskiego i Krystiana Walczaka	wprowadzenie: Radosław Poboży	
9 IV 2013	Spotkanie filmowe *Niepodległy – opowieść o Januszu Krupskim* w reż. Pawła Nowackiego i Arkadiusza Gołębiewskiego	wprowadzenie: Karolina Kolbuszewska, goście: Joanna, żona Janusza Krupskiego, dr Łukasz Kamiński, dr Jan Stanisław Ciechanowski, Paweł Nowacki, Arkadiusz Gołębiewski	
18 IV 2013	„Rzeź wołyńsko-galicyjska 1943–1945"	dr hab. Grzegorz Motyka, wprowadzenie: dr Kazimierz Krajewski	
29 IV 2013	Spotkanie filmowe *Niedokończony film* w reż. Yael Hersonski	wprowadzenie: Radosław Poboży, komentarz historyczny: dr. hab. Jacek Sawicki	
9 V 2013	„Konspiracja powojenna w Europie Środkowowschodniej – analiza porównawcza"	dr Adam F. Baran, prof. dr hab. Tomasz Stryjek, prof. dr hab. Rafał Wnuk, wprowadzenie: prof. dr hab. Jerzy Eisler	
27 V 2013	Spotkanie filmowe *Polskie miesiące w materiałach filmowych Polskiej Kroniki Filmowej*	wprowadzenie: prof. dr hab. Jerzy Eisler	
6 VI 2013	„Ochrona pamięci historycznej we współczesnej Polsce"	prof. dr hab. Andrzej Krzysztof Kunert, wprowadzenie: dr Tomasz Łabuszewski	
17 VI 2013	Spotkanie filmowe *Saved by Deportation* w reż. Sławomira Grunberga	wprowadzenie: Radosław Poboży, goście: Sławomir Grunberg, Aneta Hoffman	

9 IX 2013	Spotkanie filmowe *Kucharze historii* w reż. Pétera Kerekesa	wprowadzenie: Karolina Kolbuszewska	
19 IX 2013	„Wokół akcji »Synteza«. Działalność wywiadowcza Polaków wobec fabryki benzyny syntetycznej w Policach (1941––1945)”	Paweł Knap,wprowadzenie: Przemysław Gasztold-Seń	
14 X 2013	Spotkanie filmowe *Walka bez broni* w reż. Zofii Kunert	wprowadzenie: Radosław Poboży, gość: Zofia Kunert, komentarz historyczny: Maciej Żuczkowski	
24 X 2013	„Przyszli nocą po prymasa... Znaczenie uwięzienia przez władze komunistyczne kard. Stefana Wyszyńskiego w perspektywie 60. rocznicy jego aresztowania”	Janusz Kotański, wprowadzenie: Bartłomiej Noszczak	
18 XI 2013	„Rola grup rekonstrukcji historycznej w edukacji historycznej”	wprowadzenie: dr Tomasz Łabuszewski	
28 XI 2013	„Sonderlaboratorium SS. Zamojszczyzna – »pierwszy obszar osiedleńczy w Generalnym Gubernatorstwie«”	dr Sebastian Piątkowski	Pokaz filmu w reż. Hanny Etemadi *Róża i Jan*
2 XII 2013	Spotkanie filmowe *Zwycięzca* w reż. Marca Bellocchia	wprowadzenie: prof. dr hab. Jerzy Eisler	
12 XII 2013	„Straty polskiego ziemiaństwa po 1939 r.”	dr Agnieszka Łuczak, wprowadzenie: prof. dr hab. Jan Żaryn	
Wieluń			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
25 II 2013	„Powstanie styczniowe”	prof. dr hab. Tadeusz Olejnik	Prezentacja multimedialna
22 III 2013	„Wydarzenia marcowe 1968”	Andrzej Czyżewski	Pokaz fragmentów filmów archiwalnych dotyczących wydarzeń marcowych
19 IV 2013	„Hubal – pierwszy partyzant II wojny światowej”	dr Tomasz Domański	Pokaz fragmentów filmu fabularnego w reż. Bohdana Poręby *Hubal*. Prezentacja multimedialna
10 V 2013	„Rtm. Witold Pilecki. Ochotnik do Auschwitz”	Artur Ossowski	Prezentacja multimedialna
28 V 2013	Warsztaty dla nauczycieli historii „Ocaleni z nieludzkiej ziemi”	Paweł Kowalski Artur Ossowski	Prezentacja materiałów edukacyjnych „Ocaleni z nieludzkiej ziemi”
20 VI 2013	„Stefan Rowecki »Grot« – pierwszy dowódca Armii Krajowej”	dr Waldemar Grabowski	

6 IX 2013	„Wołyńska Brygada Kawalerii – wrzesień 1939"	dr hab. Marek Dutkiewicz	Prezentacja multimedialna
11 X 2013	„Getta żydowskie w miasteczkach rejencji łódzko-kaliskiej"	Adam Sitarek	Prezentacja multimedialna. Pokaz relacji filmowych byłych więźniów obozu w Chełmnie nad Nerem
15 XI 2013	„Cenzura PRL"	dr hab. Zbigniew Romek	
13 XII 2013	„Jan Kowalewski – łodzianin, który złamał sowieckie szyfry"	prof. dr hab. Grzegorz Nowik	Otwarcie wystawy „Służby Specjalne II Rzeczpospolitej (1918–1939). Blaski i cienie"
Wrocław			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
24 I 2013	„Prace ekshumacyjne prowadzone w ramach działalności statutowej IPN-KŚZpNP"	dr hab. Krzysztof Szwagrzyk	
21 II 2013	„Polesie nieidylliczne" cz. 1	dr hab. Piotr Cichoracki	
25 IV 2013	„Polesie nieidylliczne" cz. 2	dr hab. Piotr Cichoracki	
23 V 2013	„Białoruś 1940–1945"	dr hab. Małgorzata Ruchniewicz	
26 IX 2013	„Polskie Państwo Podziemne"	dr Jerzy Kirszak	
24 X 2013	„Źródła do historii Okręgu Wileńskiego AK w archiwach polskich i zagranicznych (Litwa, Wielka Brytania, Białoruś, Niemcy)"	dr hab. Tomasz Balbus	
28 XI 2013	„Rzeczpospolita Polska wobec Rusi Zakarpackiej"	dr Dariusz Dąbrowski	
Zduńska Wola			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
8 V 2013	Spotkanie inauguracyjne. „Katyń – prawda i kłamstwo"	Paweł Spodenkiewicz	
12 VI 2013	„Jarocin w oczach bezpieki"	dr Tomasz Toborek	Wystawa „Jarocin w obiektywie bezpieki"
24 VII 2013	„Kapitan Władysław Jachowicz – zduńskowolanin, dowódca batalionu »Chrobry I« w Powstaniu Warszawskim"	Janusz Tosik	
12 VIII 2013	„Getto żydowskie w Zduńskiej Woli" „Getta żydowskie w rejencji łódzkiej"	dr Kamila Klauzińska Adam Sitarek	

25 IX 2013	„Obrona rzeki Warty, bój pod Zduńską Wolą – wrzesień 1939 r.”	Maciej Milak	
23 X 2013	„Papierowe bomby »akcji N« – niemieckojęzyczna propaganda polskiego podziemia”	Artur Ossowski	
29 XI 2013	„Przemiany ludnościowe w rejencji łódzkiej 1939–1945” „Państwowy Urząd Repatriacyjny w zasobie Archiwum Państwowego w Łodzi”	dr hab. Janusz Wróbel Adrian Bryk	
11 XII 2013	„Rozliczenie z komunistyczną przeszłością”	Józef Śreniowski	
Zgierz			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
9 I 2013	„Niemiecki obóz dla dzieci i młodzieży w Łodzi przy ulicy Przemysłowej”	Adam Sitarek	Prezentacja multimedialna
6 II 2013	„Generał August Emil Fieldorf »Nil«”	Artur Ossowski	Pokaz filmu w reż. Aliny Czerniakowskiej *Gen. A. Fieldorf – on wierzył w Polskę*
6 III 2013	„Konzentratzionslager Dachau – miejsce zagłady polskiej inteligencji”	Anna Jagodzińska	Prezentacja multimedialna
10 IV 2013	„Zgierzanie w grobach katyńskich”	Konrad Czernielewski	Prezentacja multimedialna
15 V 2013	„Kobiety żołnierze II konspiracji z terenu województwa łódzkiego”	dr Joanna Żelazko	Prezentacja multimedialna
26 VI 2013	„Generał Władysław Sikorski – przywódca Polski Walczącej”	dr Jacek Pietrzak	
17 VII 2013	„Echa Wołynia”	Grzegorz Nawrot	Pokaz filmu w reż. Adama Sikorskiego *Wołyń w pożodze*
11 IX 2013	„Krystyna Wituska »Kasia« i Wanda Węgierska »Wanda« – żołnierze wywiadu ZWZ-AK”	Anna Mikulska	
9 X 2013	„Niezależna muzyka rockowa w PRL”	dr Tomasz Toborek	Prezentacja multimedialna
7 XI 2013	„Pierwsze miesiące niemieckiej okupacji w Łódzkiem”	Antoni Galiński	Pokaz filmu w reż. Jacka Grudnia *Przebój – Aleksy Rżewski*
4 XII 2013	„Narodowe Siły Zbrojne – prawda i legenda”	Zbigniew Natkański	Pokaz filmu w reż. Józefa Kurasia *Ogień i inni*

GDAŃSK
Koszalin
SZCZECIN
GORZÓW WIELKOPOLSKI
Bydgoszcz
POZNAŃ
OLSZTYN
BIAŁYSTOK
WARSZAWA
ŁÓDŹ
Radom
LUBLIN
WROCŁAW
OPOLE
KATOWICE
KIELCE
KRAKÓW
RZESZÓW
LEGENDA
Oddziały IPN
Delegatury IPN
OPOLE Miasta wojewódzkie (siedziby oddziałów i delegatur IPN)
Radom Pozostałe siedziby delegatur IPN
Granice województw
Miasta wydzielone (na prawach powiatu)
Miasta powiatowe
Kolorami wyróżniono obszary poszczególnych oddziałów IPN

Adresy biur, oddziałów i delegatur Instytutu Pamięci Narodowej www.ipn.gov.pl	
Prezes IPN dr Łukasz Kamiński	Wołoska 7, 02-675 Warszawa sekretariat: tel. (22) 581 85 22, fax (22) 581 85 24
Zastępca Prezesa IPN Agnieszka Rudzińska	Wołoska 7, 02-675 Warszawa sekretariat: tel. (22) 581 85 91, fax (22) 581 85 43
Główna Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Dyrektor prok. Dariusz Gabrel	pl. Krasińskich 2/4/6, 00-207 Warszawa sekretariat: tel. (22) 530 86 56, fax (22) 530 90 87
Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów Dyrektor dr Rafał Leśkiewicz	ul. Towarowa 28, 00-839 Warszawa sekretariat: tel. (22) 581 89 04, fax (22) 581 86 37
Biuro Edukacji Publicznej Dyrektor dr Andrzej Zawistowski	ul. Hrubieszowska 6a, 01-209 Warszawa sekretariat: tel. (22) 431 83 83, fax (22) 431 83 80
Biuro Lustracyjne Dyrektor prok. Edyta Karolak	ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa sekretariat: tel. (22) 693 45 73, fax (22) 693 45 83
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Białymstoku	ul. Warsztatowa 1A, 15-637 Białystok sekretariat: tel. (85) 664 57 01, fax (85) 664 57 00
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Gdańsku	ul. Witomińska 19, 81-311 Gdynia sekretariat: tel. (58) 660 67 00, fax (58) 660 67 01
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach	ul. Józefowska 102, 40-145 Katowice sekretariat: tel. (32) 207 01 00, fax (32) 207 01 80
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie	ul. Reformacka 3, 31-012 Kraków sekretariat: tel. (12) 421 19 61, 426 21 35, fax (12) 421 11 00
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Lublinie	ul. Szewska 2, 20-086 Lublin sekretariat: tel. (81) 536 34 01, fax (81) 536 34 02
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi	ul. Orzeszkowej 31/35, 91-479 Łódź sekretariat: tel. (42) 616 27 45, fax (42) 616 27 48
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Poznaniu	ul. Rolna 45a, 61-487 Poznań sekretariat: tel. (61) 835 69 00, fax (61) 835 69 03
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie	ul. Słowackiego 18, 35-060 Rzeszów sekretariat: tel. (17) 860 60 18, fax (17) 860 60 39
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Szczecinie	ul. K. Janickiego 30, 71-270 Szczecin sekretariat: tel. (91) 484 98 00, fax (91) 484 98 01
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie	ul. Stawki 2, 00-193 Warszawa sekretariat: tel. (22) 860 70 10, 860 70 11 fax (22) 860 70 13
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej we Wrocławiu	pl. Strzelecki 25, 50-224 Wrocław sekretariat: tel. (71) 326 97 20, fax (71) 326 97 22
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Bydgoszczy	ul. Grudziądzka 9–15, 85-130 Bydgoszcz tel. (52) 325 95 00, fax (52) 325 95 01
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Gorzowie Wielkopolskim	ul. Chopina 52, 66-400 Gorzów Wielkopolski tel./fax (95) 73 58 190
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Kielcach	al. Na Stadion 1, 25-127 Kielce tel. (41) 340 50 50, fax (41) 340 50 96
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Koszalinie	ul. Andersa 34, 75-950 Koszalin tel./fax (94) 342 85 02
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Olsztynie	ul. Jagiellońska 46, 10-273 Olsztyn (89) 521 48 00, fax (89) 521 48 01
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Opolu	ul. Oleska 31, 45-052 Opole tel. (77) 453 84 78, (77) 406 83 20, fax (77) 406 83 22
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Radomiu	ul. Żeromskiego 53, 26-600 Radom tel. (48) 368 24 02

WYDAWNICTWA IPN
W 2013 ROKU

Album jest ilustrowaną zdjęciami i dokumentami opowieścią o gen. Auguście Emilu Fieldorfie „Nilu", żołnierzu Legionów, uczestniku wojny polsko-bolszewickiej, kampanii wrześniowej i dowódcy Kedywu Komendy Głównej AK, który po wojnie został przypadkowo aresztowany pod nieswoim nazwiskiem, wywieziony w głąb ZSRR, po powrocie z nieludzkiej ziemii aresztowany przez Urząd Bezpieczeństwa i po sfingowanym procesie skazany na karę śmierci. Płk Julia Brystygierowa, były dyrektor Departamentu V MBP, powiedziała o generale: „To był człowiek nie do złamania".

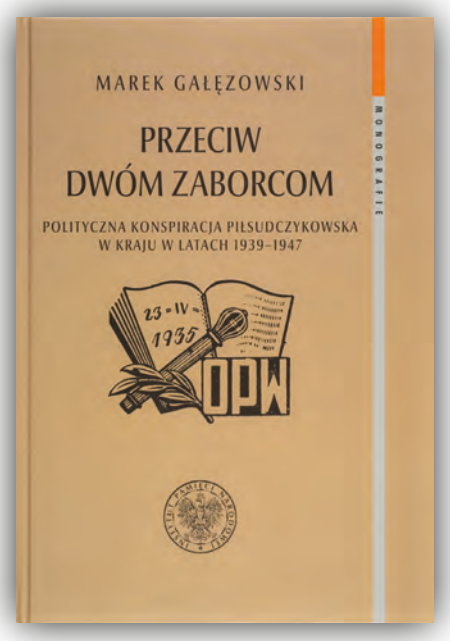
Album Marii Fieldorf i Leszka Zachuty, zawierający wiele niepublikowych fotografii gen. „Nila" i jego rodziny, ukazuje go nie tylko jako wzorowego żołnierza i niezłomnego bohatera, lecz także jako człowieka z krwi i kości, kochającego męża i ojca, lojalnego kolegę, który potrafił cieszyć się życiem, a w razie potrzeby wesprzeć nie tylko dobrym słowem.

MONOGRAFIE

Patryk Pleskot
KŁOPOTLIWA PANNA „S"
Postawy polityczne Zachodu wobec „Solidarności" na tle stosunków z PRL (1980–1989)
MONOGRAFIE

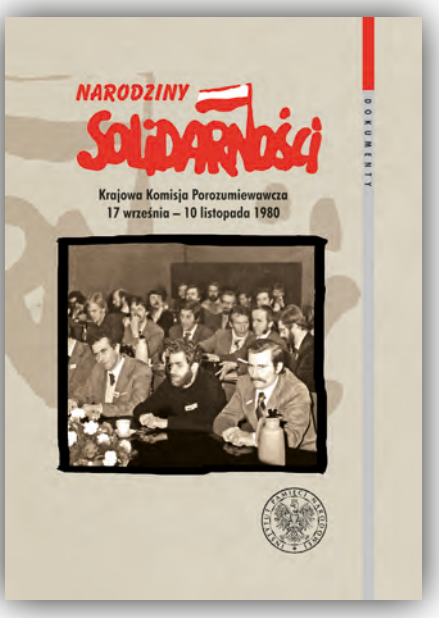

MAREK GAŁĘZOWSKI
PRZECIW DWÓM ZABORCOM
POLITYCZNA KONSPIRACJA PIŁSUDCZYKOWSKA W KRAJU W LATACH 1939–1947
23 • IV • 1935
OPW
MONOGRAFIE

KONKURS NA NAJLEPSZY DEBIUT HISTORYCZNY ROKU
IMIENIA WŁADYSŁAWA POBÓG-MALINOWSKIEGO
Mateusz Staroń
Likwidacja Polskiego Korpusu Posiłkowego w 1918 roku
Losy legionistów po traktacie brzeskim
MONOGRAFIE
Gabriela Nastałek-Żygadło
Filmowy portret problemów społecznych w "czarnej serii" (1956-1958)
MONOGRAFIE
Andrzej Malik
„NIE MOŻNA ODDZIELIĆ KRZYŻA OD LUDZKIEJ PRACY..."
Komisja Robotnicza Hutników NSZZ „Solidarność" Huty im. Lenina (sierpień 1980 – grudzień 1981)
MONOGRAFIE

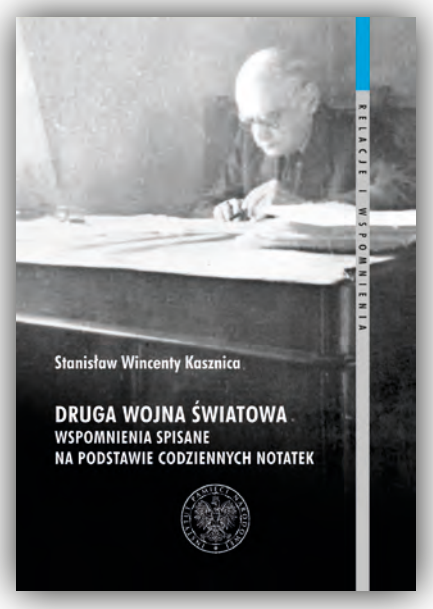
DOKUMENTY

RELACJE I WSPOMNIENIA

DZIENNIKARZE – TWÓRCY – NAUKOWCY

SZKOŁA HISTORII NAJNOWSZEJ

CZASOPISMA IPN

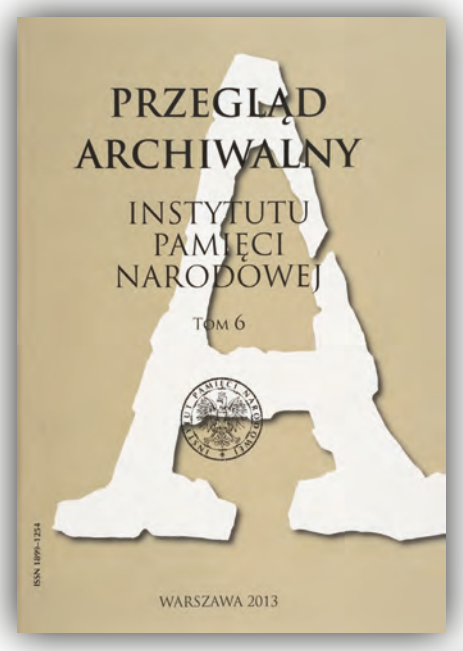

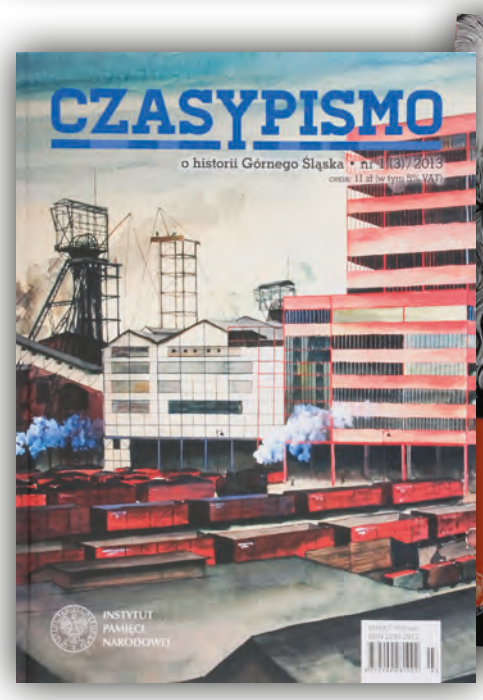
CZASOPISMA IPN

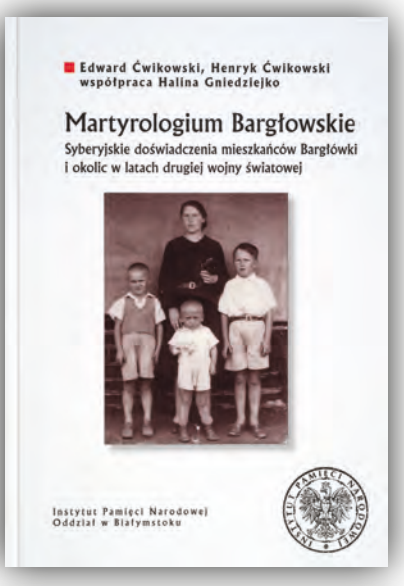

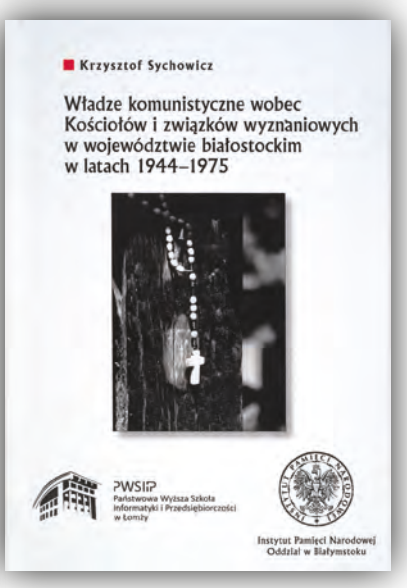
BIAŁYSTOK

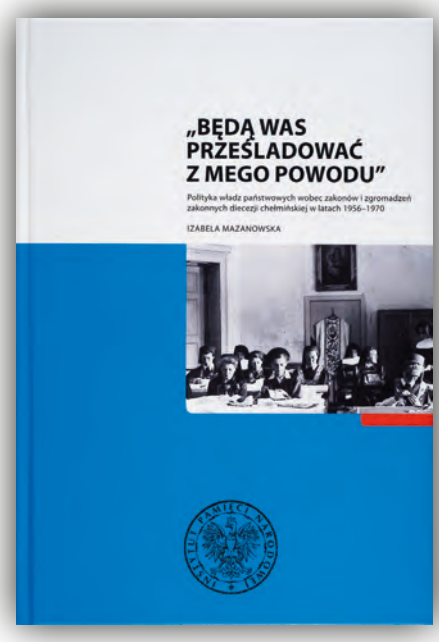

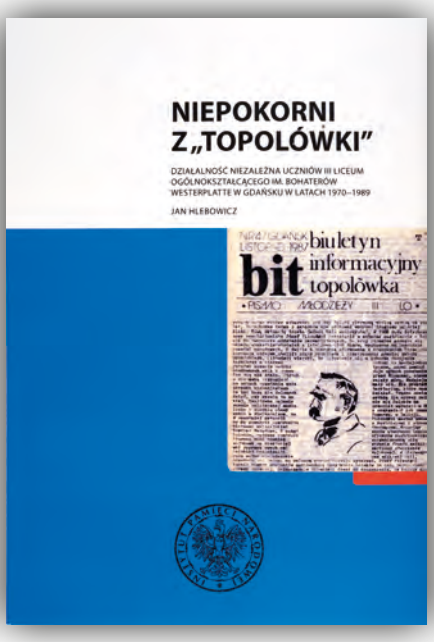

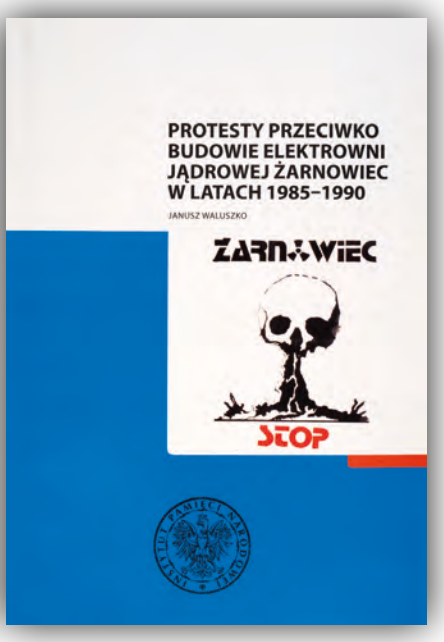

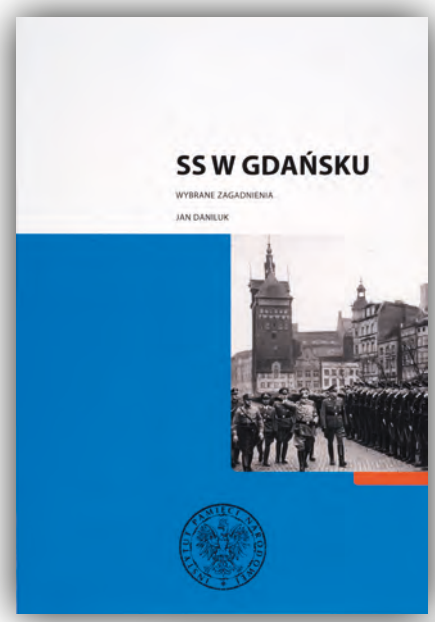
GDAŃSK

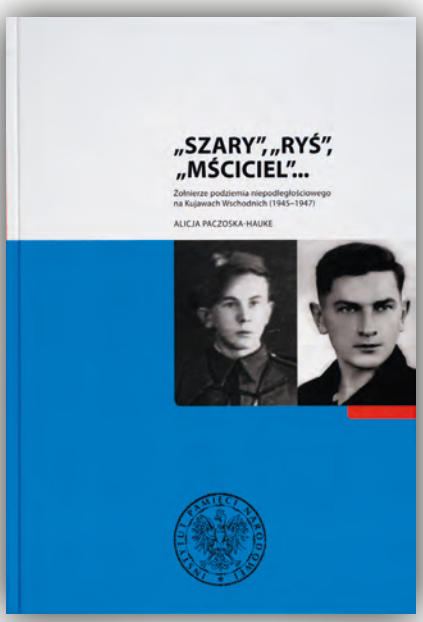

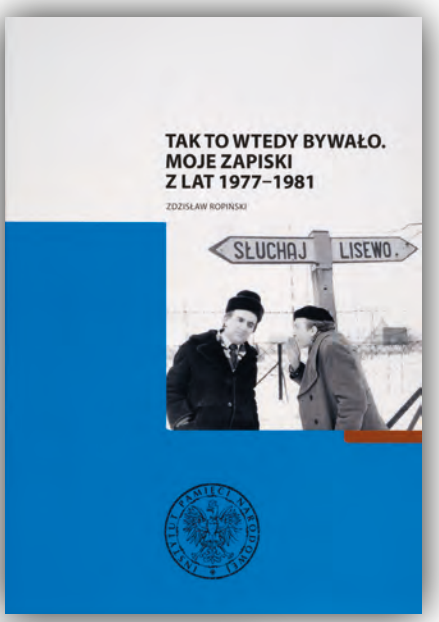

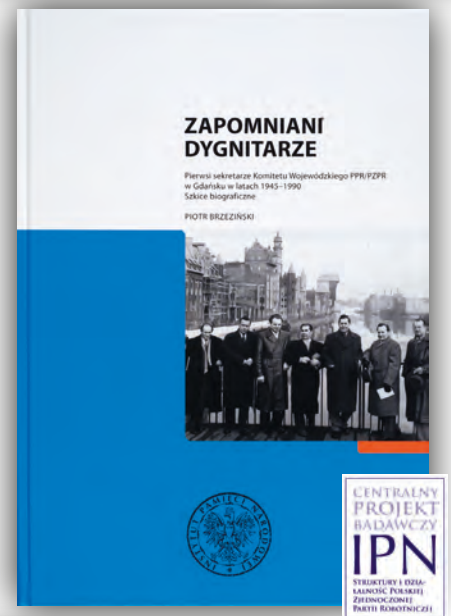

GDAŃSK

SS W GDAŃSKU
WYBRANE ZAGADNIENIA
JAN DANILUK

„SZARY", „RYŚ", „MŚCICIEL"...
Żołnierze podziemia niepodległościowego na Kujawach Wschodnich (1945–1947)
ALICJA PACZOSKA-HAUKE

TAK TO WTEDY BYWAŁO.
MOJE ZAPISKI
Z LAT 1977–1981
ZDZISŁAW ROPIŃSKI
SŁUCHAJ
LISEWO.

ZAPOMNIANI
DYGNITARZE
Pierwsi sekretarze Komitetu Wojewódzkiego PPR/PZPR w Gdańsku w latach 1945–1990
Szkice biograficzne
PIOTR BRZEZIŃSKI
CENTRALNY PROJEKT BADAWCZY
IPN
STRUKTURY I DZIAŁALNOŚĆ POLSKIEJ ZJEDNOCZONEJ PARTII ROBOTNICZEJ

TWARZE
TCZEWSKIEJ BEZPIEKI
(1945–1990)
MARCIN WĘGLIŃSKI

GDAŃSK W STANIE
WOJENNYM
1981-1983
Karol Lisiecki
Tomasz Panek
Wojciech Wabik

POTYCZKA
POD LIPINKAMI
3 CZERWCA 1946 r.
Opracowanie Marzena Kruk

HOMEK
RSA
Pismo
Ruchu Społeczeństwa
Alternatywnego
1983–1990

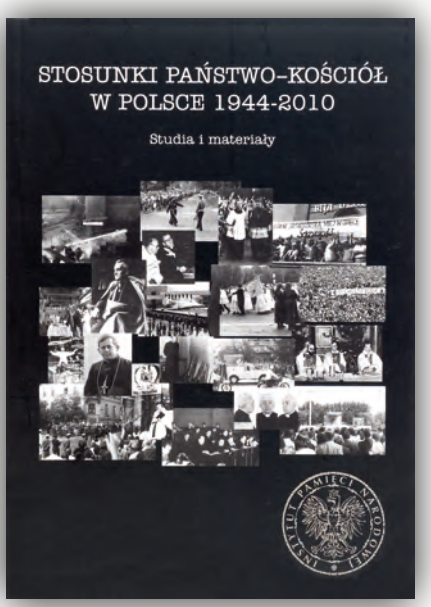
KATOWICE

KRAKÓW

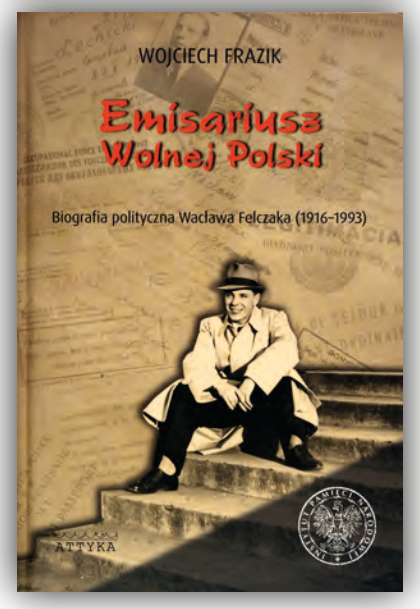

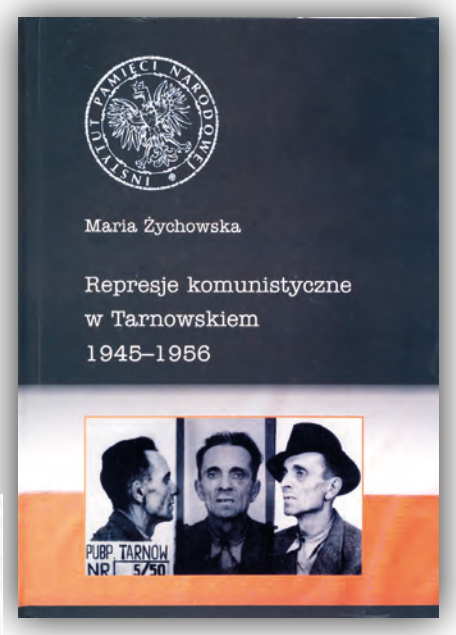

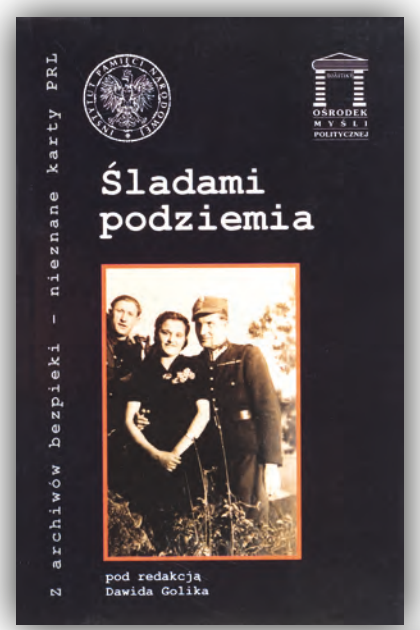

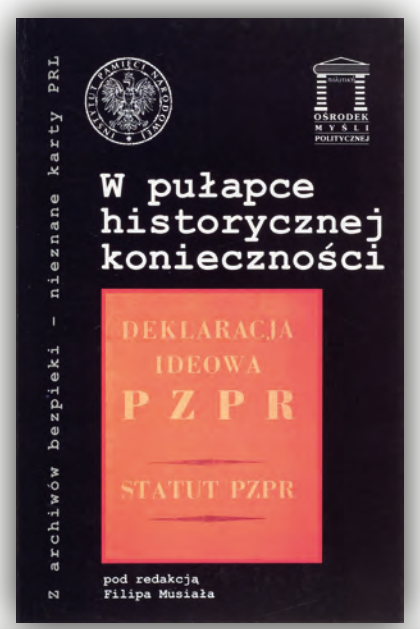
KRAKÓW

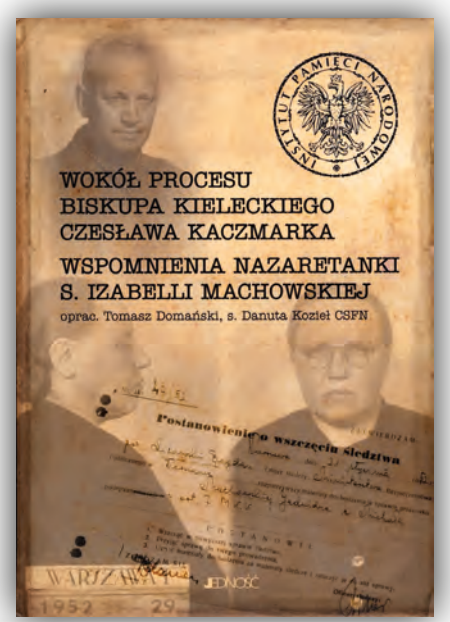

Studia
nad łysenkizmem
w polskiej biologii
materiały z konferencji

Osobowe środki
pracy operacyjnej
CENTRALNY PROJEKT BADAWCZY
IPN

Maria Żychowska
Represje komunistyczne
w Tarnowskiem
1945–1956
PUBP TARNÓW
NR S/50

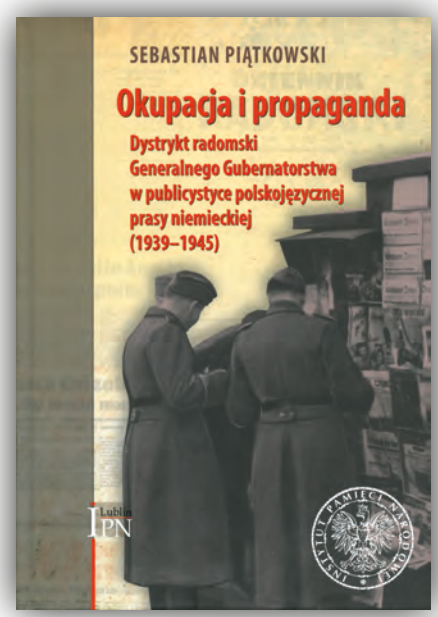

Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL
Śladami
podziemia
pod redakcją
Dawida Golika

Z archiwów bezpieki – nieznane karty PRL
W pułapce
historycznej
konieczności
DEKLARACJA
IDEOWA
PZPR
STATUT PZPR
pod redakcją
Filipa Musiała

WOKÓŁ PROCESU
BISKUPA KIELECKIEGO
CZESŁAWA KACZMARKA
WSPOMNIENIA NAZARETANKI
S. IZABELLI MACHOWSKIEJ
oprac. Tomasz Domański, s. Danuta Kozieł CSFN

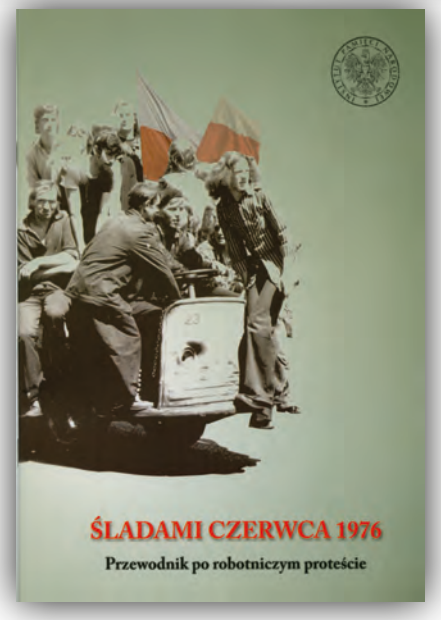

JUSTYNA BŁAŻEJEWSKA
CECYLIA KUTA
ROK KULTURY NIEZALEŻNEJ
INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

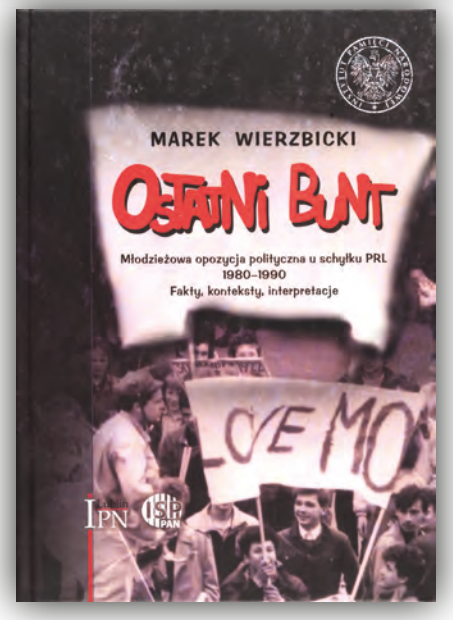
LUBLIN

SEBASTIAN PIĄTKOWSKI
Okupacja i propaganda
Dystrykt radomski Generalnego Gubernatorstwa w publicystyce polskojęzycznej prasy niemieckiej (1939–1945)
Lublin IPN

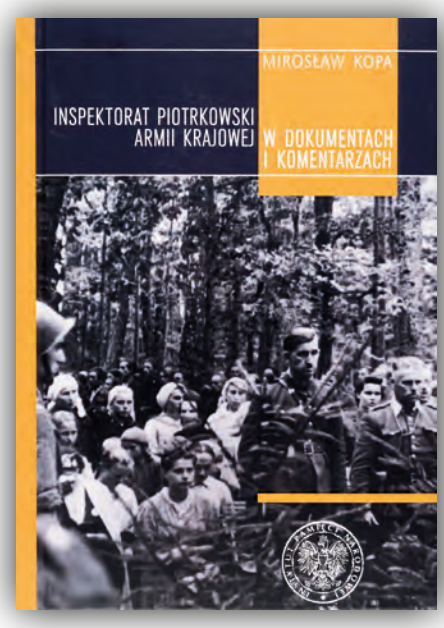

JACEK ROMANEK
Ruch ludowy
w województwie lubelskim w latach 1944–1949
POLSKIE STRONNICTWO LUDOWE
LEGITYMACJA CZŁONKOWSKA
1945
Lublin IPN

PRZEMYSŁAW OCHNIA
radomski czerwiec
'76
Lublin IPN

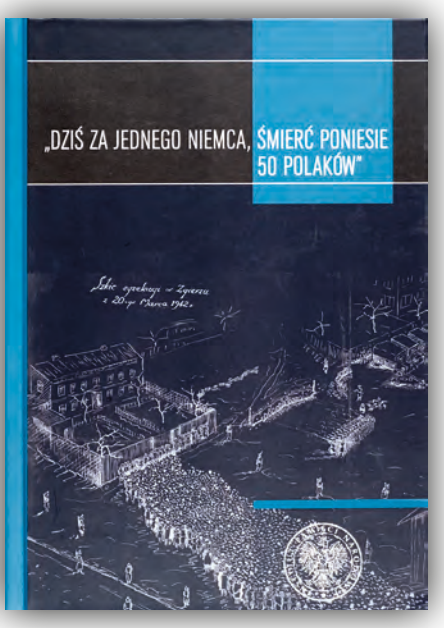

ŚLADAMI CZERWCA 1976
Przewodnik po robotniczym proteście

MAREK WIERZBICKI
OSTATNI BUNT
Młodzieżowa opozycja polityczna u schyłku PRL 1980–1990
Fakty, konteksty, interpretacje
Lublin IPN
OSBP IPAN

ŁÓDŹ

MIROSŁAW KOPA
INSPEKTORAT PIOTRKOWSKI ARMII KRAJOWEJ
W DOKUMENTACH I KOMENTARZACH

PROCESY POLITYCZNE DZIAŁACZY NSZZ „SOLIDARNOŚĆ" W ŁODZI W OKRESIE STANU WOJENNEGO

„DZIŚ ZA JEDNEGO NIEMCA, ŚMIERĆ PONIESIE 50 POLAKÓW"

ŁÓDŹ

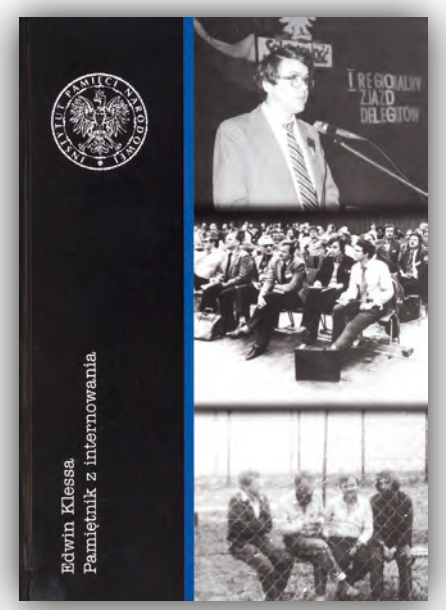

ZAGŁADA
ŻYDÓW
NA POLSKIEJ
PROWINCJI
WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

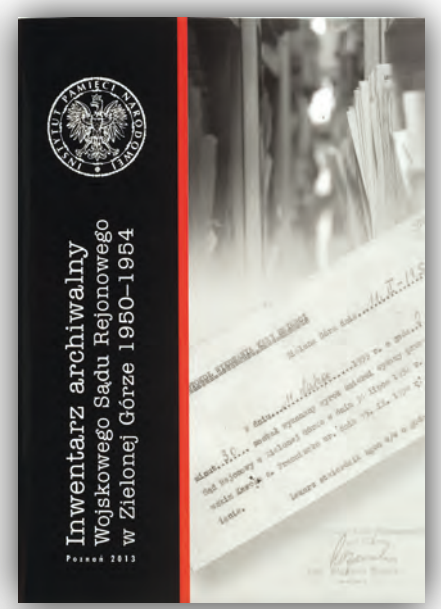

SOWIECKI
SYSTEM
OBOZÓW
I WIĘZIEŃ

Najdłuższe pół wieku
Kalendarium Łodzi 1939–1989

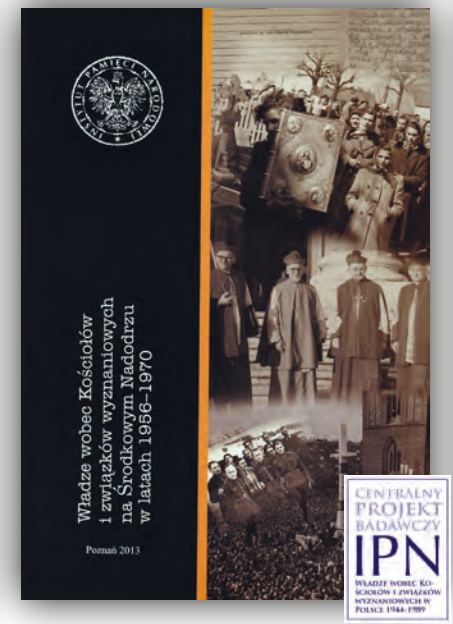
POZNAŃ

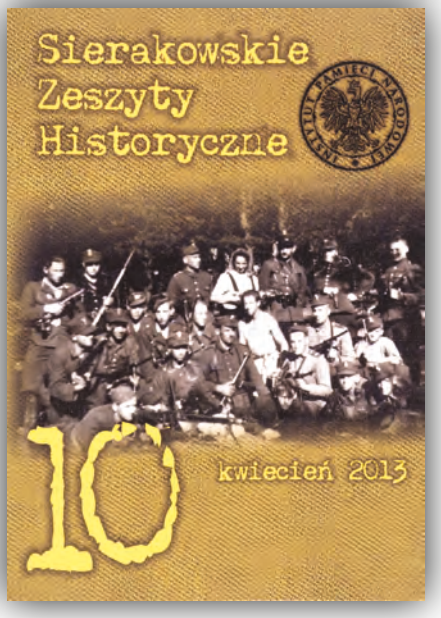

Nie lękajcie się
Maria i Andrzej Perlakowie
Nowosolska „Solidarność"
Relacje, wspomnienia, dokumenty
(wrzesień 1980 – czerwiec 1990)

I REGIONALNY
ZJAZD
DELEGATÓW
Edwin Klessa.
Pamiętnik z internowania.

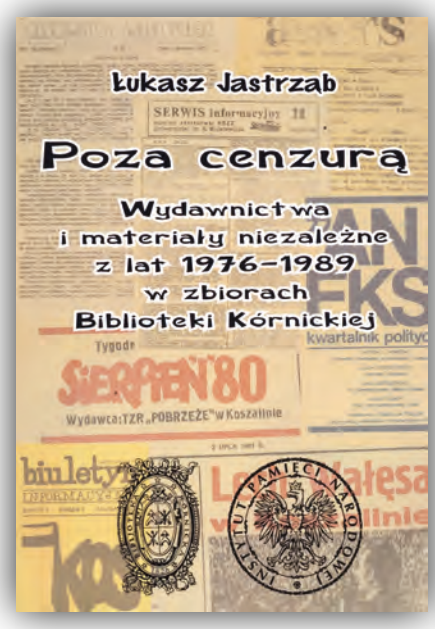

Inwentarz archiwalny
Wojskowego Sądu Rejonowego
w Zielonej Górze 1950–1954
Poznań 2013

Realny socjalizm – „Solidarność" – kapitalizm.
Wokół myśli politycznej Leszka Nowaka.
CENTRALNY
PROJEKT
BADAWCZY
IPN
OPOZYCJA W POLSCE
1976-1989. ENCYKLOPEDIA SOLIDARNOŚCI

Władze wobec Kościołów
i związków wyznaniowych
na Środkowym Nadodrzu
w latach 1956–1970
Poznań 2013
CENTRALNY
PROJEKT
BADAWCZY
IPN

Sierakowskie
Zeszyty
Historyczne
10
kwiecień 2013

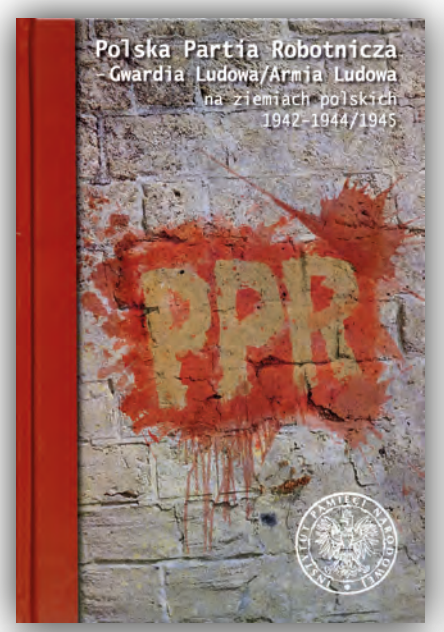
POZNAŃ

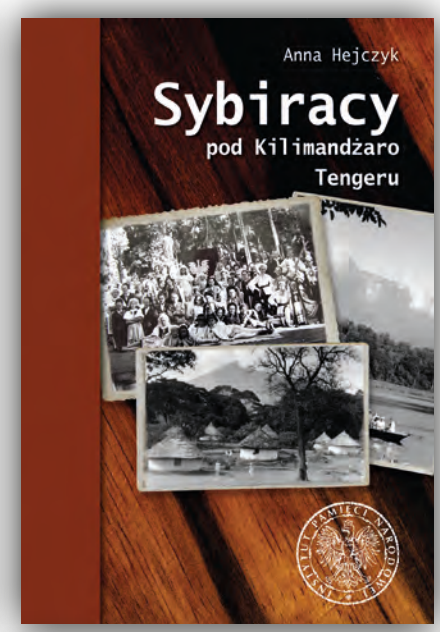

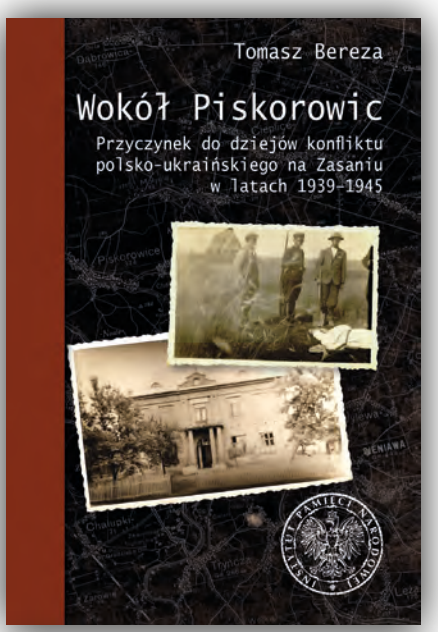

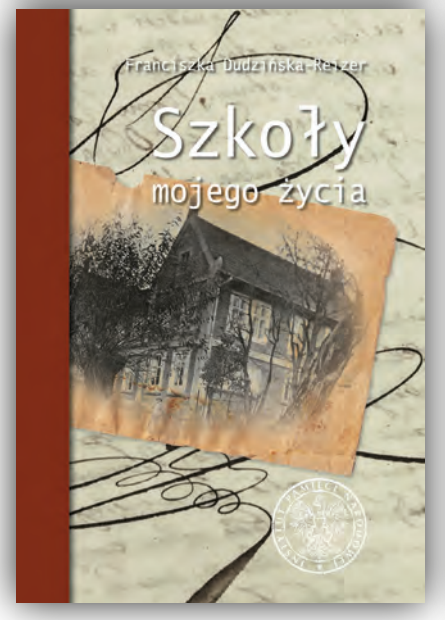

RZESZÓW

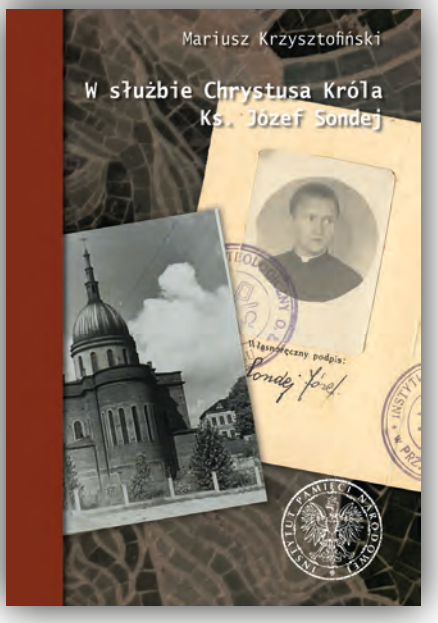

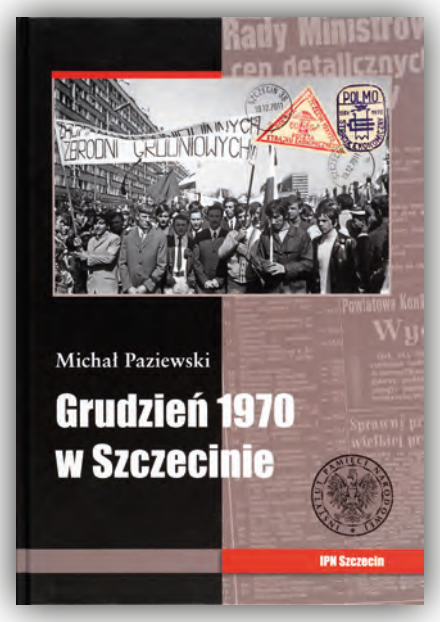

RZESZÓW

SZCZECIN

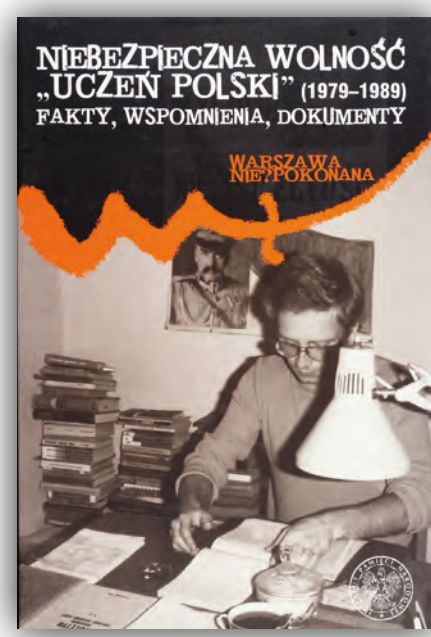

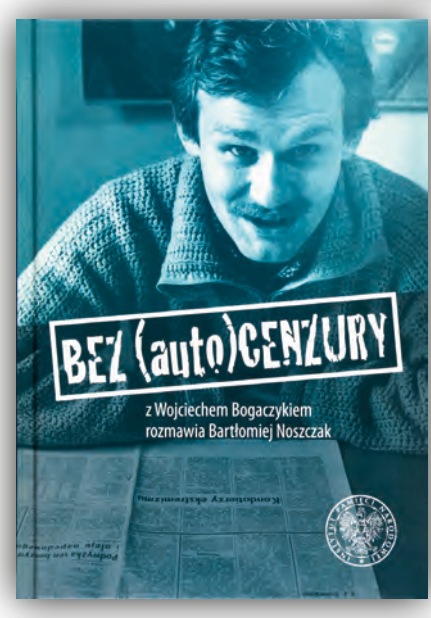

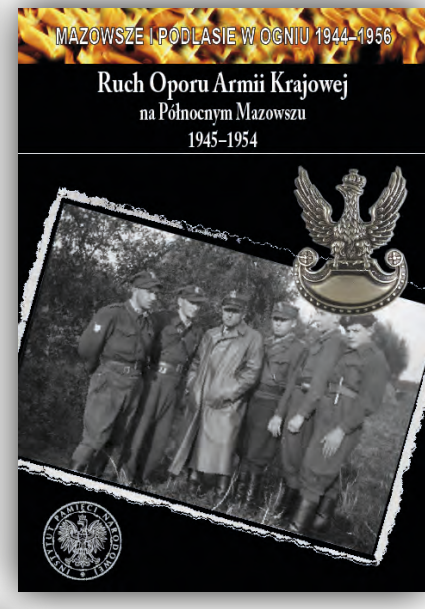

WARSZAWA

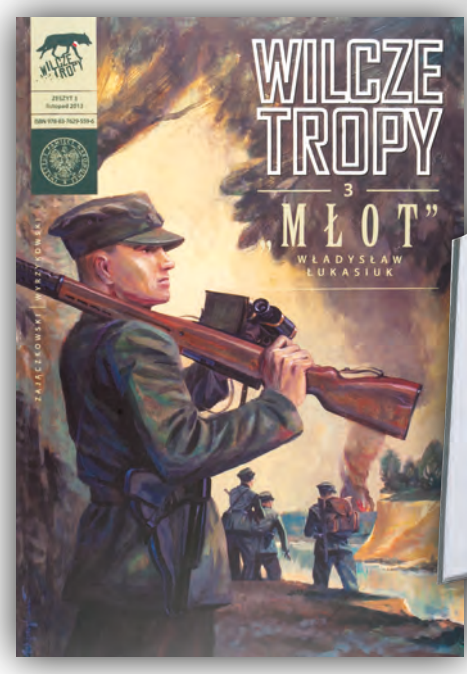

PATRYK PLESKOT
DYPLOMATA, CZYLI SZPIEG?
CZĘŚĆ 1
Działalność służb kontrwywiadowczych PRL wobec zachodnich placówek dyplomatycznych w Warszawie (1956–1989)
WARSZAWA NIE?POKONANA
PATRYK PLESKOT
DYPLOMATA, CZYLI SZPIEG?
CZĘŚĆ 2
Działalność służb kontrwywiadowczych PRL wobec zachodnich placówek dyplomatycznych w Warszawie (1956–1989)
WARSZAWA NIE?POKONANA

NIEBEZPIECZNA WOLNOŚĆ
„UCZEŃ POLSKI" (1979–1989)
FAKTY, WSPOMNIENIA, DOKUMENTY
WARSZAWA NIE?POKONANA

BEZ (auto)CENZURY
z Wojciechem Bogaczykiem
rozmawia Bartłomiej Noszczak

MAZOWSZE I PODLASIE W OGNIU 1944–1956
Ruch Oporu Armii Krajowej
na Północnym Mazowszu
1945–1954

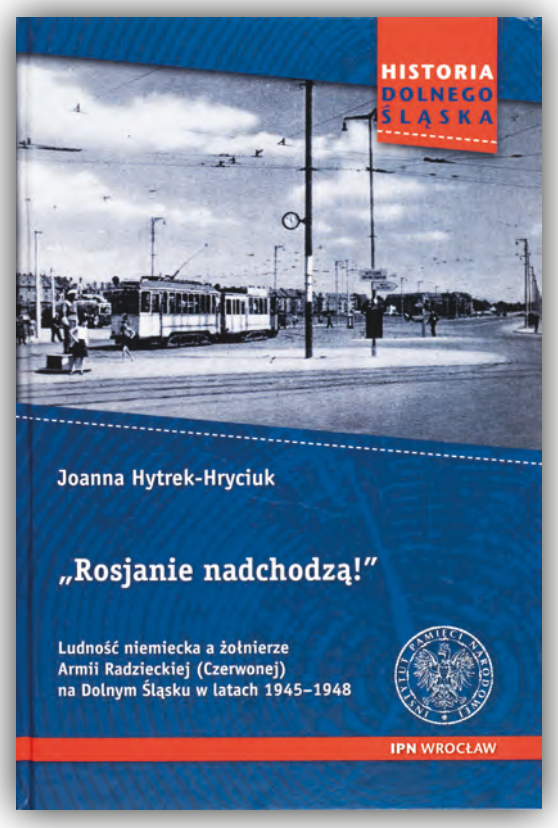

WARSZAWA NIEZŁOMNA
ANTYSYSTEMOWE FORMY
OPOZYCJI I OPORU SPOŁECZNEGO
W STOLICY (1980–1989)
WARSZAWA NIE?POKONANA

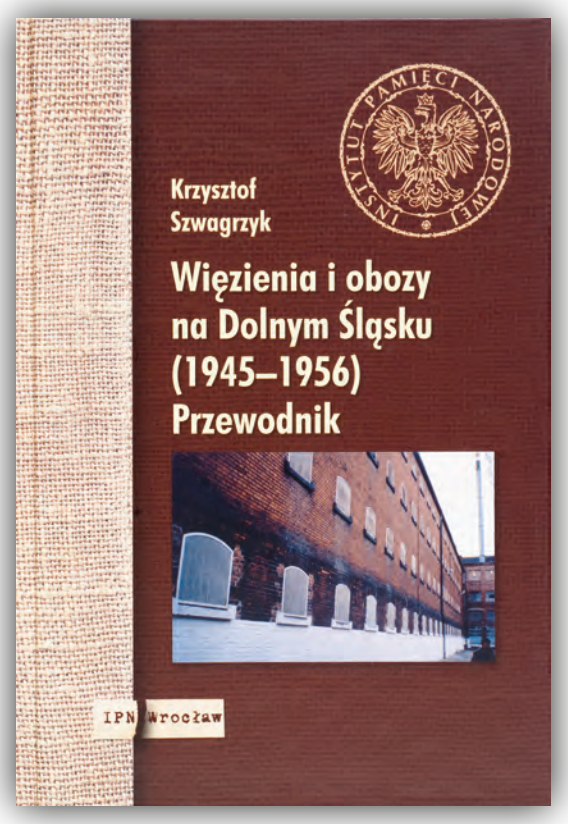

WILCZE TROPY
3
MŁOT"
WŁADYSŁAW ŁUKASIUK

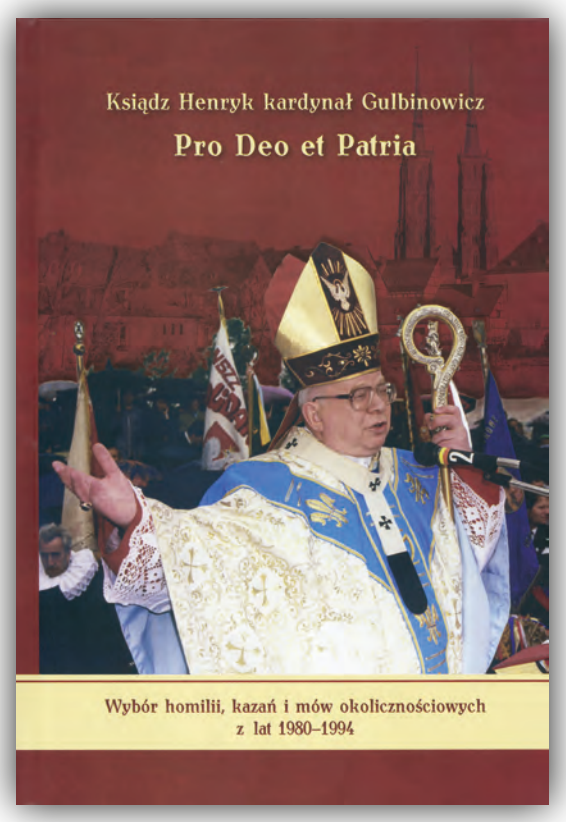

WROCŁAW

HISTORIA DOLNEGO ŚLĄSKA
PARTII
I OJCZYŹNIE
Jarosław Syrnyk
„Po linii" rewizjonizmu, nacjonalizmu, syjonizmu...
Aparat bezpieczeństwa wobec ludności niepolskiej na Dolnym Śląsku (1945–1989)
IPN WROCŁAW

HISTORIA DOLNEGO ŚLĄSKA
Joanna Hytrek-Hryciuk
„Rosjanie nadchodzą!"
Ludność niemiecka a żołnierze Armii Radzieckiej (Czerwonej) na Dolnym Śląsku w latach 1945–1948
IPN WROCŁAW

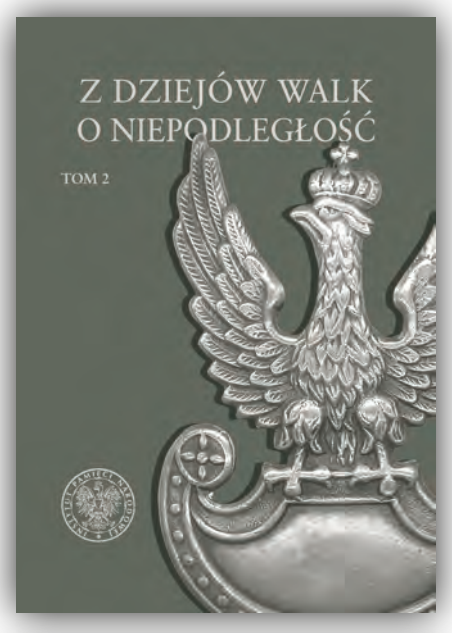

Krzysztof Szwagrzyk
Więzienia i obozy na Dolnym Śląsku (1945–1956) Przewodnik
IPN Wrocław

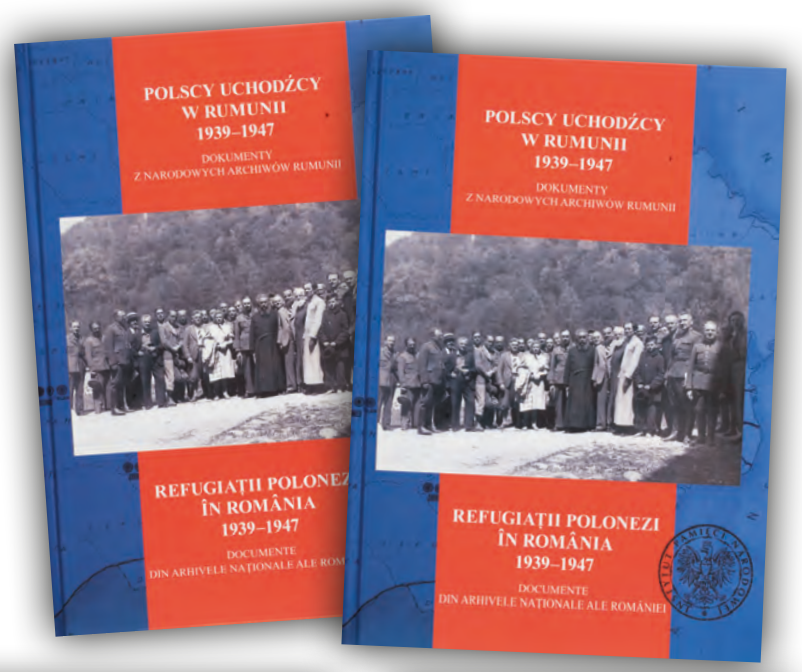

Ksiądz Henryk kardynał Gulbinowicz
Pro Deo et Patria
Wybór homilii, kazań i mów okolicznościowych z lat 1980–1994

I KRAJOWY ZJAZD DELEGATÓW NSZZ „SOLIDARNOŚĆ"
STENOGRAMY
t. 2 – II tura, cz. II
1981
I KRAJOWY ZJAZD DELEGATÓW NSZZ „SOLIDARNOŚĆ"
STENOGRAMY
t. 2 – II tura, cz. I
1981
PZPR a SOLIDARNOŚĆ 1980–1981
Tajne dokumenty Biura Politycznego
PZPR a Solidarność 1980–1981
Solidarność
OD WEWNĄTRZ
1980 – 1981

Krzysztof Osiński
Piotr Rybarczyk
KRYZYS BYDGOSKI 1981
Przyczyny przebieg konsekwencje
Tom I
Monografia
KRYZYS BYDGOSKI 1981
Przyczyny przebieg konsekwencje
Tom II
Dokumenty

VARIA

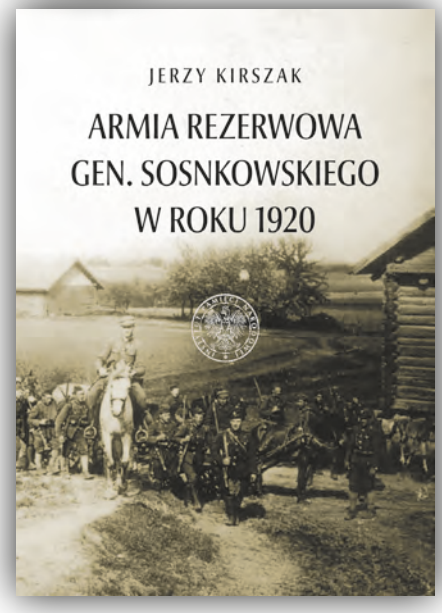

Z DZIEJÓW WALK
O NIEPODLEGŁOŚĆ
TOM 2

POLSCY UCHODŹCY
W RUMUNII
1939–1947
DOKUMENTY
Z NARODOWYCH ARCHIWÓW RUMUNII
REFUGIAȚII POLONEZ
ÎN ROMÂNIA
1939–1947
POLSCY UCHODŹCY
W RUMUNII
1939–1947
DOKUMENTY
Z NARODOWYCH ARCHIWÓW RUMUNII
REFUGIAȚII POLONEZI
ÎN ROMÂNIA
1939–1947
DOCUMENTE
DIN ARHIVELE NAȚIONALE ALE ROMÂNIEI

Wacław Jędrzejewicz
ROLA JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO
W ODBUDOWIE I UMACNIANIU
PAŃSTWA POLSKIEGO
Wacław Jędrzejewicz
Wspomnienia

Obieg NOW-ej

Janusz Przemysław Ramotowski
„Przem"
STO RAZY GŁOWĄ
W MUR

JERZY KIRSZAK
ARMIA REZERWOWA
GEN. SOSNKOWSKIEGO
W ROKU 1920

Rafał Sierchuła
HISTORIA CZŁOWIEKA
MYŚLĄCEGO
LECH KAROL NEYMAN
(1908–1948)
CENTRALNY
PROJEKT
BADAWCZY
IPN

HISTORYCZNO-PRAWNA ANALIZA
STRUKTUR ORGANÓW
BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA
W POLSCE LUDOWEJ (1944–1990)
ZBIÓR STUDIÓW

PATRONI NASZYCH ULIC

Błogosławiony ksiądz
Jerzy Popiełuszko (1947–1984)

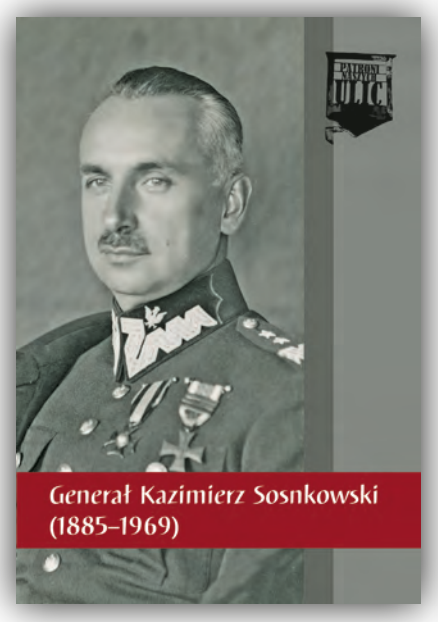
Pułkownik Łukasz Ciepliński
(1913–1951)

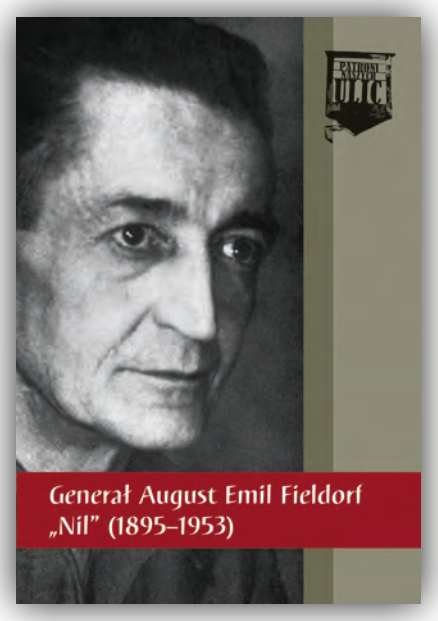
Generał Leopold Okulicki
„Niedźwiadek” (1898–1946)

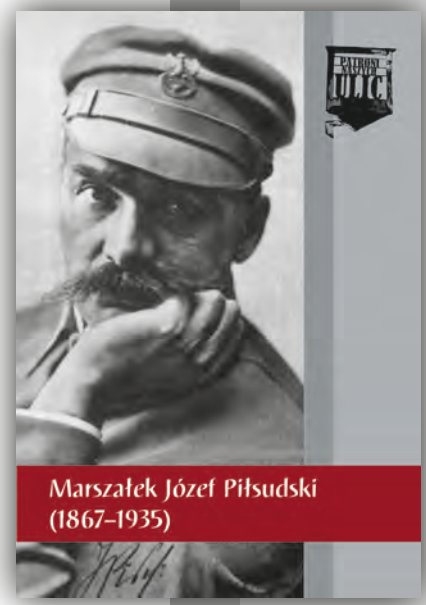
Rotmistrz Witold Pilecki
(1901–1948)

Generał Kazimierz Sosnkowski
(1885–1969)

Generał August Emil Fieldorf
„Nil” (1895–1953)

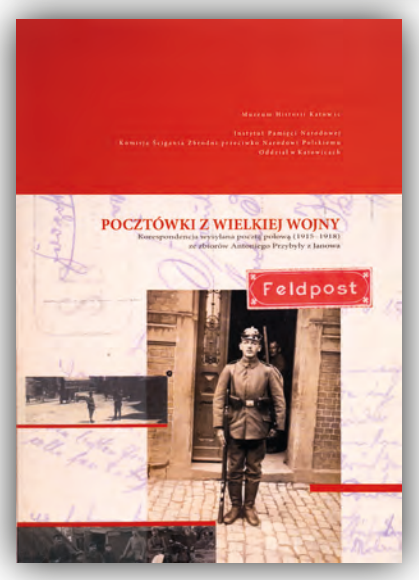

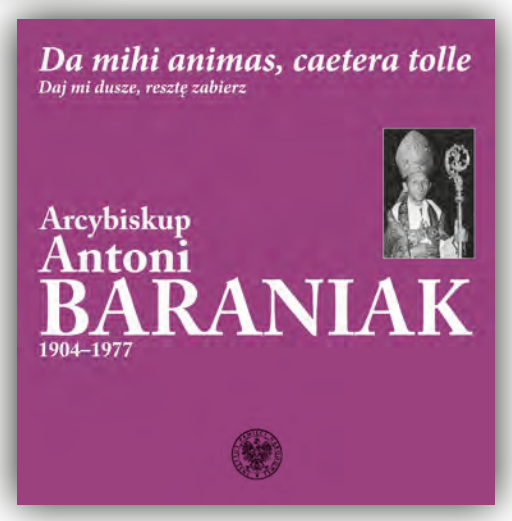
Marszałek Józef Piłsudski
(1867–1935)

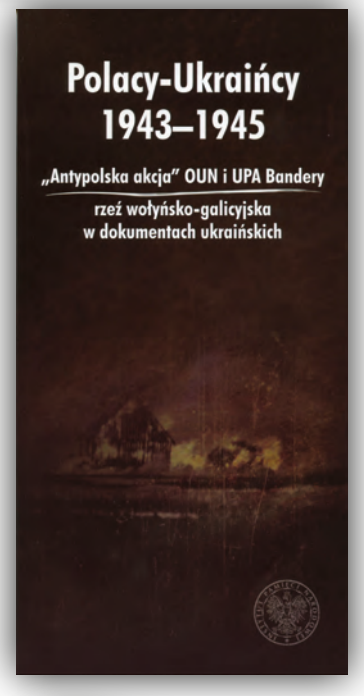
KATALOGI WYSTAW

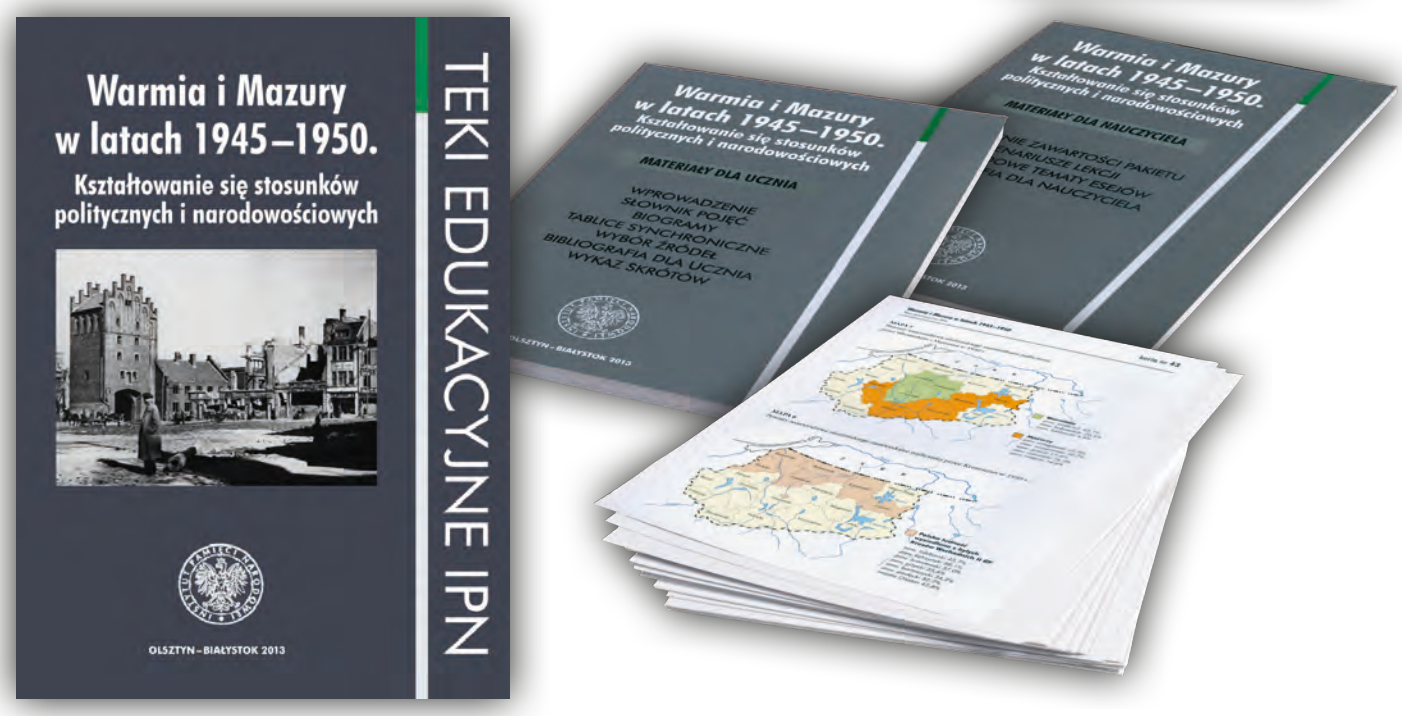

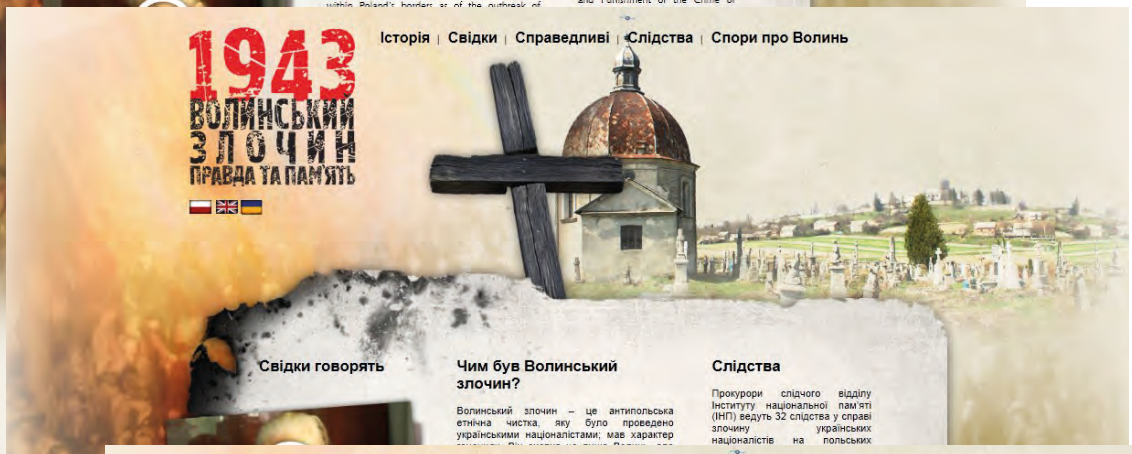

PUBLIKACJE ELEKTRONICZNE I MULTIMEDIALNE

PORTALE INTERNETOWE URUCHOMIONE W ROKU 2013

www.volhyniamassacre.eu www.volynskyjzloczyn.eu www.zbrodniawolynska.pl

www.ipn.gov.pl

ISBN 978-83-7629-614-2